

SCI-CONF.COM.UA

**SCIENCE, INNOVATIONS AND
EDUCATION: PROBLEMS
AND PROSPECTS**

**PROCEEDINGS OF XIII INTERNATIONAL
SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE
JULY 28-30, 2022**

**TOKYO
2022**

SCIENCE, INNOVATIONS AND EDUCATION: PROBLEMS AND PROSPECTS

Proceedings of XIII International Scientific and Practical Conference

Tokyo, Japan

28-30 July 2022

Tokyo, Japan

2022

UDC 001.1

The 13th International scientific and practical conference “Science, innovations and education: problems and prospects” (July 28-30, 2022) CPN Publishing Group, Tokyo, Japan. 2022. 595 p.

ISBN 978-4-9783419-3-8

The recommended citation for this publication is:

Ivanov I. Analysis of the phaunistic composition of Ukraine Science, innovations and education: problems and prospects. Proceedings of the 13th International scientific and practical conference. CPN Publishing Group. Tokyo, Japan. 2022. Pp. 21-27. URL: <https://sci-conf.com.ua/xiii-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-science-innovations-and-education-problems-and-prospects-28-30-07-2022-tokio-yaponiya-arhiv/>.

Editor

Komarytskyy M.L.

Ph.D. in Economics, Associate Professor

Collection of scientific articles published is the scientific and practical publication, which contains scientific articles of students, graduate students, Candidates and Doctors of Sciences, research workers and practitioners from Europe, Ukraine, Russia and from neighbouring countries and beyond. The articles contain the study, reflecting the processes and changes in the structure of modern science. The collection of scientific articles is for students, postgraduate students, doctoral candidates, teachers, researchers, practitioners and people interested in the trends of modern science development.

e-mail: tokyo@sci-conf.com.ua

homepage: <https://sci-conf.com.ua>

©2022 Scientific Publishing Center “Sci-conf.com.ua” ®

©2022 CPN Publishing Group ®

©2022 Authors of the articles

TABLE OF CONTENTS

AGRICULTURAL SCIENCES

1. *Кмит Я. М., Огурко И. В., Бланк С. М.* 12
АУРОЛОГИЯ, КАК МЕТОД ЭКОЛОГИЧЕСКОГО ПОВЫШЕНИЯ УРОЖАЙНОСТИ
2. *Шапакидзе Е. Д.* 23
ПЕРСПЕКТИВЫ МЕХАНИЗАЦИИ ТЕХНОЛОГИЧЕСКИХ ПРОЦЕССОВ ШЕЛКОВОДСТВА

BIOLOGICAL SCIENCES

3. *Hruzevskyi O., Venger A.* 33
BIODIVERSITY OF CYCLOTIDE PRECURSOR ALLERGEN PROTEIN OF VIOLA ODORATA L.
4. *Власик М. А., Погоріла І. О.* 35
ПСОРИАЗ - ГЕНЕТИЧНЕ ЗАХВОРЮВАННЯ
5. *Зарипов Б., Ахмедова Гулсара Баходир кизи* 38
ФИЗИОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ВОССТАНОВИТЕЛЬНОГО ПЕРИОДА ПОСЛЕ COVID-19
6. *Кмит Я. М., Сергеев В. М., Бланк С. М.* 41
НОВЫЕ ДАННЫЕ ДЛЯ БИОЛОГИИ, ОТРАЖЁННЫЕ В НАУКЕ АУРОЛОГИЯ
7. *Коновалова Я. П., Серебряков В. В.* 50
КОРОТКИЙ ОГЛЯД ЕКОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ШКІДНИКІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КУЛЬТУР І ЛІСУ В ІНСТИТУТІ ЗООЛОГІЇ АН УКРАЇНИ (1930–1990 РР.)

MEDICAL SCIENCES

8. *Абдуллаєв Вагіф Етібар огли* 56
РОЛЬ ГІСТЕРОСКОПІЇ У ДІАГНОСТИЦІ ГІПЕРПРОЛІФЕРАТИВНИХ ПРОЦЕСІВ ЕНДОМЕТРІЇ АСОЦІЙОВАНИХ З ХРОНІЧНИМ ЕНДОМЕТРИТОМ
9. *Андрєєва І. Д., Осолодченко Т. П., Завада Н. П., Рябова І. С.* 59
ПРОТИМІКРОБНА ДІЯ СУКЦИЛЬОВАНИХ ПОХІДНИХ КВЕРЦЕТИНУ З ЛИСТЯ RIBES NIGRUM, ДОДАТКОВО МОДИФІКОВАНИХ АМІНОКИСЛОТАМИ
10. *Васильченко Л. В., Лотиш Н. Г., Горностаєва Н. Ю., Кравченко Т. Ю., Папінко Р. М.* 65
ОБГРАНТУВАННЯ НЕОБХІДНОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЕНТЕРОСОРБЦІЇ У НОВОНАРОДЖЕНИХ З ТЯЖКИМ ПЕРЕБІГОМ ІЗОІММУННОГО КОНФЛІКТУ
11. *Волянський А. Ю., Смілянська М. В., Кучма І. Ю.* 68
ВПЛИВ ФАКТОРІВ ЕКЗО-І ЕНДОГЕННОГО ГЕНЕЗУ НА СТАН ВАКЦИНАЛЬНОГО ІМУНІТЕТУ

12.	Герасименко О. С., Закаляк Н. Р., Масний О. О. ОЦІНКА ЯКОСТІ ЖИТТЯ ОСІБ З АМПУТОВАНОЮ НИЖНЬОЮ КІНЦІВКОЮ У ФІЗИЧНІЙ РЕАБІЛІТАЦІЇ	72
13.	Драчевська І. Ю. ПРОЦЕНТИЛЬНИЙ РОЗМАХ ЦЕФАЛОМЕТРИЧНИХ ПАРАМЕТРІВ ЗА МЕТОДОМ STEINER ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ ЮНАКІВ І ДІВЧАТ ІЗ ОРТОГНАТИЧНИМ ПРИКУСОМ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД ТИПІВ ОБЛИЧЧЯ	79
14.	Кмит Я. М., Сергеев В. М., Бланк С. М. АУРОЛОГИЯ, КАК МЕТОД В МЕДИЦИНЕ, И ЕЕ ЗНАЧЕНИЕ	84
15.	Король А. Р., Желтвай І. І. ВІДОБРАЖЕННЯ ДІАГНОСТИКИ ЗОРУ ТА ОБСТЕЖЕННЯ ОЧЕЙ ЗАСОБАМИ ФІЛАТЕЛІЇ	94
16.	Кравець О. В., Єхалов В. В., Багуніна О. О., Єгоров С. В. ПАТОФІЗІОЛОГІЧНІ ЗМІНИ СИСТЕМИ ТРАВЛЕННЯ ПРИ ЗАГАЛЬНІЙ ХОЛОДОВІЙ ТРАВМІ	103
17.	Роговий Ю. Є., Цитрін В. Я. АНАЛІЗ БАГАТОФАКТОРНОГО РЕГРЕСІЙНОГО ВПЛИВУ ВОДНОГО ДІУРЕЗУ З НАСИЧЕННЯМ МОЛЕКУЛЯРНИМ ВОДНЕМ НА ФУНКЦІЮ НИРОК У ІНТАКТНИХ ЩУРІВ	113
18.	Юсупова З. Ш., Каратаева Л. А. МОРФОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПАТОЛОГИЙ ВИЛОЧКОВОЙ ЖЕЛЕЗЫ	117
PHARMACEUTICAL SCIENCES		
19.	Клюйко А. А., Пазинюк А. Ю. ОДЕРЖАННЯ ТА СФЕРА ЗАСТОСУВАННЯ НАНОПРЕПАРАТІВ	127
20.	Пуль-Лузан В. В., Єгоркіна Д. М. ОГЛЯД СУЧАСНОГО СТАНУ ЕКСТЕМПОРАЛЬНИХ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ ДЛЯ ЗАГОЄННЯ (РУБЦЮВАННЯ) РАН НА РИНКУ УКРАЇНИ	132
CHEMICAL SCIENCES		
21.	Баранова А. О., Чікірякін К. В. ВЛАСТИВОСТІ ТА ПРОЦЕСИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ТРАНСПОРТУВАННЯ ТА ДЕГРАДАЦІЮ ПЛАСТМАС В МОРСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ	142
22.	Козуб П. А., Мігунов В. Л., Мірошніченко Н. М., Лук'янова В. А., Козуб С. М. ОБЧИСЛЕННЯ СЕРЕДНЬОЇ ЩІЛЬНОСТІ СПОЛУК ЧЕРЕЗ СЕРЕДНІ МОЛЬНІ ОБ'ЄМИ ЕЛЕМЕНТІВ	144
23.	Козуб П. А., Мігунов В. Л., Мірошніченко Н. М., Лук'янова В. А., Козуб С. М. МАТЕМАТИЧНА МОДЕЛЬ СЕРЕДНІХ МОЛЬНИХ ОБ'ЄМІВ	150

TECHNICAL SCIENCES

24. *Deryaev A. R.* 156
DRILLING OF DIRECTIONAL WELLS WITH HYDROCARBON-BASED DRILLING FLUID «VERSADRIL»
25. *Tsitskishvili Z., Tsitskishvili R.* 162
PROBABILITY OF NON-VIOLATION OF THE REGULATING PARAMETER WATER QUALITY FROM THE PERMISSIBLE NORM
26. *Zathey M. V., Povstianko K. O.* 168
OPTIMIZATION OF BESS LOCATION IN ELECTRICAL NETWORKS ACCORDING TO THE CRITERIA OF MAXIMUM PROFITABILITY
27. *Аскерова Т. А. к., Ганбарова С. И. к.* 173
КВАНТОВЫЕ КОМПЬЮТЕРЫ КАК ЗАЛОГ РАЗВИТИЯ ВЫСОКИХ ТЕХНОЛОГИЙ
28. *Баранова А. О., Поляков М. В., Розно М.* 179
МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД АДАПТАЦІЇ ДО ЗМІНИ КЛІМАТУ ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ
29. *Козуниця С. І., Човнюк Ю. В.* 181
ВРАХУВАННЯ ІНФЛЯЦІЙНИХ ФАКТОРІВ У ТАКТИЦІ ІНВЕСТИЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ Й ПРИ ОЦІНЦІ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ ДЛЯ ТРАНСПОРТНО-ЛОГІСТИЧНИХ СИСТЕМ УКРАЇНИ
30. *Малащенко В. О., Лисяк Б. Р., Федик В. В.* 192
ФУНКЦІОНУВАННЯ КУЛЬОВОЇ МУФТИ ВІЛЬНОГО ХОДУ
31. *Маляренко О. Є.* 199
ОЦІНКА ПОВНИХ ЕНЕРГЕТИЧНИХ ВИТРАТ НА ЕКСПЛУАТАЦІЮ ВУГІЛЬНОЇ ТЕПЛОВОЇ ЕЛЕКТРОСТАНЦІЇ
32. *Мельнікова Ю. І.* 209
ОСОБЛИВОСТІ ЕНЕРГОСПОЖИВАННЯ НА АВТОМОБІЛЬНОМУ ТРАНСПОРТІ
33. *Новський О. В., Новський В. О., Єресько О. Г.* 214
ЗМІНА НЕСУЧОЇ ЗДАТНОСТІ ПАЛЬ З ЧАСОМ У ВОДОНАСИЧЕНИХ ГЛИНИСТИХ ГРУНТАХ
34. *Твердохліб В. В., Будянський В. С., Курапов А. С., Гомелаурі К. В., Сілаїчев М. В.* 221
АНАЛІЗ ТИПІВ ДАНИХ, РОЗПОВСЮДЖЕНИХ У МЕРЕЖІ, З ТОЧКИ ЗОРУ ЕФЕКТИВНОСТІ ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ У ЯКОСТІ КОНТЕЙНЕРІВ СТЕГОСИСТЕМ

GEOLOGICAL AND MINERALOGICAL SCIENCES

35. *Кмит Я. М., Огурко И. В., Бланк С. М.* 225
АУРОГРАММЫ В ИССЛЕДОВАНИИ МИНЕРАЛОВ И

ARCHITECTURE

36. *Шаламова К. Ю., Бабенцова О. С., Вербовецька В. В., Жарська М. М., Сліпченко В. Р.* 233
ПРИНЦИПИ ОРІГАМІ У ФОРМУВАННІ БУДІВЕЛЬ ТА СПОРУД

PEDAGOGICAL SCIENCES

37. *Semenenko S. B., Tymofiyshuk I. R., Slobodian K. V., Chernei N. Ya., Rudan K. V.* 241
PECULIARITIES OF THE INFLUENCE OF STRESS SITUATIONS ON THE FUNCTIONAL CONDITION OF MEDICAL UNIVERSITY STUDENTS
38. *Величко Л. П.* 246
ХІМІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ І БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ УЧНЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ
39. *Дудник Я. П., Сніца Т. Є.* 249
ЗМІНИ СЛОВНИКОВОГО СКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ПЕРІОД РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ
40. *Іваницька Н. А., Балаєва Т. А.* 253
ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ-РОЗПІЗНАВАННЯ У 1-МУ КЛАСІ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»
41. *Ісмаїлова Айшан Фахрaddin кизи* 262
КУЛЬТ ОСОБИСТОСТІ ПАТРІОТИЗМУ ТА ВІТЧИЗНОЛЮБСТВО У СПАДЩИНІ ЗАГАЛЬНОНАЦІОНАЛЬНОГО ЛІДЕРА
42. *Кмит Я. М., Сергеев В. М., Бланк С. М.* 272
АУРОЛОГИЯ – НЕДОСТАЮЩЕЕ ЗВЕНО В ОБРАЗОВАНИИ
43. *Копко І. Є., Ключник Ю. І.* 282
ВАЛЕОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ У ЛІТНІХ ОЗДОРОВЧИХ ТАБОРАХ: ІСТОРИЧНА ПРАКТИКА
44. *Кутова С. О.* 290
ТЕХНОЛОГІЯ «ПЕРЕВЕРНУТОГО НАВЧАННЯ» У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ
45. *Науменко Н. В.* 296
ІНТЕРНЕТ ЯК МАЙДАНЧИК ДЛЯ ІНТЕРАКТИВНОГО СПІЛКУВАННЯ
46. *Попадич Б. Т.* 305
ПРОФЕСІОНАЛ ТА ТРАНСПРОФЕСІОНАЛ: ПОРІВНЯННЯ ХАРАКТЕРИСТИК
47. *Романюк В. Л., Гладка І. А., Гончарова Т. В.* 310
КОМПЛЕКС ЗАВДАНЬ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ЛІНГВОСОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ НА

- ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У
СТУДЕНТІВ 1 КУРСУ
48. *Товканець О. С.* 317
ТРЕНІНГОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В РОЗВИТКУ УПРАВЛІНСЬКИХ
НАВИЧОК ПЕДАГОГІЧНОГО ПЕРСОНАЛУ

PSYCHOLOGICAL SCIENCES

49. *Vashchuk A.* 324
THE IMPACT OF PATHOGENIC TEXTS
50. *Ибадова Н.* 332
ПРИМЕНЕНИЕ МЕТАФОРИЧЕСКИХ АССОЦИАТИВНЫХ
КАРТ В РАБОТЕ ПСИХОЛОГА С ПОДРОСТКАМИ
51. *Кмит Я. М., Сергеев В. М., Бланк С. М.* 338
АУРОЛОГИЧЕСКИЕ МЕТОДЫ ПОМОЩИ В ПСИХОТЕРАПИИ
И ПСИХОЛОГИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЯХ
52. *Радіонова М. С.* 348
ЖИТТЄСТІЙКІСТЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ
ВОЄННОГО ЧАСУ
53. *Хрущ О. В.* 358
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОФІЛАКТИКИ СУЇЦИДАЛЬНОЇ
ПОВЕДІНКИ У МОЛОДІ

SOCIOLOGICAL SCIENCES

54. *Кмит Я. М., Сергеев В. М., Бланк С. М.* 365
АУРОЛОГИЧЕСКИЕ МЕТОДЫ ПОМОЩИ В СОЦИОЛОГИИ

JOURNALISM

55. *Кмит Я. М., Сергеев В. М., Бланк С. М.* 375
АУРОЛОГИЯ, КАК МЕТОД ОЗДОРОВЛЕНИЯ ОБЩЕСТВА В
ИНФОРМАЦИОННОМ АСПЕКТЕ: РАСШИРЕНИЕ
ПРЕДСТАВЛЕНИЙ ОБ ИСТИННОСТИ МИРОЗДАНИЯ И
ЭНЕРГЕТИЧЕСКОМ ВЗАИМОДЕЙСТВИИ ЛЮДЕЙ МЕЖДУ
СОБОЙ, РАСТЕНИЯМИ, ЖИВОТНЫМИ И МИНЕРАЛАМИ

ART

56. *Коновалова О. В., Масюкевич Д. О.* 384
АНАЛІЗ ХУДОЖНІХ ІЛЮСТРАЦІЇ ДО КАЗКИ ПРО ПІНОККІО
ТА БУРАТІНО

HISTORICAL SCIENCES

57. *Olianych V. V., Olianych L. V., Rudnik D. H.* 393
FEATURES OF CROP ROTATION FORMATION IN KHARKIV
REGION DURING THE NEP YEARS (1921-1929): A HISTORICAL
OVERVIEW

58. *Пивовар С. Ф.* 397
 ІДЕЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ В ІСТОРИКО-
 ПОЛІТИЧНІЙ КОНЦЕПЦІЇ ДМИТРА ДОНЦОВА

LITERATURE

59. *Fotina L. V.* 407
 DEFINITION OF ENDYMIONADE
60. *Мельничук В. В.* 417
 АТРОФІЯ ТА ГІПЕРТРОФІЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ПОЧУТТІВ У
 ПСИХОЛОГІЧНІЙ ТЕТРАЛОГІЇ С. ПРОЦЮКА

PHILOLOGICAL SCIENCES

61. *Глущенко В. А.* 423
 О. С. МЕЛЬНИЧУК ПРО ПРИНЦИПИ ЛІНГВІСТИЧНОГО
 ДОСЛІДЖЕННЯ
62. *Скляр Ю. Ю.* 430
 ARCHAISM: DEFINITIONS, CHARACTERISTICS AND
 CLASSIFICATION
63. *Федченко В. Є., Кравчук В. В.* 434
 ФЕМІНІТИВИ, ОСОБЛИВОСТІ ТВОРЕННЯ ТА ВЖИВАННЯ В
 УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

PHILOSOPHICAL SCIENCES

64. *Гончарова О. О.* 441
 ТЕМПОРАЛЬНІ РОЗРИВИ В ОСВІТНІХ ПРАКТИКАХ В
 УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ: ДО ПИТАННЯ РЕФЛЕКСІЇ НАД
 НОВИМИ ВИКЛИКАМИ
65. *Кмит Я. М., Сергеев В. М., Бланк С. М.* 452
 АУРОЛОГИЯ В «ФИЛОСОФИИ РЕАЛИЗМА». ФИЛОСОФСКИЕ
 АСПЕКТЫ ЕДИНСТВА МАТЕРИАЛИЗМА И ИДЕАЛИЗМА

ECONOMIC SCIENCES

66. *Kamilov Ilham Ayub oglu* 461
 ECONOMETRIC ASSESSMENT OF FACTORS INFLUENCING
 THE INCOME OF HOTEL-TOURIST ENTERPRISES OF THE
 REPUBLIC OF AZERBAIJAN
67. *Parkhaieva N.* 471
 MAIN CHARACTERISTICS OF AN OPTIMAL COMMODITY
 DISTRIBUTION SYSTEM
68. *Заяць О. І., Ярема Т. В.* 477
 ДОПОМІЖНІ ТЕХНОЛОГІЧНІ ПЕРЕТВОРЕННЯ, ЯКІ
 СТИМУЛЮЮТЬ ІНДУСТРІЮ 5.0
69. *Кришталь Г. О., Васильконова Е. О., Пилипенко О. В.* 480
 КРИПТОВАЛЮТА: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

70. *Кужель В. В., Николик Н. П., Опалко К. С., Кужель Р. В.* 485
СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ
71. *Кулик А. А.* 496
ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПІДХОДІВ ТА МЕТОДІВ
ОЦІНКИ ПРИ ВИЗНАЧЕННІ ВАРТОСТІ ЗБИТКІВ І ВТРАТ
72. *Міщенко В. А., Шапран Є. М., Другова О. С., Дараган А. В.* 506
ОЦІНКА ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ З УРАХУВАННЯМ
ОСОБЛИВОСТЕЙ СУЧАСНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ
ПІДПРИЄМСТВА
73. *Москвін Б. Ю.* 516
ІНСТРУМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ФІНАНСОВИХ ІНСТИТУЦІЙ У
ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ ПРОСТОРІ
74. *Рагуліна О. О.* 521
СУЧАСНІ МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ
ПЕРСОНАЛУ ДЕРЖАВНИХ УСТАНОВ
75. *Фатюха Н. Г., Дендеберя В. О.* 526
АНАЛІЗ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ ДЕРЖАВНОГО
БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

LEGAL SCIENCES

76. *Ананійчук Б. О., Петрушин Д. В.* 534
ЗАСТОСУВАННЯ КРОСФІТУ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ
СПЕЦІАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТАМ ЯК
ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ЗБІЛЬШЕННЯ ЇХ ФІЗИЧНОЇ
ПІДГОТОВЛЕНOSTI
77. *Арцебарська О. О., Борисенко Т. В.* 541
ПРИМУСОВЕ ВИВЕЗЕННЯ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ З
ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ ЯК ПОРУШЕННЯ НОРМ
МІЖНАРОДНОГО ЗАКОНОДАВСТВА
78. *Васильєв М. А.* 545
КАТЕГОРІАЛЬНО-ПОНЯТІЙНІ АСПЕКТИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ ЗА
ВИКОРИСТАННЯМ ТА ОХОРОНОЮ ЗЕМЕЛЬ В УКРАЇНІ
79. *Гіденко Є. С., Біліченко В. В.* 552
ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН В ДІЯЛЬНОСТІ
ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНАХ, ЩОДО ОПЕРАЦІЙ ПО
ЗВІЛЬНЕННЮ ЗАРУЧНИКІВ
80. *Денисовський М. Д., Бумба М. І.* 555
ОСОБЛИВОСТІ ТА ОСНОВНІ АСПЕКТИ ТАКТИКИ ОБШУКУ
81. *Кмит Я. М., Сергеев В. М., Бланк С. М.* 560
АУРОЛОГИЧЕСКИЕ МЕТОДЫ ПОМОЩИ В
ЮРИСПРУДЕНЦИИ
82. *Курман Т. В.* 570
ПРАВО НА БЕЗПЕЧНЕ ДОВКІЛЛЯ І ПРАВО НА БЕЗПЕЧНЕ

	ХАРЧУВАННЯ: СІНЕРГІЯ ЗВ'ЯЗКУ	
83.	Омельченко А., Тінін Д. ТАКТИЧНА МЕДИЦИНА В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО	575
84.	Чевичалова Ж. В., Ковтун В. В. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА КОМЕРЦІЙНУ ТАЄМНИЦЮ В МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ	578
85.	Шарапова О. В., Чирва Т. О., Джалова-Фісун О. С., Кобилін І. А. ЕЛЕКТРОННИЙ ПІДПИС ТА ЦИФРОВІЗАЦІЯ В КРАЇНАХ ЄС	582
86.	Шило О. Г., Панова А. В., Скідан Н. В. «ДРУЖБА» ПРАВНИКІВ У FACEBOOK: PROS AND CONS	586

AGRICULTURAL SCIENCES

УДК 330

АУРОЛОГИЯ, КАК МЕТОД ЭКОЛОГИЧЕСКОГО ПОВЫШЕНИЯ УРОЖАЙНОСТИ

Кмит Ярослав Михайлович,
доктор философии, ректор, профессор,
Университет «Львовский Ставропигион»
г. Львов, Украина

Огирко Игорь Васильевич,
доктор физико-математических наук,
заведующий кафедрой информационно
мультимедийных технологий УАК
Украинская академия книгопечатания,
г. Львов, Украина

Бланк София Михайловна,
почетный профессор,
Университет «Львовский Ставропигион»,
г. Львов, Украина,
координатор Ноосферной,
Духовно-Экологической
Ассамблеи Мира (НДЭАМ)
г. Нью-Йорк, США

Аннотация: Исследования в области аурыологии позволили найти новые экологические методы повышения сельскохозяйственного производства овощей, фруктов и винограда. Повышение урожайности осуществляется за счёт присутствия на приусадебных участках, в теплицах, парниках, на ветвях деревьев и кустарников особых символов – Космических Знаков Добра, притягивающих позитивные энергии космоса. Позитивные результаты с присутствием КЗД, радиус действия которых 10–15 метров, подтверждены экспериментами на различных участках с 2019 по 2022 год. Позитивное воздействие оказывается на комнатные растения, растения на приусадебных

участках и в теплицах, а также на комнатные растения. Увеличивается производство молока и его жирность, если КЗД находится на окнах или стенах ферм. Благотворное воздействие на здоровье и ауру человека подтверждено исследованиями на кирлиановском, а также биорезонансном приборах.

Ключевые слова: ауриология, Космические Знаки Добра, КЗД, кирлиановский прибор, биорезонансный прибор.

В 1995 году София Бланк эмигрировала в Америку и начала исследования на кирлиановском приборе американской версии, производства фирмы Panteon Research, а затем этот прибор был усовершенствован инженером-конструктором Виктором Рубеновичем Микиртумовым и превращён из электрического в электронный. Модернизация прибора дала возможность регистрировать не только невидимые излучения ауры человека, но и различные формы невидимой жизни, а также потоки, которые появляются внутри и вокруг поля человека при различных экспериментах [1; 37]. Нарботав в течение семи лет интересный массив исследований София Бланк направила эти исследования на научную экспертизу крупнейшим учёным современности Влаилю Петровичу Казначееву, академику, президенту Академии новосибирского филиала Академии медицинских наук; заведующему кафедрой Алматинского университета имени Альфа Раби, биофизику, профессору Виктору Михайловичу Инюшину, заслуженному доктору биологических наук Пажитному Виталию Сергеевичу, доктору педагогических и психологических наук, Амонашвили Шалви Александровичу, академику, доктору философских наук, президенту Ноосферной, Духовно-экологической Ассамблеи Мира; кандидату технических наук Любови Сергеевне Гординой, академику, доктору медицинских наук, директору Новосибирского института НИИ Космической антропоэкологии Александру Васильевичу Трофимову, академику, доктору физико-математических наук Акимову Анатолию Евгеньевичу.

Получив позитивные отзывы от известных учёных, София Михайловна Бланк начала излагать результаты полученных в исследованиях данных в своих

книгах. Наука, которая вместила исследования Софии Бланк названо ауурологией [1; 37], поскольку содержит новые данные об энергетическом строении человека и его ауры, биополя, биоплазмы, а также регистрирует и даёт представление о различных формах энергетической жизни неизвестных до сего человеку, не имевших документального отражения. Исследования Софии Бланк затронули очень многие разделы науки и практической жизни людей. Результаты имеют выход в различные отрасли знаний.

За период, прошедший с 1995 года, Софией Бланк написано пятьдесят девять книг, более пятидесяти статей, изданных в разных научных и популярных журналах в разных странах мира. Две из книг Софии Михайловны переведены на шесть языков мира. София Бланк ведёт активную общественную работу на YouTube-каналах, где помещены более 400 её фильмов. Взаимодействие с YouTube-каналами начато в 2012 году. София Бланк выступала на НТВ «Россия», на телевизионных каналах Америки WNNB и RTVI. Десять лет София Михайловна вела научно-познавательные программы на русскоязычном радио и других русскоязычных радиостанциях Америки. С 2006 года до 2012 года была главным редактором Научно-философского журнала «Мысль», выходившего в Нью-Йорке, США. С февраля 2010 года организовала и руководит содружеством интеллигенцией под названием «Приносящая рассвет». В рамках группы, насчитывавшей от сорока до пяти человек в разные годы, ежедневно проводились и по сей день проводятся вечерние конференции «Conference Call». На вечерних встречах члены содружества обсуждают последние новости научного, метафизического и социального характера. Двадцать-тридцать минут этой встречи посвящено коллективным молитвам, которые строятся по принципу злободневности: связаны с политическими событиями, с климатическими условиями, с научно-просветительской деятельностью, с информацией о прошедших и предстоящих видеопрограммах.

Новое исследование, показавшее эффективность использования Космических Знаков Добра для природопользования. Исследования в области ауриологии позволили найти новые экономичные методы повышения сельскохозяйственного производства овощей, фруктов и винограда. Повышение урожайности осуществляется за счёт присутствия на приусадебных участках, в теплицах, парниках, на ветвях деревьев, кустарников особых символов – Космических Знаков Добра (КЗД). Позитивные результаты с присутствием КЗД, радиус действия десять-пятнадцать метров, полученные при расположении их на окнах, на стенах ферм, при нахождении их рядом с комнатными цветами, в парниках, теплицах, а также в местах, где находятся домашние животные и на окнах ферм. Исследование с получением доказательств эффективности использования КЗД проведены на кирлиановском фотоприборе, на приборе регистрирующем изменения с помощью биорезонансной диагностики. В 2018 году София Бланк познакомилась с заслуженным педагогом Украины Натальей Ивановной Руденко, которую заинтересовало воздействие Космических Знаков на природу. У Натальи Ивановны была дача в Симферопольском районе, на которой она практически жила и имела возможность наблюдать воздействие Космических Знаков Добра. Эксперимент был начат в марте 2019 года. На ветках деревьев приусадебного участка Наталья Ивановна Руденко были развешаны два знака: знак «Поля гения безусловной любви ко всему живому на Земле и в Космосе», треугольный знак, состоящий из волнистой линии со спиралью внутри и другой знак КЗД – «Единение человека с силами природы». В апреле уже после цветения фруктовых деревьев в Симферополе, где находилась дача, были заморозки: в одну ночь – три градуса, в другую – пять градусов. Цветочки остекленели, оказались в задышке. Была прямая угроза того, что они не дадут завязи. Но цветочки оттаяли, деревья дали хорошую завязь, урожай был по сравнению с предыдущими годами намного выше. Главное, что было отмечено: в саду росла яблоня, которая 19 лет давала мелкие червивые плоды, осыпавшиеся ещё до созревания; после того, как в саду появились Космические Знаки, каким-то

образом в нем же весной оказалось большое количество божьих коровок. Божьи коровки справились с тлей, и дальше яблоки росли без того вреда, который наносила тля. Урожай был прекрасный, плоды были довольно крупными и очень приятными на вкус, они пролежали даже определённое время после заготовки на зиму. Наталья Ивановна отметила и то, что у нее в земле пять лет сидела веточка лозы, но она не развивалась. В 2019 году она пустила много паростков и расположилась на заборе, дав обильный урожай и Наталье Ивановной и её соседям. То же самое произошло и с фиговой деревом: находясь в земле более пяти лет, это дерево давало крошечные закрученные плоды; в этом году дерево дало значительный рост, и плоды впервые оказались крупными, сочными и очень вкусными. Наталья Ивановна, переезжая с Симферополя ближе к сыну под Киевом, недалеко будучи, покупает участок и строит на нем дом. Строителям, которые строили дом Натальи, было поручено начальством выкорчевать фруктовый сад с элитными деревьями, но уже взрослыми деревьями, которым было больше десяти лет. Рабочие выполнили задание руководства и повезли себе в сады выкорчеванные деревья и Наталье Ивановне. Наталья посадила два деревца с грубо обломанными корнями, причём эти деревья были вне земли на солнцепёке, это было время – уже вторая декада июня. Два больших дерева, но уже возрастных, более десяти лет каждому: две яблоньки попадают к Наталье. Она посадила эти деревья и тут же повесила на них Космические Знаки. Эти два деревца принялись и в этом году уже дали очень красивое цветение. Наталья выслала мне фотографии.

Интересные данные, полученные от женщины из Сибири. Галина Олейникова, у которой во дворе растёт кедр, что давал шишки с мелкими закрученными семенами после того, как на дереве оказался Космический Знак, урожай дал прекрасным. Опять же фотографию мне прислала Галина: шишки большие с крупными прямыми семенами.

Совсем недавно одна из учениц курсов Софии Бланк узнала об Космических Знаках и поместила его рядом с вазоном, который пять лет рос и давал только листья, цветов не было. Через несколько дней, после появления

рядом Космического Знака, появился первый замечательный и очень красивый цветок. Фотография тоже есть.

Очень интересные наблюдения проведены по животным. В одной семье на Львовщине собака такса забеременела и вокруг неё были Космические Знаки добра на той лежанке, где она лежала: это была коробка буквой «Г» и подстилка. Значит вот на стенках этой коробки располагались Космические Знаки. Такса родила четверых щенят благополучно, а пятый застрял у неё в родовых путях. Обессиленная собачка не могла родить пятого щенка и её отвезли к ветеринарному врачу. Ветеринарный врач сделал кесарево сечение и выбросил мёртвого щенка в био-отходы. Когда он пришёл на следующий день, то увидел, что щенок живой в этом ведре с био-отходами. Он вызвал хозяева, они забрали щенка, и щенок выжил и стал прекрасной собакой, которую назвали Аура. Об этом снят целый видеофильм.

Аналогичный результат получен и в другом случае в Майами. Собачка уже в возрасте (лет тринадцать-четырнадцать), уже старенькая по собачьим меркам, ей было диагностировано порок сердца и ей сделали операцию. Сделали операцию одну – неудачно, потом – вторую. Хозяйка вышила на подстилке Космические Знаки Добра – собачка выжила и жива до сих пор.

Женщина-фермер, у которой собственная ферма, молочное производство коров, поместила Космический Знак на окно и отметила повышение удоев и повышение жирности молока.

Результаты воздействия Космических Знаков Добра на растения можно найти на YouTube в фильме «Доказательства позитивного влияния Космических Знаков Добра». В первой части этого фильма отмечается позитивное воздействие этих знаков на сад Натальи Ивановны Руденко и теплицу Елены Зыряновой в Новгороде. Вторая часть этого фильма посвящена исследованиям на биорезонансном приборе, которые отразили состояние ауры и физиологии человека, работы различных органов и систем до и после воздействия Космического Знака. Аура-граммы прилагаются. Приведённые данные говорят в пользу использования Космических Знаков Добра и в

сельском хозяйстве, и в животноводстве. Космические Знаки Добра распечатаны и находятся в Украине у Марии Богонос, в России у Сергея Саенкова.

Рекомендация передать знания о новом направлении для экологической интенсификации растениеводства и животноводства в министерства сельского хозяйства, отделы растениеводства и животноводства, в руководство лесотехнической промышленности для использования в лесопитомниках, а также для использования в ботанических садах и в НИИ растениеводства.

О работе и воздействии Космических Знаков и их энергиях написаны Софией Бланк следующие книги: Космические Знаки Добра и свойства их энергий. Первая часть». Готовится к выпуску вторая часть этой книги. Воздействие Космических Знаков освящено в сборнике с участием Софии Бланк под названием: «Знания, изменяющие жизнь». Второй сборник: «Новые знания в жизнь. Ауриология в действии. Молитвы нового времени». Информацию о Космических Знаках Добра София Бланк даёт в книге для детей и родителей под названием: «Увидеть невидимое. Жить в дружбе с ангелами». Созданы композиции художницей Виталиной Кравченко Салынской на базе гармоничных по энергиям Космических Знаков, которые также выпущены в России и Украине. Космические Знаки Добра облагораживают пространство. Создана композиция «Купол Мира», которая распространяется по разным странам через единомышленников и соратников С. М. Бланк.

Моими партнерами разработаны уникальные органические удобрения и кормовые добавки для животных, которые дают высокую продуктивность в сельском хозяйстве. Эликсир плодородия – это высококонцентрированный биоорганический гуминовый концентрат, произведенный по уникальной технологии из торфа. Эликсир содержит весь комплекс БАВ (биологически активных веществ). В него входят: фульваты, гумусовые соединения, питательные вещества (магний, сера, железо, натрий, медь, калий, фосфор, молибден, кальций, цинк, кобальт, азот, бор) в легкоусвояемой форме, макро- и микроэлементы (в хелатной форме), стимуляторы роста растений. Эликсир

плодородия используется для обработки семян перед посадкой, подкормки растений в вегетативный период. Эликсир увеличивает интенсивность прорастания семян и урожайность агрокультур, снижает влияние гербицидных стрессов, укрепляет иммунитет растений. Его можно применять для всех видов сельскохозяйственных культур. Эликсир совместим с минеральными удобрениями, инсектицидами и гербицидами. При совместном применении с удобрениями эликсир усиливает эффект от их использования, интенсифицирует минеральное питание, стимулирует иммунитет к заболеваниям. Эликсир плодородия подходит для всех типов полива. При комплексном применении с минеральными удобрениями и инсектицидами, и гербицидами, Эликсир плодородия уменьшает требуемую дозу на 30–70%. Преимущества в применении Эликсира плодородия:

- Нейтрализуют кислотные и щелочные почвы; регулируйте pH фактор почв.
- Улучшают и оптимизируют прохождение питательных веществ и воды в растения.
- Увеличение буферизирующие свойства почвы.
- Богат органическими и минеральными веществами, существенно увеличивает рост растений.
- Сохраняет водные и неорганические удобрения в зонах корня и уменьшают их выщелачивание.
- Обладают чрезвычайно высокими обменными катионом мощностями.
- Продвигают преобразование питательных элементов (N, P, K + Fe, Zn и другие элементы следа) в формы, доступные для растений.
- Увеличивают поступления азота в растения.
- Уменьшают реакцию фосфора с Fe, Mg и Al и освобождают это в форму, которая доступна и выгодна для растений
- Увеличивает доступ минеральных удобрений значительно.

- Освобождают углекислый газ от карбоната кальция почвы и позволяют его использование в фотосинтезе.
- Эффективно борются против эрозии почвы
- Связывает токсичные вещества в почвах.
- Стимулируют ферменты растений и увеличивают их производство.
- Органический катализатор во многих биологических процессах.

Список литературы

1. София Бланк. Ауриология и кирлианография как основа познания Невидимых Миров. Новые знания – в жизнь! – Амрита-Русь – 2020г. – 172с.
2. София Бланк. Невидимый мир вокруг и внутри нас. – США, г.Нью-Йорк –39с.
3. София Бланк. Знания, изменяющие жизнь. – США, г.Нью-Йорк – Октябрь, 2019г. –124с.
4. София Бланк. Зов к равнодушным: познать, убедиться и передать факел! – США, г. Нью-Йорк – г.Львов. – СПОЛОМ – 2019г.–144 с.
5. София Бланк, Белявская О. В. Обреченные в любви на спасение. Тайны исцеления. – Споллом – 2019г. – 80 с.
6. София Бланк, Вячеслав Сергеев. Небесная и земная медицина. Начало синтеза. – г.Львов – г.Нью-Йорк – Папуга – 2020р. – 268 с.
7. София Бланк. Вячеслав Сергеев. Невидимый Щит. Пути Обретения (сборник). – г. Нью-Йорк – г.Львов – 2021р. – 235с.
8. София Бланк. Энергия молитвы, свечи и кристалла. Исцеление на тонких планах. – Вектор – 2011г. – 192с.
9. София Бланк, Елена Смирнова. Ангелы в нашей жизни. – Свет – 2019г. – 136с.
10. София Бланк. Ангелы с нами и среди нас. – Феникс – 2006г. – 224с.
11. София Бланк. Увидеть невидимое. Ангелы вокруг нас. – Амрита-Русь – 2011г. – 160с.
12. София Бланк, Роман Доля. Уроки волшебства. Прикосновение к душе. – Амрита – 2008-2015г. – 240с.

13. София Бланк. Как очистить свою ауру и стать здоровым. Кирлианография в помощь каждому. – Амрита – 2018г. – 112с.
14. София Бланк. Увидеть невозможное. – Вектор – 2012г. – 160с.
15. София Бланк. Исцеляющая магия камня. – 2008г. – 224с.
16. София Бланк. Слово исцеляет биополе. – Вектор – 2004г. – 160с.
17. София Бланк. Благословение вселенной. – Вектор – 2077г. – 208с.
18. София Бланк. Молитвы исцеляют. – МСП – 2004г.
19. София Бланк. Ангелы. Невидимая реальность. – МСП – 2004г.
20. София Бланк. Мост в небеса. Электронная книга. – 2019г.
21. София Бланк. На крыльях света и любви. – Нью-Йорк – 2008г. Повторное. 2010г., 2012 г., 2014г., 2018г.
22. София Бланк. Набор кирлианографий в открытках. – 2008г., англ. и рус. версия 2010г.
23. София Бланк. Исцеление молитвами. – Вектор – 2008г.
24. София Бланк. Небесный код. Исцеление молитвами. – Феникс – 2011г.
25. София Бланк. Энергия свечи, молитвы, минералов. – Вектор – 2010г., переиздание: Амрита-Русь – 2019г. И продолжает издаваться по сей день.
26. София Бланк. Благословение небес. – Феникс – 2008г.
27. София Бланк. Слово исцеляет биополе. – Феникс – 2008г.
28. София Бланк. Если к вам пришла беда. – Нью-Йорк – 2018г. (рус., англ.)
29. София Бланк. Колокол Альпийской трагедии. – Нью-Йорк – 2018г.
30. София Бланк. Знать, верить, объединятся. Сборник духовных посланий с материалами Софии Бланк. – Нью-Йорк – 2010г.
31. София Бланк. Ангелы с нами и среди нас. – Феникс – 2011г., переиздано – Амрита-Русь – 2019г.
32. София Бланк, Е.С. Дубовая. Ангелы в дружбе с человеком. – Амрита-Русь – 2019г.
33. София Бланк. Увидеть невидимое. – Амрита-Русь – 2019 г.

34. София Бланк. Увидеть невидимое. – Амрита-Русь – 2010 г., переиздано 10 раз.

35. София Бланк. Увидеть невидимое. Жить вместе с ангелами. – Амрита-Русь – 2010г., переиздано 4 разы.

36. София Бланк. Благословение вселенной. Исцеление на тонких планах. – Феникс –2009г.

37. София Бланк. Смерти нет. Мы не уходим в никуда, а продолжаем жить в тонких мирах. – Нью-Йорк – 2002г.06:03

38. София Бланк. Аура деяния духа. – Феникс – 2006г.

ПЕРСПЕКТИВЫ МЕХАНИЗАЦИИ ТЕХНОЛОГИЧЕСКИХ ПРОЦЕССОВ ШЕЛКОВОДСТВА

Шапакидзе Елгуджа Давидович,
Доктор технических наук, профессор,
Академик Академии СХН Грузии

Аннотация. Рассмотрен вопрос механизации отрасли шелководства, разработанный в Грузинском Государственном Аграрном университете и в Академии Сельскохозяйственных Наук Грузии в конце XX-го и в начале XXI веков. Приведена технологическая схема подготовки и заготовки кормов, выкормки гусениц на механизированных установках, очистки коконов от сдыра и их транспортировки. Описана технологическая схема работы механизированного цеха для выкормки гусениц тутового шелкопряда до 15 коробок гусениц, а также обсуждаются вопросы производства коконов по безотходной технологии и его перспективы.

Ключевые слова: шелкопряд, корм, выкормка гусениц, механизированные установки, кокон.

Грузинское шелководство имеет очень давнюю историю и считается не только уникальной сферой экономики страны, но и значительным достижением культурного наследия Грузинского народа [1].

Шелководство, как стратегическая область, всегда играло значительную роль в Грузинском сельском хозяйстве [2]. Хотя в силу многих объективных и, к сожалению, субъективных причин, отрасль переживает кризис, ее развитие и реабилитация имеют первостепенное значение для страны.

До 1964 года (до заболевания в Грузии тутовых насаждений болезнью “Курчавая мелколистность”) было произведено более 6 тыс. тон шелкового кокона-сырца [2], но производственная картина сегодня изменилась в худшую сторону.

В связи с упомянутыми тяжелыми результатами, сегодня нам нужно большое усилие, чтобы реабилитировать шелководство в целом и вернуть отрасли прежнее значение. С этой целью правительством страны была подготовлена программа “Шелк” для реабилитации и развития шелководства и перерабатывающей промышленности.

Программа, в основном, была рассчитана сроком до 2023 года и предусматривала восстановление кормовой базы шелководства в Западной Грузии 9000 -10000 гектаров тутовых насаждений, 1420 тонн заготовки кокона тутового шелкопряда и 1500 тысяч метров производства готовой ткани из натурального шелка. В течение следующих пяти лет параметры будут удвоены, хотя сегодняшняя картина подготовки сырых коконов шелкопряда ставит под сомнение реализацию плана, на сегодняшний день, за исключением отдельных фермеров-энтузиастов, в стране не заготавливаются коконы тутового шелкопряда и соответственно шелковая продукция.

Одной из основных причин, наряду с другими субъективными причинами, является недостаточный объем технических средств механизации и автоматизации трудоемких технологических процессов шелководства, и очень низкое, или нулевое внедрение такой техники и технологии в хозяйствах, т.к. для их внедрения нужно заготовить целую систему технических средств механизации для централизованной выкормки гусениц тутового шелкопряда.

Общие параметры, предусматривающие весь цикл производства и приготовления натурального шелка, должны служить ориентиром для реабилитации и развития шелководства:

- Кормовая база шелководства;
- Приготовление грены тутового шелкопряда;
- Выкормка гусениц тутового шелкопряда и производство шелкового кокона-сырца;
- Очистка коконов тутового шелкопряда от сдыра и их морка и сушка;
- Производство волокна (шелковычная нить);
- Производство готовой ткани из натурального шелка.

Из перечисленных технологических процессов, последние две операции относятся к легкой промышленности и промышленные объекты, необходимые для осуществления этих самых операций, доработаны и могут быть введены в эксплуатацию без каких-либо проблем. Что касается кормовой базы и особенно производства кокона тутового шелкопряда, то технология производства и технические средства, необходимые для механизации технологических операций, должны быть созданы, усовершенствованы и коренным образом доработаны [3].

В рамках Аграрного университета Грузии велись, а также в Академии сельскохозяйственных Наук Грузии в течение трех десятилетий ведется деятельность по следующим вопросам шелководства:

- Механизация ухода посевного отделения и школы саженцев шелковицы;
- Механизация посадки саженцев шелковицы;
- Вопросы, связанные с механизацией ухода плантации тутовых насаждений и их эксплуатации;
- Механизация заготовки и приготовления корма для гусениц тутового шелкопряда;
- Выкормка гусениц тутового шелкопряда на механизированных установках;
- Механизация очистки коконов от сдыра, морка и сушка коконов и т.д.

После проведения исследований и экспериментов можно рекомендовать к внедрению:

1. Технология посева семян шелковицы, как в грядках, так и на ровной поверхности. Для этого на базе специального посевного агрегатов “СКОН – 2,8” и “СКОСШ – 2,8А” разработана машина для посева семян шелковицы, обладающая высокими качественными и технологическими свойствами;

2. На модифицированной лесной посадочной машине “СЛН-1” можно осуществить посадку саженцев шелковицы по схеме посадки 0,90Х0,25 м в количестве 45300 саженцев на 1,0 га (отклонение от прямолинейности 4,5-6,0%, отклонение от количества посадки саженцев составит 10-15%). Рабочая длина

школы саженцев составляет 200 метров, рабочая скорость агрегата 0,05 м/сек, производительность в одну смену – 0,56 га/смена, саженцы, посаженных в течение одной смены – 24500 единиц.

3. Разработана технологическая схема процесса централизованной выкормки гусениц тутового шелкопряда, в которую входят технологические процессы заготовки, транспортировки и приготовления корма и выкормка гусениц тутового шелкопряда (рис.1);

4. Разработаны и защищены авторским правом механизированные установки для выкормки гусениц тутового шелкопряда младших и старших возрастов, а также оборудование, создающее микроклимат в червоводнях, техническое оборудование для пневматической транспортировки листьев шелковицы [3].

Следует также отметить механизированные установки для выкормки гусениц тутового шелкопряда младших и старших возрастов “УВШ-2” [4,5,8] и “УВШ-3” [6,7,8] (Рис.2,3). Они имеют несложную конструкцию, но отлично выполняют такие технологические операции, как раздачу корма на выкормочные поверхности, удаление подстилки, аэрацию гусениц в процессе кормления. Применение этих установок эффективно как в малых фермерских хозяйствах, так и в сельскохозяйственных комплексах, хотя из-за сложных технологических процессов и как субъективных, так и объективных условий в стране их внедрение до сих пор не осуществляется.

В Академии сельскохозяйственных Наук Грузии разработан проект механизированного цеха средней мощности по выкормке гусеницы тутового шелкопряда и производству кокона тутового шелкопряда-сырца для средних, крупных хозяйств и корпораций, где предусмотрена выкормка гусениц тутового шелкопряда в объеме 15 коробок грены и получения урожая сырых коконов в объеме 1000-1200 кг [9] (рис. 4).

Общая площадь механизированного цеха составляет 1260 м²., в том числе: производственная площадь -1072 м²., вспомогательная площадь -172 м².; В цехе расположены следующие подразделения: приемная площадка,

кормоподготовительное отделение, склад-холодильник, помещение для кормораздачи, помещение для выкормки гусениц младших возрастов, помещение для выкормки гусениц старших возрастов, отдел хранения корма (тутовых листьев), отдел фракционной завивки коконов, помещение для очистки коконов от сдыра, отдел очистки кассет, служебное помещение, машинное отделение, установки микроклимата в помещении, вентиляционное отделение.

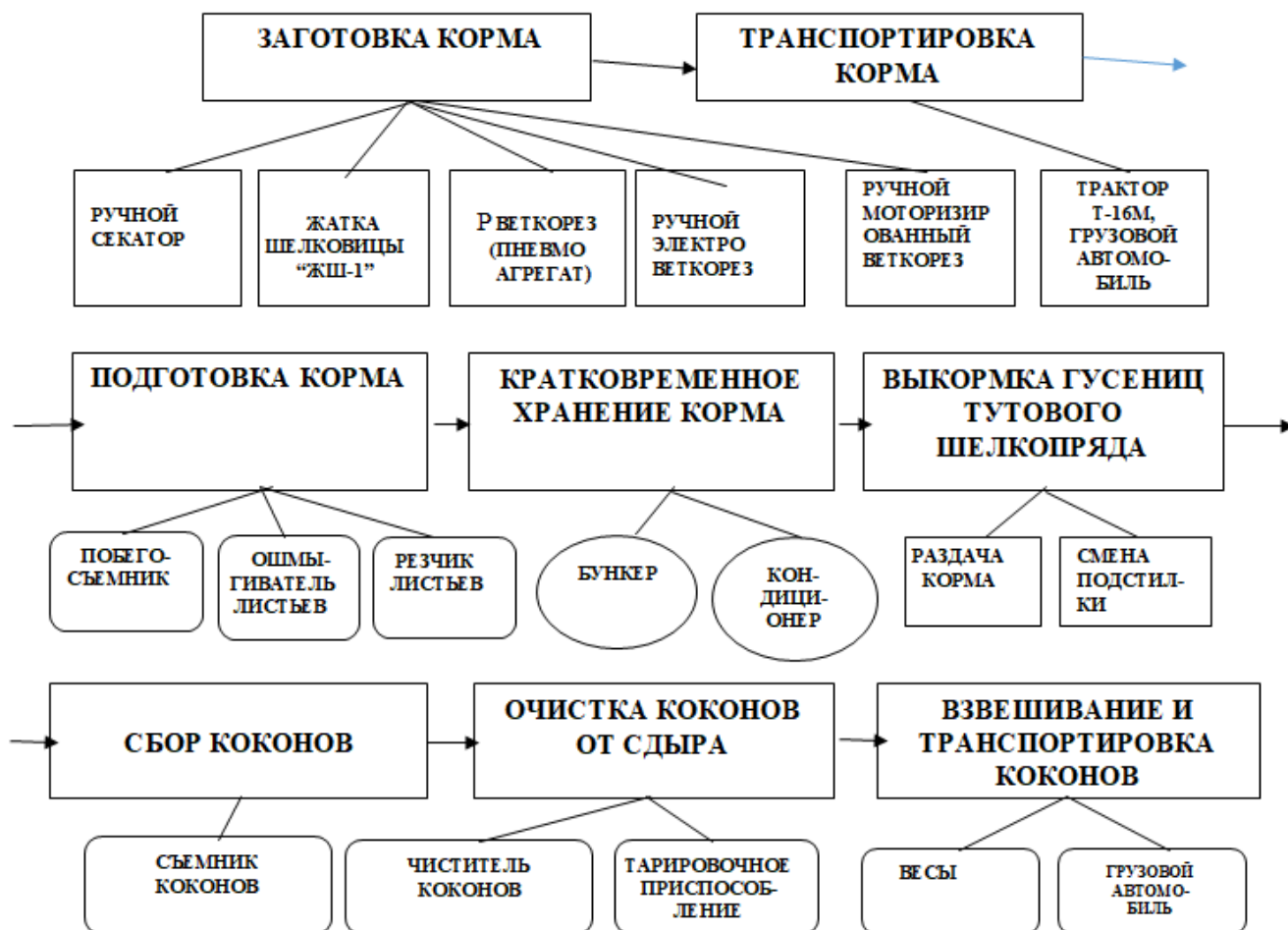

Рис.1. Схема технологического процесса централизованной выкормки гусениц тутового шелкопряда

Механизированный цех оснащен следующими оборудованями (рис. 5): установка для отделения листьев с веток “ПС-1” (1); листорезка – “РТЛ-25” (2); транспортер подачи листьев (3); бункер для резанных листьев (4); машина для измельчения веток и отходов “Волгарь-5” (5); транспортер (6), бункер для измельченных веток и отходов (7), ручная телега (8), холодильник (9), термостат (11); установка для выкормки гусениц младших возрастов гусениц

тутового шелкопряда – “УВШ-2” (13); установка для выкормки гусениц старших возрастов гусениц тутового шелкопряда “УВШ-3” (15); пульт дистанционного управления (17), установка для транспортировки подстилки (19), бункер для сбора подстилки (20); транспортер для подачи корма (21), бункер раздачи корма (22), коконоочистительная установка “СК-1” (23); кокономотальная установка (23).

Технологический процесс выкормки гусениц тутового шелкопряда в цеху следующий: корм поступает с плантации тутовых насаждений в виде веток с листьями. Одна часть корма поступает в кормоподготовительное отделение, а другая часть – в холодильник для хранения для следующих выкормок. В кормоподготовительном отделении ветки с листьями обрабатываются на установке для отделения листьев с веток “ПС-1”. После переработки корма в объеме 1,0 т. (для одной коробки грены), остается масса веток в количестве около 0,5 т. (7). При выкормке в цеху одновременно 15,0 коробок грены гусениц тутового шелкопряда, остается масса измельченных веток в количестве от 7,0 т до 7,5 т. При двойной выкормки в цеху обрабатывается 30,0 т. тутовых веток с листьями и в сумме получается измельченная масса в количестве 14,0-15,0 т. Последняя, при обработке на “Волгарь-5” (специальная измельчительная машина) отправляется на деревообрабатывающие комбинаты, где передается форма строительного материала. Таким способом можно изготовить тысячи квадратных метров древесных строительных плит.

Для выкормки гусениц тутового шелкопряда младших возрастов, корм-тутовые листья режутся на листорезке "РТЛ-25" и с помощью транспортеров подается в кормораздаточное приспособление механизированной установки для выкормки гусениц тутового шелкопряда младших возрастов “УВШ-2” (13). Для выкормки старших возрастов, корм – целые листья и побеги, с кормоподготовительного отделения с помощью транспортеров подается на механизированные установки для выкормки гусениц тутового шелкопряда старших возрастов “УВШ-3” (15) и с помощью приспособления равномерно распределяются на выкормочные поверхности.

Продолжительность цикла работы механизированных установок для гусениц младших возрастов составляет 35-45 мин., а для гусениц старших возрастов - составляет 60-65 мин.

Подстилка, для гусениц как для младших, так и для старших возрастов, меняется в течении всего цикла выкормки 7 или 8 раз и она с помощью подстилковыносного транспортера (19) собирается в бункер (20). При однократной выкормке 15 коробок гусениц тутового шелкопряда, количество подстилки составляет 6,0-7,5 т., а при двухкратной выкормки масса подстилки достигнет 12,0-15,0 тонн. Массу подстилки в последствии можно отправить в школу саженцев и в плантацию шелковицы для удобрения почвы в виде органического удобрения, или применить подстилку для кормления рыб в рыбных хозяйствах.

При завершении выкормки гусениц тутового шелкопряда пятого возраста, выкормочные кассеты с гусеницами отправляются в помещение фракционной завивки коконов, где гусеницы завывают коконы По завершении завивки коконов, их собирают и направляют в отдел очистки коконов, где коконы очищаются от сдыра на механическое чистителе коконов «ЧК-1»(23). Там же происходит тарировка и взвешивание коконов.

В механизированном помещении работают 9 человек. На пульте дистанционного управления работает квалифицированный оператор (17).

Необходимая технологическая мощность механизированного цеха составляет $N=75$ квт. Уровень механизации составляет 90%, а трудозатраты на механизированную деятельность составляют 60%.

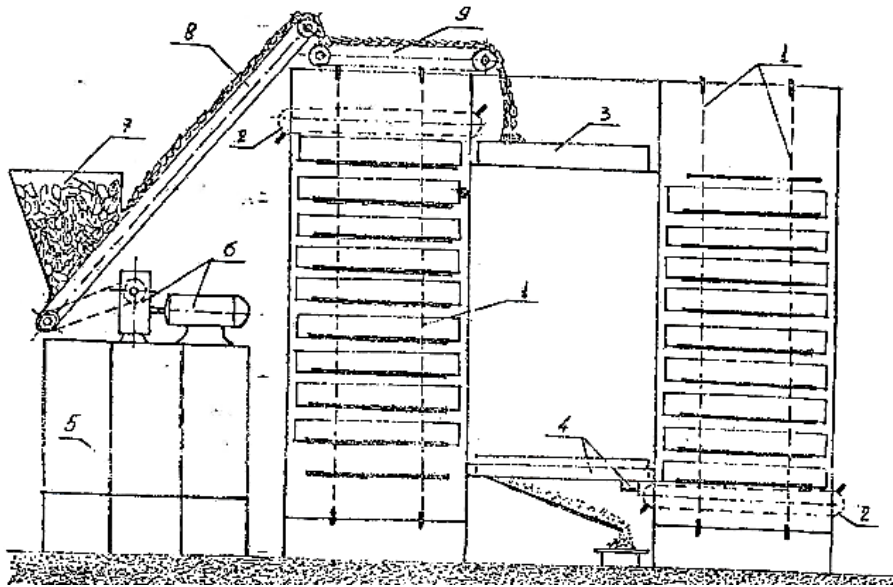

Рис. 2. Механизированное оборудование для выкормки гусениц тутового шелкопряда младших возрастов “УВШ-2”.

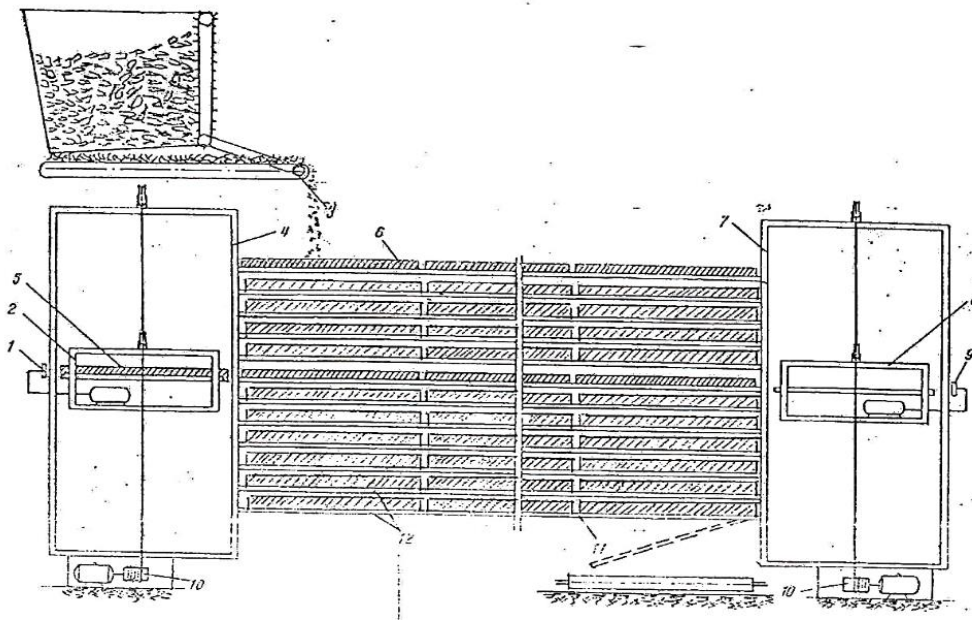

Рис. 3. Механизированное оборудование для выкормки гусениц тутового шелкопряда старших возрастов “УВШ-3”.

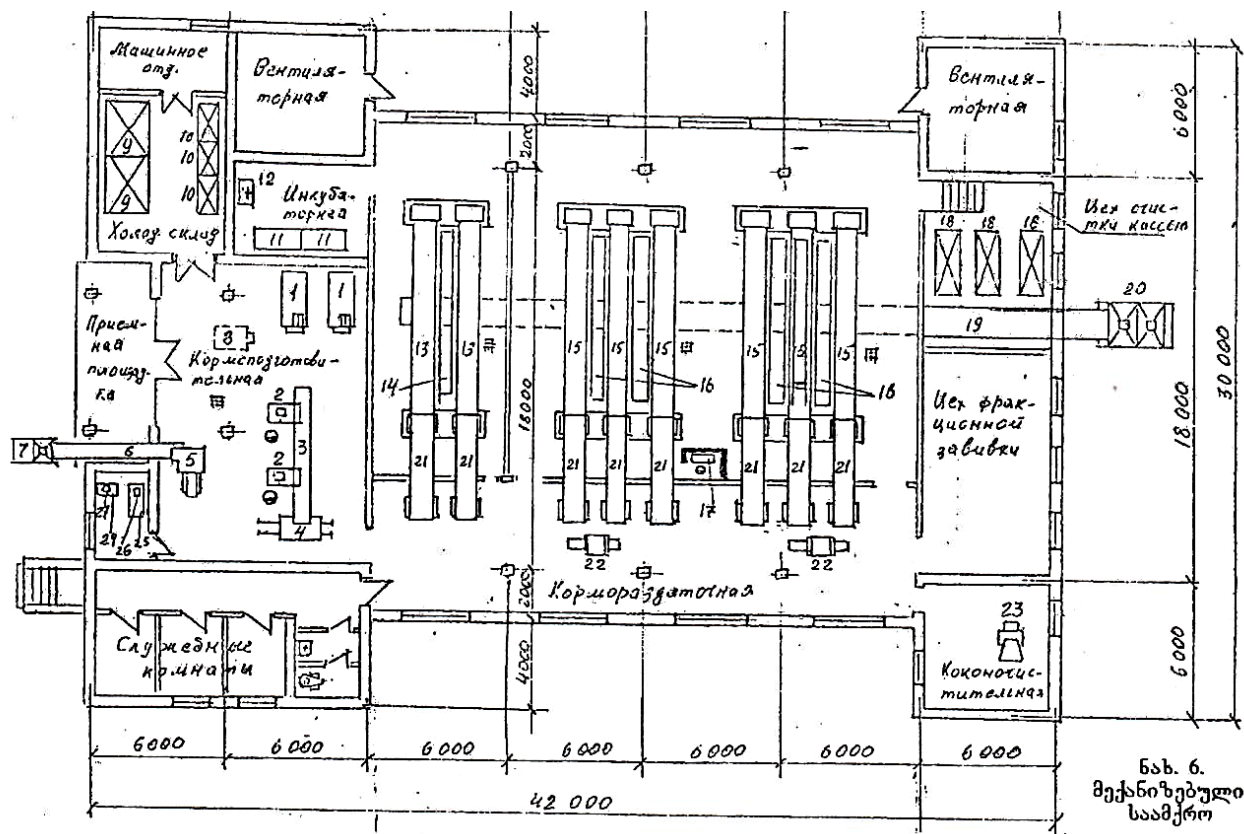

Рис. 4. Цех для механизированной централизованной выкормки гусениц тутового шелкопряда младших и старших возрастов.

Как уже отмечалось, разработанная в стране Программа «Шелк» [1], предусматривает выпуск следующей продукции- шелковая ткань— 1,5 млн м², шелковая нить -150 т., коконы тутового шелкопряда 1400-1600 тонн, корм для гусениц - лист шелковицы – 35000 т.; Для осуществления поставленных задач, целесообразно внедрять новую технологию трудоемких процессов в шелководстве и технические средства для механизированной выкормки гусениц тутового шелкопряда в фермерских хозяйствах, ассоциациях и в других предприятиях сельского хозяйства страны. В таком случае помимо коконов тутового шелкопряда, страна получит дополнительно 7000-8700 т. подстилки в виде органического удобрения и 5800-7000 м² строительных материалов в виде плит.

Мы ясно видим, что благодаря внедрению в перспективе современных технологических процессов и технических средств можно будет применять экологически безопасную продукцию. Это увеличит перспективы отрасли

шелководства, увеличит объем кокона-сырца, готовой продукции – шелковой ткани, дополнительных органических удобрений и строительных материалов.

Список литературы.

1. Программа развития шелкового производства «Шелк» в Грузии. Совместная программа Министерства промышленности и сельского хозяйства. Тбилиси, 1997, 2003;

2. Николеишвили Г., Дзnelадзе А. Вопросы развития шелководства. Труды Грузинского аграрного университета, т. XXVII – XXIX, Тбилиси, 1970;

3. Шапакидзе Е. Механизация шелководства. Часть II // Тбилиси, 1995;

4. Шапакидзе Е., Цоцколаури Е. Механизированное устройство «УВШ-2» для выкормки гусениц тутового шелкопряда. Труды Грузинского Аграрного Университета, т. 116, Тбилиси, 1980;

5. Шапакидзе Е., Цоцколаури Е., Аветян Г. - “Установка для выкормки гусениц тутового шелкопряда” - А. С. № 695667 от 05. 11.1979;

6. Звиададзе Г., Шапакидзе Е., Цоцколаури Е., Аветян Г. - “Установка для выкормки гусениц тутового шелкопряда” - А. С. № 753409 от 01. 12.1977;

7. Метревели В., Шапакидзе Е. и др. Механизированное устройство "УВШ-3" для выкормки гусениц тутового шелкопряда. Журнал "Шелк", #3, Ташкент, 1981;

8. Шапакидзе Е. Д., Николеишвили Г. В. “Роль инновационных технологии в развитии шелководства Грузии” - IX Международная научно-практическая конференция “TOPICAL ISSUES OF THE DEVELOPMENT OF MODERN SCIENCE”, София, Болгария, 6-8 мая 2020 года.

9. Проект строительства экспериментального цеха для выкормки гусениц тутового шелкопряда на механизированных установках // Тбилиси, 1986;

10. Лаврентьев С. и др. Учебная книга шелководы. «Колос», Москва, 1981;

11. Агроправила по шелководству // Тбилиси, 1976.

BIOLOGICAL SCIENCES

UDC 577.29

BIODIVERSITY OF CYCLOTIDE PRECURSOR ALLERGEN PROTEIN OF *VIOLA ODORATA* L.

Hruzevskyi Olexander

Doctor of medicine, docent

Venger Andrii

PhD (biology), professor assistant
Odessa national medical university,
Odessa, Ukraine

Introduction. Cyclotides are a family of plant allergen proteins that are characterized by a cyclic backbone and a knotted disulfide topology. Their cyclic cystine knot (CCK) motif makes them exceptionally resistant to thermal, chemical, and enzymatic degradation. By disrupting cell membranes, the cyclotides function as host defense peptides by exhibiting insecticidal, anthelmintic, antifouling, and molluscicidal activities (Park et. al.,2017).

Key words: *Viola odorata*, allergen, protein structure, cyclotide precursor protein.

The aim of the current work was to examine biodiversity of cyclotide precursor protein (CPP) of *V.odorata*.

Materials and methods.

Alignment was performed using protein sequences of the CPP of *V.odorata* obtained from National Centre of Biotechnology Information with accession ANZ90708 via program “BLASTP”. The dendrogram tree was produced using MEGA6 program by Unweighted Pair-Group Method. Credibility of researching was obtaining by bootstrap method.

Results.

Results of research are presented in Fig. 1.

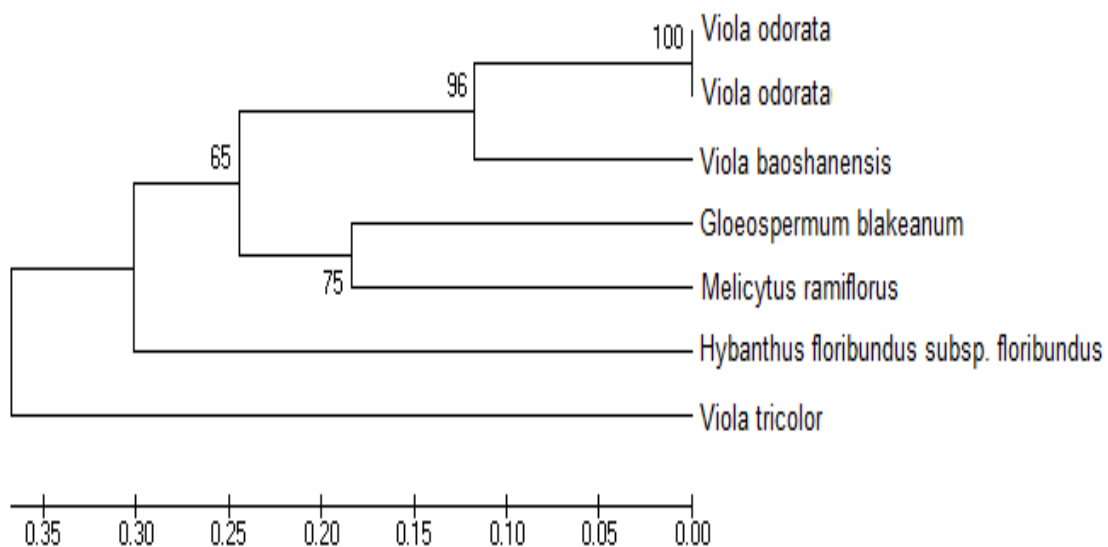

Fig. 1. Clustering dendrogram constructed on the basis of alignment of the CPP of *V.odorata*

ПСОРІАЗ - ГЕНЕТИЧНЕ ЗАХВОРЮВАННЯ

Власик Маргарита Антонівна,
студентка

Погоріла Ірина Олегівна,
Кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри біології

Національний медичний університет імені О.О. Богомольця,
Київ, Україна

Вступ. Псоріаз - хронічний, системний дерматоз, який характеризується утворенням бляшок та лущенням шкіри, що пов'язано із швидкою проліферацією епідермісу.

Мета. Дослідити механізми виникнення псоріазу, ознайомитись з клінікою, діагностикою та різними методами лікуванням. Розглянути цю медичну проблему як соціальну та мультидисциплінарну.

Актуальність. Псоріаз - є найпоширенішим захворюванням шкіри (зустрічається у 1-5% населення по всьому світу). Часто хворіють люди із світлим кольором шкіри, пік захворювання припадає на 16-23 роки та 55-60 років, однаково часто хворіють дівчата і хлопці. Якщо в одного з батьків діагностовано захворювання, то ймовірність, що захворіє дитина складає 25%, а якщо хворі обоє батьків - 60-70% [1]. В Україні на псоріаз хворіє близько 1 млн. осіб (серед яких 1% - діти, займає друге місце після алергодерматозів у дітей). Частіше хворіють діти у віці 2-5 років із загостреннями у 6-7 та 15-16 років (спостерігаються випадки у дітей 6-9 місяців).

Основний зміст. Псоріаз - генетично детерміноване хронічне аутоімунне захворювання, що характеризується гіперпроліферацією епідермісу, папуло-сквамозною висипкою із залученням в патологічний процес інших органів і систем.

Існує багато теорій походження захворювання: генетична - (прискорені механізми клітин до розмноження, мультифакторний характер спадкування у

носіїв АГ гістосумісності HLA A1, A9, A11, B13, B17); нейрогенна (нейро-гуморальний механізм); вроджена нестабільність лізосом і вроджених структурних дефектів капілярів шкіри; порушення обміну ліпідів; імунні порушення (підвищена активність Т-хелперів при дефекті Т-супресорів) [2].

Псоріаз проявляється одноманітною висипкою у вигляді епідермальних папул, що мають чіткі межі, дещо виступають над рівнем незміненої шкіри, щільні на дотик, з ознаками лущення, які легко знімаються при розчісуванні (гіперкератоз, акантоз, внутрішньоклітинний набряк, зникнення зернистого шару), можуть спостерігатися мікроабсцеси Мунро. При перших проявах захворювання папули невеликого розміру 1-2 мм, при прогресуванні хвороби мають зливний характер (формують бляшки). Висипка розташована зазвичай на розгинальних поверхнях симетрично, яскравого кольору, лущення спостерігається по центру, а по краях наявний вінець росту (ободок Пильнова). Наявна позитивна ізоморфна реакція (феномен Кебнера) та позитивна тріада Аушпіца. Тріада Аушпіца включає: феномен «стеаринової плями» - внаслідок пухкого лущення; феномен «термінальної плівки» - спостерігається волога поверхня базального шару; феномен «кров'яної роси» (папіломатоз). Площа враження вираховується за методом долоні (де 1 долоня відповідає 1% площі шкіри) [3]. Якщо індекс нижче 30%, то терапевтичне лікування не потрібне; 30-60% - рекомендоване лікування; понад 60% - лікування системними препаратами.

Визначення ступеню тяжкості псоріатичного процесу порівнюють по індексу PASI - Psoriasis Area and Severity Index від 0 до 4 (де 0 немає змін).

При генетичному дослідженні локус PSORS1 на хромосомі 6p21 грає значну роль у визначенні схильності пацієнта до розвитку псоріазу. Біопсія виконується не завжди (потрібна лише для діагностики при рідкісних формах псоріазу) [4].

Висновки. Псоріаз - захворювання шкіри та всього організму, при якому спостерігаються враження всіх органів і систем, зниження імунітету,

порушення обміну речовин в тканинах. Одним із важливих методів лікування є фототерапія, ефект пов'язаний з вибіркоvim усуненням Т-клітин, особливо в епідермісі (UV В вузького спектра - 311 нм; UV В широкого спектра - 290-320 нм).

Література

1. Сизон О. О. Псоріатична хвороба / О. О. Сизон, О. Ю. Туркевич. — Львів: ТзОВ «Колір ПРО», 2010. — 215 с.
2. Шкірні та венеричні хвороби / [В. Г. Коляденко, В. І. Степаненко, П. В. Федорич, С. І. Скляр]. — Вінниця, 2006. — С. 103 — 105.
3. Коляденко В. Г., Чернишов П. В. Т-лімфоцити з властивостями природних кілерів у хворих на псоріаз / / Укр. журн. дерматол., венерол., косметол. — 2004. — N 3. — С. — 18 — 20.
4. Олійник І. О., Кутасевич Я. Ф., Маштакова І. О., Савенкова В. В. Сучасні можливості зовнішньої терапії хворих на псоріаз / / Укр. журн. дерматол., венерол., косметол. — 2002. — N 4. — С. 28 — 32.

УДК: 57.017.3:57.017.72:612.084:616-092.12

ФИЗИОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ВОССТАНОВИТЕЛЬНОГО ПЕРИОДА ПОСЛЕ COVID-19

Зарипов Бакридин

доктор биологических наук, академик,

Ахмедова Гулсара Баходир кизи

докторант Ph.D, преподаватель,

Национальный университет Узбекистана имени Мирзо Улугбека,

Республика Узбекистан, г. Ташкент

Аннотация: Коронавирусная болезнь — заболевание, которое развивается в зависимости от возраста и пола. Из-за ограниченного наблюдения и отсутствия исследований с контрольными группами частота, физиологические характеристики длительных симптомов после заражения SARS-CoV-2 остаются неясными. С этой целью был проведен анализ клинических признаков, характеристик, показателей в период COVID-19 и за его пределами.

Ключевые слова: COVID-19, период восстановления, пост-COVID-19, физиологические показатели.

Коронавирус - заболевание, вызванное вирусом SARS-CoV-2, оказал разрушительное воздействие на население мира, унес жизни более 6,4 миллиона человек во всем мире. С марта 2020 года в Узбекистане возник ряд острых атипичных респираторных заболеваний. Инфекция SARS-CoV-2 у детей и подростков обычно приводит к менее тяжелому заболеванию и меньшему количеству смертей, чем у взрослых. Подростки и молодые люди также могут испытывать длительные клинические симптомы, но частота и характеристики этих состояний все еще полностью изучаются. Из-за ограниченного наблюдения и отсутствия исследований с контрольными группами частота, физиологические характеристики длительных симптомов после заражения

SARS-CoV-2 остаются неясными. С этой целью был проведен анализ клинических признаков, характеристик, показателей в период COVID-19 и за его пределами.

Материал и методы. Исследования в основном проводились в 16-й семейной поликлинике Алмазарского района города Ташкента, в многопрофильной клинике Ташкентской медицинской академии. В качестве субъектов исследования были выбраны люди, выздоровевшие от COVID-19 и не имеющие сопутствующих хронических заболеваний. Исследовательская работа проводилась с соблюдением правил научной этики, соблюдая анонимность участников. Контрольную группу 1 составили здоровые лица не старше 40 лет, не инфицированные COVID-19, (n=12). В 1-ю группу на основе добровольного согласия были отобраны лица с тяжелым течением COVID-19, через 2-3 месяца после выздоровления, в возрасте до 40 лет, без хронических заболеваний (n = 25). Во 2-ю группу на основе добровольного согласия были отобраны лица со среднетяжелой и нетяжелой формами COVID-19, через 2-3 месяца после выздоровления, не старше 40 лет и без хронических заболеваний (n = 25). Контрольную группу 2 составили здоровые люди не старше 41-55 лет, не инфицированные COVID-19, (n=12). В 3-ю группу на основании добровольного согласия были отобраны лица с тяжелым течением COVID-19, через 2-3 месяца после выздоровления, не старше 41-55 лет, без хронических заболеваний (n=25). В 4-ю группу на основании добровольного согласия были отобраны лица со среднетяжелой и нетяжелой формами COVID-19, через 2-3 месяца после выздоровления, в возрасте 41-55 лет и без хронических заболеваний (n = 25).

В группах с помощью опросника и общепринятой методики определяли: В контрольной группе 1 ЧСС (частота сердечных сокращений) составила $73,2 \pm 0,4$ ($P < 0,01$), ЧДД (частота дыхания) - $18,8 \pm 1,2$ мин. ($P < 0,01$), САД (систолическое артериальное давление) — $113,3 \pm 8,61$ мм рт.ст. В 1-й группе ЧСС $85,6 \pm 0,8$ ($P < 0,05$), ЧДД $24,2 \pm 2,2$ раза мин., САД (систолическое артериальное давление) $118,4 \pm 10,17$ мм рт.ст. Во 2-й группе ЧСС $82,2 \pm 0,6$

($P < 0,05$), ЧДД $18,4 \pm 1,9$ раза в мин. ($P < 0,05$), САД (систолическое артериальное давление) $116,2 \pm 12,66$ мм рт.ст..

В 1-й группе по сравнению с первой контрольной группой ЧСС 12%, ЧДД 12%, САД дали более высокий результат на 10%. Выяснилось, что у переболевших легкой формой COVID-19 наблюдалось повышение САД на 11% и 9%. Предполагалось, что это результат выздоровления от последствий кислородного голодания во время болезни.

Список литературы

1. Zaripov B. et al. Rehabilitation factors of post-COVID-19 in the population of Uzbekistan //Annals of the Romanian Society for Cell Biology. – 2021. – С. 5684-5690.

2. Зарипов Б. З. и др. АНАЛИЗ ВОССТАНОВИТЕЛЬНОГО ПЕРИОДА ЗДОРОВЬЯ НАСЕЛЕНИЯ УЗБЕКИСТАНА СОСТАВЛЕННЫЙ ПОСЛЕ COVID-19 //Химия, физика, биология, математика: теоретические и прикладные исследования. – 2021. – С. 17-21.

3. Cao Y. et al. Imaging and clinical features of patients with 2019 novel coronavirus SARS-CoV-2: a systematic review and meta-analysis //Journal of medical virology. – 2020. – Т. 92. – №. 9. – С. 1449-1459.

УДК 330

НОВЫЕ ДАННЫЕ ДЛЯ БИОЛОГИИ, ОТРАЖЁННЫЕ В НАУКЕ
АУРОЛОГИЯ

Кмит Ярослав Михайлович,

доктор философии, ректор, профессор,
Университет «Львовский Ставропигион»
г. Львов, Украина

Сергеев Вячеслав Михайлович,

к.м.н., доцент кафедры клинической медицины
Волынского национального университета
им. Леси Украинки
г. Луцк, Украина,
профессор, директор
«Институт здоровья и долголетия»
Университет «Львовский Ставропигион»
г. Львов, Украина

Бланк София Михайловна,

почетный профессор,
Университет «Львовский Ставропигион»,
г. Львов, Украина,
координатор Ноосферной
Духовно-Экологической
Ассамблеи Мира (НДЭАМ)
г. Нью-Йорк, США

Аннотация: Цель данного доклада и выступление на этом форуме – довести до широких кругов специалистов предлагаемые новые знания. Исследования, проведенные с помощью кирлиановской фотосистемы, показали реальность и разнообразие излучений – ауры различных видов растений. Изданы альбомы кирлианографий на русском, английском, немецком, французском и болгарском языках. Кирлиановские снимки дают возможность убедиться в реальности излучения цветов, плодов, семян, различных видов орехов, а также воды, взятой из разных источников, пчелиного мёда и пыльцы,

воска, различных видов деревьев. Получены снимки кирлианографии масел, а также аурограммы животных.

Ключевые слова: ауриология, аурограммы, кирлианография, прибор для биорезонансной диагностики, кирлиановский прибор, кирлианографии, кирлианограммы, эффект Кирлиана.

В 1995 году София Бланк эмигрировала в Америку и начала исследования на кирлиановском приборе (рис. 1) американской версии, производства фирмы Panteon Research, а затем этот прибор был усовершенствован инженером-конструктором Виктором Рубеновичем Микиртумовым и превращён из электрического в электронный. Модернизация прибора дала возможность

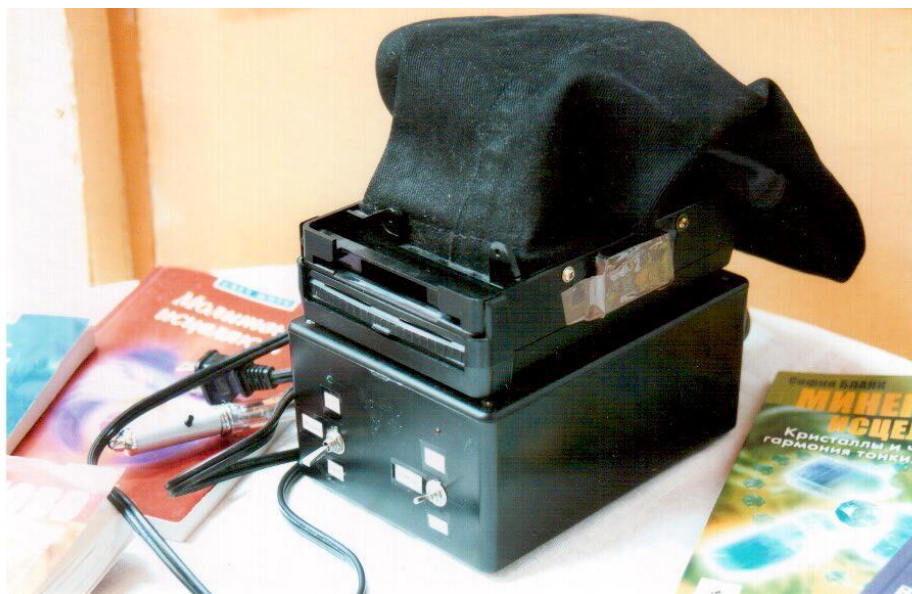

Рис. 1. Кирлиановский аппарат

регистрировать не только невидимые излучения ауры человека, но и различные формы невидимой жизни, а также потоки, которые появляются внутри и вокруг поля человека при различных экспериментах [1; 37]. Нарботав в течение семи лет интересный массив исследований София Бланк направила эти исследования на научную экспертизу крупнейшим учёным современности Влаилю Петровичу Казначееву, академику, президенту Академии новосибирского филиала Академии медицинских наук; заведующему кафедрой Алматинского университета имени Альфа Раби, биофизику, профессору Виктору

Михайловичу Инюшину, заслуженному доктору биологических наук Пажитному Виталию Сергеевичу, доктору педагогических и психологических наук, Амонашвили Шалви Александровичу, академику, доктору философских наук, президенту Ноосферной, Духовно-экологической Ассамблеи Мира; кандидату технических наук Любови Сергеевне Гординой, академику, доктору медицинских наук, директору Новосибирского института НИИ Космической антропозологии Александру Васильевичу Трофимову, академику, доктору физико-математических наук Акимову Анатолию Евгеньевичу.

Получив позитивные отзывы от известных учёных, София Михайловна Бланк начала излагать результаты полученных в исследованиях данных в своих книгах. Наука, которая вместила исследования Софии Бланк названо ауурологией [1; 37], поскольку содержит новые данные об энергетическом строении человека и его ауры, биополя, биоплазмы, а также регистрирует и даёт представление о различных формах энергетической жизни неизвестных до сего человеку, не имевших документального отражения. Исследования Софии Бланк затронули очень многие разделы науки и практической жизни людей. Результаты имеют выход в различные отрасли знаний.

За период, прошедший с 1995 года, Софией Бланк написано пятьдесят девять книг, более пятидесяти статей, изданных в разных научных и популярных журналах в разных странах мира. Две из книг Софии Михайловны переведены на шесть языков мира. София Бланк ведёт активную общественную работу на YouTube-каналах, где помещены более 400 её фильмов. Взаимодействие с YouTube-каналами начато в 2012 году. София Бланк выступала на НТВ «Россия», на телевизионных каналах Америки WNNB и RTVI. Десять лет София Михайловна вела научно-познавательные программы на русскоязычном радио и других русскоязычных радиостанциях Америки. С 2006 года до 2012 года была главным редактором Научно-философского журнала «Мысль», выходившего в Нью-Йорке, США. С февраля 2010 года организовала и руководит содружеством интеллигенцией под названием «Приносящая рассвет». В рамках группы, насчитывавшей от сорока до пяти

человек в разные годы, ежедневно проводились и по сей день проводятся вечерние конференции «Conference Call». На вечерних встречах члены содружества обсуждают последние новости научного, метафизического и социального характера. Двадцать-тридцать минут этой встречи посвящено коллективным молитвам, которые строятся по принципу злободневности: связаны с политическими событиями, с климатическими условиями, с научно-просветительской деятельностью, с информацией о прошедших и предстоящих видеопрограммах.

Исследования, проведённые с помощью кирлиановской фотосистемы, отразили реальность и разнообразие излучений – ауры – различных видов растений, а также излучения ауры вокруг лапок животных. Изданы альбомы с кирлианографиями, содержащие эти фотодокументы на русском, английском, немецком, французском и болгарском языках. Кирлиановские снимки (рис. 2) дают возможность убедиться в специфическом излучении различных цветов, ягод, семян, орехов, а также различных видов воды, взятых из разных источников. Интересные излучения пчелиного мёда и пчелиной пыльцы, пчелиного воска, а также различных видов срезов деревьев. Полученные снимки кирлианографий различных ароматических масел.

Рис. 2. Кирлиановские снимки

Человек существо многомерное. То же самое можно сказать и о животных. До сих пор анатомия и физиология изучали функционирование органов, всего тела человека и животных. Кирлиановские снимки дали возможность увидеть, насколько изменчивым и специфическим является излучение ауры людей в различных состояниях: в норме, а также при различных патологиях и взаимодействиях, как с объектами природы, так и между людьми и животными. Кирлианографии дают возможность увидеть, насколько ранимо энергетическое поле, аура человека. Проведённые исследования показали, как меняется энергетическое поле человека при испуге, при воздействии негативных факторов в виде: ругани, грубого поведения, негативных мыслях. Исследования, которые отразили поле человека в состоянии молитвы, посылов мыслей добра, энергии любви и милосердия, отразили удивительные изменения поля к лучшему, которые имеют чётко выраженные параметры в ширине аурической оболочки, в её насыщенности цветом, в длине и качестве лучей ауры стримеров. Пожалуй, впервые на фотографиях запечатлено взаимодействие энергетических потоков разных религий. Установлено: молитвы разных религии не только не находятся в противодействии, а наоборот взаимно гармонично усиливают поле человека и отражают появление в этом поле и рядом с ним существ ангелического плана, имеющих сильный позитивный заряд.

Биология растений до сих пор предусматривала изучение самого физического: плода, листочка, ягоды, ореха. Объектом изучения их излучения не являлось, так как не было подобных снимков. Кирлиановский аппарат конструкции инженера Виктора Рубеновича Микиртумова (США) и результаты многочисленных исследований различных объектов природы дают возможность внести новую струю в изучение самых разных биологических видов. Знания, полученные в ходе исследований, дают возможность значительно расширить представление людей о том, чем являются растительные объекты и насколько близким по энергетическому свечению являются поля человека, животных, растений и камней.

Знакомство с кирлианограммами живых природных объектов изменяет отношение к ним людей, ранее не знавших о том, какая сила и красота сопровождает природные объекты. Кирлиановские снимки дадут возможность диагностировать растительный материал, увидеть, насколько он жизнеспособен или наоборот – поражён болезнями. Кирлиановская съёмка может быть дополнительным методом, который поможет убедиться в том, правильно ли произведена подготовка посевного и посадочного материала. Огромное значение и большой раздел в ауриологии занимает исследование воздействия Космических Знаков Добра на человека, растения, животных, камней и окружающее пространство. Космические Знаки Добра, полученные более тридцати лет назад через книгу Дмитрия Павловича Максина. Эта книга с частью Знаков Добра стала объектом тридцатилетнего изучения Софии Михайловны Бланк и были получены удивительные выводы. Оказывается, что эти знаки притягивают к себе позитивные благостные энергии разумной беспредельности. Энергии, которые направляются к знаку, затем излучаются в пространство и позитивно воздействует на человека, растения и животных. Это подтверждается исследованиями, проведёнными как на приусадебном участке Натальи Ивановны Руденко, так и в ее теплице (г. Симферополь, г. Киев, г. Буча), а также исследования в теплице Елены Зыряновой (г. Новгород).

Интересные данные полученные при применении Космических Знаков Добра для улучшения состояния здоровья человека. На биорезонансом приборе для Галины Ярославны Деревницкой (г. Ивано-Франковск, Украина, а теперь г. Майями, США), были проведены замеры состояние ауры и функции органов до появления Космического Знака в руках человека и после того через три-пять минут. Результаты исследований представлены в видеофильме под названием: «Доказательства позитивной деятельности Космических Знаков Добра». Материалы, при необходимости, могут быть представлены и фото-документально.

Список литературы

1. София Бланк. Ауриология и кирлианография как основа познания Невидимых Миров. Новые знания – в жизнь! – Амрита-Русь – 2020г. – 172с.
2. София Бланк. Невидимый мир вокруг и внутри нас. – США, г.Нью-Йорк –39с.
3. София Бланк. Знания, изменяющие жизнь. – США, г.Нью-Йорк – Октябрь, 2019г. –124с.
4. София Бланк. Зов к равнодушным: познать, убедиться и передать факел! – США, г. Нью-Йорк – г.Львов. – СПОЛОМ – 2019г.–144 с.
5. София Бланк, Белявская О. В. Обреченные в любви на спасение. Тайны исцеления. – Сполом – 2019г. – 80 с.
6. София Бланк, Вячеслав Сергеев. Небесная и земная медицина. Начало синтеза. – г.Львов – г.Нью-Йорк – Папуга – 2020р. – 268 с.
7. София Бланк. Вячеслав Сергеев. Невидимый Щит. Пути Обретения (сборник). – г. Нью-Йорк – г.Львов – 2021р. – 235с.
8. София Бланк. Энергия молитвы, свечи и кристалла. Исцеление на тонких планах. – Вектор – 2011г. – 192с.
9. София Бланк, Елена Смирнова. Ангелы в нашей жизни. – Свет – 2019г. – 136с.
10. София Бланк. Ангелы с нами и среди нас. – Феникс – 2006г. – 224с.
11. София Бланк. Увидеть невидимое. Ангелы вокруг нас. – Амрита-Русь – 2011г. – 160с.
12. София Бланк, Роман Доля. Уроки волшебства. Прикосновение к душе. – Амрита – 2008-2015г. – 240с.
13. София Бланк. Как очистить свою ауру и стать здоровым. Кирлианография в помощь каждому. – Амрита – 2018г. – 112с.
14. София Бланк. Увидеть невозможное. – Вектор – 2012г. – 160с.
15. София Бланк. Исцеляющая магия камня. – 2008г. – 224с.
16. София Бланк. Слово исцеляет биополе. – Вектор – 2004г. – 160с.
17. София Бланк. Благословение вселенной. – Вектор – 2077г. – 208с.

18. София Бланк. Молитвы исцеляют. – МСП – 2004г.
19. София Бланк. Ангелы. Невидимая реальность. – МСП – 2004г.
20. София Бланк. Мост в небеса. Электронная книга. – 2019г.
21. София Бланк. На крыльях света и любви. – Нью-Йорк – 2008г.
Повторное. 2010г., 2012 г., 2014г., 2018г.
22. София Бланк. Набор кирлианографий в открытках. – 2008г., англ. и рус. версия 2010г.
23. София Бланк. Исцеление молитвами. – Вектор – 2008г.
24. София Бланк. Небесный код. Исцеление молитвами. – Феникс – 2011г.
25. София Бланк. Энергия свечи, молитвы, минералов. – Вектор – 2010г., переиздание: Амрита-Русь – 2019г. И продолжает издаваться по сей день.
26. София Бланк. Благословение небес. – Феникс – 2008г.
27. София Бланк. Слово исцеляет биополе. – Феникс – 2008г.
28. София Бланк. Если к вам пришла беда. – Нью-Йорк – 2018г. (рус., англ.)
29. София Бланк. Колокол Альпийской трагедии. – Нью-Йорк – 2018г.
30. София Бланк. Знать, верить, объединятся. Сборник духовных посланий с материалами Софии Бланк. – Нью-Йорк – 2010г.
31. София Бланк. Ангелы с нами и среди нас. – Феникс – 2011г., переиздано – Амрита-Русь – 2019г.
32. София Бланк, Е.С. Дубовая. Ангелы в дружбе с человеком. – Амрита-Русь – 2019г.
33. София Бланк. Увидеть невидимое. – Амрита-Русь – 2019 г.
34. София Бланк. Увидеть невидимое. – Амрита-Русь – 2010 г., переиздано 10 раз.
35. София Бланк. Увидеть невидимое. Жить вместе с ангелами. – Амрита-Русь – 2010г., переиздано 4 разы.

36. София Бланк. Благословение вселенной. Исцеление на тонких планах. – Феникс –2009г.
37. София Бланк. Смерти нет. Мы не уходим в никуда, а продолжаем жить в тонких мирах. – Нью-Йорк – 2002г.
38. София Бланк. Аура деяния духа. – Феникс – 2006г.
39. Электронный ресурс Ютуб-канала Вячеслава Сергеева:
https://www.youtube.com/channel/UCnuLN1tDP4freR37sXE6c_Q
40. Электронный ресурс Ютуб-канала Владимира Андреева:
<https://www.youtube.com/c/VladimirAndreyev114847161432922481036>
41. Электронный ресурс Ютуб-канала SunGates_Media University:
42. <https://www.youtube.com/c/SunGatesRadioRU>
43. Электронный ресурс Ютуб-канала Милы Артюх:
<https://www.youtube.com/channel/UCdW1Ib4zI9UFAUB3rqtRC3g>
44. Электронный ресурс Ютуб-канала Sungates Novgorod:
<https://www.youtube.com/channel/UCvj9T4j5D9XsBt9eLrB0VZA>

**КОРОТКИЙ ОГЛЯД ЕКОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ШКІДНИКІВ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КУЛЬТУР І ЛІСУ В ІНСТИТУТІ
ЗООЛОГІЇ АН УКРАЇНИ (1930–1990 РР.)**

Коновалова Я. П.

Київський міський центр здоров'я, завідувача прес-центром
м. Київ, Україна

Серебряков В. В.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
д.б.н., проф.
м. Київ, Україна

Анотація: у статті розповідається про екологічні дослідження співробітниками Інституту зоології імені І. І. Шмальгаузена шкідників сільськогосподарських культур, лісів та садів, отриманого врожаю, серед яких комахи (цукровий довгоносик, хлібний клоп, комірні кліщі, виноградна філоксера), гризуни. Подається перелік назв основних наукових матеріалів з результатами досліджень.

Ключові слова: Інститут зоології імені І.І. Шмальгаузена, масові розмноження шкідників, кількісний облік фауни, мікробіологічний метод, біометрія, комірні шкідники, екологічні дослідження комах шкідників сільськогосподарських культур, лісів, садів.

У Інституті зоології імені І.І. Шмальгаузена АН України (1930 р.) у відділі екології під керівництвом О.Г. Лебедева (1874.- 1936), досліджували біоценологію листяного лісу, міграції та причини масових розмножень його шкідливих комах, вплив антропологічного фактору на фауну, розробляли методи обліку шкідників. У 1930 році було опубліковано монографію С.П. Іванова «Методи кількісного обліку фауни», приблизно у 1933-1936 роках - працю О.Г. Лебедева «Матеріали до екології листяного лісу », у 1938 році - сумісну працю С.П. Іванова, М.М. Левіта, Є.М. Ємчука «Масові

розмноження тварин і теорії градації», у якій «були розкритиковані усі існуючі на той момент теорії масових розмножень тварин, висунута низка цікавих думок про найважливіші шляхи подальших досліджень, зокрема, анатомо-фізіологічних та біохімічних» [1, с.3 - 5]. У 1936 році І.Д. Белановський опублікував працю «Закономірності масових розмножень шкідників у зв'язку з метеорологічними факторами». У 1940 році - «Паразити гессенської мухи і їх роль у регулюванні чисельності мухи у 1937-1938 рр», у якій описані вплив на шкідника метеорологічних факторів, агротехнічних умов та біотичних - паразитів і хвороб. У 1936 році відділ очолив О.О. Любіщев (1890 – 1972 рр), який займався розробкою методики обліку комах – шкідників та математичною обробкою біологічного матеріалу – біометрією [2, с. 6-8]. У книзі вченого «К методике количественного учета и районирования насекомых» (1958 р.) зазначено, що «основною метою роботи є удосконалення методів польового вивчення комах, яке може бути використані як для теоретичних, так для практичних цілей: обліку шкідливих комах, прогнозу їх масового розмноження, обліку ефективності заходів боротьби». У роботі описані методики кількісного обліку та вказані можливості їх застосування. «Запропонованою методикою можна вирішити багато спірних питань екології шкідливих комах набагато швидше, а ніж звичайними засобами, прийнятими в теперішній час » [3, с. 3, 163]. З 1939 до 1947 відділом екології керував Є. В.Зверизомб – Зубовський (3.03. 1890- 21.04. 1967). У 1940 в Інституті утворили відділ біологічних методів боротьби зі шкідливими комахами, який очолив В.П. Поспелов. Таким чином екологічними дослідженнями комах почали займатись колективи обох відділів, у яких продовжились роботи з вивчення чисельності комах та розпочались комплексні дослідження шкідників цукрового буряку. Обидва вчені – завідувачі відділами, розпочали вивчення комах – шкідників сільськогосподарських рослин українських земель ще на базі раніше згаданої Київської ентомологічної станції.. [4, с. 12]. У післявоєнний період В.П. Поспелов на експериментальній базі «Теремки» працював над розробкою нового мікробіологічного методу боротьби зі шкідниками. [5, с. 28-39].

Є.В. Зверизомб – Зубовський, у цей час продовжив досліджування гризунів та шкідливих комах сільськогосподарських культур. У 1946 р (1953 р. друге видання) була опублікована праця «Комірний довгоносик, шкідливі комахи, комірні кліщики, гризуни, заходи боротьби зі шкідниками в коморах» (1946) та «Комірні шкідники та боротьба з ними» (1953). В них автор описує залежність розвитку шкідників від вологості, температури та інших екологічних факторів. У 1947-48 роках вчений надрукував працю «Шкідники сільськогосподарських рослин», у якій надав інформацію про спосіб життя шкідників в залежності від погоди: вплив сухого літа на кількість розмноження хлібного клопа, або черепашки (*Erygaster integriceps* Put.); залежність життєдіяльності бурякового клопа (*Poeciloscytus congnatus* Fieb.) від сонячної або похмурої погоди. У праці прослідковується також спосіб життя шкідника винограду філоксери (*Phylloxera vastatrix* Planchon) у зв'язку із сортом винограду: повний цикл розвитку шкідника, зазначив автор, проходить лише на лозах американського походження, де водночас розвивається як коренева так і листяна форма. Зі сторінок видання дізнаємось про екологічні особливості життя іншої комахи – шкідника – бурякового довгоносика (*Bothynoderes punctiventis* Germ.) : час виходу з зимівлі, шкідливість жука від вологості і температури повітря та інше. Узагальнення результатів вивчення екології різних класів тварин – шкідників сільськогосподарських рослин та продукції території СРСР більш ніж за 100 років Є.В. Зверизомб – Зубовський зробив у книзі «Шкідники цукрового буряку» у 1957 році. У праці знаходяться відомості про ступінь враження буряку тлею в залежності від погодних умов: сонячно або дощ, про ворогів тлі серед тварин. та інше. Екологічним дослідженням шкідливих для рослин комах присвячені кілька томів серії «Фауна України», зокрема, Том 21, вип. 2 (1962 р), Том 21, вип.. 4 (1974 р) (автор В.Г. Пучков про крановиків та напівтвердокрилих); Том 19, вип. 3 (1982 р) (автор В.Г. Долін про жуків – коваликів .В.Г. Долін надрукував працю «Личинки жуків – щелкунів (проволочників) Європейської частини СРСР».

У 1965 – 1980 рр у відділі екології тварин установи досліджували популяції гризунів агроценозів України [2, с. 64] Результати роботи були опубліковані П.О. Свєриденком у праці «Тривалість життя і розмноження рудої полівки (*Clethrionomys glareolus* Shreb) в умовах експерименту» (1966 р); І.Т. Сокуром у праці «Шкідливі гризуни і боротьба з ними» (1963р.). Слід зазначити, що гризуни – найчисельніші представники ссавців, які наносять значну шкоду господарству. Так, весною 1953 року на Миколаївщині, за даними І.Т Сокура (1963 р), сіра полівка знищила 1,5 ц. врожаю з кожного гектару, «пацюки, які живуть у приміщеннях тваринних ферм України, на протязі року з'їдають біля 200 тисяч тон концентрованих кормів» [6, с. 4].

Результати роботи вчених Інституту зоології сприяли збільшенню прибутків народного господарства країни.

Так, завдяки праці колективу відділу популяційної екології і охорони природи наземних хребетних з вивчення особливостей екології гризунів вдалося зберегти зерна озимої пшениці та соняшника за 1974-1976 роки на 4 млн. 600 тис. рублів.

100 тисяч рублів щорічно – це економічна складова результатів дослідження шкідника американського білого метелика у відділі екології комах.

За свою наукову працю з вивчення екології тварин співробітники Інституту зоології удостоєні Державних премій УРСР, Президіума АН УРСР. [2, с. 35, 43, 53, 66, 71, 80].

У 1946 році з двох відділів Інституту зоології АН УРСР: відділу екології комах (частково) та відділу біологічного методу боротьби зі шкідниками сільського та лісового господарств був Інститут ентомології та фітопатології. Очолив Інститут академік АН УРСР Вадим Петрович Поспелов (1872- 1949).

Висновок. У інституті зоології імені І. І. Шмальгаузена екологічні дослідження шкідників сільськогосподарських рослин, лісів, садів та врожаю у коморах проводили співробітники трьох відділів.

Так, у відділі екології під керівництвом О.Г. Лебедева, О.О. Любіщева, Е.В. Зверізомб – Зубовського у різні роки досліджували шкідників листяного лісу, розробляли методи кількісного обліку фауни, закономірності масових розмножень шкідників, математичною обробкою матеріалів (біометрією), екологічні особливості комірних шкідників.

У відділі біологічного методу боротьби зі шкідниками під керівництвом В.П. Поспелова, зокрема, після II Світової війни, працювали над розробкою нового мікробіологічного методу боротьби зі шкідниками.

У відділі екології тварин у 1965 – 1980 рр досліджували популяції гризунів агроценозу України.

Завдяки науковим дослідженням вчених інститут народному господарству вдалося зберегти чималі кошти.

Так, у 1974 – 1976 рр залишились неушкодженими гризунами зерна озимої пшениці і соняшника на загальну суму 4 млн. 600 тисяч карбованців.

Співробітники відділу екології комах, запровадивши на практиці результати наукових досліджень американського білого метелика дали державі прибутку на суму 100 тисяч карбованців щорічно.

Список літератури

1. Мамонтова В.А. Итоги Работы за 50 лет и перспективы исследований в отделе экологии насекомых // Вестник зоологии.1980.№4. С. 3-5.
2. Институт зоологи им. И.И. Шмальгаузена. К.: «Наук. думка», 1981.120с.
3. Любищев Александр Александрович К методике количественного учета и районирования насекомых. Фрунзе, 1958. 163с.
4. Васильев В.П. Лессовой М.П. История защиты растений от вредителей и болезней в Украине. К., 1996.
5. Г.Д. Долин, В.А. Мамонтова, А.Ф. Крышталъ. Класс Насекомые (Insecta). В кн.. Развитие биологии на Украине. В 3 т. (Редкол.: Сытник К.М. (гл. Ред..) и др.. – Киев: Наук. Думка,1984- 1985. Т.3 Развитие зоологических и

гидробиологических исследований, морской биологии, физиологии и биохимии животных и человека, генетики животных, криобиологии, радиобиологии, молекулярной биологии и вирусологии за годы Советской власти. — С. 28-39. Режим доступа: Українське ентомологічне товариство [https:// sites.google.com/site. istoria](https://sites.google.com/site/istoria) Дата доступа 29.11.2019].

6. Сокур Іван Тарасович Шкідливі гризуни і боротьба з ними Київ 1963, 94с.

MEDICAL SCIENCES

УДК: 618.14-002.

РОЛЬ ГІСТЕРОСКОПІЇ У ДІАГНОСТИЦІ ГІПЕРПРОЛІФЕРАТИВНИХ ПРОЦЕСІВ ЕНДОМЕТРІЮ АСОЦІЙОВАНИХ З ХРОНІЧНИМ ЕНДОМЕТРИТОМ

Абдуллаєв Вагіф Етібар огли

Асистент кафедри акушерства і гінекології №2
Вінницький національний медичний
університет ім. М. І. Пирогова

Анотація: Гістероскопія залишається ключовим методом діагностики та лікування гіперпроліферативних процесів ендометрію. Проте, широке застосування та клінічне значення діагностики хронічного ендометриту, вимагає, окрім патоморфологічної та імуногістохімічної діагностики, розробки критеріїв гістероскопічної діагностики хронічного ендометриту. Еритема, гіперемія та мікрополіпоз ендометрію, можуть розглядатися як перспективні діагностичні критерії хронічного ендометриту, з високою чутливістю та специфічністю, що дозволяє розпочати терапію хронічного ендометриту ще на етапі преморфологічної верифікації.

Ключові слова: гіперпроліферативні процеси ендометрію, хронічний ендометрит, гістероскопія.

Гістероскопія, як метод діагностики внутрішньоматкової патології, залишається золотим стандартом виявлення та лікування гіперпроліферативних процесів ендометрію [1]. З широким розповсюдженням імуногістохімічної діагностики хронічного ендометриту, постало питання про виявлення гістероскопічних критеріїв хронічного ендометриту [2]. Діагностичні критерії на етапі до патоморфологічного та імуногістохімічного дослідження можуть бути важливим методом ранньої діагностики хронічного ендометриту,

особливо у поєднанні з гіперпроліферативними процесами ендометрію [1-3]. Вивчення значення гістероскопії у діагностиці гіперпроліферативних процесів ендометрію у порівнянні з хронічним ендометритом. У зв'язку з поставленими завданнями дослідження нами було проведено гістероскопії у 81 жінок, з яких 28 жінок мали верифіковані діагнози гіперпластичних процесів ендометрію, а 21 жінкам були встановлені морфологічно верифіковані гіперпластичні процеси в поєднанні з хронічним ендометритом. Контрольна група - 12 жінок без ознак гіперпластичних процесів та хронічного ендометриту. За нашими даними, у пацієнток досліджуваних груп в 74,2% випадків відмічалась гістероскопічні ознаки гіперпроліферативних процесів ендометрію. Також у 65,0% пацієнток відмічалися гістероскопічні ознаки хронічного ендометриту (еритема, мікрополіпоз та гіперемія ендометрію). Часткові ознаки хронічного ендометриту за даними гістероскопії відмічалися у 55,8% пацієнток. Таким чином, наявність імуногістохімічно підтвердженого діагнозу хронічного ендометриту значною мірою підвищує вірогідність виявлення тих чи інших гістероскопічних ознак хронічного ендометриту. В той самий час, хронічний ендометрит, потребує як імуногістохімічної верифікації так і гістероскопічного підтвердження із застосуванням множинних критеріїв. Незважаючи на високу чутливість та специфічність патоморфологічного та імуногістохімічного методів діагностики хронічного ендометриту, існує потреба у швидкій преморфологічній діагностиці. Гістероскопія, з використанням діагностичних критеріїв хронічного ендометриту: еритема, гіперемія та мікрополіпоз ендометрію, може стати цінним діагностичним методом з високою чутливістю та специфічністю. Даний діагностичний підхід дозволяє запідозрити та діагностувати хронічний ендометрит ще на етапі гістероскопії, та при потребі, розпочати терапію ще на етапі до отримання патоморфологічного та імуногістохімічного дослідження [2-4].

Список літератури

1. Баринов В.В., Блюменберг А.Г., Богатырев В.Н., Высоцкая И.В. и др. Опухоли женской репродуктивной системы. Под ред. М.И.Давыдова, В.П.Летягина, В.В.Кузнецова. - М.: ООО «Медицинское информационное агентство», 2007. - 376 с: табл.
2. Демидов В.Н. Эхография органов малого таза у женщин. Вып. ГЛ. Патология полости матки и эндометрия. ВМК - М., 2001. - С. 16-36.
3. Заева И.Г. Особенности гиперпластических процессов и рака эндометрия у женщин различных возрастных периодов: дисс. ... канд. мед. наук. -Томск, 2008.-117 с.
4. Ghoubara A, Sundar S, Ewies AAA. Endometrial pathology in recurrent postmenopausal bleeding: observational study of 385 women. *Climacteric*. 2018 Aug;21(4):391-396. doi: 10.1080/13697137.2018.1461825. Epub 2018 May 9.

УДК 615.281.9:615.322:579.24

**ПРОТИМІКРОБНА ДІЯ СУКЦИЛЬОВАНИХ ПОХІДНИХ КВЕРЦЕТИНУ
З ЛИСТЯ RÍBES NÍGRUM, ДОДАТКОВО МОДИФІКОВАНИХ
АМІНОКИСЛОТАМИ**

Андрєєва Ірина Дмитрівна,

к.м.н., с.н.с., провідний науковий співробітник
лабораторії біохімії та біотехнології

Осолодченко Тетяна Павлівна,

к.б.н., с.н.с., завідувача
лабораторії біохімії та біотехнології

Завада Надія Петрівна,

науковий співробітник лабораторії біохімії та біотехнології

Рябова Ірина Семенівна,

науковий співробітник лабораторії біохімії та біотехнології

ДУ «Інститут мікробіології та імунології ім. І. І. Мечникова
Національної академії медичних наук України», м. Харків, Україна

Анотація. Визначено протимікробну активність модифікованих похідних кверцетину, вилученого з листя смородини чорної (*Ribes nigrum*), додатково модифікованих амінокислотами лізином та аргініном. Дослідження виконано методом двократних серійних розведень на 36 музейних та клінічних штаммах мікроорганізмів. Встановлено високу та помірну *in vitro* активність досліджуваних речовин щодо грампозитивних та грамнегативних мікроорганізмів з показниками МІК у межах 7,8–62,5 мкг/мл.

Ключові слова: сукцильовані похідні кверцетину, мікроорганізми, протимікробна активність

Вступ./Introduction. Природні флавоноїди виявляють широкий спектр фізіологічної дії на організм людини [1, с. 287-299]. Кверцетин є одним з найбільш відомих флавоноїдів. В зв'язку із широким спектром фармакодинаміки та низькою токсичністю препарати кверцетину давно привертають увагу дослідників [2, с. 172-175]. Можливості хімічного синтезу

спонукають до розробки та отримання похідних кверцетину з новими властивостями [3, с. 159-172]. Перспективними є спроби посилити лікарські властивості кверцетину шляхом його хімічних модифікацій.

Мета роботи./Aim. Визначити протимікробну активність сукцильованих похідних кверцетину, вилученого з листя смородини чорної (*Ribes nigrum*), додатково модифікованих амінокислотами лізином та аргініном.

Матеріали та методи./Materials and methods. Досліджено протимікробну активність модифікованих похідних кверцетину, вилученого з листя смородини чорної (*Ribes nigrum*). Кверцетин отримано методом кислотного гідролізу рутину [4, с. 78-80]. Вміст кверцетину у витяжках визначено за методом тонкошарової хроматографії [5, с. 1126-1136]. Досліджувалися зразки з вмістом кверцетину 2,0 % у сухому залишку. Кверцетин було модифіковано за допомогою 2,0 % бурштинового ангідриду та 2,0 % амінокислот лізину та аргініну. Речовиною порівняння був 2,0 % екстракт немодифікованого природного кверцетину з листя *Ribes nigrum*. Визначення протимікробної дії речовин виконано на 36 музейних та клінічних штамів мікроорганізмів, серед них 21 – грампозитивний і 15 штамів грамнегативних бактерій. Використані грампозитивні штами: 1 штам – *B. subtilis*, 1 – *E. faecalis*, 15 – *Staphylococcus spp.* та 4 – *Streptococcus spp.* Із грамнегативних бактерій в дослідах використані: 4 штами *P. aeruginosa* та факультативно анаеробні грамнегативні палички різних родів родини *Enterobacteriaceae*, а саме: *E. coli* – 3 штами, *K. pneumoniae* – 2 штами, *K. oxytoca* – 1 штам, *E. cloacae* – 2 штами, *P. vulgaris* – 3 штами. Культури мікроорганізмів було одержано з лабораторії медичної мікробіології з Музеєм мікроорганізмів та з колекції лабораторії біохімії та біотехнології ДУ “ІМІ НАМН”. Дослідження протимікробної активності речовин проводилось стандартним методом двократних серійних розведень у поживному бульйоні (макрометод) в об’ємі 1мл кожного розведення речовин з кінцевою концентрацією досліджуваного мікроорганізму приблизно (5×10^5) КУО/мл [6, с. 5-38]. Визначалися мінімальна інгібуюча (МІК) та мінімальна бактерицидна (МБ_{дк}) концентрації. МІК встановлювалась

за найменшою концентрацією досліджуваної речовини, яка пригнічувала видимий ріст культури. Для визначення МБ_цК виконували дозовані висіви на тверде поживне середовище (агар Мюллера-Хінтона) культуральної рідини з усіх пробірок, у яких не спостерігали росту мікроорганізму. За МБ_цК вважали найнижчу концентрацію, яка викликала загибель не менше 99,9% бактерій. При постановці дослідів додатково проводили контролі росту культури в середовищі без досліджуваних речовин, у розчиннику; контролі чистоти суспензії мікроорганізму (шляхом висіву на неселективні середовища) та стерильності середовища. Статистична обробка результатів експериментальних досліджень проведена із використанням Excel (MS Office 2010, XP) та програми STATISTICA 6,0 (StatSoft Inc., США) з визначенням медіани (*Me*) та вірогідності розбіжностей (*p*) показників груп. Для значень, закон розподілу яких відрізнявся від нормального, використовували непараметричний критерій Манна-Уїтні.

Результати та обговорення./Results and discussion. Модифіковані похідні кверцетину з листя смородини чорної (*Ribes nigrum*) проявили достатньо високу бактеріостатичну активність щодо штаму *B. subtilis* ATCC 6633 (МІК у межах 15,6–31,2 5мкг/мл), вищу за таку природного кверцетину з листя смородини чорної ($p < 0,05$). Досліджено високу бактерицидну дію сукцильованих похідних кверцетину з листя *Ribes nigrum* при додатковій модифікації амінокислотою аргініном, та повільну – у разі додавання амінокислоти лізину (МБ_цК відповідно 15,6 мкг/мл та 31,25 мкг/мл, $p < 0,05$ у порівнянні з показниками природного кверцетину).

Сукцильовані похідні кверцетину з листя *Ribes nigrum*, додатково модифіковані амінокислотами, виявили помірну бактеріостатичну та слабку бактерицидну активність стосовно *E. faecalis* ЗН (МІК 62,5 мкг/мл, МБ_цК 125,0 мкг/мл), яка за своїм ступенем достовірно не відрізнялися від такої природного кверцетину.

Стосовно усіх досліджених представників родини *Streptococcus* модифіковані похідні кверцетину з листя *Ribes nigrum* проявили помірну протимікробну дію (МІК 31,25 мкг/мл, МБ_цК 62,5 мкг/мл).

За результатами експериментів встановлена висока або помірна дія модифікованих похідних щодо *Staphylococcus spp.* Стосовно 81,82 % досліджених штамів *S. aureus* модифіковані похідні кверцетину з листя *Ribes nigrum* проявили високу бактеріостатичну та стосовно 45,45 % – високу бактерицидну активність (МІК у межах 7,8–15,6 мкг/мл, МБ_цК 15,6 мкг/мл). Бактеріостатична дія досліджених речовин щодо усіх штамів коагулазонегативних стафілококів *S. epidermidis* та *S. haemolyticus* була помірною і проявлялась концентраціях 31,25–62,5 мкг/мл. Стосовно 75,0 % штамів коагулазонегативних стафілококів досліджені модифіковані похідні кверцетину з листя смородини чорної також виявили помірну бактерицидну дію (МБ_цК 62,5 мкг/мл).

Отже, за результатами проведених досліджень встановлено, що сукцильовані похідні кверцетину з листя *Ribes nigrum*, додатково модифіковані амінокислотами лізином та аргініном, володіють високою та помірною *in vitro* активністю щодо грампозитивних мікроорганізмів з показниками МІК у межах 7,8–62,5 мкг/мл. Високу бактеріостатичну активність модифіковані похідні кверцетину з листя смородини чорної проявили стосовно *B. subtilis* ATCC 6633 та 81,82 % штамів *S. aureus*, високу бактерицидну дію – стосовно 45,45 % штамів *S. aureus*. Щодо коагулозонегативних стафілококів протимікробна дія сукцильованих похідних кверцетину з листя *Ribes nigrum*, додатково модифікованих амінокислотами, була переважно помірною.

Досліджено високу бактеріостатичну дію сукцильованих похідних кверцетину з листя *Ribes nigrum* при додатковій модифікації аргініном щодо 75,0 % штамів *P. aeruginosa* та при додатковій модифікації лізином – стосовно 25,0 % досліджених штамів синьогнійної палички (МІК 15,6 мкг/мл, $p < 0,05$ в порівнянні з показниками немодифікованого кверцетину). Бактерицидна дія модифікованих похідних кверцетину з листя *Ribes nigrum* стосовно усіх

досліджених штамів *P. aeruginosa* була помірною (МБ_цК у межах 31,25–62,5 мкг/мл, $p < 0,05$ в порівнянні з показниками немодифікованого кверцетину 125,0 мкг/мл).

У випадку додаткової модифікації сукцильованих похідних кверцетину з листя *Ribes nigrum* аргініном високо чутливими до них були усі 100,0 % штамів *E.coli*, при додатковій модифікації лізином – 66,67 % штамів *E.coli* (МІК 15,6 мкг/мл, $p < 0,05$ в порівнянні з показниками немодифікованого кверцетину 62,5 мкг/мл). Бактерицидна дія модифікованих похідних кверцетину з листя смородини чорної стосовно усіх досліджених штамів *E.coli* виявилася помірною (МБ_цК у межах 31,25–62,5 мкг/мл, $p < 0,05$ в порівнянні з показниками немодифікованого кверцетину 125,0 мкг/мл).

Стосовно усіх досліджених представників родини *Proteus* модифіковані похідні кверцетину з листя смородини чорної виявили високий бактериостатичний та помірний бактерицидний ефекти (МІК та МБ_цК відповідно 15,6 мкг/мл та 31,25 мкг/мл). Стосовно досліджених штамів *K.pneumoniae* та усіх досліджених представників роду *Enterobacter* з боку модифікованих похідних кверцетину з листя смородини чорної досліджено помірний бактериостатичний та слабкий бактерицидний ефекти (МІК та МБ_цК відповідно 62,5 мкг/мл та 125,0 мкг/мл), співвідносні з такими показниками природного кверцетину. Щодо штаму *K.oxytoca* ЮШ модифіковані похідні кверцетину з листя *Ribes nigrum* виявили помірну протимікробну активність (МІК та МБ_цК відповідно 31,25 мкг/мл та 62,5 мкг/мл).

Отже, за результатами проведеного дослідження встановлено високу та помірну протимікробну активність досліджених модифікованих похідних кверцетину з листя *Ribes nigrum* стосовно грамнегативних мікроорганізмів. Високу бактериостатичну дію (МІК 15,6 мкг/мл) стосовно досліджених штамів *P. aeruginosa* та *E.coli* частіше спостережено при додатковій модифікації сукцильованих похідних кверцетину з листя *Ribes nigrum* амінокислотою аргініном (75,0 % штамів *P. aeruginosa* та 100,0 % штамів *E.coli*), ніж лізином (25,0 % штамів *P. aeruginosa* та 66,67 % штамів *E.coli*).

Висновки./Conclusions. За результатами проведених досліджень доведено, що сукцильовані похідні кверцетину з листя *Ribes nigrum*, додатково модифіковані амінокислотами аргініном та лізином, є перспективними речовинами для розробки на їх основі нових протимікробних засобів.

Список літератури:

1. Iwashina T. The structure and distribution of the flavonoids in plants. *J. Plant Res.* 2000. V. 113. P. 287–299. DOI: 10.1007/PL00013940
2. Gregory S., Kelly N.D. Quercetin. *AMR.* 2011. V 16. № 2. P. 172-194.
3. Тодосійчук Т. С., Іздебська Т. І., Громико О. М., Федоренко В. О. Сучасний стан і перспективи біотехнологічного виробництва антибіотиків *Біологічні Студії. Studia Biologica.* 2011. Т. 5, №1. С. 159–172.
4. Каримова Э. Р., Балтина Л. А., Абдуллин М. И. Получение кверцетина кислотным гидролизом рутина *Вестник Башкирского университета.* Т. 21, № 1. 2016. С. 78-80.
5. Карцова Л.А., Алексеева А.В. Хроматографические и электрофоретические методы определения полифенольных соединений. *Журн. аналит. химии.* 2008. Т. 63, № 11. С. 1126-1136.
6. Вивчення специфічної активності протимікробних лікарських засобів : методичні рекомендації / Ю. Л. Волянський та ін. К. : ДФЦ МОЗ України, 2004. 38 с.

**ОБГРАНТУВАННЯ НЕОБХІДНОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ
ЕНТЕРОСОРБЦІЇ У НОВОНАРОДЖЕНИХ З ТЯЖКИМ ПЕРЕБІГОМ
ИЗОИММУННОГО КОНФЛІКТУ**

**Васильченко Лілія Вікторівна,
Лотиш Надія Григорівна,
Горностаєва Наталія Юріївна,
Кравченко Тетяна Юріївна,
Папінко Роман Мар'янович**

к. мед. н., доцент
Одеський національний медичний університет
м. Одеса, Україна

Якість надання медичної допомоги новонародженим в критичних станах залишається важливим показником, що впливає на соціальні та морально-етичні аспекти розвитку та благоустрою нації.

Дослідниками попередніх років доведена чільна роль порушення білірубінового обміну у патогенезі ГХН та накопичення токсичних речовин в крові, які негативно впливають на перебіг хвороби та подальший розвиток дитини.

Основні методи лікування тяжкого перебігу гемолітичної хвороби новонароджених – замінне переливання крові та фототерапія. Замінне переливання крові у дітей з доброякісним перебігом гіпербілірубінемії не проводиться, оскільки ризик від такого втручання більший, ніж можлива користь: ризик інфікування дітей при гемотрансфузіях. Довготривале застосування фототерапії призводить до розвитку ретинопатій, синдрому «бронзової дитини», фотодерматити.

Перспективним методом лікування ГХН, спрямованим на зниження вмісту продуктів білірубінового обміну та продуктів незавершеного метаболізму з крові, є метод ентеральної сорбції.

Нами наведено оцінку ефективності ентеросорбції ентеросгелем в комплексній терапії жовтяниць, що обумовлені гемолітичною хворобою новонароджених у відділенні патології новонароджених перинатального центру м. Одеси.

В ході виконання роботи було обстежено 23 хворих з тяжким перебігом ГХН (основна група). Контрольна група складалася з 20 дітей з ГХН, у яких ентеросорбція в комплексному лікуванні не використовувалася.

Ефективність застосування ентеросгелю оцінювалась за клінічними даними, лабораторними і біохімічним показниками.

Встановлено, що додаткове введення в комплексну терапію ентеросгелю сприяло швидшій регресії клінічних та лабораторних показників порівняно з контрольною групою.

Таблиця 1

Динаміка клінічних та лабораторних показників у дітей з тяжким перебігом ГХН на фоні застосування ентеросгелю

Показник	Основна група M±m	Контрольна група M±m	
1	2	3	4
Тривалість жовтяничного періоду (діб.)	13,0±0,26	14,2±0,25	(p<0.01)
Терміни відновлення рефлексів (діб.)	12,2±0,17	13,7±0,18	(p<0.01)
Тривалість перебування у стаціонарі (діб.)	13,0±0,27	14,6±0,24	(p<0.01)
Білірубін (мкмоль/л)	160,4±4,7	191,2±4,8	(p<0.01)
Гемоглобін (г/л)	119,5±1,8	110,3±1,6	(p<0.05)
1	2	3	4
Середньомолекулярні пептиди (у.о.)	0,504±0,014	0,618±0,029	(p<0.01)
Аланінамінотрансфераза (УЕ/л)	31,2±4,1	38,1±3,2	(p<0.01)
Аспаргатамінотрансфераза (УЕ/л)	67,1±3,8	76,1±4,0	(p<0.01)
Лактатдегідрогеназа (УЕ/л)	565,3±20,1	625,1±24,4	(p<0.01)

Проведення ентеральної сорбції за допомогою ентеросгелю дало можливість суттєво зменшити кількість операцій замінних гемотрансфузій, і тим самим знизити ризик інфікування новонароджених гемотрансмісивними інфекціями, що є об'єктивним критерієм ефективності та безпеки проведеної терапії. Кількість сеансів фототерапії знизилася на 28,3%.

Проведені дослідження показали, що включення ентеросгелю до комплексної терапії різних форм ГХН підвищує ефективність лікування ізоімунного конфлікту, що характеризується скороченням тривалості жовтяниці, ознак білірубінової та ендогенної інтоксикації, більш швидкою елімінацією білірубіну. Доведено, що ентеросорбція не викликає побічних реакцій та ускладнень, а за даними катамнезу не чинить негативної дії на фізичний та психомоторний розвиток дітей.

УДК 616.915+616.988.51

ВПЛИВ ФАКТОРІВ ЕКЗО-І ЕНДОГЕННОГО ГЕНЕЗУ НА СТАН ВАКЦИНАЛЬНОГО ІМУНІТЕТУ

Волянський А. Ю.

д.мед.наук.

Смілянська М. В.

к.мед.наук., ст.наук.співроб.

Кучма І. Ю.

к.мед.наук.

ДУ «Інститут мікробіології та імунології
ім. І.І. Мечникова НАМН України»

Анотація: у статті наведено дані, що свідчать про негативний вплив деяких факторів екзогенного та ендогенного генезу на показники рівня напруженості активного штучного імунітету.

Ключові слова: вакцинальний імунітет, фактори екзогенного та ендогенного генезу.

У проведенні первинної профілактики інфекційних захворювань значення для практичного охорони здоров'я планових профілактичних щеплень важко переоцінити. Багаторічний досвід показав їх роль ліквідації пандемії натуральної віспи, зниження захворюваності до спорадичних випадків інших, керованих з допомогою специфічної профілактики, інфекцій. Таких, наприклад, як поліомієліт, дифтерія, правець, кір та інші. Проте організм людини перебуває під постійним впливом факторів навколишнього середовища як екзогенного, так і ендогенного характеру. Вивчення впливу зазначених факторів на напруженість активного штучного специфічного імунітету потребує детального вивчення з метою створення рекомендацій щодо проведення індивідуального підходу до специфічної профілактики інфекцій [1, р.1090].

Так, досвід багаторічного проведення масової імунізації населення щодо створення активного штучного імунітету проти вакцинокерованих інфекцій показав їхню високу імуногенну ефективність. Водночас у вітчизняній та зарубіжній літературі з'являються наукові роботи про негативний вплив різних факторів довкілля на імуногенез, напруженість та збереження штучного активного специфічного імунітету у щеплених осіб.

Розуміючи важливість та актуальність цієї проблеми, вченими виконуються комплексні дослідження, спрямовані на вивчення впливу бактеріальних та вірусних інфекцій, цукрового діабету, бронхіальної астми, гострих пневмоній, гломерулонефриту, пієлонефриту, дії антибіотиків та гормональних препаратів на активний штучний імунітет. Порушення виявлялися у зниженні титрів специфічних антитіл у різні періоди після перенесених захворювань. Так, наприклад, виявлено порушення гомеостазу під впливом перенесених інфекційних захворювань (вірусного гепатиту, гострого гломерулонефриту, гострого пієлонефриту, бактеріальної дизентерії), ендокринних (цукровий діабет) та травматичних (опіки, масивна втрата крові), змінюють функціонування [2].

У осіб, які перехворіли на вірусний гепатит А, показники специфічного імунітету до вакцинокерованих інфекцій, як у період хвороби, так і після клінічного одужання, достовірно були знижені протягом 6-10 місяців.

У осіб із гострими соматичними захворюваннями відзначається зниження показників клітинної та гуморальної ланок імунітету, яке тривало весь період перебування їх у стаціонарі. Гострі захворювання зумовлюють зниження титрів специфічних антитіл до незахищеного рівня – нижче 0,01 МО, які починають відновлюватись через 1,5 місяця періоду реконвалесценції та повністю досягали вихідного рівня через 6 місяців реконвалесценції [3, р. 75].

Встановлено потенційний зв'язок між алелями HLA і варіаціями специфічних імунних відповідей, що формуються після застосування вакцини КПК у дітей, а також різний вплив одних і тих же гаплотипів HLA на формування специфічних імунних реакцій на антигени вірусу кору,

епідемічного паротиту та краснухи. Виявлені певні SNP в генах цитокінів та рецепторів цитокінів, які пов'язані з варіаціями імунної відповіді після вакцинації КПК. Дослідження продемонстрували потенційний зв'язок між алелями HLA і варіаціями специфічних імунних відповідей, що формуються після застосування вакцини КПК у дітей.

У людей з масивною крововтратою в період перебування їх у клініці реанімаційного відділення під дією лікарських препаратів вихідні титри вакцинального імунітету знижувалися в 2-4 рази і лише після закінчення інтенсивної терапії спостерігалось повільне відновлення цих титрів до вихідних рівнів.

Виявлені певні SNP в генах цитокінів та рецепторів цитокінів, які пов'язані з варіаціями імунної відповіді після вакцинації КПК. Показано, що рівень експресії білкових продуктів поліморфних генів цитокінів визначає якість імунної відповіді. Отримані дані про розподіл алельних варіантів промоторних регіонів генів ключових імунорегуляторних цитокінів, а також ступеня їх асоціації з рівнем продукції специфічних вакцинальних IgG у осіб з герпетичними вірусними інфекціями можуть служити основою для розробки критеріїв прогнозу формування вакцинального імунітету, а також бути використані для розробки нових способів персоніфікованої імунокоригуючої терапії [4].

Докладне вивчення поліморфної структури цитокінової мережі, розшифровка механізмів регуляції функціональної активності клітин імунної системи і генетичного контролю імунної відповіді допоможе в процесах розробки критеріїв схильності і резистентності людини до розвитку патологічних станів, у тому числі гіпер- та ареактивної специфічної імунної відповіді на вакцинацію. У подальшій перспективі розуміння того, коли і як створюється стійкий стан імунної системи людини, може допомогти просунути довгострокове імунологічне здоров'я для всіх груп населення за допомогою запровадження принципів 4П-медицини в систему охорони здоров'я України;

розробити гнучкий календар щеплень з урахуванням індивідуальних особливостей кожної особи.

Таким чином, ці дані свідчать про негативний вплив деяких факторів екзогенного та ендогенного генезу на показники рівня напруженості активного штучного імунітету. Планова вакцинація, згідно з календарем профілактичних щеплень в Україні, не передбачає індивідуалізації вакцинації контингентів людей за вказаними факторами ризику. Протипоказання до вакцинації зведено до мінімуму. У зв'язку з цим особи, які перебувають під впливом факторів екзогенного та ендогенного генезу, потребують індивідуального підходу до вибору пріоритетів за застосовуваними сучасними імунобіологічними препаратами з урахуванням епідемічної обстановки в країні. Це ставить завдання перед лікарями щодо вдосконалення рекомендацій для практичної охорони здоров'я щодо індивідуальної вакцинації осіб.

Література:

1. Cutts F.T., Hanson M. Seroepidemiology: an underused tool for designing and monitoring vaccination programmes in low- and middle-income countries. *Tropical Medicine and International Health*. 2016. P. 1086–1098. URL: <https://doi.org/10.1111/tmi.12737>

2. Голубовская О. А. Корь в Украине: особенности вакцинопрофилактики в эпидемический период / О. А. Голубовская, А. Ю. Волянский // *Клиническая инфектология и паразитология*. – 2018. – № 2. – С. 162-165.

3. Оценка напряженности иммунитета против кори у медицинских работников г. Харькова / А. Ю. Волянский, А. А. Клыса, М. В. Кучма, Т. А. Карлова, Н. В. Зверева // *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series : Medicine*. 2019. Iss. 38. P. 72-78.

4. Епідемія кору в Україні – імунологічні особливості / Волянський А. Ю. // *Клиническая инфектология и паразитология*. — 2019 (додаток)

УДК 615.8:616-089.873

ОЦІНКА ЯКОСТІ ЖИТТЯ ОСІБ З АМПУТОВАНОЮ НИЖНЬОЮ КІНЦІВКОЮ У ФІЗИЧНІЙ РЕАБІЛІТАЦІЇ

Герасименко Олександр Сергійович

к.н. з фіз.вих. і спорту, доцент

Закаляк Наталія Романівна,

к.мед.н, доцент

Масний Олег Олегович

викладач

Дрогобицький державний педагогічний

університет імені Івана Франка

м. Дрогобич, Україна

Анотація: У роботі досліджується проблема покращення якості життя людини після ампутації нижньої кінцівки в післялікарняному періоді реабілітації. Проведений аналіз сучасного стану реабілітації осіб, які набули статусу людини з інвалідністю внаслідок ампутації нижніх кінцівок. Встановлено, що для осіб з ампутованою кінцівкою у програмі фізичної реабілітації важливими є не лише максимальна ліквідація недоліків, спричинених набутою патологією, поліпшення функціонального стану систем та органів, зниження ризику виникнення ускладнень, а й максимальна соціальна адаптація, що значно покращує якість життя особи.

Ключові слова: фізична реабілітація, ампутація, протезування, якість життя.

Аналіз літератури свідчить про невпинне зростання кількості осіб з ампутованими нижніми кінцівками внаслідок різних причин: травматизм, ускладнення судинної патології, наслідки поранень і травматичних ушкоджень, отриманих на під час участі в бойових діях [2, 3, 9, 10].

Як допомогти людині з ампутованою кінцівкою жити далі? Ця проблема виходить за рамки медицини, позаяк лікар, ампутувавши кінцівку, рятує життя людині, але не дає відповіді на цілий ряд питань: Як людині після ампутації

підібрати зручний та ефективний спосіб відновлення? До якої межі можна відновити постраждалу функцію і коли треба її компенсувати? Як забезпечити особі з ампутованою кінцівкою можливість займатися улюбленою справою, працювати?

Така ситуація актуалізує проблему реабілітації осіб з наслідками ампутацій нижніх кінцівок, ефективність якої буде залежати від з'ясування наступного питання. Людина з ампутованою кінцівкою – це особа з інвалідністю, якій призначено відповідну групу інвалідності і, яка має право на державне забезпечення протезно-ортопедичними виробами, чи це людина з обмеженням життєдіяльності та функцій, відповідно до Міжнародної класифікації функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я (МКФ) [7], яка потребує відновлення здоров'я, функцій і повноцінного життя?

Аналіз літературних джерел, в яких досліджується питання стану реабілітації осіб з інвалідністю, зумовленою ампутаціями нижніх кінцівок, свідчить, що основним завданням реабілітації є відновлення функції самостійної ходьби, яке досягається шляхом забезпечення пацієнта протезно-ортопедичними виробами і навчання користуватися ними у повсякденному житті [10, 4, 5]. Треба відмітити, що мережа протезно-ортопедичних підприємств України повністю забезпечує індивідуальними протезами всіх потребуючих та навчає їх ходьби. Але у більшості випадків цим завершується процес реабілітації на післялікарняному етапі. Дані наукових праць свідчать про те, що лише частина протезованих осіб, користується протезом у повсякденному житті. З 1500 протезованих осіб з ампутацією на рівні стегна тільки 18 приступили до трудової діяльності. Лише половина осіб після ампутації на рівні гомілки ведуть активний спосіб життя і користуються протезом [1, 8].

Отже, аналіз літератури виявив, що загальноприйнята схема реабілітації цієї категорії осіб на післялікарняному етапі є відображенням традиційної «медичної» моделі реабілітації, яка не сприяє поверненню цих людей до повноцінної суспільної діяльності. Це обумовлює важливість проведення

ефективної фізичної реабілітації на основі «біопсихосоціальної» моделі, яка передбачає підвищення рівня адаптації основних систем життєдіяльності організму до нових умов [1], відновлення активностей повсякденного життя, виконавчих вмінь і виконавчих моделей, заняттєвої активності, заняттєвої участі з урахуванням об'єктивних узагальнених та індивідуальних особливостей осіб з ампутаціями нижніх кінцівок, а відтак і підвищення якості життя [7, 11].

Отже, потреба удосконалення наявних підходів до фізичної реабілітації осіб після ампутації нижніх кінцівок на післялікарняному етапі, на тлі постійно зростаючого контингенту цієї категорії пацієнтів, й зумовила завдання нашого дослідження.

У дослідженні взяли участь 43 особи з різними термінами (від 1 до 5 місяців) ампутації нижньої кінцівки на рівні гомілки, які звернулися на протезно-ортопедичні підприємства з потребою протезування. Більшість з них були незадоволені якістю життя, в умовах того рівня матеріального становища, в якому вони опинилися після ампутації. Вони висловлювали побажання повернутися на попереднє місце роботи або ж знайти нову роботу, відповідно до можливостей їх пересування. Частина з них хотіла б мати адаптовані до їх патології транспортні засоби.

«Незадовільний» ефект реабілітації визнали 29,1 % пацієнтів, які через супутні захворювання були залежними від осіб, що їх оточували, і не змогли бути самостійними. На думку більшості опитаних осіб, реабілітація закінчувалася навчанням користування допоміжними засобами пересування. Подальші реабілітаційні заходи (санаторне лікування, заняття спортом або рухливими іграми, соціалізація) мали випадковий характер і залежали від ініціативності самих осіб, що перенесли ампутацію.

Половина опитаних осіб (51,2 %) відзначили проведені раніше реабілітаційні заходи як «задовільні». Це є свідченням того, що запропоновані на попередніх етапах реабілітаційні заходи розв'язують основні завдання цього процесу загалом. Проте, ціла низка питань, які оцінюють якість життя пацієнта

після ампутації нижньої кінцівки (самообслуговування, оволодіння основними навичками побутової діяльності, соціалізація, підвищення соціального рівня, тощо), не була вирішена.

Отже, програма фізичної реабілітації осіб з ампутацією на післялікарняному етапі повинна бути орієнтована на максимальну ліквідацію недоліків, спричинених набутою патологією, поліпшення функціонального стану систем та органів, зниження ризику виникнення ускладнень та максимальну соціальну адаптацію. Важлива роль відводиться оцінюванню якості життя пацієнтів з наслідками ампутації нижньої кінцівки на рівні гомілки на післялікарняному етапі. Оцінку ми проводили за методикою САН та SF-36 [6]. Вони передбачають узагальнену оцінку якості життя осіб певної категорії за психоемоційними показниками самопочуття, активності та настрою (методика САН), фізичним (фізіологічним) та психічним компонентами здоров'я (методика SF-36). У межах фізичного компонента методики SF-36 наявні чотири шкали: «фізичне функціонування», «рольове функціонування (фізичне)», «інтенсивність болю», «загальний фізичний стан здоров'я». До психічного компоненту здоров'я методики SF-36 також включено чотири відносно незалежні шкали: «соціальне функціонування», «життєва активність», «рольове функціонування», «самооцінка психічного здоров'я». Ці компоненти в своїй структурі містять відповідні шкали оцінювання, які забезпечують необхідний для нашого дослідження інформативний рівень.

Отримані результати дали підстави стверджувати, що особи з ампутацією нижньої кінцівки на рівні гомілки до початку реабілітаційного впливу за усіма параметрами методики САН мали показники - менші за середньостатистичні. Нормою вважаються набуті значення в межах $5,5 \pm 1,0$ бала [6]. Показники вказують на те, що попередні етапи фізичної реабілітації не сприяли корекції негативних проявів психоемоційного стану осіб із цим видом ампутаційного дефекту.

Межі норм якості життя за методикою SF-36 коливаються від 60 до 80 балів [6]. Отримані нами результати за всіма критеріями оцінювання якості

життя осіб з ампутацією нижньої кінцівки на рівні гомілки перебували у межах від 25,03 до 47,63 бала. У межах фізичного компонента ми виявили, що внаслідок отриманого ампутаційного дефекту особи з ампутацією нижньої кінцівки на рівні гомілки суттєво нижче ($p \leq 0,01$) оцінюють свій фізичний стан, порівняно із показниками практично здорових осіб. Окрім цього, у межах чотирьох шкал цього компонента якості життя наявні свої відмінності. Можна стверджувати, що для свого «фізичного», «рольового функціонування» та «загального стану здоров'я» залучені до дослідження особи суб'єктивно ставлять дуже близькі оцінки. Вони перебувають в межах від 35,94 до 39,69 бала. Проте, для шкали «інтенсивності болю» зафіксовано 25,03 бала, це може вказувати на те, що особи з ампутаціями нижньої кінцівки не повністю адаптувалися до нових умов, а також на опосередкований вплив психоемоційних чинників.

За психічним компонентом здоров'я зафіксовано загальні незадовільні оцінки осіб з ампутацією нижньої кінцівки на рівні гомілки. Загальний рівень суб'єктивних оцінок для перших трьох критеріїв (соціальне функціонування, життєва активність, рольове функціонування) знаходився в межах 28,5–36,00 бала. За шкалою «самооцінка психічного здоров'я» наявні позитивні зрушення. Узагальнена оцінка за цією шкалою продемонструвала значення на рівні 47,63 бала. Така достатньо висока порівняно із іншими шкалами оцінка може бути, на нашу думку, пов'язана із тим, що особи, залучені до нашого дослідження, об'єктивно усвідомлюють свою фізичну ваду, через яку вони, звичайно, мають труднощі із виконанням соціально-побутової діяльності.

Таким чином, узагальнення даних щодо якості життя осіб з ампутацією нижньої кінцівки на рівні гомілки в післялікарняному періоді реабілітації дає підстави стверджувати, що за усіма компонентами є потреба корекції. На підставі проведеного педагогічного експерименту було підтверджено низку наукових досліджень про те, що програми фізичної реабілітації пацієнтів з наслідками ампутації нижньої кінцівки на післялікарняному етапі повинні

включати оцінку суб'єктивного рівня власного стану якості життя і засоби його покращення.

Список літератури

1. Ампутация нижней конечности в лечении больных с критической ишемией / В. В. Сорока и др. // Ангиология и сосудистая хирургия. – 2010. – Т.16. – №4. – С. 329–330.

2. Герасименко О. Обстеження осіб першого зрілого віку після ампутації нижньої кінцівки на рівні гомілки / Герасименко О. // Молода спортивна наука України : зб. наук. пр. з галузі фіз. виховання, спорту і здоров'я людини / за заг. ред. Євгена Приступи. – Л., 2010. – Вип. 14, т. 3. – С. 56–61

3. Динамика показателей числа больших ампутаций и летальности при заболеваниях артерий конечностей в период с 1993–2007 годы. Результаты популяционного исследования / Л. С. Барбараш и др. // Ангиология и сосудистая хирургия. – 2010. – Т. 16. – №3. – С. 20–25.

4. Дыскин А. А. Социально-бытовая и трудовая реабилитация инвалидов и пожилых граждан / А. А. Дыскин, Э. И. Танюхина. – М. : Логос, 1996. – 112 с.

5. Иванов С. В. Оценка степени подготовки больного к протезированию нижних конечностей / Иванов С. В. [и др.] // Материалы VI съезда травматологов-ортопедов СНГ. – Ярославль, 1993. – С. 222–223.

6. Методика оценки качества жизни (SF-36 Health Status Survey). – [електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.twirpx.com/file/207299/>

7. Міжнародна класифікація функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я [електронний ресурс]. – Режим доступу: http://moz.gov.ua/uploads/2/11374-9898_dn_20181221_2449.pdf

10. Степанов Н. Г. Качество жизни пациента и ее продолжительность после ампутации / Н. Г. Степанов // Ангиология и сосудистая хирургия. – 2004. – Т.10. – №4. – С. 13–16.

9. Укрпротез [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrprotez.com.ua/ua/infocenter/>

10. Царев О.А. Ампутация конечности – древняя актуальная проблема / О. А. Царев // Ангиология и сосудистая хирургия. – 2010. – Т.16. – №4. – С. 376–377.

11. Chaturvedi N. Risk factors, ethnic differences and mortality associated with lower-extremity gangrene and amputation in diabetes / Chaturvedi N., Stevens L., Fuller J. // The WHO Multinational Study of Vascular Disease in Diabetes: Diabetologia. – 2001. – Vol. 44 (2). – P. 65–71.

ПРОЦЕНТИЛЬНИЙ РОЗМАХ ЦЕФАЛОМЕТРИЧНИХ ПАРАМЕТРІВ ЗА МЕТОДОМ STEINER ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ ЮНАКІВ І ДІВЧАТ ІЗ ОРТОГНАТИЧНИМ ПРИКУСОМ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД ТИПІВ ОБЛИЧЧЯ

Драчевська Ірина Юріївна

Аспірант

Вінницький національний медичний
університет ім. М. І. Пирогова

Епідеміологічна ситуація щодо найбільш поширених патологій зубо-щелепної системи, а саме ортодонтичних патологій досі є напруженою – їх поширеність зростає, про що свідчать дані стоматологічного обстеження в різних країнах світу [1]. Для адекватного прогнозування та планування одонтологічного лікування, лікарями багато років використовується цефалометричний метод дослідження бокових телерентгенограм [2]. Проте, дані вітчизняних робіт вказують, що для адекватного застосування будь якого з цефалометричних методів аналізу, необхідно проведення попередньої адаптації даних щодо тієї чи іншої методики для місцевого населення, з врахуванням статі, віку, регіональної приналежності [3, 4] а також типу обличчя людини [5].

Мета дослідження – встановити межі процентильного розмаху цефалометричних параметрів за методом Steiner в українських юнаків і дівчат із ортогнатичним прикусом із різними типами обличчя.

49 юнакам і 76 дівчатам із ортогнатичним прикусом у програмному забезпеченні OnyxCeph³™, версії 3DPro, компанії Image Instruments GmbH, Німеччина (ліцензія № URSQ-1799) проведено цефалометричне дослідження за методикою Steiner [6]. За допомогою індексу Гарсона [7] проведено розподіл юнаків і дівчат на різні типи обличчя (відповідно із дуже широким обличчям – 5 і 25; із широким обличчям – 22 і 25; із середнім обличчям – 11 і 10; із вузьким обличчям – 8 і 12). Для зручного клінічного використання усі цефалометричні показники були розділені на три групи [8-10]. До першої групи увійшли

метричні характеристики черепа, які зазвичай не змінюються в ході хірургічного та ортодонтичного лікування: відстань S-E [11]. До другої групи увійшли показники зубощелепної системи, на визначення яких найбільш часто необхідно орієнтуватись при виконанні ортодонтичного лікування пацієнтів і можна змінювати довжину, ширину, кути та положення щелеп: кут SNA (°); кут SNB (°); кут ANB (°); кут SND (°); кут SN-GoGn (°); відстань Pog-NB (мм); відстань S-L (мм). До третьої групи увійшли показники, які власне характеризують положення кожного окремого зуба відносно один одного, черепних структур та профілю м'яких тканин обличчя: відстань Holdaway Ratio (мм); кут II (°); кут SN-ОсР (°); кут Max1-NA (°); кут Max1-SN (°); кут Mand1-NB (°); відстань 1u-NA (мм); відстань 1l-NB (мм); відстань Pog-NB (мм). Визначення процентильного розмаху наведених вище показників проведено в ліцензійному статистичному пакеті “Statistica 6,0”.

Процентильний розмах цефалометричних параметрів за методом Stainer в українських юнаків і дівчат із ортогнатичним прикусом із різними типами обличчя, що відносяться до другої групи, наведені в таблиці 1.

Таблиця 1.

Процентильний розмах (25,0th – 75,0th percentl) цефалометричних параметрів, що відносяться до другої групи, в українських юнаків і дівчат із ортогнатичним прикусом у залежності від типів обличчя

Показник	Стать	Тип обличчя			
		дуже широке	широке	середнє	вузьке
1	2	3	4	5	6
кут SNA (°)	Ю	82,3 – 86,7	80,4 – 86,3	79,3 – 84,9	79,7 – 84,1
	Д	80,4 – 84,2	79,3 – 84,5	79,2 – 81,1	79,7 – 85,0
кут SNB (°)	Ю	78,7 – 83,7	77,5 – 84,7	77,4 – 82,9	78,7 – 82,9
	Д	79,5 – 83,1	77,0 – 82,3	76,8 – 79,5	77,5 – 81,0
кут ANB (°)	Ю	2,7 – 3,7	0,5 – 4,4	0,2 – 4,0	0,7 – 1,9
	Д	-0,4 – 2,1	1,4 – 4,3	0,8 – 2,8	1,2 – 4,8
кут SND (°)	Ю	77,1 – 81,1	76,0 – 81,8	75,5 – 79,9	76,6 – 81,3
	Д	77,9 – 80,9	75,0 – 79,6	73,6 – 78,1	74,8 – 78,4
кут SN-GoGn (°)	Ю	19,4 – 25,1	21,0 – 31,4	25,3 – 31,6	19,4 – 27,4
	Д	22,3 – 28,0	26,3 – 30,1	29,8 – 36,5	28,4 – 34,2

відстань Pog-NB (мм)	Ю	3,0 – 4,0	2,0 – 4,0	2,0 – 4,0	2,5 – 4,5
	Д	2,0 – 3,0	1,0 – 2,0	0 – 3,0	1,0 – 3,0
відстань S-L (мм)	Ю	54,0 – 63,0	49,0 – 63,0	49,0 – 59,0	51,0 – 63,0
	Д	51,0 – 58,0	44,0 – 55,0	42,0 – 49,0	45,0 – 51,5

Примітки: тут і в наступній таблиці, Ю – юнаки; Д – дівчата.

Процентильний розмах цефалометричних параметрів за методом Stainer в українських юнаків і дівчат із ортогнатичним прикусом із різними типами обличчя, що відносяться до третьої групи, наведені в таблиці 2.

Таблиця 2.

Процентильний розмах (25,0th – 75,0th percentl) цефалометричних параметрів, що відносяться до третьої групи, в українських юнаків і дівчат із ортогнатичним прикусом у залежності від типів обличчя

Показник	Стать	Тип обличчя			
		дуже широке	широке	середнє	вузьке
1	2	3	4	5	6
відстань Holdaway Ratio (мм)	Ю	0 – 2,0	0 – 3,0	0 – 3,0	-3,5 – 1,5
	Д	-1,0 – 2,0	1,0 – 4,0	1,0 – 5,0	1,5 – 4,0
кут II (°)	Ю	123,9 – 140,5	126,6 – 136,2	131,1 – 142,7	133,1 – 141,0
	Д	127,5 – 138,1	126,8 – 135,0	121,3 – 138,9	127,8 – 138,3
кут SN-ОсР (°)	Ю	7,9 – 15,2	8,4 – 16,2	11,3 – 16,6	8,1 – 14,8
	Д	10,6 – 15,0	11,5 – 17,9	14,5 – 21,4	14,0 – 17,5
кут Max1-NA (°)	Ю	17,0 – 24,0	17,5 – 26,6	13,2 – 22,0	19,3 – 22,0
	Д	20,5 – 27,9	17,3 – 25,6	20,1 – 25,4	15,4 – 24,8
кут Max1-SN (°)	Ю	99,3 – 110,7	101,1 – 110,8	97,1 – 102,7	99,0 – 106,1
	Д	102,5 – 109,4	100,6 – 107,8	101,2 – 104,9	97,2 – 106,6
кут Mand1-NB (°)	Ю	19,8 – 29,1	21,9 – 28,1	18,2 – 28,7	17,4 – 25,4
	Д	18,4 – 25,3	20,6 – 29,4	18,9 – 32,6	22,3 – 28,2
відстань Iu-NA (мм)	Ю	3,0 – 5,0	4,0 – 6,0	3,0 – 6,0	4,0 – 5,0
	Д	4,0 – 6,0	4,0 – 6,0	4,0 – 7,0	3,5 – 5,5
відстань I1-NB (мм)	Ю	3,0 – 4,0	3,0 – 5,0	3,0 – 6,0	2,0 – 4,0
	Д	3,0 – 4,0	3,0 – 5,0	4,0 – 6,0	4,0 – 5,0

Таким чином, в українських юнаків і дівчат із ортогнатичним прикусом із різними типами обличчя встановлені межі процентильного розмаху цефалометричних параметрів, визначених за методом Stainer, які, в більшості випадків, мають як виражені статеві, так і фаціологічні відмінності.

Отримані нами межі процентильного розмаху цефалометричних параметрів за методом Stainer в українських юнаків і дівчат із ортогнатичним прикусом із різними типами обличчя є нормативною базою, яка дозволить лікарям-стоматологам України покращити результати роботи з відповідними контингентами хворих.

Список літератури:

1. Narayanan, R. K., Jeseem, M. T., & Kumar, T. A. (2016). Prevalence of malocclusion among 10-12-year-old schoolchildren in Kozhikode District, Kerala: An epidemiological study. *International journal of clinical pediatric dentistry*, 9(1), 50-55.
2. Dmitriev, M., Gunas, V., Polishchuk, S., Olkhova, I., & Kumar, A. (2020). Modeling of Central Incisors Position Indicators in boys and girls according to CC. Steiner method for Forensic Dental Identification. *The Official Publication of Indian Academy of Forensic Medicine*, 42(3), 155-160.
3. Soboń, J. S., Cherkasova, O. V., Gunas, V. I., Babych, L. V., & Kotsyura, O. O. (2020). Correlations of linear sizes of molars with cephalometric indicators of practically healthy men of the southern region of Ukraine. *Biomedical and Biosocial Anthropology*, (38), 36-46.
4. Gunas, V. I., Kotsyura, O. O., Babych, L. V., Shevchuk, Y. G., & Cherkasova, O. V. (2020). Features correlations of the sizes of molars with cephalometric indicators of men of the western region of Ukraine. *Reports of Morphology*, 26(2), 51-61.
5. Marchenko, A. V., Shinkaruk-Dykovytska, M. M., Pozur, T. P., & Gunas, V. I., Orlovskiy, V. O. (2020). Models of individual linear dimensions necessary for the construction of the correct form of dental arches in young men with

a wide face, depending on the features of odontometric and cephalometric indicators.

Wiadomosci lekarskie (Warsaw, Poland: 1960), 73(6), 1103-1107.

6. Steiner, C. C. (1959). Cephalometrics in clinical practice. *Angle Orthod*, (29), 8-29.

7. Проффит, У. Р. (2017). *Современная ортодонтия* (4-е изд., пер. с англ.). М.: МЕДпресс-информ.

8. Дмитрів, М. О. (2016). Кореляції основних краніальних показників з характеристиками верхньої та нижньої щелеп у мешканців України юнацького віку. *Світ медицини та біології*, 4(58), 24-29.

9. Дмитрів, М. О. (2017). Зв'язки основних краніальних показників з характеристиками положення зубів верхньої і нижньої щелеп та профілем м'яких тканин обличчя в юнаків і дівчат. *Вісник морфології*, 23(1), 125-131.

10. Дмитрів, М. О. (2017). Зв'язки кутових міжщелепних показників з характеристиками положення зубів та профілем м'яких тканин лица у мешканців України юнацького віку. *Світ медицини та біології*, 2(60), 51-59.

11. Drachevska, I. Yu., Dmitriev, M. O., Perera Clifford, Shevchenko, V. M., & Gunas, I. V. (2020). Determination of cephalometric parameters, which usually do not change during surgical and orthodontic treatment depending on facial types in Ukrainian young men and young women with orthognathic occlusion. *Biomedical and Biosocial Anthropology*, 41, 18-23.

АУРОЛОГИЯ, КАК МЕТОД В МЕДИЦИНЕ, И ЕЕ ЗНАЧЕНИЕ

Кмит Ярослав Михайлович,

доктор философии, ректор, профессор,
Университет «Львовский Ставропигион»
г. Львов, Украина

Сергеев Вячеслав Михайлович,

к.м.н., доцент кафедры клинической медицины
Волынского национального университета
им. Леси Украинки
г. Луцк, Украина,
профессор, директор
«Институт здоровья и долголетия»
Университет «Львовский Ставропигион»
г. Львов, Украина

Бланк София Михайловна,

почетный профессор,
Университет «Львовский Ставропигион»,
г. Львов, Украина,
координатор Ноосферной,
Духовно-Экологической
Ассамблеи Мира (НДЭАМ)
г. Нью-Йорк, США

Аннотация: Человек – существо, которое помимо физического тела имеет энергетический каркас: ауру, биополе, плазменное тело. Кирлианограммы показывают многообразие контуров энергетических полей людей при различных заболеваниях души, тела и психики – показывают норму и патологию. Исследования показали, каким образом можно позитивно воздействовать на аурические поля людей. Исследованиями зарегистрирована особая уязвимость детских биополей и пути их коррекции. Новые данные, полученные в исследованиях энергетических полей человека, указывают на необходимости ознакомления с аурологией медиков любого уровня и ранга. Соприкасаясь с больными людьми, которые имеют подселение негативных

сущностей, медики подвергаются опасности перехода негативных сущностей из ауры больных в аурические поля медиков. В большинстве медицинские работники не знают о полевых методах защиты себя и помощи пациентам. То есть, не знают о правилах техники безопасности, которые позволят им дольше и качественнее жить. Об этом идёт речь в множестве книг и видеофильмах, снятых по результатам работы Софии Бланк.

Ключевые слова: ауриология, кирлианограммы, кирлиановский прибор, кирлианография, Космические Знаки Добра, эффект Кирлиана.

В 1995 году София Бланк эмигрировала в Америку и начала исследования на кирлиановском приборе американской версии, производства фирмы Panteon Research, а затем этот прибор был усовершенствован инженером-конструктором Виктором Рубеновичем Микиртумовым и превращён из электрического в электронный. Модернизация прибора дала возможность регистрировать не только невидимые излучения ауры человека, но и различные формы невидимой жизни, а также потоки, которые появляются внутри и вокруг поля человека при различных экспериментах [1; 37]. Нарботав в течение семи лет интересный массив исследований София Бланк направила эти исследования на научную экспертизу крупнейшим учёным современности Влаилю Петровичу Казначееву, академику, президенту Академии новосибирского филиала Академии медицинских наук; заведующему кафедрой Алматинского университета имени Альфа Раби, биофизику, профессору Виктору Михайловичу Инюшину, заслуженному доктору биологических наук Пажитному Виталию Сергеевичу, доктору педагогических и психологических наук, Амонашвили Шалви Александровичу, академику, доктору философских наук, президенту Ноосферной, Духовно-экологической Ассамблея Мира; кандидату технических наук Любови Сергеевне Гординой, академику, доктору медицинских наук, директору Новосибирского института НИИ Космической антропоэкологии Александру Васильевичу Трофимову, академику, доктору физико-математических наук Акимову Анатолию Евгеньевичу.

Получив позитивные отзывы от известных учёных, София Михайловна Бланк начала излагать результаты полученных в исследованиях данных в своих книгах. Наука, которая вместила исследования Софии Бланк названо ауриологией [1; 37], поскольку содержит новые данные об энергетическом строении человека и его ауры, биополя, биоплазмы, а также регистрирует и даёт представление о различных формах энергетической жизни неизвестных до сего человеку, не имевших документального отражения. Исследования Софии Бланк затронули очень многие разделы науки и практической жизни людей. Результаты имеют выход в различные отрасли знаний.

За период, прошедший с 1995 года, Софией Бланк написано пятьдесят девять книг, более пятидесяти статей, изданных в разных научных и популярных журналах в разных странах мира. Две из книг Софии Михайловны переведены на шесть языков мира. София Бланк ведёт активную общественную работу на YouTube-каналах, где помещены более 400 её фильмов. Взаимодействие с YouTube-каналами начато в 2012 году. София Бланк выступала на НТВ «Россия», на телевизионных каналах Америки WNNB и RTVI. Десять лет София Михайловна вела научно-познавательные программы на русскоязычном радио и других русскоязычных радиостанциях Америки. С 2006 года до 2012 года была главным редактором Научно-философского журнала «Мысль», выходившего в Нью-Йорке, США. С февраля 2010 года организовала и руководит содружеством интеллигенцией под названием «Приносящая рассвет». В рамках группы, насчитывавшей от сорока до пяти человек в разные годы, ежедневно проводились и по сей день проводятся вечерние конференции «Conference Call». На вечерних встречах члены содружества обсуждают последние новости научного, метафизического и социального характера. Двадцать-тридцать минут этой встречи посвящено коллективным молитвам, которые строятся по принципу злободневности: связаны с политическими событиями, с климатическими условиями, с научно-просветительской деятельностью, с информацией о прошедших и предстоящих видеопрограммах.

Человек – существо многомерное. Аура, биополе, плазменное тело состоят из семи ближайших к физическому телу энергетических тел. Это отражено кирлианограммами. Исследования аурических полей на кирлиановских приборах (чёрно-белым, цветном) София Бланк ведёт с 1995 года.

В медицине до сих пор большинство медиков, зная о том, что человек – это тело и поле, имеют слабое представление о том, каковы функции биополя ауры человека, как она выглядит, насколько и почему она ранима. Кирлианография, благодаря проведённым в течении двадцати семи лет исследованиям, показала, как выглядит аура в норме, какие виды деформации, патологий, разрывов имеют место в биополях, как взрослых так и детей, как воздействуют на человека благотворные энергии добра, молитв, посылов любви, Космических Знаков Добра и как деформируется аура от ругани, особенно нецензурной, как меняется поле в результате агрессии, насколько сильные деформации имеют место в поле наркоманов, алкоголиков, а также людей, испытавших или испытывающих страх. Стала понятным одна из важнейших причин депрессии: отсутствие связи с высшим миром.

Исследования показали, насколько реальная является связь с Невидимым высшим Миром, с миром создателя, с миром святых и ангелов. Исследования показали и то, каким образом благотворно изменяется поле в результате связи с высшим миром через молитвы, и отразила реальность появления и присутствия рядом с полем человека и внутри его позитивных ангелических структур. Благодаря следованиям стало понятно, что молитва – это ни нечто принадлежащие только религиям. Молитва – это реальный мост связи с высшим миром. Электромагнитные излучения мыслей человека и текстов молитв излучаются из поля человека, который проговаривая или промысливая их, становится антенной, излучающий электромагнитные волны. Эти излучения, электро-волновые колебания ауры, становятся видны. Эмиссаром высших сил, который присутствует в пространстве Земли практически везде и воспринимает молитвенные излучение человека, как просьбу, как сигнал о необходимости оказать человеку помощь. Эта помощь оказывается в виде

ответных потоков энергий, которые на кирлианографиях проявляется, как в виде потоков, так и в виде значительного улучшения усиления аурических полей буквально за одну-две-три минуты. Эксперимент идёт на кирлиановском снимке следующим образом. Первый кадр – это съёмка исходного состояния человека, затем идёт съёмка ауры после двух-трёх-пяти-семьи и так далее молитв или соответственно посылов любви и добра.

Большое позитивное влияние на человека оказывают Космические Знаки Добра, которые являются объектом притяжения для различного вида позитивных энергий, направляемых высшими существами в помощь людям (смотри книгу Софии Бланк «Космические Знаки Добра и свойства их энергий»). Проведённым в течение многих лет исследованиям Космических Знаков Добра посвящены следующие фильмы на Ютуб-каналах: «Важные знания о Космических Знаках Добра», «Доказательства позитивной действенности КЗД» и многие другие, в названии которых есть ключевые слова Космические Знаки Добра. Эти свойства Космических Знаков Добра и позитивность их воздействия в приложении к медицине описано в книгах Софии Бланк: «Знание, изменяющие жизнь», «Земная и небесная медицина. Начала синтеза», «Невидимый щит. Пути обретения», что написаны совместно Софией и Вячеславом Михайловичем Сергеевым. Данные книги и видеопрограммы раскрывают и медикам, и пациентам важнейшие данные, которые помогут людям обрести и здоровье, и плотную оболочку, и защитят их от негативных энергий.

Рассмотрим простой контакт: больной приходит на приём к врачу. Врач, не знающий о свойствах ауры, как и больной, чаще всего имеют в своих энергетических полях и в телах поселение: включение негативных существ энергии. Не зная о том, как защищаться, врач (и другого рода медицинские работники) в течение одного дня или одного часа, имея разрывы в полях, становится беспрестанной добычей для негативных существ. Не зная о том, как сохранять ауру, как избежать её разрывов человек становится и является постоянно уязвимым для негативных существ. При встрече врача и пациента

чаще всего имеет место контакт и одного и другого с пробитыми аурами. Что происходит в результате: дело в том, что негативные сущности обладают способностью перемещаться. Доказательством тому служат снимки аури – кирлианограммы. Врач становится объектом многочисленных поселений негативных существ, которые постоянно требуют подпитки энергией врача, медика или любого другого человека. Поэтому знания о том, как сохранять целостную ауру, являются важнейшими. Важнейшим знанием является и то, что врач, средний медработник, санитарка являются постоянным источником дополнительной энергии для больных, у которых не хватает энергии или поля и тела которых заполнены негативной энергией и энергией болезни. Что в этом случае делать: оказывается, что ни одна из энергий не может помочь человеку так, как ему помогают энергии, направленные в его адрес по молитвам. Медикам всех рангов нужно знать, что значит помогать больному из своей энергии: во-первых – этой энергии мало, во-вторых – эта энергия, уходя от них, делает их уязвимыми, лишает сил, необходимых для жизни и работы. В ходе исследований выяснилось, что если врач, любого ранга медработник читает молитвы о своих пациентах, то наполняется его энергетическое поле и поле того пациента или тех процентов, о которых он возносит молитвы. И тогда ему не приходится работать на своих энергиях, а каркас, создаваемый из божественных энергетических потоков вокруг тела врача и пациента, позволяет им улучшиться в значительной степени, увеличить свои энергетические запасы и эти запасы будут использованы для пополнения недостающих сил и больному, и врачу и станут основой их нормальной жизнедеятельности. Обо всем этом врачам не известно, поэтому данная информация нужна врачам всего мира.

Книга доктора, кандидата медицинских наук Вячеслава Михайловича Сергеева, о влиянии невидимых энергией на человека и о необходимости совмещения методов ортодоксальной медицины с методами народной медицины является важнейшим доказательством и прецедентом. Она переведена на английский язык. Эта книга необходима для врачей во всех

странах. От полученных знаний выиграют и пациенты, и медики. Значительно увеличится КПД в процессе лечения человека. Необходимое понимание и применение молитв как пациентам, так и врачам.

Очень важно разъяснить и передать людям знания об интенсивных энергиях, которые человек получает, если рядом с ним или на нем находятся Космические Знаки Добра в виде вышивки, аппликации или дизайна ткани. Важнейшее значение имеют Космические Знаки Добра и молитвы в хирургии: любой надрез кожи с выделением крови вызывает мощное скопление демонический, несущих отрицательную энергию существ вокруг человека и рядом с хирургом, и медперсоналом, участвующим в операции. Дело в том, что кровь является самым желанным лакомством для демонических существ и мало того, что хирургическая операция несёт огромную нагрузку на здоровье и состояние человека, он ещё становится и добычей этих существ, которые поглощают его энергию, а также энергию и хирурга, и медперсонала, если их поля открыты. Что же делать? Очень важно, чтобы сотрудники, хирурги всех рангов и направлений обрели знания по защите себя и пациентов, которых они лечат. Защиты заключаются в том, что хирург должен молиться и о себе, и о своём пациенте желательно перед иконами. Святой Лука Ясинецкий, выдающийся хирург и учёный, не начинал операцию, если в операционной не было иконы. Огромную защитную роль в хирургии сыграют и Космические Знаки Добра. Будучи нанесёнными на инструментарий (мечта Софии Бланк при отливки медицинских инструментов делать на них тиснение в виде Космических Знаков). Если Космические Знаки будут находиться на халатах, на простынях, на перевязочный материал, на шпателях, на лотках, а также на бутылочках и коробочках с медикаментами, они будут заряжать их прекрасной позитивной энергией и выполнять свою защитную роль. Их энергии, вошедшие в поля медиков и больных, будут защитой от внедрения негативной сущности и, следовательно, от совершенно ненужных потерь энергии. Важно, чтобы все это делалось с людьми, осведомлёнными о свойствах молитв и Космических Знаков.

София Бланк написала ряд книг, которые дают возможность, в этом убедиться. Это книги: «Молитвы исцеляют», «Невидимый щит. Пути обретения», «Энергия свечи. Молитвы минералов», «Небесный код. Исцеления молитвами», «Благословение небес», «Слово исцеляет биополе», «Ангелы с нами и среди нас», «Обречённые любовью на исцеление. Тайны целительства», «Благословение Вселенной. Исцеление на тонких планах», «Смерти нет. Мы не уходим никуда, а продолжаем жить в тонких мирах», «Исцеление ауры и здоровье человека», «Зов равнодушным познать, убедиться и передать факел», «Знание, изменяющие жизнь», «Кирлианография – наука о Невидимом Мире», «Кирлианография в новой науке».

Усвоения знания, которые медицинские работники обретут, осваивая ауриологию, помогут в технике безопасности их работы, которая заключается в том, что, работая с пациентами, осознавшие и принявшие данные передовой науки, медики будут молиться и молиться не только себе, но и о пациентах.

Эксперименты показали, что когда человек возносит молитвы не только о себе, но и о других, его аура растёт в значительно большей степени, чем тогда, когда он молится о себе. То есть молясь о пациентах, медицинские работники будут обретать гораздо больший уровень энергетических потоков и квантов энергии, которые будут входить в их тело и поле, и не будут истощать себя, работая по старинке. Что касается хирургов, то работая с молитвой, они получают возможность избежать воздействия на их интеллект, на их реакцию, а также на просто человеческую усталость тех факторов, которые создаются из-за присутствия негативных существ, поглощающих энергию и хирургов, и медицинского персонала, помогающего во время операций, а также во время перевязок и других медицинских процедур в особенности, связанных с рентгеновским излучением и другими методами, при которых идёт мощное воздействие энергий на медика-специалиста.

Особое значение эти знания приобретают для психиатров, которые, не зная об этих закономерностях, совершенно не защищены. А поскольку специфика психиатрии – это работа с душевно больными, то есть с людьми, у

которых тотально присутствуют негативные сущности, эти знания приведут к колоссальному благу для больных, которые узнав об исследованиях в области ауриологии, поймут, как им нужно защищаться. И конечно для врачей, которые смогут защитить себя и конечно разъяснить больным и дать им не только таблетки, но прежде всего молитвы, энергии которых защитят пациента на полевом уровне. А именно на полевом уровне вначале происходит поселение негативных существ.

По статистике многих стран врачи и медперсонал имеет более короткую длительность жизни, чем представителей других профессии. Это скорее всего и связано с тем, что они сильно уязвимы на полевом уровне и без знаний ауриологии являются постоянной добычей для негативных существ, поглощающих их жизненную энергию.

Огромное значение исследования в области лабильности и ранимости детских биополей. Вследствие того, что аурическое поле человека, как и его нервная система (в частности, поступательное нарастание милиориновой оболочки на нервных окончаниях от новорожденности до тринадцати-семнадцати лет). Особая ранимость детей сопровождается ещё и особой ранимостью ауры, которая тоже формируется от новорожденности до семнадцати-восемнадцати лет. Знание того, как помогать детям, что им надо разъяснять, что должны знать родители, также содержится в книгах Софии Бланк и Вячеслава Михайловича Сергеева. Многие фильмы на Ютуб-канале содержат прямые рекомендации того, как следует вести себя для поддержания поля в здоровом состоянии, а также, что делать, к чему прибегнуть в случае нарушений биополя человека.

Исследование методов народной медицины показали, что под каждым из методов кроется серьёзная база физических явлений, а которых просто мало известно людям. Дело в том, физика тонкого мира, которая отличается от элементарной физики, мы только начинаем узнавать. Но, естественно, физика тонких миров имеет свои закономерности, свои нюансы. Все народные методы и работа с огнём свечи, и выкатывание яйцом, и отливание воска, и работа с

минералами, и работа с молитвой показали признаки на кирлиановских исследованиях, что это работа энергий. Просто этот аспект людям был мало известен, но открылся благодаря особой конструкции кирлиановского аппарата Виктора Рубеновича Микиртумова. Большое значение молитвы имеют в педиатрии. Очень важно знакомить с воздействием молитв мамочек уже на этапе беременности, а ещё лучше, со школьных лет и даже трех-четырёх лет, когда ребёнок находится ещё в детском саду.

Освоение ауриологии принесёт медицине в лице медиков и в лице пациентов колоссальное благо – колоссальную пользу. Ибо в процесс исцеления человека будут включены божественные силы.

Список литературы

1. София Бланк. Ауриология и кирлианография как основа познания Невидимых Миров. Новые знания – в жизнь! – Амрита-Русь – 2020г. – 172с.
2. София Бланк. Невидимый мир вокруг и внутри нас. – США, г.Нью-Йорк –39с.
3. София Бланк. Знания, изменяющие жизнь. – США, г.Нью-Йорк – Октябрь, 2019г. –124с.
4. София Бланк. Зов к равнодушным: познать, убедиться и передать факел! – США, г. Нью-Йорк – г.Львов. – СПОЛОМ – 2019г.–144 с.
5. София Бланк, Белявская О. В. Обреченные в любви на спасение. Тайны исцеления. – Сполом – 2019г. – 80 с.
6. София Бланк, Вячеслав Сергеев. Небесная и земная медицина. Начало синтеза. – г.Львов – г.Нью-Йорк – Папуга – 2020р. – 268 с.
7. София Бланк. Вячеслав Сергеев. Невидимый Щит. Пути Обретения (сборник). – г. Нью-Йорк – г.Львов – 2021р. – 235с.
8. София Бланк. Энергия молитвы, свечи и кристалла. Исцеление на тонких планах. – Вектор – 2011г. – 192с.
9. София Бланк, Елена Смирнова. Ангелы в нашей жизни. – Свет – 2019г. – 136с.
10. София Бланк. Ангелы с нами и среди нас. – Феникс – 2006г. – 224с.

**ВІДОБРАЖЕННЯ ДІАГНОСТИКИ ЗОРУ ТА ОБСТЕЖЕННЯ ОЧЕЙ
ЗАСОБАМИ ФІЛАТЕЛІЇ**

Король Андрій Ростиславович

д.м.н., зав. відділенням

Інститут очних хвороб і тканинної терапії ім. В.П.Філатова, м. Одеса

Желтвай Іван Іванович

к.х.н, с.н.с.

Фізико-хімічний інститут ім. О.В.Богатського НАН України, м. Одеса

Анотація. Стаття присвячена представленню офтальмологічних методів обстеження та профілактики очних хвороб у філателії. У роботі представлено основні методи діагностики захворювань органів зору, показано пізнавальну роль поштових марок у поширенні основ медичних знань серед населення. Текст супроводжується ілюстративним матеріалом, пояснювальними описами та коментарями.

Ключові слова: офтальмологія, діагностика, охорона здоров'я, філателія, поштові марки.

Філателія, це вузький напрямок колекціонування, який може дати зацікавленим особам масу досі невідомої для них нової інформації. Це стосується як наукових працівників, істориків науки, так і любителів пізнавати нове, цікаве та корисне. На маленькому шматочку паперу, марка, блок, конверт, картмаксимум можна розповісти стільки, скільки часом не прочитаєш у книзі. Публікації з колекціонування знаків поштової оплати зустрічаються не тільки у спеціалізованих філателістичних журналах, але і у солідних академічних наукових виданнях [1-4]. Не є виключенням і медицина, якій присвячено багато поштових марок [5-6]. Колекціонування марок на тему офтальмології теж має своїх прихильників, які діляться своєю інформацією та досвідом у статтях [7-10] та виступами на конференціях [11-12]. Більшість цих публікацій стосується

історії офтальмології, або присвячена відомим окулістам та історичним персонажам з проблемами зору.

Перш ніж перейти до питання подання у філателії методів обстеження та діагностики органів зору, продемонструємо поштові марки деяких країн із зображенням органів зору. Так, на поштових марках Мексики та Швеції зображено людське око у розрізі, з усіма його структурними елементами. Мексиканська марка (Рис. 1 1) була випущена в 1970 році і приурочена до XXI міжнародного конгресу з офтальмології в Мехіко, Шведська марка (Рис. 1 2), випущена в 1981 році, присвячена присудженню Нобелівської премії у галузі патологічної фізіології ока Д.Хубелю та Т.Візелю.

1. Мексика 1970

2. Швеція 1984

3. Пакистан 1998

4. НДР 1975

Рис. 1. Поштові марки із зображенням структур людського ока у розрізі

Як оптична система, око є більш адаптованим та досконалішим, ніж найскладніша камера в світі. Оптична система ока має набір лінз (рогівка та кришталик), діафрагму (радужна оболонка) та плівку (сітківка) (Рис. 1 3-4). Наше розуміння людської оптичної системи склалося ще у середні віки. Французький філософ і математик Рене Декарт (1596-1650) (Рис. 2. 1-2) сформулював оптичні закони заломлення світла та існування акомодациї, яка була викликана зміною форми лінзи. Йоган Кеплер (1571-1630) (Рис. 2 3-5) був відомий як астроном та цікавився оптикою. Він продемонстрував, що світло яке випромінюється тілом, заломлюється і фокусується лінзою на сітківці. Він виявив, що якщо точка світла падає перед або за сітківкою, зір стає розмитим і пояснив, як окуляри можуть виправити таку аметропію. Подальший вклад у розуміння фізіології зору зробили видатні вчені, багато з яких були удостоєні Нобелівської премії.

На марках (Рис. 2 6-7) зображений Ян Евангеліста Пуркінєс — чеський біолог і фізіолог, який у 1839 році заснував перший у світі Фізіологічний інститут у Вроцлаві. Мікроскопічні дослідження вченого стали основою клітинної теорії, яку він сформулював у 1837 році. Пуркінєс вперше засвідчив, що різні середовища ока мають неоднакову заломлюваність і що величина зображення на сітківці залежить від кривизни заломлюючих поверхонь ока. Його роботи з вивчення зорового сприйняття відіграли велику роль у розвитку офтальмометрії й офтальмоскопії і лягли в основу розробленої згодом теорії центрального і периферичного зору. Пуркінєс створив прилад для кількісного вимірювача поля зору (периметр). Вперше вказав, що при поступовому нарощуванні освітленості раніше світлішають і набувають кольоровості відтінків синіх, а потім червонувато-жовтогарячих кольорів (феномен Пуркінєс).

Франс Корнеліус Дондерс (1818-1889) (Рис. 2 8), засновник очного госпіталю у Нідерландах, військовий лікар та фізіолог з Утрехту. Опублікував цілу серію робіт з офтальмології, які стали класичними, розробив призматичні окуляри для лікування косоокості.

Рис. 2. Дослідники основних принципів фізіології зору

Марка Фінляндії (Рис. 2 9) присвячена 31-му конгресу Міжнародного союзу фізіологічних наук у Хельсінкі. На ній зображений силует Рагнера Артура

Граніта (1900-1991), який отримав Нобелівську премію за дослідження сенсорної структури сітківки, включаючи електроретинограму сітківки кішки. Аллвар Гуллстранд (1862-1930) (Рис. 2 10) народився в Ландскруні у Швеції. Він був викладачем Каролінського інституту в Стокгольмі, а пізніше професором офтальмології в Упсальському університеті. У 1911 році був удостоєний Нобелівської премії за внесок у розуміння акомодатії ока.

Людина знайомиться з окулістом від самого моменту свого народження. Візуальний скринінг новонародженого дозволяє раннє виявлення потенційно небезпечних відхилень, пов'язаних із зором. Один із тестів це пошук червоного рефлексу, відсутність якого може вказувати на катаракту або більш серйозну ретинобластому. Основними факторами ризику при цьому є недоношеність, низька вага при народженні. Наступною проблемою може бути наявність гострого гнійного кон'юктивіту. Своєчасне виявлення подібних проблем є результатом регулярних обстежень немовлят. На марках (Рис. 3 1-5) відображені різні фази обслідування очей новонароджених. Подібні сюжети на знаках поштової оплати нагадують населенню про важливість регулярних медичних оглядів. Цікаво, що марки різних країн, Камеруну (Рис. 3 2) та Сен-П'єр і Міхелону (Рис. 3 3) мають однакові сюжети. Про важливість постійного стеження за очима у підлітковому віці нагадують сюжети на марках (Рис 3 6-8).

1. Нікарагуа 1973

2. Камерун 1950

3. Сен-П'єр і Міхелон 1950

4. Португалія 1976

5. Гайана, 1992

6. Антигуа і Барбуда 1988

7. Уганда 1988

8. Малі 1976

Рис. 3. Обстеження зору та профілактика очних захворювань у немовлят та дітей

Першим кроком при офтальмологічному обстеженні пацієнта є визначення гостроти зору. Її здійснюють за допомогою так званої діаграми Снеллена. Вона містить рядки букв латинського алфавіту, розмір яких поступово зменшується (Рис. 4 1). Її фрагмент можна побачити і на марці Малагасійської республіки (Рис 4 2), а також Сирії та Макао (Рис 4 3-4). Написи літер відрізняються, відповідно до алфавіту країни. У варіанті кирилиці діаграма має назву таблиця Сивцева – Головіна. Яскраво та дотепно підійшли до цього автори поштових мініатюр з Угорщини та Гайани (Рис. 4 5-6) . На цих марках зображені персонажі Уолта Діснея як лікарі та їхні пацієнти. Марка Гайани випущена у 1995 році з номіналом 30 \$ і перевипущена з аналогічним сюжетом у 1996-му номіналом 5 \$. Можливо, що процес перевірки зору подібним чином зображено на марках Тринідаду і Тобаго (Рис. 4 7), хоча не зовсім зрозуміло, навіщо окулісту стетоскоп, що висить у нього на шиї. Відмітимо, що на зображеннях марок часто зустрічаються подібні смислові парадокси, виявлення і вивчення яких складають окрему і цікаву галузь філателії.

1. Сейшели 1970

2. Малагасійська Республіка 1976

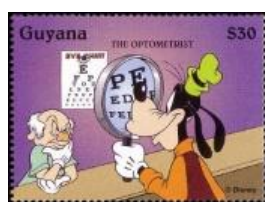
3. Сирія 1993

4. Макао 2012

5. Угорщина 2008

6. Гайана 1995

7. Тринідад і Тобаго 1968

Рис. 4. Визначення гостроти зору

Великий внесок у практику обстеження та діагностики хвороб очей вніс видатний німецький оптик Герман фон Гельмгольц (1821-1894). Він досліджував рух очного яблука та виявляв механізм фокусування на очах. У 1851 році винайшов офтальмоскоп, за допомогою якого можна оглядати

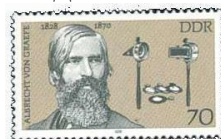
сітківку ока та виявляти її патологію. З нагоди 100 річчя від дня смерті поштове відомство Німеччини випустило маркований конверт (Рис. 5 1), де на печатці зображений офтальмоскоп, а на марці його портрет та силует поперечного розрізу ока. Крім того, Гельмгольц був відмічений у філателії з нагоди 150 річчя від дня народження (Рис. 5 2) та у зв'язку 250-ї річниці Академії наук НДР (Рис. 5 3). Першим, хто ввів офтальмоскоп у медичну практику був Альбрехт фон Грефе (1828-1870). Його портрет зображений на марці НДР (Рис. 5 4) разом із раннім варіантом офтальмоскопа. На марці ФРН (Рис. 5 5) показаний фрагмент пам'ятника Грефе у Берліні при вході у лікарню Шаріте. На марках (Рис. 5 6-7) зображений процес обстеження пацієнта за допомогою офтальмоскопа. Цікаво, що на марці Філіппін його проводить Хосе Рисаль, офтальмолог та державний діяч – засновник сучасних Філіппін.

1. ФРН 1994

2. НДР 1950 3. 1971

4. НДР 1978

5. 1978 6. Філіппіни 1976

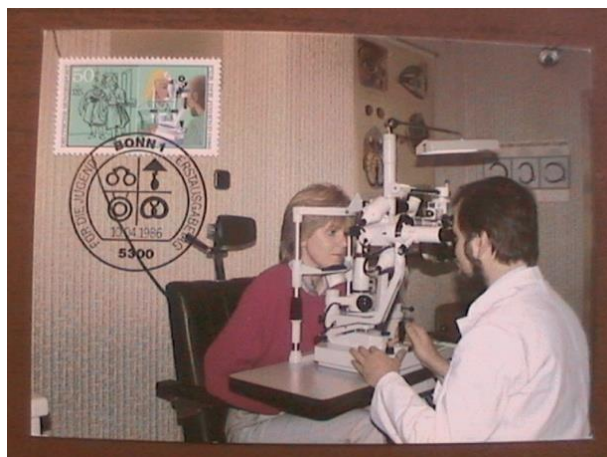

7. Сент Вінсент 1992

Рис. 5. Винайдення та застосування офтальмоскопа

Одним із головних інструментів діагностики в арсеналі офтальмологів є щілинна лампа. Цей прилад дозволяє проводити біомікроскопію видимих частин ока: рогівки та склери, кон'юктиви та повік, райдужки та кришталика. Перший прототип з'явився ще в 1823 році, коли фізіолог Пуркінє (Рис. 2 6-7) намагався використовувати одну лупу для збільшення, а другу для фокусування сильного бічного освітлення. Але перший повноцінний пристрій створив Гульстранд (Рис. 2 10). Перша марка з зображенням щілинної лампи вийшла 1960 року в Гвінеї (Рис. 6 4). Потім вона зображувалася на марці Того (Рис. 6 2) у серії присвяченій боротьбі з онхоцерхозом та барвистому картмаксимумі

Німеччини (Рис. 6 1). Марка Болівії була випущена в 2011 році та присвячена співпраці та кооперації місцевих лікарів з кубинськими (Рис. 6 3).

1. ФРН 1986

2. Того 1976

3. Болівія 2011

4. Гвінея 1960

Рис. 6. Огляд пацієнта за допомогою щілинної лампи

За даними Світового банку у 1993 році у світі налічувалося близько 38 мільйонів сліпих і 110 мільйонів людей із порушенням зору. Приблизно 80% з них проживало в країнах, що розвиваються, і причиною їх хвороб було недоїдання та низький рівень медичного обслуговування. Щоб звернути увагу на цю проблему, в 1976 році був оголошений день здоров'я і цілий ряд країн відмітили цю подію випуском марок, що пропагують профілактику сліпоти. Вони мають різний художній рівень та відрізняються за сюжетами (Рис. 7). Так на марці Свазиленду зображено дитину, що осліпла в результаті поганого харчування, а на марці Бангладеш представлені продукти, які мають високий вміст вітаміну А. Лівія та Кіпр обійшлися простою графікою у вигляді рук, що підтримують око, а на марці Бразилії око утворює знак оклику. Не відрізняються виразністю і марки низки ісламських країн: Ірану, Іраку, Кувейту та Саудівської Аравії. На марці Уругваю зображене людське око і спектр, а на марці Єгипту око Горуса та емблема ВООЗ. Більш цікавий сюжет бачимо на кубинській марці у вигляді поперечного перерізу ока та мікроскопії кон'юнктивальних клітин, інфікованих мікробами трахоми. Серія марок Гани (Рис. 7 15) зображає боротьбу з річковою сліпотою (онхоцеркозом). Це

ендемичне захворювання що зустрічається у районах Екваторіальної Африки і поширюється чорними мухами, які живуть поблизу швидкоплинних річок.

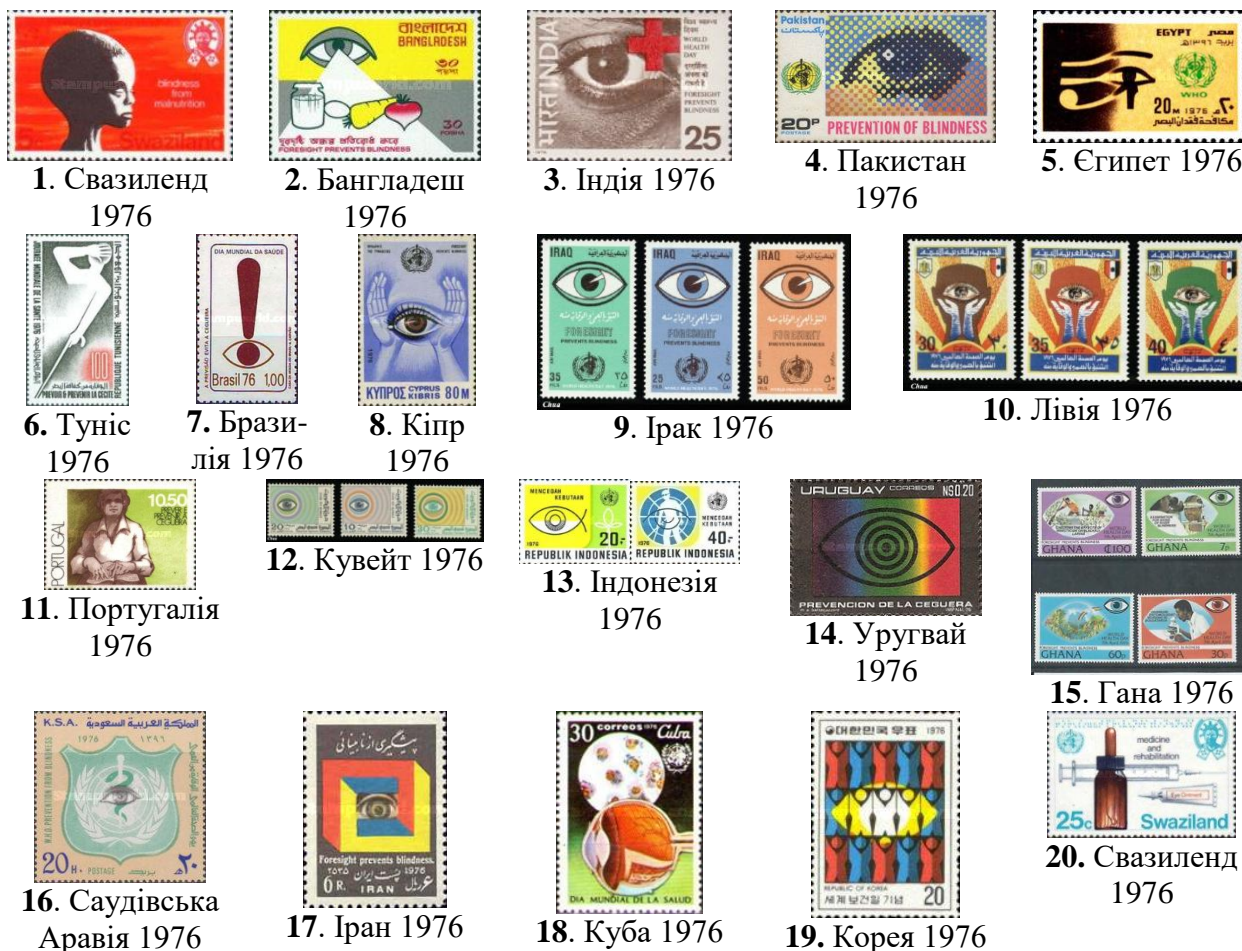

Рис. 7. Марки 1976 року, присвячені Всесвітньому дню охорони здоров'я

Подана в цій статті добірка філателістичних матеріалів з барвистим розмаїттям розповідає про важливість профілактики та діагностики захворювань органів зору. Колекціонування та вивчення марок є об'єктивним та важливим джерелом інформації, яке з успіхом можна застосувати у популяризації здорового способу життя, а також у викладанні історії медицини.

Список літератури

1. Miller F.A. A Postage Stamp History of Chemistry // Appl. Spectr., 1986, V. 40, N 7, 911-924
2. Ullman A.H. Analytical Chemists on Postage Stamps // Anal. Chem., 1982, V. 54, N 7, 780A-785A

3. Graham R.P. *Analytica chimica philatelica* // *Talanta*, 1971.Vol. 18, pp. 1157 -1161
4. Bartet D.P. Aguila E.G. Teaching the Concepts of Metallurgy through the Use of Postage Stamps // *J. Chem. Educ.*, 1987, V. 64, N 6, 526-528
5. Bluefarb S.M., The History of Dermatology as Depicted on Postage Stamps // *AMA Arch. Dermatology*, 1959, V. 59, N 2, 171-186
6. Gursu H.A., Cetin I.I. The history of paediatric cardiology on stamps // *Cardiology in the Young*, 2018, V. 28, 1–8
7. Blodi F.C. Blindness and the eye in mythology and religion as represented on postage stamps // *Doc. Ophthalmologica*, 1988. V. 68, P. 401-421
8. Dietrich H.H. Augenärzte auf Briefmarken // *Klin. Mbl. Augenheilk*, 1989. V. 194, 133-138
9. Blodi F.C. Some famous persons with visual problems as shown on postage stamps // *Doc. Ophthalmologica*, 1991, V. 77, P. 295-334
10. Бугаевский К.А., Бугаевская Н.А. Известные офтальмологи в филателии, фалеристике, нумизматике и бонистике // *Вестн. Сов. молодых учёных и специалистов Челябинской обл.*, 2016, Т. 4, № 3, 17-27
11. Zeyen T. History of ophthalmology told by postage stamps // Ed. by: Lab. Théa, KU Leuven, Belgium, 2019
12. Thakur S., Ichhpujani P. Philately and Ophthalmology // *Conf. Eye Res. Inst.*, Singapore, Jan. 2017

**ПАТОФІЗІОЛОГІЧНІ ЗМІНИ СИСТЕМИ ТРАВЛЕННЯ ПРИ
ЗАГАЛЬНІЙ ХОЛОДОВІЙ ТРАВМІ**

Кравець Ольга Вікторівна,
д.м.н., зав. кафедрою, доцент,
Дніпровський державний медичний університет,
Єхалов Василь Віталійович,
к.м.н., доцент,
Дніпровський державний медичний університет,
Багуніна Ольга Олександрівна,
асистент
Дніпровський державний медичний університет,
Єгоров Сергій Валерійович
к.м.н., асистент
Дніпровський державний медичний університет

Анотація: У нашому повідомленні ми на основі аналізу досить обмеженої кількості доступних вітчизняних та закордонних літературних джерел та власного клінічного досвіду вперше спромоглися висвітлити закономірності патофізіологічних порушень з боку системи травлення в залежності від ступеню ненавмисного загального переохолодження організму.

Ключові слова: патофізіологія, загальне переохолодження, інтестинальна недостатність, дисфункція печінки та підшлункової залози.

Підтримання температурного оптимуму гомойотермним організмом є необхідною умовою ефективного функціонування фізіологічних систем [1, с. 469]. Холодова травма у структурі травм мирного часу складає від 1 до 10%. У сучасних умовах, коли в Україні тривають бойові дії, холодова травма в зимовий період зустрічається серед військовослужбовців доволі часто, і у нинішній час ця проблема постає особливо гостро [2, с. 289]. Загальне ненавмисне переохолодження супроводжується значною дисфункцією фізіологічних систем організму, хоча в певних умовах може прислужувати як

протектор гіпоксичних ушкоджень. Питанню гіпотермічних розладів з боку системи травлення, на жаль, присвячено обмаль доступних літературних джерел, які переважно стосуються патологоанатомічних досліджень. Метою нашого повідомлення стало вперше висвітлити патофізіологічні зміни з боку системи травлення у постраждалих з ненавмисним переохолодження організму в залежності від ступеню його гіпотермічного ураження [3, с. 68].

Холодовий стрес (переохолодження немає, центральна температура $>35,0^{\circ}\text{C}$) являє собою гостру або хронічну психофізіологічну реакцію організму, що була спричинена впливом на людину кліматичних умов, при яких тепловіддача тіла більше або дорівнює рівню теплового балансу, підтримуваного за рахунок значного фізіологічного навантаження. Двогодинне перебування на холодному повітрі спричиняє достовірне підвищення рівня кортизолу в сироватці крові та рівня 17-гідрокортикостероїдів у сечі. Існує пряма кореляція між інсуліном, який допомагає регулювати рівень цукру в крові, та підвищенням рівня кортизолу. Коли рівень кортизолу різко зростає, це спричиняє викид інсуліну, що негативно впливає на метаболізм глюкози. В цьому разі виникає відчуття голоду, інколи - патологічна булімія [4, с. 268]. При охолодженні відкритих ділянок шкіри кінцівок відбувається розширення судин шлункового тракту з підсиленням перистальтики і секреції, що спричиняє виникнення діареї [5, с. 27]. Існують повідомлення про стрес-асоційовані порушення моторики кишкового тракту при недовготривалому впливі низьких температур із розвитком гастро-езофагального рефлюксу та "диференціації" ендотелію шлунку при більш тривалому перебуванні на холоді (у персоналу холодильних камер) [6, с. 32]. Холодовий стрес зумовлює системний вплив на організм, спричиняючи зміни у внутрішніх органах, у тому числі й у печінці [7, с. 37]. Існують переконливі докази порушення структурного стану печінки при локальній кріодеструкції шкіри в експерименті [8, с. 491; 9, с. 147]. Цьому сприяє й неспецифічна відповідь організму в умовах стресу, яка супроводжується накопиченням легкоокислюваних ліпідів, модифікацією клітинних мембран, надлишковим утворенням

вільнорадикальних продуктів, порушенням мікроциркуляції та поступовим виснаженням біоантиоксидантів [10, с. 391; 11, с. 7]. Холодовий стрес спричиняє підвищення в печінці вмісту глікогену на 53 %, а глюкози на 77 %. Активність супероксиддисмутази при цьому збільшувалася більш ніж в 2 рази, а вміст ТБК-активних продуктів ПОЛ у тканині печінки зростав на 59 % в порівнянні з контролем, що свідчить про підвищення продукції активних метаболітів кисню і проміжних продуктів ПОЛ під впливом стресора. Індуковані стресом зрушення у вмісті глюкози і глікогену в печінці автори пояснюють одночасним підвищенням рівня катехоламінів, які стимулюють глікогеноліз, і глюкокортикоїдів, які сприяють підтримці адекватного метаболізму та накопиченню глікогену в печінці [12, с. 291].

Вже через 1 добу після ураження шкіри холодом в печінковій часточці на тлі судинних порушень виявляються дистрофічні зміни гепатоцитів. Найбільшої інтенсивності вони досягають через 7 діб після ураження. Відмічається порушення балочної будови часточки, гідропічна дистрофія клітин печінки та некроз гепатоцитів навколо центральних вен, значні порушення васкуляризації. На ультраструктурному рівні у відповідь на кріодеструкцію шкіри в гепатоцитах спостерігаються зміни, які свідчать про пошкодження клітинних органел та зниження функцій клітин: внутрішньоклітинне депонування ліпідів у вигляді великих або численних дрібних краплин, зменшення кількості гранул глікогену, локальна деструкція органел, виражений набряк клітинного матриксу, парціальні некрози гепатоцитів [13, с. 2261; 14, с. 1120]. Спостерігається гальмування екскреторної функції печінки, на що вказують розширення жовчних капілярів та редукція мікроворсинок на біліарній поверхні гепатоцитів. Через місяць після холодового ураження шкіри спостерігається збільшення вмісту колагенових фібрил у просторах Діссе.

Легке переохолодження (базова температура 32-35 °С). Гіпоталамічні центри терморегуляції пов'язані з центрами голоду і насичення. Зниження внутрішньочерепної температури крові збуджує центр голоду та пригнічує

центр насичення [15, с. 59]. Перистальтика кишечника знижується при температурі нижче 34 °С [16, с. 781; 17, с. 9]. Інколи спостерігається нудота, блювання буває досить нечасто, переважно при супутній механічній травмі та кровотечі [18, с. 3; 19, с. 99]. В експерименті було визначено високий ступень кровонаповнення судин печінки, збільшення розмірів ядер та ядерно-цитоплазматичного співвідношення у гепатоцитах трьох зон ацинусу вже через 1 годину від початку дії холодового агента. Збільшується секреція глюкагону підшлунковою залозою. Це сприяє глікогенолізу, глікоген у печінці та м'язах поновлюється до глюкози, що призводить до гіперглікемії [20, с. 11].

Помірне переохолодження (центральна температура 32-28 °С). Відбувається уповільнення кровотоку та його централізація у внутрішніх органах. При охолодженні відкритих ділянок шкіри кінцівок розвивається розширення судин шлунково-кишкового тракту з підсиленням перистальтики та секреції, що спричиняє пронос [21, с.54]. Перистальтика кишечника знижується, і при температурі нижче 32 °С може спостерігатися часткова динамічна кишкова непрохідність [15, с. 58]. Дослідження на тваринах показали, що переохолодження збільшує вироблення кислоти в шлунку і знижує секрецію бікарбонату дванадцятипалої кишки, що призводить до пошкодження їх слизової оболонки [16, с. 782]. Розповсюджена внутрішньосудинна коагулопатія пов'язана з вивільненням тканинного тромбoplastину з ішемізованих тканин. Погіршується як синтез простагліцину ендотелієм (PGI 2) так і його інгібуюча дія на агрегацію тромбоцитів, що сприяє активації тромбоцитів та спричиняє тромбози. Розвивається тромбоцитопенія. Це є результатом поглинання в печінці та селезінці тромбоцитів, але це може бути пов'язано з поширенням внутрішньосудинного зсідання крові та депресією кісткового мозку. Продукція тромбоксану В2 залежить від температури, сприяючи зниженню активності тромбоцитів. Підвищений рівень кріофібриногену сприяє підвищенню в'язкості крові, порушуючи мікроциркуляцію, при цьому виникає повнокров'я кишкового, здебільшого з причини обмеження венозного відтоку [15, с. 59; 17, с. 8].

Звуження судин, ушкодження ендотелію та тромбоемболія сприяють розвитку судинної недостатності та ішемії кишковика [22, с. 469].

Можуть виникати спланхнічна вазоконстрикція, ерозії шлунку, некроз печінки та панкреатит [15, с. 60; 19, с. 98]. В період дії холодового агента як компенсаторний процес, спрямований на збільшення вироблення енергії, в підшлунковій залозі відбувається збільшення продукції ферментів. На тлі зростаючої гіпоксії спричиняються паренхіматозні ушкодження, виникає спазм та набряк слизової оболонки протоків підшлункової залози, сфінктера Одді, фатерова соска, що сприяє накопиченню секрету в залозі. При зігріванні організму ферменти активізуються, внаслідок чого відбувається самоперетравлення залози з формуванням вогнищ запалення та некрозу [22, с. 468]. Панкреатит в результаті переохолодження був виявлений при аутопсії у 20-30% випадків смерті від переохолодження. Дещо підвищений рівень амілази без клінічних ознак панкреатиту ще більш поширений і визначався у 50% пацієнтів. Це був результат тромбозів капілярів, ішемії та перилобулярного некрозу підшлункової залози, на кшталт процесу який спричиняє мікроінфаркти у кишечнику, печінці, головному мозку, міокарді та багатьох інших органах. Є повідомлення про тромбоз воротної вени в поєднанні з геморагічним панкреатитом. Експериментальні дослідження продемонстрували порушення функції підшлункової залози та підвищення рівня амілази в сироватці крові в результаті охолодження підшлункової залози протягом кількох годин [16, с. 780]. Ішемічний панкреатит спричиняється мікроциркуляторним колапсом в охолодженій підшлунковій залозі [23, с. 57].

Знижується активність печінкових ферментів [24, с. 97]. В умовах гіпотермії та гіперфузії порушуються функції печінки, в організмі накопичуються речовини, які підлягають печінковому метаболізму та / або детоксикації [19, с. 99]. Загальне переохолодження організму при температурі – 18 °С призводить до розвитку дистрофічних змін у гепатоцитах через 6 годин від початку експозиції холоду. У динаміці загальної гіпотермії гепатоцити різних зон ациносу печінки у відповідній реакції функціонують асинхронно.

Підвищення функціонального навантаження на печінку при загальній гіпотермії призводить до утворення гранул ліпофусцину в периферичній зоні цитоплазми гепатоцитів. Зникнення глікогену з гепатоцитів спостерігається при зовнішній температурі від -10 до -18 °C [25, с. 29; 26, с. 28].

Сильне переохолодження (ректальна температура нижче 28 °C). Точкові кровотечі можуть розповсюджені по всьому шлунково-кишковому тракту. Ерозії шлунку та підслизові крововиливи зустрічаються часто, але не мають клінічного значення. Дрібні виразки шлунку відомі як виразки / плями Вишневського і в більшості випадків виявляються при патологоанатомічному дослідженні. Спостерігається характерний лінійний малюнок, який відповідає гострому переохолодженню. Кістозне розширення капілярів виникає через реперфузію після функціонального колапсу мікроциркуляції. Геморагічний інфаркт слизової оболонки шлунка є наслідком спазму судин стінки шлунка, з часом "крововилив" трансформується у гострі ерозії та виразки з їх наступним рубцюванням [17, с. 9; 27, с. 594]. Перистальтика кишечника поступово знижується, що призводить до гострого розширення шлунка, розтягування товстої кишки та кишкової непрохідності, коли внутрішня температура стає нижче 28 °C, виникає динамічна кишкова непрохідність [9, с. 147; 19, с. 99]. Може розвинути печінкова недостатність внаслідок зниження серцевого викиду. Детоксикаційні та кон'югаційні функції печінки пригнічені, що впливає на термін напіввиведення багатьох ліків і подовжує дію етанолу [16, с. 781; 30, с. 23].

При гіпотермії знижується печінковий метаболізм. АСТ, АЛТ та білірубін зазвичай дещо підвищені [28, с. 48]. Виникає набряковий або некрогеморагічний панкреатит з підвищенням рівня амілаз та білірубину сироватки [15, с. 60; 19, с. 98]. Морфологічні зміни тканини підшлункової залози визначаються як поширені ознаки гіпотермії (кровотечі, панкреатит, вакуолізація). В літературі описана висока частота панкреатичних кровотеч у випадках смертельної гіпотермії. Однак, вакуолізація аденοїдних клітин

підшлункової залози, імовірно, є додатковою ознакою смерті внаслідок переохолодження [31, с. 197].

Стан після зігрівання. Зігрівання потерпілого з загальним ненавмисним переохолодженням треба проводити за жорстким алгоритмом [32, С. 139; 33, с. 16]. При недодержанні цих правил зростає інвалідизація та летальність. Панкреатит спостерігається приблизно у 50% пацієнтів після зігрівання [34, с. 21]. У фазі зігрівання, коли чутливість до інсуліну може швидко збільшуватися, виникає гіпоглікемія, навіть якщо дози інсуліну зменшуються [35, с. 192].

Автори сподіваються, що наведена інформація буде корисною для медичних працівників першого контакту та співробітників рятувних служб.

Список літератури:

1. Wilderness Medical Society Clinical Practice Guidelines for the Out-of-Hospital Evaluation and Treatment of Accidental Hypothermia/ Dow J., Giesbrecht G.G.F., Danzl D.F. *Medical Society Clinical Practice Guidelines*, 2019. v. 30(4S). S47-S69.

2. Pathophysiological changes of the urinary system as a result of unintentional cold injury (scientific and literary review)/ Yekhalov V.V., Kravets O.V., Stus V.P., Barannik S.I., Polion M.Yu. Chekanov S.L. *Urologia*, 2021. т. 25. № 4. Р. 284-294.

3. Єхалов В.В., Кравець О.В., Фесенко О.В. Патофізіологія серцево-судинної системи при загальному переохолодженні організму (літературно - науковий огляд). *SWorld journal, SWorld &D.A. Tsenov Academy of Economics*, Svishtov, Bulgaria, 2022. № 11. р. 3. Р. 59-75.

4. Pääkkönen T., Leppäluoto J. Cold exposure and hormonal secretion: A review. *International Journal of Circumpolar Health*, 2002. v. 61(3). Р. 265-276.

5. *Алгоритми лікувальної тактики хворих з холодовою травмою, віддмороженням окремих ділянок та сегментів тіла: методичні рекомендації* / Гур'єв С.О., Роцін Г.Г., Кукуруз Я.С. та ін./ за ред. Козинець Г. П. Київ, 2014. 40 с.

6. Даниляк О., Маринець С.-А., Заячківська О. Еволюція знань про стрес: Від Ганса Сельє до сучасних досягнень. *Праці НТШ. Медичні науки*, 2016. т. XLV. С. 27–40.
7. Jaxelius, L. & Sjöström B.K. Metoder för att förebygga peroperativ hypotermi. En litteraturstudie. Examensarbete i omvårdnad 15 högskolepoäng. Malmö Högskola: *Hälsa och Samhälle, enheten för omvårdnad*, 2008. 53 p.
8. Wijdicks E.F.M. The Comatose Patients. *Oxford University Press*, 2008. 583 p.
9. Царев А. В. Способ интенсивной терапии общего переохлаждения. *Медицина неотложных состояний*, 2017. № 2. С. 145-149.
10. Кравець О.В., Схалов В.В., Станін Д.М. Анестезія та періопераційна гіпотермія. *Proceedings of the XXII International Scientific and Practical Conference «Multidisciplinary academic research, innovation and results»*, June 07 – 10, 2022, Prague, Czech Republic. С. 388-397.
11. Вплив холодового стресу на зміни кількості гемопоетичних стовбурових і лімфоїдних клітин у центральних і периферичних органах імунної системи/ Семенова М.О., Кирик В.М., Нікольський І.С., Бутенко Г.М. *Фізіологічний журнал*, 2019, т. 65, № 4. С. 3-11.
12. Blatteis C.M. Age-Dependent Changes in Temperature Regulation: A Mini Review. *Gerontology*, 2012. v. 58. P. 289–295.
13. Chronic non-freezing cold injury results in neuropathic pain due to a sensory neuropathy /Vale T.A. & Symmonds M. et al. *Brain*, 2017, v.140 (10). P. 2557–2569.
14. Daanen H.A.M., Van der Struijs N.R. Resistance index of frostbite as a predictor of cold injury in Arctic operations. *Aviation Space and Environmental Medicine*, 2005. v. 76. P. 1119–1122.
15. Jeican I.I. The pathophysiological mechanisms of the onset of death through accidental hypothermia and the presentation of “The little match girl” case *Clujul Medical journal*, 2014. v. 87(1). P. 54-60.

16. Mallet M.L. Pathophysiology of accidental hypothermia. *QJM: An International Journal of Medicine*, 2002. v. 95. № 12. P. 775-785.

17. Пенкальський О.О. *Закрита поєднана абдомінальна травма у постраждалих з гіпотермією* : Автореф... канд. мед. наук. Вінниця, 2016. 18 с.

18. Biggers A., Kraft S. Everything you need to know about hypothermia. *Medically review* (August 17), 2018. <https://www.medicalnewstoday.com/articles/182197 #treatment>

19. William P., Cheshire Jr. Thermoregulatory disorders and illness related to heat and cold stress. Review. *Autonomic Neuroscience*, 2016. v. 2016. P. 91-104.

20. Toresson H. Kalla fakta om hypotermi. Fysiologi och öv erlevnad under kyliga förhållanden. Independent Project in Biology Självständigt arbete i biologi , 15 hp, vårterminen. Institutionen för biologisk grundutbildning, *Uppsala univers.*, 2013. 19 p.

21. Анестезіологічне забезпечення оперативних втручань у потерпілих з холодовою травмою/ Козинець Г.П., Хитрий Г.П., Калашников В.В., Соболев В.П. *Клінічна хірургія*, 2012. № 1(826). С. 52-56.

22. Хипотермија као узрок смрти у форензичкој патологији - аутопсијска студија/ Николић С., Живковић М., Живковић В., Јуковић Ф. *Srpski Arhiv Za Celokupno Lekarstvo*, 2010. v. 138 (7-8). P. 467-472.

23. *Hypotermi Kylskador Drunkningstillbud i kallt vatten/ Kulling P. et al. Stockholm : SOCIALSTYRELSEN*, 2015. 138 p.

24. William P., Cheshire Jr. Thermoregulatory disorders and illness related to heat and cold stress. Review. *Autonomic Neuroscience: Basic and Clinical*, 2016. v. 196. P. 91–104.

25. Tissue oxidative metabolism can increase the difference between local temperature and arterial ood temperature by up to 1,3°C: Implications for brain, brown adipose tissue, and muscle physiology/ Zaretsky D.V., Romanovsky A.A., Zaretskaia M.V. et al. *Temperature*, 2018. v. 5. № 1. P. 22-35.

26. Garami A. Székely M. Body temperature its regulation in framework of energy balance. *Temperature*, 2014. v. 1. № 1. P. 28-29.

27. Ганонг В.Ф. *Фізіологія людини: підручник* /переклад з англ. М. Гжегоцький, В. Шевчук, О. Заячківська. Львів : БаК, 2002. 784 с.
28. Hyperthermia-induced changes in liver physiology and metabolism: rationale for hyperthermic machine perfusion/ Thorne A *Am. J. Physiol Gastrointest Liver Physiol.* M., Ubbink R., Brüggewirth I.M.A. et al., 2020.v. 319. P. G43–G50.
29. Human Physiology in Extreme Heat and Cold/ Beker B.M., Cervellera C., De Vito A. et al. *International Archives of Clinical Physiology*, 2018. v. 1. P. 001.
30. Шлапак И.П., Мищенко Д.Л. Гипотермия: клинико-физиологические аспекты, лечение и мониторинг. *Острые и неотложные состояния в практике врача*, 2009. № 2. С. 21-25.
31. Preuss J, Lignitz E, Dettmeyer R, Madea B. Pancreatic changes in cases of death due to hypothermia. *Forensic Science and Justice*, 2007. v. 166. P. 194-198.
32. Патологія зігрівання при холодовій травмі/ Кравець О.В., Станін Д.М., Єхалов В.В., Пилипенко О.В. *Science, innovations and education: problems and prospects. Proceedings of the 11-th International scientific and practical conference*. CPN Publishing Group. Tokyo, Japan. 2022. P. 136-145.
33. Кравець О.В., Єхалов В.В., Седінкін В.А. Оптимізоване життєзабезпечення при ненавмисному загальному переохолодженні організму (науково-літературний огляд). *Медицина невідкладних станів*, 2022. т. 18. № 1. С. 12-20.
34. Психоневрологічні розлади при ненавмисній загальній холодовій травмі організму (науково-літературний огляд)/ Кравець О.В., Єхалов В.В., Мізякіна К.В., Чеха К.В. *SWorld journal, SWorld &D.A. Tsenov Academy of Economics*, Svishtov, Bulgaria, 2022. № 11. p. 3. P. 15-28.
35. O'Connell J.J., Petrella D.A., Regan R.F. Accidental hypothermia & frostbite: Cold-related conditions. In J.J. O'Connell (Ed.). *The Health Care of Homeless Persons: A Manual of Communicable Diseases & Common Problems in Shelters & on the Streets*. Boston, Mass: BHCHP. 2004. P. 189-197.

УДК 612.014.461:544.653.2/.3:612.466

**АНАЛІЗ БАГАТОФАКТОРНОГО РЕГРЕСІЙНОГО ВПЛИВУ ВОДНОГО
ДІУРЕЗУ З НАСИЧЕННЯМ МОЛЕКУЛЯРНИМ ВОДНЕМ НА
ФУНКЦІЮ НИРОК У ІНТАКТНИХ ЩУРІВ**

Роговий Юрій Євгенович,

д.мед.н., професор

Цитрін Вольф Якович

аспірант

Буковинський державний медичний університет

м. Чернівці, Україна

Анотація: В досліджах на 40 самцях білих-нелінійних щурів масою 0,16-0,18 кг за навантаження водою від'ємного окисно-відновного потенціалу з насиченням молекулярним воднем 1,0-1,2 ppm та окисно-відновним потенціалом $-297,3 \pm 5,27$ мВ встановлена багатofакторна регресійна залежність достовірних корелятивних зв'язків між окисно-відновним потенціалом сечі, відносною реабсорбцією води та проксимальним транспортом іонів натрію за гіпонатрієвого раціону харчування, що підтверджує захисні енергопротекторні властивості застосування води від'ємного окисно-відновного потенціалу з насиченням молекулярним воднем на функціональний стан проксимального відділу нефрона.

Ключові слова: водний діурез, функція нирок, вода від'ємного окисно-відновного потенціалу, насичення воднем, багатofакторний регресійний аналіз.

Добре відомо, що зниження окисно-відновного потенціалу води до від'ємних значень призводить до істотного зростання кількості електронів, що в свою чергу може сприяти покращанню синтезу макроергів АТФ і позитивно впливати на головний енергозалежний процес нирок – реабсорбцію іонів натрію [1]. Використання води від'ємного окисно-відновного потенціалу з насиченням молекулярним воднем, який може проникати всередину клітин,

легко досягати мітохондрій і долати бар'єри організму та проникати в ділянки ішемії, набряку, виявляти антиоксидантну дію шляхом нейтралізації гідроксильного радикалу та пероксинітриту [2], що може істотно покращувати стан проксимального відділу нефрона.

Мета дослідження. З'ясувати багатофакторні регресійні залежності між окисно-відновним потенціалом сечі, проксимальною реабсорбцією іонів натрію та відносною реабсорбцією води за навантаження водою від'ємного окисно-відновного потенціалу з насиченням молекулярним воднем у інтактних щурів.

Матеріали і методи. В експериментах на 40 самцях білих-нелінійних щурів масою 0,16-0,18 кг досліджували вплив навантаження водою від'ємного окисно-відновного потенціалу з насиченням молекулярним воднем 1,0 - 1,2 ppm та окисно-відновним потенціалом $-297,3 \pm 5,27$ мВ, яку отримували за допомогою генератора нового покоління Blue Water 900 (Корея), режим 1, що містить удосконалену протонно-обмінну мембрану PEM/SPE, яка одночасно є твердим полімерним електролітом [2]. Використовували функціональні [3], фізико-хімічні [4], статистичні методи.

Результати та обговорення. На рис. 1 наведений багатофакторний регресійний аналіз достовірних корелятивних зв'язків ($p < 0,05$) між окисно-відновним потенціалом сечі - X (мВ), відносною реабсорбцією води - Y (%) та проксимальним транспортом іонів натрію - Z (мл/хв $\cdot 100$ г) при навантаженні водою від'ємного окисно-відновного потенціалу з додатковим насиченням молекулярним воднем за умов гіпонатрієвого раціону харчування. Інтенсивність закрашування відповідає ступені вираженості кореляцій.

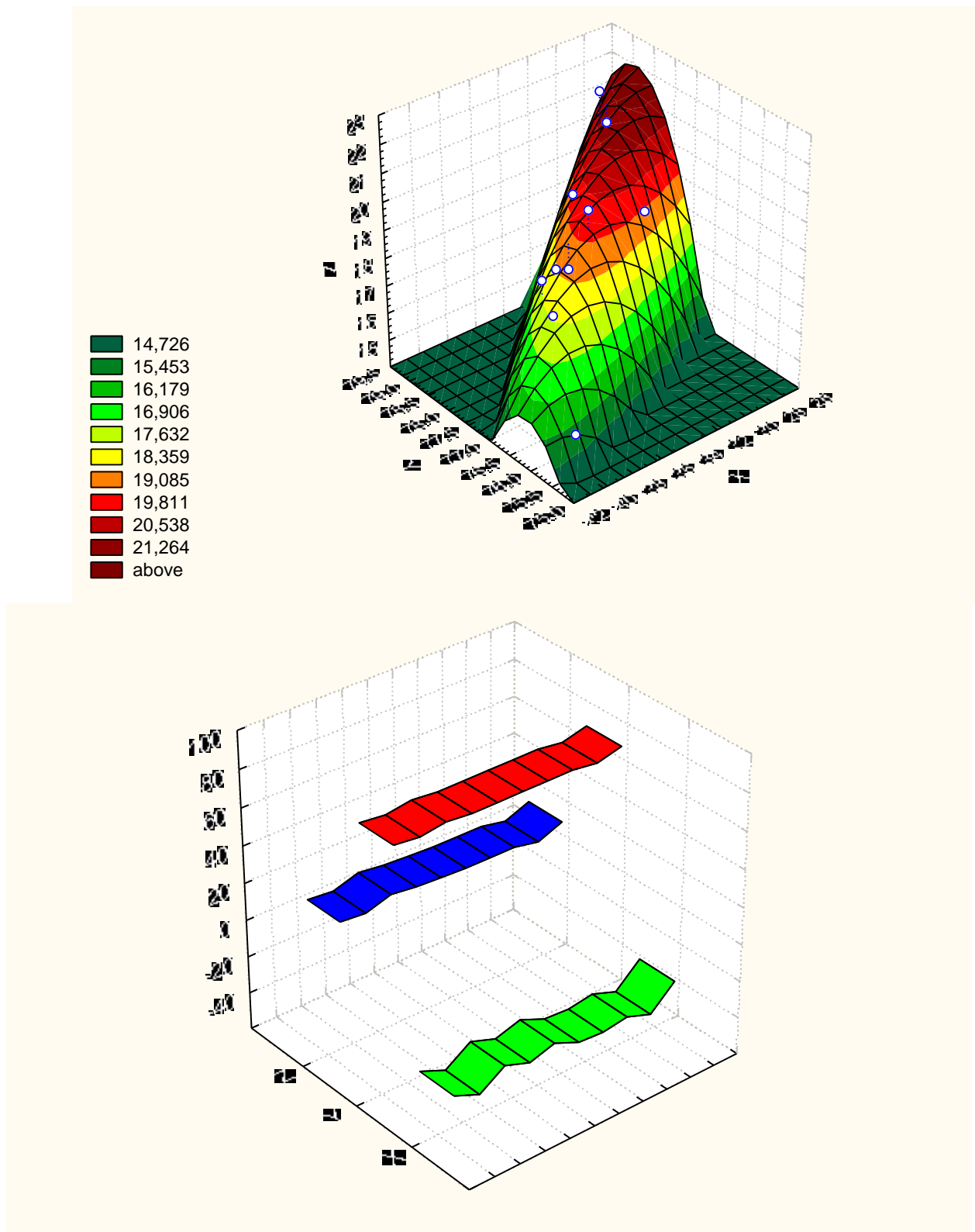

Рис. 1. Багатофакторний регресійний аналіз достовірних корелятивних зв'язків ($p < 0,05$) між окисно-відновним потенціалом сечі - X (мВ), відносною реабсорбцією води - Y (%) та проксимальним транспортом іонів натрію - Z (мл/хв \cdot 100 г при навантаженні водою від'ємного окисно-відновного потенціалу з додатковим насиченням молекулярним воднем за умов гіпонатрієвого раціону харчування. Інтенсивність закрашування відповідає ступені вираженості кореляцій.

Таким чином, встановлена багатофакторна регресійна залежність достовірних корелятивних зв'язків ($p < 0,05$) між окисно-відновним потенціалом сечі - X (мВ), відносною реабсорбцією води - Y (%) та проксимальним транспортом іонів натрію - Z (мл/хв \cdot 100 г) за навантаження водою від'ємного окисно-відновного потенціалу з додатковим насиченням молекулярним воднем за умов гіпонатрієвого раціону харчування, підтверджує захисні енергопротекторні властивості застосування води від'ємного окисно-відновного потенціалу з насиченням молекулярним воднем 1,0 - 1,2 ppm [5] на проксимальний відділ нефрона і дає можливість рекомендувати її для споживання з метою профілактики захворювань нирок.

Список літератури:

1. Rohovyi YuYe., Tsitrin VY. The effect of water of negative redox potential with hydrogen saturation on renal function in rats. Buk. Med. herald. 2022. V.26, № 1 (101). P. 23-28.
2. Rohovyi YuYe., Tsitrin VY., Arkchipova LG., Bilookyi VV., Kolesnik OV. The use of molecular hydrogen in the correction of no-reflow syndrome at the polyuric stage of sublimate nephropathy. Georgian Medical News. No 2 (311). 2021. P. 156-162.
3. Krishtal NV, Gojenko AI, Sirman VN. Pathophysiology of the kidneys. Odessa: Fenics, 2020: 144 p.
4. Rohovyi YuYe., Kolesnik OV., Tsitrin VY. Pathophysiology of acute kidney damage with negative redox potential. Chernivtsi: Bukrek. 2021. 200 p.
5. Ishibashi T. Therapeutic efficacy of molecular hydrogen: a new mechanistic insight. Curr Pharm Des 2019; 25(9): 946–55. doi: 10.2174/1381612825666190506123038.

МОРФОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПАТОЛОГИЙ ВИЛОЧКОВОЙ ЖЕЛЕЗЫ

Юсупова Заринахон Шухратовна

студентка

Ташкентского Педиатрического Медицинского Института г. Ташкент

Научный руководитель:

Каратаева Л. А.

к.м.н. доцент кафедры патологической анатомии

Ташкентского Педиатрического Медицинского Института г. Ташкент

Вилочковая железа — небольшой орган розовато-серого цвета, мягкой консистенции, поверхность её дольчатая. У новорождённых его размеры составляют в среднем 5 см в длину, 4 см в ширину и 6 мм в толщину, масса — около 15 граммов. Рост органа продолжается до начала полового созревания (в это время его размеры максимальны — до 7,5—16 см в длину, а масса достигает 20—37 граммов). С возрастом тимус подвергается атрофии и в старческом возрасте едва отличим от окружающей его жировой ткани средостения; в 75 лет средняя масса тимуса составляет всего 6 граммов. У представительниц женского пола размеры железы больше, что связано с разным воздействием на неё половых гормонов.

Тимус расположен в верхней части грудной клетки, сразу за грудиной. Спереди к нему прилежит рукоятка и тело грудины до уровня IV реберного хряща; сзади — верхняя часть перикарда, покрывающего начальные отделы аорты и лёгочного ствола, дуга аорты, левая плечеголовная вена; с боков — медиастинальная плевра.

Отдельные группы долек тимуса встречаются вокруг или в толще ткани щитовидной железы, в мягких тканях шеи, в области миндалин, в жировой клетчатке переднего, реже заднего средостения. Частота выявления aberrантного тимуса достигает 25 %. Такие аномалии чаще наблюдаются у женщин, в основном с левой стороны шеи и средостения. В литературе имеются единичные сообщения об эктопии ткани тимуса у детей грудного

возраста. Такая патология сопровождалась у них одышкой, дисфагией, дыхательной недостаточностью. По данным Р. Nowak и соавт., из 91 случая эктопии вилочковой железы в 76 определяется шейная локализация, преимущественно у лиц мужского пола и слева. Отмечается также связь эктопии тимуса со врождёнными пороками сердца в 71 % случаев.

Как отмечено в литературах источников, что у человека тимус состоит из двух долей, которые могут быть сращены или же просто плотно прилегать друг к другу. Нижняя часть каждой доли широкая, а верхняя узкая; таким образом, верхний полюс может напоминать двузубую вилочку (отсюда и название).

Орган покрыт капсулой из плотной соединительной ткани, от которой в глубину отходят перепопки, делящие его на дольки.

Кровоснабжение тимуса происходит из тимических, или тимусных ветвей внутренней грудной артерии (*rami thymici arteriae thoracicae internae*), тимических ветвей дуги аорты и плечеголового ствола и ветвей верхней и нижней щитовидных артерий. Венозный отток осуществляется по ветвям внутренних грудных и плечеголовных вен. Лимфа от органа оттекает в трахеобронхиальные и парастернальные лимфатические узлы.

Иннервирована вилочковая железа ветвями правого и левого блуждающих нервов, спинномозговыми нервами С4-С7, а также симпатическими нервами, происходящими из верхнего грудного и звездчатого узлов симпатического ствола, находящимися в составе нервных сплетений, которые окружают питающие орган сосуды. Капсула тимуса иннервируется ветвями диафрагмальных нервов.

Вилочковая железа имеет дольчатое строение, в ткани дольки различают корковое и мозговое вещество. Корковое вещество расположено на периферии дольки и в гистологическом микропрепарате выглядит тёмным (в нём много лимфоцитов — клеток с крупными ядрами). В корковом веществе расположены артериолы и кровеносные капилляры, имеющие гемато-тимусный барьер, препятствующий заносу антигенов из крови.

Корковое вещество содержит клетки: эпителиального происхождения: опорные клетки: формируют «каркас» ткани, образуют гемато-тимусный барьер; звездчатые клетки: секретируют растворимые тимические (или тимусные) гормоны — тимопоэтин, тимозин и другие, регулирующие процессы роста, созревания и дифференцировки Т-клеток и функциональную активность зрелых клеток иммунной системы.

Непосредственно под капсулой в клеточном составе преобладают делящиеся Т-лимфобласты. Глубже находятся созревающие Т-лимфоциты, постепенно мигрирующие к мозговому веществу. Процесс созревания занимает примерно 20 суток. В ходе созревания их происходит реаранжировка генов и формирование гена, кодирующего TCR (Т-клеточный рецептор).

Далее они претерпевают положительную селекцию: во взаимодействии с эпителиальными клетками отбираются «функционально пригодные» лимфоциты, которые способны взаимодействовать с HLA; в ходе развития лимфоцит дифференцируется в хелпер или киллер, то есть на его поверхности остаётся либо CD4, либо CD8. Далее в контакте с эпителиальными клетками стромы отбираются клетки, способные к функциональному взаимодействию: CD8+ лимфоциты, способные к рецепции HLA I, и CD4+ лимфоциты, способные к рецепции HLA II.

Следующий этап — отрицательная селекция лимфоцитов — протекает на границе с мозговым веществом. Дендритные и интердигитирующие клетки — клетки моноцитарного происхождения — отбирают лимфоциты, способные к взаимодействию с антигенами собственного организма, и запускают их апоптоз.

В мозговом веществе в основном содержатся дозревающие Т-лимфоциты. Отсюда они мигрируют в кровоток венул с высоким эндотелием и расселяются по организму. Предполагается также наличие здесь зрелых рециркулирующих Т-лимфоцитов.

Клеточный состав мозгового вещества представлен опорными эпителиальными клетками, звездчатыми клетками, макрофагами. Имеются также выносящие лимфатические сосуды и тельца Гассалья.

Дальнейший анализ литературных данных показал, интересные моменты связанные с патологией вилочковой железы например того, что эпителиальные опухоли вилочковой железы составляют около половины (47%) новообразований переднего средостения у взрослых.

Статистическими данными был показан интересный факт, что тимомы относят к редким опухолям, заболеваемость в мире составляет от 2,2 до 3,2 на миллион населения в год, в Европе – 1,7 на миллион населения в год. Фактическая заболеваемость может быть выше, поскольку тимомы без инвазии расценивались как доброкачественные опухоли и могли не учитываться в канцеррегистрах. Тимомы могут встречаться в любом возрасте (7-89 лет) с пиком заболеваемости между 55-65 годами. Дети и молодые взрослые болеют крайне редко. Тимомы одинаково часто встречаются у мужчин и женщин, с небольшим преобладанием среди заболевших женщин старшей возрастной группы. По гистологическому типу чаще встречаются тимомы типов АВ и В2 (в среднем около 27,5% и 26% соответственно), тимома А – самый редкий тип (11,5%), тип В1 составляет примерно – 17%, тип В3 – 16%. Исследователи отмечают, что средний возраст пациентов с тимомами А и АВ несколько выше, чем с тимомами В1-В3 (60 против 52). Рак тимуса по данным разных авторов насчитывает от 5 до 22% всех эпителиальных опухолей вилочковой железы. Средний возраст пациентов – около 60 лет. Наиболее часто встречается плоскоклеточный рак – примерно 70% всех случаев. По данным Европейского общества торакальных хирургов (ESTS) среди эпителиальных опухолей тимуса отмечается рост заболеваемости карциномами с 9% до 28%, нейроэндокринными опухолями (НЭО) с 2% до 15%. Этиология эпителиальных опухолей вилочковой железы неизвестна. Исследователями не отмечено никакой связи развития тимом с факторами внешней среды или питанием. В исследовании Р. Cavalcante с соавторами показано, что вирус

Эпштейн-Барра обычно присутствует в В-клеточном инфильтрате тимомы у пациентов с миастенией, что указывает на влияние вируса Эпштейн-Барра в В-клеточно-опосредованную аутореактивность. Описаны единичные случаи заболевания тимомой после лучевого воздействия, ВИЧ инфекции и трансплантации органов . Возможно, небольшую роль играют генетические факторы риска. Отмечены редкие семейные случаи тимомы, а также при синдроме Линча, множественной эндокринной неоплазии 1 типа. Особенности эмбриогенеза и строения вилочковой железы Вилочковая железа – один из центральных (первичных) органов иммунной системы, в котором из клеток-предшественников дифференцируются различные субпопуляции Т-лимфоцитов. В тимусе формируется иммунная толерантность путем удаления аутореактивных тимоцитов и дифференцировкой Т-регуляторов, которые контролируют иммунный ответ на периферии. В эмбриогенезе человека вилочковая железа закладывается на четвертой неделе внутриутробного развития, раньше других лимфоидных и эндокринных органов. Развивается билатерально из третьего и четвертого глоточных карманов и содержит элементы, производные всех трех зародышевых листков. В первые недели эмбрионального развития правая и левая части вилочковой железы мигрируют в передне-верхнее средостение. В результате такой миграции эктопическая ткань тимуса или эктопическая тимома может встречаться в любом месте вдоль этого пути. В начале развития тимус является чисто эпителиальным органом, а с 10-й недели из печени и костного мозга плода в тимус мигрируют малые лимфоциты, формируя таким образом дольковое строение железы. После образования коркового и мозгового вещества тимус продолжает быстро расти и достигает своего наибольшего веса при рождении – около 15-20 г. Максимальный объем и вес вилочковая железа набирает в пубертатный период (около 40 г), после чего подвергается прогрессирующей возрастной инволюции. Инволюция обусловлена уменьшением количества лимфоцитов при относительной сохранности эпителия, в результате чего образуются маленькие островки преимущественно веретенообразных эпителиальных клеток с

небольшим количеством лимфоцитов в окружении жировой ткани. Вилочковая железа, как правило, состоит из двух долей, покрытых соединительнотканной капсулой, от которой отходят перегородки, разделяющие ее паренхиму на дольки размерами 0,2-0,5 мм. Коровую зону, на периферии дольки составляют плотно расположенные незрелые Т-лимфоциты в тесной связи с немногочисленными эпителиальными клетками. В медуллярной зоне преобладают эпителиальные клетки с небольшим количеством более зрелых Тлимфоцитов. Эпителиальные клетки вилочковой железы продуцируют гормоны: а-, в-тимозины, тимулин, тимопоэтины и другие. Выделено более 40 различных биологически активных веществ, которые продуцируются клетками тимуса. В центре медуллярной зоны тимуса находятся структуры из концентрически расположенных эпителиальных клеток, получившие название телец Гассалья. Функции и строение телец Гассалья мало изучены. Считалось, что они состоят из ороговевших клеток, аналогичных чешуйкам эпидермиса и не выполняют значимых функций. В последние годы тельца Гассалья привлекают внимание морфологов и клиницистов, поскольку выявлена их роль в патогенезе сахарного диабета 1 типа, ревматоидного артрита, аутоиммунного тиреоидита, рассеянного склероза, и других заболеваний. Специалистами отмечено, что клеточная гетерогенность структуры тимуса объясняет морфологическое разнообразие опухолей, развивающихся в этом органе. Новообразования, развивающиеся или дифференцирующиеся по направлению к клеточным компонентам вилочковой железы, включают: эпителиальные опухоли (тимомы, карциномы, нейроэндокринные опухоли); герминогенные опухоли, лимфоидные опухоли, гематopoэтические опухоли, мезенхимальные опухоли. Длительное время большинство опухолей, исходящих из тимуса, обозначали общим названием – тимомы. Однако этот термин не отражал многообразие опухолей, их гистогенез, а указывал лишь на происхождение новообразования из ткани тимуса.

В исследовании А.Г. Беловешкина показано, что на разных стадиях развития телец Гассалья в их состав могут входить эпителиальные клетки I и II

типа, дендритные клетки разной степени зрелости, макрофаги, миоидные клетки, эозинофилы, Т-лимфоциты, В лимфоциты, нейроэндокринные клетки. С помощью телец Гассалья происходит процесс синтеза, мобилизации и передачи дендритным клеткам тканеспецифических аутоантигенов для презентации тимоцитам с целью формирования иммунной толерантности.

В 1976 году J. Rosai и соавт. высказали предположение, что «определение тимомы должно ограничиться только новообразованиями из эпителиальных клеток тимуса, независимо от наличия или отсутствия лимфоидного компонента или обилия последнего» . На протяжении многих десятилетий вопросы происхождения тимом и их классификация являлись предметом дискуссий. Было предложено около 20 классификаций, основанных на различных критериях. Трудности вызваны тем, что тимомы содержат целый ряд структурных признаков и типов клеток, которые сложно учесть в клеточно-структурной классификации и связать с нормальными эпителиальными клетками тимуса. К тому же существовало две научные школы в решении этой проблемы. Одни специалисты полагали, что цитоархитектоника тимом настолько неоднородна и непредсказуема, что не может служить основой для классификации, а патологи должны в своем заключении отмечать только наличие инвазии и распространения опухоли . Другие считали, что клеточно-структурные признаки могут быть положены в основу воспроизводимой классификации, а патологи могут и должны определять морфологический тип опухоли, статус капсулы и границ . Впервые широко используемую гистологическую классификацию тимом предложили в 1961 году Bernatz и соавт., в которой тимомы разделялись в соответствии с преобладающим типом клеток: преимущественно веретенноклеточные, преимущественно лимфоцитарные, преимущественно эпителиальные и преимущественно смешанные. Классификация не давала прогностической информации о подтипах тимом. G. Levine, J. Rosai разделяли тимомы по наличию или отсутствию инвазии – доброкачественные (неинвазивные) и злокачественные (инвазивные). Злокачественные подразделялись на тип I (без / с минимальной

атипией) и тип II (с умеренной / выраженной атипией). Тип II рассматривался как рак тимуса. Эта классификация также была клинической. Гистогенетическую классификацию тимом предложили в 1985 году М. Marino, Н. Muller-Hermelink и соавт. . Группа специалистов, длительное время изучавшая нормальный тимус и наблюдавшая большое число тимом, пришла к выводу, что гетерогенность тимом не бесконечна и существуют воспроизводимые признаки, напоминающие цитологические особенности и закономерности роста нормальных типов эпителиальных клеток вилочковой железы. Основу классификации составило представление о происхождении эпителиальных клеток тимуса из двух зародышевых листков – светлых клеток кортикальной зоны (из эктодермы) и темных клеток медуллярной зоны (из энтодермы). Выделялось 5 подтипов тимом: медуллярные, смешанные, преимущественно кортикальные, кортикальные и высококодифференцированный рак тимуса.

Наш литературный обзор показал, что дальнейшее изучение этой проблемы имеет свою ценность.

Литература

1. Александров, О.А. Трансторакальная толстоигольная биопсия опухолей средостения под контролем ультразвуковой навигации / О.А. Александров, С.О. Степанов, О.В. Пикин, Н.Н. Волченко, В.А. Соловьев, П.Д. Беспалов, Д.А. Вурсол // Онкология. Журнал им. П.А. Герцена. – 2019. – Том 8, №2. – С. 88-93.

2. В.П. Харченко, Д. С. Саркисов, П. С. Ветшев, Г. А. Галил-Оглы, О. В. Зайратьянц Болезни вилочковой железы. – М.: Триада-Х, 1998. – 231 с.

3. Кичигина, М. Ю. Первичная медиастинальная В-крупноклеточная лимфома и лимфома Ходжкина: клиника и дифференциальный диагноз: дис. канд. мед. наук: 14.01.12 / Кичигина Мария Юрьевна. – М., 2012. – 143 с.

5. Колесников, П. Г. Диагностика и лечение тимом: дис. ...канд. мед. наук: 14.01.13 / Колесников Павел Геннадьевич. – М., 2011. – 140 с.

6. Маринов, Д.Т. Трансторакальная пункция как метод выбора для морфологической верификации новообразований средостения в амбулаторных условиях / Д.Т. Маринов, К.К. Лактионов, Д.И. Юдин, А.Г. Маргарян, А.К. Аллахвердиев, П.Б.Назиев, Б.Е. Полоцкий // Вестник РОНЦ им. Н.Н. Блохина. – 2015. – Том 26, №1. – С.55-58.
7. Мачаладзе, З. О. Опухоли вилочковой железы / З. О. Мачаладзе, М.И. Давыдов, Б. Е. Полоцкий // Вестник РОНЦ им. Н. Н. Блохина РАМН. – 2008. – т. 19, №1. – С. 47-58.
8. Willmann, J. The expanding role of radiation therapy for thymic malignancies / J. Willmann, A. Rimmer // J.Thorac.Dis. – 2018. – Vol. 10 (Suppl.21). – P. 2555-S2564.
9. Wu, T. H. Ectopic cervical thymoma in a patient with Myasthenia gravis / T.H. Wu, J. S. Jin, T.W. Huang et al. // J. Cardiothorac. Surg. – 2011. – Vol. 6. – P. 89.
10. Wu, J. The enlightenments from ITMIG Consensus on WHO histological classification of thymoma and thymic carcinoma: refined definitions, histological criteria, and reporting / J. Wu, W. Fang, G. Chen // J.Thorac.Dis. – 2016. – Vol. 8, №4. – P. 738-743.
11. Yajima, T. Ectopic thymoma in the paratracheal region of the middle mediastinum: a rare case report and literature review / T. Yajima, A. Mogi, K. Shimizu, et al. // BMC Res.Notes. – 2018. – Vol. 11. – P. 256.
12. Shin, H.C. Thymic neoplasia as represented by fine needle aspiration biopsy of anterior mediastinal masses. A practical approach to the differential diagnosis / H.C. Shin, R.L. Katz // Acta Cytol. – 1999. – Vol. 43. – P. 527-529.
13. Shimosato, Y. Tumours of the mediastinum / Y. Shimosato, K. Mukai. – Washington, D. C.: Armed Forces Institute of Pathology, 1997. – P. 93-115.
14. Singh, H.K. Diagnostic pitfalls in fine-needle aspiration biopsy of the mediastinum / H.K. Singh, J.F. Silverman, C.N. Powers // Diagn. Cytopathol. – 1997. – Vol. 17. – P. 121–126.

15. Marino, M. Thymoma and thymic carcinoma: Relation of thymoma epithelial cells to the cortical and medullary differentiation of thymus / M. Marino, H. K. Müller-Hermelink // *Virchows Arch.A. Pathol. Anat. Histopathol.* – 1985. – Vol. 407. – P. 119-149.

16. Masaoka, A. Follow-up study of thymomas with special reference to their clinical stages / A. Masaoka, Y. Monden, K. Nakahara, T. Tanioka // *Cancer.* – 1981. – Vol. 48. – P. 2485-2492

PHARMACEUTICAL SCIENCES

УДК 620.3

ОДЕРЖАННЯ ТА СФЕРА ЗАСТОСУВАННЯ НАНОПРЕПАРАТІВ

Клюйко Анастасія Анатоліївна,

Пазинюк Анна Юріївна

асистенти

Буковинський державний медичний університет

м. Чернівці, Україна

Анотація: нанотехнології – це сукупність технологій та методів, які дозволяють маніпулювати об'єктами розміром не більше 100 нм і використовувати їх унікальні властивості, що виникають унаслідок того, що в наночастинках, завдяки їхнім малим розмірам, суттєво змінюються фізико-хімічні властивості речовини [1].

Ключові слова: нанотехнології, технологія ліків, фармація, нанопрепарати, ліки.

При розробці та виготовленні нанофармацевтичного препарату забезпечується цілеспрямований контроль та модифікація його розмірів у наномасштабному діапазоні для отримання нових унікальних властивостей препарату, підвищення його ефективності чи безпеки. В даному випадку контроль розміру препарату та його модифікація дозволяють досягти кількох цілей. Насамперед, це адресна нанодоставка ліків, що мінімізує широке ураження клітин організму та забезпечує збільшення ефективності препарату. Другий момент – зниження токсичності препарату. Наприклад, більшість препаратів для хіміотерапії раку діють на всі клітини нашого організму, що активно діляться. Але завдяки збільшенню розміру діючої речовини за допомогою, наприклад, її введення в наночастинки, препарат менше потрапляє до здорових органів та його токсичність суттєво знижується [2, с.1400].

Класичний приклад зниження токсичності хіміопрепарату – Doxil (*Caelyx*®). У цьому нанопрепараті доксорубіцин укладено у пегільовані ліпосоми, за рахунок чого значно знижується кардіотоксичність доксорубіцину [3, с. 93]. Тому однією з провідних галузей застосування таких систем є онкологія. В іншому методі терапії раку за допомогою нанопрепаратів, наночастинки локалізуються в пухлинах, після чого пухлина умовно нагрівається або зовнішнім магнітним полем, або лазерним випромінюванням, внаслідок чого пухлинні клітини елімінуються. Використання систем нанодоставки спрямовано на зменшення несприятливих побічних ефектів лікарських засобів. Третій аспект – пролонгування дії фармпрепаратів, що призводить до суттєвого зниження кількості введення лікарського засобу – часто до одного разу на добу або двох-трьох на тиждень [2, с.1410]. Таким чином, за допомогою нанотехнологій препарати набувають нових якісних характеристик, що, звичайно ж, оцінюється і медичною спільнотою, і ринком, і за рахунок чого непрямо зменшується навантаження на систему охорони здоров'я.

Тобто у фармацевтичній технології лікарських засобів нанотехнології використовуються у двох напрямках – для зміни фізико-хімічних властивостей лікарських препаратів шляхом доведення їх до нанорозмірного рівня. Другий напрямок пов'язаний з розробкою сучасних транспортних систем доставки діючих речовин [4, с. 424]. На сьогоднішній день число препаратів виготовлених за допомогою нанотехнологій досить велике, проте залишаються невирішеними ряд проблем пов'язаних з токсичністю деяких наноматеріалів. В рамках персоналізованої медицини будуть підбиратися ліки, які найповніше працюють з метою репарації тих молекулярно-генетичних дефектів та проблем, що виникли у нашому організмі. Для цього потрібна спрямована доставка ліків, індивідуалізований добір дози, точне розуміння функціонування ферментів та їх метаболічної активності, чого традиційні лікарські засоби забезпечити, як правило, не можуть.

Таким чином, сьогодні закладається фундамент застосування нанотехнологій практично у всіх галузях медицини та фармації. При цьому в

системах нанодоставки та діагностики *in vivo* в даний час переважно використовуються наночастинки як носії активних лікарських або контрастних речовин в уражені органи та тканини- мішені [5, с. 463]. У одному науковому журналі щодо перспективи застосування нанотехнологій були наведені дані експертної оцінки, де більша кількість плюсів відповідає підвищеній перспективі застосування наведених наноматеріалів у конкретних сферах:

Таблиця 1

Сфери застосування основних нанотехнологій та наноматеріалів у фармацевтичній та медичній сферах [6, с. 43]

Нанотехнології та наноматеріали	Сфера застосування		
	системи нанодоставки	активні фармацевтичні інгредієнти	імпланти/біоматеріали
Ліпосоми	+++	+	+
Органічні наночастки	++	+	+
Неорганічні наночастки	+	+++	+++
Молекулярні наноструктури (дендримери, фулерени тощо)	+++	+++	+
Нановолокна	+	+	++
Наноструктури поверхні	+	+	+++

Нанофармацевтика зазвичай не виділяється окремо регуляторними установами, і це пов'язано з тим, що є загальні вимоги до всіх лікарських препаратів, у томі числі й до нанопрепаратів, - вони повинні володіти належним співвідношенням користь-ризик, мати терапевтичний ефект і не мати віддалених побічних наслідків. Проте при розробці будь-яких лікарських засобів визначається індивідуальна програма досліджень залежно від препарату та нозології. Фізико-хімічні характеристики полімеру, а також фізико-хімічні характеристики лікарського засобу визначають відповідний спосіб отримання

нанопрепарату. Наночастинки в основному синтезуються різними методами, включаючи диспергування попередньо сформованих полімерів, коацервацію гідрофільних полімерів та полімеризацію мономерів [5, с. 463].

Одним із принципів одержання нанопрепаратів є подрібнення активних лікарських речовин до нанометрових розмірів. Так намагаються вирішити проблему недостатньої розчинності лікарських засобів: багато нових активних речовин, які зараз перебувають у розробці, розчиняються погано і, відповідно, мають недостатню біодоступність. Для зменшення частинок до нанорозмірів зазвичай використовуються два підходи: метод «знизу вгору» та «зверху вниз». При підході «знизу вгору» готують колоїдний розчин лікарського засобу та випаровують розчинник, отримуючи перегрупування окремих атомів і молекул у більші наноструктури. До прикладу, технології на основі надкритичних рідин використовують цей підхід. Підхід «зверху вниз» зменшує розмір частинок лікарських засобів за допомогою подрібнення середовища або гомогенізації під високим тиском або аналогічних альтернативних методів [7, с.269].

Механічне подрібнення великих частинок лікарської речовини до нанорозмірів проводять за допомогою розмелювання (кульові млини, струменеві млини) та гомогенізації (гомогенізатори високого тиску). При подрібненні відносно грубих частинок лікарської речовини до мікрометрового розміру призводить до збільшення поверхневої площі у 10 разів. А при зменшенні розміру частинки лікарської речовини до 500 нм площа збільшується в 100 разів, що призводить до збільшення розчинності. Дисперсність є однією з найважливіших характеристик лікарських наносуспензій, особливо у разі їх внутрішньовенного застосування: зі зменшенням розмірів частинок збільшується не тільки ефективність їх засвоєння організмом, але й також знижується небезпека виникнення тромбів унаслідок закупорювання частинками кровоносних судин (емболія).

В Україні відбувається активний процес створення потенційних наноматеріалів для потреб медицини такими установами, як-от НАН та НАМН України. Для одержання наноматеріалів в Україні застосовується різні фізико-

хімічні методи, серед яких: газовий і плазмохімічний синтез, електронно-променева технологія, осаджування з колоїдних розчинів, термічне розкладання та відновлення тощо [4, с.424].

Список літератури:

1. Нанотехнологія [Електронний ресурс] // Фармацевтична енциклопедія – Режим доступу до ресурсу: <https://www.pharmencyclopedia.com.ua/article/1174/nanotexnologiya>.

2. Ahmed H., Roy A., et al. Applications of Nanomaterials in Agrifood and Pharmaceutical Industry. 2021. *Journal of Nanomaterials*. Vol. 10, pp. 1400-1411.

3. Farjadian, F.; Ghasemi, A.; Gohari, O.; Roointan, A.; Karimi, M.; Hamblin, M.R. Nanopharmaceuticals and nanomedicines currently on the market: Challenges and opportunities. *Nanomedicine* 2019, 14, 93–126

4. Білоус С. Б. Теоретичне та експериментальне обґрунтування складу, технології і дослідження лікарських засобів антимікробної дії на основі наноматеріалів : дис. докт. фарм. наук : 15.00.01 / Білоус Світлана Богданівна – Львів, 2019. – 424 с.

5. Amenta V., Aschberger K., Arena M. et al. Regulatory aspects of nanotechnology in the agri/feed/food sector in EU and non-EU countries. *Regulatory Toxicology and Pharmacology*. 2015. Vol. 73, No. 1, pp. 463–476.

6. Choi, Y.H.; Han, H.-K. Nanomedicines: Current status and future perspectives in aspect of drug delivery and pharmacokinetics. *J. Pharm. Investig.* 2018, 48, 43–60.

7. Sheth P., Sandhu H. et al. Nanoparticles in the Pharmaceutical Industry and the Use of Supercritical Fluid Technologies for Nanoparticle Production. *Current Drug Delivery*. 2012. Vol. 9, pp. 269-284.

УДК: 615.014.2:615.2:364.692(477)

ОГЛЯД СУЧАСНОГО СТАНУ ЕКСТЕМПОРАЛЬНИХ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ ДЛЯ ЗАГОЄННЯ (РУБЦЮВАННЯ) РАН НА РИНКУ УКРАЇНИ

Пуль-Лузан Вікторія Вікторівна

к.фарм.н., доцент

Єгоркіна Дар'я Миколаївна

Студентка

Національний фармацевтичний університет

м. Харків, Україна

Анотація. На сьогодні важливе завдання фармації – збереження екстемпоральної рецептури. Проте, в сучасних ринкових умовах потрібно докласти багато зусиль, щоб зробити виготовлення в умовах аптеки рентабельним. В Україні з кожним кроком спостерігається зменшення обсягів екстемпорального виготовлення. Це пов'язано з розширенням рингу готових лікарських засобів (ГЛЗ) на суворими вимогами держави до виготовлення в аптеках. Екстемпоральне виготовлення виконує також соціальну функцію, адже ліки такого виробництва завжди дешевші і доступніші для всіх верств населення. З розширенням асортименту ГЛЗ екстемпоральна рецептура зазнає швидкого занепаду. Зачинаються рецептурно-виробничі відділи та стає актуальною звичайна реалізація ліків. Рецептура екстемпорального виготовлення спростилася, основна частина рецептів, які надходять до аптеки на виготовлення, переважно складається із 4-х інгредієнтів. Зазвичай 80 % - 2- або 3- компонентні прописи, а лише 10 % - 3- та багатокomпонентні прописи [1, с. 102-114, 2, с. 20-22].

У країнах Європейського Союзу виділяють два типи ЛЗ, які виготовляються в аптеці, а саме власне екстемпоральні препарати негайного виготовлення і препарати для тривалого зберігання (в Україні – ЛЗ, виготовлені про запас). Незважаючи на переваги екстемпоральної рецептури, в останні роки встановилась тенденція до зниження обсягів виготовлення ЕЛЗ та зменшення

асортименту ЕЛЗ, але, навіть, попри це, саме ЕЛЗ для лікування дерматологічних захворювань користуються найбільшим попитом серед інших захворювань [3, с. 4-7, 4, с. 294-307]. Саме це обумовлює необхідність аналізу та удосконалення існуючих прописів екстемпоральної рецептури, задля удосконалення асортименту та задовільнення потреб населення.

Ключові слова. Екстемпоральна рецептура, фармацевтичний ринок, екстемпоральні лікарські засоби, загоєння (рубцювання) ран, удосконалення складу мазей.

У роботі використано загальнонаукові та специфічні методи аналізу: аналітичний та маркетингових досліджень. Інформаційну базу досліджень склали статистичні дані МОЗ України та інших організацій, сайти вітчизняних аптек, публікацій [.....].

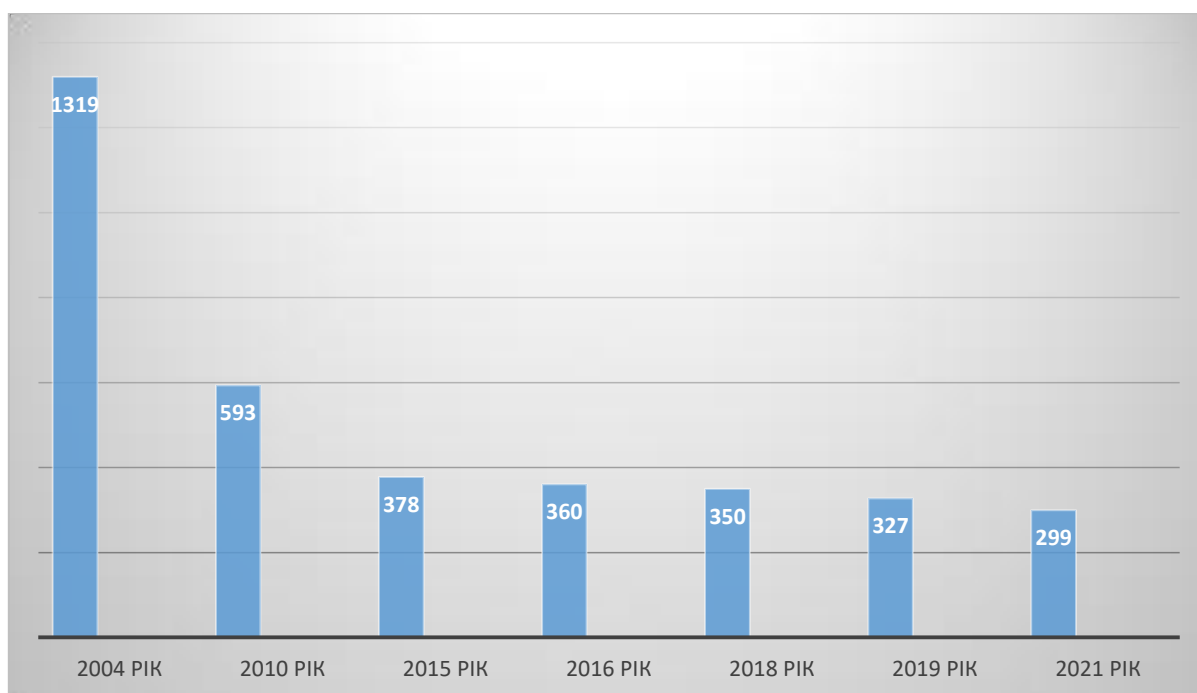
Підтвердженням тенденції щодо зниження обсягів виготовлення ЕЛЗ та зменшення асортименту ЕЛЗ представлено на рис.1 відповідно до даних інформаційних джерел та Реєстру місць провадження діяльності з оптової та роздрібною торгівлі ЛЗ, яка відображає зниження кількості виробничих аптек в Україні до критичного рівня. На жаль, на сьогодні спостерігається щорічне зменшення в Україні аптек, які мають ліцензію на екстемпоральне виробництво лікарських засобів [3, с. 4-7].

Рис. 1. Виробничі аптеки, комунальна та приватна власність в Україні за 2004-2021 рр.

Починаючи з далекого 2004 року, загальна кількість аптек з виготовленням становила 1319, вже через шість років, тобто у 2010 році, їхня кількість суттєво знизилася та стала 593. У 2015 році до загальної кількості аптек з виготовлення додалися також комунальна та приватна власності, згідно з цим маємо три показники: загальна кількість аптек з виготовлення становила 378, комунальна та приватна власності – 230 та 77 відповідно. Спостерігаємо стрімке зниження загальної кількості аптек з виготовлення. У 2016 році поступово починають підвищуватися рейтинги приватної власності, маємо значення 80, а загальна кількість аптек з виготовлення та комунальна власність продовжують знижуватися – 360 та 211 відповідно. Динаміка 2018 року показує те, що рейтинги приватної власності продовжують підвищуватися та становлять вже 82, загальна кількість аптек з виготовлення та комунальна власність так само знижуються – 350 та 201 відповідно. Даними на 2019 рік простежується така сама тенденція, як і у минулих роках, починаючи з 2016 року, коли вперше було відмічено підвищення кількості приватної власності, отже, результати приватної власності становлять 89, а загальна кількість аптек з виготовлення та комунальна власність знижуються та мають показники – 327 та 189 відповідно. У 2021 року варто відмітити таку саму тенденцію, тобто збільшення приватної власності та зменшення загальної кількості аптек з виготовлення та комунальної власності. За даними на 2021 рік приватна власність становить 92, загальна кількість аптек з виготовлення 299, а комунальна власність 165.

Висновком проведеного аналізу рис. 1 «Виробничі аптеки, комунальна та приватна власність в Україні за 2004-2021 рр.» є те, що з 2004 року по 2021 рік спостерігається (рис. 2) постійне зменшення загальної кількості аптек з виготовлення. У 2015 році з'являються комунальна та приватна власності, перша – має тенденцію до спаду з кожним роком, а друга – до зросту.

**Рис. 2. Загальна кількість аптек з виготовлення
в Україні за 2004-2021 роки**

За результатом проведеного аналізу стану екстемпоральної рецептури України та проблеми сьогодення можна зробити загальний висновок, що за структурою асортименту ЕЛЗ, які виготовляються про запас, найбільшу кількість ЛЗ займають засоби для терапії дерматологічних захворювань (табл. 1.) [4, с. 294-307].

Таблиця 1

**Структура асортименту ЕЛЗ, що виготовляються про запас залежно
від захворювання, для терапії яких застосовуються**

№	Застосування у терапії захворювань	Кількість лікарських засобів
1	Антисептичні засоби	102
2	Оториноларингологічні захворювання	90
3	Неврологічні захворювання	13
4	Дерматологічні захворювання	103
5	Для фізіотерапії	27
6	Засоби для педіатрії	21
7	Захворювання нервової системи	14
8	Офтальмологічні захворювання	18
9	Захворювання травної системи	23
10	Стоматологічні захворювання	13

За результатами проведених досліджень на базі Національного медичного університету ім.О.О.Богомольця, м.Київ, Україна, були встановлені причини, які негативно впливають на розвиток аптечного виробництва ЛЗ в Україні (табл. 2) [5, с. 1-3].

Таблиця 2

Причини, які негативно впливають на розвиток аптечного виробництва ЛЗ в Україні

1	Недосконалість законодавчої та нормативно-правової бази фармацевтичної галузі України
2	Складність отримання ліцензії на виготовлення ЛЗ в умовах аптек
3	Проблеми з реєстрацією субстанцій
4	Відсутність затвердженого переліку субстанцій, допоміжних речовин, посуду, матеріалів первинного пакування, що дозволені до використання при виготовленні ліків в умовах аптеки
5	Короткі терміни придатності ЛЗ
6	Відсутність регламентованого переліку ЕЛЗ, для яких немає промислових аналогів
7	Повільне впровадження в роботу аптек системи якості ЛЗ

Виробництво (виготовлення) та контроль якості лікарських засобів в аптеках здійснюється відповідно до Наказу МОЗ України 17.10.2012 №812 «Про затвердження Правил виробництва (виготовлення) та контролю якості лікарських засобів в аптеках». Згідно з вищевказаним Наказом екстемпоральні лікарські засоби (ЕЛЗ) - лікарські засоби, вироблені (виготовлені) в аптечних умовах за рецептом лікаря для конкретного пацієнта або за замовленням (вимогою) лікувально-профілактичного закладу, та внутрішньоаптечні заготовки. До екстемпоральних лікарських засобів відносяться також лікарські засоби, вироблені (виготовлені) про запас за часто повторюваними прописами [6]. Збереження та удосконалення екстемпорального виготовлення ЛЗ є необхідною умовою, але на сучасних умовах цю сферу діяльності варто зробити рентабельною, тобто корисною та прибутковою. Актуальною є розробка та прийняття концепції підвищення ефективності виготовлення ЕЛЗ, яка б базувалась на принципах рентабельності, які зазначені нижче (табл. 3) [7, с. 1-5].

Принципи рентабельності

1	Оцінка економічної доцільності збереження виготовлення ЕЛЗ
2	Відбір виробничих аптек відповідно до потреб лікувальних закладів та кількості населення
3	Визначення базових виробничих аптек для виготовлення стерильних та нестерильних ЛЗ для населення та на замовлення лікувально-профілактичних закладів (ЛПЗ), із урахуванням розташування територіально
4	Централізація закупок субстанцій, допоміжних речовин, допоміжного матеріалу, виробничого обладнання та інвентарю.
5	Організація централізованого виготовлення ЕЛЗ, розробка взаємодії аптек із забезпечення населення та ЛПЗ продукцією аптечного виготовлення
6	Модернізація базових виробничих аптек
7	Регулювання ціноутворення на ЕЛЗ (із урахуванням етапів визначення тарифів)
8	Підвищення кваліфікації персоналу
9	Проведення постійного моніторингу фінансово-господарської діяльності базових виробничих аптек з метою швидкого реагування на зміни в діяльності
10	Проведення фармацевтичного контролю за діяльністю виробничих аптек в рамках чинного законодавства
11	Посилення інформаційної роботи з лікарями щодо виписування екстемпоральної рецептури
12	Налагодження співпраці практичних фахівців з науковцями щодо уніфікації (приведення до єдиної системи) екстемпоральної рецептури та розробки її технології

В якості доповнення до пункту 7 (Регулювання ціноутворення на ЕЛЗ (із урахуванням етапів визначення тарифів)) у вищенаведеній таблиці 2 (Принципи рентабельності) необхідно вказати два важливі моменти:

1. У всьому світі історично склалися особливості ціноутворення на ЕЛЗ:

- а) таксування інгредієнтів, які входять до складу ЛФ та посуду
- б) включення в роздрібну ціну тарифу за виготовлення – Таха Laborum, яка характеризує трудові затрати [8, с. 5-10]

2. Визначення тарифів (етапи) (рис. 3.) [9, 845 с.]

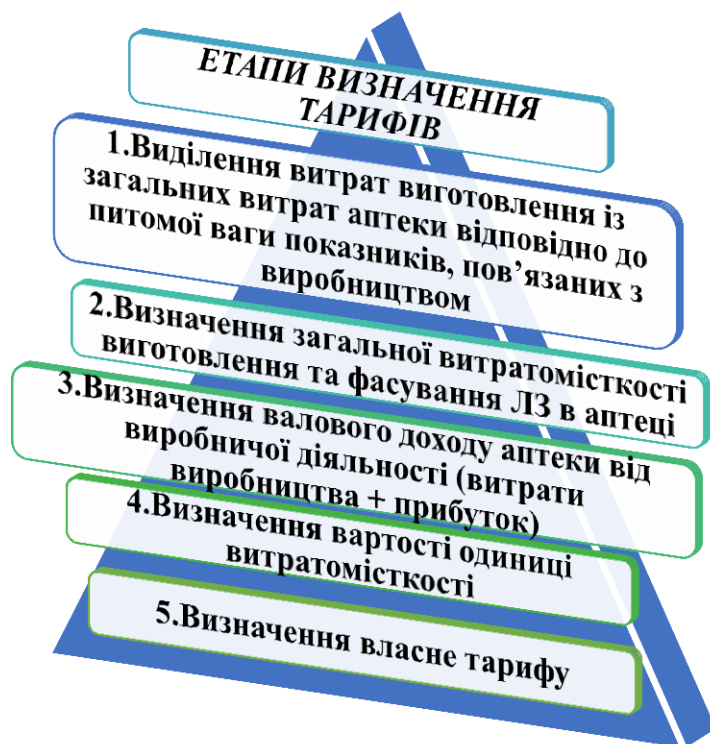

Рис. 3. Етапи визначення тарифів

Враховуючи всю актуальність щодо збереження та удосконалення екстемпорального виготовлення МЛЗ, ми визначили найбільш раціональні шляхи удосконалення якості мазей (рис. 4.), до яких відносяться:

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЯКОСТІ МАЗЕЙ

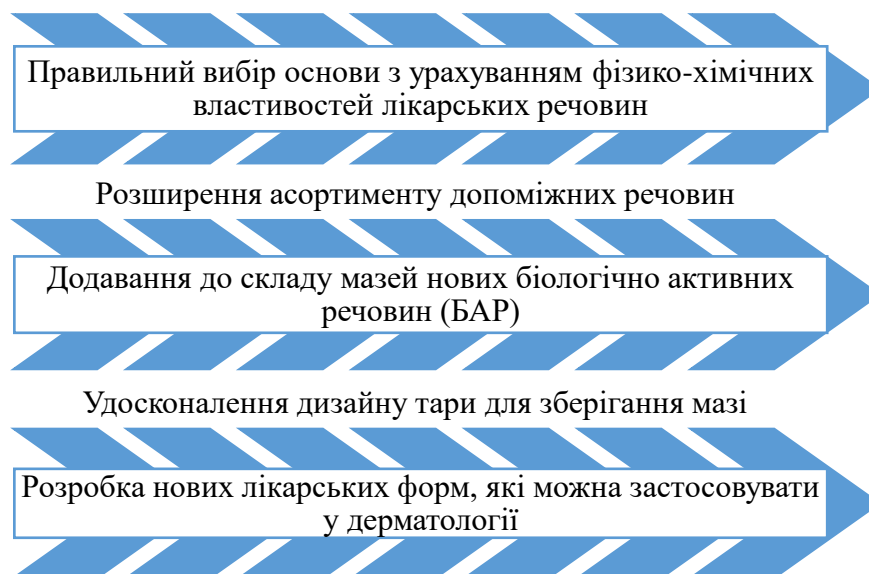

Рис. 4. Шляхи удосконалення якості мазей

Проведений аналіз сучасного стану екстемпорального виробництва в Україні показав щорічне зменшення в Україні аптек з виготовлення, які мають ліцензію на екстемпоральне виробництво. У 2004 році значення загальної кількості аптек з виготовлення становило 1319, у 2010 році – 593, у 2015 – 378, у 2016 році – 360, у 2018 році – 350, у 2019 році – 327, у 2021 році – 299. Проаналізовано структуру асортименту ЕЛЗ, які виготовляються про запас, та визначено, що найбільшу кількість ЛЗ займають засоби для терапії дерматологічних захворювань. Проведено огляд причин, які негативно впливають на розвиток аптечного виробництва ЛЗ в Україні, та аналіз принципів рентабельності для підвищення ефективності виготовлення ЕЛЗ з урахуванням етапів визначення тарифів. Визначили найбільш раціональні шляхи удосконалення якості мазей в сучасних умовах екстемпорального виробництва в Україні. Нині в Україні, як і в усьому світі, велику увагу приділяють екстемпоральній рецептурі. Також важливе навчання висококваліфікованого фармацевтичного персоналу, який зміг би замінити старі кадри [10, с. 39-40, 11, 352 с.].

Джерела літератури

1. Самборський О.С. Дослідження можливостей екстемпорального виготовлення в Україні та за кордоном / О.С. Самборський // Фармацевтичний часопис. – 2018. - № 1. – с. 102-114.

2. Редькін Р. Ex tempore: «ручному» виготовленню ліків бути! / Р. Редькін // Фармацевт практик. – 2015. - № 1. – с. 20-22.

3. Громадська Організація «Експертна спільнота пацієнтів України» Аналітична довідка, додаток 1 Про підсумки громадської експертизи діяльності органів законодавчої та виконавчої влади України щодо створення умов підтримки та розвитку екстемпорального виробництва лікарських засобів. Експертні пропозиції, підготовлені за результатами громадської експертизи. – 2021 – с. 4-7. Available from. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.stoptb.org.ua/wp-content/uploads/2021/05/Dodatok-1-ANALITYCHNA-DOVIDKA-pro-pidsumky-gromadskoyi-ekspertyzy-5.pdf>

4. Половко Н. П. Стан екстемпоральної рецептури України та проблеми сьогодення / Н. П. Половко, Є. В. Зуйкіна // Збірник наукових праць співробітників НМАПО ім. П. Л. Шупика. - 2018. - Вип. 32. - с. 294-307.

5. Сучасна фармація: історія, реалії та перспективи розвитку. Аптечне виготовлення ліків в Україні: реалії, проблеми та перспективи розвитку. Ейбен Г.С., Національний медичний університет ім. О.О. Богомольця, м. Київ, Україна. – с. 1-3. Available from. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ir.library.nmu.com/bitstream/123456789/1360/1>

6. Наказ МОЗ України 17.10.2012 №812 «Про затвердження Правил виробництва (виготовлення) та контролю якості лікарських засобів в аптеках». Available from. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1846-12#Text>

7. Оригінальні дослідження. Шляхи удосконалення виготовлення лікарських засобів в умовах аптек, Р.С. Коритнюк, І.О. Власенко, В.В. Руденко, Київська медична академія післядипломної освіти ім. П.Л. Шупика.

Комунальне підприємство «Фармація», Київ. Фармацевтичний часопис 1'2007. – с. 1-5.

8. Немченко А.С. Организационно-экономические аспекты изготовления лекарственных средств в аптеках // Провизор – 2002. – №10. – с. 5-10

9. Чернуха В.М. Фармацевтична енциклопедія // Київ: Моріон. – 2005. – 845 с.

10. Хмельова М.О. Дослідження екстемпоральних мазей / М.О. Хмельова, О.А. Євтіфєєва, В.М. Хоменко // Актуальні питання фармацевтичної і медичної науки та практики. – 2013. - №2 (12). – с. 39-40.

11. Екстемпоральна рецептура (технологія, аналіз, застосування): методичні рекомендації / [О.І. Тихонов], Т.Г. Ярних, І.С. Гриценко, Н.В. Хохленкова та ін.; під ред. О.І. Тихонова і Т.Г. Ярних. – К.: ВД «Агентство Медичного Маркетингу», 2016. – 352 с.

CHEMICAL SCIENCES

УДК 504.054

ВЛАСТИВОСТІ ТА ПРОЦЕСИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ТРАНСПОРТУВАННЯ ТА ДЕГРАДАЦІЮ ПЛАСТМАС В МОРСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Баранова Антоніна Олегівна
доктор філософії в галузі екології,
старший викладач

Чікірякін Кирило Віталійович
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»
м. Харків, Україна

Анотація: Десятиліття невинного використання пластику в нашій економіці призвело до його значного накопичення в навколишньому середовищі, а особливо у світовому океані. Це є результатом нестійких моделей виробництва та споживання, а також неналежного поводження з відходами.

Ключові слова: пластик, відходи, Світовий океан, біоплівка, біорозкладання

Пластмаси – штучно створені матеріали, основою яких є полімери.

Різні типи полімерів, що використовуються в пластмасах, мають широкий спектр властивостей, які впливають на їх поведінку в різному середовищі. До цих властивостей відноситься щільність та плавучість, гідрофобні/гідрофільні властивості, схильність до утворення біоплівки та біорозкладання.

У морському середовищі одним з найважливіших факторів є щільність пластику відносно щільності морської води. Щільність звичайних пластмас коливається від 0,90 до 1,39 кг м⁻³ порівняно з прісною водою, яка має щільність 1,0 для чистої води та морської води, яка має щільність від 1,020 до

1,029 кг м⁻³. Поліетилен, головним чином LDPE, може мати щільність нижче 1 кг м⁻³, так що він може плавати в прісній і морській воді. Поліетиленоксид (поліетилен гліколь) (PEO) і поліпропілен (PP) може плавати у прісній воді, а пінополістирол (EPS) у морській воді.

Пластмаси мають властивість деградувати та починають втрачати свій первісний вигляд та властивості в залежності від фізичних, хімічних та біологічних умов, яким вони піддаються. Деградацію пластмас можна розділити на: термічну деградацію, гідроліз, механічну/фізичну деградацію, термоокислювальну деградацію, фотодеградацію та біодеградацію. Основними процесами деградації в морі є гідроліз, реакція розриву зв'язку, викликана додаванням води, яка, як було показано, сприяє до деградації пластикового морського сміття; механічна або фізична деградація, спричинена хвилями та тертям; термоокислювальна деградація, повільний окисник руйнування при помірних температурах; фотодеградація, викликається сонячним світлом, але сильно затримується морською водою; і біодеградація, за допомогою якої живі організми, зазвичай мікроби (такі як бактерії) розщеплюють органіку речовин і змінюють хімічний склад поверхні, який потім змінюється внаслідок окислення та фотодеградації.

Деградація пластику під впливом ультрафіолетового світла (фотодеградація) є результатом ослаблення і можливого розриву ковалентних зв'язків у структурі пластикових полімерів. Розрив ланцюга може статися в будь-якій точці у структурі полімеру, з потенціалом до відщеплення мономеру від інертного полімеру; деякі з цих полімерів можуть бути небезпечними, наприклад стійкі органічні і біоаккумулятивні забруднювачі, які самі можуть завдати шкоди навколишньому середовищу. Екологічна проблема, пов'язана з мікрочастинками пластику мало досліджена, проте їх негативний вплив на навколишнє середовище доведений. Відмова від пластикового посуду, пластикових предметів особистої гігієни та пластикової упаковки може скоротити забруднення планети пластиковими відходами на 40%.

УДК 536.632

ОБЧИСЛЕННЯ СЕРЕДНЬОЇ ЩІЛЬНОСТІ СПОЛУК ЧЕРЕЗ СЕРЕДНІ МОЛЬНІ ОБ'ЄМИ ЕЛЕМЕНТІВ

Козуб Павло Анатолійович,

к.т.н., доцент

Харківський національний університет радіоелектроніки

Мігунов Володимир Лаврент'евич

Заступник директора

Художня школа Харківської міської ради

Мірошніченко Наталія Миколаївна

к.т.н., доцент

Національний технічний університет

«Харківський політехнічний інститут»

Лук'янова Вікторія Анатоліївна,

к.пед.н., доцент

Харківський національний університет радіоелектроніки

Козуб Світлана Миколаївна,

к.т.н., доцент

Харківський національний медичний університет

м. Харків, Україна

Анотація: запропоновано просту модель конденсованої речовини, оснований на положенні про незалежність форми та об'ємів атомів від взаємного розташування, при залежності загального об'єму речовини від відносного розташування атомів. При випадковому відносному положенні атомів у речовині (аморфний стан, склоподібний, рідкий) об'єм суміші атомів буде сумою об'ємів окремих атомів, розташованих подібно м'яким шароподібним об'єктам. Статистична обробка експериментальних даних показала, що використання середніх молярних об'ємів дозволяє за хімічною формулою визначати щільність та молярний об'єм з середньою похибкою 12%, яка може бути знижена при врахуванні структурних особливостей сполук.

Ключові слова: середній молярний об'єм, хімічні елементи, сполуки, розрахунок.

Маса, об'єм та наявність неділимих часток - атомів є головними поняттями для визначення матерії в сучасній хімії, який призводить до формулювання головного принципу - закону збереження маси.

Тому всі стехіометричні розрахунки у хімії основані на принципі адитивності мас атомів та незалежності маси сполуки від її структури. Це дозволяє проводити розрахунки за хімічною формулою незалежно від його фазового стану, складу, або умов її отримання.

Логічним розвитком цього підходу має бути припущення щодо незмінності об'єму атомів при утворенні хімічних сполук. Але досі цей підхід є майже не розвинутий.

Основою сучасного підходу до розрахунків просторових характеристик сполук є моделювання їх структури на основі різних теоретичних моделей, структури зв'язків між атомами, і, саме головне, визначення молекул як окремих незалежних об'єктів.

В результаті, на сьогоднішній день, використовуються різні види радіусів як для окремих атомів, так і для функціональних груп, вводяться різні поправки на вплив заряду, взаємного розташування та ін.. Але загального та простого алгоритму розрахунку щільності або молярного об'єму, найбільш необхідних з точки зору практичного використання характеристик, досі не існує. Так і досі єдиним досягненням сучасної хімії в цьому питанні досі залишається закон сталого молярного об'єму газу.

Для вирішення цієї проблеми запропоновано просту модель конденсованої речовини. Основним принципом цієї моделі є положення про незалежність форми та об'ємів атомів від взаємного розташування. Другим принципом є положення про залежність загального об'єму від відносного розташування атомів.

Згідно цим положенням, при випадковому відносному положенні атомів у речовині (аморфний стан, склоподібний, рідкий) об'єм суміші атомів буде сумою об'ємів окремих атомів, розташованих подібно м'яким шароподібним об'єктам, які займають весь можливий міжатомний простір, і таким чином їх

сумарний об'єм буде складатися з об'ємів кожного з атомів.

При наявності особливостей у формі атомів, можуть утворюватися їх групи (молекули, кристалічні ґратки) з меншим, або більшим об'ємом за рахунок більш щільного розташування атомів (щільно упаковані кристали), чи з наявністю проміжків між атомами (слоїсті структури, молекулярні кристали, сотові структури). Середній молярний об'єм таких сполук буде закономірно відрізнятися від молярного об'єму рідини або аморфного стану.

Аналіз наявних експериментальних даних показав, що справді основним параметром, що визначає молярний об'єм, є хімічний склад речовини. Експериментальні значення молярного об'єму сполуки в залежності від температури, тиску, фазового стану, поліморфної модифікації відрізняються в середньому на 10% (хоча для деяких класів сполук досягає 300%), що дозволяє розрахувати молярний об'єм і щільність сполуки для конденсованого стану за хімічною формулою з такою точністю навіть без визначення його структурних особливостей.

Таким чином, для випадку коли середній об'єм речовини у конденсованому стані не залежить від конкретних умов (тобто від структури речовини та її складу), він може бути представлений сумою середніх об'ємів кожного з атомів і залежить тільки від кількості атомів у речовині.

$$V_c = \sum n_i \cdot V_i$$

де,

V_c – середній молярний об'єм сполуки, см³/моль;

n_i – кількість атомів і-елементу у сполуці;

V_i – середній молярний об'єм і-елементу у сполуці, см³/моль.

а середня щільність може бути отримана як відношення середньої молярної маси на середній молярний об'єм

$$d_c = \frac{M_c}{V_c}$$

$$M_c = \sum n_i \cdot M_i$$

де,

d_c – щільність сполуки, $\text{cm}^3/\text{г}$;

M_c – молярна маса сполуки, $\text{г}/\text{моль}$;

n_i – кількість атомів i -елементу у сполуці;

M_i – молярна (атомна) маса i -елементу, $\text{г}/\text{моль}$.

Для розрахунків середніх молярних об'ємів елементів було використано дані щодо експериментальних даних щільності 1233 сполук, кількість сполук для окремих елементів досягала 55, для деяких недосліджених елементів було взято всього 3 сполуки. Деякі сполуки були представлені декількома поліморфними модифікаціями, та різними фазами (твердою та рідкою).

Додатковою перевіркою надійності отриманих значень була наявність їх закономірних змін в залежності від періоду та групи елементу у періодичній системі.

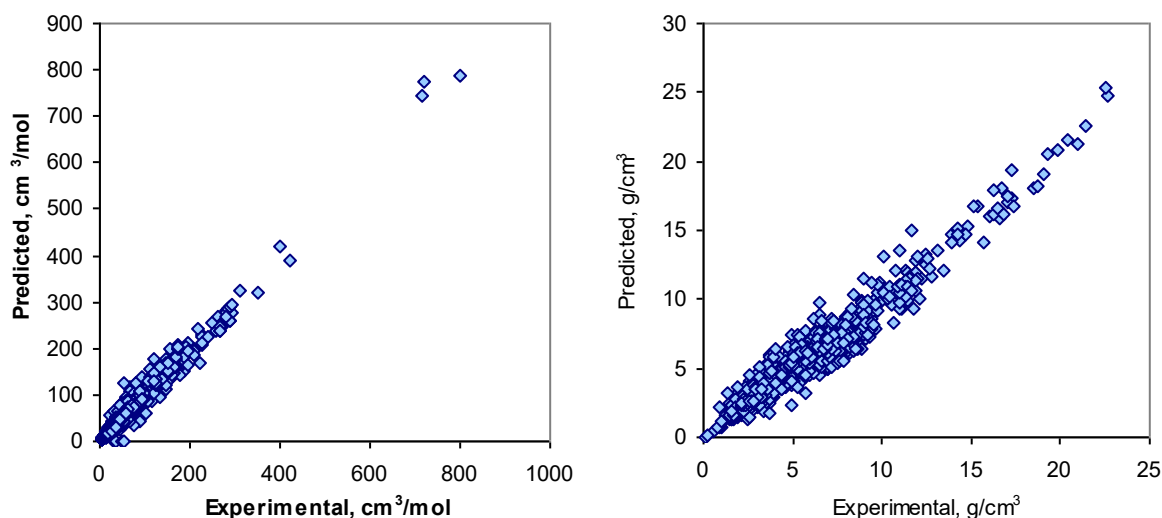

Рис.1. Результати розрахунків молярного об'єму та щільності

Таким чином, проведені дослідження дозволили отримати середні об'єми елементів (табл.1), які з середньою похибкою до 11.9% дозволяють обчислити молярний об'єм та з середньою похибкою до 11.5% щільність сполуки у конденсованій фазі лише за хімічною формулою (рис.1).

Таблиця 1

Значення середніх молярних об'ємів елементів, см³/моль

H	4.1	Sc	7.9	Nb	8.8	Pm	12.6	Tl	12.5	Md	14.8
He	7.4	Ti	6.5	Mo	8.6	Sm	13.1	Pb	17.2	No	16.0
Li	5.4	V	5.8	Tc	9.3	Eu	13.7	Bi	20.4	Lr	10.0
Be	4.5	Cr	5.8	Ru	8.1	Gd	14.4	Po	24.5	Rf	8.4
B	4.4	Mn	6.8	Rh	7.8	Tb	17.3	At	30.0	Db	7.6
C	5.7	Fe	5.5	Pd	8.3	Dy	16.0	Rn	36.9	Sg	8.0
N	5.9	Co	4.6	Ag	11.3	Ho	15.8	Fr	30.0	Bh	8.6
O	6.7	Ni	4.8	Cd	13.0	Er	15.5	Ra	25.0	Hs	7.5
F	8.2	Cu	7.9	In	11.5	Tm	15.3	Ac	17.3	Mt	7.5
Ne	13.3	Zn	9.4	Sn	15.5	Yb	16.3	Th	15.4	Ds	8.5
Na	10.9	Ga	9.2	Sb	19.1	Lu	10.4	Pa	13.8	Rg	17.5
Mg	7.8	Ge	11.5	Te	23.0	Hf	8.8	U	12.4	Cn	20.0
Al	7.4	As	14.1	I	27.5	Ta	7.7	Np	11.0	Nh	14.0
Si	8.7	Se	17.4	Xe	31.0	W	8.1	Pu	11.7	Fl	20.0
P	10.3	Br	21.1	Cs	27.2	Re	8.7	Am	12.4	Mc	25.0
S	12.3	Kr	25.1	Ba	22.0	Os	7.7	Cm	13.2	Lv	30.0
Cl	14.9	Rb	21.3	La	19.4	Ir	7.6	Bk	16.2	Ts	36.0
Ar	19.2	Sr	16.6	Ce	17.4	Pt	8.6	Cf	15.0	Og	42.8
K	17.8	Y	11.4	Pr	15.6	Au	14.5	Es	14.9		
Ca	14.5	Zr	9.8	Nd	14.1	Hg	16.4	Fm	14.8		

Як і передбачалось, при обчисленнях було виявлено декілька груп сполук, які мали систематичні відхилення від загальної залежності, але всі вони можуть бути пояснені особливостями їх структури.

Так активні метали, інертні та двоатомні газы, координаційні сполуки мали більші молярні об'єми, з закономірностями, які будуть визначені в подальших дослідженнях.

Додавання до розрахунків нових сполук не призводило до збільшення похибки розрахунків та статистично значимих змін у значеннях середніх об'ємів елементів, що вказує на надійність отриманих даних.

Таким чином, використання середніх молярних об'ємів елементів дозволяє легко визначати не тільки масові характеристики сполук, але й такі важливі характеристики, як щільність та молярний об'єм тільки за хімічною формулою з середньою похибкою у 12%. А при врахуванні структурних особливостей сполук ця похибка може бути значно знижена.

Використана література

1. W. L. Bragg. The arrangement of atoms in crystals. Lond. Edinb. Dubl.

Phil.Mag., 40(236):169–189, 1920.

2. Mack, E., The Spacing of Non-Polar Molecules in Crystal Lattices: The Atomic Domain of Hydrogen, J. Am.Chem. Soc., 1932, vol. 54, no. 6, pp. 2141–2165.

3. Pauling, L., The Nature of the Chemical Bond, Ithaca: Cornell Univ., 1960, 3rd ed.

4. Bondi, A., Van der Waals Volumes and Radii, J. Phys.Chem., 1964, vol. 68, no. 3, pp. 441–451

5. Waber JT, Cromer DT. Orbital radii of atoms and ions. J Chem Phys 1965; 42: 4116-23.

6. Ghosh DC, Biswas R. Theoretical calculation of absolute radii of atoms and ions. part 1. the atomic radii. Int J Mol Sci 2002; 3: 87-113.

7. P. Ganguly, “Atomic sizes and atomic properties,” J. Phys. B At. Mol. Opt. Phys., vol. 41, no. 10, p. 105002, May 2008

8. A. Houari, “Hall determination of atomic radii,” Inst. Phys., vol. 43, pp. 519–521, 2008.

УДК 536.632

**МАТЕМАТИЧНА МОДЕЛЬ СЕРЕДНІХ МОЛЬНИХ ОБ'ЄМІВ
ЕЛЕМЕНТІВ**

Козуб Павло Анатолійович,

к.т.н., доцент

Харківський національний університет радіоелектроніки

Мігунов Володимир Лаврент'евич

Заступник директора

Художня школа Харківської міської ради

Мірошніченко Наталія Миколаївна

к.т.н., доцент

Національний технічний університет

«Харківський політехнічний інститут»

Лук'янова Вікторія Анатоліївна,

к.пед.н., доцент

Харківський національний університет радіоелектроніки

Козуб Світлана Миколаївна,

к.т.н., доцент

Харківський національний медичний університет

м. Харків, Україна

Анотація: в результаті статистичної обробки експериментальних даних отримано просту математичну модель для розрахунку середніх атомних мольних об'ємів хімічних елементів для конденсованої речовини тільки за їх хімічною формулою. Запропонована модель дозволяє відмовитись від використання табличних даних і використовує лише дані щодо електронної структури атомів, які можуть бути легко розраховані за допомогою номера елемента. Використання моделі зменшує точність розрахунків не більше ніж на 2% у порівнянні з використанням експериментальних табличних даних.

Ключові слова: середній атомний молярний об'єм, хімічні елементи, сполуки, математична модель.

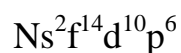
Як було зауважено раніше, на відміну від газоподібного стану розрахунок

об'єму речовини у конденсованому стані є не тривіальним завданням.

Проведені раніше дослідження показали такі розрахунки можуть бути проведені, якщо прийняти можливість використання середніх мольних об'ємів елементів у сполуці, як суми їх парціальних значень згідно хімічної формули.

Наведені табличні дані дозволяють проводити розрахунки з середньою точністю 12% для більше ніж 4000 хімічних речовин для яких є експериментальні дані, Але використання табличних даних є не дуже зручним при створенні програмного забезпечення, тому за допомогою статистичної обробки даних було отримано математичні залежності, які дозволяють проводити розрахунки отриманих значень середніх молярних атомних об'ємів за положенням елементу у періодичній системі.

В результаті було встановлено, що для розрахунку значення середнього молярного об'єму елементу достатньо невеликого набору простих залежностей (див. рис. 1), які використовують в якості вихідних параметрів тільки дані щодо електронної структури елементу, яка в свою чергу може завжди бути отримана за положенням елемента у періодичній таблиці з використанням стандартного запису зовнішньої електронної оболонки атому

де

N - номер періоду у періодичній системі елементів;

s - кількість електронів у s-блоці (2 для всіх f,d,p елементів);

f - кількість електронів у f-блоці (14 для d, p елементів, 0 для для N<6,)

d - кількість електронів у d-блоці (10 для p елементів, 0 для для N<3,)

p - кількість електронів у p-блоці.

В цьому випадку функція для розрахунку буде мати вигляд

$$V = k \cdot V_x(N, s, f, d, p) \quad (1)$$

V_x - функція відносного об'єму атома, од.;

k - розмірний коефіцієнт, 0.9 см³/моль;

x - індекс, який відповідає блоку в якому знаходиться елемент;

V - середній експериментальний об'єм атому у хімічних сполуках, $\text{см}^3/\text{моль}$;

Найбільш простими є формули для s та p елементів.

Додавання s -електронів зменшує об'єм атому пропорційно їх кількості від значення об'єму найближчого інертного газу, тобто для періоду $N-1$

$$V_s = (N-1) \cdot (7-s), \quad (2)$$

а додавання p -електронів навпаки збільшує об'єм атому до максимального значення для інертних газів в цьому ж періоді

$$V_p = N \cdot (p+1) \quad (3)$$

Для f та d елементів значення атомних об'ємів можуть бути розраховані за набором формул для визначених інтервалів (див. рис. 1)

$$V_f = 31 - 2 \cdot N - \Delta V_f \quad (4)$$

$$\Delta V_f = 2f - 4 \quad \text{для } f \in [1;4] \quad (5)$$

$$\Delta V_f = 10 - f \quad \text{для } f \in [5;8] \quad (6)$$

$$\Delta V_f = 8 - N \quad \text{для } f \in [9;13] \quad (7)$$

$$V_d = 16 - N - \frac{7}{N-3} + \Delta V_d \quad \text{для } d \in [1;8] \quad (8)$$

$$\Delta V_d = 1 + \frac{3}{d} \quad \text{для } d \in [1;4] \quad (9)$$

$$\Delta V_d = \frac{3}{(d-4)} \quad \text{для } d \in [5;8] \quad (10)$$

$$V_d = 4 \cdot (N-1) - 2 \cdot (11-d) \quad \text{для } d \in [9;10] \quad (11)$$

Результати розрахунків наведено в табл.1, а рис.1 ілюструє форму залежностей та межі варіювання їх значень у прив'язці до структури періодичної системи елементів.

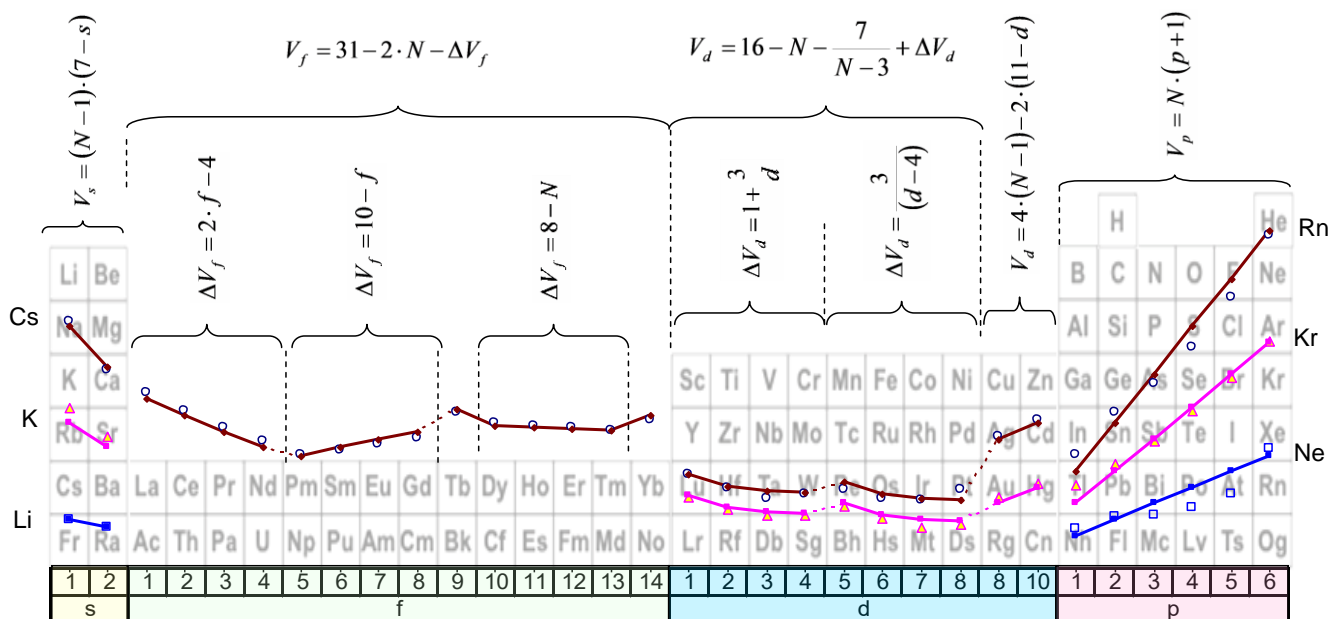

Рис. 1 Відповідність розрахункових формул структурі періодичної таблиці елементів

Таблиця 1

Результати розрахунку середніх атомних молярних об'ємів

Елемент	Молярний атомний об'єм, см ³ /моль		Елемент	Середній молярний атомний об'єм, см ³ /моль		Елемент	Середній молярний атомний об'єм, см ³ /моль	
	середній	розрахунок		середній	розрахунок		середній	Розрахунок
H	4.1	3.6	Nb	8.8	8.3	Tl	12.5	10.8
He	7.4	6.3	Mo	8.6	8.1	Pb	17.2	16.2
Li	5.4	5.4	Tc	9.3	8.6	Bi	20.4	21.6
Be	4.5	4.5	Ru	8.1	7.7	Po	24.5	27.0
B	4.4	3.6	Rh	7.8	7.4	At	30.0	32.4
C	5.7	5.4	Pd	8.3	7.2	Rn	36.9	37.8
N	5.9	7.2	Ag	11.3	10.8	Fr	30.0	32.4
O	6.7	9.0	Cd	13.0	12.6	Ra	25.0	27.0
F	8.2	10.8	In	11.5	9.0	Ac	17.3	17.1
Ne	13.3	12.6	Sn	15.5	13.5	Th	15.4	15.3
Na	10.9	10.8	Sb	19.1	18.0	Pa	13.8	13.5
Mg	7.8	9.0	Te	23.0	22.5	U	12.4	11.7
Al	7.4	5.4	I	27.5	27.0	Np	11.0	10.8
Si	8.7	8.1	Xe	31.0	31.5	Pu	11.7	11.7
P	10.3	10.8	Cs	27.2	27.0	Am	12.4	12.6
S	12.3	13.5	Ba	22.0	22.5	Cm	13.2	13.5
Cl	14.9	16.2	La	19.4	18.9	Bk	16.2	15.3
Ar	19.2	18.9	Ce	17.4	17.1	Cf	15.0	14.4
K	17.8	16.2	Pr	15.6	15.3	Es	14.9	14.4
Ca	14.5	13.5	Nd	14.1	13.5	Fm	14.8	14.4
Sc	7.9	7.2	Pm	12.6	12.6	Md	14.8	14.4
Ti	6.5	6.3	Sm	13.1	13.5	No	16.0	15.3
V	5.8	6.0	Eu	13.7	14.4	Lr	10.0	8.6
Cr	5.8	5.9	Gd	14.4	15.3	Rf	8.4	7.7
Mn	6.8	6.3	Tb	17.3	17.1	Db	7.6	7.4
Fe	5.5	5.4	Dy	16.0	15.3	Sg	8.0	7.2
Co	4.6	5.1	Ho	15.8	15.3	Bh	8.6	7.7
Ni	4.8	5.0	Er	15.5	15.3	Hs	7.5	6.8

Cu	7.9	7.2	Tm	15.3	15.3	Mt	7.5	6.5
Zn	9.4	9.0	Yb	16.3	17.1	Ds	8.5	6.3
Ga	9.2	7.2	Lu	10.4	9.9	Rg	17.5	18.0
Ge	11.5	10.8	Hf	8.8	9.0	Cn	20.0	19.8
As	14.1	14.4	Ta	7.7	8.7	Nh	14.0	12.6
Se	17.4	18.0	W	8.1	8.6	Fl	20.0	18.9
Br	21.1	21.6	Re	8.7	9.0	Mc	25.0	25.2
Kr	25.1	25.2	Os	7.7	8.1	Lv	30.0	31.5
Rb	21.3	21.6	Ir	7.6	7.8	Ts	36.0	37.8
Sr	16.6	18.0	Pt	8.6	7.7	Og	42.8	44.1
Y	11.4	9.5	Au	14.5	14.4			
Zr	9.8	8.6	Hg	16.4	16.2			

Середня точність розрахунків середніх атомних мольних об'ємів складає $0.67 \text{ см}^3/\text{моль}$, що збільшує похибку розрахунку середніх мольних об'ємів речовин всього на 2% до 15% (рис. 2), але при цьому не вимагає використання таблиці експериментальних значень.

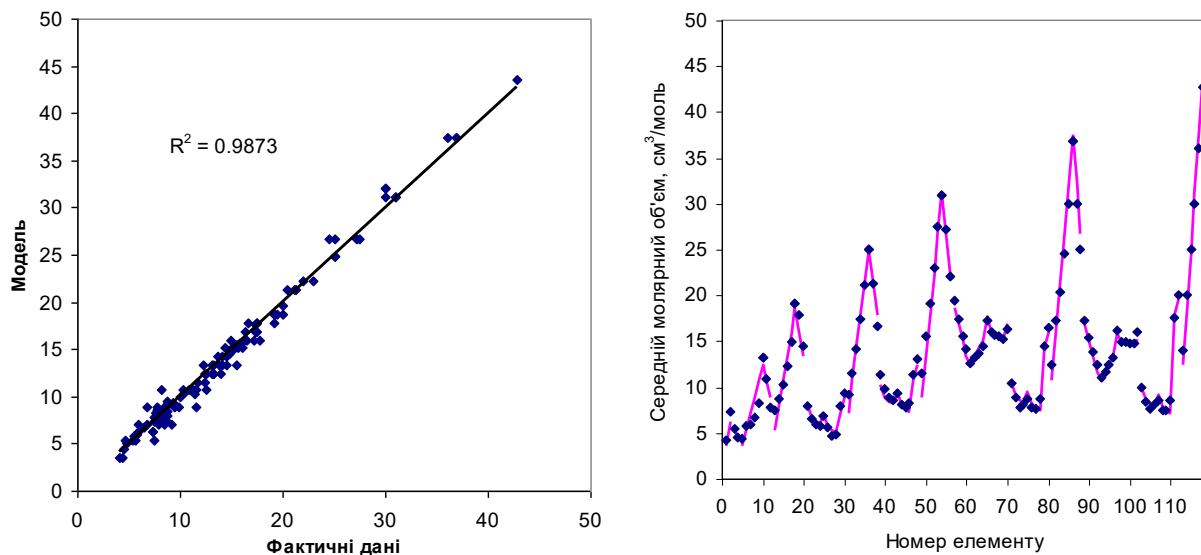

Рис.2. Графічне відображення точності розрахунків моделі

Таким чином, в результаті статистичної обробки експериментальних даних було отримано математичну модель, яка дозволяє розраховувати середні мольні об'єми та середню щільність хімічних сполук тільки за їх хімічною формулою. Запропонована модель дозволяє відмовитись від використання табличних даних і використовує лише дані щодо електронної структури атомів, які можуть бути легко розраховані за допомогою номера елементу. Використання моделі зменшує точність розрахунків не більше ніж на 2% у порівнянні з використанням експериментальних табличних даних.

Використана література

1. W. L. Bragg. The arrangement of atoms in crystals. Lond. Edinb. Dubl. Phil. Mag., 40(236):169–189, 1920.
2. Mack, E., The Spacing of Non-Polar Molecules in Crystal Lattices: The Atomic Domain of Hydrogen, J. Am. Chem. Soc., 1932, vol. 54, no. 6, pp. 2141–2165.
3. Pauling, L., The Nature of the Chemical Bond, Ithaca: Cornell Univ., 1960, 3rd ed.
4. Bondi, A., Van der Waals Volumes and Radii, J. Phys. Chem., 1964, vol. 68, no. 3, pp. 441–451
5. Waber JT, Cromer DT. Orbital radii of atoms and ions. J Chem Phys 1965; 42: 4116-23.
6. Ghosh DC, Biswas R. Theoretical calculation of absolute radii of atoms and ions. part 1. the atomic radii. Int J Mol Sci 2002; 3: 87-113.
7. P. Ganguly, “Atomic sizes and atomic properties,” J. Phys. B At. Mol. Opt. Phys., vol. 41, no. 10, p. 105002, May 2008
8. A. Houari, “Hall determination of atomic radii,” Inst. Phys., vol. 43, pp. 519–521, 2008.

TECHNICAL SCIENCES

DRILLING OF DIRECTIONAL WELLS WITH HYDROCARBON-BASED DRILLING FLUID «VERSADRIL»

Deryaev Annaguly Rejepovich

Candidate of Technical Sciences, Senior Researcher,
Scientific Research Institute of Natural Gas
of the State Concern „Turkmengas”,
Ashgabat, Turkmenistan

Annotation: The article discusses recommendations for the preparation of a hydrocarbon-based drilling fluid of the «Versadril» type for the section 295,3 mm and 215,9 mm of the open hole of the directional exploration well №204 on the Northern Goturdepe area. The article describes in detail the procedure and recipe for the preparation of a hydrocarbon-based drilling fluid of the «Versadril» type. This work can be used to conduct drilling operations in deep wells in fields with difficult mining and geological conditions, in order to successfully achieve the design depth.

Key words: Dispersed clay material, mixing zone, intensity of angle set, zenith angle, jar, telesystem, cement mortar, downhole.

The first drilling experience of exploratory directional well №204 at the Northern Goturdepe field was successfully carried out by the Goturdepe Drilling Operations Department. An exploratory directional well was drilled with a deviation of the downhole from the vertical by more than 1000 meters. Up to a depth of 3000 m, the well was drilled by the Drilling Operations Department. From 3000m, the section of the inclined shaft was drilled with the participation of Schlumberger specialists and using special equipment provided by the company.

Table 1 shows the design and actual design of the exploration directional well № 204 at the Northern Goturdepe field.

Up to a depth of 3000 m, the well was drilled according to the requirements of the technical design, and the drilling technology did not differ from that used in other wells in the field. Drilling of the well from a depth of 3000 m was carried out with a set of the zenith angle in the azimuth of 270°, the design value of the zenith angle was 45°, the maximum intensity of the angle set was 3,5 degrees/30 m, the displacement of the downhole 1046,58 m.

Table 1

Well design

Casing string name	Project			Actual		
	Diameter, mm	Descent depth, m	Cement lifting height, m	Diameter, mm	Descent depth, m	Cement lifting height, m
Mining direction	720	10	Butobeton	720	10	Butobeton
Elongated direction	530	30	30	530	30	30
Conductor	426	600	600	426	600	600
1st intermediate column	393,7	2800	3800	393,7	2800	3800
1st intermediate column	244,5	4100/4450	4100/4450	244,5	4100/4450	4100/4450
Operational column	139,7	4320/4662	4320/4662	139,7	4376/4850	4376/4850

At a depth of 3000 m, before drilling the inclined section in the well, the water-based drilling fluid used was replaced with the Versadril drilling fluid system. Versadril is a hydrocarbon-based drilling fluid containing up to 80% of the hydrocarbon component (HC) and 20% of water and treated with special chemical reagents. The main advantages of such solutions are: low water output and, as a consequence, thin elastic crusts, maximum preservation of the natural reservoir properties of the productive part of the section, a significant reduction in the intake of dispersed clay material into the solution, etc. [1].

As a result of the use of hydrocarbon-based solutions, difficulties arise when fixing wells with cement mortars. This is due to coagulation in the mixing zone of HC solutions and cement mortars. As a result, the mixture thickens to a non-flowing state. To prevent this phenomenon, the institute «Nebitgazylmytaslama» has developed and successfully applied a special buffer liquid at well №204 Northern Goturdepe, which has shown good results.

Geological and technological studies (GTS) of the drilling process were constantly conducted at the well. Control of the drilling process and research were carried out using the new GTS Geotest-5 station. Stations of this class allow automated collection, processing and presentation of geological, geochemical and technological information about the drilling process. The station monitors drilling parameters, assesses the situation and prevents accidents and complications, identifies reservoirs in the context and assesses the nature of their saturation. Accordingly, the station consists of three main modules: - technological (real-time monitoring of the drilling process), gas logging module (registration of total gas content and analysis of gas mixtures), geological (operational study of core, sludge, drilling fluid and reservoir fluids).

From a depth of 3000m, drilling of the directional shaft has begun. Drilling was carried out by the layout: 295,3 mm bit + DDM A800M4553HR – 8,92 m + 269 mm spiral bladed colibrator (non-magnetic) + 206 mm translator with check valve + 204 mm drill collar (non-magnetic) – 8,93 m + telesystem “Telescope-825” NF – 8,06m + 204 mm drill collar (non-magnetic) – 8,06m + translator with filter + translator 203 mm drill collar – 37,15m + hydraulic jar – 10,07 m + 203 mm drill collar – 9,19m + translator 172 mm + drill collar -9,34 m + drill pipes – to the wellhead.

To maintain the set rate of the zenith angle set in the area of the angle set, drilling was carried out as follows: 4-5 meters in a given azimuth with the rotor closed with the angle set, then 4-5 meters with the rotation of the layout by the rotor to stabilize the zenith angle [2].

Drilling of a rectilinear inclined borehole was carried out with a constant rotation of the layout by the rotor. The trajectory of the borehole on a rectilinear inclined section was controlled by changing the location of the calibrators in the layout and changing the type of the bit – the roller-bit to PDC and vice versa.

After reaching a depth of 4450 m (along the hole), a casing Ø244,5 mm was successfully lowered and cemented into the well. The column was lowered in two sections.

Oil-based solutions are used to increase the return of oil-bearing formations during opening and hydraulic fracturing, as well as in unstable clay-salt deposits. The elimination of colmotation and the watering of productive horizons makes it possible to repeatedly increase the flow rate of oil and gas.

The necessary properties of drilling fluids are determined by geological conditions and process requirements.

For the opening of productive horizons with the preservation of natural permeability, as well as for drilling in particularly unstable clay salt deposits, the use of oil-based solutions. In such solutions, the dispersion medium is represented by diesel fuel, and the dispersed phase is finely ground oxidized bitumen.

«Versadril» drilling fluid is a hydrocarbon-based system that uses diesel as a basis to prevent the swelling of clays. The system «Versadril» is one of the most ideal systems for drilling active clays, where the stability of the hole is the main issue, in addition, this system operates at high temperatures up to 180-190 degrees and has more improved rheological properties of the solution and inhibition. The system «Versadril» has a very low water output. The water output can be lowered, if necessary, by adding the reagent Versatrol (water loss reducing agent) and VG-69 (clay to create a crust). This system will prevent hydration of clays and, subject to appropriate density regimes, instability of the hole and even prevent the process of cavern formation and oil seal formation, due to its high inhibitory abilities, and also has good lubricating characteristics [3].

Table 2 shows the concentration of chemical reagents for the preparation of a 1m³ solution based on a hydrocarbon «Versadril» with a density of 1,40 g / cm³.

To drill this interval, “Schlumberger” equipment was used to set the angle and exit in the direction, which requires special control of the rheological parameters of the drilling fluid. The choice of a hydrocarbon system was based on the composition of this system, which is a direct emulsion, where the aqueous phase is a dispersed medium, which excludes the chemical reaction of the solution with rocks in the well. Calcium carbonate (Safe Carb) was added to this solution in order to prevent the penetration of filtrate and minor absorption. The addition of calcium carbonate made

it possible to stop the penetration of filtrate into microcracks and prevent instability of the borehole. In borehole №204 Northern Goturdepe, drilling of a hole Ø215,9 mm from a depth of 4450 meters to a depth of 4662 meters along the hole was drilled by an obliquely directional method on a solution of a hydrocarbon base of the «Versadril» type. The system «Versadril» has a high emulsion stability and has a diesel/water ratio at 70/30 with electrical stability, being maintained at 800-1500 Volts to create an emulsion and maintain the necessary parameters of the solution of this interval. Considering that this interval is with productive collectors, the water output readings were kept within 3ml/30 minutes. This water output minimized the likelihood of damage to the collector and sticking of the drilling tool [4].

Table 2.

№/№	Chemical reagents	Concentration kg/m ³
1.	Diesel fuel	469,60
2.	Calcium Chloride	86,56
3.	Versacoat HF	5,71
4.	Versamul	25,39
5.	Quicklime	17,12
6.	Versatrol	19,97
7.	VG-69	22,82
8.	Water	229,70
9.	Barit	525,12

So, in case of technological necessity of using drilling fluids with a solid phase, the mechanical speed of penetration and penetration into the bit is sharply reduced due to the deterioration of the working conditions of the drill bit. Eliminate or significantly reduce the influence of the solid phase in the drilling fluid. In order not to damage productive reservoirs, the indicators of the solid phase content of well №204 Northern Goturdepe were reduced to a minimum, less than 5%.

After the well reaches the design depth, it was decided to further deepen the well to fulfill the tasks set for the exploration of productive horizons (NK₃). The well was deepened to 4865 m and the production column Ø 139,7 mm was lowered.

When drilling a well, the maximum displacement of the downhole was 1167.48 m in the magnetic azimuth of 266,15°, the maximum zenith angle was 53,46° at a depth of 4440 m.

References:

1. *Потапов А.Г.* Методика по выбору буровых растворов для бурения горизонтальных скважин (первая редакция). – М.: ВНИИГаз, 2000.
2. Проектирование профилей с интервалом безориентируемого набора кривизны ствола скважины /Харламов К.Н., Ерохин В.П., Долгов В.Г., Шенбергер В.М., Зозуля Г.П./ Сб. тез. Междунар. НКТ Ресурсосбережение в топливно-энергетическом комплексе России. – Тюмень, 1992. стр. 24.
3. *Гауф В. А.* Программа по буровым растворам для бурения вторых стволов и вскрытие продуктивного пласта Федоровского УПНПиКРС ОАО. – Волгоград: Сургутнефтегаз, 1998.
4. *Бережной А.И.* Промывочные жидкости и цементные растворы в бурении скважин. – М.: Гостоптехиздат, 1964.

PROBABILITY OF NON-VIOLATION OF THE REGULATING PARAMETER WATER QUALITY FROM THE PERMISSIBLE NORM

Tsitskishvili Zurab

Ph.D.; Professor
Georgian Technical University
Tbilisi, Georgia

Tsitskishvili Revaz

Ph.D.; Associate Professor
University of Business and Technology
Tbilisi, Georgia

Introduction:

Today, nature conservation has become the most important natural-science and socio-political problem of our time, on the correct solution of which the prosperous existence of mankind depends. Society cannot influence nature without taking into account the possible negative consequences of its economic activity. In recent years, the assessment of the role of water in human life has changed. Not only hygienists, but also biologists, engineers, builders, economists, and politicians began to talk about it more and more often. Due to the rapid development of social production and urban development, the growth of material well-being and the cultural level of the population, the need for water is constantly increasing, which leads to its more rational use.

At all efficiency the overall models for preliminary selection of the methods for management of water probity the exact production of a number of important biological chemical and physical effects emergent in water after any spoil note of management is obviousness impossible only by mentioned estimating. In this regard the estimation of inexpediency of estimating parameter of water quality from permissible range plays on important role. The models of is Imation of mentioned parameters depend the approach to management of water quality [1], [2]

Key Words: Efficiency, quality, probability, water, unaugment, correlation, expended value, quadratic mean value main part.

In real situation water quality in the reservoir depends on the quality of waste waters. The quality of the latter is estimates by exceedance of regulation of parameters are considered as random functions $B(t)$ as to lower $B_H(t)$ and upper $B_B(t)$ permissible limits, they depending on assigned task, may be determined as well as random functions [3], [4].

In this connection the probability of exceedance of regulating parameter from permissible limits in a time (t) is estimated by condition:

$$R_B = \text{Pr o}[B_H(t) < B(t) < B_B(t)] \quad (1)$$

The task in general view is insoluble at present but it may be simplified if for the random process $B(t)$ the estimated time (test) may be found when the probability of inexperience of regulating parameter from permissible limits will be greater than in other moments of time and random p values-probability densities: $V(B), V_H(B_H), V_B(B_B)$

Let's introduce the random values:

$$Z_H = B - B_H \quad (2)$$

$$Z_B = B_B - B \quad (3)$$

Then the relationship (1) may be reworked by the following manner:

$$R_B = \text{Pr o}[Z_H > 0; Z_B > 0] \quad (4)$$

Since the values Z_H and Z_B are interdependent, for calculation of (4) the knowledge of expanded values $V(B), V_H(B_H), V_B(B_B)$ is necessary which allows the deformation of expected values $V_H(Z_H), V_B(Z_B)$, as well as the joint expected value $V(Z_H, Z_B)$.

If we know the distribution law [3]:

$$F(Z_H) = \int_{-\infty}^{+\infty} \int_{B_H}^{+\infty} V(B, B_H) dB dB_H; \quad (5)$$

$$F(Z_B) = \int_{-\infty}^{+\infty} \int_{-\infty}^{B_B} V(B_B, B) dB_B dB \quad (6)$$

They by means of differentiation the expected values may be obtained:

$$V(Z_H) = \int_{-\infty}^{+\infty} V(B, B - Z_H) dB \quad (7)$$

$$V(Z_B) = \int_{-\infty}^{+\infty} V(B + Z_B, B) dB \quad (8)$$

When the values B and B_H or B_B and B are independent then:

$$V(B, B_H) = V(B)V(B_H); \quad (9)$$

$$V(B_B, B) = V(B_B)V(B) \quad (10)$$

And the expression (7) and (8) take the form:

$$V(Z_H) = \int_{-\infty}^{+\infty} V(B)V(B - Z_H) dB; \quad (11)$$

$$V(Z_B) = \int_{-\infty}^{+\infty} V(B + Z_B)V(B) dB. \quad (12)$$

Since the regulating parameters' and permissible limits are independent at normal destitution law:

$$V(B) = \frac{1}{\sigma_B \sqrt{2B}} e^{-\frac{(B-m_B)^2}{2\sigma_B^2}} \quad (13)$$

$$V(B_H) = \frac{1}{\sigma_{B_H} \sqrt{2B_H}} e^{-\frac{(B_H-m_{B_H})^2}{2\sigma_{B_H}^2}}; \quad (14)$$

$$V(B_B) = \frac{1}{\sigma_{B_B} \sqrt{2B_B}} e^{-\frac{(B_B-m_{B_B})^2}{2\sigma_{B_B}^2}}. \quad (15)$$

Then expected values of random values of random values Z_H and Z_B , on the basis of (9), (10), (13), (14), (15) have the form:

$$V(Z_H) = \frac{1}{\sigma_{B_H} \sqrt{2B_H}} e^{-\frac{(Z_H-m_{Z_H})^2}{2\sigma_{Z_H}^2}}; \quad (16)$$

$$V(Z_B) = \frac{1}{\sigma_{Z_B} \sqrt{2B_B}} e^{-\frac{(Z_B-m_{Z_B})^2}{2\sigma_{Z_B}^2}}; \quad (17)$$

$$V(Z_H, Z_B) = \frac{1}{2B\sigma_{Z_H}\sigma_{Z_B}\sqrt{1-\mu^2}} \exp \left\{ -\frac{1}{2(1-\mu^2)} \left[\frac{(Z_H - m_{Z_H})^2}{2\sigma_{Z_H}^2} - \frac{2\mu(Z_H - m_{Z_H})(Z_B - m_{Z_B})}{\sigma_{Z_H}\sigma_{Z_B}} + \frac{(Z_B - m_{Z_B})^2}{2\sigma_{Z_B}^2} \right] \right\}, \quad (18)$$

Where

$$\begin{aligned} m_{Z_H} &= m_B - m_{B_H}; \\ m_{Z_B} &= m_{B_B} - m_B; \\ \sigma_{Z_H} &= \sqrt{\sigma_B^2 + \sigma_{B_H}^2}; \\ \sigma_{Z_B} &= \sqrt{\sigma_{B_B}^2 + \sigma_H^2}, \end{aligned}$$

$m(\cdot)$ and $\sigma(\cdot)$ are mathematical expectation and mean square deviatons, μ - correlation coefficient of random variables respectively, Z_H Z_B . It is easy to show that correlation coefficient [3], [4].

$$\mu = -\frac{\sigma_B^2}{\sqrt{(\sigma_B^2 + \sigma_{B_H}^2)(\sigma_{B_B}^2 + \sigma_B^2)}} \quad (19)$$

By means of well-known expression for probability of balling of random point in random region the following may be then:

$$R_B = \int_0^{+\infty} \int_0^{+\infty} \frac{1}{2B\sigma_{Z_H}\sigma_{Z_B}\sqrt{1-\mu^2}} \exp \left\{ -\frac{1}{2(1-\mu^2)} \left[\frac{(Z_H - m_{Z_H})^2}{2\sigma_{Z_H}^2} - \frac{2\mu(Z_H - m_{Z_H})(Z_B - m_{Z_B})}{\sigma_{Z_H}\sigma_{Z_B}} + \frac{(Z_B - m_{Z_B})^2}{2\sigma_{Z_B}^2} \right] \right\} dZ_H dZ_B, \quad (20)$$

For silicifications the tables of the interprets [3], [4] may be use and, respectively, the expression may be transformed to the following form [3]

$$R_B = 0.5\phi(\alpha_H) + 0.5\phi(\alpha_B) - U(\alpha_H\beta_H) - U(\alpha_B\beta_B) \quad (21)$$

where

$$\alpha_H = \frac{m_{Z_H}}{\sigma_{Z_H}}, \alpha_B = \frac{m_{Z_B}}{\sigma_{Z_B}}, \beta_H = \frac{\alpha_B - \alpha_H\mu}{\alpha_H\sqrt{1-\mu^2}}, \beta_B = \frac{\alpha_H - \alpha_B\mu}{\alpha_B\sqrt{1-\mu^2}}; \quad (22)$$

$$\phi(\cdot) = \frac{1}{\sqrt{2\pi}} \int_{-\infty}^{(\cdot)} e^{-\frac{t^2}{2}} dt; \quad (23)$$

$$U(\alpha, \beta) = \frac{1}{2\pi} \int_0^\beta \frac{e^{-\frac{\alpha^2}{2}(1+y^2)}}{1+y^2} dy; \quad (24)$$

For simplification of calculations we use the method of reduction of normal laq to canonical view [5], [6]. After simple transformations we shall write:

$$R_B = \phi\left(\frac{m_{Z_H}}{\bar{\sigma}_{Z_H}}\right)\phi\left(\frac{m_{Z_B}}{\bar{\sigma}_{Z_B}}\right) \quad (25)$$

where

$$\left. \begin{aligned} \bar{\sigma}_{Z_H}^2 &= \sigma_{Z_H}^2 \cos^2 \alpha + k \sin 2\alpha + \sigma_{Z_B}^2 \sin^2 \alpha \\ \bar{\sigma}_{Z_B}^2 &= \sigma_{Z_H}^2 \sin^2 \alpha - k \sin 2\alpha + \sigma_{Z_B}^2 \cos^2 \alpha \end{aligned} \right\} \quad (26)$$

$k = -\sigma_B^2$ --correlation moment of random variables Z_H and Z_B . In expressions (26) α -root of equation

$$\operatorname{tg} 2\alpha = -\frac{2\sigma_B^2}{\sigma_{Z_H}^2 - \sigma_{Z_B}^2} \quad (27)$$

If the values Z_H and Z_B are uncorrelated ($\mu=0$) the task is further simplified, since in this case $V(Z_H, Z_B) = V(Z_H)V(Z_B)$ and (21) take the form:

$$R_B = \phi\left(\frac{m_{Z_H}}{\sigma_{Z_H}}\right)\phi\left(\frac{m_{Z_B}}{\sigma_{Z_B}}\right) \quad (28)$$

For the case when the exceedance of regulating parameter from and permissible limits B_H and B_B is indivisible then:

$$R_B^H = \int_0^{+\infty} V(Z_H) dZ_H = \phi\left(\frac{m_{Z_H}}{\sigma_{Z_B}}\right) \quad (29)$$

$$R_B^B = \int_0^{+\infty} V(Z_B) dZ_B = \phi\left(\frac{m_{Z_B}}{\sigma_{Z_B}}\right) \quad (30)$$

If permissible limits are deterministic values, that is to say, they are no random, then

$$R_B = \int_{B_H}^{B_B} V(B) dB = \phi\left(\frac{B_B - m_H}{\sigma_B}\right) + \phi\left(\frac{m_B - B_H}{\sigma_H}\right) - 1. \quad (31)$$

And expressions (27) and (28) will take the following forms, respectively.

$$R_B^H = \int_{B_H}^{+\infty} V(B) dB = \phi\left(\frac{m_B - B_H}{\sigma_H}\right), \quad (32)$$

$$R_B^B = \int_{-\infty}^{B_B} V(B) dB = \phi\left(\frac{B_B - m_H}{\sigma_B}\right) \quad (33)$$

Conclusion: Recommended method allows the selection of the most optimal regime of operation of treatment facilities by probability of inexpedience of

regulating parameter from predetermined norm which allow the power economy at retaining of permissible level of water quality [6],[7].

References:

1. Gurgenidze D. R., Gorgidze D. A., Tsistskishvili Z.A. About on of the models of management by quality of surface waters. Scientific -technical journal “building”, #2(55) ISSN15R-3936, Tbilisi, 2020. pp 14-17

2. Gurgenidze D. R. Gorgidze D.A., Tsitskishili Z.A., Tsitskishvili R.A. Probabilistic approach for estimation of reservoirs state at contaminations by waste waters. Proceedings of IX International Scientific and practical Conference, London, United Kingdom, 7-9 apr. ml 2021 [https:// sci-conf. com. Ua](https://sci-conf.com), pp.270-278

3. Venttsel E.S., Probabilistic theory. Visarga Shloka, 2026. p.575

4. Tarrasov V N., Bakhareva N. F. Probabilistic theory, mathematical statistics and random processes. Orenburg. ИИИК ОГУБ 2008, p.208 ISSN 5-7410-0415-6

5. Vadzinski R. N. Handbook in probabilistic distributions. M: “Nauka”, 2005. p.295

6. Kobzor A. I. Applied mathematical statistics for engineers and scientists M. Fizmatlit, 2006, p.816

7. Mathematic models of control of water contamination Editor A. Jaims. M. Mir..1981. p.471

Summary

The recommended method allures the selection of the most optimal mode of operation of reatmant facilities by probability of unclench from predetermined norm which will allow the power economy at retuning of permissible lovely of water priority.

УДК 21474

**OPTIMIZATION OF BESS LOCATION IN ELECTRICAL NETWORKS
ACCORDING TO THE CRITERIA OF MAXIMUM PROFITABILITY**

Zathey Maksym V.

student, department of electrical plants and systems, VNTU

Povstianko Kateryna O.

engineer of the 1st category, Operational Management Department,

NPC «Ukrenergo»

Annotation:

The initial data for determining the optimal connection locations and BESS capacities in power networks are passive EM parameters, parameters of characteristic modes, as well as design parameters of CU, which can be used to optimize active power flows.

Keywords: BESS, profitability, electrical networks, energy storage, limitation of parameters

Information about passive parameters comes from corporate databases of the energy company, archives of the line service, substations, dispatch service, etc., depending on the functional structure of the company. Information about mode parameters is determined by calculation, using information from the technical and commercial monitoring of the energy company[1].

BESS placement optimization calculations should be preceded by analytical calculations for evaluating critical EM modes with regard to voltage and active power regulation, in particular, the mode of minimum and maximum loads, as well as post-emergency modes. According to the results, the need for the use of the KRP, the main problem solved by the introduction of the CU (limiting the currents of the transmission line, regulating the voltage, reducing losses), as well as the reliability of the EM and the quality of the available information support, are evaluated[2-3].

After specifying the problem to be solved by the introduction of BESS, it is necessary to perform an evaluation of the justified effect, which, in addition to the consumption of active power in EM, depends on the reliability of the networks, the accuracy of the assessment of the supply of electricity to consumers, and the accuracy of the determination of losses and mode parameters. If the justified effect of compensation of active power in the most electrically distant node is positive, then the placement of means of a group distribution network is considered appropriate[1-2].

Determination of optimal connection locations and BESS capacities based on the criterion of maximum profitability is performed in the following sequence.

1. Using the available information support, output data is formed for calculating the steady-state mode of EM to determine the voltage levels in its nodes. The active and active capacities in the nodes (except for the basic one), in particular the BESS capacities and capacities that were implemented earlier and the RDE capacities, are considered given. Based on the results of the calculation, the reference currents in the nodes are determined, thanks to which it is possible to move to the linearized module of the current mode, equivalent to the initial one[3,5].

2. An EM calculation model is formed to reproduce its ideal current distribution according to power losses. For this, the EM is provided by a substitute r-scheme. Existing BESSs are supplied with fixed reference currents. New BESSs, the placement of which is performed to ensure the maximum profitability of active power compensation, taking into account the constraints on the voltage and power of the installation, are provided by the economic resistances defined by the expression:

$$R_{ei}^P = \frac{U_i^2}{P_i} \left[\alpha_{BTP} + \frac{K_i}{P_i} \frac{(\alpha_e + \alpha_p)(1 - \alpha_n) + (\alpha_{kp} + \alpha_p)}{\tau c(1 - \alpha_n)} \right]. \quad (1)$$

BESS connection nodes are assigned the feature of active power balancing, which makes it possible to derive their power from the list of independent variables and determine extreme values, calculating the economic mode of EM[4-6].

3. Using a linearized model in the coordinates of nodal voltages by the Gaussian method, the EM mode is calculated, which is ideal in terms of power losses,

and the economic current distribution is determined. It corresponds to the minimum loss of active power in standby EM circuits with economic resistances, and therefore to the maximum profitability of BESS implementation.

4. The calculated currents in circuits with economic resistances of individual BESSs are converted into extreme values of the installed active capacities, that is, those that ensure the maximum profitability of their installation.

5. At the next stage, the limits are checked for voltage deviations in EM nodes. If the restrictions are not met for individual nodes, voltage regulation at substations is simulated by changing the transformation coefficients of power transformers within their regulation range. If the specified measure is not effective, then a forced reduction of the calculated capacities of the BESS is carried out based on the results of solving the auxiliary optimization problem. After that, the BESS connection node loses the feature of the balancing node and is removed from the search area for the optimal solution. In order to evaluate the effect of the actions regarding the optimization of the mode according to active power and its introduction into the permissible area, the calculation model is refined and the mode is recalculated[3,6].

6. Taking into account that the calculated powers and capacities of BESS may differ from the catalog parameters, the procedure of rounding these values is performed. If the power of the BESS installed at a particular node has been reduced to meet the voltage limits, the direction of the power rounding to the standard value shall correspond to this correction. Thus, for a given node, the power is rounded to the nearest smaller value.

In other cases, taking into account that any deviation of BESS calculated capacities from economic values leads to a decrease in the profitability of their implementation, the selection of the rounding direction is performed taking into account their influence on the optimality criterion[6-7].

If BESSs to be installed for active power balancing and load schedule equalization are equipped with automatic regulation facilities, the estimated installed power shall be rounded up to the nearest larger standard value. In this way, the

prospective development of electricity consumption is taken into account, and the temporary excess of BESS generation is limited by the SAC settings.

If the parameter restrictions are fulfilled, then the current mode is conditionally optimal, but needs clarification. So, if the accuracy of determining the economic resistances of BESS is not achieved, that is, the maximum deviation between the values of i on adjacent iterations exceeds the specified accuracy, then they are re-adjusted. Otherwise, the solution is considered optimal, and the calculation module proceeds to the final procedures.

7. According to the calculated parameters of the EM mode, the optimal installed capacities of the BESS and the transformation coefficients of the transformers at the substations, the flow of power along the lines of the networks is specified and the power losses are determined.

8. The justified effect of the introduction of BESS in the power grid is evaluated, taking into account the reliability of networks, the quality of voltage and the accuracy of information support.

9. The calculation results are displayed for implementation. Since the project task is considered, the results are issued in the form of recommendations for the engineering staff. If the complex is used to adjust the BESS installed earlier, then the results are provided to the operational personnel in the form of recommended settings of the SAC of the compensating units. Thus, the proposed algorithm allows you to solve a wide range of problems related to clarification of the problem statement, determination of optimal parameters and evaluation of reasonable efficiency in distribution networks[7].

The algorithm for solving the problem of optimizing the placement of BESS in distribution networks for the case when there are no other means of regulating active power is considered above. However, this is often not true for real EMs. Previously installed BESS (in the operational responsibility of the EC), means of regulation of active consumers (provide a system service), traditional and renewable energy sources that can change generation at the request of the EC (provide a system service) can be operated in the networks[4-5].

Since each of the specified electrical installations works according to its optimality criterion, the task of optimizing the placement of BESS turns out to be multi-criteria. To solve it, you can use the Pareto method with the determination of weighting factors by the method of expert evaluations. However, in order to reduce the influence of subjective factors, an algorithm for reducing such a problem to a single-criterion one with its subsequent solution based on the principle of least action is proposed.

List of references

1. E. Chemali, M. Preindl, P. Malysz, and A. Emadi, "Electrochemical and electrostatic energy storage and management systems for electric drive vehicles: State-of-the-art review and future trends," *IEEE J. Emerg. Sel. Top. Power Electron.*, vol. 4, no. 3, pp. 1117–1134, Sep. 2016.
2. X. Luo, J. Wang, M. Dooner, and J. Clarke, "Overview of current development in electrical energy storage technologies and the application potential in power system operation," *Appl. Energy*, vol. 137, pp. 511–536, Jan. 2015.
3. H. Chen, T. N. Cong, W. Yang, C. Tan, Y. Li, and Y. Ding, "Progress in electrical energy storage system: A critical review," *Prog. Nat. Sci.*, vol. 19, no. 3, pp. 291–312, 2009.
4. H. Ibrahim, A. Ilinca, and J. Perron, "Energy storage systems Characteristics and comparisons," *Renewable Sustain. Energy Rev.*, vol. 12, no. 5, pp. 1221–1250, 2008.
5. Q. Liao, B. Sun, Y. Liu, J. Sun, and G. Zhou, "A techno-economic analysis on NaS battery energy storage system supporting peak shaving," *Int. J. Energy Res.*, vol. 40, pp. 241–247, 2016.
6. N. Kawakami et al., "Development and field experiences of stabilization system using 34MW NAS batteries for a 51MW Wind farm," in *Proc. IEEE Int. Symp. Ind. Electron.*, 2010, pp. 2371–2376.
7. L. N. Thaller, "Electrically rechargeable redox flow cells," in *Proc. 9th Intersociety Energy Convers. Eng. Conf.*, 1974, pp. 1–5.

КВАНТОВЫЕ КОМПЬЮТЕРЫ КАК ЗАЛОГ РАЗВИТИЯ ВЫСОКИХ ТЕХНОЛОГИЙ

Аскерова Тамилла Ахмед к.

Старший преподаватель

Orcid 0000-0002-7194-8769

Ганбарова Сахиба Ибрагим к.

Старший преподаватель

Orcid 0000-0002-6606-8732

Гянджинский Государственный Университет

Гянджа, Азербайджан

Аннотация: квантовые компьютеры и квантовые вычисления - новая бас-пластинка, которая была добавлена в наше информационное пространство наряду с искусственным интеллектом, машинным обучением и другими высокотехнологичными терминами. Компьютерные технологии быстро развивались, находя применение человеческой деятельности во многих сферах деятельности. Размер машин уменьшился, скорость увеличилась, возможности компьютеров увеличились. Современные компьютеры, обладающие огромной скоростью, способны решать самые сложные задачи в физико-математических расчетах, оперировать сложными системами в биологических исследованиях и управлять гигантскими комплексами в промышленности. Однако существуют задачи, которые невозможно решить на обычных классических компьютерах на основе полупроводниковых элементов. Комбинаторные и подобные задачи требуют нового подхода, новых технических решений. Ответы на эти вопросы были даны теорией квантовых компьютеров.

Ключевые слова: нанотехнологии, радиочастотные импульсы, технологические возможности, квантовые импульсы.

О реальных, то есть работающих в настоящее время квантовых компьютерах (QC), ПерсТ сообщал неоднократно. Это относится к недавним

экспериментам по реализации некоторых квантовых алгоритмов. По всем признакам используемые установки действительно являются компьютерами: в них загружаются исходные данные, затем осуществляется их обработка и считывается результат. Но пока эти "компьютеры" обладают исключительно небольшой оперативной памятью (всего несколько кубитов) и низкой скоростью работы. Итак, выборочная операция всего 4 элементов выполняется на двух кубитах в течение десятков миллисекунд. Общий недостаток этих подходов заключается в том, что они не способны развиваться до состояния конкурентоспособности с современными классическими компьютерами. Реалистичные твердотельные квантовые компьютеры, рассмотренные ниже, не имеют этого фундаментального ограничения, но их воплощение потребует значительного прогресса в области нанотехнологий. Квантовый компьютер, основанный на квантовом эффекте Холла, предложен учеными из Университета Кларксона, Потсдам (США), диссипативное - магнитосопротивление приближается к нулю. Это позволяет рассчитывать на то, что слаженность работы электронной системы будет на высоком уровне. Кубы снова представляют собой полукруглость ядер, помещенных в 2DEG, и их состояние контролируется подачей радиочастотных импульсов. Чтобы обеспечить доступ к каждому локтю, предлагается использовать различные ядра со спинкой $1/2$, их будет установлено несколько десятков в таблице Менделеева. Тогда их частоты будут разными. Предполагается, что взаимодействие отдельных кубов (ядерных спинов) будет осуществляться за счет сверхтонкого взаимодействия электронов, движущихся по ларморовским орбитам, с магнитным моментом ядер. Т.к. это взаимодействие экспоненциально затухает для расстояний между ядрами, превышающих магнитную длину (квантовый ларморовский радиус $(\hbar S/EH)$ $1/2$, что обычно равно 100\AA), взаимодействующие ядра (кубы) не должны удаляться друг от друга на большие расстояния. Однако управлять этим взаимодействием еще сложнее, т.е. Включать и выключать его. Пока авторы не придумали ничего лучше, чем поместить между ядрами примесный атом, ионизация которого

светом со световым импульсом временно приводит к локальному нарушению когерентности в электронной системе. Наиболее реалистичный квантовый компьютер из кремния был предложен Б.Э.Кейном из Университета Нового Южного Уэльса в Сиднее (Австралия). Каждый кубик в нем реализован на основе основы отдельного атома изотопа фосфора - ^{31}P , ядро которого имеет спин $\frac{1}{2}$. Атом помещают на поверхность кремния, например, с помощью щупа туннельного микроскопа STM. Над ним находится затвор A, который управляет формой электронного облака. При взаимодействии с орбитальным моментом электрона спин ядра поляризуется. Необходимость во внешнем магнитном поле отпадает. Вращение ядра контролируется с помощью радиочастотных импульсов. Различное напряжение на затворе A позволяет обеспечить доступ к отдельной задней части из-за различий в частотах JAMR. Затворы J управляют перекрытием электронных облаков соседних атомов и, таким образом, включают или выключают взаимодействие соседних кубов. Обратите внимание, что характерные размеры в структуре составляют около 100Å. Это вызывает огромные технологические трудности при его реализации. Помимо технологических трудностей, рассмотренные конструкции имеют еще один общий недостаток. Они не организуют прямого взаимодействия каждого куба друг с другом. Хотя процедуры передачи состояния одного куба другому по цепочке N кубов были разработаны, однако количество операций умножается на O(N). В этом случае преимущество большинства квантовых алгоритмов перед классическими теряется, за исключением алгоритма Шора, который имеет практическое применение только в криптографии. Несмотря на то, что мы получили формальные указания на огромные возможности квантового компьютера, работающего в соответствии с законами квантовой физики, существует несколько фундаментальных физических помех, которые необходимо будет преодолеть, прежде чем квантовый компьютер будет построен в лаборатории. Эти помехи делают путь создания квантового компьютера трудным и долгим одновременно, и, вероятно, потребуются много лет, чтобы преодолеть его. Можно выделить две такие фундаментальных

трудностей: исправление ошибок и проблема оформления. Мы не будем обсуждать проблему исправления ошибок, которая в конечном итоге может оказаться очень сложной, поскольку, вероятно, небольшая неточность в реализации. Например, импульс π или другие элементы квантового вычисления могут в конечном итоге привести к абсолютно неправильному ответу. Некоторые авторы, изучая возникающие проблемы, стали предлагать наброски схем исправления таких ошибок. Небольшие ошибки, например, в алгоритме Шора, можно исправить, просто повторив это вычисление несколько раз, пока не будет получен правильный ответ. Это также легко проверить, умножив результирующие коэффициенты. (На самом деле алгоритм Шора, как и другие, не гарантирует правильного ответа с первой попытки, даже если ошибок нет.) Похоже, что именно проблема декогеренции становится, даже по современным представлениям, самой серьезной проблемой при реализации квантовых вычислений. Декогеренция представляет собой следующее явление: если квантовая система не изолирована от своего окружения и квантовая динамика окружающего оборудования также будет зависеть от работы квантового компьютера, то такие эффекты могут сделать эволюцию компьютера неунитарной. Поскольку пути параллельных вычислений, разделенные в начале вычисления, собираются только в конце, потеря фазовой когерентности вдоль таких путей испортит картину конструктивной и деструктивной интерференции, что является наиболее важным моментом квантовых вычислений. Следовательно, время декогеренции $t\Phi$ должно быть намного больше, чем ожидаемое время квантовых вычислений. Надо отметить что, проблема декогеренции является одной из тех проблем, для решения которых постоянное совершенствование техники проведения эксперимента может привести к значительным изменениям. Улучшение изоляции квантовой системы от ее окружения, которое дополняется улучшением технологии использования высокоточных измерений экспериментальной физики, может привести к увеличению времени декогеренции T , что позволит проводить эффективные квантовые вычисления. Из-за большой разницы в расстояниях

между уровнями допустимая рабочая скорость (время переключения) квантовых вентилях варьируется на 16 порядков величины. Столь же велики различия в технологических возможностях использования опрокидывающих импульсов в таких системах, которые существуют сегодня. Кроме того, технология может не позволить в полной мере использовать потенциальную скорость для любого данного кубита. Например, в недавних попытках реализовать квантовый компьютер с использованием линейных ионных ловушек время переключения составляло порядка 10^{-5} , что намного больше, чем 10^{-14} , поскольку оказалось ограниченным декодированием кубита из-за квантовых колебаний иона внутри ловушки. Отношение времени переключения к времени декогеренции является важной особенностью квантового компьютера. Он определяет количество шагов вычисления, которые могут быть выполнены до тех пор, пока декогеренция не нарушит взаимосвязь между фазами. Расчеты Унргу показывают, что для реализации схем, подобных алгоритму Шора, количество необходимых вычислений должно быть порядка куба числа битов, содержащихся в целом числе, подлежащем разложению на множители. Согласованность существующих в настоящее время кубитов не позволяет, например, разложить на множители 104-битное число (задача, выходящая за рамки возможностей любого из существующих классических компьютеров). Тем не менее, в настоящее время проводятся обнадеживающие эксперименты, в которых создаются элементарные квантовые вентили с использованием оптических микрополостей, а также ионных ловушек. Технологии, использованные в последнем случае, возникли в результате обобщения исследований атомных часов. Это, по-видимому, чрезвычайно важно, поскольку квантовые вычисления требуют большого времени дефазирования, а также большого времени декогеренции. Дефазирование – потеря точности в фазовых коэффициентах, должна быть сведена к минимуму в квантовых вычислениях. Из обзора текущего состояния квантовой экспериментальной физики, становится ясно, что создание квантовых компьютеров сейчас находится в зачаточном состоянии, и реализация даже

такой процедуры, как алгоритм факторизации Шора, требующий миллионов операций над тысячами бит. Однако даже в течение гораздо более длительного времени скромный квантовый компьютер уже позволит решать задачи, представляющие большой научный интерес. Сегодня многие выдающиеся ученые физики и информатики активно ищут новые способы использования квантовых компьютеров.

Список использованной литературы:

1. Беспалова В.Г., Козлова С.А. Оптика-2009: Труды шестой международной конференции молодых ученых и специалистов Санкт-Петербургский государственный университет информационных технологий, механики и оптики. Санкт-Петербург 2009

2. Игнатова Ю.А., Сорочинская М.А., Цветянский А.Л. Методические указания для студентов факультета высоких технологий. Часть 1. Ростов на Дону 2007

3. Козубов А.В., Гайдаш А.А., С.М. Кынев, В.И. Егоров, А. Е. Иванова, А.В. Глейм, Г.П. Мирошниченко ОСНОВЫ КВАНТОВОЙ КОММУНИКАЦИИ: ЧАСТЬ 1. Санкт-Петербург 2019

4. Чивилихин С.А. КВАНТОВАЯ ИНФОРМАТИКА Учебное пособие. Санкт-Петербург 2009

5. Цыганков В.С., Сементин С.А., Кучеренко А.О. Квантовые компьютеры Учебно- методическое пособие. Ростов-на-Дону 2001

6. Physics Letters, 1998, A239, p.143

7. Phys.Rev, 1998, A57, p.121

8. Nature, 1998, 393, p.133

УДК 633.11:551.58

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД АДАПТАЦІЇ ДО ЗМІНИ КЛІМАТУ ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ

Баранова Антоніна Олегівна

доктор філософії в галузі екології,

старший викладач

Поляков Микита Володимирович

аспірант

Розно Микола

Національний технічний університет

«Харківський політехнічний інститут»

м. Харків, Україна

Анотація: Світовий клімат змінюється. Ризики, що пов'язані з цими змінами є реальними, проте досить не визначеними. Вразливість суспільства до ризиків, що пов'язані зі змінами клімату, можуть посилити економічні та соціальні проблеми.

Ключові слова: клімат, парниковий газ, населення, екологічні наслідки

Адаптація до глобальної зміни клімату та глобального потепління – це пристосування природних чи антропогенних систем у відповідь на реальні чи очікувані кліматичні зміни та їх наслідки. Адаптація безпосередньо пов'язана з чутливістю системи та націлена на зменшення її вразливості до дії несприятливих екологічних наслідків. Адаптація до змін клімату дозволяє зменшити власну вразливість та використовувати сприятливі умови.

Навіть якщо буде вжито найефективніших заходів щодо скорочення викидів парникових газів, і обсяги викидів стабілізуються, це не означає відсутність подальших наслідків зміни клімату. Інертність кліматичної системи змусить планету ще довго відчувати ці наслідки, робить необхідність адаптації до змін неминучою. Роль адаптації зростає з величиною та швидкістю зміни клімату.

Адаптація особливо важлива для країн, що розвиваються. За прогнозами, саме ці країни мають на собі основний тягар наслідків глобального потепління. Здатність людей та екосистем адаптуватися нерівномірно розподілена по регіонах і групам населення, а країни, що розвиваються, як правило, мають менше можливостей для адаптації.

Клімат у світі, і, зокрема, в Україні, змінився вже і ще більше він зміниться в майбутньому. Питання зараз тільки в тому, як довго ми будемо дозволяти цим змінам відбуватися, і як змінимо свої життєві звички і навколишнє середовище існування у зв'язку з адаптацією до змін, що відбулися, і мінімізацією збитків від потенційно можливих криз.

Важливо розуміти, що зміни клімату – це не лише підвищення середньої температури на кілька градусів. Це насамперед її нестабільність, різні стихійні явища чи критичні значення кліматичних показників, різкі перепади тиску та перерозподіл кількості опадів. Все це нестиме як економічний, так і соціальний збиток для людей.

Залежно від очікуваних наслідків змін клімату застосовують різні методи адаптації. Але є універсальні, що підійдуть для будь-якого міста України. Насамперед це ті заходи, які дозволяють знизити рівень викидів CO₂ та інших забруднювачів повітря, і ті, що допоможуть знизити температуру повітря в місті в літні місяці.

Деякі механізми адаптації до зміни клімату:

- покращення управління земельними, пасовищними, водними та лісовими ресурсами;
- впровадження заходів енергозбереження та енергоефективності;
- збереження місцевого агро- та біологічного розмаїття, покращення місцевого екологічного управління.

**ВРАХУВАННЯ ІНФЛЯЦІЙНИХ ФАКТОРІВ У ТАКТИЦІ
ІНВЕСТИЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ Й ПРИ ОЦІНЦІ
ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ ДЛЯ ТРАНСПОРТНО-ЛОГІСТИЧНИХ
СИСТЕМ УКРАЇНИ**

Козупиця Сергій Іванович

к.т.н., доцент
Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна

Човнюк Юрій Васильович

к.т.н., доцент
Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна

Анотація: Мета цієї роботи полягає не тільки у постановці й розгляді найгострішої та актуальної проблеми врахування інфляційних факторів в управлінні фінансами й тактикою інвестиційного менеджменту логістичних державних/приватних підприємств України, але й у пропозиції бізнесу (іноземному/вітчизняному) основних критеріїв та методів прийняття довго- та короткострокових фінансових рішень у теперішніх нелегких умовах інфляційної, кризово-депресивної вітчизняної економіки, викликаної й породженої війною з РФ.

Ключові слова: інфляційні фактори, тактика, інвестиційний менеджмент, оцінка, інвестиційні проекти, вітчизняна економіка, транспортно-логістичні системи.

Концептуальною основою даного дослідження є роботи [1-16].

1. Формула Ірвінга Фішера для номінальної ставки доходності.

Відомо [2], що реальна, очищена від впливу інфляційного фактору, ставка доходності в умовах інфляції нижче номінальної, оскільки остання повинна враховувати у своїй величині ще так звану інфляційну премію, котра компенсує

інфляційне знецінення грошей і є надлишком/надбавкою до реальної ставки доходності, яку вимагають інвестори. Взагалі кажучи, інвесторів повинна влаштовувати лише така номінальна ставка доходності, котра забезпечить їй середній ринковий рівень рентабельності, й протиінфляційну гарантію у вигляді інфляційної премії. Зазначимо, що банківський процент за депозитами (в Україні він зараз складає 25% річних) не розкриває сьогодні антиінфляційну парасольку над збереженнями підприємств й приватних осіб. В цих умовах інвестори (вітчизняні/зарубіжні) вимушені вкладати свої кошти під ставки доходності, котрі не забезпечують повної інфляційної премії. Однак – і це абсолютно логічна економічна поведінка – інвестори вітчизняної економіки стають все більше й більше прискіпливими до ставок доходності, а з формуванням в Україні нормальних ринкових умов включення інфляційної премії у ставки доходності буде сприйматись як справа абсолютно природна. Тому має сенс розібрати інфляційну корекцію реальних і номінальних ставок доходності. Щоб розв'язати цю проблему, необхідно відповісти на такі два питання: 1) Яку інфляційну премію необхідно під'єднати до реальної ставки доходності, або, навпаки, вичленувати з номінальної ставки? 2) Як розрахувати реальну та номінальну ставки доходності із урахуванням темпів інфляції?

Використаємо для відповіді на ці два питання роботи [1,2]. Зрозуміло, що грошовий потік доходів повинен забезпечувати компенсацію інфляційних втрат. Досягти цього допомагає формула, виведена відомим американським економістом Ірвінгом Фішером:

$$(1+r) = (1+R) \cdot (1+\alpha) = 1+R+\alpha+R \cdot \alpha, \quad (1)$$

де: r – номінальна ставка доходності; R – реальна ставка доходності; α – прогнозований темп (річної) інфляції. Зазначимо, що всі величини у (1) виражені у вигляді десяткових дробів (не процентів!). При цьому $\alpha \cdot (1+R)$ – інфляційна премія (у частинах одиниці). Цю формулу (1) можна використати для визначення реальної ставки доходності й темпів інфляції [2]:

$$R = \frac{r-\alpha}{1+\alpha}; \quad \alpha = \frac{r-R}{1+R}. \quad (2)$$

Крім того, зазначимо, що річний рівень інфляції слід коректно обчислювати за відомих місячних темпів інфляції, користуючись формулою складних процентів:

$$\alpha_{річна} = \prod_{i=1}^{12} (1 + \alpha_i) - 1, \quad (3)$$

або у процентах:

$$\alpha_{річна, \%} = \left\{ \prod_{i=1}^{12} (1 + \alpha_i) - 1 \right\} \cdot 100\%. \quad (4)$$

У (3) та (4) $\alpha_{річна}$ - річний темп інфляції, α_i - місячний темп інфляції (у частинах одиниці). (У формулі (3) $\alpha_{річна}$ теж виражається у частинах одиниці).

2. Чистий річний грошовий потік від інвестиційного проекту й чиста теперішня його вартість.

Використаємо результати роботи [2] задля визначення чистого річного грошового потоку від конкретного інвестиційного проекту (ЧРГП):

$$\text{ЧРГП, грн.} = (\tilde{R} - C) \cdot (1 - T) + D \cdot T = (\tilde{R} - C - D) \cdot (1 - T) + D, \quad (5)$$

де: \tilde{R} - виручка за рік від інвестиційного проекту, грн.; C - витрати за рік (крім амортизаційних відрахувань), грн.; D - амортизаційні відрахування, грн.; T - річна ставка оподаткування прибутку (у частинах одиниці).

У найбільш загальному випадку [2] чиста теперішня вартість проекту (NPV – Net Present Value) обчислюється за наступною формулою:

$$NPV = \sum_{t=1}^n \frac{[\tilde{R}_t \cdot \prod_{r=1}^t (1 + i_r) - C_t \cdot \prod_{r=1}^t (1 + i_r')] \cdot (1 - T) + D_t \cdot T}{(1 + k)^t} - I_0, \quad (6)$$

де: NPV - чиста теперішня вартість інвестиційного проекту, грн.; \tilde{R}_t - номінальна виручка t -го року, яка оцінена для безінфляційної ситуації, тобто у цінах базового періоду, грн.; i_r - темпи інфляції доходів r -го року; C_t - номінальні витрати t -го року у цінах базового періоду, грн.; i_r' - темпи інфляції витрат r -го року; T - ставка оподаткування прибутку; I_0 - первісні витрати на купівлю основних засобів; k - середньовиважена вартість капіталу, яка включає інфляційну премію.

Формулу (6) у подальшому будемо використовувати для наступного випадку ($i_r = i_r' = \tilde{i} = const$), а також задля спрощення розрахунків вважатимемо, що $(\tilde{R}_t - C_t) = E_t = E = const$. Тоді формула (6) суттєво спрощується і приймає вигляд:

$$NPV = \sum_{t=1}^n \frac{[E \cdot \prod_{r=1}^t (1 + \tilde{i})] \cdot (1 - T) + D_t \cdot T}{(1 + k)^t} - I_0. \quad (7)$$

3. Середньовиважена вартість капіталу, яка включає інфляційну премію.

Середньовиважена вартість капіталу підприємства/логістичної (транспортно-логістичної) фірми (або, у різних джерелах, собівартість капіталу, середня ціна капіталу) представляє собою мінімальну норму прибутку (η_0), яку очікують акціонери й кредитори даного підприємства (фірми) від своїх вкладень. Обрані для реалізації інвестиційні проекти повинні забезпечувати хоча б не меншу норму прибутку.

Визначається середньовиважена вартість капіталу як середня виважена з індивідуальних вартостей («цін»), у які обійдеться підприємству/фірмі залучення різноманітних видів ресурсів: акціонерного капіталу, отриманого шляхом продажів звичайних та привілейованих акцій (окремо), кредитів, облігаційних та інших запозичень і т.п. Першим етапом вимірювання середньовиваженої вартості капіталу є, таким чином, обчислення індивідуальних вартостей перерахованих вище видів ресурсів, другим – перемноження кожної з отриманих «цін» на питому вагу даного ресурсу у загальній сумі джерел коштів, третім – знаходження суми результатів [4]. Для аналізу інвестиційних проектів особливо важливе те, що з точки зору ризику середньовиважена вартість капіталу визначається як безризикова частина норми прибутку на вкладений капітал (за котру зазвичай приймають середню доходність за державними цінними паперами), плюс премія за фінансовий та підприємницький ризику (η_1), плюс інфляційна премія. Тому середньовиважена вартість капіталу може бути визначена за наступною формулою:

$$k = \eta_0 + \eta_1 + R \cdot \alpha + \alpha. \quad (8)$$

4. Чисельний приклад з української практики (для транспортно-логістичної компанії).

Вихідні дані інвестиційного проекту мають (в умовах сучасної України) наступні значення: а) первісні витрати на проект - $2 \cdot 10^9 \$$ ($I_0 = 2 \cdot 10^9 \$$); б) строк життя проекту – 4 роки ($n = 4$ роки); в) щорічні амортизаційні відрахування - $2 \cdot 10^9 \$$ ($D_t = D = 2 \cdot 10^9 \$$); г) ставка оподаткування прибутку – 38% ($T = 0,38$); д) середньовиважена вартість капіталу, яка включає без ризикову частину норми прибутку на вкладений капітал, премію за фінансовий та підприємницький ризику, а також інфляційну премію – 250% (річних) ($k = 2,5$); е) виручка (надходження – витрати) за рік складають - $4 \cdot 10^9 \$$ ($E = 4 \cdot 10^9 \$$); є) прогнозований рівень інфляції (річний – 130%) ($\alpha_{річна} = 1,3$).

Тоді чиста теперішня вартість проекту складає:

$$\begin{aligned} NPV, \text{ млрд.} \$ &= \frac{[4 \cdot (1+1,3)] \cdot (1-0,38) + 2 \cdot 0,38}{(1+2,5)^1} + \frac{[4 \cdot (1+1,3)^2] \cdot (1-0,38) + 2 \cdot 0,38}{(1+2,5)^2} + \\ &+ \frac{[4 \cdot (1+1,3)^3] \cdot (1-0,38) + 2 \cdot 0,38}{(1+2,5)^3} + \frac{[4 \cdot (1+1,3)^4] \cdot (1-0,38) + 2 \cdot 0,38}{(1+2,5)^4} - 2 = \\ &= 1,847 + 1,133 + 0,721 + 0,468 - 2 = 2,169 \text{ млрд.} \$ \end{aligned}$$

Даний проект може бути ухвалений, оскільки його чиста теперішня вартість більше нуля. Цей проект забезпечує виражені у середньовиваженій вартості капіталу інтереси та очікування інвесторів. Секрет успіху розглядуваного проекту явно полягає у можливості виробника (товарів і послуг) підвищувати ціни готової продукції (послуг) випереджаючими темпами у порівнянні з інфляційним зростанням цін витрат й, таким чином, не тільки перекладати підвищення витрат на споживача цих товарів (послуг), але й знімати значний прибуток.

Для проведення подальшого аналізу ефективності інвестицій в сучасну українську економіку зробимо ще одне спрощення формули (7), а саме: вважатимемо (як у розглянутому вище прикладі), що $D_t = D = const$, тобто річні

амортизаційні відрахування не залежать від номеру року (t), а є постійною величиною. Тоді замість (7) отримаємо формулу, яку будемо використовувати у подальшому для інших критеріїв (крім NPV) визначення ефективності інвестування:

$$NPV = E \cdot (1-T) \cdot \frac{(1+\tilde{i})}{(k-\tilde{i})} \cdot \left\{ 1 - \left[\frac{1+\tilde{i}}{1+k} \right]^n \right\} + D \cdot T \cdot \frac{1}{k} \cdot \left\{ 1 - (1+k)^{-n} \right\} - I_0. \quad (9)$$

Формулу (9) вигідно використовувати для інвестиційних проектів, у яких самі інвестиції є разовими і складають I_0 , а потім n років отримують сталий щорічний дохід E . Цей вираз (9) можна застосувати для аналізу залежності NPV від параметрів $n, k, \tilde{i}, E, D, T, I_0$. Зокрема, k повинно бути більшим за \tilde{i} ($k > \tilde{i}$), а при $k \rightarrow \infty$, $NPV \rightarrow -I_0$. Тобто, при великій ставці k малим є вклад віддалених платежів, а проекти з великим терміном віддачі мають незначну перевагу. За заданих параметрів $E, T, \tilde{i}, n, D, I_0$ можна знайти таке значення k^* (чисельними методами), при якому $NPV=0$. Починаючи з цієї величини, $k > k^*$, і тому такі проекти не вигідні, ризиковані, $NPV < 0$, дуже чутливі до значення k , а їх запровадження є не вигідним для інвесторів. Якщо $k < \tilde{i}$, за інших однакових умов, може виникнути ситуація (недооцінка темпів річної інфляції), коли $NPV < 0$, а саме, при умові:

$$E \cdot (1-T) \cdot \frac{(1+\tilde{i})}{(\tilde{i}-k)} \cdot \left\{ 1 - \left[\frac{1+\tilde{i}}{1+k} \right]^n \right\} > D \cdot T \cdot \frac{1}{k} \cdot \left\{ 1 - (1+k)^{-n} \right\} \quad (10)$$

Тобто, за реалізації умови (10) для таких k , менших \tilde{i} , не врятують навіть амортизаційні відрахування, котрі з роками накопичуються у даному підприємстві (транспортно-логістичній фірмі).

5. Аналіз ефективності інвестицій за критеріями: 1) терміну окупності; 2) внутрішньої норми доходності; 3) рентабельності.

Інвестиційний процес зазвичай об'єднує два протилежних процеси: створення виробничого об'єкту (який виготовляє товари та/чи надає певні послуги) – інвестування та послідовне отримання доходу. Аналіз виробничих інвестицій полягає саме у оцінці і порівнянні ефективності альтернативних

проектів. Будь-який метод оцінки пов'язаний зі зведенням грошових величин до одного моменту часу. Ставка відсотків, за якою здійснюється зведення, називається ставкою порівняння (по суті, це - k). Зазвичай її беруть на рівні середньої ставки по довгостроковим кредитам, що діє на ринку. При цьому враховують ризик у вигляді відповідного доданку (як і інфляцію). У фінансовому аналізі ефективності інвестицій найбільш вживаними є такі показники (крім NPV): 1) термін окупності; 2) внутрішня норма доходності; 3) рентабельність.

Термін окупності $n_{ок}$ - це тривалість періоду, в якому сума доходів, дисконтованих на момент завершення інвестицій, дорівнює сумі інвестицій, зведених на цей момент. Тобто за $n_{ок}$ повністю окупуваються інвестиції. Термін окупності залежить від ставки порівняння (k) та темпів інфляції (\tilde{i}). У найпростішому випадку при аналізі невеликих проектів використовують спрощений показник терміну окупності:

$$n_{спр.} = \frac{K}{E}, \quad (11)$$

де: K – інвестиції ($K \equiv I_0$), E – щорічний доход.

Уточнена формула, яка використовується для визначення терміну окупності, може бути сформована на основі міркувань, наведених при визначенні NPV (за (9)). Нехай K – зведена на початок віддачі проекту величина інвестицій ($K \equiv I_0$), $q = k$ – ставка порівняння, тоді з (9) маємо, що чистий зведений на початок віддачі доход від m періодів віддачі складає:

$$S_m = E \cdot (1-T) \cdot \frac{(1+\tilde{i})}{(k-\tilde{i})} \cdot \left\{ 1 - \left[\frac{1+\tilde{i}}{1+k} \right]^m \right\} + D \cdot T \cdot \frac{1}{k} \cdot \{ 1 - (1+k)^{-m} \} - I_0. \quad (12)$$

Зрозуміло, що знайдеться m таке, що: $S_m < I_0 < S_{m+1}$. Приймаємо це m за цілу частину $n_{ок}$. (Позначається $[n_{ок}]$). Дробова частина $n_{ок}$ (позначається $\{n_{ок}\}$) дорівнює деякій частині року, що рівна:

$$\{n_{ок}\} = \frac{(I_0 - S_m)}{(1+k)^{-(m+1)} \cdot R_{m+1}^*}, \quad (13)$$

де:

$$R_{m+1}^* = NPV_{m+1} - NPV_m = E \cdot (1-T) \cdot \frac{(1+\tilde{i})}{(k-\tilde{i})} \cdot \left\{ \left[\frac{1+\tilde{i}}{1+k} \right]^m - \left[\frac{1+\tilde{i}}{1+k} \right]^{m+1} \right\} + D \cdot T \cdot \frac{1}{k} \cdot \left\{ (1+k)^{-m} - (1+k)^{-(m+1)} \right\} \quad (14)$$

Якщо доход можна подати у вигляді анuitету, тоді $n_{ок}$ можна знайти аналітично. Розглянемо випадок разових інвестицій $K \equiv I_0$ на початку проекту і сталих доходів E протягом n років. Прирівнюємо інвестиції K потоку доходів за ставкою порівняння k :

$$K \equiv I_0 = E \cdot (1-T) \cdot \frac{(1+\tilde{i})}{(k-\tilde{i})} \cdot \left\{ 1 - \left[\frac{1+\tilde{i}}{1+k} \right]^{n_{ок}} \right\} + D \cdot T \cdot \frac{1}{k} \cdot \left\{ 1 - (1+k)^{-n_{ок}} \right\} \quad (15)$$

а другим членом у (15) нехтуємо ($D \equiv 0$ – не враховуємо амортизаційні відрахування), тоді:

$$K \equiv I_0 = E \cdot (1-T) \cdot \frac{(1+\tilde{i})}{(k-\tilde{i})} \cdot \left\{ 1 - \left[\frac{1+\tilde{i}}{1+k} \right]^{n_{ок}} \right\}. \quad (16)$$

Звідси, при умові:

$$K \cdot (k - \tilde{i}) < E \cdot (1-T) \cdot (1 + \tilde{i}), \quad (17)$$

знаходимо:

$$n_{ок} = \frac{\ln \left\{ 1 - \frac{K \cdot (k - \tilde{i})}{E \cdot (1-T) \cdot (1 + \tilde{i})} \right\}}{\ln \left\{ \frac{1 + \tilde{i}}{1 + k} \right\}}. \quad (18)$$

До речі, умова (17) є умовою окупності інвестицій у кінцевий термін [3].

Якщо порівняти $n_{снр.}$ за (11) з $n_{ок}$ за (18) (за інших однакових умов, тобто $D \equiv 0$), тоді можна встановити, що для довільних інвестиційних проектів:

$$n_{ок}(k, \tilde{i}) > n_{снр.} \quad (19)$$

Недоліком критерію $n_{ок}$ є те, що не враховується прибуток інвестиційного проекту, отриманий за межами $n_{ок}$. Тому термін окупності використовують разом з іншими критеріями. Якщо термін окупності більший, ніж прийняті обмеження (у інвесторів/кредиторів), тоді проект не приймають, якщо ж менший, тоді проект аналізують далі.

Внутрішня норма доходності – це ставка відсотку, при якому зведена величина інвестицій дорівнює зведеній на ту ж дату сумі доходів. Позначається IRR (Internal Rate of Return). Чим вище IRR інвестиційного проекту, тим більша ефективність капіталовкладень. Нехай капіталовкладення здійснюються за рахунок залучених коштів за ставкою κ . Тоді різниця $(IRR - \kappa)$ показує ефективність інвестиційної діяльності. (Зрозуміло, що у κ повинні бути враховані всі безризикові, ризикові й інфляційні компоненти).

Якщо $IRR = \kappa$, тоді інвестиції безприбуткові. Якщо $IRR < \kappa$, тоді інвестиції збиткові. Якщо $IRR > \kappa$, тоді інвестиції прибуткові. Розрахунок $q_b = IRR$ – перший крок аналізу проекту. Якщо $q_b \geq (15...20)\%$, тоді інвестиційний проект аналізується далі. Якщо $q_b < (15...20)\%$, тоді проект відхиляється.

Рівняння для $IRR = q_b$ отримують, прирівнюючи чистий зведений доход NPV (9) до нуля. Тоді рівняння (нелінійного типу), яке визначає IRR знаходимо зі співвідношення:

$$E \cdot (1-T) \cdot \frac{(1+\tilde{i})}{(q_b - \tilde{i})} \cdot \left\{ 1 - \left[\frac{1+\tilde{i}}{1+q_b} \right]^n \right\} + \frac{D \cdot T}{q_b} \cdot \left\{ 1 - (1+q_b)^{-n} \right\} = I_0. \quad (20)$$

Зазначимо, що зі збільшенням показника $\tilde{\alpha}$, який поданий формулою:

$$\tilde{\alpha} = \frac{I_0 \cdot (q_b - \tilde{i})}{E \cdot (1-T) \cdot (1+\tilde{i})}, \quad (21)$$

прибутковість проекту падає. Але показник $\tilde{\alpha}$ наближено співпадає зі спрощеним значенням $n_{ок}$. Це означає, що зі збільшенням терміну окупності $n_{ок}$ проект стає менш прибутковим. Навпаки, при малих термінах окупності $n_{ок}$ проект буде більш прибутковим (і більш привабливим для інвесторів/кредиторів!).

IRR зручно знаходити, користуючись системою електронних таблиць Microsoft Excel для Windows. При цьому для знаходження IRR досить використати вбудовану функцію IRR.

Рентабельність або коефіцієнт прибутковості – це відношення зведених доходів до зведених на той же час інвестицій. Якщо K – щорічний потік

інвестицій $1 \leq t \leq n_1$, E – щорічний потік доходів $n_1 + 1 \leq t \leq n_2$, k – ставка порівняння, \tilde{i} – темпи річної інфляції доходів (однакові при $1 \leq t \leq n_2$), тоді рентабельність U дорівнює:

$$U = \frac{\left\{ E \cdot (1-T) \cdot \frac{(1+\tilde{i})}{(k-\tilde{i})} \cdot \left[\left(\frac{1+\tilde{i}}{1+k} \right)^{n_1+1} - \left(\frac{1+\tilde{i}}{1+k} \right)^{n_2} \right] + D \cdot T \cdot \frac{1}{k} \cdot \left[(1+k)^{-(n_1+1)} - (1+k)^{-n_2} \right] \right\}}{K \cdot \frac{(1+\tilde{i})}{(k-\tilde{i})} \cdot \left\{ 1 - \left[\frac{1+\tilde{i}}{1+k} \right]^{n_1} \right\}}. \quad (22)$$

Якщо потік платежів доходу – стала річна рента E , K – разові інвестиції на початку проекту, тривалість доходів від якого n років, тоді рентабельність має вид:

$$U = \frac{E \cdot (1-T) \cdot \frac{(1+\tilde{i})}{(k-\tilde{i})} \cdot \left\{ 1 - \left[\frac{1+\tilde{i}}{1+k} \right]^n \right\} + \frac{D \cdot T}{k} \cdot \left\{ 1 - (1+k)^{-n} \right\}}{K}. \quad (23)$$

У даному випадку ставку порівняння k ще називають **нормативом рентабельності**. Тому при $U = 1$ доходність інвестицій точно відповідає нормативу рентабельності k . При $U < 1$ інвестиції не забезпечують норматив рентабельності і тому вони є нерентабельні. При $U > 1$ інвестиції рентабельні. Зазначимо, що зі зростанням $n_{ок}$ рентабельність U падає, а зі зростанням $q_b = IRR$ рентабельність зростає. Цей висновок справедливий для випадку, коли здійснюються разові інвестиції на початку проекту, а потім протягом n років отримують інвестори сталу річну ренту. Для довільного потоку доходів залежність рентабельності U від $n_{ок}, k, \tilde{i}$ більш складна.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Ейсан Нікбахт, Анжеліко Гроппеллі. Фінанси. – К.: ВІК, ГЛОБУС, 1992. 384с.
2. Стоянова Е. Финансовый менеджмент в условиях инфляции. – М.: Перспектива, 1994. 63с.
3. Пасенченко Ю.А. Методи фінансових розрахунків. – К.: ВШЕДА «АЖІО-Коледж», 2000. 136с.

4. Хорин А.Н. Анализ финансовых ресурсов и цена капитала предприятия. Бухгалтерский учёт. №4. 1994.
5. Башарин Г.П. Начала финансовой математики. – М.: ИНФРА-М, 1997. 180с.
6. Брігхем Е.Ф. Основи фінансового менеджменту. – К.: Молодь, 1997. 1000с.
7. Ващенко Т.В. Математика финансового менеджмента. – М.: Перспектива, 1996. 82с.
8. Вітлінський В.В., Наконечний С.І. Ризик у менеджменті. – К.: Борисфен – М, 1996. 336с.
9. Количественные методы финансового анализа/Под ред. С.Дж. Брауна и М. Крицмена. – М.: ИНФРА-М, 1996. 336с.
10. Кочович Е. Финансовая математика. – М.: Финансы и статистика, 1994. 272с.
11. Лапішко М.П. Основи фінансово-статистичного аналізу економічних процесів. – Львів: Світ, 1995. 328с.
12. Мелкумов Я.С. Теоретическое и практическое пособие по финансовым вычислениям. – М.: ИНФРА-М, 1996. 336с.
13. Пасенченко Ю.А. Фінансова математика. – К.: Наша справа, №2, 1998. 62с.
14. Четыркин Е.М. Методы финансовых и коммерческих расчётов. – М.: Дело Лтд, 1995. 320с.
15. Первозванский А.А., Первозванская Т.Н. Финансовый рынок: Расчёт и риск. – М.: ИНФРА-М, 1994. 192с.
16. Лукасевич И.Я. Анализ финансовых операций. – М.: Финансы, 1998. 400с.

ФУНКЦІОНУВАННЯ КУЛЬОВОЇ МУФТИ ВІЛЬНОГО ХОДУ

Малашенко Володимир Олександрович,

Доктор технічних наук, професор
Національний університет «Львівська політехніка»,

Лисяк Богдан Ростиславович,

Інженер, Дрогобицька машинобудівельна компанія,

Федик Василь Володимирович,

викладач, Дрогобицький коледж нафти і газу

Анотація. Відомо, що механізм вільного ходу широко використовується в різних автомобілях для автоматичного з'єднання та роз'єднання валів і передачі крутного моменту лише в одному напрямку. На тепер застосовують обгінні роликові муфти, які обмежують величини крутного моменту за рахунок ковзання роликів відносно робочої поверхні барабана, що часто утруднює процес запуску основних двигунів. Аналізуючи наявні літературні джерела, робимо висновок, що до цих муфт також висуваються жорсткі технологічні та конструктивні вимоги. Тому по можливості їх замінюють храповими механізмами, які також мають ряд істотних недоліків. Це вимагає покращення механізму приводів стартерів, що пропонується в даній роботі.

Ключові слова: кулькова муфта, прямі канавки, муфта, кулькова фрикційна.

На основі відомих теоретичних результатів удосконалення процесу зчеплення кінців валів кульковими обгінними муфтами та попередніх експериментів [1-5] розроблено нову конструкцію муфти, визначено її кінематичні та силові параметри для випадку, коли робочі канавки веденої півмуфти є паралельні до осі зчеплення.

Принцип функціонування цієї муфти (рис. 1) аналогічний існуючому прототипу [2]. Вона складається із: 1 - ведучої півмуфти, яка має фланець 2 з пазами 3; 4 - веденої півмуфти з циліндричною поверхнею 5, яка також

виконана з пазами 6; 7 - кульок, що розміщені в цих пазах, 8 - кільця, що спираються на пружину 9; 10 – корпуса і стопорного кільця 11. Ведуча півмуфта має зуби 12 для з'єднання її з приводом двигуна. Установчі розміри муфти узгоджені з параметрами вала серійного стартера і його приводної передачі.

Виготовлення канавок, паралельних осі вала, є основною перевагою нової кульової обгінної муфти, що істотно спрощує її виготовлення. Тому існує нагальна необхідність проведення даних досліджень працездатності механічного приводу з таким новим зчепленням. Кульки 7, які раніше знаходилися в пазах веденої півмуфти 4, починають котитися за рахунок пружин 9 у криволінійних пазах 3, які вже рухаються. В результаті муфта починає обертатися як єдине ціле і набуває постійної кутової швидкості, тобто муфта переходить в робочий стан та обертає колінчастий вал двигуна внутрішнього згоряння тому, що ведуча шестерня 12 входить у зачеплення з вінцем зубів маховика. Після цього запускається головний двигун. Під час роботи двигуна швидкість обертання колінчастого вала дорівнює 84...136 рад/с, що значно більше швидкості обертання ротора стартера, тому від вінця маховика відразу від'єднується ведуча шестерня, а за нею кульки по похилих поверхнях канавок до веденої півмуфти 4. Муфта відключається і переходить у режим вільного ходу.

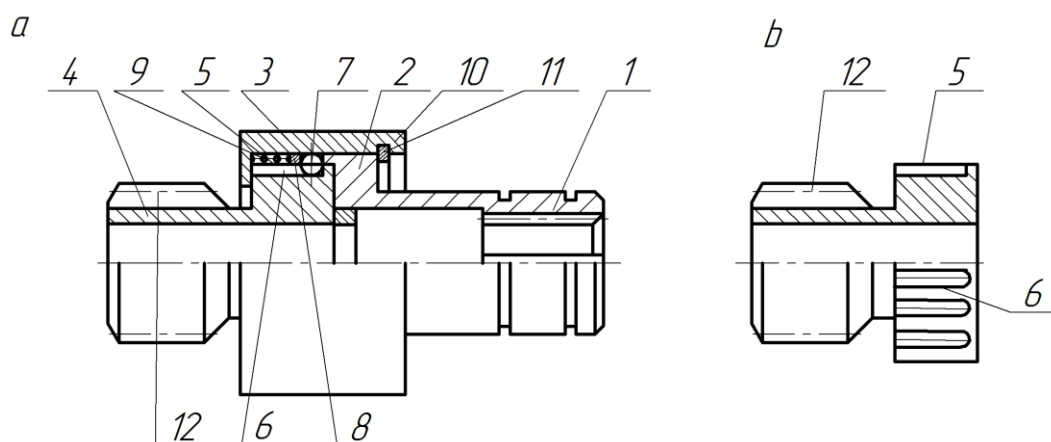

Рис. 1. Кульковий механізм вільного ходу стартера двигунів внутрішнього згоряння: а – загальний вигляд зчеплення; б – ведена півмуфта з шестірнею і пазами

Важливо відзначити, що існує дві основні модифікації цього зчеплення в залежності від конструкції муфти і режиму її роботи. Це коли кульки вільно рухаються по пазах або повністю знаходяться у зачепленні з двома частинами муфти (рис. 1 і 2).

Можливі положення кульки відносно пазів півмуфти показано на рис. 2.

Максимальний і мінімальний кут повороту муфти показані на рис. 3.

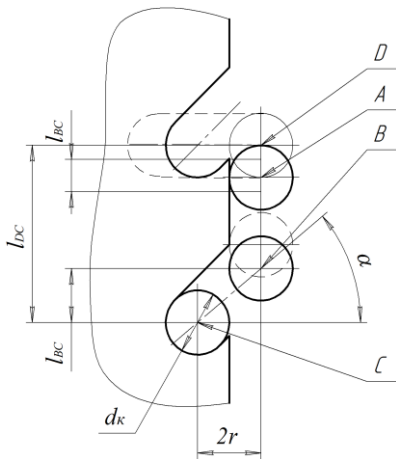

Рис. 2. Варіанти розташування кожної кульки в період включення зчеплення

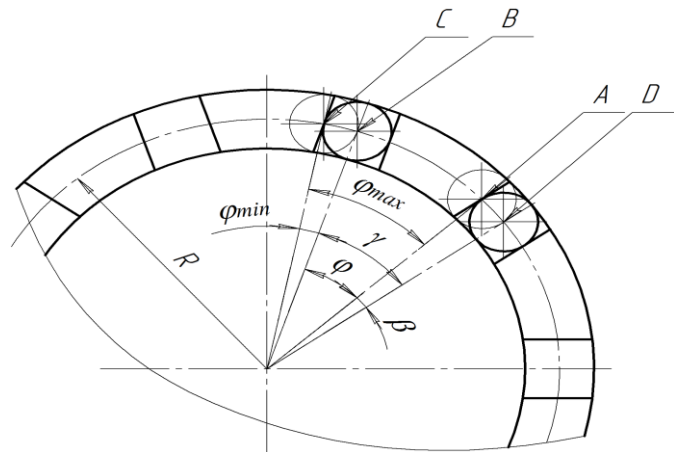

Рис. 3. Фронтальний вигляд муфти, розрахункова схема для визначення кутового переміщення

Мінімальне кутове зміщення (рис. 3) півмуфти перед з'єднанням можна визначити

$$\varphi_{\min} = \frac{l_{BC}}{R} \approx \frac{2r \operatorname{tg} \alpha}{R}. \quad (1)$$

$$t_{\min} = \frac{\varphi_{\min}}{\omega_1} = \frac{2r \operatorname{tg} \alpha}{\omega_1 R}. \quad (2)$$

$$(t_{\min} \leq t_i \leq t_{\max}).$$

Вирази для максимальної величини кутового переміщення та часу відносного переміщення канавок і кульок також видно з рис. 3 (перемикання в цьому діапазоні розрахунків виконуються)

$$\varphi_{\max} = \frac{2r \operatorname{tg} \alpha}{R} + \frac{2\pi}{z} \frac{r}{R} = \frac{2zr \operatorname{tg} \alpha + 2\pi R - rz}{Rz} = \frac{2\pi R + rz(2 \operatorname{tg} \alpha - 1)}{Rz}. \quad (3)$$

Тоді максимальний час включення муфти визначено так

$$t_{\max} = \frac{\varphi_{\max}}{\omega_1} = \frac{2\pi R + rz(2\operatorname{tg}\alpha - 1)}{\omega_1 Rz}. \quad (4)$$

Той факт, що ми змінили напрямок канавок у веденій півмуфти, призводить до необхідності уточнення розрахунку навантажень основних елементів муфти. На рис. 4 показані режими роботи зчеплення (I, II, III), а на рис. 5 – фази перемикавання зчеплення з урахуванням силових взаємодій на поверхнях кульок і пазів півмуфт.

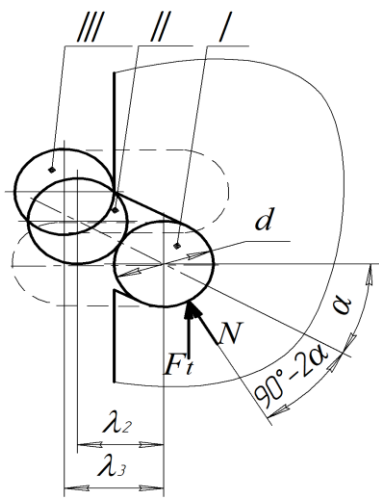

Рис. 4. Характерні окремі положення кульок зчеплення

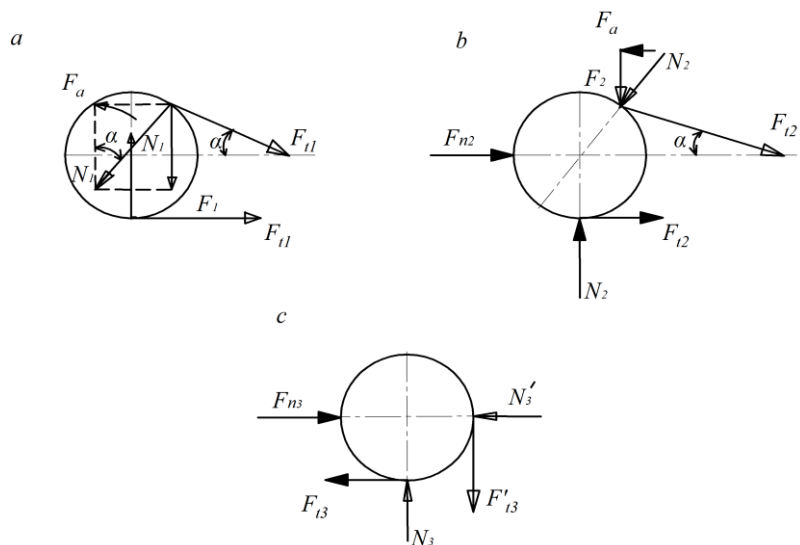

Рис. 5. Фази перемикавання зчеплення : *a* – робоче положення; *b* – початок викочування кульки з канавки; *c* – кулька викотилася і ковзає по торцю

Враховуючи баланс дій кульок для робочого стану (*a*) зчеплення отримуємо

$$F_{t1}(\cos \alpha + 1) - F_a = 0; \quad N_1 - F_1 - F_{t1} \sin \alpha = 0. \quad (5)$$

Для проміжного стану (*b*) зчеплення отримуємо

$$F_{t2}(\cos \alpha + 1) - F_a - F_{n2} = 0; \quad N_2 - F_2 - F_{t2} \sin \alpha = 0; \quad F_{n2} = \frac{Gd\lambda_2}{8c^3 i_p}. \quad (6)$$

Нарешті, для холостого ходу зчеплення (*c*) маємо

$$F_{n3} - F_{t3} - N'_3 = 0; \quad N_3 - F'_{t3} = 0; \quad F_{n3} = \frac{Gd\lambda_3}{8c^3 i_p}. \quad (7)$$

Припустимо, що крутний момент на приводній напіввтулці є постійним

$$F_1 = F_2 = T_p / R . \quad (8)$$

З рис. 4 видно, що i , тобто максимальна сила пружності пружини становить

$$F_{n\max} = \frac{Gd\alpha_k}{16c^3i_p} . \quad (9)$$

Тут у виразах (5) - (9) використано наступні позначення: нормальний тиск і тертя, що виникають між кульками та робочими поверхнями канавок муфти ($i = 1, 2, 3$); α_k - кут нахилу канавок, F_a - осьова складова сили F ; F_n - сила пружності пружини; G - модуль пружності II роду; d - діаметр дроту, c - характеристики пружини, i_p - число робочих витків, T_p - номінальний крутний момент.

Отримано максимальну величину крутного моменту, який може передати муфта з урахуванням тертя кочення між тілами та робочими поверхнями канавок, що приводяться в дію. Для окремих структурних факторів значення максимального обертального визначено шляхом проведених розрахунків за наступною формулою

$$T_{\max} = \frac{k_n G d_n^4 \lambda_3 f D_o}{16 D_n^3 i_p (\cos 2\alpha + f \sin \alpha)} . \quad (10)$$

Тут k_n - коефіцієнт зміни навантаження; d_n - діаметр дроту пружини; f - коефіцієнт тертя; i_p - число витків пружини, решта параметрів описано вище.

КІЛЬКІСНИЙ АНАЛІЗ ЗМІНИ МАКСИМАЛЬНОГО НАВАНТАЖЕННЯ

d_n , мм	0,5	1,5	2,0	2,5	3,0	3,5	4,0	5,0
$F_{n\max}$, Н	0,01	1,11	4,42	8,40	18,62	31,01	58,32	138,60

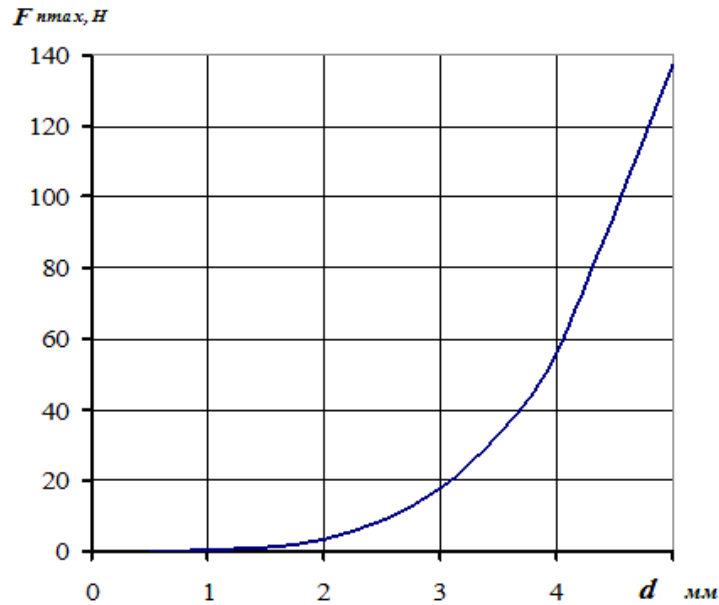

Рис. 6. Зміна сили пружності в залежності від діаметра дроту

Висновки. 1. Отримані нами аналітичні вирази мають практичне значення. Вони дозволяють задавати час вмикання і вимикання муфти (1) - (4) і визначати силову взаємодію між її елементами (5) - (9).

2. Проведені теоретичні дослідження та отримані аналітичні вирази є суттєвою основою для подальшого вивчення можливостей застосування обгінних кулькових муфт у приводах транспортних засобів з двигунами внутрішнього згоряння.

3. За графіком (рис. 6) можна легко підібрати конкретні параметри пружини навіть під час роботи муфти.

Список літератури

1. ДСТУ 2278 - 93. Муфти механічні. Терміни для визначення.
2. Конічна обгінна муфта. Патент України № 29068А, 1999 р. / В.О. Малащенко, П.Я. Петренко, О.І. Сороковський.
3. Кульова муфта вільного ходу. Патент України № 28884А, 1999 р. / В.О. Малащенко, О.І. Сороковський.

4. Малащенко В.О. Муфти приводу. Конструкції та приклади розрахунків. – Львів. НУ ЛП, 2006. – 196 с. та 2009. – 216 с. (2-е видання).

5. Malaschtchenko V, Sorokivskij O. The Selection of Parameters of a Coaster Ball clutch and Recommendation for its Construction. Transactions of the Universities of Kosici, № 2, 2002. – С. 1 – 6 (Slovenes).

ОЦІНКА ПОВНИХ ЕНЕРГЕТИЧНИХ ВИТРАТ НА ЕКСПЛУАТАЦІЮ ВУГІЛЬНОЇ ТЕПЛОВОЇ ЕЛЕКТРОСТАНЦІЇ

Малярєнко Олена Євгеніївна

канд. техн. наук, ст. наук. співр., завідувачка відділу
Інститут загальної енергетики НАН України,
м. Київ, Україна

Анотація. Оцінка ефективності впровадження певної технології визначається низкою показників. Одним з таких є питомий показник повних енергетичних витрат на одиницю виробленої енергії. Цей показник можна порівнювати для різних видів енергетичних установок, визначаючи пріоритетність їх впровадження. Обчислюють повні енергетичні витрати за весь життєвий цикл експлуатації установки від її будівництва до ліквідації. В цій публікації розглянуто на конкретному прикладі особливості обчислення повних енергетичних витрат на експлуатацію блоку теплової електростанції, що спалює вугілля, за весь термін, на який розраховано обладнання.

Ключові слова: повні енергетичні витрати, життєвий цикл, паротурбінна технологія, вугілля.

Згідно з запропонованою Білодідом В.Д. [1] новою методикою визначення повних енергетичних витрат для співставної оцінки різних енергетичних технологій, які обчислено для комбінованих енергетичних установок із відновлюваними джерелами енергії та для атомного енергоблоку, обраховано повні енергетичні витрати за складовою на експлуатацію теплової електростанції (ТЕС) на прикладі енергоблоку потужністю 300 МВт.

Згідно запропонованої методології [2] сумарні експлуатаційні витрати складатимуть:

$$E_{eks} = \sum_{i=1}^Z E_{ei} = E_{\Pi} + E_{ВП} + E_a + E_r + E_{kr} + E_z + E_p + E_{pr} + E_{in} \quad (1)$$

де z – кількість складових експлуатаційних витрат, $E_{п}, E_{вп}, E_{а}, E_{r}, E_{kr}, E_{z}, E_{р}, E_{pr}, E_{in}$ – відповідно, повні енергетичні витрати на паливо для експлуатації енергоблоку, енергетичний еквівалент витрат на власні потреби енергоблоку, амортизацію, щорічні профілактичні ремонти, періодичні капітальні ремонти з заміною частини обладнання та модернізацією, заробітну плату експлуатаційного персоналу, на оплату податків і загальнодержавних зборів, на створення планових прибуткових накопичень, на інші матеріали та реагенти (крім палива чи енергії), що необхідні для роботи енергетичного об'єкту.

Розглянемо алгоритми обчислення окремих складових.

1. Витрати на паливо для експлуатації

Вихідні дані та розрахунок наведені у табл. 1. Питомі витрати палива на виробництво електроенергії на електростанціях загального користування, крім ТЕЦ, що працюють на органічному паливі, взято з [3,4] (табл.1). Енергоємність палива визначалась через витрати енергоресурсів на його видобування, збагачення, транспортування, зберігання згідно методики повної енергоємності продукції [5]. Питомі витрати енергоресурсів на видобування вугілля були для теплової енергії: $b_q = 40,3$ Мкал/т (2010 р.) [3], $b_q = 29,7$ Мкал/т (прогноз на 2020 р.) [4], електричної енергії: $b_w = 92,6$ кВт*год/т (2010 р.) [3], $b_w = 66,3$ кВт*год/т (прогноз на 2020 р.) [4].

Енергоємність видобутку обчислювалась:

$$e_{доб} = b_q * b_{ТЕСq} + b_w * b_{ТЕСw}, \text{ кг у.п./т вугілля,}$$

де $b_{ТЕСq}, b_{ТЕСw}$ – наведено у табл. 1 згідно [3,4].

Енергоємність вантажоперевезень залізницею згідно [3,4] та середня відстань вантажоперевезень в Україні за даними Державної служби статистики [6] наведена у табл. 1.

Енергоємність транспортування 1 т вугілля по Україні:

$$e_{тр} = e_t * L, \text{ кг у.п./т вугілля.}$$

Розрахунок за 2010 та 2020 рр. наведено у табл. 1.

Енергоємність вугілля, що надходить на ТЕС:

$$e_{\text{вуг}} = e_{\text{доб}} + e_{\text{тр}}, \text{ кг у.п./т вугілля.}$$

Прогнозуючи енергоємність видобутку вугілля із середнім зниженням на 0,5% на рік, а енергоємність вантажоперевезень із зниженням на 0,25% на рік за 30 років експлуатації ТЕС матимемо такий алгоритм обчислення величини прогнозованої енергоємності вугілля [7]:

$$e_{\text{вуг с}}^t = \frac{\{e_{\text{доб}}[1 + (1 - 0,005)^{30}] + e_{\text{тр}}[1 + (1 - 0,0025)^{30}]\}}{2}, \frac{\text{кг у. п.}}{\text{т вугілля}}$$

З урахуванням прогнозованих змін у калорійності вугілля зі зростанням цієї величини від фактичної на 2010 р. 5215 ккал/кг ($k_{\text{вуг}} = 5215/7000 = 0,745$) до прогнозованої у 2020 р. 6500 ккал/кг ($k_{\text{вуг}} = 6500/7000 = 0,928$) отримаємо прогнозовану енергоємність умовного палива [7]:

$$e_p = \frac{e_{\text{вуг с}}^t}{k_{\text{вуг с}}}, \text{ кг у. п./т у. п. або Дж/кг у.п.}$$

Таким чином, витрати на паливо для експлуатації складуть [7]:

$$E_{\text{п}} = N \tau_u b_{\text{ТЕС w}} \tau e_p, \text{ ТДж} \quad (2)$$

2. Енергетичний еквівалент витрат на власні потреби ТЕС

Обсяг витрат електричної енергії на власні потреби ТЕС розраховується як 8% від обсягу виробленої електроенергії [7]. Енергетичний еквівалент цих витрат визначається як місткість енергії у виробленій на власні потреби електричній енергії з урахуванням повної енергоємності електроенергії. Необхідно також врахувати зниження питомих витратах палива на виробництво електроенергії на ТЕС України. Якщо у 2010 р. цей показник був 0,367 кг у.п./(кВт·год), то прогнозне значення через 30 років приблизно складе 0,35 кг у.п./(кВт·год). Прогнозна енергоємність електроенергії складає [7]:

$$e_{\text{еє}} = e_p \cdot 29,3 \cdot 10^6 \frac{\text{Дж}}{\text{кг у.п.}} \cdot 0,35 \text{ кг у.п./кВт·год}, \text{ МДж/кВт·год}$$

Витрати електроенергії на власні потреби ТЕС відповідно складають [7]:

$$e_{\text{вп}} = 0,08 N \tau_u \tau = 4680 \text{ млн кВт} \cdot \text{год}$$

Енергетичний еквівалент власних потреб ТЕС буде [7]:

$$E_{\text{вп}} = e_{\text{вп}} * (3,6 + e_{\text{еє}}), \text{ ТДж} \quad (3)$$

де $3,6 \text{ МДж} = 1 \text{ кВт}\cdot\text{год}$.

3. Витрати на амортизацію (відтворення)

Для розрахунку витрат енергії на амортизацію прийнято дані, наведені у табл. 1. Розрахуємо коефіцієнт науково-технічного прогресу – k_{pr} , при цьому приймаємо темпи зниження енергоємності ВВП $\alpha_{\text{ВВП}} = 0,01$ щорічно. Тоді $k_{pr} = (1 - 0,01)^{30-1} = 0,99^{29} = 0,747 \approx 0,75$. Еквівалент енерговитрат на амортизацію:

$$E_a = E_{\text{кап}} k_{pr} = 8800,8 \cdot 0,747 = 6574,2 \text{ ТДж}, \quad (4)$$

де $E_{\text{кап}}$ взято згідно [8].

4. Витрати на щорічні профілактичні ремонти

Для визначення витрат енергії на щорічні профілактичні ремонти прийнято для ТЕС коефіцієнт, що враховує необхідні щорічні витрати – $\alpha_r = 0,025$ [7].

Витрати енергії на щорічні ремонти складуть:

$$E_r = \alpha_r E_{\text{кап}} \tau = 0,025 \cdot 8800,8 \cdot 30 = 6600,6 \text{ ТДж}. \quad (5)$$

5. Витрати на періодичне проведення капітальних ремонтів з заміною частини обладнання та модернізацією

Прийнято, що за термін експлуатації знадобиться провести 3 капітальних ремонти, перші 5 років такі ремонти будуть не потрібні. Коефіцієнт α_{kr} , буде зростати з кожним капітальним ремонтом, тому приймемо, що $\alpha_{kr1} = 8\%$, $\alpha_{kr2} = 10\%$, $\alpha_{kr3} = 12\%$ [7]. Витрати енергії на всі капітальні ремонти складуть:

$$E_{kr} = \sum_{j=1}^m \alpha_{krj} E_{\text{кап}} = (0,08 + 0,1 + 0,12) \cdot 8800,8 = 2640,2 \text{ ТДж}. \quad (6)$$

6. Витрати на заробітну плату експлуатаційного персоналу

Для визначення питомої енергоємності заробітної плати використано формулу (24) з [2] та прийнято такі вихідні дані:

- частка у структурі ВВП, що пішла на оплату праці найманих працівників згідно [2] $\alpha_z = 0,497$;

- прогнозна енергоємність ВВП у 2040 р. (ВВП в цінах 2010 р.) прийнято $e_{\text{ВВП}} = 0,113 \text{ кг у.п./грн}$.

Питома енергоємність заробітної плати:

$$e_z = 29,3 * 10^6 * \alpha_z * e_{\text{ВВП}} = 1,6 * 10^6 \text{ Дж/грн.}$$

Прийнято, що середньомісячна заробітна плата працівників енергоблоку складала у 2010 р. 5000 грн./міс. За рік на 1 працівника витрачається $5000 * 12 = 60000$ грн./рік/ 1 прац. [2].

Кількість персоналу блока потужністю 300 МВт складає приблизно 340 осіб. Коефіцієнт збільшення фонду заробітної плати, пов'язаний з нарахуваннями на зарплату у середньому за 2007-2009 рр. складав 1,05. Взято той самий і у 2020 р.

Тоді фонд заробітної плати складає:

$$F = 60000 * 340 * 1,05 = 21420 \text{ тис. грн./рік.}$$

Повна енергоємність зарплати на підприємстві за τ років експлуатації визначалась формулою (19) з [2]:

$$E_z = e_z F \tau k_\tau = 1,6 * 10^6 * 21,4 * 10^6 * 30 * 1,05 = 1105,4 \text{ ТДж.} \quad (7)$$

7. Витрати на створення планових прибуткових накопичень

Для визначення енергетичних витрат на створення прибутків використано формулу (20) з [2]. Питома енергоємність прибутків:

$$\begin{aligned} e_{pr} &= 29,3 * 10^6 * \beta_{pr} * e_{\text{ВВП}} = 29,3 * 10^6 * 0,385 * 0,113 = \\ &= 1,3 * 10^6 \text{ Дж/грн.} \end{aligned}$$

Прибуток підприємства розраховується як 10% від ринкової вартості відпущеної електроенергії:

$$P_r = 0,1 * 80730 * 10^6 = 8073 * 10^6 \text{ грн.}$$

Енергетичні витрати на створення прибутків визначено так [2]:

$$E_{pr} = e_{pr} * P_r = 1,3 * 10^6 * 8073 * 10^6 = 10245,1 \text{ ТДж} \quad (8)$$

8. Витрати на оплату податків і загальнодержавних зборів

Питому енергоємність податків визначаємо за формулою (22) [2]. Дані по частці податків у структурі ВВП та енергоємність ВВП приведені у табл. Коефіцієнт k_p прийнято 1,0.

$$\begin{aligned} e_p &= 29,3 * 10^6 * \beta_p * e_{\text{ВВП}} * k_p = 29,3 * 10^6 * 0,118 * 0,113 * 1,0 \\ &= 0,4 * 10^6 \text{ Дж/грн.} \end{aligned}$$

Обсяг сплачених податків підприємством визначаємо як відсоток від ринкової вартості виробленої електроенергії. У 2010 р. усереднена ринкова ціна електроенергії в країнах Європейської спільноти складала 1,5 грн/кВт*год. Обсяг виробленої електроенергії за термін експлуатації енергоблоку:

$$W = 300000 \text{ кВт} * 6500 \text{ год/рік} * 30 = 58500 \text{ млн кВт*год.}$$

Вартість відпущеної електроенергії (без витрат на власні потреби) на енергоринку складала:

$$S = 0,92 * 58500 * 10^6 \text{ кВт*год/рік} * 1,5 \text{ грн./кВт*год} = 80730 * 10^6 \text{ грн.}$$

Сплачені податки є сумою 20% податку на прибуток та 25% податку на відпущену на енергоринок електроенергію і склали:

$$P = 0,2 * 8073 * 10^6 + 0,25 * 80730 = 21797,1 * 10^6 \text{ грн.}$$

Енергетичні витрати на оплату податків визначено так:

$$E_p = e_p * P = 0,4 * 10^6 * 21797,1 * 10^6 = 8478,15 \text{ ТДж.} \quad (9)$$

На 2020 р. взято ті самі економічні розрахунки, щоб унеможливити їх вплив на енергетичні витрати. Вплив цін на енергоспоживання не розглядається у даній публікації.

9. Витрати на інші матеріали та реагенти (крім палива), необхідні для роботи енергетичних об'єктів

Ці енергетичні витрати визначаються за формулою (25) [2]:

$$E_{in} = \varphi_{in}(E_z + E_r + E_p + E_{pr}) = 925,0 \text{ ТДж} \quad (10)$$

Сумарні експлуатаційні енергетичні витрати складають:

$$E_{eks} = \sum_{i=1}^z E_{ei}, \text{ ТДж.}$$

Результати розрахунку зведено у табл. 1.

Таблиця 1

Повні енерговитрати на експлуатаційні потреби ТЕС за усередненими показниками енергоефективності

Складові повних енергетичних витрат на експлуатацію	Одиниці виміру	Значення	
		2010 р. [факт]	2020 р. [оцінка]
1	2	3	4
N – потужність енергоблоку	МВт	300	300
τ_u – число годин роботи встановленої потужності установки за рік	год/рік	6500	6500
b_{TECw} – питомі витрати палива на виробництво електроенергії на електростанціях загального користування (ТЕС)	кг у.п. /кВт·год	0,367	0,356
b_{TECq} – питомі витрати палива на виробництво теплоенергії на електростанціях	кг у.п. /Мкал	0,167	0,161
τ – кількість років роботи об'єкту	роки	30	30
$e_{доб}$ - енергоємність видобування вугілля	кг у.п./т	40,71	28,38
b_T - питомі витрати палива на вантажоперевезення	кг у.п./10 тис. т·км	43,0	41,9
L - середня відстань вантажоперевезень	км	504,0	581,0
e_T -енергоємність транспортування вугілля	кг у.п./т	2,17	2,43
$e_{вуг}$ -енергоємність вугілля, що надходить на ТЕС	кг у.п./т	42,88	30,81
$e_{вуг с}$ –прогнозна енергоємність вугілля	кг у.п./т	39,95	28,74
$k_{вуг}$ -коефіцієнт калорійності вугілля		0,745	0,928
e_p – прогнозна енергоємність умовного палива	$\frac{кг\ у.п./т}{Дж/кг\ у.п.}$	$\frac{47,76}{1,40 \cdot 10^6}$	$\frac{41,07}{1,20 \cdot 10^6}$
E_n – енерговитрати на паливо для експлуатації ТЕС	$\frac{ТДж}{\%}$	$\frac{30057,3}{35,04}$	$\frac{24991,2}{31,09}$
$e_{еe}$ – прогнозна середня енергоємність електроенергії	МДж/кВт·год	0,49	0,42
Власні потреби електростанції	млн кВт*год	4680,0	4680,0
$E_{вп}$ – Енергетичний еквівалент витрат на власні потреби ТЕС	$\frac{ТДж}{\%}$	$\frac{19141,2}{22,32}$	$\frac{18813,6}{23,41}$
$E_{кар}$ – повні енергетичні витрати на будівництво об'єктів	ТДж	8800,8	8800,8
E_a – витрати на амортизацію (відтворення)	$\frac{ТДж}{\%}$	$\frac{6574,2}{7,66}$	$\frac{6574,2}{8,18}$

E_r – витрати на щорічні профілактичні ремонти	$\frac{TДж}{\%}$	$\frac{6600,6}{7,69}$	$\frac{6600,6}{8,21}$
E_{kr} – витрати на періодичне проведення капітальних ремонтів	$\frac{TДж}{\%}$	$\frac{2640,2}{3,07}$	$\frac{2640,2}{3,28}$
E_z – витрати на зарплату на підприємстві	$\frac{TДж}{\%}$	$\frac{1105,4}{1,29}$	$\frac{1105,4}{1,37}$
E_p – енергетичні витрати на податки	$\frac{TДж}{\%}$	$\frac{8478,15}{9,88}$	$\frac{8478,15}{10,55}$
E_{pr} – енергетичні витрати на створення прибутків	$\frac{TДж}{\%}$	$\frac{10245,1}{11,94}$	$\frac{10245,1}{12,75}$
E_{in} – витрати на інші матеріали та реагенти крім палива	$\frac{TДж}{\%}$	$\frac{925,0}{1,08}$	$\frac{925,0}{1,15}$
E_{eks} – сумарні повні енергетичні витрати на експлуатацію енергоустановки	$\frac{TДж}{\%}$	$\frac{85767,15}{100\%}$	$\frac{80373,45}{100\%}$
Енергоємність експлуатації одиниці встановленої потужності	ТДж/МВт	285,9	267,9

Висновки. Використання показника повних енергетичних витрат на різних етапах впровадження енергетичного обладнання: будівництво об'єкта, його експлуатація протягом проектного періоду, доцільність продовження терміну експлуатації, доцільність модернізації або ліквідації дає наочну картину зміни всіх енергетичних витрат. Економічні показники: зарплата, відрахування повинні бути приведені до одного року при розгляді ефективності об'єкту через значний час експлуатації. Зниження питомих витрат палива на відпуск енергоносіїв, а також видобування сировини впливає на скорочення споживання енергоресурсів, а збільшення дальності перевезень вантажів, відповідно збільшує їх. Найбільшу частку в повних енерговитратах складають енерговитрати на паливо, що є зрозумілим для вугільної електростанції. Другою значною складовою є енерговитрати на власні потреби, що також є абсолютно прийнятним.

Список літератури

1. Білодід В.Д. Білодід В.Д. Оцінювання ефективності енергетичних технологій за методологією визначення повних енергетичних витрат. *Проблеми загальної енергетики*. 2012. № 3 (30). С. 12—18. http://pge.org.ua/index.php?option=com_docman&task=art_list&mid=20123&gid=30&lang=ua
2. Білодід В.Д. Повні енергетичні витрати на електроенергію, що виробляється енергетичними об'єктами. *Проблеми загальної енергетики*. 2017. № 3 (50). С. 23—32. <https://doi.org/10.15407/pge2017.03.023>
3. Звіт про використання палива, електричної і теплової енергії. Форма статистичної звітності 11-МТП за 2010 р. Держстат України.
4. Створення та розвиток математичних засобів прогнозування і оптимізації енергетичних об'єднань на основі ефективних технологій перетворення та використання енергії. Том 2. Прогнозування розвитку систем теплопостачання в умовах конкуренції та з урахуванням можливості надання ними допоміжних (системних) послуг для ОЕС України. Звіт про НР. Кулик М. (керів.); відп. викон.: Маляренко О., Нечаєва Т., Дерій В., Тесленко О.; викон.: Куц Г., Станиціна В., Богославська О. Київ: Інститут загальної енергетики НАН України. 2021. 173 с. ДР № 0117U000051.
5. ДСТУ 3682-98 (ГОСТ 30583-98) Енергозбереження. Методика визначення повної енергоемності продукції, робіт, послуг. Держстандарт України. 1998. 11 с.
6. Транспорт і зв'язок України. Продукція транспорту / Державна служба статистики України. 2011. <http://www.ukrstat.gov.ua>
7. Розробка методичних рекомендацій для аналізу та співставлення енергоефективних технологій та проектів: звіт про НДР (заключн.) згідно із договором № 10151236000 від 07.12.12 з Міненерговугілля України. Білодід В.Д. (наук. кер.). Викон.: Кулик М.М., Маляренко О.Є., Сизоненко В.П., Станиціна В.В. та ін. Київ: Інститут загальної енергетики НАН України, 2013. 224 с. ДР №0112U008382. ДО №0214U001109.

8. Маляренко О. Є. Оцінка повної енергоємності основних виробничих фондів при будівництві теплової електростанції. The 11 th International scientific and practical conference “Innovations and prospects of world science” (June 22-24, 2022) Perfect Publishing, Vancouver, Canada. 2022. 635 p. ISBN 978-1-4879-3794-2. С.237-246.
<https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/40786/1/INNOVATIONS-AND-PROSPECTS-OF-WORLD-SCIENCE-28-30.04.22.pdf>

ОСОБЛИВОСТІ ЕНЕРГОСПОЖИВАННЯ НА АВТОМОБІЛЬНОМУ ТРАНСПОРТІ

Мельнікова Юлія Ігорівна,
старший викладач,
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»

Анотація: Робота присвячена аналізу споживання енергії автомобільним транспортом в Україні, виявленню основних сучасних тенденцій та факторів впливу. На основі отриманих результатів досліджень окреслені короткострокові перспективи розвитку енергоспоживання автомобільного транспорту України.

Ключові слова: автомобільний транспорт, енергоспоживання, питоме споживання енергії, тенденції, прогноз.

Транспорт є важливим сектором економіки. Автомобільний транспорт є найбільш затребуваним на ринку. З 2010 р. по 2020 р. доля перевезеного вантажу зросла з 66,1% до 75,1% [1]. Попри об'єктивні переваги автомобільного транспорту, він є основним енергоспоживачем переважно продуктів переробки нафти. На перевезення одного і того ж самого вантажу автотранспорту потрібно у 6,5 разів більше палива, ніж залізничному, і у 5 разів більше ніж морському чи річковому. Тому автомобільний транспорт є одним з найбільших забруднювачів повітря [2, с. 52]. Проблеми розвитку енергоефективності на транспорті є нагальними.

Україна, яка орієнтується на євроінтеграцію, взяла на себе зобов'язання щодо удосконалення політики у сфері регулювання споживання енергії автомобільним транспортом та зменшення викидів діоксиду вуглецю [2, с. 54]. Реалізація поставлених зобов'язань спрямована на загальне зниження енергоспоживання і підвищення в структурі енергоносіїв використання альтернативних джерел.

Скорочення споживання енергії на автотранспорті відбувається за рахунок багатьох факторів: зменшення ваги конструкції автомобіля при використанні сучасних матеріалів; впровадження гібридних систем та електромобілів; державної політики та ін.

Довгострокові перспективи динаміки енергоспоживання на транспорті переважно залежать від кількості автотранспортних засобів і питомого споживання енергії автомобіля.

Розмір автомобільного парку залежить від багатьох факторів: динаміка населення, економічна активність, ціни на енергоносії та ряду інших.

До вторгнення РФ на територію України у 2022 р. останні роки спостерігався сталий ріст українського автомобільного парку. На початок 2021р. за даними Федерації роботодавців автомобільної галузі автомобільний парк України складав 10,2 млн транспортних засобів, із них легкові автомобілі складають 8,8 млн. одиниць [3]. У 2018-2020 рр. щорічні темпи приросту рівня автомобілізації склали близько 6%. Хоча у 2020 р. рівень автомобілізації досяг 245 автомобілів на 1000 жителів, але Україна лишається на останньому місці у Європі. Рівень автомобілізації у Фінляндії складає 604 автомобілі на 1000 осіб, у Чехії – 502 автомобілі на 1000 осіб, у Франції – 479 автомобілі на 1000 осіб [4].

У 2022 р. картина змінилась і передбачити як вона буде розвиватися далі дуже складно. Але той факт, що на даний момент розмір автомобільного парку скорочується неможна не признавати:

- кожного дня покидає Україну значна кількість населення, при цьому близько 20 % не збираються повертатися принаймні найближчого часу [5]. Певна доля населення виїхала на власних автомобілях;

- під час військового стану знищено і вкрадено багато автомобілів. Лише станом на березень 2022 р, за підрахунками Мінекономіки, російськими окупантами було знищено приблизно 200 тисяч транспортних засобів [6];

- ввезення автомобілів за нульовим митом не могло значно вплинути на ситуацію. В Україну завезли – 29 195 автомобілів, більшість з яких пішли на

потреби армії і тероборони [7]. Тобто строк їх експлуатації може скласти менше місяця через можливе знищення окупантами.

Отже, в Україні до лютого 2022 р спостерігалася тенденція збільшення кількості автомобілів, тобто в Україні рівень «насичення» ще не був досягнутий. На даний момент, поки в країні відбувається активна фаза бойових дій, буде спостерігатися стале скорочення розміру автомобільного парку України.

Другий показник, що пливає на загальне енергоспоживання транспорту України, питоме споживання енергії автомобіля, має суперечливі передумови для його скорочення.

Позитивним фактором скорочення питомого споживання енергії автомобіля є прискорення темпів росту парку електромобілів. Якщо у 2019 р. український парк електромобілів складав 9900 од., то станом на 1 червня 2022 р. - 36 602 од [3]. Позитивні відгуки власників електромобілів сприяють збільшенню попиту на даний вид транспортних засобів.

У 2022 р після знищення нафтобаз і обмеження логістичних можливостей особливо відчувся високий рівень залежності транспортної системи України. Цей факт примусив багатьох громадян України:

- розглянути перехід на більш економічні альтернативні джерела енергії;
- скоротити використання власних автомобілів і частково або повністю перейти до використання громадського транспорту у повсякденному житті.

З іншого боку в Україні найстаріший автомобільний парк в Європі і це негативно впливає на паливну економічність автомобілів. Середній вік легкового автомобіля у 2021 р склав 22,7 р. Цей показник, нажаль, збільшився через імпорт старих автомобілів. У 2022 р. така тенденція буде зберігатися через ввезення недорогих, старих автомобілів. Під час війни в умовах невизначеності, коли перед людиною постає питання виживання, попит на нові автомобілі скоротиться до мінімуму.

За останні роки спостерігалось зниження загального енергоспоживання на транспорті в Україні, але це було пов'язано з анексією АР Крим та втратою

контролю над тимчасово окупованими територіями Донецької та Луганської областей та зниженням економічної активності. Тобто скорочення енергоспоживання відбувалось не за рахунок якості споживання.

Війна в Україні посилить тенденцію, що склалася:

- більшість українського автопарку будуть займати застарілі моделі транспорту;
- незначний перехід на інші види палива суттєво не змінить рівень питомого споживання енергії автомобіля;
- розмір автомобільного парку України скоротиться через зниження економічної активності, зменшення населення країни і т. д.

Нажаль, навіть у короткостроковій перспективі немає передумов для покращення ситуації щодо підвищення енергоефективності транспорту в Україні. Через війну в Україні проблема ефективного енергоспоживання відійшла на другий план. Але вирішення проблеми зменшення залежності від іноземних постачальників енергії неможливо без підвищення рівня енергоефективності автомобільного транспорту.

Список літератури

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Система енергоефективності в Україні. Проект до обговорення. 18.07.2018р. с. 81. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2018/09/GIZ-brochure.pdf>.
3. Три факти про автопарк України. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://fra.org.ua/uk/st/statistika/infoghrafika/tri-fakti-pro-avtopark-ukrayini>.
4. Аналітичне дослідження вторинного авторинку України. 26.02.2021. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <https://eauto.org.ua/news/13-analitichne-doslidzhennya-vtorinnogo-avtorinku-ukrajini>.
5. Кількість виїжджаючих з України знову зростає. 3.07.2022. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <https://www.slovoidilo.ua/2022/07/03/novyna/suspilstvo/kilkist-vuyizhdzhayuchyx-ukrayiny-znovu-zroslo>.

6. Скільки автомобілів втратили українці від початку війни: вражаюча статистика. 29.03.2022 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://apostrophe.ua/ua/news/society/avto/2022-03-29/skolko-avtomobiley-poteryali-ukraintsyi-s-nachala-voynyi-vpechatlyayuschaya-statistika/264231>

7. А. Котенський. Скільки дорогих автомобілів українці ввезли за нульовим митом. 3.05.2022. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://portal.lviv.ua/news/2022/05/03/skilky-dorohykh-avtomobiliv-ukraintsi-vvezly-pid-chas-vijny>

УДК 624.131.524

ЗМІНА НЕСУЧОЇ ЗДАТНОСТІ ПАЛЬ З ЧАСОМ У ВОДОНАСИЧЕНИХ ГЛИНИСТИХ ГРУНТАХ

Новський Олександр Васильович,

к.т.н., доцент,

Новський Василь Олександрович,

к.т.н., ст. викладач,

Єресько Олена Георгіївна,

ст. викладач

Одеська державна академія будівництва та архітектури,
м. Одеса, Україна

Анотація: Зміна несучої здатності паль з часом є встановленим фактом, який ретельно вивчається багатьма дослідниками. Залежно від типу ґрунтів і їх стану з часом відбувається як зниження (у піщаних), так і збільшення (у глинистих) несучої здатності паль. Найефективніше збільшення несучої здатності відбувається у водонасичених глинистих ґрунтах з властивістю тиксотропності. Особливе значення у вивченні цього явища мають результати експериментальних досліджень ґрунтів з палями в природних умовах, проведених з різними періодами їх «відпочинку».

Ключові слова: призматична паля, несуча здатність, «відпочинок», час, водонасичений ґрунт.

Вступ. Під час будівництва комплексу багатоквартирних житлових будинків із підземним паркінгом за адресою: м Одеса, вул. Пішонівська, 22, 24, 26, яке розпочалося у 2019 році, виникла необхідність проведення додаткових випробувань паль на другій секції. За дослідженнями 2019 року несуча здатність випробувальних паль, у тому числі №275, становила 1500 кН при осіданні 16,14 мм. У травні 2020 року було проведено статичне випробування ґрунту палею №283 та повторне палею №275. При цьому несуча здатність палі №275 при осіданні 13,08 мм склала 1700 кН.

Аналіз останніх досліджень. Аналіз робіт [1, с. 120; 2, с. 147; 3, с. 150; 4, с. 131] свідчить про те, що у глинистих ґрунтах м'якої та текучопластичної консистенції по мірі консолідації та тиксотропних змін виникає підвищення несучої здатності палів у часі. У серпні 2019 р. були виконані випробування призматичних палів С160.35-10 перед будівництвом комплексу багатоквартирних житлових будинків із підземним паркінгом у м. Одеса. Припустиме розрахункове навантаження на палі С160.35-11 було підтверджено статичними випробуваннями ґрунтів 3-ма палями. Згідно з цими дослідженнями несуча здатність палів склала 1500 кН.

Мета роботи. Проведення статичних випробувань ґрунтів призматичними палями на будівництві комплексу багатоквартирних житлових будинків із підземним паркінгом у м. Одеса. Фундаменти будівлі запроектовані з призматичних залізобетонних палів довжиною 16 м і поперечним перерізом 350 x 350 мм, які були занурені у водонасичені глинисті ґрунти у липні 2019 р. Перша серія випробувань була виконана у серпні 2019 року, а друга - у травні 2020 року. Мета досліджень – визначити несучу здатність палів після «відпочинку» протягом 10 місяців та порівняти з результатами досліджень 2019 р., тобто встановити вплив часу на несучу здатність палів у водонасичених глинистих ґрунтах.

Методика досліджень. Статичні випробування ґрунтів натурними призматичними палями виконані відповідно до вимог ДСТУ Б.В.2.1-27:2010 (ГОСТ 5686-94) [6]. „Палі. Визначення несучої здатності за результатами польових випробувань”, і ДБН В.2.1-10-09 „Основи і фундаменти будівель та споруд. Зміна №1” [7].

Максимальні навантаження при контрольних випробуваннях 2020 р. були доведені до 1700 кН. Осьове вдавлююче статичне навантаження на палю передавалося двома гідравлічними домкратами ДГО-100-2. Упором для домкратів при випробуванні служили дві металеві балки з анкерними палями. Дослідження ґрунтів палями проводили за методикою контрольного випробування. Завантаження виконували ступенями, які дорівнювали 1/10

найбільшого навантаження, з витримкою кожного ступеня до умовної стабілізації, величина якої прийнята 0,1 мм за годину спостережень. Перші три ступеня були прийняті у межах 1/5 найбільшого навантаження. Визначення переміщень паль в процесі випробувань виконувалося за допомогою двох прогиномірів з ціною позначки 0,01 мм, встановлених на реперній системі. Тиск у системі гідравлічних домкратів ДГО–100 у процесі випробувань фіксувався манометром класу 1,5. В процесі випробувань вівся журнал за формою, наведеною в додатку «Ж» ДСТУ [6]. За результатами вимірювань переміщень визначали осідання паль, які випробовувалися, що дозволило побудувати графіки залежності осідання паль від навантаження $S = f(P)$.

Результати дослідження. У травні 2020 р. будівельниками була поставлена задача встановити несучу здатність робочих паль через 10 місяців після їх занурення. Для проведення статичних випробувань були відібрані технологічні палі №275 (перше випробування якої було виконано 08.08.2019 р.) та №283.

Основою паль служить ПГЕ-10 - глина пиловата від легкої до важкої, світло-сіра, з прошарками водонасиченого вапняку і піску, від туго пластичної до напівтвердої консистенції. Під час випробувань ґрунти основи паль перебували у водонасиченому стані.

Згідно з результатами геологічних досліджень палі прорізають наступні інженерно – геологічні елементи (ПГЕ) зверху вниз, які наведені на рис. 1:

ПГЕ-7а – глину легку, пиловату, зелено-сіру, з прошарками пластичного супіску, твердої та напівтвердої консистенції;

ПГЕ-8а – глину пиловату, зелено-сіру, з прошарками супіску та піску, від м'якопластичної до твердої консистенції;

ПГЕ-9а – супісок сіро-жовтий з прошарками піску та глини, текучої та пластичної консистенції;

ПГЕ-8а - глину пиловату, зелено-сіру, з прошарками супіску та піску, від м'яко пластичної до твердої консистенції;

ПГЕ-6а - глину легку, пиловату, зелено-сіру, у покрівлі з уламками

вапняку, напівтвердої консистенції;

ІГЕ-9а – супісок сіро-жовтий з прошарками піску та глини, текучої та пластичної консистенції;

ІГЕ-8а - глину пілувату, зелено-сіру, з прошарками супіску та піску, від м'яко пластичної до твердої консистенції;

ІГЕ-10 - глину пілувату від легкої до важкої, світло-сіру, з прошарками водонасиченого вапняку і піску, від туго пластичної до напівтвердої консистенції.

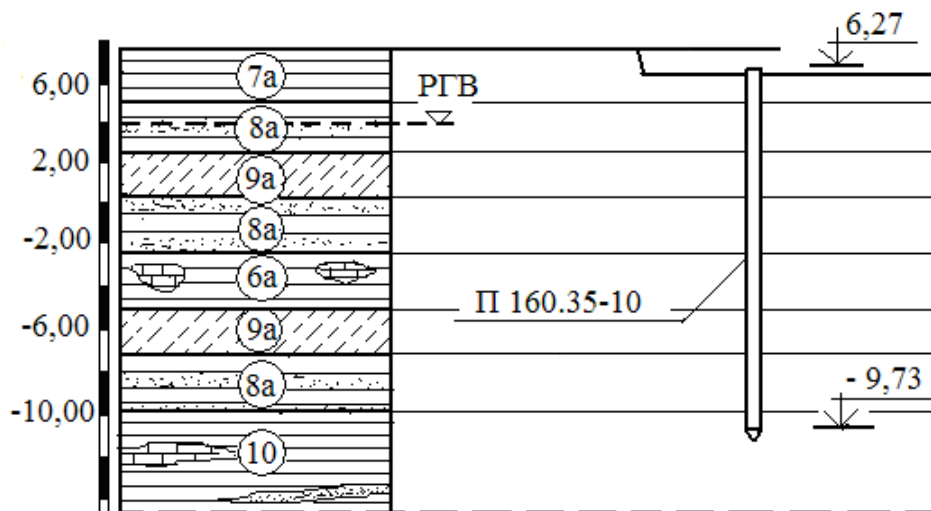

Рис.1. Прив'язка палі до геологічного розрізу

Контрольні випробування ґрунтів палею №275 виконані 08.08.2019 р. Максимальне стискаюче навантаження було доведено до 1500 кН, при цьому стабілізоване осідання становило 16,14 мм.

Контрольні випробування ґрунтів палею №275* виконані 01.05.2020 р. Максимальне стискаюче навантаження було доведено до 1700 кН, при цьому стабілізоване осідання становило 13,08 мм.

Контрольні випробування ґрунтів палею №283* виконані 05.05.2020 р. Максимальне стискаюче навантаження було доведено до 1700 кН, при цьому стабілізоване осідання становило 15,35 мм.

Графіки залежності осідань палей від навантажень наведені на рис. 2.

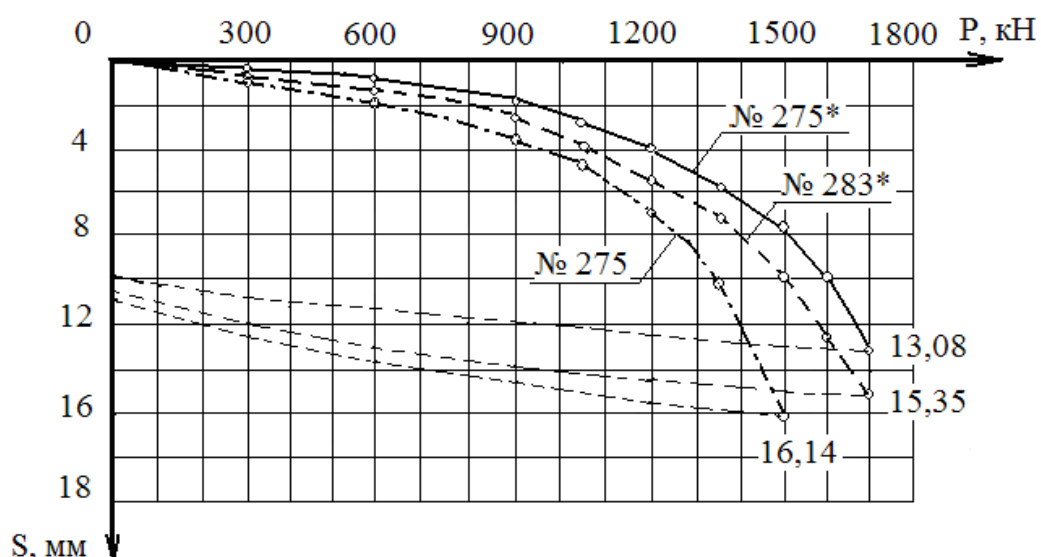

Рис. 2. Результати випробувань ґрунтів палями у 2019 та 2020* роках

Несучу здатність призматичних паль за результатами їх випробувань вдавлюючими навантаженнями визначаємо за формулою:

$$F_d = \gamma_c \times F_{u,п} / \gamma_g,$$

де: γ_c – коефіцієнт умов роботи, у разі вдавлюючого навантаження $\gamma_c = 1.0$;

γ_g – коефіцієнт надійності по ґрунту $\gamma_{eq} = 1.0$;

F_u – значення граничного опору за результатами статичних випробувань.

Оскільки осідання паль при випробуваннях не досягло величини, при якій за графіками визначається значення граничного опору F_u (у нашому випадку це 20 мм), для коректного порівняння несучої здатності паль F_u визначаємо за графіками при осіданні 13,08 мм.

Отже, за результатами випробувань палі № 275 у 2019 році значення граничного опору F_u прийняте 1440 кН, а за результатами випробувань палі № 275* у 2020 році значення граничного опору F_u прийняте 1700 кН, [8].

Несуча здатність призматичної палі С160.35-10 за результатами випробувань 2019 р. дорівнює:

$$F_d = 1.0 \times 1440 / 1.0 = 1440 \text{ кН.}$$

Несуча здатність призматичної палі С160.35-10 за результатами випробувань 2020 р. дорівнює:

$$F_d = 1.0 \times 1700 / 1.0 = 1700 \text{ кН.}$$

Висновки. За результатами статичних випробувань водонасичених глинистих ґрунтів призматичною палею С160.35-10 (№275) на будівництві комплексу багатоквартирних житлових будинків із підземним паркінгом за адресою: м. Одеса, вул. Пішонівська, 22, 24, 26., її несуча здатність за результатами випробувань 2019 р. склала 1440 кН, а випробувань 2020 р. - 1700 кН, при однакових осіданнях.

Таким чином, за період з серпня 2019 р. до травня 2020 р. несуча здатність палі С160.35-10 у водонасичених глинистих ґрунтах зросла з 1440 кН до 1700 кН, що складає 18%.

Список літератури

1. Тугаенко Ю.Ф., Новский А.В., Ткалич А.П., Василевская Л.А. Дифференциальный подход к оценке повышения сил трения по боковой поверхности свай во времени // Збірник наукових праць. - Серія: Галузеве машинобудування, будівництво. - Випуск 19. - Полтава 2007. - С.114-120.

2. Тугаенко Ю.Ф., Ткалич А.П. Результаты экспериментальных исследований НДС системы «свая - грунты основания». // Проблемы механики грунтов и фундаментостроения в сложных грунтовых условиях. - Труды международной, научно-технической конференции посвященной 50-летию Баш. - Том 1. - Свайные фундаменты. - Уфа. - 2006 г. - С. 142-147.

3. Табабилов Р.Р. Прогноз увеличения во времени несущей способности свай – текст: непосредственный // Молодой ученый. - 2019. - №21 (259). – С. 148-150. - URL: <https://moluch.ru/archive/259/59701/>

4. Парамонов В.Н., Тихомирова Л.К. Изменение несущей способности забивных свай во времени //Реконструкция городов и геотехническое строительство. 2000. №1. С.127-131.

5. ДСТУ Б.В.2.1-1-95 (ГОСТ 5686-94). Ґрунти. Методи польових випробувань палями. – К.: Державний комітет України у справах містобудування і архітектури. МНТКС, 1997. – 57 с.

6. ДБН В.2.1-10-2009. Зміна №1. Основи та фундаменти споруд. Основні положення проектування. К.: Мінрегіонбуд України, 2011. – 55 с.

7. Висновок за результатами статичних досліджень ґрунтів палями на об'єкті “Комплекс багатоквартирних житлових будинків з вбудовано-прибудованими нежитловими приміщеннями та паркінгом за адресою: м. Одеса, вул. Пішонівська, 22, 24, 26. , 6 (6 черга будівництва)”. МОН України, ОДАБА, ЦНТТМ по АБ, 2020.

АНАЛІЗ ТИПІВ ДАНИХ, РОЗПОВСЮДЖЕНИХ У МЕРЕЖІ, З ТОЧКИ ЗОРУ ЕФЕКТИВНОСТІ ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ У ЯКОСТІ КОНТЕЙНЕРІВ СТЕГОСИСТЕМ

Твердохліб Віталій Вікторович

К.Т.Н.

Будянський Вадим Сергійович,

Курапов Андрій Сергійович,

Гомелаурі Кирило Вадимович

Сілаїчев Михайло Васильович

Студенти

Харківський національний університет радіоелектроніки

м. Харків, Україна

Вступ. Розвиток інфокомунікаційних сервісів та впровадження нових комплексних технологічних платформ, подібних до Smart City, веде до збільшення у мережу відсотку даних, що потребують захисту від неавторизованого доступу. При цьому, ураховуючи існуючі обмеження та недоліки поширених криптосистем, які виявлено останнім часом, можливою альтернативою застосуванню шифрів для захисту інформації можуть бути стеганографічні системи, що забезпечують приховане передавання даних відкритими каналами. Разом з тим, ефективність стегосистем значною мірою залежить від того, який саме тип даних відіграє роль стеганографічного контейнеру, тобто, використовується як своєрідний транспорт для прихованих даних.

Мета роботи. Аналіз поширених типів інформації для визначення її ефективності у разі застосування у якості стеганографічного контейнеру.

Матеріали і методи. Здійснюється аналіз найбільш поширених типів інформації, що розповсюджується мережевими каналами. Дослідження недоліків та обмежень, що є характерними для них у разі їх застосування у ролі стегоконтейнерів, виконується на базі системного підходу, беручи до уваги

формальні вимоги по побудови стеганографічних систем та положення теорії інформації.

Так, існуючу множину даних у мережі, які представлені пакетами файлів тих чи інших типів, майже повністю утворюють:

- файли даних (файли додатків та бібліотек а також їм супунті, командні файли тощо);
- файли мультимедіа (відео файли, аудіо дані – mpg, mp4, avi, mov, webm, wav, mp3, ogg тощо);
- графічні файли (psx, png, gif, webp, jpg, bmp і т.д.);
- текстові файли (txt, doc, html, rtf, php тощо).

У свою чергу, загальну вимогу до процесу інкапсулювання приховуваних даних у контейнер може бути проілюстровано наступним виразом:

$$\mathcal{S}' = \varphi(\mathcal{S}) | (F = \text{const}) \& (B(\mathcal{S}) = \text{const}), \quad (1)$$

де F - функціональність файлу після процедури інкапсуляції;

$B(\mathcal{S})$ - кількість біт, необхідних для опису файлу-контейнеру.

Тобто, згідно з виразом (1), інкапсуляція не повинна викликати зміну розміру файлу, а також впливати на його функціональність. Якщо взяти до уваги те, що інкапсуляція для 99% методів являє собою побітну зміну певних ділянок контейнеру відповідно до даних, що вбудовуються, за цих умов вимога щодо незмінності розміру файлу-контейнеру виконується автоматично. У свою чергу, функціональність F для ряду типів виконуваних файлів та файлів даних (exe, dll, lib, bin, dat, com) після процедури інкапсуляції порушується, що виключає їх використання у ролі контейнерів. Це також є справедливим для ряду структурованих текстових файлів, як то doc, rtf та їм подібних. Таким чином, потенційними контейнерами, що відповідають вимозі (1), можемо вважати файли мультимедіа, графічні та неструктуровані текстові файли.

Разом з тим, для того, щоб стегосистема, утворена на базі тих чи інших контейнерів, була ефективною, мають виконуватися вимоги:

- щодо високого рівня поширеності $\gamma(\mathcal{S})$ потенційних файлів-контейнерів у мережі;

- щодо високого рівня надмірності $\lambda(\vartheta)$ потенційних файлів-контейнерів;
- відносно величини потенційного контейнеру, тобто, кількості біт $V(\vartheta)$, необхідних для його опису.

Дані вимоги може бути уточнено такою системою нерівностей:

$$\begin{cases} \gamma(\vartheta) \rightarrow \max; \\ \lambda(\vartheta) \rightarrow \max; \\ \delta \ll 0,6V(\vartheta), \end{cases} \quad (2)$$

де δ - кількість біт приховуваного повідомлення, які необхідно вбудувати у контейнер.

У виразі (2) вимога щодо залежностей між δ та $V(\vartheta)$ зумовлюється тим, що при заповненості контейнеру менш ніж на 60%, не гарантується його викриття методами статистичного стегоаналізу. Водночас, при зростанні розміру $V(\vartheta)$ контейнеру відносно величини δ , забезпечується збільшення захищеності маскованих даних.

У даному випадку потенційно ефективними за показниками $V(\vartheta)$, $\gamma(\vartheta)$ та $\lambda(\vartheta)$ є графічні, аудіо та відео файли.

Водночас, беручи до уваги вимоги до показника $\gamma(\vartheta)$, у ролі контейнерів найменш ефективними файли `psx`, `gif`, `webp`, `bmp`, `mpg`, `mov`, `webm`, `wav`, та `ogg`. У свою чергу, з точки зору рівня $\lambda(\vartheta)$ надмірності з перелічених не є прийнятними `png` та неструктуровані текстові файли. Тобто, попередньо потенційними контейнерами можемо вважати `mp3`, `mp4`, `avi` та `jpeg`-файли. При цьому, якщо урахувати той факт, що понад 82,5% усього трафіку складає відео, стає очевидним, що у ролі контейнерів доцільно обирати файли даного типу.

Результати та обговорення. Побудова стеганографічних систем на базі контейнерів, у ролі яких використовуються відеофайли, потенційно дозволяє забезпечити високий рівень захищеності маскованих даних за рахунок:

- високих рівнів надмірності опису контейнеру;

- розбиття вихідного повідомлення на ряд сегментів з інкапсулюванням їх у межах окремих кадрів потоку, тобто, замість єдиного контейнеру може застосовуватися поліконтейнер.

У свою чергу, підхід на базі застосування поліконтейнерів, з одного боку, сприяє зменшенню частки маскованих даних, вбудованих у окремих кадр, тим самим утруднюючи процес стегоаналізу. З іншого боку, у потоці відео, навіть за умови незначного заповнення окремих контейнерів, в одиницю часу потенційно може бути передано значно більший обсяг даних, ніж окремим статичним файлом (наприклад, jpeg-файл), або файлом аудіо.

Для реалізації стегосистеми на базі поліконтейнерного принципу, окрім розробки самого способу вбудовування даних в окремий контейнер попередньо необхідно вирішити такі завдання, як:

- розрахунок необхідного обсягу окремих контейнерів для передавання повідомлення;
- розробка критерію вибору окремих кадрів у потоці для інкапсулювання даних;
- розробка принципу формування стегоключа, який дозволить приймачеві виокремлювати та відновлювати масковані дані.

Висновки. Виконано аналіз даних найбільш поширених типів з позиції ефективності їх використання у якості стеганографічних контейнерів.

Обґрунтовано доцільність вибору відеофайлів mpeg4 у ролі стегоконтейнерів, що забезпечує високий рівень захищеності даних та дозволяє реалізувати стегосистему на поліконтейнерних засадах, як додатковий фактор збільшення захищеності системи від ймовірного викриття. На цей випадок стегоключ має містити у собі додаткові поля, що вказують на принцип пошуку заповнених кадрів у межах потоку відео, та принцип збору виокремлених даних у єдине повідомлення.

GEOLOGICAL AND MINERALOGICAL SCIENCES

УДК 330

АУРОГРАММЫ В ИССЛЕДОВАНИИ МИНЕРАЛОВ И КРИСТАЛЛОВ

Кмит Ярослав Михайлович,

доктор философии, ректор, профессор,
Университет «Львовский Ставропигион»
г. Львов, Украина

Огирко Игорь Васильевич,

доктор физико-математических наук,
заведующий кафедрой информационно
мультимедийных технологий УАК
Украинская академия книгопечатания,
г. Львов, Украина

Бланк София Михайловна,

почетный профессор,
Университет «Львовский Ставропигион»,
г. Львов, Украина,
координатор Ноосферной,
Духовно-Экологической
Ассамблеи Мира (НДЭАМ)
г. Нью-Йорк, США

Аннотация: Возможности кирлиановской фотосистемы позволяют проводить съёмку различного вида минералов и кристаллов. Удалось получать не только аураграммы минералов и кристаллов, но и видеть, как они взаимодействуют между собой, как они воздействуют на ауру человека, как они меняют своё излучение после молитв в лучшую сторону, а также ухудшение свечения после негатива и ругани. В кирлианографии впервые отразили свечение камней фотодокументально.

Ключевые слова: аураграммы, кирлиановский прибор, Эффект Кирлиана, кирлианография, аураология.

В 1995 году София Бланк эмигрировала в Америку и начала исследования на кирлиановском приборе американской версии, производства фирмы Panteon Research, а затем этот прибор был усовершенствован инженером-конструктором Виктором Рубеновичем Микиртумовым и превращён из электрического в электронный. Модернизация прибора дала возможность

Рис.1 Кирлиановский аппарат

регистрировать не только невидимые излучения ауры человека, но и различные формы невидимой жизни, а также потоки, которые появляются внутри и вокруг поля человека при различных экспериментах [1; 37]. Нарботав в течение семи лет интересный массив исследований София Бланк направила эти исследования на научную экспертизу крупнейшим учёным современности Влаилю Петровичу Казначееву, академику, президенту Академии новосибирского филиала Академии медицинских наук; заведующему кафедрой Алматинского университета имени Альфа Раби, биофизику, профессору Виктору Михайловичу Инюшину, заслуженному доктору биологических наук Пажитному Виталию Сергеевичу, доктору педагогических и психологических наук, Амонашвили Шалви Александровичу, академику, доктору философских наук, президенту Ноосферной, Духовно-экологической Ассамблея Мира; кандидату технических наук Любове Сергеевне Гординой, академику, доктору медицинских наук, директору Новосибирского института НИИ Космической антропозологии Александру Васильевичу Трофимову, академику, доктору физико-математических наук Акимову Анатолию Евгеньевичу.

Получив позитивные отзывы от известных учёных, София Михайловна Бланк начала излагать результаты полученных в исследованиях данных в своих книгах. Наука, которая вместила исследования Софии Бланк названо ауриологией [1; 37], поскольку содержит новые данные об энергетическом строении человека и его ауры, биополя, биоплазмы, а также регистрирует и даёт представление о различных формах энергетической жизни неизвестных до сего человеку, не имевших документального отражения. Исследования Софии Бланк затронули очень многие разделы науки и практической жизни людей. Результаты имеют выход в различные отрасли знаний.

За период, прошедший с 1995 года, Софией Бланк написано пятьдесят девять книг, более пятидесяти статей, изданных в разных научных и популярных журналах в разных странах мира. Две из книг Софии Михайловны переведены на шесть языков мира. София Бланк ведёт активную общественную работу на YouTube-каналах, где помещены более 400 её фильмов. Взаимодействие с YouTube-каналами начато в 2012 году. София Бланк выступала на НТВ «Россия», на телевизионных каналах Америки WNNB и RTVI. Десять лет София Михайловна вела научно-познавательные программы на русскоязычном радио и других русскоязычных радиостанциях Америки. С 2006 года до 2012 года была главным редактором Научно-философского журнала «Мысль», выходившего в Нью-Йорке, США. С февраля 2010 года организовала и руководит содружеством интеллигенцией под названием «Приносящая рассвет». В рамках группы, насчитывавшей от сорока до пяти человек в разные годы, ежедневно проводились и по сей день проводятся вечерние конференции «Conference Call». На вечерних встречах члены содружества обсуждают последние новости научного, метафизического и социального характера. Двадцать-тридцать минут этой встречи посвящено коллективным молитвам, которые строятся по принципу злободневности: связаны с политическими событиями, с климатическими условиями, с научно-просветительской деятельностью, с информацией о прошедших и предстоящих видеопрограммах.

Возможность кирлиановской фотосистемы позволяет проводить съёмку различных видов минералов и кристаллов. Удалось получить не только аурограммы самих минералов, кристаллов и излучаемого ими свечения, но и увидеть, как они взаимодействуют между собой. А также взаимодействие с человеком (воздействие на его ауру), как меняется излучение, как оно усиливается после молитв в лучшую сторону. Зафиксировано также и ухудшение свечения минералов после того, как хозяин этого минерала позволяет себе ругани, нецензурную лексику. В кирлианографии впервые отражено свечение вокруг камней и внутри них фотодокументально. В фото экспериментах показано излучение камнями живой плазмы с определённой периодичностью отделения плазмоида от жеода один-два раза в минуту. Впервые зафиксировано присутствие рядом с различными камнями и минералами, а также жеодами различных форм энергетической жизни, которые названы ангелическими. Также есть особые виды световых конструкций, которые скорее всего принадлежат к духам природы. Из источников, полученных в последнее время от космических учителей, мы узнаем о том, что в рождении минерала и кристалла присутствует живая природа. В частности объяснено, что зарождение перво-клетки минерала происходит с участием духов природы и солнечного ветра (солнечных плазмоидов). Плазмоиды в огромных количествах запечатлены на кирлианографиях и в видеопрограммах, которые представлены мной на Ютубе.

Отношение к минералам, кристаллам, украшениям у людей чаще всего утилитарное. Привлекательная эстетически палитра камня является тем моментом, благодаря которому их используют как ювелирные украшения. Проведённые на кирлиановском аппарате и на биорезонансном диагностическом приборе исследования и эксперименты показывают, что камни, излучая великолепные позитивные энергии, дополняют недостающую энергию человека. Симбиотически гармонично взаимодействуют с ним в том случае, если камень человеку подходит. Камни, как и люди, имеют свои особенности и подходят далеко не всем. Мало того, существует такое понятие,

как война камней, которая отражается на кирлиановских снимках (рис. 2), как погашение энергетики одного и другого камня при нахождении их рядом, если они по излучению, по резонансу не совпадают.

Использование камней до сих пор в жизни человека весьма ограничено. А на самом деле изучение свойств камней есть с позиции понимания их излучения, с позиции понимания того, что их энергии дополняют недостающие энергии человека. Причём очень специфические: разные камни несут с собой разные по характеристике энергии, которые помогают человеку в различных областях жизни, здоровья, земледелия. Помогают не только людям, но и животным. Заряжают воду, очищают её.

Рис.2. Кирлиановские снимки

Особый камень – шунгит создаёт в симбиозе с излучениями растений колоссальную защитную атмосферу в пространстве. Которая защищает от негативных техногенных излучений. Новые знания, привнесённые в жизнь с детского возраста, помогут людям во многом: улучшить качество содержания своей жизни, помогут внести эстетику камней, заложенную в них замечательную палитру природы в жизнь, практику, медицину, развитие интеллекта и естественно в дизайн пространства помещений.

Камни выполняют огромную роль в нейтрализации геопатогенных зон. Это та часть знаний, которая бесконечно важна для людей, но пока ещё передаётся только специалистам. Задача науки, задача системы образования довести эти важнейшее знания до широкого круга и специалистов, и педагогов,

и родителей, и детей, начиная буквально с раннего возраста – с двух-трёх лет можно начинать работать с камнями и рассказывать детям об их свойствах.

Софией Бланк написано ряд книг [25, 15] о камнях и их лечебных свойствах. Это книги: «Минералы исцеляют. Почему и как», «Исцеления камнями», «Минералы и кристаллы в свете Эффекта Кирлиана». В 2002 году издана и в 2019 переиздана в издательстве Амрита-Русь. Написана книга для детей: «Увидеть невидимое. Жить в дружбе с ангелами» [35]. В этой книге одна из глав посвящена излучению камней и значению камней в жизни человека. Большая надежда на то, что материалы конференции, в которых изложенные особые свойства камней и реальность их помощи людям, дойдут до людей скорее, чем этим займутся органы образования.

Список литературы

1. София Бланк. Ауриология и кирлианография как основа познания Невидимых Миров. Новые знания – в жизнь! – Амрита-Русь – 2020г. – 172с.
2. София Бланк. Невидимый мир вокруг и внутри нас. – США, г.Нью-Йорк –39с.
3. София Бланк. Знания, изменяющие жизнь. – США, г.Нью-Йорк – Октябрь, 2019г. –124с.
4. София Бланк. Зов к равнодушным: познать, убедиться и передать факел! – США, г. Нью-Йорк – г.Львов. – СПОЛОМ – 2019г.–144 с.
5. София Бланк, Белявская О. В. Обреченные в любви на спасение. Тайны исцеления. – Сполом – 2019г. – 80 с.
6. София Бланк, Вячеслав Сергеев. Небесная и земная медицина. Начало синтеза. – г.Львов – г.Нью-Йорк – Папуга – 2020р. – 268 с.
7. София Бланк. Вячеслав Сергеев. Невидимый Щит. Пути Обретения (сборник). – г. Нью-Йорк – г.Львов – 2021р. – 235с.
8. София Бланк. Энергия молитвы, свечи и кристалла. Исцеление на тонких планах. – Вектор – 2011г. – 192с.
9. София Бланк, Елена Смирнова. Ангелы в нашей жизни. – Свет – 2019г. – 136с.

10. София Бланк. Ангелы с нами и среди нас. – Феникс – 2006г. – 224с.
11. София Бланк. Увидеть невидимое. Ангелы вокруг нас. – Амрита-Русь – 2011г. – 160с.
12. София Бланк, Роман Доля. Уроки волшебства. Прикосновение к душе. – Амрита – 2008-2015г. – 240с.
13. София Бланк. Как очистить свою ауру и стать здоровым. Кирлианография в помощь каждому. – Амрита – 2018г. – 112с.
14. София Бланк. Увидеть невозможное. – Вектор – 2012г. – 160с.
15. София Бланк. Исцеляющая магия камня. – 2008г. – 224с.
16. София Бланк. Слово исцеляет биополе. – Вектор – 2004г. – 160с.
17. София Бланк. Благословение вселенной. – Вектор – 2007г. – 208с.
18. София Бланк. Молитвы исцеляют. – МСП – 2004г.
19. София Бланк. Ангелы. Невидимая реальность. – МСП – 2004г.
20. София Бланк. Мост в небеса. Электронная книга. – 2019г.
21. София Бланк. На крыльях света и любви. – Нью-Йорк – 2008г. Повторное. 2010г., 2012 г., 2014г., 2018г.
22. София Бланк. Набор кирлианографий в открытках. – 2008г., англ. и рус. версия 2010г.
23. София Бланк. Исцеление молитвами. – Вектор – 2008г.
24. София Бланк. Небесный код. Исцеление молитвами. – Феникс – 2011г.
25. София Бланк. Энергия свечи, молитвы, минералов. – Вектор – 2010г., переиздание: Амрита-Русь – 2019г. И продолжает издаваться по сей день.
26. София Бланк. Благословение небес. – Феникс – 2008г.
27. София Бланк. Слово исцеляет биополе. – Феникс – 2008г.
28. София Бланк. Если к вам пришла беда. – Нью-Йорк – 2018г. (рус., англ.)
29. София Бланк. Колокол Альпийской трагедии. – Нью-Йорк – 2018г.

30. София Бланк. Знать, верить, объединятся. Сборник духовных посланий с материалами Софии Бланк. – Нью-Йорк – 2010г.
31. София Бланк. Ангелы с нами и среди нас. – Феникс – 2011г., переиздано – Амрита-Русь – 2019г.
32. София Бланк, Е.С. Дубовая. Ангелы в дружбе с человеком. – Амрита-Русь – 2019г.
33. София Бланк. Увидеть невидимое. – Амрита-Русь – 2019 г.
34. София Бланк. Увидеть невидимое. – Амрита-Русь – 2010 г., переиздано 10 раз.
35. София Бланк. Увидеть невидимое. Жить вместе с ангелами. – Амрита-Русь – 2010г., переиздано 4 раза.
36. София Бланк. Благословение вселенной. Исцеление на тонких планах. – Феникс – 2009г.
37. София Бланк. Смерти нет. Мы не уходим в никуда, а продолжаем жить в тонких мирах. – Нью-Йорк – 2002г.
38. София Бланк. Аура деяния духа. – Феникс – 2006г.
39. Электронный ресурс Ютуб-канала Вячеслава Сергеева: https://www.youtube.com/channel/UCnuLN1tDP4freR37sXE6c_Q
40. Электронный ресурс Ютуб-канала Владимира Андреева: <https://www.youtube.com/c/VladimirAndreyev114847161432922481036>
41. Электронный ресурс Ютуб-канала SunGates_Media University <https://www.youtube.com/c/SunGatesRadioRU>
42. Электронный ресурс Ютуб-канала Милы Артюх: <https://www.youtube.com/channel/UCdW1Ib4zI9UFAUB3rqtRC3g>
43. Электронный ресурс Ютуб-канала Sungates Novgorod: <https://www.youtube.com/channel/UCvj9T4j5D9XsBt9eLrB0VZA>

ARCHITECTURE

УДК 721

ПРИНЦИПИ ОРІГАМІ У ФОРМУВАННІ БУДІВЕЛЬ ТА СПОРУД

Шаламова Катерина Юріївна,

асистент-викладач кафедри дизайну архітектурного середовища

Бабенцова Орина Сергіївна,

Вербовецька Віталіна Віталіївна,

Жарська Мілана Михайлівна,

Сліпченко Валерія Романівна

Студенти

Одеська державна академія будівництва та архітектури

м. Одеса, Україна

Анотація: Між архітектурою та орігамі багато спільного. Подібно до архітектури, орігамі «вганяє простір у задані рамки» тільки набагато легшими засобами. Художники, що займаються орігамі, створюють величезну кількість форм і фігур, використовуючи лише один аркуш паперу. Конструкції з орігамі - ті ж архітектурні споруди в мініатюрі, до того ж здатні стискатися, розтягуватися та змінювати форму.

Ключові слова: орігамі, орігамі-тесселяції, паперопластика, орігамітесселяція, трансформації, складки.

Архітектура є синтезом точних наук та мистецтв, що взаємодіють між собою. На тлі сучасних тенденцій відкритості світу, глобалізації, розвитку електронних технологій, особливо актуальною є поява нових течій в архітектурі, які швидко поширюються та стають надбанням широкого кола фахівців з різних галузей знання. Перед архітекторами ставиться завдання втілення багатьох наукових та технічних досягнень у мистецтві архітектури.

Однією з таких течій є стародавнє японське мистецтво орігамі, яке знаходить нові сфери застосування у багатьох галузях науки та творчості для

створення складних просторових форм з паперу, тканини, пластику, металу та інших матеріалів [1, с. 118].

В архітектуру принципи орігамі впроваджуються з ХХ століття для створення виразних форм та конструкцій з характерною естетикою та тектонікою. У сучасній архітектурі принципи орігамі застосовуються в архітектурному формоутворенні, конструювання фасадів, покриттів, складчастих оболонок, кінетичної архітектури, що трансформується .

Головна властивість форми, побудованої за принципами орігамі – цілісність, що досягається за рахунок повторення елементів структури та їхньої подоби. У формуванні геометрії часто застосовується простий модуль komponування – квадрат, трикутник, прямокутник, коло чи правильний багатокутник. Найбільш вдале застосування цього методу в архітектурі – це більшпрогонові конструкції та оболонки [3, с. 53].

Методи орігамі в архітектурній тектоніці мають три основні аспекти:

- 1) підвищення міцності конструкцій при малій матеріаломісткості, технологічності та модульності;
- 2) можливість трансформації;
- 3) формування оболонок будь-якої кривизни – нульова, позитивна, негативна Гауссова кривизна [4].

На основі аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду архітектурної практики можна виділити три способи реалізації принципів орігамі:

1. Будівлі, у яких реалізовано єдність принципу орігамі у конструкції, зовнішності та плануванні. Геометрія плану, форма та конструкція суворо зв'язані між собою. Конструкція є першоджерелом для формування обсягу, планування та художньої виразності об'єкта. Такі споруди припускають наявність складчастої конструкції – системи, утвореної з граней, розгорнутих у різних площинах та з'єднаних між собою по поздовжнім сторонам. Архітектурні композиції зі складок дуже різноманітні. Форма поперечного перерізу складок може бути трикутною, трапецієподібною, полігональною. У складчастій конструкції поєднуються форма, матерія та зусилля,

представляючи єдність естетики та тектоніки. Такі конструкції в основному використовуються для перекриття виставкових залів, церков, спортивних споруд, аеропортів і вокзалів.

Архітектурні складки як самостійні структури широко використовувалися в 60-80-х роках ХХ століття. З'являються системи, що збираються з елементів із складною структурою профілювання, як, наприклад, у будівлі морського порту в Йокогама (арх. FOA Architects, Японія, 2002), (рис.1).

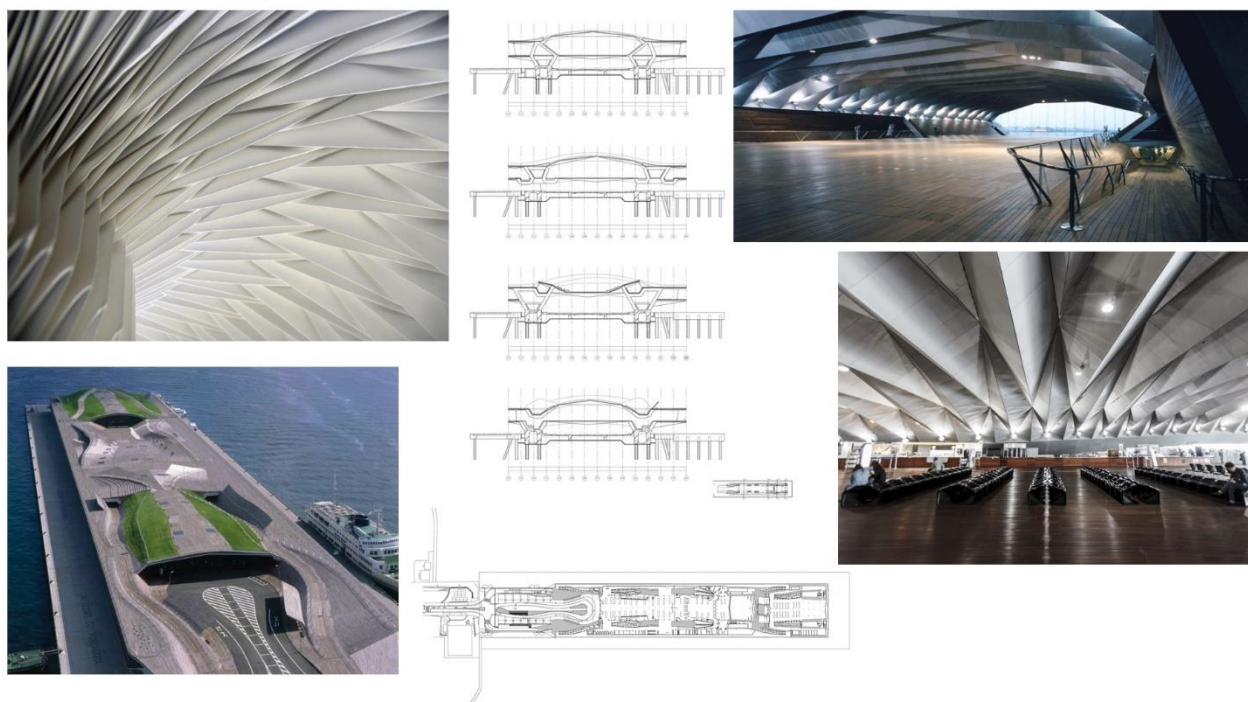

Рис. 1. Порт в Йокогама

Складна серія поверхонь, що утворюють зовнішню архітектурну форму терміналу, являє собою складчасту оболонку, створену за принципом орігамі-тесселяції. Унікальна конструктивна система, виконана зі складених сталевих листів та бетонних балок, підтримує будівлю. Міцність конструкції зводить до мінімуму потребу у вертикальних опорах, що дозволяє формувати великі простори і створювати вражаючі різноманітністю інтер'єрні рішення [5, с. 86].

2. Будівлі, образ та естетика яких будується засобами орігамі при незалежному конструктивному рішенні. Планувальне та конструктивне рішення не залежать від зовнішньої оболонки. Наприклад, легкий навісний

фасад штаб-квартири Департаменту охорони здоров'я Басків (арх. Coli-Barreu Arquitectors, Більбао, Іспанія, 2004 р.), (рис.2).

Рис. 2. Штаб-квартира Департаменту охорони здоров'я Басків

Зовнішня оболонка фасаду є складчастою поверхнею, яка складається з ритмічних членувань і ламається під різними кутами, формуючи динамічний орнамент на кшталт орігамі. В основі лежить регулярна трикутна та прямокутна сітки, прототипом якої є орігамі-тесселяція [2, с. 33].

Поєднання орігамі-тесселяції з класичним орігамі формує незабутні, унікальні образи, геометрію форми та внутрішній простір. У будівлі «Пляшка Клейна» (арх. McBride Charles Ryan, Вікторія, Австралія, 2008 р.) поєднані форми класичної «пляшки Клейна», стрічки Мебіуса та ритмічний поділ на трикутні модулі, (рис.3).

У цьому проекті автори хотіли показати, як можна в реальному житті подолати і зламати простір, хотіли відійти від проектування будівель на основі ортогональних методів і натомість прийняли складнощі, притаманні системі автоматичного проектування. Відступивши від класичних уявлень про

архітектуру, від стійково-балкової системи, автор створює основу з металевого каркаса, «обтягнутого» металевими листами, які згорнуті та викривлені таким чином, щоб створити безліч кутів.

Його дизайн вимагав широкого використання програмного забезпечення 3D, як для його розробки, так і для його виконання. Більша частина будинку підтримується сталевим каркасом, складність якого вимагала використання численних візуалізацій як у проектуванні, так і в процесі виробництва.

Рис. 3 Будівля «Пляшка Клейна»

Концертний зал Тірольського фестивалю в Ерлі Ерль, Австрія, спроектований віденським бюро Delugan Meissel Associated Architects, відрізняється ідеальною акустикою та екстравагантним фасадом, (рис.4).

Геометрія Фестивального залу була розроблена з урахуванням топографічних умов для того, щоб новий проект гармоніював з уже збудованою поблизу будівлі Passionsspielhaus. Як форма, так і розташування будівлі були обрані відповідно до вражаючого ландшафту, що визначається масивним гірським ланцюгом, який огинає територію. Ще одним фактом, який неможливо було залишити без уваги при розробці проекту, була вищезгадана

велична пам'ятка архітектури, саме тому архітекторів та дизайнерів довелося враховувати і їхню візуальну взаємодію.

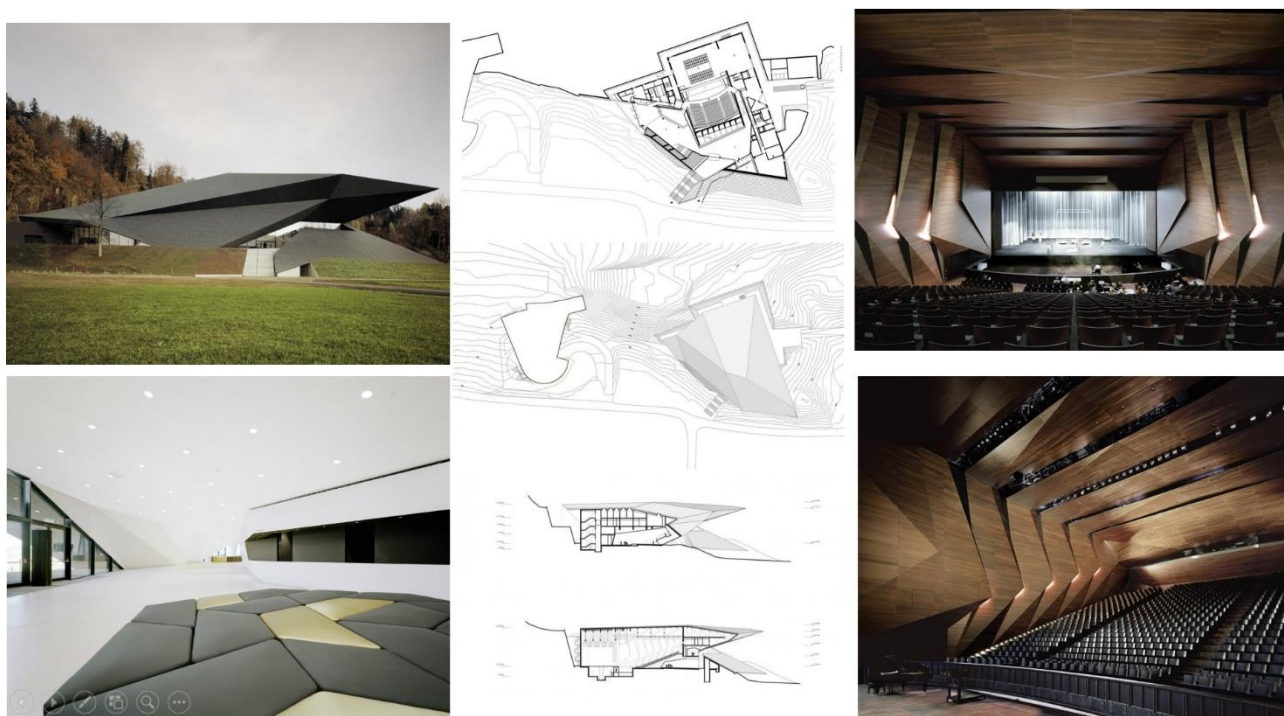

Рис. 4. Фестивальний зал Тірольського фестивалю в Ерлі Ерль, Австрія

Відбиток топографії місцевості помітний і в інтер'єрі будівлі. При створенні концепції інтер'єру дизайнери керувалися двома визначальними умовами: необхідністю взаємозв'язку архітектурного та природного простору, а також просторовою конфігурацією та функціональністю будівлі як концертного залу. Геометрія багатофункціональних зон демонструє творчу гармонію спілкування та тиші, динамічності та максимальної концентрації. Навіть рухи відвідувачів Фестивального залу нібито спрямовуються чуттєвістю та поміркованістю, якими просякнутий інтер'єр кімнат. Сходи, що ведуть до входу, настільки гармонійно взаємодіють з ландшафтом місцевості, що складно помітити переміщення через кордон природного та архітектурного простору [3, с. 96].

3. Трансформуються споруди, запозичені форми та прийоми паперопластики. В основі трансформації лежить один із принципів

орігамітесселяції – модульність побудови геометрії. Яскравими прикладами є фасад Al Vahr Towers в Абу-Дабі (арх. Aedas Architects, Арабські Емірати, 2012 р.), (рис.5), що складається з понад 1000 рухомих елементів, які розкриваються та закриваються протягом дня, залежно від становища сонця. З естетичної точки зору систему можна розглядати як архітектурну картину, що змінюється в часі: в різній мірі відкритості «парасольки» складаються у мозаїчні геометричні візерунки [4].

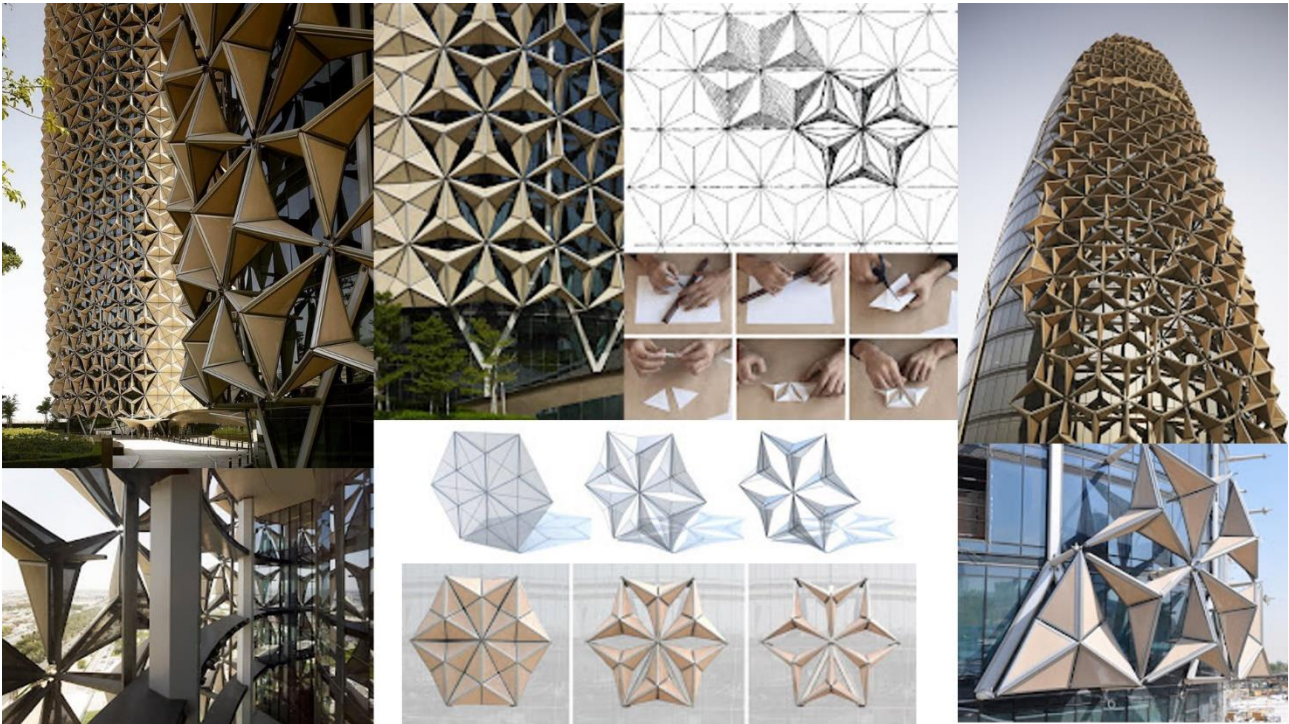

Рис. 5. Фасад Al Vahr Towers в Абу-Дабі

Сьогодні орігамі – це не тільки техніка додавання з паперу, а й мистецтво, естетика та можливість задуматися про форму по-іншому. Принципи орігамі дозволяють створити яскраві архітектурні образи, незвичайні новаторські форми, нові конструктивні схеми. Вони впливають як на художньо-творчий процес, так і специфіку формоутворення .

Список літератури

1. Демейн Е.Д. Геометричні алгоритми згортання: зв'язки, орігамі, многогранники // Е. D. Demaine. США: Cambridge University Press, 2007.

2. Sorguç A., Hagiwara I., Selçuk A. Origamics in architecture: a media of inquiry for design in architecture // METU JFA № 2. 2009.

3. Шенк М. Оригами в інженерії та архітектурі мистецтво, що охоплює математику, інженерію та архітектуру // Швеція: Технологічний університет Чалмерса, 2012.

4. Треббі Ж.-К. Мистецтво складання: креативні форми в дизайні та архітектурі [Електронний ресурс]: PROMOPRESS. 2015. URL: <http://www.graphics.com/article/art-folding>

5. Schmidt P., Birkhauser N.S Unfolded: Paper in Design, Art, Architecture and Industry / Berlin, 2009.

PEDAGOGICAL SCIENCES

UDC 524.013.96: 371, 191]

PECULIARITIES OF THE INFLUENCE OF STRESS SITUATIONS ON THE FUNCTIONAL CONDITION OF MEDICAL UNIVERSITY STUDENTS

Semenenko Svitlana Bogdanivna

PhD, Associate Professor

Tymofiychuk Inga Romanivna

PhD, Associate Professor

Slobodian Kseniia Valeriivna,

PhD, Associate Professor

Chernei Nadiia Yaroslavivna

PhD, Assistant Professor

Rudan Kseniia Volodymyrivna

Pediatrician intern

Bukovinian State Medical University,

Chernivtsi, Ukraine

Abstract. This article highlights the impact of stressful situations on the functional state of medical students, given that the future profession of medical students requires a high level of training and is associated with high responsibility, which requires a sufficient level of psychophysiological adaptation.

Key words: stressful situation, medical students, psychophysiological adaptation, educational process, effective learning.

Medical students from the first days of study experience significant physical and intellectual stress. This allows to refer the medical student to the group of the population with a pronounced risk of progression of functional disorders and chronic diseases. It is the level of activity of the nervous system at which behavioral reactions are realized determines the functional state of man. Sympathotonics and parasympathotonics differ in the level of emotional arousal and reactivity. High

reactivity of the CNS can cause inadequate reactions of the individual to the usual psycho-emotional load [1, c. 437].

Various medical specialties have certain requirements for the doctor's body, for example, the activities of surgical specialists (surgeons, obstetricians, gynecologists, anesthesiologists, etc.) are associated with a high degree of responsibility, the need to risk the health and lives of others, independent decision-making due to lack of time. The specifics of the doctor's work require him to physical strength, high individual skills, load on sensory systems, musculoskeletal system and, most importantly, the load on the psycho-emotional sphere. Various medical specialties have certain requirements for the doctor's body, for example, the activities of surgical specialists (surgeons, obstetricians, gynecologists, anesthesiologists, etc.) are associated with a high degree of responsibility, the need to risk the health and lives of others , independent decision-making due to lack of time. The specifics of the doctor's work require him to physical strength, high individual skills, load on sensory systems, musculoskeletal system and, most importantly, the load on the psycho-emotional sphere [2, c. 542].

The aim of our work is to investigate the level of functional state of a medical student depending on the activity of the autonomic nervous system. As physiological indicators of the assessment of functional status, we chose the study of autonomic indicators. The hypothesis of the study was that there is a connection between the autonomic balance of the body, autonomic responses to stress and functional status.

The following tasks followed from the proposed goal: 1) determination of the vegetative balance of the organism during the normal educational process and during the modules; 2) determination of the functional state of students by indicators: well-being, activity, mood during the normal educational process and during the modules; 3) identifying the relationship between autonomic balance and functional status of students [3, c. 1171].

The work with students is of a complicated character because of their variety in age, level of general initial training, cultural and religious differences, and motivation to get higher education. In this respect, the methods of upbringing, education and

training applied for students are of no use for international ones. The youth has become more independent, less connected with national traditions, more business like and inventive, inclined to unjustified risk and violation of behavior taught at home from their parents and country men. On the one hand, students feel naturally more comfortable in the group of their country men. On the other hand, success of adaptation depends much on the ability to contact, as well as to communicate with them actively. More than that, our examination gives the evidence in support of multinational groups, as they demonstrate higher educational progress [4, c. 218].

While investigating the problem of adjustment of the students in society and in educational establishment in particular, we should consider the reality of their studying and residing in multinational environment.

The objectives of the reforms in higher education are targeted in the integration into the world intellectual community with comparatively inexpensive higher education services. Due to this fact the number of international students has been increasing recently.

Geographical, economical, national, historical, cultural and religious factors should be considered as those influencing the system of education. In this respect an appropriate training of tutors and teachers is of an exceptional importance. They should be highly educated, many-sided individuals, with deep knowledge of their subjects as well as pedagogical and psychological sciences [5, c. 114].

The above-stated facts are indicative of the necessity to create a number of adaptogenic wide-spectrum conditions for the optimization of adjustment at higher school. Adjustment should be treated as a complex pedagogical program, and its success is determined by various parameters and criteria, enabling to improve the quality of education and achieve the best possible results [6, c. 545].

The increase in the activity of the sympathetic nervous system during modular controls occurs in sympathotonics and causes an increase in tension and deterioration of the emotional background. Autonomic dysfunction, which is exacerbated in sympathotonics, is a physiological cost of learning. In parasympathotonics, the assessment of functional status during the normal educational process found lower

indicators compared to the norm: well-being, mood, activity, modular control was the reason for an even greater decrease in the studied indicators [7, c. 640].

The increase in the activity of the sympathetic system during the period of modular controls in sympathotonics occurs to a greater extent than in normotonics and parasympathotonics. Some researchers note the negative nature of the relationship between the level of activation of the sympathetic nervous system and student performance, while others indicate that high levels of tension have a positive effect on performance [8, c. 948].

The obtained indicators indicate that sympathotonics show a high level of tension and deterioration of the emotional background, which can cause decompensation and emotional breakdown in the period of functional fatigue. Changes in the functional status of parasympathotonics allow them to be classified as a group with a pronounced risk of progression of functional disorders and chronic diseases [9, c. 20].

The established features of students' reactions with the predominance of the autonomic nervous system allow to predict behavioral reactions and allow to predict the level of reactivity of the nervous system in stressful situations during the performance of future professional duties.

References

1. Andriushkova O. A. Rol samovriaduvannia u formuvanni liderskykh yakostei studentskoi molodi vyshchykh navchalnykh zakladiv // Young Scientist. – 2017. - № 4 (44). – С.437.

2. Semanchyna V. O. Formuvannia upravlinskoj kultury studentiv vyshchykh navchalnykh zakladiv u diialnosti orhaniv studentskoho samovriaduvannia // Molodyi vchenyi. – 2017. - № 4 (44). – С. 542.

3. Sharov S., Filatova O., Sharova T. The Development of an Online Platform for Studying Ukrainian Literature // TEM Journal. – 2020. - Vol. 9, №3. – P. 1171.

4. Strokan O.V., Miroshnychenko M.Iu. Vykorystannia multymediinykh tekhnolohii v systemi dystantsiinoho navchannia // Mizhnarodna naukovopraktychna

internet-konferentsiia «Rozvytok suchasnoi nauky ta osvity: realii, problemy yakosti, innovatsii». TDATU, 27-29 travnia 2020. – P. 218.

5. Malkina, V., Kiurchev, S., Osadchyi, V., Strokan, O. The formation of orthogonal balanced experiment designs based on special block matrix operations on the example of the mathematical modeling of the pneumatic gravity seed separator. *Modern Development Paths of Agricultural Production: Trends and Innovations // Tavia State Agrotechnological University. - 2019. - P. 114.*

6. Semanchyna V.O. Formuvannia upravlinskoï kultury studentiv vyshchych navchalnykh zakladiv u diialnosti orhaniv studentskoho samovriaduvannia // *Molodyi vchenyi. – 2017. - № 4 (44). – P. 545.*

7. Morris T.H. Self-directed learning: A fundamental competence in a rapidly changing world // *Int Rev Educ. - 2019. - №65 (4). – P. 640.*

8. Sawatsky A.P., Ratelle J.T., Bonnes S.L. Faculty support for self-directed learning in internal medicine residency: a qualitative study using grounded theory // *Acad Med. – 2018. - №93 (6). - P. 948.*

9. Boruff J.T., Harrison P. Assessment of knowledge and skills in information literacy instruction for rehabilitation sciences students: a scoping review // *JMLA. – 2018. - №106 (1). – P. 20.*

ХІМІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ І БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ УЧНЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Величко Людмила Петрівна,
д. п. н., професор, завідувач відділу
біологічної, хімічної та фізичної освіти
Інститут педагогіки НАПН України
м. Київ, Україна

Анотація. Розкрито значення хімічної компетентності учнів для розв'язування проблем виживання в умовах використання отруйних речовин під час війни. Розглянуто питання навчальної програми з хімії, що безпосередньо стосуються безпеки життєдіяльності учнів або яким можна надати відповідного спрямування.

Ключові слова: формування компетентностей учнів, хімічна компетентність, безпека життєдіяльності.

Загарбницька війна росії проти незалежної України призвела, посеред інших незліченних величезних втрат, до позбавлення елементарних умов для нормальної життєдіяльності та й самого життя мирних мешканців, особливо дітей, під обстрілами, у вогні, на руїнах. Урядовий проект «Безпечне освітнє середовище в умовах війни» передбачає розроблення абетки з безпеки для школяра та відповідного мобільного додатка, аби кожна дитина могла знайти для себе відповіді на запитання, як поводитись у різноманітних небезпечних ситуаціях. Очевидно, що такий освітній ресурс має превентивну цінність, а ситуація безпосередньої небезпеки може трапитись тут і зараз і потребує мобілізації фізичних і розумових зусиль, спрямованих на виживання, виявлення компетентності, набутої учнями у процесі навчання природничих предметів.

Вітчизняні навчальні програми з хімії, запроваджені після Другої світової війни, містили питання, присвячені бойовим отруйним речовинам, конструкції

протигазу; після чорнобильської аварії розглядались питання радіаційної безпеки, зокрема у спецкурсі для старшої школи. Розробники чинних навчальних програм із природничих предметів не припускали, що ці питання знову стануть актуальними, водночас слід визнати, що програмою з хімії передбачено вивчення тем, безпосередньо спрямованих на створення умов безпечної життєдіяльності учнів, а іншим темам можна надати таке спрямування [2].

Упродовж місяців війни ми вже пересвідчилися, що попри Женевську Конвенція про захист жертв війни рашисти здатні використовувати проти цивільного населення запалювальні (фосфорні) боєприпаси, руйнувати промислові ємкості з агресивними хімічними сполуками (нітратна кислота, амоніак, хлор), створити радіаційну небезпеку через руйнування атомних електростанцій, не виключено й застосування бойових отруйних речовин.

Екстремальна ситуація потребує мобілізації знань, здобутих у процесі навчання хімії, тобто виявлення особистої компетентності. Предметна хімічна компетентність у дії означає, що учень усвідомлює важливість запобіжних і рятівних заходів, знає, в чому полягає небезпека та як треба діяти (чого не можна робити і що треба робити) в конкретній ситуації. У зв'язку з цим методика вивчення хімічних елементів та їхніх сполук, основних класів речовин має акцентувати увагу учнів на інформації про небезпечні властивості продуктів хімічного виробництва

До прикладу, розглянемо, як підготувати учнів до можливого ураження фосфорними боєприпасами. Властивості фосфору і його сполук вивчають за програмою профільного рівня в 11 класі, але програма основної школи надає достатньо відомостей, які можна використати в цьому разі. Зокрема, це поняття про взаємодію кисню з простими речовинами, оксиди й окиснення, хімічні властивості кислотних оксидів (взаємодія з водою), кислотні дощі, реакцію нейтралізації, умови виникнення та припинення горіння. Цей матеріал дає змогу зрозуміти процес горіння фосфору з утворенням його оксиду, зробити припущення про те, як взаємодіятиме оксид фосфору з водою з утворенням

кислоти та яка загроза в цьому разі від кислотного дощу, провести нейтралізацію кислоти підручними засобами, уникнути поширення вогню.

Корисними є знання не лише хімічних, а й фізичних властивостей речовин. Наприклад, запобігти ураженню отруйними газами допоможе знання густини газів відносно повітря, наявність запаху: амоніак має специфічний запах, легший за повітря, тому при поширенні амоніаку треба зайняти якомога нижче положення; хлор теж має запах, жовто-зелений колір, важчий за повітря, стелиться по землі, тому треба підніматися якомога вище.

Свідоме поводження у разі небезпеки, компетентні дії, що ґрунтуються на знаннях із хімії, допоможуть зберегти не лише здоров'я, а й саме життя. Предметна хімічна компетентність як складник ключової компетентності в галузі природничих наук, техніки і технологій тісно пов'язана зі здоров'язбережувальною компетентністю, хоча цей зв'язок не акцентовано в Державному стандарті базової середньої освіти, де звертається увага переважно на здатність застосовувати наукові знання для пояснення світу природи чи для розв'язування проблем – тобто загальною, без конкретизації щодо безпеки життєдіяльності [1]. Війна вносить свої корективи у мотиви формування і зміст компетентностей, що має бути відображено в нових стандартах, програмах та інших документах Нової української школи.

Список літератури

1. Державний стандарт базової середньої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. Вилучено з http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP200898.html.

2. Хімія. Інтегрований курс «Природознавство». 7-11 класи : навчальні програми, методичні рекомендації щодо організації навчально-виховного процесу в 2018/2019 навчальному році.--Харків : Вид-во «Ранок», 2018. – 248 с.

ЗМІНИ СЛОВНИКОВОГО СКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ПЕРІОД РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Дудник Яна Петрівна,

курсантка I курсу

Національна академія Державної прикордонної служби

України імені Богдана Хмельницького,

м. Хмельницький, Україна

Сніца Тетяна Євгенівна,

канд. пед. наук,

викладачка кафедри іноземних мов

Національна академія Державної прикордонної служби

України імені Богдана Хмельницького,

м. Хмельницький, Україна

Вступ. Мова – це душа нації, що карбує кожную хвилину історії, кожную репресію, кожную реформу та закон. Від початку свого існування українці виборюють своє право на власну мову. Уся історія українського народу супроводжується цією боротьбою – заборона видавати книги українською згідно з Валуєвським циркуляром 1863 року; заборона навчатися рідною мовою відповідно до Емського указу 1876 року. Перші арешти учасників Всеукраїнської правописної конференції почались у 1929-1930 роках, а у 1933 уже відбулася друга хвиля утисків української творчої інтелігенції. Протягом 1972-1974 р.р. тривали політичні репресивні процеси проти українських шістдесятників та дисидентів. Історія налічує безліч подій, котрі принижували нашу мову, асимілювали її до інших, забороняли та намагалися знищити аж до сьогодення.

Мета – дослідити вплив екстремальних ситуацій, зокрема повномасштабного вторгнення росії на територію суверенної держави Україна, на зміни словникового складу мови.

Матеріали і методи. У процесі дослідження було проаналізовано матеріали Інтернет-видань, Телеграм-каналів та живе спілкування носіїв української мови.

Результати і обговорення. З початком повномасштабного вторгнення росії на територію нашої держави українці знаходяться у центрі уваги всього світу. Надзвичайно важливим наразі постало питання мови, адже саме мова є ідентифікатором нації у будь-якому куточку світу. Сьогодні усе частіше можна почути «Слава Україні!» , «Добрий день, everybody» та «Ой, у лузі червона калина» у різних країнах Європи та світу. Рядки українських пісень та привітань усе менше потребують перекладу, поповнюючи таким чином словниковий запас інших мов.

Українська мова, у свою чергу, також зазнає певних змін, зумовлених повномасштабним вторгненням росії на територію незалежної України. Серед таких змін – поява неологізмів, зміна та набуття нових значень уже існуючих слів.

Розглянемо слова, що з'явилися, як результат діяльності деяких політиків.

1. Арестовлення – повідомлення, яке має на меті заспокоїти, а не подати правдиву інформацію.

Слово завдячує своєю появою раднику керівника Офісу президента Олексію Арестовичу, який із перших днів війни став «психологом» усього українського народу та у кожному зверненні заявляв, що війна закінчиться через 2-3 тижні.

2. Макронити – вдавати стурбованість, занепокоєння і не діяти.

Слово походить від прізвища французького президента Еммануеля Макрона, який завжди робить стурбований вигляд обличчя, коли мова йде про Україну, але не ухвалює рішень, які б допомогли змінити цю ситуацію.

3. Шойгувати – робити вигляд, що все гаразд.

Походить від прізвища російського міністра оборони Сергія Шойгу, котрий попри критичну ситуацію в росії запевняє свій народ, що все гаразд.

Окрім того, звичайні, буденні емоції набули нових відтінків та відчули на собі явище полісемії:

1. Віра – тепер не в любов, не в дружбу, а в ЗСУ, котрі стали для кожного українця справжніми героями. Саме вони дають нам змогу прокидатися щоранку.

2. Гнів – невід’ємна емоція кожного українця як від 2014 року, так і від 24 лютого 2022 року. Гнів за вбиту сім’ю, зруйнований будинок чи за потребу виїхати з країни. Гнів за все.

3. Лютість – те, на що зрештою перетворюється розпач і сум; дає нові сили для боротьби з орками.

4. Ненависть – почуття, що виникає після усвідомлення скоєних звірств російських окупантів в Україні. Згідно з опитуванням Київського міжнародного інституту соціології, повномасштабна війна з росією переважно викликає в українців гнів/обурення/ненависть/огиду (53%), гордість за Україну та за її армію (52%), а також тривогу/страх/жах (38%).

5. Свобода – найважливіша цінність українського народу. Воля жити у суверенній і незалежній державі.

6. Повага – перше відчуття, яке виникає при появі героя ЗСУ.

7. Біль – за кожного українця, за кожного бійця та його/її сім’ю, за кожну зруйновану долю, за кожне знищене місто.

Вартують уваги виникли фразеологізми та дієслова, які описують певні бойові дії/завдання:

1. Забайрактарити, заджавелініти, застінгерити – знищити російських окупантів і їхню техніку за допомогою безпілотників Bayraktar, ракетних комплексів Javelin чи зенітно-ракетних комплексів Stinger.

2. Заукраїніти – завдати втрат ворогу.

3. Іти за російським кораблем – зазнати поразки, бути знищеним.

4. Чорнобаїти – повторювати певні дії, що призводять до успіху.

Висновки. Це лише малий відсоток усіх неологізмів, що надійно увійшли до словникового складу української мови та стали повсякденними словами. Кожне з них є особливим та з’явилося чи змінило значення не від хороших подій, водночас ставши відображенням сучасної історії та боротьби

українського народу за свободу і незалежність. Щодня усе більше й більше людей відмовляються від мови окупанта та починають розуміти справжню цінність і значення державної мови – мови, котра тепер є символом нескореності та незламності, мови, народ якої є неможливо здолати.

Список використаних джерел

1. <https://sites.google.com/site/dryzhuk911/home/50-valuievskij-cirkular-ta-emskej-ukaz-1876-r-ta-ieh-naslidki-na-rozvitok-ukraienskoie-kulturi>
2. https://zaxid.net/rosijska__inozemna_abo_chomu_vazhливо_vchiti_ukrayinsku_movu_pid_chas_viyini_n1539079
3. <https://prm.ua/>
4. <https://chytomo.com/abetka-povnomasshtabnoi-vijny-iaki-slova-vvijshly-v-uzhytok-i-chomu/>

**ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ-РОЗПІЗНАВАННЯ У 1-МУ КЛАСІ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ
«Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»**

Іваницька Наталія Анатоліївна,
кандидат педагогічних наук, директор, вчитель фізики
Балаєва Тетяна Анатоліївна,
вчитель початкових класів
Чернігівська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №35,
м. Чернігів, Україна

Анотація: У статті поданий алгоритм проведення у перших класах дослідження-розпізнавання при вивченні інтегрованого курсу «Я досліджую світ» із використанням сучасних цифрових засобів навчання на основі інтеграції знань учнів відповідно до вимог Нової української школи.

Ключові слова: дослідження-розпізнавання, інтегрований курс, «Я досліджую світ», цифрові засоби навчання.

Згідно Концепції Нової української школи (НУШ), ухваленої рішенням колегії МОН від 27.10.2016 [1], в умовах реформування школи зростає роль природничо-математичної освіти учнів і, відповідно, виникає потреба підготування вчителів природничих дисциплін для одержання учнями ключових компетентностей, необхідних на пропедевтичному рівні здобуття базової середньої освіти. Тому, однією із сучасних проблем реалізації на практиці НУШ є формування у вчителів таких компетентностей, які необхідні для викладання ними природничих дисциплін у початковій школі, тобто для пропедевтики подальшого базового навчання.

Під час підготування вчителів відповідно до вимог НУШ, які викладають дисципліни природничо-математичного циклу у загальноосвітній школі, необхідно враховувати, що стрімкий розвиток програмно-технічних засобів

створення, збереження та оброблення інформації дедалі швидше змінює сучасне суспільство. Використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у різних сферах діяльності людини не оминає й галузь освіти. У зв'язку з цим особливого значення набуває переорієнтація мислення сучасного педагога на усвідомлення принципово нових вимог до його діяльності, готовність використовувати ІКТ як допоміжний освітній ресурс з метою підвищення інтересу учнів до навчання, формування логічного та творчого мислення школярів, їх інформаційної культури [2].

Розробка методики формування дослідницьких компетентностей у вчителів, які викладають дисципліни природничо-математичного циклу, потребує врахування однієї з важливих функцій вчителя НУШ – забезпечення інтегрованості навчання учнів, тобто використання у практичній діяльності засад інтегративного підходу. Розробленню інтегрованого змісту професійної педагогічної освіти та шляхів його засвоєння присвячено праці таких учених, як Е. Абдуліна, О. Гилязова, С. Гончаренко, В. Горшкова, О. Дубасенюк, В. Желанова, Ю. Колесніченко, Т. Надолинська, О. Попова, О. Стріхар, Ю. Сьомін та ін. Однак, питання підготовки вчителів початкової школи щодо організації ними дослідницької діяльності учнів із використанням сучасних цифрових засобів навчання на основі інтеграції знань учнів залишається ще не достатньо вивченим.

Тому, враховуючи загальні дидактичні вимоги до організації досліджень у початковій школі, з метою формування дослідницьких компетентностей вчителів та учнів, пропонуємо при вивченні у 1-му класі інтегрованого курсу «Я досліджую світ» (ЯДС) використання такого алгоритму проведення дослідження-розпізнавання:

1. Актуалізація знань (міжпредметні зв'язки, інтеграція)
2. Визначення об'єкта дослідження
3. Визначення конкретних завдань: що досліджуємо?
4. Підготування до проведення дослідження (конкретизація етапів виконання дослідження та вибір засобів дослідження)

5. Виконання дослідження вчителем або учнями (міжпредметні зв'язки, інтеграція): обстеження за допомогою органів чуття, опис (Що це? Який досліджуваний об'єкт?); порівняння з іншими предметами, явищами.

6. Формулювання висновків: спільне – відмінне, до якого цілого належить.

7. Закріплення результатів (інтеграція)

Розділ «Людина»

Тема 1 «Охайність і особиста гігієна»

Мета дослідження: продемонструвати учням фізичні властивості одного із засобів особистої гігієни (мила)

1. Актуалізація знань (інтеграція з усною народною творчістю)

Відгадайте загадки:

Є у мене дивне скельце, що з усіх кривляється: як до нього усмінешся, воно теж всміхається (Дзеркало)	Мию, мию без жалю, мию там, де брудно. А купатись не люблю, бо від того худну (Мило)
--	---

Витирають залюбки ноги, руки малюки. Витирають щічки Павлик та Марічка (Рушник)	Чистить курточку, штанці, чобітки і сап'янці... Дуже працююча тітка. Здогадальсь, хто це? (Щітка)
--	--

2. Вибір об'єкта дослідження (один із засобів гігієни тіла – туалетне мило)

Всі ці предмети допомагають бути охайними і слідкувати за особистою гігієною.

- Що таке гігієна? (догляд за її тілом і підтримка його в чистоті)

3. Визначення конкретних завдань:

- Що досліджуємо? (фізичні властивості одного із засобів особистої гігієни – мила)

4. Підготування до проведення дослідження

На столі вчитель розміщує мило різної форми та за допомогою документ-камери виводить зображення на екран.

Рис. 1. Документ-камера

5. Виконання дослідження (інтеграція з математикою – випереджувальне навчання, ознайомлення із назвами геометричних фігур).

- Що це? (туалетне мило)

- Яке воно за формою? (овальне, кругле, прямокутне)

- Доторкніться до зразків мила та визначте за допомогою органів чуття, які вони: сухі чи вологі.

6.Формулювання висновків: порівняння – що спільного? (смачно пахне); що відмінного? (прилипає до рук та не прилипає); до якого цілого воно належить? (до засобів гігієни); поясніть, чому?

7. Закріплення результатів (інтеграція з усною народною творчістю):
«Глянь на вигляд і про здоров'я не питай»

- Як ви розумієте це прислів'я?

- Що потрібно робити, щоб завжди бути охайним і здоровим?

Тема 2 «Органи чуттів. Зір»

Мета дослідження: продемонструвати важливість безумовних або вроджених рефлексів людини.

1. Актуалізація знань (інтеграція із усною народною творчістю, основами анатомічних знань, здоров'язбереженням)

- Як ви розумієте такі прислів'я: «По пазурах та по зубам звірів знати, а людину по очах видно», «Очі – дзеркало душі»? (відповіді дітей)

- Прослухайте текст. Подумайте, що зі змісту вам вже відомо, а про що ви ще не знали?

Навчальний текст

(супроводжується демонстрацією схеми будови ока за допомогою презентації)

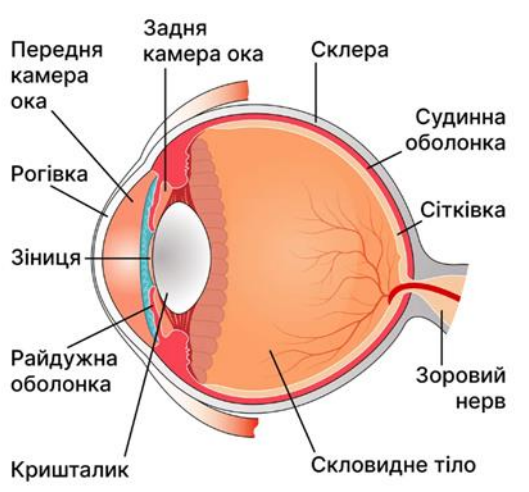

Рис.2. Схема будови ока

Очі призначені для того, щоб дивитися, бачити, розрізняти предмети, їх колір, розмір, величину. Всередині ока знаходиться маленький кружечок – зіниця, вона завжди чорного кольору. Велике коло навколо зіниці – райдужна оболонка, вона може бути різного кольору. Закривають око спеціальні дверцята під назвою «повіки». Якщо перед очима з'явиться небезпека, повіки закриваються. Краї ока вкриті віями. Вони не дають потрапляти в очі частинкам пилу і бруду, дрібним комахам і сніжинкам, краплям дощу і поту. На обличчі видно тільки невелику частину очей. Все око за формою схоже на кулю. Зовні нам видно білкова і райдужна оболонка. Райдужна оболонка у різних людей може бути різного кольору.

2. Вибір об'єкта дослідження (один із органів чуттів – фото очей)

-Чи все із прослуханого ми можемо дослідити? Чому?

- Які дослідження ми можемо виконати?

- Що нам для цього потрібно? (відповіді дітей)

3. Визначення конкретних завдань: що досліджуємо?

Досліджуємо реакції ока на зовнішні подразники.

4. Підготування до проведення дослідження.

Учням необхідно об'єднатися в пари та обрати режим «фото» на мобільному телефоні.

5. Виконання дослідження учнями (інтеграція з основами анатомічних знань, здоров'язбереженням)

- Сфотографуйте свої очі за допомогою мобільного телефону.

- Розгляньте фото своїх очей та очей вашого сусіда: якого вони кольору, розміру?

- Порівняйте, чи зміст прослуханого відповідає дійсності.

- Чи можна за очима відгадати настрій людини?

- Подивіться на яскраве освітлення: чи змінилися розміри ваших зіниць? (зменшилися)

- Зненацька легенько плесніть в долоні перед очима свого сусіда. Яка реакція його очей? (заплющив очі)

6. Формулювання висновків

- Що спільного на фото ваших очей та очей вашого сусіда? (мають однакову будову)

- Що відмінного? (райдужна оболонка може бути різного кольору)

- Яка реакція очей на зовнішні подразники? (зменшення зіниць, заплющення очей)

- Чим допомагають людині такі вроджені реакції? (захищають око від механічних пошкоджень, зберігають зір)

7. Закріплення результатів (інтеграція з основами фізичних та біологічних знань, ознайомлення із сучасними оптичними приладами)

- Які прилади допомагають людині з вадами зору краще бачити? (окуляри)

- Чи існують такі окуляри, які можна приєднати до мережі Інтернет та з їх допомогою записувати відео високої якості? (окуляри Google Glasses)

Рис.3. Окуляри Google Glasses

Тема 3 «Шкіра – орган дотику»

Мета дослідження: дослідити функції шкіри як органу дотику

1. Актуалізація знань (інтеграція із історико-географічними відомостями)

- Спробуйте відгадати орган людини за моїми підказками: найважчий орган людини (3 кг); захищає наш організм від холоду і спеки; завдяки йому в наш організм не потрапляють мікроби; вкриває все тіло людини (шкіра).

- Чи знаєте ви, що протягом багатьох століть бліда шкіра вважалася символом аристократії? Таку моду ввела у середні віки англійська королева Єлизавета I. Представники знаті, й навіть королі, вибілювали свою шкіру спеціальними масками з яєчної шкаралупи. Японські жінки активно використовували у своєму макіяжі пудру. В Україні для відбілювання шкіри використовували лише рослинні засоби: пшеничне борошно чи крейду. Тільки на початку ХХ століття з'явилася мода на засмагу.

2. Визначення об'єкта дослідження (один із органів чуттів-орган дотику, шкіра)

3. Визначення конкретних завдань: що досліджуємо? (функції шкіри як органу дотику)

4. Підготування до проведення дослідження

Вчитель готує цифровий мікроскоп та проєктор для виведення зображення на екран. Учням необхідно об'єднатися в пари.

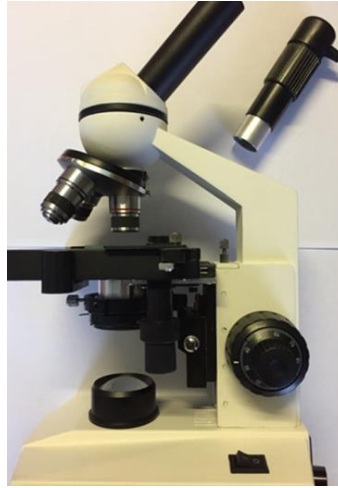

Рис.4. Цифровий мікроскоп

5. Виконання дослідження (інтеграція з математикою – випереджувальне навчання, ознайомлення із назвами геометричних фігур)

- Подивіться на зображення шкіри пальця людини під мікроскопом. Яка вона? (складна за будовою)

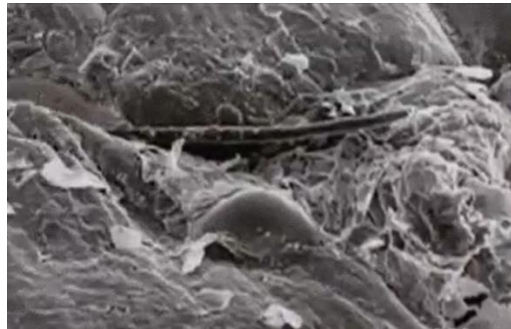

Рис.5. Фото шкіри людини під мікроскопом

- Доторкнись до шкіри та злегка потягни її. Яка вона? (м'яка, пружна) – захисна функція шкіри

- Візьми серветку, потри лоб. Яка пляма від дотику зі шкірою? (жирна) – видільна функція шкіри

- Попроси сусіда по парті заплющити очі. Дай йому в руку предмет, не називаючи його: предмет необхідно впізнати, вказавши форму (кругла, прямокутна, довга, коротка, більша за...) – рецепторна функція шкіри

6. Формулювання висновків:

- Що спільного у дослідах? (демонструють реакцію організму)

- Що відмінного? (на шкіру діють різні подразники)

- Чим допомагають людині такі функції шкіри? (охолоджують її, виводять з неї різні речовини, захищають від пошкоджень)

7. Закріплення результатів (інтеграція із здоров'язбереженням)

- Як ви вважаєте, засмагати влітку на сонці, корисно для шкіри чи шкідливо?

- Як засмага впливає на шкіру?

- Які правила безпечної засмаги ви знаєте?

Список літератури

1. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р. «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року», [Електронний ресурс]. Доступно: <http://surl.li/chman>

2. Жук О. Застосування інформаційно-комунікаційних технологій у вивченні економіки. Інформаційні технології та Інтернет у навчальному процесі та наукових дослідженнях. 2016. №96. – С.251- 252. URL: <http://surl.li/cedur>

КУЛЬТ ОСОБИСТОСТІ ПАТРІОТИЗМУ ТА ВІТЧИЗНОЛЮБСТВО У СПАДЩИНІ ЗАГАЛЬНОНАЦІОНАЛЬНОГО ЛІДЕРА

Ісмаїлова Айшан Фахрадін кизи

Педагог

Мінгечевірський Державний Університет

Анотація: Молодь є наріжним каменем розвитку кожної нації. З цієї причини здорова молодь є важливою умовою для існування нації. Адже від підготовки кадрів інтелектуального рівня та перетворення їх на провідну силу залежить подальше зміцнення державності та незалежності в країні, надійна гарантія майбутнього. З цього погляду заходи, які вживаються у сфері роботи з молоддю, сприяють подальшому розвитку азербайджанської молоді у суспільстві.

Патріотизм походить із любові до села, землі, країни, де кожен народився і виріс. Патріотизм – це ще й працювати на благо Батьківщини, бути готовим у всі часи захищати Батьківщину від зовнішніх і внутрішніх ворогів, виявляти героїзм та жертви на її шляху, радіти кожному успіху Батьківщини та народу, представляти Батьківщину як гідний громадянин.

У науковій статті розглядаються педагогічні ідеї та погляди Гейдара Алієва. В епоху сучасної глобалізації виховання молоді у дусі національного патріотизму створює велику відповідальність перед державою, її відповідними органами, організаціями, керівниками та кожним громадянином Азербайджану. Наявність високого національного духу є головним критерієм сили країни. Головним носієм та рушійною силою духу патріотизму в країні є її молодь.

Ключові слова: патріотичне виховання, Батьківщина, молодь, народ, громадянин, особистість, держава.

Ознаками, які розкривають сутність поняття патріотизму, є:

1. Віра у світле майбутнє народу Азербайджану та нашої незалежної держави, усвідомлено та ясно бачити дійсність та реалістично підходити до неї, розуміти та зміцнювати єдність народу та держави та нерозривні зв'язки народу та штат. Вірність Батьківщині, пильність, кохання тощо.

2. Батьківщина. Любов і повага до національних традицій, симпатія до рідної мови, почуття турботи про природу та природні багатства рідного краю, їх захист та розвиток, дбайливе ставлення до природи рідних місць.

3. Громадянство. Захищати інтереси Азербайджанської держави, любити свою батьківщину, свідомо виконувати свій обов'язок мешканця, відчувати та розуміти цей обов'язок. Знати відповідальність та підзвітність громадянина, гідного свого народу у своїй роботі, діяльності та вчинках.

4. Інтернаціоналізм. Тісно згуртуватися навколо однієї мети зробити свою Батьківщину однією з найпередовіших країн світу, зрозуміти, що всі народи та нації рівноправні, прийняти міжнародний обов'язок, зрозуміти єдність національності та людства, у боротьбі за нашу незалежна батьківщина, товариство, дружба, співпраця, безкорислива взаємодопомога, доброта та повага до інших народів.

5. Праця. Почуття гордості за трудові традиції нашого народу, боротися з тими, хто веде злиденне життя, відчувати потребу в розумовій та фізичній праці, берегти як зіницю ока природні багатства та надбання держави.

6. Захищати досягнення нашої республіки, мужність та відвагу, бути готовим захищати Батьківщину, ненавидіти ворогів азербайджанського народу.

7. Боротьба світ. Пропаганда миролюбної політики нашої країни, боротьба за соціальний розвиток та прогрес.

Вищеперелічені ідеї та висловлювання є наочним прикладом того, наскільки важлива любов до батьківщини для нашого народу та нації. Це є високе, чисте почуття, що належить людині. Кожен із нас любив свою землю, природу, мову та релігію цим священним почуттям, і ми вважали своїм обов'язком оберігати та відстоювати ці цінності. Це священний обов'язок кожного громадянина Азербайджану. Вся педагогічна спільнота, що займається

вихованням підростаючого покоління, має прагнути подальшого розвитку такого чистого почуття як патріотизм.

Найсправжнісінька форма патріотизму виникає тоді, коли батьківщина оповита темними хмарами, коли батьківщина в небезпеці. Боротьба за свободу та незалежності країни та краю формує в людях почуття патріотизму. Такі почуття мали кожен народ, кожна нація. В результаті історичних подій яскравіше виявилось почуття любові до Батьківщини. Почуття нескінченної ненависті до іноземних загарбників, безкомпромісна рішучість боротися надихають молодь на героїзм. У кожного, хто хоче бачити країну та землю, в якій він живе, вільними, серце б'ється від рішучості боротися. Усі мають бути на одному фронті проти експлуатації, помсти, ненависті та гніву. Цінні уявлення про Батьківщину та її святість знайшли своє вираження у народній педагогіці та прислів'ях.

Коли ми дивимося на історію нашого народу, ми бачимо, що азербайджанський народ з давніх-давен народив безліч особистостей. Люди, які все життя були прикладом для людей та поколінь. Серед таких особистостей наші непереможні полководці, люди науки та управління, сміливі люди, які пожертвували своїм життям заради існування та свободи свого народу, держави, які змусили його відчувати гордість.

Гейдар Алієв, який став нашим вічним главою держави, є одним із геніальних людей, якого вважають таким, якого люблять усі, хто любить свою країну, хто пов'язаний зі своїм корінням, хто день і ніч присвячував процвітанню свого народу. З іменем цієї людини пов'язані наші успіхи та досягнення у всіх галузях, чи то політична, економічна, культурна, освітня чи робота, що проводиться на міжнародному рівні. Він виділявся з усіх своїм розумом, кмітливостю та образом мислення. Завдяки його мудрості та сильному характеру наш народ живе самостійно та в достатку.

У часи, коли країну очолював геніальний лідер (70-80-ті роки 20 століття), водночас, починаючи з періоду здобуття нами незалежності (1993 рік), він завжди домагався розвитку нашої Батьківщини та нашого

народу. Наша країна встановила відносини з країнами світу у всіх сферах. Кожна з них була реалізована на основі його старанності, мужності та чесності свого слова. Досвід, який мудра людина залишила у спадок народу, спрямовує нас і висвітлює наш шлях у сфері внутрішньої та зовнішньої політики нашої країни, державного управління, зміцнення нашої незалежності, досягнень у галузі економіки, благополучного та мирного життя нашої країни [7, стор 309]. Він був впливовою особистістю. Про нього завжди добре відгукувалися світові політики, глави окремих держав, відомі вчені та митці. Зазначали, що в нього логічне мислення та незламна воля.

Видатний вчений Захід Гаралов, говорячи про діяльність незмінного лідера у розвитку науки, освіти, виховання та знань, особливо підкреслював, що дипломат і політичний діяч А. Громико, який дорожчав кожним сказаним ним словом і виразом, вважався скупим у висловлюваннях свою думку про будь-яку людину, навіть у останні роки його життя висловив, що вождь чистий, моральний, досвідчений і чесний глава держави [25, стор 97]. Гейдар Алієв перетворив не лише свою країну, а й Кавказ на колыску миру та спокою. Він завжди житиме в серцях людей із такими послугами.

Справжній патріот – це людина, яка з любов'ю та повагою служить своїй країні та постійно служить їй у своїй повсякденній діяльності. Нехай він завжди пишається тим, що захищає свою землю та людей. У цьому сенсі можна сказати, що патріотизм у душі та крові нашого народу. Патріотизм – важлива моральна якість, що має божественну силу. На першому молодіжному форумі Гейдар Алієв дав таке послання, що кожен молодий чоловік має бути патріотом. Сила і міць молодих людей, їх досягнення цілей, які вони перед собою ставлять, їхня мужність зустрічати труднощі, що зустрічаються на шляху, їхні добрі справи, погляд, все це пов'язано з патріотизмом. Розвиток цього виховання, тобто. патріотизму у дітей, полягає в тому, щоб працювати на долю Батьківщини, тому нашим головним завданням є виховання патріотизму у підростаючому поколінні. Головний сенс цього, важливість їх почуттів та емоцій, їх мислення полягає у тій діяльності, яку вони здійснюють для

досягнення поставленої собі мети. Позитивний результат діяльності залежить від сили людини. Почуття любові та прихильності до свого села, своєї батьківщини, знання свого призначення та відповідальність за своє призначення можуть стати найголовнішою та найважливішою рушійною силою у повсякденній роботі кожної молодої людини [19, стор 132]. Генії, говорячи про моральні якості, завжди надавали великого значення почуття патріотизму. Це почуття і це кохання не можна замінити жодним почуттям чи любов'ю.

Наш Пророк Мухаммад (с.в.с.) радив людям любити свою батьківщину та захищати її як свою душу. Ви повинні показувати це кохання не гарними словами, а своєю працею та діяльністю. Ніколи не можна довіряти свою Батьківщину, свою родину, свою країну бродячим, безвільним, боягузливим, своєкорисливим, безвідповідальним людям. Звичайно, такі люди іноді бували в історії нашого народу. Але історія покарала їх нещадно. Звідси можна зробити висновок, що цей народ, ця Батьківщина, цей народ ніколи не буде переможений, якщо серед народу не буде заздрісних, злісних, зрадливих людей.

З моменту народження людина стикається з матерією, що її оточує, і стає її частиною. Він любить будинок, у якому народився, двір, де виріс, вулицю, якою ходить щодня, село, місто і школу, і прив'язаний до неї. Для нього все природно. Так само, як він дбає про будинок і квартиру, в якій живе, він небайдужий до благоустрою, розвитку та благоустрою села, району, міста, країни, де живе. У народі поширене таке прислів'я: «Кожна людина любить свою Батьківщину».

Почуття патріотизму виникало у всі періоди і набувало у кожний період свого змісту та змісту. Його насіння все ще посіяне первісною суспільною структурою. У цей період почуття патріотизму виявлялося як прихильність до природи та любов до Батьківщини. Племена існували у первіснообщинному ладі. На чолі цих племен стояли племінні вожді. Тоді почуття патріотизму ґрунтувалося на спорідненості і кровних узах між членами племені. Почуття патріотизму формувалося й інших суспільно-політичних формуваннях. Це збільшувалося дедалі більше. Тому що на той час праця людей

експлуатувалася. Вони боролися не на життя, а на смерть, щоби вижити. Пізніше, у міру зміни та розвитку відносин у суспільстві, у міру усвідомлення людьми своїх прав, вони зрозуміли, що мають боротися з цією несправедливістю та висловлювати свої заперечення [17, стор 38].

Безперечним фактом є те, що Гейдар Алієв був главою держави, який найбільше у світі любив свою Батьківщину, свій народ, свою рідну мову, свою релігію та все своє життя прагнув до того, щоб його народ жив красиво та незалежно. Всі ці особисті якості є прикладом, виховною школою для підростаючого нині покоління. Доля країни, майбутній розвиток суспільства, в якому ми живемо, залежить від того, чого і як навчати сучасну молодь. У людині з того моменту, як вона розплющує очі на світ, і до самої смерті вона переживає, розвивається і формується як особистість. Люди завжди оточені і перебувають під впливом середовища, в якому вони живуть. Це позначається з їхньої вихованні, у яких формуються і розвиваються позитивні моральні якості. Однією з таких моральних якостей є патріотизм. Що таке патріотизм? Що таке любов до Батьківщини? Коли ми відповідаємо на такі питання, ми розуміємо, що Батьківщина – це місце, де ми народилися та вирости. Патріотизм – це робота на свій народ, націю, захист її від ворогів, не страх віддати за неї своє життя. У кожній людині цінуються позитивні моральні якості, як чесність, доброзичливість, чесність, любов до Батьківщини та її захист, старанність, дружба, товариство, колективізм [17, стор 114].

Патріотизм має здійснюватися не стихійно, а формі цілеспрямованого виховання. Порозуміння, що входить у це поняття національної приналежності, любов до своєї мови, релігії, землі, природи приходить не само собою, а кров'ю і душею. І тут процес навчання закінчується успішно. Для цього необхідно вести послідовну, систематичну та цілеспрямовану педагогічну роботу. Знання та досвід, отримані в цій галузі, безпосередньо впливають на розвиток патріотичного виховання. Такі почуття необхідно щепити дітям з раннього віку, тому що вони (молоді дорослі) одразу запам'ятовують побачене та почуте. Будівля, яка не є принципово здоровою, швидко руйнується, зникає, необхідно

закладати фундаменти школярів здоровим чином. Для цього необхідно заздалегідь почати з сім'ї, підійти до цієї роботи з турботою та терпінням. Діти люблять людей, які ставляться до них з любов'ю, піклуються про них, слухають їх, сміються з них, добрі. Тобто батьки, брати та сестри та близьке оточення в цілому. З цього почуття формується і починає вирощуватися почуття любові до народу, країни, Батьківщини.

Почуття любові до праці та працівникам формується у дітей раннього віку. Отже, коли вони чують вдома добрі слова про свою роботу, професію та колектив, вони люблять своїх батьків не лише за те, що вони добрі та дбайливі, а й за те, що вони працюють. Діти дошкільного віку мало знають про свою батьківщину та її історію. На заняттях у дитячому садку з іграшкових кубиків будують споруди. Ці будинки надані людям для проживання. Під час діяльності вони розвиваються такі позитивні моральні якості, як любов і захист Батьківщини і народу. Це започаткувало патріотичному вихованню підростаючого покоління.

У дітей прості уявлення про Азербайджан і Батьківщину.

«Я прийшов на батьківщину, я прийшов до віри», «Кожен любить свою Батьківщину» і таке інше. У цих прислів'ях підкреслюється, що Батьківщина найдорожча на світі.

Діти теж повинні любити свою рідну країну, берегти її як зіницю ока, а в разі потреби вміти віддати за країну життя [24, с. 69]. Важливо виховувати школярів у душі любові до рідного села, землі, кожної гори, каменю, тваринного та рослинного світу своєї батьківщини, формувати на цій основі їх як особистість. Це означає, що ті, хто любить свою країну, любитимуть своїх батьків. Саме звідси починають виникати позитивні людські почуття, такі як турбота та служіння їм. Дитина, що любить свій маленький район, школу, садок, рідних та сусідів, виростає з любов'ю до своєї землі та батьківщини, і це кохання розвиває в них піднесені почуття, звані патріотизмом.

Кожне навчальне середовище, організоване їм, спонукає дітей розуміти прочитане чи почуте. Їм подобається враження, яке вони одержують від цього. Це відбивається у їхніх іграх, картинах та розмовах. Освітні можливості предметів, які викладають діти, плануються заздалегідь. У цьому випадку можна досягти великих успіхів у розвитку освіти молодших школярів. Таких можливостей в організації та проведенні творчих ігор багато. Виховання молодших школярів у дусі любові до Батьківщини починається з любові до свого дому, села, батьків, школи, в якій вони навчаються, до тих, хто їх навчає, до тих, хто їх оточує і до тих, хто їм близький. Необхідно намагатися зробити стрижнем матеріальних і духовних потреб дітей як у школі, так і в сім'ї любов до Батьківщини. Існування такого роду кохання не позбавлене причини. Таким чином, батьки прищеплюють дітям почуття турботи та любові до свого будинку, села, місця народження, рідного краю. Не тільки батьки, а й усі літні члени сім'ї повинні всіляко підтримувати цю роботу [32, с. 53].

Виховання патріотизму є основою морального виховання. Його слід починати, коли дитина ще маленька. Це робиться через освіту. У дітей до 6-10 років формуються лише враження про патріотизм, прості відомості про нього, абстрактне мислення, сформоване під час спостереження, збирається інформація. У більш старшому віці вони вже розуміють значення цього почуття і вміють створювати і розвивати ці почуття. Основа їх, як згадували на початку, починається з молодого віку. У міру того, як ми збираємо інформацію про повсякденне і трудове життя людей, їх рід занять і роботу в навколишньому світі, розширюється їх база знань. І в цей час відбувається усвідомлення почуття любові до Батьківщини. У цьому напрямі важливо правильно вибрати джерела знань, допомогти їм у правильному проведенні спостереження. Виховувати в дітей віком почуття любові до Батьківщини необхідно шляхом відверненого мислення, а живими спостереженнями, впливом образів у творах, написаних для дітей, і використанням образних слів вихователя. Маленькі діти розуміють зовнішній бік речей, а чи не внутрішню суть. Наприклад, вони

тільки радіють і сміються, коли бачать свята та події. Однак вони не розуміють, навіщо саме проводиться це свято та захід. Тому кожен педагог повинен роз'яснювати дітям важливість цих свят та заходів відповідно до їх віку [28, стор 54]. Разом із дітьми вихователь спостерігає за повсякденною роботою персоналу, який займається чистотою у школі, та кухаря, що працює у шкільній їдальні. Вихователь пояснює та розуміє догляд, який надається дітям. Пізніше вихователі показують у цьому творі оповідання та казки, вірші, картинки, малюнки з книг. Через них дітям передається багато простої інформації. Вихователь пояснює, що краса, яку ми бачимо на власні очі, створюється завдяки праці та інтелекту (логічному мисленню) працівників. Наприклад: наш одяг, меблі, які ми використовуємо вдома, іграшки і т. д. При цьому вони усвідомлюють, що все, що необхідно людині, виходить внаслідок наполегливої праці. Якщо ви не працюватимете, ви голодуватимете, вам не буде чого носити. Тож у нашій країні всі працюють. Вони намагаються працювати старанніше та краще. Робота задовольняє матеріальні та духовні потреби людини. Робить людину здоровою та життєрадісною.

Все це відображено в їхніх іграх та картинах. Вони зображують ліси, гори, луки, копають канали, будують мости, малюють потяги. Отримані дітьми знання про працю та матеріальне життя повинні бути пов'язані з життям та роботою. Якщо це так, то знання, вміння та навички, якими вони опанували, стають їх власними, що приносить їм задоволення та азарт.

Список літератури

1. Андріянов В.И, Г. Ф. Мираламов. Гейдар Алиев. — М.: Молодая гвардия, 2005.
2. Зенькович Н. А. Самые закрытые люди: энциклопедия биографий. — Olma Media Group, 2002. — С. 12
3. Сысоев Г. Россия и Азербайджан встретятся у памятника, «Коммерсантъ» (24 ноября 2009).

4. Фурман Д. Несостоявшаяся революция. Политическая борьба в Азербайджане (1988—1993 годы) // Дружба народов. — 1994. — № 4. — С. 153.

5. Чиликова Л. В Ульяновске помянули погибших в катастрофе теплохода «Александр Суворов», «РИА Новости».

6. Шерматова С. Гейдар Алиев (наброски к портрету человека и «портрету режима»). Дата обращения: 5 декабря 2020. Архивировано 25 июня 2020 года.

АУРОЛОГИЯ – НЕДОСТАЮЩЕЕ ЗВЕНО В ОБРАЗОВАНИИ

Кмит Ярослав Михайлович,

доктор философии, ректор, профессор,
Университет «Львовский Ставропигион»
г. Львов, Украина

Сергеев Вячеслав Михайлович,

к.м.н., доцент кафедры клинической медицины
Волынского национального университета
им. Леси Украинки
г. Луцк, Украина,
профессор, директор
«Институт здоровья и долголетия»
Университет «Львовский Ставропигион»
г. Львов, Украина

Бланк София Михайловна,

почетный профессор,
Университет «Львовский Ставропигион»,
г. Львов, Украина,
координатор Ноосферной,
Духовно-Экологической
Ассамблеи Мира (НДЭАМ)
г. Нью-Йорк, США

Аннотация: Ауриология недостающее звено в образовании, так как полученные результаты дают возможность ориентироваться не только в видимом, как было до сих пор, но и в Невидимом Мире. Человек – это тандем тела и поля. Воздействия на поля ребенка, студента, да и взрослого имеет очень важное значение, но об этом ни педагоги, ни врачи, ни сами люди не знают. Нужно довести до людей о том, что поле человека – это не только защита человека, но и пограничная зона с чем сталкивается человек в его жизни. Если человек с младших классов школы, даже с детского сада, не получает представление о том, что он одновременно является существом физическим и полевым, то он лишён очень важного знания о себе самом. Крайне важно

узнать о себе не только как о физическом существе, но и полевом. Эти знания открывает ауриология.

Ключевые слова: ауриология, Эффект Кирлиана, кирлиановские фотоснимки, кирлиановский прибор, биорезонансный прибор.

В 1995 году София Бланк эмигрировала в Америку и начала исследования на кирлиановском приборе американской версии, производства фирмы Panteon Research, а затем этот прибор (рис. 1) был усовершенствован инженером-конструктором Виктором Рубеновичем Микиртумовым и превращён из электрического в электронный. Модернизация прибора дала возможность регистрировать не только невидимые излучения ауры человека, но и различные формы невидимой жизни, а также потоки, которые появляются внутри и вокруг поля человека при различных экспериментах [1; 37]. Нарботав в течение семи лет интересный массив исследований София Бланк направила эти исследования на научную экспертизу крупнейшим учёным современности Влаилю Петровичу Казначееву, академику, президенту Академии новосибирского филиала Академии медицинских наук; заведующему кафедрой Алматинского университета имени Альфа Раби, биофизику, профессору Виктору Михайловичу Инюшину, заслуженному доктору биологических наук Пажитному Виталию Сергеевичу, доктору педагогических и психологических наук, Амонашвили Шалви Александровичу, академику, доктору философских наук, президенту Ноосферной, Духовно-экологической Ассамблеи Мира; кандидату технических наук Любови Сергеевне Гординой, академику, доктору медицинских наук, директору Новосибирского института НИИ Космической антропоэкологии Александру Васильевичу Трофимову, академику, доктору физико-математических наук Акимову Анатолию Евгеньевичу.

Получив позитивные отзывы от известных учёных, София Михайловна Бланк начала излагать результаты полученных в исследованиях данных в своих книгах. Наука, которая вместила исследования Софии Бланк названо ауриологией [1; 37], поскольку содержит новые данные об энергетическом

строении человека и его ауры, биополя, биоплазмы, а также регистрирует и даёт представление о различных формах энергетической жизни неизвестных до сего человеку, не имевших документального отражения. Исследования Софии Бланк затронули очень многие разделы науки и практической жизни людей. Результаты имеют выход в различные отрасли знаний.

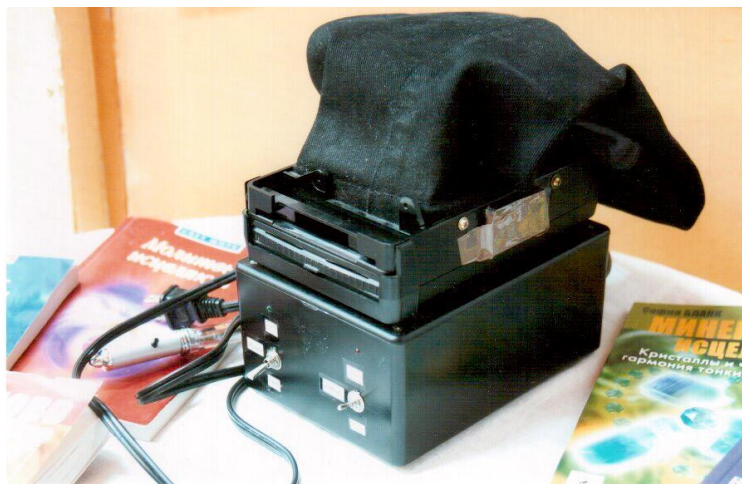

Рис. 1. Кирлиановский аппарат

За период, прошедший с 1995 года, Софией Бланк написано пятьдесят девять книг, более пятидесяти статей, изданных в разных научных и популярных журналах в разных странах мира. Две из книг Софии Михайловны переведены на шесть языков мира. София Бланк ведёт активную общественную работу на YouTube-каналах, где помещены более 400 её фильмов. Взаимодействие с YouTube-каналами начато в 2012 году. София Бланк выступала на НТВ «Россия», на телевизионных каналах Америки WNNB и RTVI. Десять лет София Михайловна вела научно-познавательные программы на русскоязычном радио и других русскоязычных радиостанциях Америки. С 2006 года до 2012 года была главным редактором Научно-философского журнала «Мысль», выходившего в Нью-Йорке, США. С февраля 2010 года организовала и руководит содружеством интеллигенцией под названием «Приносящая рассвет». В рамках группы, насчитывавшей от сорока до пяти человек в разные годы, ежедневно проводились и по сей день проводятся вечерние конференции «Conference Call». На вечерних встречах члены содружества обсуждают последние новости научного, метафизического и

социального характера. Двадцать-тридцать минут этой встречи посвящено коллективным молитвам, которые строятся по принципу злободневности: связаны с политическими событиями, с климатическими условиями, с научно-просветительской деятельностью, с информацией о прошедших и предстоящих видеопрограммах.

Аурология недостающее звено в образовании, так как полученные результаты дают возможность ориентироваться не только в видимом, как было до сих пор, но и в Невидимом Мире. Человек – это тандем тела и поля. Воздействия на поля ребенка, студента, да и взрослого имеет очень важное значение, но об этом ни педагоги, ни врачи, ни сами люди не знают. Нужно довести до людей о том, что поле человека – это не только защита человека, но и пограничная зона с чем сталкивается человек в его жизни. Если человек с младших классов школы, даже с детского сада, не получает представление о том, что он одновременно является существом физическим и полевым, то он лишён очень важного знания о себе самом. Крайне важно узнать о себе не только как о физическом существе, но и полевом. Эти знания открывает аурология.

Через энергетические лучи – стримеры происходит контакт человека со всем окружающим его Миром. Важнейшей задачей педагогов является дать знания о том, как содержать поле целостным, как быть на контакте с Высшим Миром, как получать защиту и знания из Высшего источника. Уже в школе дети должны получить представление о том, что разрывы в энергетической оболочке поля становятся каналами – коридорами для входа демонических существ и энергий. В программах школ по образованию отсутствует раздел аурологии, который раскроет учащимся знания не только о полевых структурах человека, но и о полях животных, растений и минералов. Пока в разделах образования отсутствует информации о том, каким образом осуществляется взаимодействие всех объектов Космоса на полевом уровне, нет представления о том, что является причиной наркомании, алкоголизма, криминального и

преступного поведения. Студентам не дают знания о том, к чему приводит тот или иной тип поведения и отдельные поступки. До сих пор учащиеся в рамках обучения не узнают о том, насколько важно влияние Невидимого мира на жизнь, на события, происходящие в ней, и на судьбу. Эти знания крайне важны для детей.

Усвояемость учебной программы зависит от того, в каком полевом окружении находится школьник или студент. В каком полевом окружении он находится в данный момент при подготовке заданий. Если его поле целостно, он имеет возможность концентрироваться на процессе обучения. Если же в его поле имеются разъемы, то в него входят – подселяются негативные сущности. Они отвлекают его от процесса изучения материала, то есть создают негативный фон, значительно снижая КПД образовательного процесса и качество образования.

Без знаний ауриологии энергетически не защищён и сам педагог, не знающий о том, как устроено его поле, целостно оно или имеет разрывы. А поскольку негативные существа имеют возможность перемещаться из одного субъекта в другой, то вполне возможно перемещение негативных сущностей и самого педагога. Такое положение является причиной низкого качества работы педагога, его жизни, а также усвоения знаний детьми, которые могут быть защищены при усвоении педагогом ауриологии. Это даст возможность более качественно осуществлять процесс образования с пользой для педагогов и для студентов. Энергию, которую поглощают демонические сущности, приводит к различного рода заболеваниям как физическим, так и нервно-психическим.

Таким образом отсутствие знаний об энерго-поле человека и тех моментов, которые способствуют его защите, концентрации внимания являются существенными недостатком в системе образования, который можно и нужно исправить.

Для того, чтобы передать детям, да и родителям начальные знания, на Ютубе помещены четыре урока под названием окно в Невидимый Мир от Софии Бланк. Вы найдёте эти фильмы на Ютуб-канале «SunGates_Media

University» [41] и на Ютуб-канале «Владимир Андреева» [40]. Эти фильмы дают представление о том, как устроен Невидимый Мир и как желательно человеку с ним взаимодействовать. Это, так сказать, первое с познаний о камнях, что легко воспроизводится в каждом доме и что важно освоить и понять с детства. Для того, чтобы дальше идти по жизни с представлениями, которые пока ещё не являются частью образования, к сожалению. Значит, на Ютуб-канале вы найдёте более двадцати видеофильмов о камнях, о жеодах, которые за четыре года, с 2018 по 2022 год, были представлены Софией Бланк и имеют много тысяч просмотров. Из этих фильмов вы получите довольно подробную информацию, поскольку в ходе фильмов приводились кирлианографии. Кирлиановские снимки (рис. 2) и само содержание науки ауриология крайне важно познавать через фото-документалистику и, естественно, книги. Значит, фото-документально кирлианографии открывают различные неведомые и невидимые стороны и обстоятельства жизни, касающиеся каждого человека, есть представлены в пяти альбомах Софии Бланк. Один из альбомов представлен на шести языках: на русском, английском, немецком, испанском, французском, болгарском. Среди пяти альбомов, каждый получивший альбом, найдёт множество кирлианографий, скрывающих взаимоотношения человека с Невидимым Миром, который окружают его и миром невидимых существ, что живут тонко энергетические внутри, ничего о том не подозревающего человека.

Рис. 2. Кирлиановские снимки

Помимо альбомов, многие книги Софии Бланк и Вячеслав Михайловича Сергеева отражают те необходимые знания, которое нужно усвоить человеку, как представителю из широкого круга, так и людям, имеющим профессиональную заинтересованность в новых знаниях так, как полученные знания помогут им быть более успешными в их профессии, в частности врачам, педагогам, психологам, работникам сельского хозяйства. Это книги под названием: «Знания, изменяющие жизнь», «Новые знания в жизни», «Аурология в действии», «Молитвы нового времени», «Как уйти от духовного невежества, пора знать», «Земная и небесная медицина. Начало синтеза», вместе с Сергеевым Вячеславом Михайловичем, и тоже в месте с ним в соавторстве – «Невидимый щит. Пути обретения»; книга для детей – «Увидеть невидимое. Жить в дружбе ангелами».

Новые знания, знание, которое охватывает аурология, представлены в пяти видеороликах на Ютуб-канале «SunGates_MediaUniversity» [41]. Это следующие фильмы: «Наука аурология. Увидеть невидимое»; второй фильм – «Аурология – недостающее звено в образовании»; третий фильм – «Окно в Невидимый Мир. Круглый стол с президентом Ноосферной, Духовно-экологической Ассамблеи академиком, доктором философских наук и кандидатом технических наук Любовью Сергеевной; четвёртый фильм – «О сути и значении аурологии»; ещё один фильм – «Реальность невидимого» – это выступление на Международной конференции в Москве, 2019–2020.

Список литературы

1. София Бланк. Аурология и кирлианография как основа познания Невидимых Миров. Новые знания – в жизнь! – Амрита-Русь – 2020г. – 172с.
2. София Бланк. Невидимый мир вокруг и внутри нас. – США, г.Нью-Йорк –39с.
3. София Бланк. Знания, изменяющие жизнь. – США, г.Нью-Йорк – Октябрь, 2019г. –124с.

4. София Бланк. Зов к равнодушным: познать, убедиться и передать факел! – США, г. Нью-Йорк – г. Львов. – СПОЛОМ – 2019г. – 144 с.
5. София Бланк, Белявская О. В. Обреченные в любви на спасение. Тайны исцеления. – Сполом – 2019г. – 80 с.
6. София Бланк, Вячеслав Сергеев. Небесная и земная медицина. Начало синтеза. – г. Львов – г. Нью-Йорк – Папуга – 2020р. – 268 с.
7. София Бланк. Вячеслав Сергеев. Невидимый Щит. Пути Обретения (сборник). – г. Нью-Йорк – г. Львов – 2021р. – 235с.
8. София Бланк. Энергия молитвы, свечи и кристалла. Исцеление на тонких планах. – Вектор – 2011г. – 192с.
9. София Бланк, Елена Смирнова. Ангелы в нашей жизни. – Свет – 2019г. – 136с.
10. София Бланк. Ангелы с нами и среди нас. – Феникс – 2006г. – 224с.
11. София Бланк. Увидеть невидимое. Ангелы вокруг нас. – Амрита-Русь – 2011г. – 160с.
12. София Бланк, Роман Доля. Уроки волшебства. Прикосновение к душе. – Амрита – 2008-2015г. – 240с.
13. София Бланк. Как очистить свою ауру и стать здоровым. Кирлианография в помощь каждому. – Амрита – 2018г. – 112с.
14. София Бланк. Увидеть невозможное. – Вектор – 2012г. – 160с.
15. София Бланк. Исцеляющая магия камня. – 2008г. – 224с.
16. София Бланк. Слово исцеляет биополе. – Вектор – 2004г. – 160с.
17. София Бланк. Благословение вселенной. – Вектор – 2077г. – 208с.
18. София Бланк. Молитвы исцеляют. – МСП – 2004г.
19. София Бланк. Ангелы. Невидимая реальность. – МСП – 2004г.
20. София Бланк. Мост в небеса. Электронная книга. – 2019г.
21. София Бланк. На крыльях света и любви. – Нью-Йорк – 2008г. Повторное. 2010г., 2012 г., 2014г., 2018г.
22. София Бланк. Набор кирлианографий в открытках. – 2008г., англ. и рус. версия 2010г.

23. София Бланк. Исцеление молитвами. – Вектор – 2008г.
24. София Бланк. Небесный код. Исцеление молитвами. – Феникс – 2011г.
25. София Бланк. Энергия свечи, молитвы, минералов. – Вектор – 2010г., переиздание: Амрита-Русь – 2019г. И продолжает издаваться по сей день.
26. София Бланк. Благословение небес. – Феникс – 2008г.
27. София Бланк. Слово исцеляет биополе. – Феникс – 2008г.
28. София Бланк. Если к вам пришла беда. – Нью-Йорк – 2018г. (рус., англ.)
29. София Бланк. Колокол Альпийской трагедии. – Нью-Йорк – 2018г.
30. София Бланк. Знать, верить, объединятся. Сборник духовных посланий с материалами Софии Бланк. – Нью-Йорк – 2010г.
31. София Бланк. Ангелы с нами и среди нас. – Феникс – 2011г., переиздано – Амрита-Русь – 2019г.
32. София Бланк, Е.С. Дубовая. Ангелы в дружбе с человеком. – Амрита-Русь – 2019г.
33. София Бланк. Увидеть невидимое. – Амрита-Русь – 2019 г.
34. София Бланк. Увидеть невидимое. – Амрита-Русь – 2010 г., переиздано 10 раз.
35. София Бланк. Увидеть невидимое. Жить вместе с ангелами. – Амрита-Русь – 2010г., переиздано 4 раза.
36. София Бланк. Благословение вселенной. Исцеление на тонких планах. – Феникс – 2009г.
37. София Бланк. Смерти нет. Мы не уходим в никуда, а продолжаем жить в тонких мирах. – Нью-Йорк – 2002г.
38. София Бланк. Аура деяния духа. – Феникс – 2006г.
39. Электронный ресурс Ютуб-канала Вячеслава Сергеева: https://www.youtube.com/channel/UCnuLN1tDP4freR37sXE6c_Q

40. Электронный ресурс Ютуб-канала Владимира Андреева:
<https://www.youtube.com/c/VladimirAndreyev114847161432922481036>

41. Электронный ресурс Ютуб-канала SunGates_Media University
<https://www.youtube.com/c/SunGatesRadioRU>

42. Электронный ресурс Ютуб-канала Милы Артюх:
<https://www.youtube.com/channel/UCdW1Ib4zI9UFAUB3rqtRC3g>

43. Электронный ресурс Ютуб-канала Sungates Novgorod:
<https://www.youtube.com/channel/UCvj9T4j5D9XsBt9eLrB0VZA>

**ВАЛЕОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ У ЛІТНІХ ОЗДОРОВЧИХ
ТАБОРАХ: ІСТОРИЧНА ПРАКТИКА**

Копко Ірина Євгенівна,

кандидат біологічних наук, доцент

Ключник Юлія Іванівна

студентка

Дрогобицький державний педагогічний
університет імені Івана Франка, м. Дрогобич, Україна

Анотація. У даній статті проаналізовано історичну практику виникнення та діяльності позашкільних літніх оздоровчих закладів для дітей з метою формування навичок здорового способу життя. З'ясовано, що історія виникнення та діяльності позашкільних літніх оздоровчих закладів налічує приблизно 150 років. Встановлено, що особливістю системи літнього оздоровлення дітей є поєднання традиційно-педагогічного і валеологічного виховання для формування здоров'язберігаючої компетентності дитини.

Ключові слова: валеологічне виховання, літні оздоровчі табори (ЛОТ), здоров'я, дитина.

Вступ. Однією з найбільш важливих умов ефективної організації діяльності школярів на час літніх канікул є створення системи розвивального відпочинку в літніх оздоровчих таборах, що передбачає включення дітей і підлітків в індивідуальні та колективні види діяльності, передовсім соціальні взаємини, спрямовані на особистісний розвиток учнів за допомогою їх залучення до взаємодії природою і соціумом. Учені визначають дитячий оздоровчий табір як позашкільний виховний заклад, який створюється з метою зміцнення здоров'я, організації активного відпочинку, задоволення інтересів і потреб школярів [1,2]. Тож аспект розвитку здоров'я підростаючої особистості лежить в основі організації системи дитячих оздоровчих таборів (у тому числі й

літніх), є головною метою діяльності усього кадрового, передовсім психолого-педагогічного персоналу табору. А це відносить проблематику виховання дитини у літніх оздоровчих таборах передовсім до сфери наукових інтересів валеологічної педагогіки.

Метою статті вивчити та проаналізувати історію виникнення та діяльності позашкільних літніх оздоровчих закладів з метою зміцнення здоров'я дитини і формування в неї навичок здорового способу життя.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети використовували загальнонаукові методи, а саме: аналіз і синтез, узагальнення, систематизацію наукових літературних джерел.

Результати дослідження. Історія створення та організації літніх дитячих оздоровчих таборів сягає XIX ст. Саме в цей період зароджується і науково обґрунтовується думка про необхідність організації здорового способу життя дітей у період літніх канікул [2, 3,4]. Це пояснюється, з одного боку, зростанням захворюваності учнів, поширенням серед них різноманітних хронічних захворювань (зокрема так званих “шкільних хвороб”) на тлі недостатньої фізичної рухливості, з іншого боку, результатами спостережень що якраз під час канікул, і особливо влітку, фізичний розвиток дітей відбувається значно активніше, ніж в навчальний період.

У XIX ст. з'являються різноманітні форми організації літнього відпочинку дітей: від одноденних заміських прогулянок, тематичних екскурсій до поїздок у сільську місцевість. Відповідні муніципальні органи і громадськість беруться за створення спеціальних установ для відпочинку дітей на період літніх канікул. До цієї справи прилучилася й церква. Так, у 1876 р. священник із Цюріха Вальтер Біон організував першу дитячу колонію для дітей своїх парафіян. Слабких, хворобливих дітей шкільного віку, які належали до найбільш забезпечених сімей, розмістили у спеціальному місці неподалік Цюріха, де є багато повітря, повноцінне харчування, умови для активного фізичного руху (прогулянки, посильна фізична праця, спеціальні вправи), що загалом мало сприяти зміцненню здоров'я дітей. Крім того, В. Біон планував

вибирати дітей з найбільш вразливих соціальних груп, які встигли відчувати вплив вулиці, й перевиховати їх.

Зауважимо, що Біон був не лише організатором літнього відпочинку дітей, а й природженим педагогом, який у своїх друкованих працях, присвячених питанням літніх шкільних “канікулярних колоній”, наголошував на взаємозв’язку двох чинників впливу колонії на дітей: тілесно-фізичного і виховно-духовного. Завдяки його наполегливості, вмінню переконати доброчинні організації та окремих громадян-меценатів, з’явилася можливість відправити 68 ослаблених дітей шкільного віку до перших трьох колоній.

Один із дослідників досвіду роботи Біонівських колоній Г. Максимов на початку ХХ ст. стверджував: результати цього досвіду були позитивними, що привернуло увагу ширшого кола людей, які стали прихильниками подібного відпочинку й оздоровлення дітей [155, 19 – 20]. І вже в 1878 р. до табору було відправлено 94 дитини, 1879 р. – 96 дітей. А в 1880 р. у Цюріху було створено комітет із оздоровлення дітей, який очолив о.В. Біон. Це дозволило офіційно придбати приміщення і обладнати його відповідно до потреб та інтересів дітей. Ця колонія 14 років функціонувала на доброчинні пожертви і лише в 1890 р. держава взяла її на своє забезпечення.

Поступово ідея літнього оздоровчого відпочинку дітей набувала поширення в громадських, педагогічних та державних колах. Причому у пресі часто декларувалося, що турбота про психічний і тілесний комфорт дітей, багатих і бідних, здорових і слабких, має стати обов’язком держави. З часом щодо організації літнього відпочинку школярів були висунуті певні педагогічні вимоги, зокрема і валеологічного характеру:

- для шкільних канікулярних колоній мають бути надані “естетично впорядковані і придатні для здоров’я приміщення”, обов’язково у місцях з чистим повітрям і бажано біля водоймищ;

- розвивати в них всі способи фізичного виховання: ранкову гімнастику, купання, навчання плаванню, рухливі ігри, екскурсії (переважно пішохідні), прогулянки і відповідну до віку фізичну працю;

- забезпечити догляд за дітьми, які відстають у розвитку чи страждають від постійних хронічних захворювань та відхилень у здоров'ї;
- дбати про достатнє і здорове харчування дітей, зручність їхнього одягу;
- доручити виховання колоністів лише досвідченим педагогам.

На думку Г. Шутки, ці вимоги можна вважати першими у педагогіці виробленими нормами, спрямованими на покращення організації життєдіяльності дітей у літньому оздоровчому таборі [4, с. 58 – 59].

Крім створення літніх колоній, на межі ХІХ – ХХ століть виникають нові установи для дитячого відпочинку й оздоровлення: “напівколонії”, міські колонії, “молочні станції”. Їх особливістю було те, що вони давали змогу дітям проводити більшу частину дня під керівництвом педагога, брати участь у різних іграх та розвагах у певному пункті неподалік від міста, а ввечері повертатися додому. Така форма дитячого відпочинку стала праобразом шкільних літніх таборів у деяких містах тогочасної Російської імперії.

Звичайно, у різних країнах були свої особливості створення літніх закладів для оздоровлення дітей. Скажімо, німецькі вчені, проаналізувавши ситуацію щодо охорони здоров'я людей, дійшли висновку, що здоров'я і здоровий спосіб життя необхідно формувати з дитинства, а кошти затрачені на оздоровлення дітей, сприяють зменшенню їх витрат на здоров'я дорослих. Сам в Німеччині вперше було здійснено контрольні заміри ваги дитини з метою перевірки ефекту від її життя в літній колонії.

У Франції організатори літнього оздоровлення дітей уклали угоду терміном не менше місяця з сільськими школами, які влітку пустували, і розміщували там дітей. У цих колоніях набули широкого розповсюдження походи дітей. Нова форма організації оздоровлення дітей в канікулярний період з'явилася в Данії. Це була особлива форма “колонізації”: дітей розселяли по селах у селянських сім'ях. З часом ця система закріпилася не лише в цій країні, а й поширилася на інші під назвою “датська система”.

У Бельгії та Голландії організатори літнього оздоровлення дітей в

колоніях працювали на перспективу здоров'я дітей. Наприклад, у Бельгії щотижня проводився огляд дітей і якщо в дитини не зауважували змін на краще, то її залишали в колонії ще на тиждень, зобов'язуючи педагогів-вихователів внести відповідні корективи у діяльність конкретної дитини. У Голландії ж контролювали навіть стійкість отримання результатів: через шість місяців після перебування дітей в колоніях їх оглядала спеціальна лікарська комісія, і, якщо результати оздоровлення виявлялися незадовільними, то таких дітей знову скеровували до колонію. В Італії для зміцнення позитивних результатів дитина мала оздоровлюватися не менше трьох разів підряд. Крім того, керівниками та вихователями в колонії там призначалися саме педагоги, які самі потребували оздоровлення .

З 1863 року у Великобританії помітного поширення набули літні табори “camps”. Вони нагадували невеликі тимчасові військові табори, які розташовувалися здебільшого поблизу моря чи неподалік інших привабливих водоймищ. Життя в таких таборах було підпорядковане суворому режиму, чіткому розпорядку дня, вимогам до догляду за приміщенням, дисципліні тощо. Така вимогливість, з одного боку, була необхідною, оскільки в одному таборі перебувало від 200 до 500 дітей, а з іншого – вона позбавляла вихователів можливості працювати з дітьми, зважаючи на їх індивідуальний фізичний, психічний та моральний стан. Схожа проблема спостерігалася і США, де засновниками літніх колоній стали громадські товариства “турботи про свіже повітря”. Задля масовості американці пожертвували педагогічним аспектом (передусім індивідуальним підходом). Намагаючись оздоровити якомога більше дітей, організатори визначили терміни перебування в колонії: 7–10 днів [4, с.71 – 85].

Отже, на початку ХХ ст. у Західній Європі набуває поширення “система Біона” – система літнього оздоровлення дітей під час перебування в спеціальних установах табірної типу. Системи відпочинку дітей, які побутували до Біона, мали за мету організувати пізнавально-розважальну діяльність дітей. Натомість головною особливістю роботи закритих літніх

колоній стало поєднання педагогічного і валеологічного виховання з метою зміцнення здоров'я дитини і формування в неї навичок здорового способу життя.

На початку ХХ століття у Великобританії, а згодом і в інших країнах світу набуває поширення скаутський рух, засновником якого став британський генерал О. Бейден-Пауел. Саме в контексті цього руху формується дещо інша форма літнього відпочинку та оздоровлення дітей – таборування. Характерною ознакою літнього оздоровлення методом таборування є кількатижневе проживання групи (загону) дітей серед природи (передовсім, у лісовій чи гірській місцевості) у наметах, самостійне готування їжі й максимальна самоорганізація власної життєдіяльності. “Таборування, – писав О.Бейден-Пауел, – це найрадісніша частина пластового життя. Життя на Божому вільному повітрі, поміж горбами і деревами, між птахами й звірами, на морях і річках – тобто життя серед природи, у власному малому брезентовому будиночку, при власному куховарстві й усюди нишпорючи – все це дає таке здоров'я і щастя, що їх ніколи не знайдеш серед мурів і диму міста”. Поряд з таборуванням він виділяв і такий засіб зміцнення здоров'я як мандрівництво, зазначаючи, що “воно зміцнює і гатує тебе так, що вже не будеш зважати на вітер і дощ, спеку й холод. Ти сприймає це все так, як воно приходить, визначаючи сенс тієї справи, що дасть тобі можливість з усміхом протиставитися всім давнім труднощам у переконанні, що ти вкінці перемажеж” [3]. Однак, зазначимо, що така форма літнього оздоровлення дітей потребувала більш-менш доброго стану здоров'я від тих, хто вперше потрапляв до скаутського табору. Тому для дітей з істотними вадами здоров'я скаутинг не підходив.

Поширення скаутського руху зачепило й українські землі. 1911 року біолог за освітою та відомий громадський діяч Олександр Тисовський, разом зі студентами Іваном Чмолою та Петром Франком заснували Пласт – українську скаутську організацію. Таборування в Карпатах та лісах Волині стало однією з центральних форм виховної діяльності цієї організації. Позитивне значення

таборування для здоров'я дітей обґрунтовувалося в численних працях українських теоретиків і практиків пластового руху: О. Тисовського, А. Річинського, Ю. Старосольського, Д. Козицького, Я. Бачинського, Є. Пеленського, В. Яніва, Ю. Крижанівського та інших. Зокрема А. Річинський у 1930 році зазначав, що молодь в таборах "...виконує над собою не малу працю, але знає при тому правдивої радості здорового вільного й розумного життя серед симпатичної приятельської атмосфери, яка напоює кожного щирим життєвим оптимізмом" [3, с. 22]. Щоправда, у 1930 році польська влада заборонила діяльність Пласту, з огляду на реалізацію в цій організації українського національного виховання, сподіваючись, що українські пластуни ввіллються до польського харцежства. Однак, серед українських громадян в діаспорі (США, Канада, Аргентина, Франція, Бельгія, Італія) пластовий рух (а отже й таборування) продовжував розвиватися.

Саме в діаспорі 1947 року була утворена інша українська молодіжна організація – Спілка української молоді (СУМ). Вона охоплює дітей молодшого шкільного, підліткового і юнацького віку (6 – 18 років), й головною метою своєї діяльності ставить виховання свідомих, чесних, здорових і працьовитих людей, добрих громадян і відданих українців-державників зі сформованим світоглядом і християнськими морально-етичними засадами [4, с.7]. Таборування в СУМ також уважається однією з головних форм роботи з дітьми і проводиться на тих же організаційних засадах, що і в Пласті. Зауважимо, що до змісту іспитів члена молодшого і старшого Юнацтва СУМ належали завдання, які перевіряли знання, уміння та навички розвивати своє здоров'я, у тому числі й за допомогою літнього таборування [4].

На думку дослідників проблематики виховання дітей в заміських оздоровчих закладах, сучасний табір оздоровлення та відпочинку дітей повинен виконувати такі завдання: прищепити дітям навички сучасної соціальної взаємодії; зняти напругу після шкільного навчального року; діагностувати під час діяльності здібності дітей; забезпечити дітям можливість отримати нові знання через гру, творчі завдання, пошукову діяльність тощо; сформувати

позитивні цілі у дітей; психологічно реабілітувати дитину; сприяти становленню характеру та моральних основ особистості (таких як самостійність, відповідальність, чесність, толерантність та ін.); зміцнити і відновити фізичне здоров'я; розвивати творчі здібності дітей; зняти дефіцит спілкування; відпрацювати і отримати нові методики та педагогічні технології, створити систему фізичного, інтелектуального і психологічного оздоровлення [5,6].

Висновки. З'ясовано, що історія виникнення та діяльності позашкільних літніх оздоровчих закладів налічує приблизно 150 років. Встановлено, що особливістю системи літнього оздоровлення дітей є поєднання традиційно-педагогічного і валеологічного виховання для формування здоров'язберігаючої компетентності дитини.

Література.

1. Бартків О.С., Грановський В. Г., Дурманенко Є. А. Оздоровчо-виховна діяльність у літньому дитячому таборі: монографія. Луцьк : ФОП Захарчук В. М., 2013. 204 с
2. Євтушок В. Фізичне виховання в літньому оздоровчому таборі. *Фізичне виховання в школі*. 2002, № 2. С. 46 – 48.
3. Річинський А. До щастя, слави і свободи . Львів : Вогні, 1930 . 57 с.
4. Шутка Г. І. Соціально-педагогічні умови вдосконалення фізичного стану дітей у літньому оздоровчому таборі : дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.05 / Київ., 2001. 254 с.
5. Щурова Н. В. Здоров'язберігаюча діяльність як умова зміцнення здоров'я підростаючого покоління. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2019. Вип. 4 (327). С.211-220. DOI: 10.12958/2227-2844-2019-4(327)-2-211-220
6. Отравенко О. В. Педагогічні умови формування здоров'язбережувальної компетентності учнівської та студентської молоді в умовах ступеневої освіти. *Здоров'я, спорт, реабілітація*. 2016. № 4. С. 47-50.

УДК 371.13.091.39(045)

ТЕХНОЛОГІЯ «ПЕРЕВЕРНУТОГО НАВЧАННЯ» У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Кутова Світлана Олександрівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри менеджменту освіти та педагогіки вищої школи
Хмельницької гуманітарно-педагогічна академії
м. Хмельницький, Україна

Анотація. У статті розкрито сутність технології «перевернутого навчання». Нова роль викладача у процесі використання пропонованої технології «перевернутого навчання» полягає в організації процесу колективного розв'язання навчальних проблем у групі. При цьому він як фасилітатор, котрий володіє сукупністю навичок, що дають можливість ефективно організувати обговорення складної проблеми без втрат часу та за невеликий проміжок часу виконати усі заплановані дії з активним залученням студентів.

Визначено шляхи і методи застосування технології «перевернутого навчання» у професійній підготовці майбутніх педагогів.

Аргументовано, що під час застосування цієї технології мотивація студентів до оволодіння новим матеріалом підвищується, адже засвоєння значної частини навчальної інформації відбувається вдома, а на заняттях у закладі освіти при співпраці з викладачем студенти обмінюються своїми знаннями, створюючи при цьому «дискусійне поле».

Ключові слова: розвиток освіти, заклад вищої освіти, інноваційні навчальні технології, технологія «перевернутого навчання», шляхи і методи застосування технології, підготовка майбутніх педагогів.

На сучасному етапі розвитку науки та освіти ведуться активні пошуки переходу до інноваційної моделі здійснення професійно-педагогічної

підготовки вчителя. Пріоритетним напрямом у фаховій підготовці майбутнього педагога є широке і стрімке впровадження й розвиток інформаційних освітніх технологій. Адже освітній процес у педагогічних вищих закладах освіти повинен спрямовуватися не лише на засвоєння визначеного обсягу матеріалу, а й на формування у них потреби в самостійному оволодінні навчальною інформацією й уміння застосовувати теоретичний матеріал на практиці. З цією метою варто застосовувати й цілісні інноваційні педагогічні технології, і локальні, котрі можуть бути частиною загальних методик вивчення навчальних дисциплін [3, с. 235].

Однією з таких інноваційних педагогічних технологій, яка може успішно використовуватися як при очному, так і дистанційному навчанні є технологія «перевернутого навчання» або інверсних занять («Flipped classroom»), розроблена 2007 року американськими педагогами Джонатаном Бергманном та Аароном Самсом [2].

Технологія «перевернутого навчання» є відносно новим явищем в освіті, проте викликає значний інтерес у науковців і обґрунтована у працях таких учених, як: Бейкер С. (Baker Celia), Бергманн Дж. (Bergmann J.), Самс А. (Sams A.), Берретт Д. (Berrett D.), Дрісколл Т. (Driscoll Tom), Горман М. (Gorman M.), Грін Г. (Green G.), Маршал Г.В. (Marshall H. W.) та ін.

Перехід на дистанційне навчання у зв'язку з пандемією COVID-19 зумовив підвищену зацікавленість педагогів технологією «перевернутого навчання». Також тепер, коли в Україні запроваджено воєнний стан, ми маємо організувати безпечні умови праці для себе і навчання студентів. Оскільки традиційна методика при дистанційній освіті не є достатньо ефективною, тому впровадження інноваційних технологій, у тому числі й «перевернутого навчання», для здійснення якісної професійної підготовки майбутніх педагогів є важливим.

Нова роль викладача у процесі використання пропонованої технології «перевернутого навчання» полягає в організації процесу колективного розв'язання навчальних проблем у групі. При цьому, він як фасилітатор, котрий

володіє сукупністю навичок, що дають можливість ефективно організувати обговорення складної проблеми без втрат часу та за невеликий проміжок часу виконати усі заплановані дії з активним залученням студентів [1].

Під час онлайн-опитування викладач може перервати процес і перейти на повторний перегляд лекцій, щоб пояснити незрозумілі чи дискусійні моменти. Здобувачі освіти, переглянувши відеолекції вдома у зручний для себе час, на заняття в аудиторії можуть проводити обговорення й реалізувати на практиці те, що вони дізналися з лекцій і спостерігали за межами закладу. Також рівень їхньої активності під час аудиторних занять свідчатиме про належну чи неналежну попередню підготовку [6].

Отже, замість читання лекцій викладач допомагає здобувачам освіти в активній формі досягти заявлених навчальних цілей. Студенти можуть створювати конспекти навчального матеріалу, який вони опрацьовують вдома, ставити запитання викладачеві та колегам по навчанню, а не просто «переглядати фільми» [7].

У традиційній ж моделі викладач в аудиторії пояснює матеріал, а потім студенти виконують домашні завдання вдома, в тому числі й з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. У «перевернутому класі» студенти отримують навчальний матеріал за новою темою заздалегідь: у вигляді відео, презентації, анімації тощо, а потім вони самостійно опрацьовують його вдома. На наступному ж етапі заняття з цієї теми проводяться у вигляді активної участі студентів в навчальній діяльності, відпрацюванні матеріалу, взаємодії з викладачем та одногрупниками. Студенти мають змогу працювати індивідуально або в невеликих групах, об'єднані групи можуть вивчати і досліджувати різні аспекти однієї і тієї ж теми одночасно [4].

Так, наприклад, готуючи відеоматеріали для занять з ОК «Методика навчання», ми використовували програму *Screencast-O-Matic*. Створивши відеолекцію, ми мали кілька шляхів донесення інформації здобувачам освіти.

Можна було просто завантажити його на *YouTube* або особистий сайт і поділитися зі студентами посиланням, однак це не дало б нам ніякої інформації

щодо того, хто вже подивився, скільки разів відео ставилося на паузу і які епізоди найбільш часто прокручувалися ще раз. Тому ми використали спеціальні сервіси, функції яких дозволяють стежити за процесом навчання кожного студента і вставляти «Pop-ups» питання прямо у відеоряд (eduCanon, наприклад). У Microsoft є подібний сервіс – Office Mix, який перетворює PowerPoint-презентації в інтерактивні відео зі вбудованими вікторинами. Такі сервіси допомогли нам ще до практичного заняття в аудиторії зрозуміти, що студенти вже знають, і з якою частиною матеріалу виникли проблеми.

Застосування цієї технології особливо було доречним і результативним під час вивчення передового педагогічного досвіду провідних учителів-практиків.

Здобувачі освіти мали змогу переглянути відеоурок, послухати теоретичний матеріал, тобто лекцію викладача, а вже в аудиторії чи при онлайн-зустрічі проаналізувати.

Так, вивчення однієї теми складалося з кількох етапів. Перший етап – студенти напередодні вивчення певної теми переглядали вдома (або де і коли їм зручно) записані викладачем відеолекції, тривалістю по 20-30 хвилин з подальшим їх обговоренням безпосередньо в аудиторії. Там студенти створювали, співпрацювали і реалізовували на практиці те, що вони дізналися з лекцій і спостерігали за межами аудиторії. Час в аудиторії використовується для відкритого обговорення, виступи запрошеного з боку лектора, або практичного вирішення проблем, коли викладач надає допомогу студентам.

Другий етап – студенти занотовували запитання, які виникли в ході перегляду відеолекції, розуміючи, що зможуть знайти їх вирішення з допомогою інших студентів чи викладача на занятті в аудиторії.

Третій етап – аби викладач переконався, що всі студенти прослухали відеолекцію, студенти прислали на електронну адресу відповіді на завдання, додані до відеолекції. Це можуть бути й загальні, й індивідуальні завдання.

Отже, мотивація студентів до оволодіння новим матеріалом підвищується, адже засвоєння значної частини навчальної інформації

відбувається вдома, а на заняттях у виші при співпраці з викладачем студенти обмінюються своїми знаннями, створюючи при цьому «дискусійне поле». У такому випадку ефективність навчальних занять підвищується при одночасному зростанні ролі студента як суб'єкта навчально-виховного процесу, а відтак і підвищується якість професійної підготовки майбутніх педагогів.

Отже, використання технології «перевернутого навчання» на заняттях у ЗВО дасть змогу підвищити рівень знань, умінь і навичок із предметів, професійної підготовки майбутніх педагогів. З метою більш активного застосування технології «перевернутого навчання», ми можемо рекомендувати викладачам розробити відповідний сайт, присвячений вивченню каталізаторів, який забезпечує викладачів безкоштовним інтерактивним програмним забезпеченням, що дозволяє студентам обговорювати матеріал і застосовувати на практиці знання, отримані в ході лекцій.

Література:

1. How do You Flip a Class? URL: <https://facultyinnovate.utexas.edu/how-to-flip> (дата звернення: 06.07.2022)
2. The Flipped Classroom. URL: <http://blended-classrooms.wikispaces.com/space/content> (дата звернення: 06.07.2022).
3. Бугайчук К.Л. Международная зимняя школа e-learning 2014. URL: <http://bugaychuk.blogspot.com/2014/02/e-learning-2014.html> (дата звернення: 06.07.2022).
4. Перевернутий клас. 2014.: URL: http://uk.wikipedia.org/wiki/Перевернутий_клас. (дата звернення: 06.07.2022).
5. Романова Л. Я. Роль інформаційних технологій у професійній підготовці учителів-словесників у педагогічній вищій школі України. URL: <http://vuzlib.com/content/view/334/>. (дата звернення: 06.07.2022).

6. Царенко О.М. Особистісно орієнтоване навчання учнів. *Наукові записки*. Сер. Пед. науки: [зб. наук. праць]. Кіровоградський держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка. Кіровоград, 2007. Вип. 72. Ч. 1. С. 235-240.

7. Черноіван І.О. Технологія «перевернутого класу» у підготовці майбутніх учителів. URL: <https://phm.cuspu.edu.ua/nauka/konferentsii/fizyka-tekhnologii-navchannia/70-2015/teoriia-ta-metodyka-tekhnologichnoi-osvity/253-tekhnologiya-perevernutoho-klasu-u-pidhotovtsi-maybutnikh-uchyteliv.html>. (дата звернення: 06.07.2022).

ІНТЕРНЕТ ЯК МАЙДАНЧИК ДЛЯ ІНТЕРАКТИВНОГО СПІЛКУВАННЯ

Науменко Наталія Валентинівна

д. філол. н., професор,
професор кафедри іноземних мов професійного спрямування
Національний університет харчових технологій
м. Київ, Україна

Анотація. У статті проаналізовано основні принципи застосування Інтернет-джерел та засобів сучасного інтерактивного спілкування у практиці викладання гуманітарних дисциплін, зокрема у Національному університеті харчових технологій. Показано, що доцільне комбінування онлайн- та оффлайн-методів дозволить студентів не лише краще засвоїти матеріали певної дисципліни, а й сформувати навички наукової комунікації, важливі для майбутньої професійної діяльності.

Ключові слова: спілкування, мова, Інтернет, методика викладання, онлайн-навчання, блог, Zoom-конференція.

Відомо, що спілкування – це обмін інформацією, передача її однією людиною іншій; формами спілкування є монолог, діалог та полілог. Отже, обов'язковим учасником спілкування, крім мовця, є реальний або уявний слухач [4, с. 130]. Специфіку **інтерактивного** спілкування зумовлено тим, що, крім безпосередніх учасників – мовця та слухача, у ньому присутній інтерпретатор (посередник) [5, с. 5]. Відтак медіа-канали для інтерактивної комунікації включають: Інтернет, друковані засоби масової інформації, радіо, телебачення, навколишнє середовище, окрім традиційної передачі інформації «з уст в уста».

Сучасні інформаційно-комунікативні технології (зокрема Інтернет) орієнтовані на діалогічність та гіпертекстовість [1, с. 29; 2, с. 13-14]. Якщо говорити про педагогічну та наукову діяльність Національного університету харчових технологій, то, з огляду на розвиток сучасних принципів фахової

комунікації, можна стверджувати: поле харчових технологій, передусім технології продуктів оздоровчого та профілактичного призначення, дедалі частіше стає майданчиком для узгоджень як власних бізнес-процесів, так і смислової взаємодії виробників продукції зі своїми цільовими аудиторіями. Іншими словами, в новітніх технологічних проектах посилюється значення зворотного зв'язку, **інтерактивності**, що здійснюється, зокрема, і в одномоментному (симультанному) режимі.

Інтерактивність – можливість користувача і приймати, і відправляти повідомлення, тобто бути активним учасником комунікаційного процесу, – розкриває при роботі з Інтернетом нові можливості для інтегрованих технологій взаємодії навчально-наукових установ і підприємств-виробників оздоровчих продуктів. Вплив Інтернету на процес комунікації полягає в тому, що мережа дає користувачам можливість активно взаємодіяти з усе більшою кількістю людей. Таким чином, Інтернет дедалі більше сприяє глобальним комунікаціям: він функціонує і як величезна бібліотека, і як ЗМІ, і як бізнес-простір, до того ж надає величезні можливості в сфері розваг, зокрема й поширення науково-популярних даних.

Сучасні мобільні технології та комунікації надають можливості не лише оперативно й зручно знайомитися з оприлюдненою інформацією, а й самостійно долучатися до публікації результатів власних наукових досліджень, послуговуючись численними інтерактивними додатками й програмами. Чіткий поділ на творців і споживачів Інтернет-продукції дедалі більше стирається, адже нині чи не кожен, починаючи зі студентських наукових праць, бере участь у його формуванні завдяки доступності можливостей, що надають блогосфера, форуми, соціальні мережі, месенджери (передусім Телеграм-канали).

Крім цього, Інтернет відкриває широкий простір для формування ситуацій неформального професійного спілкування. Йдеться про розвиток сленгу, зокрема такого його різновиду, котрий можна назвати «словесно-символьним». Спеціальна «мова інтернет-спілкування», як і багато інших сленгів, відрізняється схильністю до скорочень (наприклад, «комп» –

комп'ютер, «інет» – Інтернет) і жаргонізмами (наприклад, «LOL» англ. Laughing out loud – «голосно сміявся» – так коментують якісь дуже смішні речі) [5, с. 7]. Сюди ж належать фігури-«емодзі», відомі також як «смайлики».

Однак, із другого боку, саме завдяки Інтернетові, зокрема соцмережам, відбуваються своєрідні майстер-класи з чистоти української мови. Користувачі соціальних мереж Facebook та Instagram дедалі частіше виставляють переліки широко вживаних іншомовних, передусім англійських слів із можливими варіантами їх заміни: *лайк* – *уподобайка*, *репост* – *пересилання*, *фідбек* – *відгук*, *дедлайн* – *реченець*, *шоп* – *крамниця*, *шопінг* – *закупи*, *фейк* – *побрехенька*, *неправда*; *батл* – *герць*, *змагання*, *селебриті* – *знаменитість* [3, с. 44]. Викладачі українських закладів освіти різного рівня акредитації дедалі більше залучають до співтворчості у галузі Інтернет-спілкування своїх студентів, унаслідок чого з'являються цікаві посібники, словники, на взірець виданого у Ромнах Сумської області довідника «Мова Інтернет-спілкування» (2015).

Швидкий розвиток Інтернету на межі ХХ–ХХІ ст. відкрив нові можливості для розвитку нових медіа, передусім фахових наукових журналів, та онлайн-педагогіки, одним із важливим інструментів якої стали **блоги**.

За версією газети «Вашингтон профайл», першим блогом вважається сторінка Тіма Бернза-Лі, де він, починаючи з 1992 року, публікував новини. Широке застосування блогів розпочалося з 1996 року. Останнім часом блог доволі часто користувачі називають «влогом», від слов'янського кореня «вложити». Етимологія цього слова прозора – адже у блог і справді можна «вкласти» багато задумів, ідей, вражень, порад, спогадів тощо.

Вміст блога можна уявити як стрічку, на якій в хронологічному порядку згідно з датами їхньої публікації автором ідуть дописи, так звані **пости**, один за одним. Найновіший пост займає верхню частину першої сторінки, і що давніше, то нижче від нього містяться попередні пости, скажімо, всі пости за останній тиждень; друга сторінка тоді присвячена постам за тиждень до того, третя сторінка ще давнішим тощо. Іншими словами, тут діє принцип зворотної хронології, характерний для складання резюме.

Сучасна блогосфера охоплює широкий спектр тем – від політичних коментарів і новин до різних захоплень, створити блог може будь-хто, з огляду на простоту цієї операції, що мало відрізняється від реєстрації скриньки електронної пошти. Відмінність між блогами і традиційними ЗМІ полягає в тому, що блоги являють собою мережеве явище. Мережеві зв'язки, в основі яких лежить система гіперпосилань, є специфічною характеристикою блогосфери: блогери постійно взаємодіють один з одним, поширюючи цікаві історії, аргументи і точки зору.

Чинником творчої взаємодії педагогів в Інтернеті є веб-сайт «На урок», задуманий як майданчик для обміну досвідом, поширення цікавих ідей, а також демонстрації учнівських творчих робіт із тієї чи тієї навчальної дисципліни, наприклад «Українська література», «Англійська мова», «Художня культура».

Як приклад можна навести план та цілі уроку англійської мови «Таємниці англомовних пісень» (автор-розробник Алла Кравченко, Черкаська обл., м. Лисянка):

«Тематичні питання:

1. Чи знаєте ви, хто такий Стінг?
2. Чи подобається вам його творчість?
3. Чи важливо розуміти, про що співає англомовний виконавець?

Змістові питання:

1. Основні факти про життя Стінга.
2. Основні факти про творчість співака.
3. Основний зміст деяких пісень.

Цілі проекту:

- навчити створювати презентацію, публікацію;
- формувати усвідомлення важливості розуміти те, що чуєш;
- формувати вміння стисло, чітко представляти результати досліджень;
- розвивати вміння ілюструвати ідеї, думки, висновки;

- виховувати дружнє ставлення один до одного, повагу до культурних традицій інших народів».

Звісно, що робота учнів із творчим доробком сучасного виконавця потребує звернення саме до Інтернет-джерел – як українських, так і зарубіжних: газетних і журнальних статей, відгуків і рецензій, «бекграундерів», адміністрованих на веб-сайтах англійською та іншими іноземними мовами. Саме тому акцент ставиться на «створенні презентацій і публікацій», особливо у форматі блогів, дописів у соцмережах, перекладів та переспівів тощо. Результатом такого підходу став доволі якісний переспів архітвору Стінга «Desert Rose», виконаний ученицею 8 класу Юлією Корнієнко [7].

Досі дискусійним лишається питання взаємодії Інтернету та традиційних методів навчання. Так, іще у 2008 році фахівець із питань інтерактивного спілкування, педагог Віолетта Уліщенко занепокоєно стверджувала, що чи не головною проблемою масової комунікації з використанням мережі Інтернет сьогодні залишається її недостатня методична розробленість та брак технічних можливостей для активного запровадження. Як один зі шляхів вирішення цієї проблеми дослідниця запропонувала наступне: урахувуючи психологічний аспект інтерсуб'єктності підліткового віку, у навчанні української літератури у 5-8 класах застосовувати принципи електронного листування (e-mail), створення мультимедійних презентацій, обговорення актуальних питань за допомогою Skype та критичний аналіз інформації, розміщеної на сайтах, присвячених творчості письменника або літературному творові.

До того ж, робота в Інтернет-просторі відкриває можливості для творчого вдосконалення методик викладання, а саме – розроблення дидактичних ігор через Інтернет, визначення переліку тем для виконання мультимедійного проекту, підготовки медіа-подорожей тощо [6, с. 31].

У викладацькій практиці закладів не лише середньої, а й вищої освіти з'являється велика кількість інтерактивних завдань до роботи над персоналіями митців або науковців, зокрема й класиків, які жили задовго до появи інформаційних технологій. Приміром, у викладанні гуманітарних дисциплін

Національного університету харчових технологій викладачі пропонують студентам такі теми: «Блог Івана Франка», «Інстаграм-сторінка Володимира Вернадського», «Офіційний сайт Смілянських технічних класів» тощо. За останні два роки великий інтерес у студентів, зокрема у межах дисципліни «Іноземна мова (за професійним спрямуванням)», викликали теми «Корисні звички, яких ми набули під час пандемії» та «Мистецтво у добу коронавірусу».

Важливість таких завдань – не лише у розвиткові фантазії й тактовного ставлення до творців національної культури й науки, а й у розумінні міжпредметних зв'язків, яким у наші дні надається концептуальна роль. Адже, готуючи таку роботу, студентові потрібно бути і фахівцем за обраною спеціальністю (у нашому випадку – технологом), і філологом, і критиком, і знавцем комп'ютерної техніки та онлайн-журналістики.

Журнали «Наукові праці НУХТ», «Харчова промисловість», а також індексовані у наукометричній базі даних Web of Science Core Collection «Ukrainian Food Journal» і «Ukrainian Journal of Food Science» – містять багато інтерактивних інструментів, аби автор статті чи редакція мали можливість отримати зворотню реакцію аудиторії на публікацію. Так, найпростіший спосіб для читача відреагувати на опубліковане – повідомити, сподобалася чи не сподобалася стаття. Водночас висловити свою думку про написане читачі можуть не лише через Інтернет (коментарем на сайті чи електронним листом), а й через традиційне листування, або зателефонувавши в редакцію.

Принципом інтерактивного спілкування в нашому університеті є також розміщення власних наукових праць у спеціальному відділі електронної бази даних НУХТ – інституційному репозитарії. Відповідно до інструкцій, наведених на сайті, можна швидко та зручно знайти будь-яку монографію, підручник, наукову статтю, методичні рекомендації, автореферати та дисертації, потрібні для поточного наукового дослідження. Для розміщення власних праць необхідно зареєструватися та дотримуватися чітко визначеної процедури: попервах ця справа видається складною, але надалі виробляється

алгоритм дій, завдяки якому кожен науковець – і викладач, і студент – може знайомити всіх охочих зі своїм науковим доробком.

З 2020 року, у зв'язку з глобальною коронавірусною загрозою, практично всі наукові заходи – як конференції, так і захисти кваліфікаційних магістерських та дисертаційних робіт – переорієнтувалися на онлайн-режим. Це зумовило появу великої кількості нових слів, термінів, етикетних правил, принципів компонування та представлення доповіді. Користувач формує власні правила поведінки в науковій онлайн-комунікації, до яких належать такі:

- Бажано, щоб із метою правильної ідентифікації користувач у конференції фігурував під власним іменем і прізвищем. Іноді замість цих даних висвічуються назви пристроїв Acer, Asus, Hewlett Packard, iPhone, нікнейми (псевдоніми, прізвиська) тощо. Для цього ж бажано інсталиювати у програму власне фото (а не персонажів мультфільмів, коміксів, як подеколи роблять здобувачі).

- Якщо кілька учасників підключаються зі спільного комп'ютера, то кожен доповідач, якому дають слово, має додатково назвати своє ім'я.

- Підводячись і виходячи з-за комп'ютерного столу, не забуваємо вимкнути камеру. Це стосується передусім так званого «зум-костюма» як особливої форми одягу для онлайн-заходів (пристойний верх – наприклад, піджак із сорочкою або блузкою і повсякденний низ – наприклад, спортивні штани та капці з зайчиками).

- Коли не говоримо, мікрофон має бути вимкнений, аби в конференцію не потрапляли зайві звуки – надто ж якщо вона записується.

- Усі матеріали для подальшої демонстрації – сайт університету, навчальний посібник, презентацію, відео тощо – має бути заздалегідь виставлено на панелі завдань.

- Завершуючи навчальне заняття / ділове засідання, останнім відключає свою камеру викладач / керівник [3, с. 98].

Не останню роль в успішному проведенні будь-якого наукового заходу відіграє й належний стан комп'ютерної техніки, наявність програмного

забезпечення (оператори відеоконференцій Zoom, Google Meet, Microsoft Teams) та гарнітури (web-камера, навушники, мікрофон – або ноутбуки нового покоління із вмонтованими мікрофоном та камерою), а також резервних каналів підключення – на випадок збоїв у мережі Інтернет або електромережі.

Задля більшої надійності користувачі мають підключатися до конференцій через проводовий Інтернет. «Правилом доброго тону» є виступ конкретного учасника на увімкнену камеру (решта можуть бути і вимкненими з міркувань економії трафіку). Так само мають бути вимкнені мікрофони учасників, які в даний момент не говорять, аби уникнути зайвого шуму.

Доповідач, якому надали слово, після традиційного представлення вмикає демонстрацію екрану, щоб розпочати показ презентації (нагадаймо: задля більш раціонального тайм-менеджменту файл *.ppt виставляється на панелі завдань), через функцію «Поділитися» у Zoom або «Показ – Вікно» у Google Meet. Переконавшись, що презентацію бачать усі учасники, доповідач розпочинає виступ.

Якщо в учасників по ходу доповіді виникають запитання, вони, як і у «живій» розмові, мають підняти руку: для цього в операторах є спеціальні функції. У такому разі екран учасника зі значком піднятої руки переміщується на першу позицію – як такий, що на нього треба звернути увагу. Відтак по завершенні доповіді саме йому надають слово для запитання.

У разі нестійкого Інтернет-з'єднання при користуванні підключеним до Wi-Fi пристроєм доповідач може почекати декілька секунд, поки налагодиться зв'язок, і лише тоді продовжувати. Наприкінці доповіді, подякувавши за увагу, користувач має відразу вимкнути демонстрацію екрану.

Успіх виступу (оволодіння розумом, почуттями й емоціями слухачів) забезпечують його глибоке і всебічне продумування, добір необхідних слів, жестів, інтонацій, аргументів і наочних засобів. Така комплексна підготовка сприяє завоюванню уваги аудиторії, переконанню її у власній слушності, залученню слухачів до активної участі у спілкуванні [3, с. 101].

Як висновок можна зауважити: розвиток принципово нової галузі харчових технологій – індустрії здорового харчування – сприяє активізації інформаційно-комунікативних процесів, унаслідок чого розширюється сфера функціонування Інтернету: від наукових часописів до усної онлайн-комунікації у режимі реального часу. Сьогодні здорове харчування уже стало світовим трендом, його популярність незмінно зростає, і відтак оперування прийомами інтерактивного спілкування у мережі Інтернет, як і вільне володіння іноземною мовою, стане важливим soft skill для майбутнього технолога.

Література

1. Бондаренко І. Інтерактивність як одна з основних ознак Інтернет-медіа. *Інтернет-журналістика як нова форма універсального мультимедіа: матеріали науково-практичної конференції*. Миколаїв: Приватний заклад вищої освіти «Міжнародний класичний університет імені Пилипа Орлика», 2019. С. 28-31.
2. Компанцева Л.Ф. Інтернет-лінгвістика: навч. посіб. Луганськ: Янтар, 2012. 300 с.
3. Науменко Н.В. Інтерактивне спілкування у професійній діяльності: підручник. Київ: Видавництво «Сталь», 2022. 200 с.
4. Науменко Н.В. Українська мова (за професійним спрямуванням): підручник. Київ: НУХТ, 2014. 267 с.
5. Ручко Л.М., Федько С.М. Мова Інтернет-спілкування. Довідник. Ромни, 2015. 76 с.
6. Уліщенко В.В. Не бійтесь заглядати в... Інтернет (Опосередковане спілкування вчителя та учнів на сучасному уроці літератури). *Українська мова та література в середніх школах, гімназіях, ліцеях і колегіумах*. 2008. Вип. 4. С. 28-34.
7. Урок-проект «Таємниці англомовних пісень» / автор-розробник А.П. Кравченко. 2018. URL: <https://naurok.com.ua/urok-proekt-taemnici-anglomovnih-pisen-61694.html> (дата звернення 13.07.2022).

ПРОФЕСІОНАЛ ТА ТРАНСПРОФЕСІОНАЛ: ПОРІВНЯННЯ ХАРАКТЕРИСТИК

Попадич Богдан Тарасович,
магістр

Державний вищий навчальний заклад
«Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна

Анотація: встановлені суттєві відмінності характеристик професіонала та транспрофесіонала. Доведено, що рівень транспрофесіоналізму складніший, ніж рівень професіоналізму. З'ясовано, що випускники закладів вищої освіти стануть успішними лише тоді, коли, окрім здобутих фундаментальних знань, здобудуть міждисциплінарні знання та навички, що дають змогу комплексно підходити до вирішення проблем, ефективно адаптуватися до зовнішнього середовища, прогнозувати майбутнє, тим самим випереджаючи його.

Ключові слова: професіоналізм, транспрофесіоналізм, трансдисциплінарність, міждисциплінарність, фахівці-професіонали, види діяльності, професії.

У постіндустріальному суспільстві вузька кваліфікація значної частини найманих працівників перестає відповідати вимогам часу, а на зміну професіоналам приходять транспрофесіонали – фахівці, здатні опанувати нові або суміжні професії, працювати в різних професійних середовищах та організаційних структурах [1, с. 3]. Характерною рисою транспрофесіоналізму є вміння людини навчатися, самовдосконалюватися, розвивати свої компетенції для комплексного вирішення професійних завдань [2, с. 539]. Поняття «професія» в сучасних умовах мінливості й невизначеності посувається, і активується термін «трансфесія» як вид трудової активності, що реалізується на основі синтезу і взаємопроникнення професійних компетенцій, які належать

різним спеціалізованим галузям [3, с. 489]. Ситуація ускладнилася тим, що сьогодні практично неможливо спрогнозувати та визначити затребуваність професійних навичок у майбутньому. Тому в сучасному освітньому просторі завдання підготовки висококваліфікованих фахівців, здатних пристосовуватися до динамічного середовища, набуває особливої актуальності, особливо в умовах воєнного стану, коли справжній фахівець повинен бути і психологом, і військовим, і журналістом, і комп'ютерником, і педагогом, і політологом, і військовим експертом, і логістом. Отже, проблема транспрофесіоналізму актуальна з точки зору педагогічної теорії та практики професійної освіти.

У психолого-педагогічних дослідженнях переосмислюється традиційна орієнтація освіти з «формування» конкурентоспроможних фахівців-професіоналів, порушується питання про зв'язок освіти з «трансфесією» [4, с. 148]. Транспрофесіоналісти завдяки своїм компетенціям гнучкості мислення в умовах невизначеності та в нестандартних ситуаціях здатні до комплексного бачення проблем, знаходження унікальних рішень на основі трансдисциплінарного синтезу знань. Концептуальні положення транспрофесіоналізму викладені у працях зарубіжних (Х. Барр, М. Кізито, Р. Ламдін, Е. Вільямсон, Дж. Пауелл, А. Пікард, Г. Перкін та ін.) та вітчизняних учених (О. Ануфрієва, Н. Кривцова, О. Парубець, Л. Шевченко, О. Яцина та ін.).

Мета статті – на основі аналізу психолого-педагогічних та філософських досліджень вітчизняних та зарубіжних авторів здійснити порівняльний аналіз основних характеристик професіоналів та транспрофесіоналів.

Варто також зазначити, що останніми роками скорочується життєвий цикл професій. Істотні зміни вимог до професіоналів не могли не позначитися на зміні основного терміна «професія». Поняття «професія» втрачає своє первісне значення. Поступово відбувається перехід від професії як вузькопрофесійної діяльності, що характерна системною визначеністю, конкретними формами та видами діяльності, завершеним результатом, до трансфесії, під якою в сучасній науці розуміють «вид трудової активності, що

реалізується на основі синтезу та зближення професійних компетенцій, що належать до різних спеціалізованих» [5, с. 493]. В основу трансфесій покладено трансфесіоналізм, тобто здатність до виконання широкого спектру спеціалізованих видів діяльності [3, с. 49]. Проте складність і непередбачуваність доквілля дедалі частіше спонукають фахівців у процесі вирішення багатогранних питань освоювати нові види діяльності, далекі від основної професії. І тоді на перший план виходить транспрофесіоналізм.

У попередніх розвідках ми проаналізували основні характеристики транспрофесіоналізму [6, с. 594]. Представимо порівняльний аналіз основних характеристик професіоналів та транспрофесіоналів (табл. 1).

Таблиця 1

Основні характеристики транспрофесіоналізму

Компонент	Основні характеристики професіонала	Основні характеристики транспрофесіонала
Особистісний	<ul style="list-style-type: none"> - професійний світогляд, - прагнення до самореалізації, - прагнення до професійного зростання - задоволеність працею як усвідомлення відповідності свого рівня домагань, які досягають результатів вимог професії 	<ul style="list-style-type: none"> - транспрофесійні ціннісні орієнтації, - соціально-професійна адаптивність, - самоактуалізація, самоорганізація, самоефективність, - гнучкість інтелекту, здатність швидко приймати рішення в умовах навколишнього середовища, що змінюється, - мотивація професійної діяльності
Функціональний	<ul style="list-style-type: none"> - професійні та психологічні знання про працю, - професійні та психологічні дії, способи, прийоми, уміння, навички, техніки, технології, - професійна навченість, вмільість, - професійне мислення, - індивідуальний стиль професійної діяльності, спілкування в рамках професії, - володіння способами професійної діяльності у мінливих та особливих, екстремальних ситуаціях 	<ul style="list-style-type: none"> - міждисциплінарні знання, - професійна мобільність, - вміння отримувати з навколишнього середовища необхідну інформацію та отримувати міждисциплінарні знання та формувати відсутні компетенції, - системність мислення, здатність до трансдисциплінарного синтезу знань та комплексного вирішенню проблем, - практико-орієнтованість як здатність у процесі аналізу та вирішення проблеми залучати необхідних практичних фахівців та налагоджувати необхідні комунікації - здатність до роботи в поліпрофесійних проектних командах, до налагодження комунікацій та управління ними

Проведений аналіз показав суттєві відмінності характеристик професіонала та транспрофесіонала.

З урахуванням багатогранності та складності понять основні відмінності були розглянуті у двох напрямках. Перший напрямок відбиває особистісні характеристики індивіда. Професіонал також, як і транспрофесіонал, схильний до розвитку, зростання, міжособистісних комунікацій, професійної переорієнтації. Однак усі його прагнення обмежуються розвитком у межах однієї професії. Транспрофесіонал, у свою чергу, має транспрофесійну ціннісну орієнтацію. Завдяки гнучкості та дивергентності мислення, рефлексії він здатний проводити аналіз дій, вибирати найбільш раціональні способи вирішення професійних проблем, знаходити нестандартні рішення в умовах динамічного середовища. Розвиток транспрофесіонала не обмежується рамками однієї професії чи галузі.

Другий напрямок зосереджено на виявленні основних відмінностей під час виконання професійних функцій. Маючи міждисциплінарні знання, транспрофесіонал, на відміну від професіонала, схильний до вирішення комплексних проблем, системного мислення, міжпрофесійних комунікацій. Дані характеристики дозволяють йому при необхідності формувати недостатні для вирішення складних проблем компетенції і гнучко реагувати на ситуації, що виникають в умовах невизначеності.

Зіставляючи характеристики професіонала та транспрофесіонала, неважко помітити, що рівень транспрофесіоналізму складніший. При цьому він не є абсолютно протилежним за своїми професійними характеристиками. Він ніби дозволяє збільшити та розвинути ті компетенції, які були сформовані у професіонала раніше та набути нові. Транспрофесіонал спроможний вийти за межі своєї професії.

Таким чином, сучасна система вищої освіти має бути спрямована на підготовку транспрофесіоналів. Однак наявності трансдисциплінарних знань та навичок взаємодії з міжпрофесійними спільнотами, на наш погляд, недостатньо, щоб говорити про сформовані характеристики транспрофесіонала. Той, хто навчається, повинен мати стійкі установки до здійснення транспрофесійної діяльності. При цьому підготовка транспрофесіоналів

можлива, коли студенти одночасно з базовою освоюватимуть і суміжні професії, розширюючи тим самим свої професійні можливості.

Список літератури

1. Шевченко Л. С. Модернізація вищої юридичної освіти в Україні: сутність, моделі, умови здійснення. *Theory and practice of jurisprudence*. 2016. 1,1. DOI:<https://doi.org/10.21564/2225-6555.2011.1.62151>. URL: <http://tlaw.nlu.edu.ua/article/view/62151> (Дата звернення: 21.07.2022).
2. Parsons T. Professions. *International Encyclopedia of the Social Sciences* : The Macmillan Company & The Free Press, 1968. P. 536–547.
3. Яцина О. Феноменологія ідентичності трансфесіонала. *Перспективи та інновації науки* (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»). 2022. № 1(6). С. 487–498.
4. Кривцова Н. В. Створювальні сили створювального знання особистості трансфесіонала: smart-модель «мапа» як методологічний і методичний інструментарій *Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України*. URL: <https://repo.odmu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/9723/Kryvtsova.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Дата звернення: 21.07.2022).
5. Яцина О. Трансфесіоналізм в контексті теорії комунікативної дії Ю. Хабермаса. *Матеріали 76-ї підсумкової наукової конференції професорсько-викладацького складу ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*, м. Ужгород, (24 лютого 2022 року), 2022. С. 48–51.
6. Попадич Б. Т. Транспрофесіоналізм: поняття та основні характеристики. *Modern research in world science* : IV Міжнар. наук.-практ. конф., 10-12 липня, 2022. Львів, 2022. С. 588–595.

УДК 378.147:811.111-047.22:004.9

**КОМПЛЕКС ЗАВДАНЬ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНФОРМАЦІЙНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ЛІНГВОСОЦІОКУЛЬТУРНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ З АНГЛІЙСЬКОЇ
МОВИ У СТУДЕНТІВ 1 КУРСУ**

Романюк В. Л.,

старший викладач,

Київський інститут Національної гвардії України

Гладка І. А.,

доцент,

Гончарова Т. В.,

канд. філ. наук, доцент,

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

Анотація. У статті розглянуто інформаційні технології, які є ефективними, для проведення занять з англійської мови. Подано комплекс завдань з використанням інформаційних технологій спрямований на формування лінгвосоціокультурної компетентності студентів 1 курсу в говорінні, читанні, аудіюванні та письмі.

Ключові слова: лінгвосоціокультурна компетентність, комплекс завдань, інформаційні технології, практичні заняття з англійської мови, студенти 1 курсу

Постановка проблеми. Відповідно до програмних вимог з англійської мови студенти 1 курсу закріплюють і розширюють свої знання про країну, мова якої вивчається, її культурне та спортивне життя, вивчають норми поведінки у типових ситуаціях, таких як: комунікація в освітньому закладі, в сім'ї, театрі, в бібліотеці на різних позакласних заходах, доповнюють знання про традиції, свята та обряди, насичують свою лексику сталими виразами, фразеологічними зворотами та кліше. Студенти продовжують вивчати економічні, політичні та релігійні особливості, аналізувати систему освіти англomовних країн крізь

призму власної освітньої системи, отримувати нові знання з історії країни, мова якої вивчається [1, с. 43].

Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти визначають соціокультурну компетентність як одну з провідних комунікативних компетентностей та зазначають її необхідність для досягнення високого рівня оперування мовою. Згідно з чинною програмою студенти 1 курсу повинні вміти орієнтуватися в ситуаціях, пов'язаних з навчанням, з позакласними заходами, з перебуванням в державних та громадських установах тих країн, мова яких вивчається, вміти вирішувати поточні питання, які можуть виникнути під час подорожі, роботи або навчання за кордоном. Текстовий, аудіо- та відеоматеріал повинен обиратися так, щоб він яскраво демонстрував правила поведінки як в офіційних, так і не офіційних ситуаціях, відтворював притаманні невербальні засоби, надавав відомості про побут, культуру, географію, історію, економіку та інші сфери життя народу [2, с. 158].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми використання інформаційних комп'ютерних технологій (ІКТ) у процесі викладання та вивчення іноземних мов розглядаються в роботах Т. Коваль [3], В. Краснопольського [4], Л. Морської, Є. Полат, І. Роберт, П. Сердюкова, Д. Таушан та ін.

О. Агапова, А. Кривошеєва, А. Ушакова описали три типи розвитку комп'ютерних технологій. Вивчення та залучення ІКТ в освітній процес дослідили Е. Полат, М. Бухаркіна, Т. Голубєва, С. Репіна.

Виклад основного матеріалу. Важливою умовою процесу формування лінгвосоціокультурної компетентності є забезпечення студентів не тільки знаннями, але й набуттям відповідних умінь і навичок використання знань на практиці. Формування лінгвосоціокультурної компетентності на основі лексики соціокультурного змісту на заняттях англійської мови відбувається за певним алгоритмом, який враховує мету навчання на кожному з етапів та передбачає виконання певних мовних і мовленнєвих вправ [5, с. 143].

Сучасні учні зростають в оточенні веб-технологій, що формує нові вимоги до методів, прийомів та технологій навчання на уроках іноземної мови. Для успішного втілення цілей навчання іноземної мови необхідно використовувати сучасні матеріали у нових і цікавих учням форматах. Розроблений комплекс завдань з використанням інформаційних технологій спрямований на формування лінгвосоціокультурної компетентності студентів 1 курсу та на можливості його використання у навчальному процесі.

Пропонуємо таблицю з завданнями, відповідними технологіями та методами впровадження (таблиця 1).

Таблиця 1

Інформаційні ресурси на практичних заняття з англійської мови

Завдання	Інформаційна технологія	Метод впровадження
Інтерпретуйте отриману лінгвосоціокультурну інформацію про англomовну країну.	Презентація	короткий виклад культурних аспектів
Встановіть відповідність речень та обґрунтуйте свій вибір.	Word wall	гра «Знайти відповідності»
Розподіліть слова по групах breakfast (1st group), lunch (2nd group) and dinner (3rd group) .	Youtube	Game “Who is faster”. Food in Britain.
Прочитайте блог, обговоріть запропоновану ситуації щодо вибору школи у Великобританії для влаштування на роботу.	Blog «The good school guide»	аутентичний текст
Прочитайте статтю «Попкорн» та виконайте тестове завдання.	Blog «Food»	рольова гра «The Wittiest»
Прослухайте розповідь та дайте відповіді на запитання по темі.	Youtube	перегляд відеоролику
Прочитайте статтю про важливість ступеню магістра для студентів Великобританії та напишіть анотацію.	«Blog GOV.UK»	використання онлайн видання

Пропонуємо фрагменти практичних занять з використанням ІКТ, спрямованих на формування лінгвосоціокультурної компетентності в *говорінні* для майбутніх вчителів англійської мови.

Фрагмент № 1.

Тема: University Education in the USA.

Мета: перевірити вміння інтерпретувати отриману лінгвосоціокультурну інформацію про англomовну країну.

Метод: «короткий виклад культурних аспектів».

Інформаційна технологія: презентація.

Instruction: Prepare the presentation using one of the suggested topics:

- *Structure of the Higher Education in the USA*
- *Types of US Higher Educational Establishments*
- *The academic year in US institutions*

Use one of this program: powtoon.com, prezī.com, goanimate.com, videoscribe.com

Таким чином, запропована інформаційна технологія забезпечила перевірку рівня вмінь передавати підготовлену інформації за запропованою темою, здійснювати вибір мовних форм та використовувати їх відповідно до ситуації.

Фрагмент № 2.

Тема: «Food».

Мета: перевірити вміння правильно використовувати ідіоми за темою «Food».

Метод: гра «Знайти відповідності».

Інформаційна технологія: Wordwall.

Instruction: You need to follow the link and match the idiom to its meaning. When we're done, we'll burn the meaning of idioms you haven't guessed.

Таким чином, дана вправа з використанням інформаційної технології Wordwall сприяла перевірці комунікативних вмінь майбутніх вчителів англійської мови за запропованою темою «Food».

Пропонуємо фрагмент практичного заняття з використанням ІКТ, спрямованого на формування лінгвосоціокультурної компетентності в **читанні** для майбутніх вчителів англійської мови.

Тема: History of British Film Certificates.

Мета: перевірити вміння студентів визначати структурні частини англійської статті.

Метод: використання аутентичного тексту.

Інформаційна технологія: blog.

Instruction: Look through the article. Divide it into six structural parts using the Memo given below. Put down the number of the paragraphs these parts consist of.

Memo

A newspaper / magazine article includes the following compulsory parts:

- *Headline*
- *Lead / introduction (1 paragraph)*
- *Main body (2 and more paragraphs)*
- *Conclusion (1-2 paragraphs)*

and optional parts

- *Subheading / subtitles*
- *Illustrative material (photos, tables, charts, caricatures etc.).*

Отже, завдяки використанню інформаційної технології «*Blog*» перевіряється вміння студентів використовувати лінгвосоціокультурні знання для структурування англомовної статті.

Пропонуємо фрагмент практичних занять з використанням ІКТ, спрямований на формування лінгвосоціокультурної компетентності в *аудіюванні* для майбутніх вчителів англійської мови.

Тема: Birmingham City University.

Мета: перевірити вміння студентів виділяти соціокультурну інформацію з аудіотексту.

Метод: перегляд відео.

Інформаційна технологія: Youtube

Instruction: Listen to the story and answer the questions.

Таким чином, запропонована вправа сприяє перевірці соціокультурних знань інформації, сприйнятої студентами на слух, їх вміння виділяти головне.

Пропонуємо фрагменти практичних занять з використанням ІКТ, спрямованих на формування лінгвосоціокультурної компетентності в *письмі* для майбутніх вчителів англійської мови.

Фрагмент № 1.

Тема: Teenager life.

Мета: перевірити вміння студентів давати письмові відповіді у вигляді листа-рекомендації.

Instruction: Read the letter on the blog and write the letter of recommendation in response. The letter of recommendation should be written according to the plan.

1. *Do not use the impersonal Dear Sir / Dear Madam as an appeal, try to find the name of the person to whom your recommendation will reach.*

2. *Follow the rules of business correspondence, and use evaluative characteristics when talking about your experience of communicating with a person.*

3. *Don't write too much: pay attention to the most important qualities and skills for the future job / training.*

4. *Do not write about negative aspects: it is better not to say anything than to give a negative description.*

5. *Be careful with grammar and do not make spelling mistakes - they greatly spoil the impression of you.*

6. *Leave contact information and be prepared for a potential employer to contact the author of the letter and clarify something.*

Отже, запропонована інформаційна технологія сприяє закріпленню вмінь писати лист-рекомендацію за планом.

Фрагмент № 2.

Тема: Sport in UK.

Мета: перевірити вміння студентів писати аргументоване есе з метою співставлення з культурою своєї країни.

Метод: використання онлайн видання.

Інформаційна технологія: blog.

Instruction: Write an argumentative essay after reading Tanya Brown's blog on Living Streets, her article "Creating Healthy Habits at a Young Age" on the importance of sport in the England. Give some examples of how young people in Ukraine treat sports. You should use the facts that support your statement. It is important to build these facts logically.

Таким чином, запропонована інформаційна технологія спряє перевірі вмінь студентів писати аргументоване ессе, повірнювати відношення до спорту в Великобританії та Україні.

Висновки. Проведення пробного навчання дозволило перевірити ефективність розробленого комплексу вправ для формування лінгвосоціокультурної компетентності з використанням сучасних інформаційних технологій, а аналіз показників сформованості лінгвосоціокультурних знань, навичок та вмінь підтвердив позитивні результати застосування розробленого комплексу вправ в подальшій роботі студентів-магістрантів під час проходження педагогічної практики зі студентами 1 курсу.

Список літератури:

1. Бондаренко О.М. Комп'ютерні та мультимедійні освітні технології у фаховій підготовці майбутнього вчителя: зб. наук. пр. Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / гол. ред.: М.Т. Мартинюк. – К.: Міленіум, 2006. – Вип. 42. – Ч 2. – С. 40 – 47.

2. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / за ред С. Ю. Ніколаєвої. Київ : Ленвіт, 2003. 273 с.

3. Коваль Т. І. Інтерактивні технології навчання іноземних мов у вищих навчальних закладах / Тамара Іванівна Коваль // Електронне наукове фахове видання / *Інт. інформ. технологій і засобів навчання АПН України, Ун-т менеджменту освіти АПН України*; гол. ред.: В. Ю. Биков – д. техн. н., проф. член-кор. АПН України. – 2011. – №06 Том 26. – 291 с. – С. 86-92.

4. Краснопольський В.Е. Активізація навчально-пізнавальної діяльності учнів засобами комп'ютерної техніки (на матеріалі англійської мови) : автореф. Дис. ...канд. пед. наук : 13.00.01. Луганськ, 2000. 20с.

5. Бирюк О.В. Методика формування соціокультурної компетенції майбутніх учителів у навчанні читання англомовних публіцистичних текстів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2006. 310 с.

ТРЕНІНГОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В РОЗВИТКУ УПРАВЛІНСЬКИХ НАВИЧОК ПЕДАГОГІЧНОГО ПЕРСОНАЛУ

Товканець Оксана Сергіївна

д.п.н., доцент, професор кафедри загальної педагогіки
і педагогіки вищої школи,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна

Анотація. У статті розглядається питання застосування тренінгів у розвитку управлінської компетентності педагогічного персоналу, визначено особливості тренінгів, представлено досвід формування програми тренінгів розвитку в європейських країнах.

Ключові слова: тренінг, розвиток персоналу, освітня установа.

Вступ. Трансформаційні зміни ставлять нові виклики перед педагогами та самою системою освіти. У сучасних реаліях життя управлінська компетентність є невід'ємною складовою професійної підготовки майбутніх фахівців. Однією з основних складових професійної компетентності педагогічного персоналу є управлінська компетентність, що дозволяє ефективно забезпечувати діяльність освітньої установи.

Компетентність як поняття є сукупністю знань і вмінь, та включає в себе емоційно-вольове її регулювання. Зміст компетентності є значимим для суб'єкта її реалізації [2]. Окрім цього компетентність характеризується мобілізаційною готовністю як можливістю її реалізації у будь-якій ситуації, яка цього вимагає. Таким чином, при формуванні управлінської компетентності важливим є врахування того, що педагогічний персонал повинен не тільки оволодіти певним набором управлінських знань, а й сприйняти інформацію через власні переживання і вчинки. Метою навчання і розвитку є не тільки прагнення подати навчальну інформацію або ж навчити практично її

застосовувати, але і сформувати необхідні професійні компетенції. Не тільки на традиційних лекціях і семінарах, а і у формі проблемних ситуацій, до вирішення яких студент буде підходити як дослідник, що може бути забезпечено в умовах тренінгів [1; 3].

Мета статті: обґрунтувати особливості застосування тренінгів у розвитку управлінських навичок педагогічного персоналу освітньої установи.

Матеріали і методи. Дослідження визначеної нами проблеми є актуальною у європейських країнах. На початку XXI століття у ряді країн (Болгарія, Словаччина, Словенія, Чехія та інші) запроваджено нові національні освітні стандарти, які встановлюють нові рамки та окреслюють очікування щодо шкіл освітніх установ [5;6;7;8]. Нова рамка передбачає підтримку вчителів та шкільних керівників, які виступають дослідниками та новаторами. Опитування TALIS OECD виявило позитивну кореляцію між професійним розвитком вчителів, заснованим на дослідженнях, спостереженні й обміні, та активному використанні ними в освітній практиці результатів наукових проєктів. Нами також виявлено, що ефективними у професійній підготовці в європейських країнах є тренінги лідерських навичок педагогічного персоналу (вони широко застосовуються в закладах підвищення кваліфікації Німеччини, Чехії, Словаччини, Болгарії, Словенії), метою яких є засвоєння різних аспектів управління, зокрема: мотивація підлеглих, прийняття рішень, організація роботи в командах та ін. [9]

Наприклад, навчальним центром «Коучинг академія» (Чехія) пропонується тренінг «Основні інструменти управління персоналом» для керівників установ різного спрямування, зокрема й освітніх організацій. Даний тренінг має чітко визначену мету і програму.

Так, метою тренінгу є формування навичок системного управління персоналом, організація проєктів щодо сучасних мотиваційних технологій в освіті й менеджменті.

Програма тренінгу складається з кількох модулів [9]:

Модуль 1. Роль керівника в організації, установі: роль керівника в ієрархії

освітньої організації; роль керівника освітньої установи в особистісному і кар'єрному зростанні педагогів; керівник освітньої установи: цілі діяльності; керівник освітньої установи як джерело влади.

Модуль 2. Стили управління: ситуаційне управління; директивний стиль, інструкції в системі управління персоналом; наставництво (як передати досвід); консультування (коучинг); технологія самопрезентації.

Модуль 3. Мотивація і мотиваційні інструменти: внутрішня і зовнішня мотивація; делегування повноважень як інструмент мотивації; технологія презентації.

Модуль 4. Технологія ведення переговорів: мотивація, баланс і ефективність аналізу як інструмент системного управління персоналом; саморефлексія в переговорному процесі; структура переговорного процесу.

Модуль 5. Управління часом і самоуправління: формування навичок управління часом і самоуправління; основні принципи ефективного управління часом; принцип «GTD» (організація засобів, завдань, персоналу) в управлінні часом.

Результати та обговорення. Підкреслимо, що розвиток персоналу освітніх установ ефективно здійснюється в європейських країнах із застосування інноваційних форм і методів освітньої діяльності і спрямовується на розвиток здатності лідера до рефлексії власного досвіду, насамперед здатності вчитися, використовуючи можливості звичайних повсякденних ситуацій.

Наприклад, тренінг «Управлінські навички» (FBE Братислава, ТОВ) складається з трьох модулів [4].

Модуль I. Управлінський цикл I. Послідовне управління для вищої продуктивності.

Зміст модуля.

1. Формування почуття лідерства та навичок для послідовного управління в освітній установі.

2. Навчити учасників, як підтримувати систему і дисципліну.

3. Мотивація співробітників інноваційною директивою.

4. Навчити учасників, як використовувати контроль як інструмент для поліпшення системи і розвитку менеджменту освітньої установи.

5. Ефективно управляти зворотним зв'язком.

Акценти виконання завдань модуля.

Управлінські дії: відправити роботу, переглянути і залишити відгук; підтримка діяльності для послідовного управління.

Стилі призначення: управляти, керувати, подавати, консультувати, співпрацювати, делегувати; ситуаційне управління на практиці.

Цільова орієнтація: важливість встановлення цілей для послідовного управління; стратегічна мета.

Зміст контролю: принципи ефективного контролю; цілі управління, поліпшення системи, розвиток співробітників; підтримка рівня продуктивності, підтримка дисципліни.

Надання зворотного зв'язку: принципи забезпечення зворотного зв'язку зі співробітниками; похвала, позитивне керівництво.

Цільова група: курс призначений для педагогічних працівників, які хочуть поліпшити свої лідерські та управлінські навички.

Модуль II. Управлінський цикл II. Я хочу ефективну і дієву команду.

Зміст модуля

1. Удосконалювати навички і методи управлінської діяльності педагогічного персоналу, які підтримують створення і управління високопродуктивними освітніми групами.

2. Покращення мотивації співробітників і взаємний пошук узгодженості цілей співробітників з цілями команди і організації.

3. Ефективно забезпечити зворотний зв'язок зі співробітниками.

Акценти виконання завдань модуля.

Команда високоефективних працівників: управління відповідно до характеру завдань і роботи, що виконується командою; мотивовані

співробітники і хороша командна атмосфера; узгодженість між командою й індивідуальними цілями; команда - це організм, який постійно змінюється.

Працюємо з цим: управління в залежності від характеру завдання; типи команд і особливості їх управління; ситуаційне управління на практиці.

Розвиток і ефективність команди: цілі розвитку і продуктивності; узгодження цілей співробітника з цілями команди і організації; комунікація в колективі.

Мотивація і створення позитивних відносин у команді: мотивація співробітників; створення позитивного середовища в команді.

Розвиток команди: як адаптувати свій стиль управління до конкретної ситуації в команді.

Цільова група. Курс призначений для керівників, які зацікавлені у вдосконаленні своїх лідерських навичок,. Цей курс може бути доповненням до курсу «Управління за останнім словом техніки», який спрямований на розвиток лідерських і управлінських навичок.

Модуль III. Управлінські навички III. Мотивація - запорука максимальної ефективності.

Зміст модуля.

1. Розвивати здатність учасників мотивувати співробітників бути ефективними і надійними.

2. Оволодіння ефективним використанням різних видів мотивації для досягнення цілей команди.

3. Поліпшення ведення мотиваційних бесід.

Акценти виконання завдань модуля

Мотивація: особиста мотивація; робоча група – командна атмосфера; можливості мотивації у відносинах між співробітниками.

Основні теорії мотивації і їх використання в управлінській практиці: теорії А. Маслоу, Ф. Герцберга, Д. Макгрегора і їх застосування; Д.Пінк: «Драйв: дивовижні відкриття про те, що нас мотивує».

Постановка цілей: важливість бачення для цілей команди; SMART.

Як забезпечити мотиваційний зворотний зв'язок: зворотній зв'язок, похвала, позитивне керівництво.

Оцінка в робочих відносинах: Ця нагорода - більше, ніж похвала; Нагорода виражена в різних формах; Кожен з нас цінує різні форми вдячності.

Ефект Пігмаліона і ефект Тома Сойєра. Як працює мотивація: очікування, справедливість, цілеспрямованість; стимули; практичні поради.

Висновки. Отже, тренінг може бути призначений для формування професійних компетентностей педагогічного персоналу освітньої установи, ключовими серед яких є управлінська компетентність. Особливостями таких тренінгів є формування ключових компетентностей з управління персоналу, таких як планування і постановка завдань, організація діяльності, мотивація і контроль підлеглих, делегування повноважень, ефективне планування часу тощо. В ході тренінгу можуть розглядатися психологічні аспекти поведінки людини в малих групах, лідерські якості особистості і стилі управління. На тренінгових заняттях навчаються виявляти мотиваційні чинники працівників, педагогічного персоналу, планувати і розподіляти обов'язки між ними, визначати пріоритетність завдань та приймати управлінські рішення.

Список літератури

1. Безпалько О. В. Тренінг як інноваційна форма соціально-педагогічної роботи. Соціальна педагогіка: теорія та практика. 2004. № 1. С. 22–28.
2. Миськова Н. Педагогічний тренінг як форма підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до реалізації ідей сталого розвитку. Педагогічний дискурс. 2018. Вип. 24. С. 17-22. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/0peddysk_2018_24_5
3. Чалабієв Р. Проектна технологія та метод тренінгу. Відкритий урок : розробки, технології, досвід. 2008. № 1. С. 26–28.
4. FBE – For Business Excellence. URL: <https://fbe.sk/vzdelavanie-a-rozvoj/>

5. National Education Systems. Bulgaria. URL: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/bulgaria_en
6. National Education Systems. Czech Republic. URL: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/czech-republic_en;
7. National Education Systems. Slovakia. URL: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/slovakia_en;
8. National Education Systems. Slovenia. URL: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/slovenia_en
9. Zakladni nastroje vedeni lid. URL: <http://www.koucinkakademie.cz/>

PSYCHOLOGICAL SCIENCES

THE IMPACT OF PATHOGENIC TEXTS

Vashchuk Anastasia,

teacher

National Academy of Internal Affairs of Ukraine,

Kyiv, Ukraine

Abstract. The article reveals the problem of the status of suggestive pathogenic texts, which is relevant for modern psycho-linguistics, determines their capabilities that allow them to convey special subjective intentions through speech. Nowadays, linguistics studies issues related to verbal influence on a person due to the increase of spheres in which this method of influence is used. Pathogenic texts are widely used today in almost all areas of our lives. Pathogenic texts make a destructive influence on a person's subconscious, because it allows to implement the necessary thoughts, ideas, emotions and feelings. The aim of this study is to analyze the text fragments of the works of V. Muntyan, the founder of the spiritual center "Revival", to identify clear signs of pathogenicity, to analyze the frequency of use of lexemes with a negative meaning, and to identify functional and textual groups. It is the repetition of significant lexemes that leads to the implementation of the necessary information to the reader.

Keywords: suggestive linguistics, pathogenic texts, lexemes, psycho-linguistics.

Suggestive linguistics is a science that studies the phenomenon of suggestion as a complex psycholinguistic problem.

The purpose of suggestive linguistics is to influence a person's subconscious. Suggestion is a psychological process, it is not for nothing that suggestive linguistics is primarily related to such a scientific direction as psycholinguistics, because it is this field of linguistics that studies language from the point of view of its

psychological impact on a person. In addition, it is possible to detect a close interaction of suggestive linguistics with pragmalinguistics, sociolinguistics and political linguistics. The phenomenon of speech influence as a dominant suggestion appeared in the second quarter of the last century and was reflected in the works of such famous scientists as S. Bernstein, M. Rubakin, L. Yakubinsky, and later speech influence became the object of research by J. Klepper, P. Lazarfeld, H. Dwight Laswell and others.

Nowadays, linguistics studies issues related to verbal influence on a person due to the increase in the number of spheres in which this method of influence is used. Such areas are politics, commercial activities, medicine, advertising, television and other mass media. The main problem is that a modern person "passes through" information from various sources and does not see the need to analyze and filter it. In this regard, it is not difficult to implement the necessary thoughts, ideas, emotions and feelings to a person. Pathogenic and therapeutic texts can be used for the purpose of influence. Therapeutic texts have a positive effect on a person's subconscious, setting it up for wonderful emotions, good nature, goodness, harmony, peace and happiness. The introduction of pathogenicity into the text has the opposite effect, having a destructive effect on the human subconscious.

It should be noted that the concept of pathogenic text was first used and introduced by B. Potyatynyk, and important contributions to the study of this issue were made by such well-known scientists as R. Dawkins, M. Arkadyev, K. Serazhim, S. Proskurina, M. Kitsa and others. According to B. Potyatynyk, "pathogenic texts are aimed at undermining faith in God, state and national interests, pose a threat to global security and public morality, have a harmful psychological effect, encourage neglect of basic human rights and freedoms" [4]. In fact, texts containing elements of pathogenicity are innocent at first glance. Without even suspecting the danger, we greedily satisfy our thirst for knowledge, reading interesting and informative texts of a religious or psychological direction, expecting a surge of energy, new knowledge, positive emotions, and in the end we get the opposite effect.

These texts have become part of the daily life of a person and have become widespread thanks to the users themselves, who carry out their activities in blogs, social networks, and forums. But pathogenic texts have a wider scope, exerting influence not only on the Internet, but also in real life. It is important that these texts affect not only the consciousness of people, but also the information space of the country as a whole, creating a threat to human security. The text becomes pathogenic with the help of the following means: rhythmic organization; grammatical and phonetic repetitions of significant elements; lexical-semantic repetitions; the use of emotional words and invectives. Within the framework of the study of suggestive texts, the main formal feature of rhythm is the repetition of perceptible elements - pragmatically strong words and sounds of speech.

Suggestive texts have a large number of linguistic and contextual synonyms; on the basis of peculiar relations that are established between semantic variants, intratextual paradigms are formed, which contribute to the emergence of special systemic lexical associations in the text: functional-textual groups.

The functional text group (FTG) is found on the basis of a continuous sample of interrelated lexical units of the text. The most frequent and significant lexeme becomes the center of the group.

We will study pathogenicity on the example of the works of Volodymyr Muntyan, who is the founder of the sectarian organization "Revival". Muntyan's works are full of pathogenicity, which is felt everywhere. He seems to be trying to help people, but in practice it turns out that he only puts the necessary information into a person's head.

In order to find out the dominant meanings that are imprinted on the reader, we will examine several fragments from the book and calculate the frequency of verbal units using the ADVEGO computer program [<https://advego.ru/text/seo/>]. Using the program allows you to determine the most used keywords of the text. Let's analyze the selected fragment: "... But she felt some kind of strange pain in the lower abdomen, which grew stronger day by day. Soon this pain became unbearable, constant bleeding began, and then Victoria visited a doctor. What she heard sounded

like a sentence: cervical cancer. Thousands of thoughts rushed through her head after these terrible words: the end of dreams, no joy, complete hopelessness, and she is not 40 yet... A long course of treatment was prescribed: radiation, chemotherapy, drugs. Exhausted by constant pain, Victoria continued to serve God. Every six hours she drank strong painkillers, but she still went on stage and glorified God... She saw how God healed many people from various diseases at the service in the church, and in her heart lived the faith that God, whom she serves, is great , One day he will heal her with his mighty power.

Ahead was the service in the Ice Palace, and, as always, the first line was designated for people with incurable diseases, for whom the pastor personally prayed. Victoria was waiting for this day, knowing that if nothing happens to her on this day and God does not help her, then no one will help her. The disease progressed, leaving no chance for survival, the pain became more and more intense, and nothing helped. That day she came to the meeting one of the first. The service in Ledovo began, and a strong anointing came to the hall. Victoria begged God for healing and waited for His touch. When Pastor Vladimir Muntyan approached her for prayer, the Holy Spirit touched her strongly, and she fell under His power"...

Semantic analysis:

Phrase/ word	Number	Frequency, %
God	6	2.38
pain	4	1.59
strong	3	1.19
service	3	1.19
God serves	2	0.79 / 1.59
disease	2	0.79
all	2	0.79
to begin	2	0.79
none	2	0.79
nothing	2	0.79
to help	2	0.79
permanent	2	0.79
power	2	0.79
to serve	2	0.79

Thus, the analyzed text fragment has clear signs of pathogenicity. The analysis of the frequency of lexemes shows the dominance in its structure of lexical units, which form two functional-textual groups: "Suffering and despair" and "Faith and healing by prayer", with a clear predominance of the first.

"Suffering and despair": this pain became unbearable, constant bleeding, strong painkillers; people with incurable diseases; cervical cancer: the end of dreams, no joy, complete hopelessness, but she is not yet 40; radiation, chemotherapy, drugs; the disease progressed, leaving no chance for life, the pain became stronger, and nothing helped.

"Faith and healing by prayer": Victoria continued to serve God, still went on stage and glorified God; faith lived in her heart that the great God, whom she serves, will one day heal her with His mighty power; God heals many people; a strong anointing came to the hall. Victoria begged God for healing and waited for His touch; The Holy Spirit strongly touched her.

The following fragment from the book "The Fourth Dimension. Close the eyes and look" is also a very vivid example of how lexical units with a negative meaning will help to implement inevitability, sadness to a person and thus affect his psycho-emotional state: "Until 2004, my life resembled running in a closed circle: I used to have huge efforts, worked for days, but nothing changed. Yes, I prayed and received answers, but I did not have changes in my life in the full sense of the word. As if I was enrolled in the category burdened with thoughts about the survival of people of the lower class, for whom happiness and pleasure are not available, who have many more problems than their solutions. And here we are not just talking about material things, but about the state of the soul, about the fulfillment of a calling, about the fulfillment of your desires, about the feeling of victory. It's about dominating circumstances, not dominating circumstances over you."

Semantic analysis:

Phrase/ word	Number	Frequency, %
execution	2	2.35
vocations	2	2.35 / 4.71
survival	1	1.18
soul	1	1.18
desire	1	1.18
category	1	1.18
class	1	1.18
circle	1	1.18
material	1	1.18
to change	1	1.18
many	1	1.18
to pray	1	1.18
thought	1	1.18
to attach	1	1.18
problem	1	1.18
to work	1	1.18

The analyzed text fragment has signs of pathogenicity. The analysis of the frequency of lexemes demonstrates the dominance in its structure of lexical units that form a functional-textual group: **"Sadness and inevitability"**: running in a closed circle; nothing has changed; was recorded in the category burdened with thoughts about the survival of people of the lower class, for whom happiness and pleasure are not available, who have many more problems than their solutions.

Thus, the given fragments of pathogenic texts from V. Muntyan's book are characterized by a high frequency of negative lexical units that form pathogenic functional-textual groups that instill in the reader additional meanings that affect his psycho-emotional state, leading to his negativism.

Leaders of destructive religious organizations have a deep understanding of methods of hypnosis and suggestion. As a result, people live the same life, hoping that they will be saved by the faith and the movement to which they belong. At the end, despite the fact that associations are voluntary and more and more people join them, the leaders of the organizations act for the benefit of themselves.

Every person has life troubles, and he becomes extremely vulnerable precisely at the turning points of his life. This time, when a person is in an unstable state, is the most favorable for adepts who are looking for such people.

So, anyone can "get into a sect", but to avoid the influence of these organizations, follow the following recommendations:

1. limit communication with strangers, even if they seem too nice and friendly to you;

2. critically assess the situation, think rationally;

3. do not be fooled by provocations and promises coming from the mouths of adepts. Remember that organizational leaders want to do good not for you, but for themselves.

Thus, it can be concluded that the above-mentioned organization is designed to destabilize the religious situation in Ukraine.

References

1. Bojko, S. 2011. "Funkcionalnyj analiz patogennykh tekstiv (do problemy psichologichnykh aspektiv media-osvity)." Naukovi zapysky Instytutu psichologii imeni G. S. Kostyuka NAPN Ukrayiny, Kyiv, 39: 62-73. Ukr: Бойко С.Т. Функціональний аналіз патогенних текстів (до проблеми психологічних аспектів медіа-освіти) Наукові записки Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України / За редакцією академіка С. Д. Максименка. Вип. 39, Київ – 2011, С. 62-73. С. 68. <https://core.ac.uk/download/pdf/32306516.pdf#page=62>.

2. Masimova, L. 2010. "Kryteriyy patogennoho tekstu." Naukovi zapysky Instytutu zhurnalistyky, Kyiv, 41, 152. Ukr: Масімова Л. Г. Критерії патогенного тексту / Л. Г. Масімова // Наукові записки Інституту журналістики : наук. зб. / за ред. В. В. Різуна ; КНУ імені Тараса Шевченка. – К., 2010. – Т. 41. – С.152.

3. Nagornyak, M. 2013. "Patogennist u zmistovomu komponenti informacijnykh povidomlen na radio". Naukovi zapysky Instytutu zhurnalistyky : naukovyj zbirnyk, Kyiv, 52, 86-91. (Ukr) Нагорняк М. В. Патогенність у

змістовому компоненті інформаційних повідомлень на радіо/ Науковий збірник/ за ред. В.В. Різуна, КНУ імені Тараса Шевченка. – К., 2013 – Т.52. – с.86-91. http://journ.knu.ua/periodyka/pdf/nz/nz_52.pdf

4. Potyatnyk, V. and Lozynskyj, M. 1996. Patogenyj tekst: monografiya. Lviv: Misioner. 296 s. Ukr: Потятиник Б., Лозинський М. Патогенний текст: монографія – Львів: Місіонер, 1996. – 296 с.

ПРИМЕНЕНИЕ МЕТАФОРИЧЕСКИХ АССОЦИАТИВНЫХ КАРТ В РАБОТЕ ПСИХОЛОГА С ПОДРОСТКАМИ

Ибадова Нармин

Психолог - консультант

г. Баку, Азербайджан

Аннотация: в статье рассмотрен достаточно эффективный способ работы психолога с клиентом – метафорические ассоциативные карты, которые позволяют погрузиться в тайники подсознания, выявив детские травмы, неразрешенные проблемы, которые в реальной жизни весьма часто беспокоят людей. Представленные в работе модели МАК, техники проработки эмоционального состояния, конфликтных взаимоотношений, позволяют не только выявить источник негативного состояния, но и преобразовать травмирующую подростка ситуацию, указав пути выхода из сложившейся ситуации.

Ключевые слова: агрессия, ассоциация, диагностика, консультация, метафорические карты, страх, травма, тревожность

Подростковый этап формирования и развития личности, как известно, сопровождается определенными трудностями, связанными с кризисом идентификации, формированием образа «Я», самосознания, изменениями, которые происходят как на физиологическом, так и психологическом уровнях. Данный этап взросления весьма часто сопровождается возникновением конфликтных ситуаций в коллективе сверстников, в общении со взрослыми, появлением завышенной, а в некоторых случаях заниженной самооценки, изменениями, которые проявляются в характере. Противоречивый период создает определенные сложности, решить которые поможет психолог-консультант.

Как известно, в арсенале психолога имеется достаточное количество методов и методик работы с каждой проблемой, с учетом возрастных особенностей клиента, гендерного аспекта и т.д. Безусловно, каждая встреча психолога предполагает проведение беседы, интервью, наблюдения, с целью выявить наличие проблем, обозначить субъективный и объективный локус жалобы, после чего, в зависимости от наличия проблемы, намечается структура работы психолога с клиентом.

Одним их действенных инструментов, позволяющих своевременно оказать психолого-педагогическую помощь учащимся, являются метафорические ассоциативные карты, выход в свет которых тесно связан с именем художника Эли Рамана.

В настоящее время идет интенсивная работа по разработке новых колод и их комбинаций, рассматриваются возможности применения нескольких колод одновременно, их перевод и модификация. Исследованием и разработкой методологических принципов использования метафорических карт в профессиональной деятельности психолога занимаются такие ученые, как: Н. В. Буравцова, Н. В. Дмитриева [1], Г. Б. Кац [2], Е. Морозовская [3], Мухаматулина, Е.В.Рассказова [4], Е. Тарарина [5], Т. О. Ушакова [6], и др.

Карты МАК являются инструментом арт-терапии, работа с ними строится на принципах проективных методик. Педагог-психолог может также соединять МАК с другими методами арт-терапии (песочная терапия, изотерапия, сказкотерапия и т. д.).

Работа метафорических карт основана на выстраивании ассоциаций при просмотре предъявленных клиенту изображений, что способствует анализу ситуаций, событий, которые на данный момент его тревожат. Принцип метафоры помогает психологу через картинки раскрыть зашифрованный в них смысл. Одновременно с этим срабатывает механизм проецирования, который весьма успешно был применен в психоанализе.

Характерной особенностью МАК является их универсальность, возможность использования в работе, как с детьми, так и взрослыми.

Если мы попытаемся обозначить алгоритм работы с ними, то он может быть представлен следующим образом:

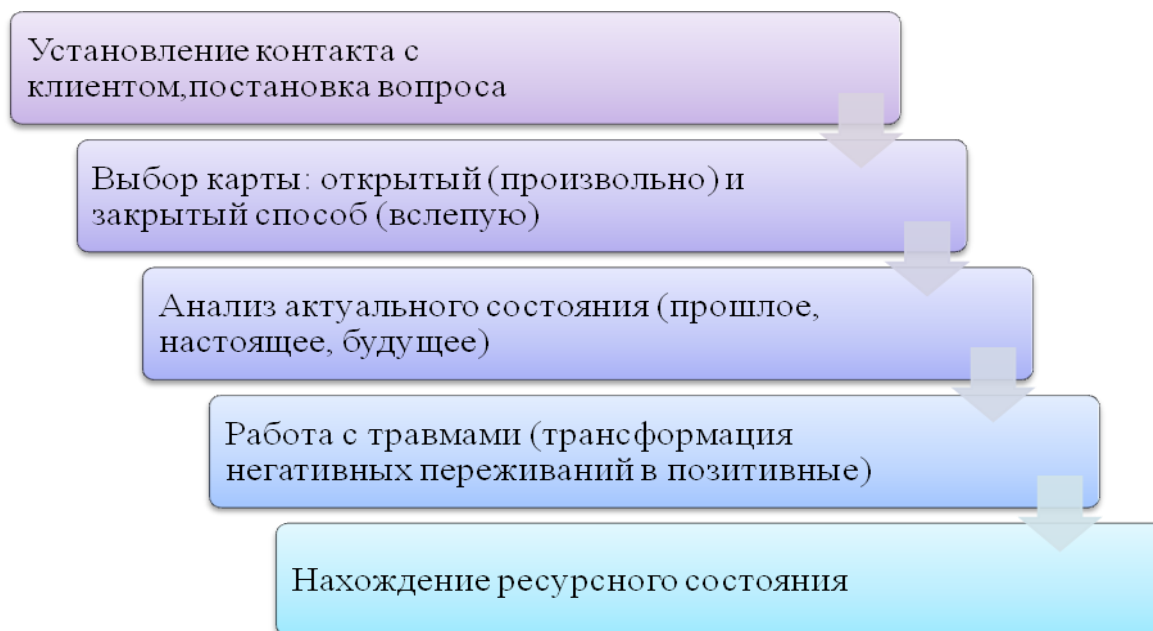

Рис. 1. Алгоритм работы с МАК

Этап постановки вопроса представляется наиболее важным в работе с метафорическими картами, так как от этого зависит дальнейшее проникновение вглубь темы. Посредством игры выстраивается цепочка судьбоносных событий, глубокая проработка которых позволяет работать с конкретным запросом клиента.

Работа с подростками позволила нам обозначить общие проблемы, с которыми они обращаются к психологу-консультанту: проблема заниженной самооценки, тревожное состояние, конфликтные ситуации, как в школе, так и в семье. Как ни странно, проблемы в учебном процессе были не столь актуальны, на фоне работы с личностными, подростковыми травмами.

Среди колод, которые наиболее эффективны в работе с учащимися данной возрастной группы, являются «Персонита», «TEENAGERS», «Из сундука прошлого», благодаря которым мы можем проработать агрессию, тревожность, которая достаточно часто проявляется на данном этапе.

Остановимся на техниках, которые нами были использованы при работе с подростками, целью которых является формирование у них доверительных отношений, так как, на данном возрастном этапе достаточно часто у учащихся

возникает недоверие, страх общения со сверстниками, проблемы в межличностных отношениях, появляются конфликтные ситуации и т.д.

Нами было предложено подросткам выбрать карту, используя открытый способ (картинка видна, не закрыта). Вопросы, которые предположительно могут быть заданы, можно представить в виде следующей схемы:

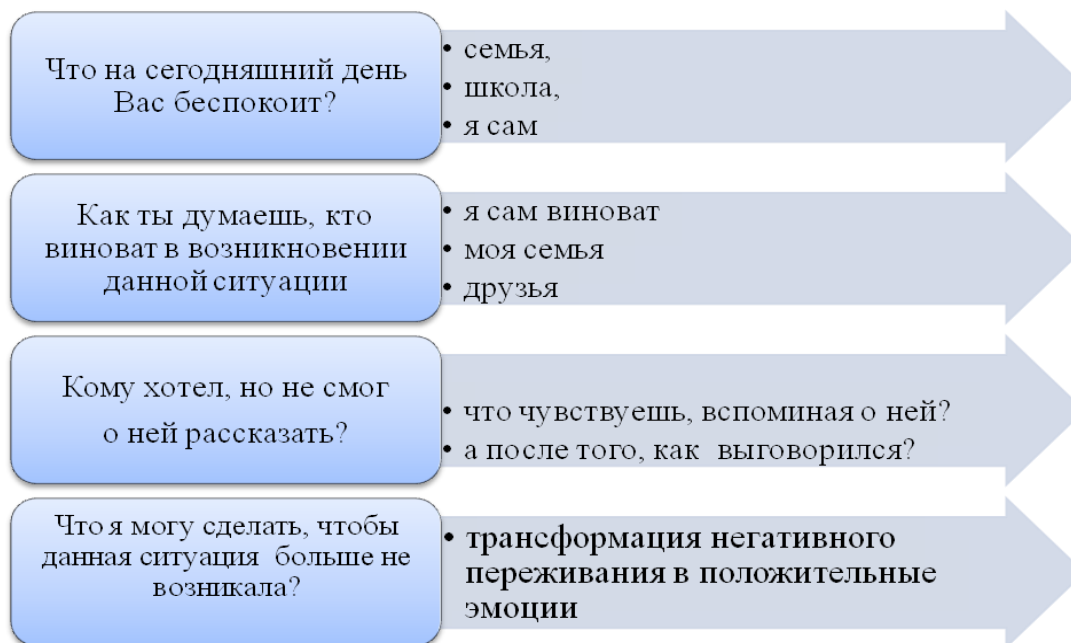

Рис. 2. Схема работы с конкретным запросом.

Основное правило, которого мы должны придерживаться – это отклик карт, появление при их рассмотрении ассоциативного ряда, позволяющего на основе метода проекции выстроить цепочку последовательных образов, позволяющих раскрыть травмирующие психику клиента эпизодов.

Не менее важным является наряду с выходом негативных эмоций, нахождение ресурсного изображения, благодаря чему возможен диалог и направленность суждений на желание изменить актуальное негативное состояние на благоприятное положительное.

Процесс анализа изображений на карте, предполагает выявление психологом следующих состояний клиента: ассоциированное, диссоциированное и бисоциированное. Если первое состояние сопровождается полным погружением в анализ карты, проецирование себя, своих эмоций с изображением, то диссоциированное состояние этого не требует. Синтез двух вышеуказанных состояний позволяет говорить о бисоциированном состоянии, в

котором происходит слияние отдельных субличностей клиента: «Я»-реального и «Я»-идеального.

Достаточно эффективным является применение техники, которая опирается на три временных пласта: прошлое, настоящее и будущее, которая в зависимости от темы может раскрыться через изображения, получившие у клиента отклик. Помимо этого, для нас важно в работе использовать триаду вопросов, при разборе которых можно получить ответы на волнующие человека вопросы.

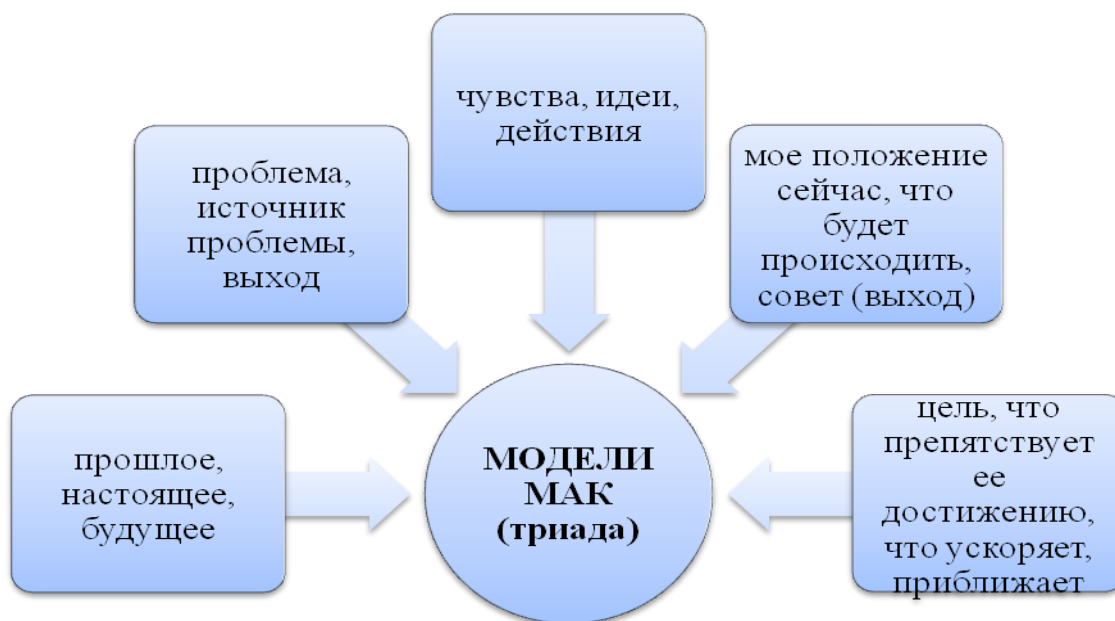

Рис. 3. Модели МАК

Применяя данную модель, предполагающую проработку трех контекстов, мы создаем возможность найти клиенту свой неповторимый образ, который соотносится с его внутренним состоянием, направив его на желание трансформировать свою проблему в цель.

Следует отметить, что опыт работы с метафорическими картами позволяет нам с уверенностью сказать, что они являются прекрасным терапевтическим инструментом, который незаменим в практической деятельности психолога. Поражает широта их охвата, спектр действия которых может быть направлен как на индивидуальную, так и групповую форму работы: для консультации, диагностики, коррекции и профилактики тревожащих подростка проблем.

Список литературы:

1. Дмитриева Н. В., Буравцова Н. В. Принципы и способы использования ассоциативных карт в психологии и психотерапии // Смальта. 2015. № 1, с. 19–22.
2. Кац Г., Мухаматулина Е. Метафорические карты: Руководство для психолога. М.: Генезис, 2015, 160 с.
3. Морозовская Е. Мир проективных карт: Обзор колод, упражнения, тренинги. М.: Генезис, 2015, 168 с.
4. Рассказова, Е. В. Метафорические ассоциативные карты как инструмент в работе практического психолога / Е. В. Рассказова // Психологи на b17.ru: [сайт]. 2021. URL: <https://www.b17.ru/article/15482/>
5. Тарарина Е. Глубинная арт-терапия. Практики трансформаций. М.: Вариант, 2018, 236 с.
6. Ушакова Т. Метафорические карты «Роботы»: Работа с детьми, подростками и родителями. М.: Генезис, 2016, 48 с.

**АУРОЛОГИЧЕСКИЕ МЕТОДЫ ПОМОЩИ В ПСИХОТЕРАПИИ И
ПСИХОЛОГИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЯХ**

Кмит Ярослав Михайлович,

доктор философии, ректор, профессор,
Университет «Львовский Ставропигион»
г. Львов, Украина

Сергеев Вячеслав Михайлович,

к.м.н., доцент кафедры клинической медицины
Волынского национального университета
им. Леси Украинки
г. Луцк, Украина,
профессор, директор
«Институт здоровья и долголетия»
Университет «Львовский Ставропигион»
г. Львов, Украина

Бланк София Михайловна,

почетный профессор,
Университет «Львовский Ставропигион»,
г. Львов, Украина,
координатор Ноосферной,
Духовно-Экологической
Ассамблеи Мира (НДЭАМ)
г. Нью-Йорк, США

Аннотация: Знания ауриологии для психологов, как практикующих так и преподавателей, является крайне необходимыми, можно сказать революционными. Пока ещё человек в системе психологических наук не рассматривается, как существо двуединое, объединяющее тело и поле. Не рассматриваются и важнейшие проблемы влияния иных форм жизни на человека, что постоянно влияет на состояние его здоровья, как физического, так и психического. Не рассматриваются и методы помощи людям, а также то, каким образом человек может быть защищён от негативных влияний. Не рассматриваются вопросы о том, каким образом человек может выйти на

контакт и получить их защиту, а также в бесконечных потоках знаний и позитивных эмоций от Высших Сил света, от Ангелов, от Духов природы. Энергии этих существ регистрируются фотодокументально на кирлианограммах. Состояние ауры, её динамичное изменение как в позитивную, так и в негативную стороны, регистрируется с помощью диагностического прибора для биорезонансной терапии и диагностики. Все эти материалы фотодокументально будут представлены в докладе.

Ключевые слова: ауриология, разрывы в ауре, Эффект Кирлиана, кирлиановские фотоснимки, кирлиановский прибор, биорезонансный прибор.

В 1995 году София Бланк эмигрировала в Америку и начала исследования на кирлиановском приборе американской версии, производства фирмы Panteon Research, а затем этот прибор был усовершенствован инженером-конструктором Виктором Рубеновичем Микиртумовым и превращён из электрического в электронный. Модернизация прибора дала возможность регистрировать не только невидимые излучения ауры человека, но и различные формы невидимой жизни, а также потоки, которые появляются внутри и вокруг поля человека при различных экспериментах [1; 37]. Нарботав в течение семи лет интересный массив исследований София Бланк направила эти исследования на научную экспертизу крупнейшим учёным современности Влаиллю Петровичу Казначееву, академику, президенту Академии новосибирского филиала Академии медицинских наук; заведующему кафедрой Алматинского университета имени Альфа Раби, биофизику, профессору Виктору Михайловичу Инюшину, заслуженному доктору биологических наук Пажитному Виталию Сергеевичу, доктору педагогических и психологических наук, Амонашвили Шалви Александровичу, академику, доктору философских наук, президенту Ноосферной, Духовно-экологической Ассамблеи Мира; кандидату технических наук Любови Сергеевне Гординой, академику, доктору медицинских наук, директору Новосибирского института НИИ Космической

антропозологии Александру Васильевичу Трофимову, академику, доктору физико-математических наук Акимову Анатолию Евгеньевичу.

Получив позитивные отзывы от известных учёных, София Михайловна Бланк начала излагать результаты полученных в исследованиях данных в своих книгах. Наука, которая вместила исследования Софии Бланк названо ауурологией [1; 37], поскольку содержит новые данные об энергетическом строении человека и его ауры, биополя, биоплазмы, а также регистрирует и даёт представление о различных формах энергетической жизни неизвестных до сего человеку, не имевших документального отражения. Исследования Софии Бланк затронули очень многие разделы науки и практической жизни людей. Результаты имеют выход в различные отрасли знаний.

За период, прошедший с 1995 года, Софией Бланк написано пятьдесят девять книг, более пятидесяти статей, изданных в разных научных и популярных журналах в разных странах мира. Две из книг Софии Михайловны переведены на шесть языков мира. София Бланк ведёт активную общественную работу на YouTube-каналах, где помещены более 400 её фильмов. Взаимодействие с YouTube-каналами начато в 2012 году. София Бланк выступала на НТВ «Россия», на телевизионных каналах Америки WNNB и RTVI. Десять лет София Михайловна вела научно-познавательные программы на русскоязычном радио и других русскоязычных радиостанциях Америки. С 2006 года до 2012 года была главным редактором Научно-философского журнала «Мысль», выходившего в Нью-Йорке, США. С февраля 2010 года организовала и руководит содружеством интеллигенцией под названием «Приносящая рассвет». В рамках группы, насчитывавшей от сорока до пяти человек в разные годы, ежедневно проводились и по сей день проводятся вечерние конференции «Conference Call». На вечерних встречах члены содружества обсуждают последние новости научного, метафизического и социального характера. Двадцать-тридцать минут этой встречи посвящено коллективным молитвам, которые строятся по принципу злободневности: связаны с политическими событиями, с климатическими условиями, с научно-

просветительской деятельностью, с информацией о прошедших и предстоящих видеопрограммах.

Особое значение проникновения в знания, представленные ауриологией, имеет для всех тех, кто работает с людьми. В частности: для психологов, психиатров, социологов, ну и к этой же когорте, конечно, принадлежат педагоги, юристы, правоохранители, те люди, которые часто выступают, как ораторы, как пропагандисты.

В чем на данный момент огромное упущение в знаниях всех этих людей: ни в школе, ни в ВУЗе им не рассказывали о том, как устроено энерго-поле человека. Мы все изучали человека с материалистических позиций, как существо, имеющее физическое тело и множественные органы. О том, что психика человека, о том, что его мысли, его поступки, его слова – все это записывается в его аурическом поле, которое имеет память и которое является практически той магнитофонной лентой, на которой идет ежесекундно запись всего того, что связано с человеком. Мы мыслим. Наши мысли имеют электромагнитную природу. Они – материя. Это тонкая материя, но эта тонкая материя запечатлевается в аурическом информационном поле человека. И по смерти именно эта магнитофонная лента, отражающая жизнь человека, мгновенно прокручивается перед теми, кто вершит высший суд и определяет, куда человека направлять дальше, в какой из миров. Это – важное. Но на самом деле незнание того, что у человека есть аура, энергетическое поле, которое в норме должно быть целостным, а к сожалению, оно редко бывает целостным. Почему? Потому что человек не знает, что своими эмоциями, своими словами, своими мыслями он, если они носят негативный характер, сам способствует разрывам собственного поля. Что при этом происходит? А происходит следующее: вокруг нас функционируют в большом-большом количестве, как позитивные ангелические существа, так и негативные – демонические, но для того, чтобы ангелические существа вышли с нами на взаимодействие, мы должны их пригласить. Как их пригласить: молитвой, посылом любви,

добротомыслием, добротоделанием. Если же мы, извергая брань, тем более нецензурную, проклятие, если мы завидуем, если мы ненавидим, если мы противопоставляем себя другим или тем более боремся, воюем с другими то, что происходит: мы сами разрываем свою полевую оболочку и создаём разрывы, являющиеся коридорами для проникновения негативных существ. То есть человек, не знающий и не соблюдающий божественные нормы поведения, сам разрушая себя, становится питомником для негативных существ и энергий. В чем особенность этих существ? Они обладают огромной волей, сознанием и интеллектом, они обладают пагубными привычками и потребностями. Ну например: сущностям, которые создают наркотическую зависимость, присущее постоянное желание наркотиков и они принуждают наркомана употреблять наркотики. То же самое мы можем сказать об негативных существах, которые делают из человека алкоголика, преступника, проститутку, склонного к суициду и так далее.

Многие моральные зависимости и негативные поведенческие программы имеют в основе своих создателей, демонов, поселяющихся внутри человека. Что происходит, когда такой человек больной. Часто у таких людей возникают психические заболевания. И что тогда? Тогда он идет к психиатру, психологу, социологу – ищет спасения. Что в настоящее время может дать такому больному специалист? Ну и, в частности, психиатр – он даёт таблетку. Таблетка угнетает какой-то из участков мозга, допустим, и в лучшем случае как то немножко успокаивает психо-больного. Но по большому счету с причиной заболевания борьба не идёт. Почему? Потому что ни врач не осведомлён в том, о чем сейчас идёт речь и, естественно, не осведомлён сам пациент.

Эти знания являются важнейшим недостающим звеном в системе любого образования и начинать его следует, это образование, с детского сада. Человек должен узнавать о себе то главное, которое поможет ему жить спокойно и счастливо. Без этих знаний люди находятся во тьме, и специалисты находятся во тьме, лишены возможности целостно, комплексно помогать своим больным. Поэтому так важно, чтобы психиатры, педагоги, социологи, психологи освоили

то знание, которое является для их работы, да и для их жизни, для их же безопасности, основополагающим.

В помощь всем людям на Ютубе вы найдёте четыре фильма снятых Софией Бланк под названием: «Четыре урока. Окно в Невидимый Мир». Эти фильмы находятся на Ютуб-канале SunGates_MediaUniversity [40] и на Ютуб-канале Владимира Андреева [41]. Кроме того, я создала цикл бесед и провела на канале SunGates_MediaUniversity [40] встречи с крупными специалистами, с учёными, вместе с которыми мы раскрываем значение ауриологии для специалистов разных направлений ну и в том числе для тех, кто работает с людьми. Это цикл фильмов: «Наука ауриология – увидеть невидимое»; «Ауриология – недостающее звено в образовании»; «Окно в Невидимый Мир» – круглый стол с Любовью Сергеевной Горгиной, академиком, доктором философии, кандидатом технических наук, президентом Ноосферной, Духовно-экологической Ассамблеи Мира; «О сути и значении ауриологии». Я советую всем посмотреть и выступление на Международном конгрессе Софии Бланк отражённое в фильме «Реальность невидимого». Тоже на Ютуб-канале SunGates_MediaUniversity [40].

Нужно сказать и о следующем. Доктор-психиатр или любой другой специалист, который не знает о закономерностях сохранения целостного поля, как защитной брони от проникновения негативных энергий, является постоянной жертвой. Поскольку без знания того, что предлагает ауриология, специалист не знает, как себя защитить. И, следовательно, чаще всего его поле открыто. На приём к нему приходит пациент, у которого тоже открытое поле, и в котором уже заселилось энное количество негативных демонических структур. Эксперименты с кирлиановским прибором (рис. 1) дали возможность убедиться в том, что эти существа, эти структуры негативные обладают способностью перемещаться из одного человека в другого, пройдя по коридору в ауре из одного человека, он попадает в коридор в ауре другого человека. Ауры дырявые у 99% жители Земли. То есть таким образом идет накопление негативных сущностей в полях доктора-психиатра, психолога и так далее, то

есть у тех людей, которые не знают как, от этого защититься. Что для этого нужно делать? Самым верным, самым надёжным, самым испытанным способом защиты является вознесения молитв три раза в день по семь молитв. Почему три раза в день? Потому, что энергии, которую человек обретёт, произнеся семь молитв, хватит ему на четыре-пять-шесть часов. Энергия расходуется на все процессы, которые протекают: и физиологические, и психические, и эмоциональные, которые протекают у человека и с человеком.

Рис. 1. Кирлиановский аппарат

Для того, чтобы подробно освоить все то, о чем я вам говорю, очень важно познакомиться с книгой Софии Бланк «Зов к неравнодушным. Познать, убедиться и передать факел». Кроме того, важно познакомиться с книгами, написанными совместно Софией Бланк и Милой Артюх – «Как преодолеть духовное невежество. Пришло время знать». Важно познакомиться с двумя книгами, написанными совместно с кандидатом медицинских наук Сергеевым Вячеславом Михайловичем: «Земная и небесная медицина. Начало синтеза» и «Невидимый щит. Пути обретения». Изучение этих книг даст возможность чётко понять и принять важнейшую концепцию ауриологии и применять ее на практике.

Все документальные материалы отражены в книгах, а также представлены во множестве видеопрограмм на вышеуказанных Ютуб-каналах.

Список литературы

1. София Бланк. Ауриология и кирлианография как основа познания Невидимых Миров. Новые знания – в жизнь! – Амрита-Русь – 2020г. – 172с.
2. София Бланк. Невидимый мир вокруг и внутри нас. – США, г.Нью-Йорк –39с.
3. София Бланк. Знания, изменяющие жизнь. – США, г.Нью-Йорк – Октябрь, 2019г. –124с.
4. София Бланк. Зов к равнодушным: познать, убедиться и передать факел! – США, г. Нью-Йорк – г.Львов. – СПОЛОМ – 2019г.–144 с.
5. София Бланк, Белявская О. В. Обреченные в любви на спасение. Тайны исцеления. – Сполом – 2019г. – 80 с.
6. София Бланк, Вячеслав Сергеев. Небесная и земная медицина. Начало синтеза. – г.Львов – г.Нью-Йорк – Папуга – 2020р. – 268 с.
7. София Бланк. Вячеслав Сергеев. Невидимый Щит. Пути Обретения (сборник). – г. Нью-Йорк – г.Львов – 2021р. – 235с.
8. София Бланк. Энергия молитвы, свечи и кристалла. Исцеление на тонких планах. – Вектор – 2011г. – 192с.
9. София Бланк, Елена Смирнова. Ангелы в нашей жизни. – Свет – 2019г. – 136с.
10. София Бланк. Ангелы с нами и среди нас. – Феникс – 2006г. – 224с.
11. София Бланк. Увидеть невидимое. Ангелы вокруг нас. – Амрита-Русь – 2011г. – 160с.
12. София Бланк, Роман Доля. Уроки волшебства. Прикосновение к душе. – Амрита – 2008-2015г. – 240с.
13. София Бланк. Как очистить свою ауру и стать здоровым. Кирлианография в помощь каждому. – Амрита – 2018г. – 112с.
14. София Бланк. Увидеть невозможное. – Вектор – 2012г. – 160с.
15. София Бланк. Исцеляющая магия камня. – 2008г. – 224с.
16. София Бланк. Слово исцеляет биополе. – Вектор – 2004г. – 160с.
17. София Бланк. Благословение вселенной. – Вектор – 2077г. – 208с.

18. София Бланк. Молитвы исцеляют. – МСП – 2004г.
19. София Бланк. Ангелы. Невидимая реальность. – МСП – 2004г.
20. София Бланк. Мост в небеса. Электронная книга. – 2019г.
21. София Бланк. На крыльях света и любви. – Нью-Йорк – 2008г.
Повторное. 2010г., 2012 г., 2014г., 2018г.
22. София Бланк. Набор кирлианографий в открытках. – 2008г., англ. и рус. версия 2010г.
23. София Бланк. Исцеление молитвами. – Вектор – 2008г.
24. София Бланк. Небесный код. Исцеление молитвами. – Феникс – 2011г.
25. София Бланк. Энергия свечи, молитвы, минералов. – Вектор – 2010г., переиздание: Амрита-Русь – 2019г. И продолжает издаваться по сей день.
26. София Бланк. Благословение небес. – Феникс – 2008г.
27. София Бланк. Слово исцеляет биополе. – Феникс – 2008г.
28. София Бланк. Если к вам пришла беда. – Нью-Йорк – 2018г. (рус., англ.)
29. София Бланк. Колокол Альпийской трагедии. – Нью-Йорк – 2018г.
30. София Бланк. Знать, верить, объединятся. Сборник духовных посланий с материалами Софии Бланк. – Нью-Йорк – 2010г.
31. София Бланк. Ангелы с нами и среди нас. – Феникс – 2011г., переиздано – Амрита-Русь – 2019г.
32. София Бланк, Е.С. Дубовая. Ангелы в дружбе с человеком. – Амрита-Русь – 2019г.
33. София Бланк. Увидеть невидимое. – Амрита-Русь – 2019 г.
34. София Бланк. Увидеть невидимое. – Амрита-Русь – 2010 г., переиздано 10 раз.
35. София Бланк. Увидеть невидимое. Жить вместе с ангелами. – Амрита-Русь – 2010г., переиздано 4 разы.

36. София Бланк. Благословение вселенной. Исцеление на тонких планах. – Феникс –2009г.
37. София Бланк. Смерти нет. Мы не уходим в никуда, а продолжаем жить в тонких мирах. – Нью-Йорк – 2002г.
38. София Бланк. Аура деяния духа. – Феникс – 2006г.
39. Электронный ресурс Ютуб-канала Вячеслава Сергеева:
https://www.youtube.com/channel/UCnuLN1tDP4freR37sXE6c_Q
40. Электронный ресурс Ютуб-канала Владимира Андреева:
<https://www.youtube.com/c/VladimirAndreyev114847161432922481036>
41. Электронный ресурс Ютуб-канала SunGates_Media University
<https://www.youtube.com/c/SunGatesRadioRU>
42. Электронный ресурс Ютуб-канала Милы Артюх:
<https://www.youtube.com/channel/UCdW1Ib4zI9UFAUB3rqtRC3g>
43. Электронный ресурс Ютуб-канала Sungates Novgorod:
<https://www.youtube.com/channel/UCvj9T4j5D9XsBt9eLrB0VZA>

ЖИТТЄСТІЙКІСТЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Радіонова Марина Сергіївна

завідувачка навчальної психолого-консультативної лабораторії,
Бердянський державний педагогічний університет

Анотація: У статті здійснено теоретичний аналіз поняття «життєстійкість» особистості, означено її структура та прояви, значення для особистості. Описано роль життєстійкості особистості у подолання стресових та кризових станів, пов'язаних із воєнним конфліктом. Здійснено аналіз емпіричних досліджень життєстійкості здобувачів вищої освіти, зокрема в умовах воєнного часу. Обґрунтовано необхідність розвитку життєстійкості здобувачів вищої освіти в умовах воєнного часу.

Ключові слова: життєстійкість, стресостійкість, психологічна стійкість, психологічна пружність, ресурси особистості, здобувачі вищої освіти, воєнний конфлікт, психічне здоров'я.

Актуальність. Сьогодні усе населення України перебуває в досить напруженому емоційному стані, що пов'язано із воєнним конфліктом. Умови, в яких опинилися українці, вимагають від них стійкості та здатності протидіяти стресовим факторам, вміння зберігати психічне здоров'я, навіть перебуваючи в стресових та кризових станах. Однією із вразливих категорій, для яких питання психологічної стійкості постає досить гостро є здобувачі вищої освіти. Така актуальність зумовлена декількома протиріччями: відновлення освітнього процесу та відсутність технічних засобів навчання (інтернету, мобільного зв'язку, комп'ютера або смартфона); пізнавальні потреби, пов'язані з потребою продовжити навчання та відсутність психологічних ресурсів; соціальний тиск з боку батьків чи викладачів та відсутність мотивації, негативні емоційні стани; потреба платити за контрактну форму навчання та відсутність такої можливості

через втрату роботи батьками або зміну місце проживання. Припускаємо, що пріоритетність потреб у зв'язку з початком війни змінилася й продовження навчання у ЗВО є другорядною цінністю. Разом з тим, гостро стоїть питання складання заліково-екзаменаційної сесії та підсумкової атестації в умовах, що склалися.

Таким чином, перед здобувачами вищої освіти стоїть не лише завдання вижити (фізично та психологічно) в умовах воєнного часу, а й, при цьому, вирішити завдання, пов'язані з оволодінням майбутньою професією. Щоб впоратися із труднощами, що можуть виникнути в вищезначеній ситуації та зберегти власне психічне здоров'я, здобувачам вищої освіти важливо мати у власному кейсі здатність адекватно реагувати на стресори та ефективно їм протидіяти. Тому, вважаємо, що сьогодні є актуальним дослідження життєстійкості здобувачів вищої освіти.

Мета дослідження – теоретичне обґрунтування життєстійкості здобувачів вищої освіти в умовах воєнного часу.

Поняття «життєстійкість» розглядається багатьма психологами: Л. Александровою, Д. Леонтьєвим, П. Лушиним, С. Мадді, О. Расказовою, В. Панченко, Т. Титаренко. Розвитку життєстійкості в умовах воєнних конфліктів присвячені праці В. Чернобровкіна, С. Богданова, О. Залеської, В. Климчука, Т. Тарабриної.

Життєстійкість як психологічне явище, вивчається багатьма науковцями. Зокрема, С. Мадді під життєстійкістю розуміє рису особистості, до структури якої входять установки, переконання, здібності та стратегії, що допомагають людині трансформувати стресові події у ресурси особистісного зростання, сприяють набуттю резилентності (resilience). Останнє автор визначає як здатність людини зберігати адекватний психічний стан у кризових ситуаціях, що сприятиме успішній адаптації до несприятливих змін [1].

Згідно з дослідженнями С. Мадді, життєстійкість особистості ґрунтується на трьох установках, що визначають взаємодію особистості зі світом: 1) включеність (переконання особистості в ресурсності подій, що відбуваються

здатність інтегрувати пережитий досвід у власне життя як ресурс та можливість особистісного зростання); 2) вплив (переконання особистості в можливості вплинути на наслідки подій, що відбуваються, шляхом боротьби); 3) виклик (переконання, що найбільшого задоволення можна досягти шляхом безперервного навчання на власному досвіді (негативному чи позитивному) [1].

Отже, дослідник робить висновок, що всі компоненти життєстійкості сприяють здатності особистості протистояти негативним подіям, приймати та творчо переробляти їх, інтегруючи отриманий досвід у власне життя. При цьому, особистість з вираженою життєстійкою позицією здатна переживати життєві події як позитивний наслідок особистісного вибору та як важливий стимул для засвоєння нового.

Також С. Мадді до моделі життєстійкості включає п'ять основних механізмів, які дозволяють особистості витримати негативні події, пов'язані з воєнним конфліктом: 1) життєстійкі переконання; створення мотивації до процесу трансформації оволодіння собою, в основі якої відкритість до нового, готовність активно діяти в стресовій ситуації; підсилення імунної реакції через психічну і фізичну мобілізацію; підсилення відповідальності й турботи про власне здоров'я; пошук ефективної соціальної підтримки, яка буде сприяти процесу трансформації оволодіння собою, через розвиток навичок спілкування [1].

Д. Леонтьєв та О. Рассказова, приєднуючись до вищезначених тверджень, зазначають, що особистість із розвиненою життєстійкістю здатна до ефективної саморегуляції як у стресових ситуаціях так і в ситуаціях досягнення успіху у різних сферах життя. Життєстійкістю дає людині можливість бути гнучкою та контролювати власну працездатність, регулювати власні емоційні стани, що сприяє більшій ефективності та задоволеності [2].

Таким чином, аналізуючи феномен життєстійкості на даному етапі дослідження можна зробити висновок, що досліджуване явище сприяє не лише більш екологічному переживанню стресових ситуацій, а й сприяє ефективності особистості в усіх сферах її діяльності.

Дослідниця О. Василевська визначає життєстійкість як ступінь сформованості здатності індивіда витримувати ситуацію гострого або хронічного стресу, зберігати внутрішню збалансованість, не знижуючи успішності діяльності. Дослідниця підкреслює, що життєстійкість є основою особистісних рис людини, одним із ключових параметрів саморегуляції, може розглядатися як показник психічного здоров'я [3].

Також дослідниця розглядає життєстійкість за трьома рівнями: 1) на змістовно-структурному рівні досліджуване явище визначається як складна інтегральна характеристика особистості, що складається з декількох компонентів (емоційний, когнітивний, моральний, вольовий, поведінковий); 2) на процесуально-динамічному рівні життєстійкість виступає як особистісний стиль; 3) на функціональному рівні життєстійкість є складовою творчого потенціалу особистості, адаптаційного особистісного ресурсу, особистісної зрілості, показником психічного здоров'я, функціональним компонентом життєздатності [3].

На думку А. Фомінової, життєстійкість особистості має три рівні прояву: 1) особистісно-смісловий – життєстійкість проявляється у позитивному світовідчутті, осмисленості життя та підвищенні його якості; 2) соціально-психологічний – ефективна саморегуляція та самореалізація через адаптацію до соціуму; 3) психофізіологічний – життєстійкість проявляється у адекватних реакціях на стрес, здатності та готовності витримувати стресову ситуацію, не знижуючи при цьому власної ефективності [4].

На думку Л. Бобрової та Т. Титаренко, саме сприйняття особистістю подій, що відбуваються, визначає її життєву стійкість. Дослідниця підкреслює, що схильність особистості до сприймати зовнішні обставини у негативному забарвленні та катастрофізувати призводить до підвищення внутрішньої напруги, появи тривалих тривожних переживань та зниження її адаптивності. При цьому Т. Титаренко підкреслює, що основою такого ставлення є система настанов і переконань особистості [5].

Разом з тим, Л. Боброва, спираючись на праці Т. Титаренко, зазначає, що життєстійкість, як система настанов поступово перетворюється на усталену особистісну характеристику. Серед основних механізмів життєстійкості дослідниця називає: здатність оцінювати життєві зміни як менш стресові; формування мотивації до трансформаційного опанування; підвищення відповідальності щодо власного здоров'я; спрямованість на пошук соціальної підтримки [5].

Богомаз С. розглядає поняття «життєстійкість» як системну психологічну властивість особистості, що є результатом сполучення настанов і навичок, що сприяють перетворенню проблемних ситуацій на ресурси та можливості. Згідно з даним підходом, компонентами життєстійкості є оптимізм, задоволеність і самоефективність [6].

Дослідниця О. Рассказова визначає життєстійкість як ресурс, спрямований, з одного боку, на підтримання вітальності і діяльності, з іншого – на підтримання активності свідомості. Компонентом життєстійкості, на думку вченої, є мотиваційна спрямованість [6].

Р. Стецишин розглядає життєстійкість як особистісно-психічний ресурс, що формується в процесі персоно- і професіогенезу особистості та дозволяє фахівцям допомагаючої професії протистояти розвитку емоційного вигорання або професійної дезадаптації [6].

Підсумовуючи вищесказане, С. Кравчук, у контексті дослідження психологічної пружності особистості юнацького віку в умовах воєнного конфлікту, розглядає життєстійкість як психологічний феномен, який розкривається на декількох рівнях аналізу (що перегукується з дослідженнями О. Василевської) [6].

Психологиня Л. Коробка розглядає концепт життєстійкості у контексті посттравматичного росту та позитивної адаптації. Зокрема, дослідниця зауважує, що позитивна адаптацію у результаті травмуючи подій можливе лише завдяки життєстійкості, психологічній пружності та адаптивності особистості, що проявляється у оволодінні особистістю новою реальністю. Як

наслідок, отриманий в процесі подолання труднощів, викликаних воєнним конфліктом, досвід визначається особистістю як позитивні зміни: в прийнятті себе (підвищення самооцінки, позбуття статусу жертви, усвідомлення цінності життя); в міжособистісних стосунках (відкритість, щирість, довіра, підтримка); цінностей (життєві пріоритети, духовне зростання, мудрість) [7].

Науковець Т. Титаренко, досліджуючи психологічні наслідки травматизації в умовах воєнного часу, підкреслює важливість конструктивного переосмислення людиною власних переживань, пов'язаних із травмою, що суттєво сприятиме підвищенню її життєстійкості. Дослідниця підкреслює, що пережиті травмуючі події загартовують особистість, підвищують їхню життєстійкість, нерідко стаючи стимулом для особистісного зростання. Тому, найголовнішою стратегією самозбереження є зміна ставлення до воєнної травматизації. Нове ставлення до стресових реакцій як до ресурсу посилює імунітет до травматизації і сприяє посттравматичному зростанню [8].

На нашу думку, працюючи зі здобувачами вищої освіти, психологам, кураторам або викладачам важливо звертати увагу молоді на вищезначені аспекти, актуалізувати їх внутрішні ресурси та підвищувати їх життєстійкість на усіх рівнях.

Проаналізувавши результати емпіричних досліджень життєстійкості здобувачів вищої освіти в умовах воєнного часу, можемо зробити висновок про недостатню вивченість даного питання. Разом з тим, не можна знецінювати працю сучасних науковців, переважна більшість яких дозволяє встановити зв'язок життєстійкості студента чи студентки ЗВО з їх окремими особистісними характеристиками.

Так, сучасна дослідниця К. Маннапова провела дослідження гендерної ідентичності студентів ЗВО та їх життєстійкості, після чого зробила висновок, що усвідомлення гендерної ідентичності впливає на рівень життєстійкості в цілому та на її компоненти, оскільки прийняття себе як індивідуальності та використання переваг свого типу гендерної ідентичності сприяє ефективному налагодженню продуктивних і тісних соціальних зв'язків [4].

О. Чиханцова стверджує, що життєстійкі переконання сприяють адекватній оцінці ситуації, прийняттю конструктивних рішень, зниженню негативного впливу переживань та, як наслідок, здатності особистості долати труднощі. Дослідниця вважає, що самодетермінованість дозволяє особистості діяти на основі власного вибору, що ґрунтується на усвідомленні власних потреб й протиставленні їх зовнішнім умовам. Спираючись на це твердження, з метою вивчення особливостей життєстійкості самодетермінованої особистості в період студентства, О. Чиханцовою було проведено емпіричне дослідження. Проаналізувавши отримані дані, дослідниця з'ясувала, що у осіб з високою самодетермінацією виявлено прямі кореляційні зв'язки між усіма показниками компонентів життєстійкості, що розширює перспективу особистісної взаємодії зі світом; дає можливість свідомого співвіднесення минулого, майбутнього і теперішнього; проаналізувати власне життя та набути нового життєвого досвіду, відчувати свободу вибору свого життєвого шляху [9].

Спираючись на результати чотирнадцятого загальнонаціонального опитування «Психологічні маркери війни» від 18-19 червня 2022 року, можна зробити узагальнений висновок, що українці на четвертому місяці війни надалі демонструють хороший рівень життєстійкості (3.8 з 5.0). Складові цього показника: психологічна стійкість (3.9) та підтримка фізичного здоров'я (3.7) – не зазнали суттєвих змін, хоча і дещо знизилися, порівняно з квітнем [10].

Звертаючи увагу на гендерний показник, дослідники роблять висновок, що жінки мають нижчий рівень життєстійкості, ніж чоловіки. Також зазначено, що з віком життєстійкість знижується, проте не вказано показники досліджуваного явища на кожному віковому етапі. Серед факторів, що позитивно впливають на рівень життєстійкості, автори дослідження вказують наявність роботи, усвідомлення та прагнення жити повноцінним життям, наявність родичів, які сьогодні воюють, цікавість до того, що відбувається навколо, нормальне харчуванням, плани на майбутнє, впевненість у своїх рішеннях та відсутність жалю про минуле [10].

Проведене дослідження дає досить багато актуальної інформації про рівень життєстійкості українців в умовах воєнного часу. Разом з тим, даний показник не було вивчено окремо у здобувачів вищої освіти.

З метою вивчення особливостей життєстійкості як фактора психологічної пружності особистості юнацького віку в умовах воєнного конфлікту, С. Кравчук було проведено емпіричне дослідження, завдяки якому з'ясовано, що у здобувачів вищої освіти наявні зворотні значущі зв'язки життєстійкості зі злістю, гнівом, безсиллям, страхом, роздратуванням і активною агресією в критичних провокаційних ситуаціях. Таким чином, С. Кравчук робить висновок, що чим вище у здобувачів вищої освіти виражена життєстійкість, тим менше вони схильні в екстремальних ситуаціях до таких деструктивних форм емоційного реагування, як злість, гнів, безсилля, страх, роздратування та менше схильні до активної агресії як форми поведінкового реагування [6].

А отже, розвиток життєстійкості здобувачів вищої освіти в умовах воєнного часу є важливим напрямом роботи психолога закладу вищої освіти.

Н. Мікаїловою було проведено дослідження життєстійкості курсантів з різним досвідом військової діяльності у контексті їх саморегуляції. Вибірку склали 20 курсантів, які пройшли службу в армії та 20 курсантів, які вступили до ЗВО після закінчення середньої школи. Результати дослідження показали, що у курсантів з різним досвідом військової діяльності визначається нормативний рівень життєстійкості, що допомагає їм витримувати стресові навантаження, зберігаючи внутрішнє збалансування в екстремальних ситуаціях. Однак в дослідженні зазначено, що математико-статистичний аналіз не виявив статистично значущих відмінностей між групами, а отже на рівень життєстійкості не впливає воєнний досвід респондентів [11].

Висновки. Таким чином, життєстійкість здобувачів вищої освіти є цінним ресурсом подолання стресових та кризових ситуацій, спричинених воєнним конфліктом. Щоб мати можливість адекватно реагувати на виклики сьогодення, вичленовувати із пережитого травмівного досвіду ресурси для особистісного зростання, сприймати пережиту ситуацію як позитивний досвід

та продовжувати жити повноцінним життям, зберігаючи внутрішній баланс та особистісну ефективність, здобувачам вищої освіти важливо усвідомлювати власні емоційні стани, вчитися навичкам емоційної саморегуляції, актуалізувати внутрішні ресурси, розвивати резилентність та життєстійкість.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо у діагностиці життєстійкості здобувачів вищої освіти в умовах воєнного часу, зважаючи на їх травматичний та посттравматичний досвід, визначення факторів, що сприяють розвитку життєстійкості та розробці розвивально-корекційних заходів для означеної категорії.

Список літератури

1. Maddi S. Hardiness: An operationalization of existential courage. *Journal of Humanistic Psychology*, 2004. № 44. P. 279–298.

2. Ларіна Т.О. Структура життєстійкості. *Життєстійкість особистості: соціальна необхідність та безпека* / Т.М. Титаренко, Т.О. Ларіна. 104 с.

3. Василевська О. І. Збереження життєстійкості особистості в умовах воєнних дій. URL: <http://www.soippo.edu.ua/index.php/46-uncategorised/4799-psikhologichna-dopomoga-pid-chas-vijni>

4. Маннапова К.Р. Особливості гендерної ідентичності та життєстійкості студентів. *Особистість, суспільство, закон* : тези доп. учасників міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. пам'яті проф. С. П. Бочарової (25 квіт. 2019 р., м. Харків, Україна) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2019. С. 88-91.

5. Боброва Л. Г. Життєстійкість як внутрішній ресурс оволодіння складними ситуаціями Особистість у кризових умовах та критичних ситуаціях життя : збірник наукових праць / [за ред: Кузікової С. Б., Щербакової І. М.]. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. С. 12-15.

6. Кравчук С.Л. Особливості життєстійкості як фактора психологічної пружності особистості юнацького віку в умовах воєнного конфлікту. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія Психологічні науки. Випуск 1. Том 1. 2018. С. 99–105.

7. Коробка Л.М. Адаптація особи до кризових умов як можливість для зростання та позитивних змін. *Актуальні проблеми психологічної та соціальної адаптації в умовах кризового суспільства*: збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнського науково-практичного круглого столу (24 березня 2017 року) / за заг. ред. О.Г. Льовкіної, Р.А. Калениченка. Ірпінь : Університет державної фіскальної служби України, 2017. С. 57–64.

8. Титаренко Т. М. Особистість перед викликами війни: психологічні наслідки травматизації. *Проблеми політичної психології* : зб. наук. праць / Асоц. політ. психологів України, Ін-т соц. та політ. психології НАПН України ; [ред. колегія: Л. А. Найдьонова, Л. Г. Чорна, І. Г. Батраченко та ін.]. К. : Міленіум, 2017. Вип. 5 (19). С. 3–10.

9. Чиханцова О.А. Життєстійкість самодетермінованої особистості. *Актуальні проблеми психології. Психологія обдарованості* : Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. С. 368–375.

10. Чотирнадцяте загальнонаціональне опитування: Психологічні маркери війни 18-19 червня 2022 / Соціологічна група «РЕЙТИНГ». 36 с.

11. Мікаїлова Н. А. Саморегуляція як ресурс життєстійкості курсантів з різним досвідом військової діяльності. *Особистість, суспільство, закон: психологічні проблеми та шляхи їх розв'язання*: зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. пам'яті проф. С. П. Бочарової (30 берез. 2017р., м. Харків, Україна) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка ; Нац. акад. пед. Наук України ; Консультац. Місія Європейського Союзу в Україні. Харків : ХНУВС, 2017. С. 193–195.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОФІЛАКТИКИ СУЇЦИДАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ У МОЛОДІ

Хрущ Олена Василівна

Кандидат психологічних наук,
доцент кафедри загальної та клінічної психології
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна

Анотація. В статті розглянуто феномени суїциду та суїцидальної поведінки у осіб юнацького віку. Зокрема, визначено сутність і зміст поняття «суїцид» і критерії віднесення поведінки до суїцидальної. Також, проаналізовано основні форми прояву суїцидальної поведінки в молоді й виокремлено провідні фактори, які підвищують ризик формування і прояву суїцидальних тенденцій. Автором розкрито основні теоретичні засади використання технологій профілактики суїцидальної поведінки у молоді на основі розгляду медико-біологічних, психологічних і соціологічних моделей суїциду.

Ключові слова: суїцид, суїцидальна поведінка, суїцидальні тенденції, юнацький вік, фрустрація, психологічні потреби, психологічна профілактика

Вступ. Проблема суїцидальної поведінки молоді та методів профілактики її проявів набуває особливої актуальності в сучасних умовах соціально-економічних потрясінь, оскільки юнацький вік характеризується високим рівнем вразливості, максималізму, емоційної нестійкості, експресивності у поєднанні з низьким рівнем критичності мислення, слабким розвитком навичок самоконтролю та несформованістю інстинкту самозбереження. Фіксуються випадки, коли на фоні дезадаптації до навчального процесу в умовах вищого навчального закладу студенти потрапляють у групу підвищеного ризику вчинення суїциду, що значною мірою зумовлено зміною їх соціального статусу та виникненням труднощів у процесі здобування освіти. При цьому чітко

проявляється вразливість особистості молодих людей до формування схильності до проявів суїцидальної поведінки. Варто зазначити, що вирішення даної проблеми та ефективна профілактика суїцидальної поведінки вимагають системного наукового підходу та розгляду цілого комплексу різних факторів, що детермінують прояви схильності до суїциду і їх взаємодії між собою.

Отже, **метою** нашого дослідження виступає вивчення теоретичних засад профілактики суїцидальної поведінки у молоді в освітньому просторі вищого навчального закладу.

Матеріали і методи. Для досягнення поставленої мети нами було проведено теоретичний огляд та аналіз сучасних публікацій і наукових праць із окресленої проблематики. В процесі дослідження використано результати наукових розвідок дослідників у галузях медицини, психології, педагогіки та соціології. Отримані дані узагальнено та систематизовано. Зокрема, нами визначено сутність понять «суїцид» і «суїцидальна поведінка», виокремлено основні форми їх прояву та фактори, які підвищують ризик вчинення суїциду в осіб юнацького віку.

Результати та обговорення. Суїцидальні прояви сучасної особистості являються однією з найбільш гострих соціально-психологічних проблем суспільства. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я щорічно у світі кількість завершених суїцидів сягає 1млн 100 тис. осіб, а кількість спроб вчинення суїциду ще більшого числа. Відтак, можна зробити висновок, що проблема суїциду в останні роки являється однією з провідних причин зростаючої смертності населення. Зокрема, основну групу ризику вчинення суїциду складає молоді у віці 16 – 25 років, у тому числі студентська молодь, яка займає лідируючу позицію в даній групі.

Перш за все необхідно визначити сутність поняття суїцид. Класичним являється визначення Дюркгейма, який називав суїцидом «кожен смертний випадок, який безпосередньо або опосередковано виступає результатом позитивного або негативного вчинку, скоєного самим потерпілим, якщо останній знав про очікувані його результати. Замах на власне життя – це цілком

однорідна дія, але тільки не доведена до завершення» [1]. За визначенням Фарбера «Суїцид – це свідоме, навмисне та швидке позбавлення себе життя» [2]. В рамках нашого дослідження ми розглядаємо його як навмисне позбавлення себе життя. При цьому суїцидальна поведінка охоплює як завершене самогубство так і суїцидальні спроби (замахи на власне життя) та суїцидальні наміри (ідеї). Водночас дані форми зазвичай розглядаються як стадії або прояви одного феномена. У найширшому сенсі під категорією «суїцид» розуміється вид саморуйнівної, аутодеструктивної поведінки (поряд із алкоголізмом, курінням, споживанням наркотиків, а також переїданням). Відтак, під даним терміном розуміється два феномени: індивідуальний поведінковий акт, позбавлення себе життя конкретною людиною та відносно масове, статистично стійке соціальне явище сутність якого полягає в тому, що певна кількість людей добровільно йде із життя. Отже, суїцид являється надзвичайно складним, багаторівневим (філософський, соціальний, психологічний, моральний, юридичний, релігійний, культурний, медичний) міждисциплінарним феноменом. Серед основних критеріїв, які відрізняють його від інших суміжних з ним видів антивітальної активності, варто виокремити добровільність вчинення, самостійність, усвідомлення власних вчинків і їх наслідків, наявність стійкого наміру позбавлення себе життя, достатність дій для настання смерті та її швидке настання після активності суїцидального характеру.

Аналіз результатів емпіричних досліджень дозволив виокремити три ключові фактори, які детермінують прояв суїцидального ризику у студентів вищих навчальних закладів: особистісний, емоційний та індивідуальне ставлення до соціальних норм. До медико-біологічних факторів підвищення суїцидального ризику відносять ендогенні психічні захворювання (особливо шизофренію та біполярний розлад), ранні органічні ураження головного мозку (травми, нейроінфекції), а також хронічні або смертельні захворювання. Соціологічний підхід до проблеми виходить із аналізу соціально-психологічних умов формування суїцидальної поведінки до яких належать вік, виховання в

держустановах, слабка соціальна адаптація, рівень безробіття, релігійність населення, матеріальне благополуччя, екологічні проблеми, алкогольні та наркотичні залежності та інше. Однак, найчастіше суїцид являється реакцією на травматичну для психіки ситуацію, як спосіб вирішення внутрішнього конфлікту. При цьому, ключовими факторами підвищення ризику вчинення суїциду серед молодих людей виступають міжособистісні проблеми, особиста неспроможність та криза ідентичності. Також, важливе значення відіграють такі фактори, як низький рівень психологічних, фізичних, моральних, матеріальних та інших ресурсів, сильно знижена вітальність, життєва енергетика, «слабкий» тип темпераменту, відсутність позитивного досвіду або наявність негативного досвіду вирішення важких життєвих проблем, низька самооцінка, негативні життєві переконання, глибоке почуття неповноцінності, невіра у свої сили та здібності. Водночас на схильність до проявів суїцидальної поведінки впливає відсутність можливості спілкуватись з іншими людьми, відсутність людей, які можуть надати психологічну, матеріальну чи іншу підтримку, допомогти пройти важкий шлях з мінімумом особистісних збитків, та зможуть в потрібний момент надати власні ресурси, цінності, традиції та норми соціокультурного оточення, економічна та політична ситуація в суспільстві.

Для кращого розуміння принципів використання технологій профілактики суїцидальної поведінки у молоді важливо розуміти сутність процесу формування суїцидальних тенденцій. Зокрема, Рінгель ввів у психіатрію поняття пресуїцидального синдрому [3] для якого характерні феномени звуження свідомості, стримуваної та спрямованої на себе агресії, фантазії про смерть і суїцид. Звуження свідомості проявляється і в тому, що людина перестає помічати варіанти виходу з проблемної ситуації, стає пасивною, ригідною, у неї знижується дія его-захистів, і в звуженні міжособистісних відносин, ізоляції, та в зниженні відчуття цінності себе, різних сфер життя та поглядів інших людей.

Фарбер [4] описав динаміку суїцидальної поведінки у вигляді психологічних сходинок, які ведуть до неминучої кульмінації, «суїцидального життя» і суїциду. На думку вченого психотерапевт повинен виявляти мотив за мотивом, щоб дати пацієнтові приписи, які допоможуть уникнути кожної із ланок суїцидального ланцюжка. При цьому варто пам'ятати, що суїцид може здаватися «тузом у рукаві», універсальним вирішенням життєвої проблеми, проявом моральної правоти та мужності чи виправданням нестерпності існування. Однак, такий погляд позбавляє сенсу саме життя (будь-яка подія рівнозначна смерті), заперечує особистий вибір (суїцид відчувається як неминучість) та відповідальність.

Ретерштолль визначив суїцидальний процес як рух від суїцидальних думок до завершених дій. Суїцидальні вчинки та суїцид можуть розглядатися як різні форми прояву фундаментальної суїцидальної тенденції. Водночас актуальний процес може тривати протягом днів, тижнів, місяців чи років, бути хронічним чи гострим, але йому завжди передує період тривалого розвитку, витoki якого лежать у ранньому дитинстві. Якщо відбувається щось, пом'якшується тиск, суїцидальний процес переходить у «мовчазну» фазу. Він розвивається у тісному спілкуванні з близькими суїциденту людьми: їх розуміння і підтримка так само важливі, як їхня безнадійність, зневага, мовчазне санкціонування самогубства. Тригерами кризових ситуацій часто є інтимні та сімейні конфлікти, втрата або загроза втрати близьких партнерів, фізичне захворювання, зміна середовища або соціальна ізоляція.

Шнейдман [4] сформулював загальні характеристики суїциду, виходячи з мотиваційної моделі: мета – знаходження рішення, завдання – припинення процесу усвідомлення, стимул – нестерпний душевний біль, стресор – фрустровані потреби, емоція – безнадійність-безпорадність, внутрішнє ставлення – амбівалентність, стан психіки – звуження когнітивної сфери, дія – втеча, комунікативний акт – повідомлення про свої наміри, закономірність – відповідність, як життєвий стиль. Вчений думав, що варто вгамувати душевний

біль суїцидента, зменшивши його страждання через фрустровані психологічні потреби і тенденції суїцидального характеру зникнуть.

Бек сформулював концепцію негативної когнітивної тріади: негативний погляд людини на себе, світ та власне майбутнє [5]. Пізніше він помітив, що суїцидальні кризи проявляються та загострюються, коли ситуація здається людині нестерпною і безнадійною: безнадійність і супутні їй когнітивні спотворення грають роль каталізаторів формування суїцидальної поведінки.

Відтак, первинна профілактика проявів суїцидальної поведінки у молоді повинна полягати у виявленні внутрішніх суїцидальних факторів, до яких відносять низький рівень розвитку вольових якостей, патологію смислового регулювання, низький рівень розвитку соціальної компетенції, неадекватність самооцінки та непереносимість фрустрації, а також незадоволені потреби. Вторинна профілактика спрямована на роботу з суїцидальними намірами та суїцидальними вчинками. Третинна – з повторною суїцидальною спробою.

Висновки. Отже, з метою розробки ефективної програми профілактики суїцидальної поведінки у молоді в освітньому просторі вищого навчального закладу, необхідно використовувати комплексний підхід. Зокрема, важливо вдосконалити наявні та розробляти нові інструменти, які дозволять вчасно виявляти медико-біологічні, соціально-психологічні, емоційні та особистісні фактори, які підвищують ризик формування і прояву суїцидальних тенденцій. При цьому варто працювати над інтеграцією орієнтованих на зміцнення внутрішніх ресурсів молоді технологій у освітній процес у рамках проведення тренінгів, семінарів і виховних заходів. Особливу увагу необхідно звернути на підвищення рівня життєстійкості, стійкості до стресу, розвиток емоційного інтелекту та соціальної компетентності, які можуть служити надійним анти суїцидальним бар'єром.

Список використаної літератури

1. Дюркгейм Е. Самогубство. Соціологічний етюд. М.: Думка, 1994. 339 с.
2. Farber M.L. Theory of suicide. New York: Funk & Wagnalls, 1968.

3. Ringel E. Das Leben wegwerfen? Reflexionen ueber Selbstmord. Wien, 1978.
4. Farber L. Lying, despair, jealousy, envy, sex, suicide, drugs, and the good life. New York: Basic Books, 1976.
5. Shneidman, E. Current overview of suicide. *Suicidology: Contemporary developments*. New York: Grune & Stratton, 1976. P. 2–12.
6. Beck A.T., Schuyler D., Herman I. Development of suicidal intent scales. *The prediction of suicide*. A.T. Beck, H.L.P. Resnik, D.J. Lettieri. Bowie, MD: Charles Press, 1974.
7. Stravynski A., Boyer R. Loneliness in relation to suicide ideation and parasuicide: A populationwide study. *Suicide and Life-Threatening Behavior*. 2001. Vol. 31, № 1. P. 32–40
8. Rasmussen S., O'Connor R., Brodie D. Autobiographical memory in a sample of parasuicide patients. *Crisis*. 2008. Vol. 29, № 2. P. 64–72.
9. Rasmussen K., Slish M., Wingate L., Davidson C., Grant D. Can perceived burdensomeness explain the relationship between suicide and perfectionism? *Suicide and Life-Threatening Behavior*. 2012. Vol. 42, № 2. P. 121–128.

SOCIOLOGICAL SCIENCES

УДК 330

АУРОЛОГИЧЕСКИЕ МЕТОДЫ ПОМОЩИ В СОЦИОЛОГИИ

Кмит Ярослав Михайлович,

доктор философии, ректор, профессор,
Университет «Львовский Ставропигион»
г. Львов, Украина

Сергеев Вячеслав Михайлович,

к.м.н., доцент кафедры клинической медицины
Волынского национального университета
им. Леси Украинки
г.Луцк, Украина,
профессор, директор
«Институт здоровья и долголетия»
Университет «Львовский Ставропигион»
г. Львов, Украина

Бланк София Михайловна,

почетный профессор,
Университет «Львовский Ставропигион»,
г. Львов, Украина,
координатор Ноосферной,
Духовно-Экологической
Ассамблеи Мира (НДЭАМ)
г. Нью-Йорк, США

Аннотация: Социология – наука об обществе. Она изучает явления, связанные с конкретно человеческими сообществами и, следовательно, с людьми, которые в эти сообщества входят. Объектом социологии являются: социальные связи, социальные взаимодействия, социальные отношения и способ их организации.

Новая наука ауриология даёт совершенно новые подходы к самому человеку, его поведению, к его осознанности и, конкретно, к его поступкам и практике жизни. До сих пор человеческое существо рассматривалось и в

социологии, и в других науках, как существо физическое: не учитывалась его полевая составляющая, его плазменное тело, биополе, энерго-поле, аура – это все термины-синонимы, что стало понятным в исследованиях, проводимых с помощью кирлиановского аппарата, запечатлевающего невидимую жизнь внутри и вокруг человека. Стало понятно, что Невидимый Мир населён самыми разными формами энергетической жизни, постоянно взаимодействующих с человеком.

Ключевые слова: ауриология, разрывы в ауре, Эффект Кирлиана, кирлиановские фотоснимки, кирлиановский прибор, биорезонансный прибор.

Человек приходит в этот мир и получает образование, которое не предусматривает изучение этим человеком того, что происходит невидимо вокруг него. По сути дела, и приборов таковых не было. С появлением кирлиановского аппарата (рис. 1), что модифицирован инженером-конструктором Виктором Рубеновичем Микиртумовым, и на котором проводила исследования София Бланк с 1995 по 2022 год исследования, стало понятно насколько разнообразна невидимая жизнь внутри и вокруг человека (рис. 2).

Рис. 1. Кирлиановский аппарат

Это все постоянно и мощно влияет и на поведение одного человека, и на поведение групп людей. Поскольку всяческие взаимоотношения как между людьми, так и между группами людей и целыми народами, которые не знают о

том, каким образом на них влияют силы добра и силы зла, является важнейшим недостатком, который мешает людям и по одному, и в сообществах находить общий язык. Поэтому грядущее социологии без учёта того, что наработано ауриологией, является на взгляд автора доклада, мало перспективным и не даёт надежду на счастливое будущее, на возможность единения человечества на базе новых важнейших знаний, которые открывают совершенно другие перспективы для каждого члена общества и для сообществ в целом.

На данной стадии развития социология предусматривает самые различные подходы к каждому человеку и к сообществам людей. Рассматриваются отношения от индивида до отношений государств, подчиняющимся тем законам, которые выработаны в этих государствах. Социальные факты понимаются, как на индивидуальном, так и на коллективном уровне. Но эти факты, опять же, связаны с материалистическим подходом, с односторонностью представлений дуально-образованных людей, не учитывающих той великой силы, созидательной силы, которой является божественная энергия.

Научное изучение общества людей не может далее рассматриваться на прежнем уровне потому, что невидимая часть нашей жизни весьма и весьма значительно и постоянно влияет, как на самого индивида, самого человека, так и на социальные группы, на народы и государства. Слепота, в которой живут простые люди, – слепота, с которой осуществляют правление странами правительства, непонимание тех реальных событий, которые невидимо происходят и очень сильно влияют и на личность, и на её судьбу, и на мнение, как личное, так и мнение коллективное, на взаимоотношения между народами, государствами и на взаимоотношения между космическими объектами. А Земля, являясь космическим объектом и те условия, которые на ней созданы, не только допускают, но и требуют того, чтобы человек считался существом не только земным, но и космическим.

Нужно сказать, что изучение человека следует начинать представителям самых разных профессий и построить его следовало бы по приблизительно

такой схеме. Дело в том, что вся жизнь людей Земли от первого мгновения или, можно сказать, от зачатия до глубокой старости и перехода в иной мир, сопровождается и имеет место благодаря божественной энергии, которую мы в различных видах и вариациях получаем постоянно.

Рассмотрим этапы появления жизни на Земле. Мы знаем, что первым, по воле Божьей, появился свет. Далее следующий этап связан с образованием Земли, камней. А каким образом образуются камни, песчинки, кварц, CO_2 , как основной элемент Земли? По данным, которые сейчас получены от высших учителей, стало понятно, что рождение каждой песчинки имеет место благодаря взаимодействию Духа Святого, представленного элементарными существами и солнечными плазмоидами. Нужно сказать, что через Татьяну Петровну Потапову, которая имела прямые связи с людьми, живущими в высоких измерениях, был установлен мост-связи: с геологом, большим российским учёным, Евгением Санычем Ферсмоном. София Бланк через Татьяну Петровну задала вопрос о том, каким образом на Земле появились минералы и кристаллы? Ответ Евгения Саныча был совершенно идентичен тому ответу, который получен от высших в 2022 году. Евгений Саныч в 2012 году дал ответ следующего содержания: каждая песчинка в природе выполняет роль маточной яйцеклетки, которая оплодотворяется плазмоидами, содержащимися в солнечном ветре. То есть один источник, информация от человека, жившего на Земле, бывшего большим учёным в области геологии, полностью совпала с информацией, полученной от высших, из небесных высот, в 2022 году. На Земле, которая была сформирована вместе с камнями, которым предстояло развиваться миллиарды лет, со временем появляются растения, различные генотипы растений, которые под влиянием световых божественных потоков растут и плодоносят. Кирлиановские снимки с различными видами растений: цветами, орешками, листочками, ягодами показывают, что помимо того, что само растение излучает ауру, похожую на ауру человека, вокруг растения существует множество различных форм жизни с более плотной и менее плотной светимостью. То есть разумно предположить, ну может быть

даже и утверждать, что это и есть те родители, те духи растений, те элементарные существа, благодаря которым, происходит перенос и усвоение солнечного божественного света растениями. Растения, в результате духовной божественной алхимии, превращают свет, благодаря различным генотипа, в различные виды овощей, фруктов, ягод, цветов, кустарников, деревьев – все это осуществляется при непосредственном участии божественного света, который, по сути дела, и является источником жизни, источником развития, источником питания, источником размножения. И во всем этом участвуют невидимые, но регистрируемые кирлиановской съёмкой формы духовной жизни.

Рис. 2. Кирлиановские снимки

Далее, когда развились растения, на Земле появляются животные. Животные, по сути дела, живут, питаются благодаря различным формам растений, которые стали для них кормом. Но если говорить в более широком смысле слова, то животных тоже питает божественный свет, превратившийся путём божественной алхимии в различные виды растений, травы, которые и дают возможность жить, расти, развиваться животному, рожать потомство. Значит опять же мы сталкиваемся с тем, что исходным началом для животной формы жизни тоже является божественный свет. Далее на Земле появляется человек. Не будем в данном случае заниматься разбором вопроса о том, каким образом появился человек, его переселили из других созвездий, галактик, или он был сотворён на Земле. В нашей нынешней дискуссии имеет значение лишь

то, что человек может жить, развиваться, расти, производить потомство, осуществлять какие-то жизненные действия, быть эмоциональным, любить и ненавидеть, опять же благодаря тому, что он живое существо и существование, опять же, является множественной трансформацией божественного света через Землю, растения, животных. И на эволюционной ступеньке высшим сейчас стоит человек, жизнь которого невозможно без божественного света и всех духовных атрибутов, которые сопутствуют нормальной полноценной жизни человека.

На фазе появления человечества к алхимическим природным процессам добавляется то, что человек создан так, что он может усваивать знание, на их базе обретает осознанность, благодаря знаниям и осознанности он может управлять собой и различными процессами в его жизни. Он может, будучи лидером или родителем, или педагогом, управлять и организовывать определённые группы людей. То есть он становится социально-активным существом – социально-активной личностью. Человек осознанный, думающий становится исследователем, перед ним открываются самые различные возможности: и в том числе и научных открытий. И таким образом человек на основе того, что самые разные этапы усвоения божественной солнечной энергии привели эволюцию к созданию человека-думающего, теперь может влиять на социологию, на общество, передавая новые знания, которые подготовлены и содержатся во многих книгах Софии Бланк, во многих видеопрограммах, как для детей, так и для взрослых.

Нужно сказать ещё и об особой роли воды, без которой жизнь ни индивида, ни общества невозможна. По божественному промыслу у воды есть особые свойства. Вода обладает колоссальной ёмкостью памяти. Нужно сказать, что вода считается жидким минералом. И если мы вспомним Библию, то вспомним слова: «И Дух Святой витал над водой...». Зачем, для чего? Он её оживотворял и оживотворял, скорее всего, различные формы жизни в ней. А водой мы с вами пользуемся постоянно. И вода также, исходя из тех исследований, которые были проведены с помощью кирлианографии,

показывает колоссальную вместимость в себя самых различных энергий: энергии молитв, энергий камней, энергии мысленных посылов. Так что вода в социологии, в развитии и человека, и общества играет огромную роль. Именно через воду переносится, в том числе, и природная, и божественная информация. И вода же, особенно вода в больших городах, да и в маленьких, становится объектом передачи колоссального количества негативных энергий. За счёт вторичной обработки воды, и вторичной, третичной, и более мы знаем, что технические воды поступают в отстойники. Там они подвергаются хлорированию, дезинфекции химической, но они не подвергаются очищению от негативной информации, поступившей в воду, которая была технической, ассенизационной, водой, в которой растворялись удобрения и нечистоты. Так вот в информационном смысле, в гомеопатических, в сто и более тысячи разведениях, эта информация присутствует в воде. И каждый человек, как индивид, и огромные сообщества употребляют эту воду. В противовес можно сказать о том, что племя Хунс, которое применяет горную воду, прошедшую через множество камней, и питаются, в основном, абрикосами, живут очень долго. Поскольку два основных фактора: вода чистая и солнечные плоды, которые стали основой питания Хунс, дают возможность человеку жить и развиваться до глубокой старости, причём для Хунс характерно не то, что выживает один, два, десять членов этого племени. Все хунци – долгожители.

Нужно сказать о том, что следует принять на вооружение и новой науке социологии, и представителям педагогического сообщества, и врачам, и социологам, психологам, и всем думающим людям следует принять во внимание то новое знание, которое было передано человечеству. И передано оно было следующим образом. В 1992 году знание о Космические Знаках Добра, переданные Разумной Беспредельностью, оказываются в руках София Бланк в виде книги, записанной и зарисованной профессором музыки, преподавателем Екатеринбургского университета, скрипачом-руководителем ансамбля скрипачей Дмитрием Павловичем Петуховым, псевдоним его – Максин. В этой книге София благодаря тому, что к этому времени владела уже

биолокационными навыками, находит Знаки Добра, которые биолокационно показывают очень большую позитивную энергию. Обратив внимание на эти знаки, София начинает их исследование. Нужно сказать, что эти знаки были переданы Дмитрию Павловичу Максину высокими духовными существами, мудрецами из далёкого созвездия, даже не в нашей галактике, под названием Хиенда. Дмитрий Павлович Максин был человеком, подготовленным к приёму этих знаков. Поскольку человек с обычными способностями не в состоянии ни понять, ни оценить важность этого знания для других, не тем более согласиться на такой нелёгкий труд работы над сложнейшей книгой путём автоматического письма и путём приёма текстов. Нужно сказать, что книга с Космическими Знакам Добра вышла и попала в мои руки в 1992 году. И благодаря биолокационному тестированию София поняла, насколько это важно, но провела исследование, ещё будучи в России, с помощью и биолокации, и с помощью ясновидения одного из своих бывших пациентов. В 1995 году София Бланк эмигрирует с семьёй в Америку и начинает исследования Космических Знаков Добра наряду с другими исследованиями, и по изменениям светимости ауры определяет значительное позитивное влияние этих знаков на энерго-поле человека, на пространство вокруг него и внутри него. Эти исследования проводятся практически и по сей день. Постепенно София передает эти знаки своим друзьям, коллегам, единомышленникам. Так с 2018 года эти знаки начал исследовать киевский целитель, биолог по образованию, весьма образованный человек Александр Гоменюк. Он получил очень интересные позитивные результаты на группе детей, которые с удовольствием пользовались Космическими Знаками и были замечены прорывы в их развитии.

София Бланк проводит много программ на Ютуб-канале SunGates_Media University [6]. И таким образом узнают, и выходят на контакт люди, которым интересные исследования Космических Знаков. Так же с 2019 года исследования Космические знаков, их влияние на растения, начинаются на дачном участке Натальи Ивановны Руденко недалеко от Симферополя. В 2021 году к этим исследованиям присоединяются: Галина Ярославна Деревицкая с

Ивано-Франковска, Ирина Рич, из Одессы, Елена Савченко, Александр, остеопат из Киева. И в своей теплице проводит эксперименты Елена Зырянова: результаты весьма впечатляющие. Эти результаты описаны в книге Софии Бланк: «Новые знания в жизнь. Ауриология в действии и молитвы нового времени». А также в книге: «Космические Знаки Добра». Первая часть книги вышла, вторая дорабатывается. Программы с информацией о Космических Знаках и их действии проводится на Ютуб-канале Милы Артюх [7] и на Ютуб-канале Sungates Novgorod [8].

Исследования на растениях, животных и людях показали их мощное позитивное воздействие исследованных знаков. Без проведённых исследований доказать мощь позитивного воздействия Космических Знаков было бы невозможно. Проведён целый цикл исследований на биорезонансных приборах. В частности Галина Ярославна Деревицкая, которая сейчас живёт во Флориде, провела, крайне, очень интересное исследование, которое показывает значительное и очень быстрое энергетическое воздействие на человека Космических Знаков Добра и их композиций. Если раньше то, о чем мы говорим, воздействие символов, в том числе Космических Знаков Добра, были гипотетическими – теперь знания носят доказанный экспериментально много раз подтверждённый характер.

Очень важно довести эти знания до широкого круга и специалистов, и простых людей, причём желательно начинать осваивать эти знания буквально с детского сада. Для этого подготовлена книга Софией Бланк для детей и родителей, книги для педагогов и представители других профессией под названием: «Увидеть невидимое», опубликована в 2010 году в издательстве «Амрита-Русь» и в настоящее время она выдержала десять переизданий. И в книге, опубликованной в 2018 году, тоже для детей и родителей, под названием: «Увидеть невидимое. Жить в дружбе с ангелами». Эта книга была опубликовано в издательстве «Папуга», во Львове, на русском и украинском языках. И эта же книга в 2021 году издана в России и может быть, как говорится, приобретена всеми желающими.

Кроме того, для экспресса ознакомления с новой наукой, новыми важными знаниями Софией Бланк снято четыре видеурока под названием: «Окно в Невидимый Мир». Эти четыре фильма находятся на Ютуб-каналах: SunGates_Media University [6] и Владимир Андрев [5]. «Новое знание пришло в жизнь. Знание, переданное высшими божественными существами» Книга так и называется: «Знаки Творца». Теперь стало понятно, что действительно, это знаки высших божественных существ, поскольку они притягивают удивительные по качеству и полезности энергии. Следующим этапом, я думаю, это важнейший этап. Так, как целью проведения научных конференций является донести эти знания как до специалистов, так и до широкого круга людей через видеопрограммы, книги, через конференции. И думающие люди поддержат новые знания, ибо новые знания, новые идеи движут миром.

Список литературы

1. София Бланк. Ауриология и кирлианография как основа познания Невидимых Миров. Новые знания – в жизнь! – Амрита-Русь – 2020г. – 172с.
2. София Бланк. Невидимый мир вокруг и внутри нас. – США, г.Нью-Йорк –39с.
3. София Бланк. Знания, изменяющие жизнь. – США, г.Нью-Йорк – Октябрь, 2019г. –124с.
4. Электронный ресурс Ютуб-канала Вячеслава Сергеева: https://www.youtube.com/channel/UCnuLN1tDP4freR37sXE6c_Q
5. Электронный ресурс Ютуб-канала Владимира Андреева: <https://www.youtube.com/c/VladimirAndreyev114847161432922481036>
6. Электронный ресурс Ютуб-канала SunGates_Media University <https://www.youtube.com/c/SunGatesRadioRU>
7. Электронный ресурс Ютуб-канала Милы Артюх: <https://www.youtube.com/channel/UCdW1Ib4zI9UFAUB3rqtRC3g>
8. Электронный ресурс Ютуб-канала Sungates Novgorod: <https://www.youtube.com/channel/UCvj9T4j5D9XsBt9eLrB0VZA>

JOURNALISM

УДК 330

**АУРОЛОГИЯ, КАК МЕТОД ОЗДОРОВЛЕНИЯ ОБЩЕСТВА В
ИНФОРМАЦИОННОМ АСПЕКТЕ: РАСШИРЕНИЕ ПРЕДСТАВЛЕНИЙ
ОБ ИСТИННОСТИ МИРОЗДАНИЯ И ЭНЕРГЕТИЧЕСКОМ
ВЗАИМОДЕЙСТВИИ ЛЮДЕЙ МЕЖДУ СОБОЙ, РАСТЕНИЯМИ,
ЖИВОТНЫМИ И МИНЕРАЛАМИ**

Кмит Ярослав Михайлович,

доктор философии, ректор, профессор,
Университет «Львовский Ставропигион»
г. Львов, Украина

Сергеев Вячеслав Михайлович,

к.м.н., доцент кафедры клинической медицины
Волынского национального университета
им. Леси Украинки
г. Луцк, Украина,
профессор, директор
«Институт здоровья и долголетия»
Университет «Львовский Ставропигион»
г. Львов, Украина

Бланк София Михайловна,

почетный профессор,
Университет «Львовский Ставропигион»,
г. Львов, Украина,
координатор Ноосферной,
Духовно-Экологической
Ассамблеи Мира (НДЭАМ)
г. Нью-Йорк, США

Аннотация: Журналисты – третья власть в масштабах всего мира. От журналистов во многом зависит душевное состояние людей, их духовная наполненность. Правильная журналистика, отражающая новации науки, передающая людям важнейшие знания, явилась бы мощной системой

образования людей в период их обучения в школе, вузах и других учебных заведений. В настоящее время многие черпают знания из видеопрограмм на Ютуб-каналах. По традиции люди верят печатным изданиям, хотя очень многие из них сейчас предлагают нам не истинную информацию. Журналистике для счастливого будущего и самим журналистам крайне необходимо изучение того, что открылось ауриологией. Познакомившись с новыми данными, журналисты поймут великую степень ответственности за ту информацию, которую они несут людям. Освоив знания ауриологии и подавая их своим пером читателю, журналисты в огромной степени будут способствовать оздоровлению общества. Софией Бланк проведены исследования и эксперименты по 39 направлениям. По каким именно речь пойдет в предстоящем докладе. В лице осведомлённых журналистов человечество получит мощный отряд просветителей, которые откроют людям глаза не только на события Мира видимого, но и то, что происходит в Мире Невидимом.

Ключевые слова: ауриология, Эффект Кирлиана, кирлиановские фотоснимки, кирлиановский прибор, биорезонансный прибор.

В 1995 году София Бланк эмигрировала в Америку и начала исследования на кирлиановском приборе (рис. 1) американской версии, производства фирмы Panteon Research, а затем этот прибор был усовершенствован инженером-конструктором Виктором Рубеновичем Микиртумовым и превращён из электрического в электронный. Модернизация прибора дала возможность регистрировать не только невидимые излучения ауры человека, но и различные формы невидимой жизни, а также потоки, которые появляются внутри и вокруг поля человека при различных экспериментах [1; 37]. Нарботав в течение семи лет интересный массив исследований София Бланк направила эти исследования на научную экспертизу крупнейшим учёным современности Влаиллю Петровичу Казначееву, академику, президенту Академии новосибирского филиала Академии медицинских наук; заведующему кафедрой Алматинского университета имени Альфа Раби, биофизику, профессору Виктору

Михайловичу Инюшину, заслуженному доктору биологических наук Пажитному Виталию Сергеевичу, доктору педагогических и психологических наук, Амонашвили Шалви Александровичу, академику, доктору философских наук, президенту Ноосферной, Духовно-Экологической Ассамблеи Мира; кандидату технических наук Любови Сергеевне Гординой, академику, доктору медицинских наук, директору Новосибирского института НИИ Космической антропозологии Александру Васильевичу Трофимову, академику, доктору физико-математических наук Акимову Анатолию Евгеньевичу.

Рис. 1. Кирлиановский аппарат

Получив позитивные отзывы от известных учёных, София Михайловна Бланк начала излагать результаты полученных в исследованиях данных в своих книгах. Наука, которая вместила исследования Софии Бланк названо ауриологией [1; 37], поскольку содержит новые данные об энергетическом строении человека и его ауры, биополя, биоплазмы, а также регистрирует и даёт представление о различных формах энергетической жизни неизвестных до сего человеку, не имевших документального отражения. Исследования Софии Бланк затронули очень многие разделы науки и практической жизни людей. Результаты имеют выход в различные отрасли знаний.

За период, прошедший с 1995 года, Софией Бланк написано пятьдесят девять книг, более пятидесяти статей, изданных в разных научных и популярных журналах в разных странах мира. Две из книг Софии Михайловны переведены на шесть языков мира. София Бланк ведёт активную общественную

работу на YouTube-каналах, где помещены более 400 её фильмов. Взаимодействие с YouTube-каналами начато в 2012 году. София Бланк выступала на НТВ «Россия», на телевизионных каналах Америки WNNB и RTVI. Десять лет София Михайловна вела научно-познавательные программы на русскоязычном радио и других русскоязычных радиостанциях Америки. С 2006 года до 2012 года была главным редактором Научно-философского журнала «Мысль», выходившего в Нью-Йорке, США. С февраля 2010 года организовала и руководит сообществом интеллигенцией под названием «Приносящая рассвет». В рамках группы, насчитывавшей от сорока до пяти человек в разные годы, ежедневно проводились и по сей день проводятся вечерние конференции «Conference Call». На вечерних встречах члены сообщества обсуждают последние новости научного, метафизического и социального характера. Двадцать-тридцать минут этой встречи посвящено коллективным молитвам, которые строятся по принципу злободневности: связаны с политическими событиями, с климатическими условиями, с научно-просветительской деятельностью, с информацией о прошедших и предстоящих видеопрограммах.

Софией Бланк написано двадцать девять книг, некоторые из них в содружестве с другими специалистами, в частности. Важной и требующей немедленной передачи людям аспект связан с книгами «Земная и небесная медицина. Начало синтеза» и вторая книга, написанная совместно – «Невидимый щит. Пути обретения». Две эти книги, это неисчерпаемой источник информации для журналиста. Если у журналистов с горячими сердцами и желанием помочь людям не хватает материала, то эти книги снабдят их материалами на много-много-много номеров газет и журналов. Эти знания имеют прорывное значение для переформатирования мировоззрения людей.

Люди – образованы и воспитаны в духе материализма и знают о том, что реально только то, что они видят физическим зрением и могут ощутить руками,

а это далеко не так. Возможности кирлиановского прибора по регистрации Невидимых Миров, жителей этих миров, различных форм жизни, отличных от человеческой, различных потоков, которые появляются рядом с человеком и проникают внутрь его тела, в корне меняет мировоззрение, которое, без учёта реальности Невидимого Мира и его взаимодействия с людьми, является ущербным. Не даёт возможности человеку правильно ориентироваться в мире, не даёт возможности правильно принимать решение.

Человек без знания ауриологии блуждает во тьме невежества, причём блуждает множество веков и только сравнительно недавнее исследование, которое начаты в 1995 году, дают возможность убедиться в многоплановости, многополярности жизни. Убедиться в том, насколько реально взаимодействия не только человека с человеком, но и человека с животными, растениями и камнями. Да, люди знали о том, что эти взаимодействия имеют место и каким-то образом шло их отображение, но не было той образности, того динамизма, которые предали этим знаниям кирлиановские исследования.

Теперь каждый человек благодаря активности журналистов в любом уголке земли сможет убедиться в документальности, в реальности явлений, в реальности связи человека с высшими существами. Если журналисты воспримут идею и передадут то, что написано в книгах то, что отражено в более чем 300 программах на Ютуб-каналах: SunGates_MediaUniversity [41], Sungates Novgorod [43], канал Милы Артюх [42] и других, дадут возможность людям открыться новому знанию. Не просто изменить мировоззрение, а изменить поведение человека. Если раньше человек в любом случае, делая так или иначе, поступал в слепую и не знал того, каким будет результат его поведения с выходом в тонкий план, и в реальную жизнь, то теперь, благодаря тем экспериментам, тем 39 направлениям экспериментов, которые проведены на кирлиановском фотоприборе, а теперь продолжают своё исследование на биорезонансом диагностическом компьютере, что также отражает изменения ауры, но в другой форме, человек продолжит оставаться слепым и жизнь его пройдёт без тех взлётов – взлётов мысли, взлётов эмоций, взлётов добродетели

в изучение любви, в общении с высшим миром, которые могли бы наполнить его жизни и значительно продвинуть его эволюцию.

Журналисты, писатели, поэты, художники могут сыграть в этом направлении огромную роль. Реальная документальная база, видео-база, книги, открытки – все издано и подготовлено в виде множества книг, которые доступны и в электронном виде, и в изданиях, которые осуществлялись и осуществляются и в Украине, и в России. Все заинтересованные лица в будущем получат возможность ознакомиться с тем, что изложено в этом докладе фотодокументально (рис. 2). Хотя все это можно сделать уже сейчас, поскольку материалы представлены и в книгах, и в электронном виде – никакого труда не составляет с ними познакомиться.

Рис. 2 Кирлиановские снимки

Авторы будут рады получить запросы заинтересованных лиц и выслать им материалы, согласно их адресам, в связи их запросов. Хотя очень желательно прочесть эти книги и на многие вопросы журналисты и думающие люди получают ответы.

Список литературы

1. София Бланк. Ауриология и кирлианография как основа познания Невидимых Миров. Новые знания – в жизнь! – Амрита-Русь – 2020г. – 172с.
2. София Бланк. Невидимый мир вокруг и внутри нас. – США, г.Нью-Йорк –39с.

3. София Бланк. Знания, изменяющие жизнь. – США, г.Нью-Йорк – Октябрь, 2019г. –124с.
4. София Бланк. Зов к равнодушным: познать, убедиться и передать факел! – США, г. Нью-Йорк – г.Львов. – СПОЛОМ – 2019г.–144 с.
5. София Бланк, Белявская О. В. Обреченные в любви на спасение. Тайны исцеления. – Сполом – 2019г. – 80 с.
6. София Бланк, Вячеслав Сергеев. Небесная и земная медицина. Начало синтеза. – г.Львов – г.Нью-Йорк – Папуга – 2020р. – 268 с.
7. София Бланк. Вячеслав Сергеев. Невидимый Щит. Пути Обретения (сборник). – г. Нью-Йорк – г.Львов – 2021р. – 235с.
8. София Бланк. Энергия молитвы, свечи и кристалла. Исцеление на тонких планах. – Вектор – 2011г. – 192с.
9. София Бланк, Елена Смирнова. Ангелы в нашей жизни. – Свет – 2019г. – 136с.
10. София Бланк. Ангелы с нами и среди нас. – Феникс – 2006г. – 224с.
11. София Бланк. Увидеть невидимое. Ангелы вокруг нас. – Амрита-Русь – 2011г. – 160с.
12. София Бланк, Роман Доля. Уроки волшебства. Прикосновение к душе. – Амрита – 2008-2015г. – 240с.
13. София Бланк. Как очистить свою ауру и стать здоровым. Кирлианография в помощь каждому. – Амрита – 2018г. – 112с.
14. София Бланк. Увидеть невозможное. – Вектор – 2012г. – 160с.
15. София Бланк. Исцеляющая магия камня. – 2008г. – 224с.
16. София Бланк. Слово исцеляет биополе. – Вектор – 2004г. – 160с.
17. София Бланк. Благословение вселенной. – Вектор – 2077г. – 208с.
18. София Бланк. Молитвы исцеляют. – МСП – 2004г.
19. София Бланк. Ангелы. Невидимая реальность. – МСП – 2004г.
20. София Бланк. Мост в небеса. Электронная книга. – 2019г.
21. София Бланк. На крыльях света и любви. – Нью-Йорк – 2008г. Повторное. 2010г., 2012 г., 2014г., 2018г.

22. София Бланк. Набор кирлианографий в открытках. – 2008г., англ. и рус. версия 2010г.
23. София Бланк. Исцеление молитвами. – Вектор – 2008г.
24. София Бланк. Небесный код. Исцеление молитвами. – Феникс – 2011г.
25. София Бланк. Энергия свечи, молитвы, минералов. – Вектор – 2010г., переиздание: Амрита-Русь – 2019г. И продолжает издаваться по сей день.
26. София Бланк. Благословение небес. – Феникс – 2008г.
27. София Бланк. Слово исцеляет биополе. – Феникс – 2008г.
28. София Бланк. Если к вам пришла беда. – Нью-Йорк – 2018г. (рус., англ.)
29. София Бланк. Колокол Альпийской трагедии. – Нью-Йорк – 2018г.
30. София Бланк. Знать, верить, объединятся. Сборник духовных посланий с материалами Софии Бланк. – Нью-Йорк – 2010г.
31. София Бланк. Ангелы с нами и среди нас. – Феникс – 2011г., переиздано – Амрита-Русь – 2019г.
32. София Бланк, Е.С. Дубовая. Ангелы в дружбе с человеком. – Амрита-Русь – 2019г.
33. София Бланк. Увидеть невидимое. – Амрита-Русь – 2019 г.
34. София Бланк. Увидеть невидимое. – Амрита-Русь – 2010 г., переиздано 10 раз.
35. София Бланк. Увидеть невидимое. Жить вместе с ангелами. – Амрита-Русь – 2010г., переиздано 4 раза.
36. София Бланк. Благословение вселенной. Исцеление на тонких планах. – Феникс – 2009г.
37. София Бланк. Смерти нет. Мы не уходим в никуда, а продолжаем жить в тонких мирах. – Нью-Йорк – 2002г.
38. София Бланк. Аура деяния духа. – Феникс – 2006г.

39. Электронный ресурс Ютуб-канала Вячеслава Сергеева:
https://www.youtube.com/channel/UCnuLN1tDP4freR37sXE6c_Q

40. Электронный ресурс Ютуб-канала Владимира Андреева:
<https://www.youtube.com/c/VladimirAndreyev114847161432922481036>

41. Электронный ресурс Ютуб-канала SunGates_Media University
<https://www.youtube.com/c/SunGatesRadioRU>

42. Электронный ресурс Ютуб-канала Милы Артюх:
<https://www.youtube.com/channel/UCdW1Ib4zI9UFAUB3rqtRC3g>

43. Электронный ресурс Ютуб-канала Sungates Novgorod:
<https://www.youtube.com/channel/UCvj9T4j5D9XsBt9eLrB0VZA>

ART

УДК 330

АНАЛІЗ ХУДОЖНІХ ІЛЮСТРАЦІЙ ДО КАЗКИ ПРО ПІНОККІО ТА БУРАТИНО

Коновалова Ольга Володимирівна,

к.мист., доцент

Масюкевич Данило Олегович

Студент

Київський університет імені Бориса Грінченка

м. Київ, Україна

Анотація: Сьогодні є багато робіт по аналізу сюжетної складової казки Карла Коллоді «Пригоди Піноккіо». Сюжет цієї дитячої книги порівнювали з радянським Буратино та з Диснейвським мультфільмом. Були проведені дослідження у яких приймали участь діти, з метою виявлення найкращого варіанту казки. Розглядалися навіть особливості вирішення теми штучної людини на прикладі екранізацій роману у різних країнах. Оскільки на сьогоднішній день ніхто не зробив аналіз саме художніх ілюстрацій про дерев'яного хлопчика, було прийняте рішення зробити перший повноцінний розбір ілюстративних робіт по казці Карла Коллоді «Пригоди Піноккіо» (1883) та її інтерпретації Олексія Толстого «Золотий ключик, або Пригоди Буратино» (1936). У даному дослідженні зроблено спробу проаналізувати ілюстрації від трьох різних художників та виокремити їх особливості та відмінності.

Ключевые слова: Піноккіо, Буратино, казка, ілюстрація, аналіз, персонажі, архітектура, композиція, об'єм, техніка, колір, анімація, мультфільм, Леонід Вікторович Володимирський, Роберто Інноценті, Густав Тенґрен, Дісней.

Суворі історія Коллоді і більш дитячий варіант від Толстого подарували дітям незабутні враження та багато життєвих уроків. Але насправді ці персонажі не мали б такого успіху без талановитих художників-ілюстраторів. Справа у тому, що дітям молодшого віку доволі складно читати книги: через підвищену активність вони часто не можуть усидіти на одному місці та довго дивитися на текст без картинок. Дітям набагато простіше слідкувати за історією, коли перед очима є гарна візуалізація. Чим яскравіше та детальніше зображення, тим більше уваги мала дитина приділяє оповіданню. До таких ілюстрацій можна сміливо віднести роботи радянського та російського графіка, письменника Леоніда Вікторовича Володимирського.

Образ радянського Буратіно в червоній курточці й смугастому ковпачку, що розійшовся по мільйонах книг, мультфільмах, цукеркових обгортках, листівках та лимонадних етикетках, створив художник Леонід Володимирський, який одного разу дозволив собі додумати те, що не додумав письменник [1]. Насправді ковпачок Буратіно білого кольору, а курточка – коричнева. Про це в казці Олексія Толстого згадано тричі. У 1953 р. за мотивами О. Толстого «Пригоди Буратіно» художник створив свій образ дерев'яного героя в смугастому ковпачку – образ, який став загальновідомим і вважається класичним. Новий Буратіно з'явився на обкладинці чергового перевидання «Золотого ключика» в 1956 році. Тоді ж 36-річний художник студії «Діафільм» Леонід Володимирський зрозумів, що хоче ілюструвати дитячі книги. На його ілюстраціях зображені найрізноманітніші сцени із казки Олексія Толстого, а саме: створення Буратіно папою Карлом, зустріч із котом Базиліо та лисицею Алісою, чаювання із Мальвіною та відпирання потаємної кімнати за допомогою золотого ключика і багато іншого [2].

Аналізуючи ритмо-пластичну структуру ілюстрацій, можна зробити висновок, що Леонід Вікторович знав базову анатомію людини. З його біографії відомо, що він не мав спеціальної художньої підготовки, але це не завадило йому знайти себе у дитячій ілюстрації. Композиція ілюстрацій збалансована і не містить пустот: персонажі казки займають значну частину простору. Кожен

персонаж детально промальований і має свій характер. Папа Карло має пронизливий та мудрий погляд, кіт Базиліо хитрий, Карабас-Барабас випромінює гнів та злобу, а Мальвіна схожа на милу, проте строгу дівчинку.

Ілюстрації Володимирського створені в техніці акварелі, кольори – яскраві, прозорі та легкі. Червоно-помаранчеві відтінки на обличчі та одязі Буратіно, блакитно-рожеві плями сукні Мальвіни та яскраво-червоні акценти на білому одязі П'єро. Така яскрава палітра кольорів обумовлена дитячою психологією сприйняття: щоб привернути увагу дитини художник створив впізнавані виразні образи героїв.

Також варто звернути увагу на те, що митець далеко не завжди промальовував навколишнє середовище, у якому знаходяться персонажі казки. Іноді ілюстрації мають абстрактний задній фон з дрібними акцентами у деяких місцях, а іноді заднього фону взагалі немає. У художника основний фокус уваги зосереджено на головних героях. Проте, у деяких горизонтальних композиціях, зокрема, у сцені зустрічі Буратіно з котом Базиліо і лісою Алісою, можна простежити плановість та повітряну перспективу.

Проаналізувавши роботи Леоніда Володимирського, можна зробити висновок, що досягти ефекту об'ємної композиції в нього виходить не завжди майстерно. Деяким персонажам не вистачає чітких тональних рішень. Але все це нівелюється тим, що ілюстрації художника вдало передають веселий та дитячий настрій казки О. М. Толстого «Пригоди Буратіно». Художник вдало візуалізував літературних героїв, наділивши Буратіно, Мальвіну, П'єро рисами звичайних дітей. А негативних персонажів змалював не страшними, а жалюгідними й кумедними.

Наступного художника, який працював над ілюстраціями, але вже для італійського Піноккіо, звати Роберто Інноценті. Колеги та друзі вважають його особливою людиною, відзначають твердість його характеру та працьовитість. Еудженіо Чечіоні, наприклад, відгукується про свого давнього друга так: «Роберто з таким самим успіхом міг би бути режисером, скульптором чи архітектором» [3]. На ілюстраціях Інноценті завжди багато деталей. Це важливо

для дитячої книги, оскільки саме оформлення має привертати увагу. Чим довше дитина розглядає картинку, тим сильніше працює її уява і тим більше інтересу викликає у неї історія. Найцікавіше, що італієць спеціальної художньої освіти так і не отримав. Однак це не завадило йому вступити до анімаційної студії, а також робити театральні та кіноафіші, займатися книжковим дизайном. З початку 1970-х років Роберто Інноченті повністю присвятив себе книжковій ілюстрації. Першою книгою, яка принесла художнику популярність, стала «Попелюшка» 1983 року [4]. Ця робота відразу звернула на себе увагу не лише високою майстерністю художника, а й оригінальністю трактування. Також він ілюстрував «Лускунчика» 1996 року та «Пригоди Піноккіо» 2005 року, про останнього ми поговоримо більш детально [5, 6].

Характерні риси стилю Інноченті – вишуканість та делікатність колірних рішень, впевненість ліній, увага до історичних реалій та ретельне промальовування деталей. Ілюстрації Роберто Інноченті до книги Карло Коллоді «Пригоди Піноккіо» – це шедевр. Вони моторошні, як і сама казка, але зачаровують. Художники говорять про схожість цих ілюстрацій із голландським жанровим живописом. Роберто Інноченті цілком заслужено користується любов'ю як критиків, так і читачів. Акварельні малюнки Інноченті часом здаються гіперреалістичними, майже фотографічно точними, створюючи у читача-глядача відчуття достовірності та зрозумілості, а стримана кольорова гама не провокує надмірну емоційність сприйняття, а, швидше, налаштовує на вдумливе уважне читання та розгляди [7].

Піноккіо у роботах Інноченті начебто є, але далеко не на всіх ілюстраціях його можна відразу помітити. Як вже було зазначено вище, художник любить ретельне промальовування деталей. Але якщо у Леоніда Володимирського детально промальовані саме образи головних героїв казки, а оточення зазвичай узагальнене, то у Роберто Інноченті все навпаки – оточення грає величезну роль і бере на себе основний акцент на ілюстраціях. Художник наважується показувати жахливі сцени з історії про дерев'яного хлопчика. Наприклад, сцена, коли Кіт і Лис повісили Піноккіо на дереві, виглядає дуже моторошно. Мало

того, що автор вирішив використати низький кут огляду, при якому глядач одразу помічає повішену ляльку, так ще й палітра кольорів підібрана так, ніби з неї вичавили всю насиченість. Наче життя йде не лише з Піноккіо, а й із самої ілюстрації. Також тягучої атмосфери композиції надає ретельно промальовані на світло-сірому фоні неба чорні дерева із тонкими гілками, які, ніби кістляві руки, обвивають головного героя.

Ще одна доволі моторошна сцена із казки, у якій Піноккіо мусить випити гіркі ліки, щоб одужати. Але шкідливий хлопчик не хоче їх пити і тоді приходять чотири чорні кролики-трунаря з маленькою труною для Піноккіо і пояснюють йому, що через кілька хвилин він помре, оскільки відмовився пити ліки. І хоча ця сцена потрібна була тільки для того щоб налякати хлопчика, Інноченті вдалося зробити її ще більш неприємною. Досягнув він цього завдяки грамотному композиційному рішенню, при якому кролики із маленькою труною виходять на передній план картини, а тому виглядають великими та пронизливими. Далі наше око помічає жіночу постать у чорному одязі – це добра Фея, яка стоїть у двірному отворі і дивиться на ліжко, у якому лежить хворий Піноккіо. Але помічаємо ми його не одразу, художник зробив так, щоб глядач помітив дерев'яного хлопчика в останню чергу. Спочатку ми бачимо велику чорну пляму у вигляді кроликів із труною, потім дивимося на чорний силует жінки і лише наприкінці помічаємо головного героя, та й то лише його голову. І у цьому увесь Роберто Інноченті, спочатку він змусить глядача роздивитися усі моторошні моменти, які він зобразив доволі ретельно, і тільки потім дозволить знайти у композиції головного героя. Його ілюстрації не просто цікаві картинки для дітей, а справжній ребус.

Наостанок поговоримо ще про одного відомого американського ілюстратора шведського походження – Густава Тенгрена (1896 – 1970). Він народився у Швеції, де здобув художню освіту. З раннього віку виявляв своє захоплення та відмінні художні навички, ілюструючи старовинні скандинавські казки для популярного шведського альманаху *Bland Tomtar och Troll* («Ельфи та тролі»). Після своєї першої виставки 1920 року Густав залишив Швецію і

переїхав до США, штат Огайо, де жила його сестра, а звідти, у 1922 році, вирішив підкорювати Нью-Йорк. Біографія Тенгрена цікава тим, що наприкінці 1930-х рр. він був провідним ілюстратором Walt Disney Company – цей час називають Золотим століттям американської анімації, коли були випущені відомі диснеївські мультфільми, зокрема, «Білосніжка та сім гномів» (1937), «Фантазія» та «Піноккіо» (1940), «Бембі» (1942). У 1940 році Густав залишив Діснеєвську студію і присвятив себе ілюстрації. Хоча в його анімаційних роботах простежується значний вплив і наслідування відомому англійському ілюстратору Артуру Рекхему, після виходу зі сфери мультиплікації художній стиль Тенгрена стає самостійним і самобутнім [8].

І хоча спочатку Тенгрен працював над ілюстраціями до «Білосніжки та семи гномів», його найбільшим внеском були композиції до мультфільму «Піноккіо», де він представив перспективно складні фони, щоб посилити ілюзію глибини. Утім, художник не акцентував увагу саме на дальніх планах, так як це робив майстер ілюстрації Роберто Інноценті, але його міські пейзажі мають свій унікальний вигляд. Для мультфільму Тенгрен намалював безліч вуличних сцен – химерних селищ з брукованими вузькими вуличками з ліхтарями, мініатюрними будинками з різьбленими деталями і городянами, які займаються своїми повсякденними справами. Більшість сцен були натхненні невеликим середньовічним баварським містечком під назвою Ротенбург-на-Таубері, популярним туристичним місцем [9]. Але не тільки оточення у художника виходило гарно, ще були незабутні образи вже відомих нам персонажів. Утім, варто зауважити, що їх Густав Тенгрен не створював сам, а малював героїв, спираючись на ескізи видатних митців та аніматорів Френка Томаса та Оллі Джонстона. Взяти тих же лиса Чесного Джона та kota Гідеона. Різні характери персонажів підкреслюються виразними художніми рішеннями. Лис – манерний і довготелесий чепур (схожий на колишнього аристократа, що програв усі свої гроші). Кіт – дурний і мовчазний коротун, напарник шахрая-лиса, на тлі якого перший виглядає розумнішим і статнішим, а тому перебуває в ролі ватажка їхнього дуєту.

Не можна не згадати і про самого Піноккіо, який на ілюстраціях Густава Тенгрена мав дещо інакший вигляд, ніж у мультфільмі. Оскільки Тенгрен спирався на ескізи Френка та Оллі, хлопчик був схожий на справжню дерев'яну ляльку, але з дитячим обличчям. У нього ще не було великого чубчика, замість вохристого капелюха з червоним пером – звичайна біла шапка, біла сорочка без чорного жакету. Відтак, одяг в ілюстраціях набув більш холодної колірної палітри. Але головною відмінністю образу Тенгрена були дуже маленькі очі Піноккіо. Натомість у мультфільмі – очі великі та більш детально промальовані. І ця, на перший погляд незначна деталь, дає певну перевагу саме анімаційному образу Піноккіо, бо очі – це дзеркало душі, навіть у лялькового хлопчика.

До речі, деякі ілюстрації Густава Тенгрена навіть продавалися на аукціонах. Зокрема, виразна, але дещо моторошна, композиція із зображенням Піноккіо, замкненого в пташиній клітці, з тінями інших маріонеток, що загрозливо відбиваються на стіні. Цю оригінальну ілюстрацію купили у 2003 році. Також її цифрову версію і зараз можна придбати на сайті Alamy за двадцять доларів [11, 12]. Тенгрен детально відтворював історичних та міфологічних персонажів: західно-індійських піратів, перських каліфів, грецьких воїнів чи середньовічних лицарів. У цій галузі він досяг успіху в стилях одягу, прикрасах і розписі тканин у вражаючій гамі кольорів. Але найважливішим була людська особистість. Його найбільшою турботою було створення живих і виразних людей, кожного з власною статурою тіла й анатомією, чуттям і характером. Зробивши персонажів на своїх ілюстраціях такими реальними, він досяг ефекту правдивості дитячих казок. Протягом перших двадцяти років своєї кар'єри ілюстратором Тенгрен віддавав перевагу акварелі, яку він наносив поверх тонкої лінії чорнила. Ця процедура була звичайною для покоління художників, які працювали у рамках традиції «Золотого віку ілюстрації». А з початку сорокових років Густав Тенгрен перейшов до розпису темперою, що прискорило виробництво та дозволило вносити зміни [13].

А тепер варто розповісти про те, як з'явився остаточний варіант образу головного героя. Дісней не був вражений проробленою роботою над фільмом. Він відчув, що ніхто не може по-справжньому співчувати такому персонажу, і закликав до негайної зупинки виробництва. Американський художник та аніматор Фред Мур дещо змінив зовнішній вигляд персонажа, щоб зробити його більш привабливим, але Піноккіо так і залишався дерев'яною лялькою, без якоїсь родзинки. І тут з'явився молодий і перспективний аніматор Мілт Кал, який вважав, що Френк Томас, Оллі Джонстон і Фред Мур були «скоріше одержимі ідеєю, що цей хлопчик – дерев'яна маріонетка», і запропонував їм «забути, що він був маріонеткою, і отримати милого маленького хлопчика; ви завжди можете намалюйте дерев'яні з'єднання, а потім зробити з нього дерев'яну маріонетку» [10].

Ось так, завдяки зусиллям не однієї людини, а цілої команди, був створений образ Піноккіо, який вважається самим впізнаваним по всьому світу. Хоча у великій мірі цьому сприяла і сама Walt Disney Company, яка вже на той час була доволі популярна. Через це багато дітей вперше подивилися саме американський варіант казки Карло Коллоді 1940 року, а вже потім познайомилися з вітчизняним образом Буратіно від Леоніда Володимирського 1956 року.

Список літератури

1. https://mel.fm/zhizn/istorii/371258-leonid_vladimirski
2. <http://www.people.su/ua/23500>
3. <https://cameralabs.org/12458-illyustrator-roberto-innocenti>
4. <http://www.fairyroom.ru/?p=6055>
5. <https://www.biblio.com/book/nutcracker-hoffmann-e-illustrated-roberto-innocenti/d/1267264787>
6. <http://www.fairyroom.ru/?p=3435>
7. <https://www.livelib.ru/author/1052389-roberto-innocenti>
8. http://www.fairyroom.ru/?page_id=6246

9. <https://www.bonhams.com/zh-cn/auction/18245/lot/1238/a-gustaf-tenggren-preliminary-watercolor-from-pinocchio/>

10.

[https://en.wikipedia.org/wiki/Pinocchio_\(1940_film\)#CITEREFBarrier1999](https://en.wikipedia.org/wiki/Pinocchio_(1940_film)#CITEREFBarrier1999)

11. <https://comics.ha.com/itm/original-comic-art/paintings/gustaf-tenggren-original-storyboard-art-for-pinocchio-disney-1940-born-in-sweden-in-1896-gustaf-tenggren-had-establis/a/807-9665.s>

12. <https://www.alamy.com/stock-photo-auction-at-christies-23112012-london-united-kingdom-pinocchio-1940-51937970.html>

13. <http://www.gustaftenggren.com/tenggren/default.asp?inc=illustration>

HISTORICAL SCIENCES

UDC 94 (477) «1921/1929»

FEATURES OF CROP ROTATION FORMATION IN KHARKIV REGION DURING THE NEP YEARS (1921-1929): A HISTORICAL OVERVIEW

Olianych Valentyna Volodymyrivna

Doctor of Historical Sciences, Associate Professor

Olianych Larysa Volodymyrivna

Candidate of Historical Sciences, Associate Professor

Rudnik Denys Hennadiiovych

Candidate of Historical Sciences

Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy, Kharkiv, Ukraine

Abstract. The authors studied the process of land use in agriculture in Ukraine during the NEP period. The process of crop rotation in a historical context was identified in order to study important factors of the impact of Agriculture on society as a whole.

Keywords: NEP, crop rotation, Land community, peasant, agriculture

Introduction. The New Economic Policy in Ukraine had significant features in agriculture. New forms of management appeared, which certainly influenced such important technologies as crop rotation. The process of crop rotation is very important in the process of growing crops. Therefore, it is a significant task to study such important processes from the point of view of historical processes. In Kharkiv region, during the NEP years (1921-1928), thanks to new socio – economic processes, crops alternated for the purpose of intensive agricultural development. The issue of new economic policy is carefully discussed in different periods. At the present stage, we should recall the significant achievements of agricultural historians: Kalinichenko V. V. [1], Kulchitsky S. V.[2], Lazurenko V. M.[3], Marochko V. I.

[4], Sushko A. A.[5]. Research on agricultural history requires further study, so the authors continue to explore these important issues.

Aim. The authors refer to the history of the new economic policy (1921-1929), its Agricultural Relations, its crop rotation, regulation of economic problems, and so on. Carry out a historical review of the formation and significance of crop rotation in Kharkiv region during the new economic policy. To study the impact of crop rotation on the cultivation of agricultural crops and on agricultural relations, on social and food policy in this period. Review the historical realities of NEP in the context of some important economic tasks, such as agriculture, and draw parallels in the context of the present.

Materials and methods. In order to overcome the political and economic crisis, changes were taking place in the rural economy. The authors used the following research methods in the study. First of all, historical-comparative, statistical, historical-system, chronological, and actualization method. The agrarian transformations of the 20s influenced the forms of peasant land use. Unfortunately, land redistribution had a negative impact on the state of land use. The state tried to influence this situation, but there were errors, because the peasants cultivated the land carelessly. What is the place of crop rotation in obtaining positive results? First of all, crop rotation is a system of Agriculture that ensures the alternation of crops and vapors according to a certain plan. Alternation takes place on a specific field. Therefore, the Land Code has limited the time of land redistribution to three crop rotations [6]. The communal form of land use was more conservative. The community members divided the arable land as follows. Each field in the crop rotation was divided into parts, depending on the quality of the land, then into rut, which depended on the distance from the village. Of course, the peasants were well aware that the old forms of management hinder the development of Agriculture. Crop rotation is a fairly powerful tool that allows you to solve a number of economic problems. We considered the prospect of multi-field crop rotation, which opened up new prospects for farmers during the NEP period. Unfortunately, in the Kharkiv region, as well as in other regions, there were cases of non-compliance with crop

rotation. The reason was the lack of a sufficient number of working livestock among the poorer strata of the peasantry, as well as the lack of seeds, the lack of Organization of sales of row crops, and the shortcomings of the sowing crops themselves. It should be noted that these reasons gradually disappeared, as this issue was important in achieving high yields.

Results and discussion. Consequently, the introduction of multi-field crop rotations enabled peasant farms to develop progressively in obtaining high-quality results. The debatable is quite natural for researchers. Were there really no painful changes for the peasant? After all, with the introduction of public crop rotation, the role of the Land community in rural areas increased. Organization of public crop rotation, formation of agricultural equipment points, and other important tasks – these tasks could be performed by United land growers, i.e. the community. The peasants were forced to unite for positive changes. Some farms have already started using a six-field crop rotation: corn, potatoes, sunflower, winter wheat, oats, melons. The authors will study this undoubtedly interesting and important question in more detail in the future.

Conclusions. Thus, during the NEP period, farmers fought for their right to land, tried to be prudent owners, and grow high yields on Ukrainian lands. The crop rotation process is part of an important process in rural areas. The material shows that thanks to crop rotation, the Land of Kharkiv region during the NEP period retained and improved its capabilities. However, there were problems that needed to be solved. Thanks to the study of past historical experience, farmers fulfill their important issues and apply the latest technologies. Therefore, the experience of past times is invaluable for our contemporaries for the future of our children and our country.

References

1. Калініченко В.В. Селянське господарство в період непу. Х. 1997. 400 с.
2. Кульчицький С.В. Україна між двома війнами (1921-1939). К. 1999. 336 с.
3. Лазуренко В.М. Український фермер в добу непу. Ч. 2011. 346 с.

4. Марочко В.І. Українська селянська кооперація. Історико-теоретичний аспект (1861-1929 рр.) . К. 1995. 224 с.

5. Сушко О. Непмани: соціально-історичний тип приватних підприємств в УСРР (1921-1029) К., 2003. 96 с.

6. Підсумки весняного обслідування сільського господарства України в 1924 році./ Вибірковий перепис селянських господарств. // Статистика України. Серія 2. Харків, 1925. N59. XVIII; 273 с.

ІДЕЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ В ІСТОРИКО-ПОЛІТИЧНІЙ КОНЦЕПЦІЇ ДМИТРА ДОНЦОВА

Пивовар Сергій Федорович,
канд. іст. наук, професор
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна

Анотація: У статті досліджується ідея української державності як концептуальна засада історико-політичного доробку Дмитра Донцова. З'ясовано, що її квінтесенцією є оригінальна національна ідея – рефлексійне віддзеркалення ідейно-світоглядних переконань мислителя, що спиралися на теоретичну національну свідомість й імператив державної самостійності України. Доведено, що ідея української державності в творчості Д. Донцова пройшла певний шлях світоглядної еволюції, відповідним чином відобразившись на змісті його історичних і політичних праць, зокрема, обумовивши націоцентричне тлумачення ним історичних подій.

Ключові слова: Дмитро Донцов, історія, національна ідея, українська державність, концепція.

Актуальність. Творчість талановитого українського вченого, публіциста, політичного діяча, ідеолога націоналізму Дмитра Донцова (1883–1973) посідає особливе місце в історії вітчизняної політичної думки ХХ ст. Більшість його ідей і на сьогоднішній день залишаються актуальними, але не всі є достатньо вивченими. Так, ідея української державності, як концептуальна засада творчості Д. Донцова, розглядалась у значній кількості різних наукових праць, проте в контексті осмислення генези цієї ідеї в його історико-політичній концепції залишилася переважно поза увагою дослідників.

Мета статті – проаналізувати ідею української державності як концептуальну засаду історико-політичної концепції Д. Донцова.

Виклад основного матеріалу. Д. Донцов, якого інколи називають «батьком українського націоналізму», є одним з контроверсійних теоретиків вітчизняної політичної думки ХХ ст. Його ідеї сприймаються неоднозначно, що певною мірою пояснюється суперечливістю світоглядної еволюції мислителя. Незважаючи на те, що погляди Д. Донцова з плином часу зазнавали принципових змін, він завжди залишався послідовним прихильником української державницької ідеї.

У контексті дослідження генезису ідеї української державності в історико-політичній концепції Д. Донцова значний інтерес викликає його книга «Історія розвитку Української державної ідеї» [3], видана першим друком у 1917 р. На відміну від тогочасних українських лідерів, які орієнтувалися на здобуття для України автономії в складі «оновленої» федеративної Російської держави, Д. Донцов закликав до створення самостійної держави. У зазначеній праці він ретроспективно виклав еволюцію ідеї української державності, починаючи від середньовічних Київського й Галицько-Волинського князівств до періоду Першої світової війни. Екскурс в історію автор починає з XII ст., зазначаючи, що зруйнування Києва князем Андрієм у 1169 р. завдало Київській державі невиліковної рани, від якої вона під натиском монголів «мусила помалу розвалюватися», але надалі «українська державна ідея здійснилася в формі Галицько-Волинської держави». Проте зрештою вона «впала з тої самої причини, що й держава Володимира, – наголошує Д. Донцов. – Татарський натиск знищив самостійність і цієї держави...» [4, с. 8, 9].

У праці «Де шукати наших історичних традицій», виданій у 1939 р., коли знову вирішувалась історична доля України, Д. Донцов зазначає, що з 1320 р. «бере початок доба литовсько-руської держави, де наш елемент панував не лише культурно, релігійно й мовно, але й політично й військово» [1, с. 162]. Він був переконаний, що, незважаючи на перехід влади до династії князів Гедиміновичів, «литовське плем'я з часом мусило б поступитися гегемонією в

державі на користь українського народу», але цьому перешкодило об'єднання Литви та Польщі (1385). Оскільки в битві під Вількомиром (1435) «загинула майже вся українська аристократія», припинилися «в самім зародку українські правнодержавні змагання в Литві». Зрештою, «на руїнах української державної думки» було укладено Люблінську унію (1569), яка об'єднала три країни – Польщу, Литву й Україну. Але, як наголошує Д. Донцов, Україна не могла примиритися зі становищем «нової провінції польської держави», адже були «ще живі традиції її самостійності...» [4, с. 9]. На початку XVII ст., «коли козацтво відсунуло на другий план свої вузькокласові інтереси, а написало на своїм прапорі змагання за справу нації, коли Сагайдачний, Могила й інші, переймаючи роль колишніх київських князів, виступили в обороні церкви й цілої нації, коли в їх головах зарисувалася вже нова форма державницького твору, – її втілення в життя стало лише питанням часу» [1, с. 165].

Згідно з концепцією Д. Донцова, події середини XVII ст. і «раптово розвинена колосальна могутність нації – штовхнули вождів України на шлях боротьби за незалежну українську державу». У 1648 р. гетьману Б. Хмельницькому вдалося забезпечити «цілковите відпадання повстанських областей і кілька років пізніше (1654) утворення української республіки, яка в безупинних війнах на три фронти: проти Польщі, Московського царства й Криму зуміла зберегти свою незалежність протягом майже 100 років». Завдяки цьому «... на південнім сході Європи раптом постала нова державна одиниця, що хоч не була правильно визнана, але знайшла собі опертя в великій переможній армії». Д. Донцов кваліфікує тогочасну Україну як «нову християнську державу», що була визнана низкою держав, які «зразу зуміли належно оцінити все значення цього нового політичного фактору на сході Європи, який в політичних планах кожної з цих держав міг бути лише політичним». Отже, Україна «була втягнена в вир міжнародних конфліктів тогочасної Європи...», але для збереження незалежності «щойно посталої ще несконсолідованої (незорованої) держави бракувало міцного хребта». Зрештою, гетьман Хмельницький «уложив союзню умову з Московською

державою» і це було, на думку Д. Донцова, «добровільним з'єднанням двох незалежних держав на підставі реальної унії...». У зв'язку з цим, він наголошує, що Україна «ні в якому разі не з'єдналась з Москвою в одну державу»: «лише як сувора konieczність був прийнятий договір з Москвою...». Мислитель був переконаний, що від цього договору українці «намагалися увільнитися при першій нагоді», адже «занадто сильно зрослася українська нація з західною культурою, щоб із легким серцем кинутися в обійми азіатської деспотії». Зрештою, низка обставин призвела до розриву відносин з Московією. Так, звертаючи увагу на Віленське перемир'я (1656), Д. Донцов підкреслює, що «українці вбачали в цьому зламання своїх прав і пониження значення України як суверенної держави» [4, с. 9–10, 11, 15].

Цілком правомірно Д. Донцов високо оцінює Гадяцький договір (1658), який, на його думку, «творить величезний поступ в розвиткові української державної ідеї». Він наголошує, що «ідея руського Великого князівства» зародилася в нації, яка за 300 років до цього «втратила своє державне існування...» [4, с. 13].

Д. Донцов виправдовує намагання тих українських сил, які після поділу України в 1667 р. «спробували досягти здійснення своїх ідеалів» за допомогою Туреччини. Обидві сторони зійшлися «в державно-правній кваліфікації» договору, який не встановлював «ніякої васальної залежності України, але був лише обіцянкою помочі з боку одної держави другій...». Проблема полягала в тому, що «тиснена зі сходу й з заходу Україна не мала часу на вироблення викінченого до деталей проекту державного ладу, – зазначає Д. Донцов. – Але ідея української самостійності, що творила центральний пункт Дорошенкового підприємства, знову ясно відбивається в цьому союзі». Тривалі війни з Польщею й Московією, в які втягнулася Туреччина, «увінчалися спершу цілковитим успіхом, і вся Україна, яку Дорошенко зумів знову з'єднати, піднеслася до становища незалежної держави під номінальним протекторатом султана (1672)». У результаті «українська державна ідея святкувала свій найвищий тріумф...». Натомість зречення в 1699 р. Туреччиною «своєї цілі –

відновлення української держави» Д. Донцов кваліфікує як великий, хоча й не смертельний удар, «нанесений українській самостійницькій ідеї» [4, с. 14, 15].

Важливого значення у розвитку ідеї української державності Д. Донцов надає шведському вектору зовнішньої політики. Згідно з його концепцією, король Карл XII «сподівався, мабуть, ослабити російський натиск в напрямі до Балтійського моря через підпертя старих правно-державних домагань українців», а шведсько-український договір «мав на меті на довгі часи забезпечити державне існування України під протекторатом далекої Швеції...». Натомість поразка Карла XII й гетьмана І. Мазепи означала початок «нового розділу в історії української державної ідеї і України взагалі». «Надзвичайно важне місце в усьому розвитку української державної ідеї», на думку Д. Донцова, належить договору між Карлом XII і гетьманом П. Орликом (1710), оскільки він знаменує подальший «крок наперед в розумінні як змісту тої ідеї, так і суверенітету української держави». Крім того, мислитель звертає увагу на той факт, що «також був змодернізований внутрішній зміст української державної ідеї», зокрема, що «з цього часу в основу української конституції мав бути покладений парламентарний принцип» [4, с. 17].

Д. Донцов підкреслює, що, незважаючи на скасування російською царицею Катериною II залишків української державності, самостійницькі прагнення в Україні не згасали: «Українські іредентисти чекали лише на зручний момент в міжнародних відносинах, щоб таким чи іншим способом визволитися від тиранії». Водночас «ідея української держави дістає прихильників також поміж політиками Західної Європи». Насамперед Д. Донцов має на увазі, що «ідея української самостійності» наприкінці XVIII ст. перейшла «до німецького політичного світу», зацікавленого в забезпеченні «східноєвропейської рівноваги». Йдеться про поїздку до Берліна в 1791 р. В. Капніста, який звертався з запитанням до короля «чи він міг би допомогти... визволитися з московської тиранії». І хоча Пруссія «ще не була готова до розриву з Росією...», але, як зазначає Д. Донцов, «з цього часу ідея реставрації... України вже не зникла з... європейської політики» [4, с. 19, 20].

За концепцією Д. Донцова, рух декабристів в Україні «набрав яскраво зазначеного національно-українського характеру, і його мета була та сама, яку вже багато українських поколінь даремно намагалися досягти: політична незалежність їхньої держави». Найпопулярнішою формою цього руху були масонські ложі, зокрема, «таємне українське товариство під проводом Лукашевича, метою якого було здобуття української незалежності» [4, с. 21].

Д. Донцов доводить, що програмою Кирило-Мефодіївського товариства також була «боротьба за незалежність України, яка мала стояти, як вільна держава, в федеративних відносинах до інших слов'янських народів». Він підкреслював, що ідеали товариства – «значний поступ у розвиткові української політичної ідеології...», але вже в середині ХІХ ст. Україна «знову обернулася на мертву країну...», оскільки «політична система, що не полишала місця взагалі ні для якого духовного розвитку, загнала... українську державну ідею в тісне коло змовницьких ліг» [4, с. 21, 22].

Характерно, що Д. Донцов у своїх працях часто посилається на «батька» національного відродження Т. Шевченка, ідейні погляди якого дуже близькі мислителю. «Д. Донцов виокремив у філософії Т. Шевченка націотворчий стрижень, потрактувавши національну ідею поета як стратегему, як консолідуєуючий і єдино можливий чинник існування нації, – зазначає дослідниця В. Колкутіна. – Вибудовуючи струнку історіософську концепцію власного розуміння призначення України, її минулого й майбутнього, Д. Донцов розгорнуто репрезентував порушене Т. Шевченком екзистенційне для нації питання: бути чи не бути?» [4, с. 14].

Причину занепаду державницької ідеї Д. Донцов убачає в перероджені української еліти: «...Не географічне положення країни, не недемократичність держави козацької, а «змужичення» цієї касты через великі втрати її ліпших елементів на війні й через занечищення касты гіршим елементом (з нешляхетного металу), через... втрату прикмет провідної шляхетної верстви й через повільне засвоєння ідеалів верстви нижчої, черні, привело до упадку гетьманську державу» [1, с. 174].

Після Кримської війни постало «старе питання зменшення сили Росії...», а «між багатьма способами, що здавалися до цього придатними й були дискутовані в тодішньому політичному світові, знаходилася також і ідея вільної української держави». Д. Донцов має на увазі ті політичні сили Пруссії (представників «партії Бетман-Гольвега»), серед яких «була популярною ідея незалежної України...». Ці політики прагнули послаблення Росії й зменшення її території, в т. ч. за рахунок відокремлення України: «... партія ясно стреміла до відділення саме українських областей» [4, с. 22, 24].

Хоча «часи найзавзятішої боротьби української нації за свою самостійність відійшли в минувшину», але натомість «українське питання все ж було в цей час поставлене й зробилося предметом жвавого обміну думок між цілим рядом дипломатів і політиків, – зазначає Д. Донцов. – Це питання мусило з konieczністю супроводити кожній думці про обмеження могутності Росії». Обурення Німеччини прагненням Російської імперії зробити Болгарію «щаблем до Константинополя» (1887) «...знову викликало українське питання як предмет політичних міркувань». Інспірована О. Бісмарком стаття Гартмана «рекомендувала розбиття Росії й створення української держави, як застережний засіб, що мав нарешті увільнити Європу й Німеччину від важкого тягару царизму». Проект Бісмарка-Гартмана передбачав «створення Київського Королівства в басейні Дніпра й Прута, стверджує Д. Донцов. – Така Дніпрова держава, або Королівство Київське мала б... цілком достатню основу для політичної самостійності» [4, с. 24, 25, 26, 27].

Масовий рух початку ХХ ст. спричинив «значне зміцнення української національної свідомості в усіх верствах і роблячи знову домаганням життя на Вкраїні трохи примерккі українські самостійницькі думки». Передвоєнні роки «спричинилися до популяризації української державної ідеї більше, ніж сто років перед тим, – наголошує Д. Донцов. – ...Українське питання стало міжнародною проблемою», розв'язання якої залежало «від сили Австро-Угорщини й її союзника, з одного боку, Росії й її союзників, з другого». Натомість початок Першої світової війни, на думку Д. Донцова, завдав

«українській державній ідеї болючий удар, що з жахом і з глибоким жалем був відчутий в обох частинах України». Насамперед він мав на увазі, що «плани «Відня» – збудувати на руїнах Росії українську державу» наштовхнулися на прагнення Росії «видерти ґрунт з-під ніг української державної ідеї в Австрії...» [4, с. 28, 29, 31, 33].

Разом з тим, будучи соціалістом з характерним націоналістичним ухилом, Д. Донцов вже на початку Першої світової війни відчув тенденцію нової епохи до відвоювання т. зв. «неісторичними націями» права на власну державність. У статті «Енгельс, Маркс і Ляссаль про неісторичні нації» (1914), характеризуючи ставлення всіх трьох теоретиків до «неісторичних націй», як до «контрреволюційних» і «реакційних», історична місія яких – «загинути в революційній світовій бурі», Д. Донцов доводив, що життя засвідчило помилковість цих поглядів. Мислитель переконував, що «особливо ся помилка видна нам, сучасникам ХХ віку, котрий буде колись названий в історії «віком пробудження неісторичних націй» [2].

Характерно, що Д. Донцов пов'язував майбутнє української державності з поразкою Російської імперії й перемогою Австро-Угорщини та Німеччини у світовій війні: «Коли ж Росія буде побита, обидві середньоєвропейські імперії будуть змушені розв'язати нарешті українське питання... Цим історія представляє Австро-Угорщині й Німеччині прекрасне, величаве завдання історично-світового значення». Натомість, на думку Д. Донцова, Англія і Франція допомагали «цареві задавити свободу українського народу в Галичині й зміцнити свою силу в Європі...» [4, с. 40].

Як відомо, спроба забезпечити подібну модель геополітичного державного майбутнього України була здійснена у Бресті-Литовському, коли 9 лютого 1918 р. УНР і держави Четверного союзу підписали мирний договір. Але це була сепаратна угода, котра обумовила розрив України з майбутніми переможцями у Першій світовій війні – державами Антанти, що зрештою призвело до фатальних катастрофічних наслідків для українського народу [див. докладніше: 6].

Концепція Д. Донцова передбачала можливість практичної реалізації української державної ідеї. Зокрема, в 1917 р. він вважав, що «проблема самостійної України ближча, ніж коли-небудь до свого розв'язання» [4, с. 40]. Проте згодом Д. Донцов кваліфікував революційний період 1917–1920 рр. як добу, «коли отруйним квітом розцвів у нас бур'ян демократизму, масонерії й марксизму...», як роки «найбільшого занепаду українського національного духу» [1, с. 177]. Поразка у боротьбі за створення національної української держави в 1917–1921 рр., в якій Д. Донцов звинувачував «головних представників демократичної інтелігенції», змусила мислителя виробити підстави нового світогляду, обґрунтувати інше бачення перспектив української національної державності, пов'язуючи їх з тенденціями розвитку тогочасної Європи. Цю проблему він розглядав у контексті поєднання трьох елементів держави: території, населення, влади. Однак розуміння сутнісного наповнення цих складників відзначалося глибою оригінальністю [див. докладніше: 7, с. 197–200]. У цьому зв'язку очевидно можна погодитися з В. Колкутіною, яка стверджує, що «ідеї мислителя у своїй основі були пронизані історизмом та традиціоналізмом, згідно з яким народові потрібно було повернути все, чого його позбавили, – етнонаціональну ідентичність, політичні права й незалежність» [5, с. 14].

Висновки. Отже, Д. Донцов зробив значний внесок у дослідження генези української державницької ідеї. Будучи концептуальною засадою його історико-політичного доробку, вона пройшла певний шлях світоглядної еволюції, що відповідним чином відобразилося на змісті праць мислителя. Її основа – оригінальна національна ідея, яка є рефлексійним відображенням ідейно-світоглядних переконань Д. Донцова, що спиралися на високий рівень його теоретичної національної свідомості й імператив державної самостійності України. Водночас, переконання в тому, що в своїх працях він спирається на національно-державницький традиціоналізм українського народу, обумовила націоцентричну позицію Д. Донцова і, відповідно, тенденційність тлумачення ним історії.

Будучи теоретиком боротьби української нації, Д. Донцов окреслював ідеал нової суспільності, доводив можливість реалізації української державницької ідеї. Певною мірою це сприяло позбавленню українського народу комплексу меншовартості, надавало йому чіткий державно-політичний ідеал. Концептуальні положення вчення Д. Донцова не втратили свого теоретичного і практичного значення. Вони відображаються в програмах політичних партій і рухів, що свідчить про певну спадкоємність ідей мислителя, їх теоретичне й ідеологічне використання в сучасних умовах. Насамперед це стосується антиросійських тенденцій його історико-політичної концепції. Адже, Д. Донцов вважав Росію екзистенційним ворогом України, що нині робить його ідеї особливо актуальними.

Використані джерела та література

1. Донцов Д. Де шукати наших історичних традицій. Дух нашої держави. – К.: МАУП, 2005. – 568 с.
2. Донцов Дм. Енгельс, Маркс і Ляссаль про неісторичні нації. – Київ: «Серп і молот», 1918. – 59 с.
3. Донцов Д. Історія розвитку Української державної ідеї. – Вінниця: Друкарня городського самоврядування, 1917.
4. Донцов Д. Історія розвитку української державної ідеї. – К.: «Знання», 1991. – 48 с.
5. Колкутіна В. Ідея державності як концептуальна засада публіцистики Дмитра Донцова // Вісник Львівського університету. Серія «Журналістика». – 2019. – Вип. 46. – С. 12–18.
6. Пивовар С. Берестейський мирний договір з погляду історичної ретроспективи // Київські історичні студії. – 2018. – № 1 (6). – С. 12–19.
7. Пивовар С., Шліхта І. Михайло Грушевський і Дмитро Донцов про перспективи української державності (спроба історико-порівняльного аналізу) // Михайло Грушевський – науковець і політик у контексті сучасності. – К.: Українська Видавнича Спілка, 2002. – С. 193–201.

LITERATURE

UDC 821.111

DEFINITION OF ENDYMIONADE

Fomina Liudmyla Vyacheslavivna

Candidate of Philological Sciences, PhD, Associate Professor
Dnipro University of Technology, Ukraine

Abstract: The artistic peculiarities of the transformation of mythological plot about Endymion in the works by Keats, Hugh Donald Barclay, Oscar Wilde, Stephen Phillips are investigated. Distinguished features of each literary version are studied to describe peculiarities of English Endymionade and general one. Comparative historical analysis of the neomyths and analytical methods are used. Both Barclay's and Wilde's versions create an alternative fate of Endymion in the Victorian society. Keats' neomyth is a romantic art illustration. Phillips's version is an attempt to revive the ancient Greek original myth in details to acquaint with the ancient human values. The features of the versions in the context of the diachronic and synchronic approaches are researched.

Key words: Myth, Endymionade, Definition, Endymion, the Goddess of the Moon, Interpretation, Romanticism, Aestheticism, Neomythologism, Neoclassicism.

Unlike Robinsonade, Faustiana, Donquixism, Orphism the definition of Endymionade has not been given yet despite the keen interest in neomyths based on the Greek myth about Endymion [1-8]. The aim of the present article is to fill this gap. To define this literary universal it is necessary to research motive and features of traditional ancient plot about Endymion. Studies of poetic versions written by John Keats [9], Donald Hugh Barclay[10], Oscar Wilde[11], Stephen Phillips [12] allow us to identify and describe peculiarities of the English Endymionade and general one. Comparative stylistic analysis of the poetic material and analytical method are used.

Granted, the neomyth devoted to Endymion always implies a reflection of the author's modern reality in the artistic form through the prism of such philosophical and aesthetic values as beauty, love, immortality, nevertheless the English literary Endymionade can be considered an artistic illustration of Umberto Eco's opinion that the idea of beauty changes not only depending on the historical era, but even within the same era, even within the same country, different aesthetic ideals can exist [13, p. 361]. According to the ancient protoplot, Endymion is only as a symbol of an external beauty. The humanistic orientation of Elizabethan works, interest in the spiritual world of the characters reveals their inner beauty. As for Keats' work, Endymion and his beloved goddess Lady Moon represent an ideal perfection - they are beautiful both physically and spiritually.

In the Victorian era, the artistic representation of the aesthetic category of beauty demonstrates its social reevaluation. Firstly, the Victorian writers emphasize the discrepancy between the external beauty and the spiritual world of main characters. The beauty of Wilde's Endymion and Barclay's goddess Lady Moon loses correlation with their moral qualities. The selfishness of both is expressed by the cult of their sexual desires. Satisfying their physical needs, they forget about their recent passion.

The material benefit as a priority goal in the Victorian society is embodied in Barclay's poem, when the goddess Lady Moon prefers a luxurious and immortal life in the heavens to an earthly existence with a poor shepherd Endymion. On one side of the scales the reader sees well-being, on the other there is a romance of love. The Victorian character has chosen the first without any hesitation.

The concept of antique beauty in Phillips' neoclassical interpretation is opposed to the Victorian pragmatism. The poet admires the beauty of the world, nature, and the human body. Phillips pays special attention to spiritual values. Depicting beauty of family relationships, sincerity of feelings, selfless love, the writer unwittingly expands the semantic potential of the concept of beauty, which is reflected in the English Endymionade of the 19th century.

Keats and Phillips are united by their artistic representation of harmony of external and internal beauty and the highest degree of its development that is «Perfection». Their characters are at the example of spiritual and physical beauty. Wilde and Barclay turn to the category of «Ugliness» as the antipode of «Perfection». Their characters make suffer, and their selfishness and cynicism become the cause of shepherd's suicide. Wilde's Endymion and Barclay's goddess Lady Moon are negative images created by the Victorian era, which expose the problem of moral degradation in the society.

The concepts of beauty and love are closely connected and determined by each other in the literary versions of the ancient myth. Thus, the harmony of a romantic love relationships in Keats' work, self-sacrifice in the name of love and the idyll of family life in Phillips's poem are identified with the beauty of human relationships.

Wilde's poem shows the metamorphoses of love. First of all, the reader is intrigued by the love triangle, which allows the poet to depict a whole palette of feelings (jealousy, bitterness of loss, selfishness, love). At the same time, Wilde resorts to contrast: the separation of former lovers ↔ the meeting of Endymion and the goddess Lady Moon; suffering of left sweetheart ↔ a happy love of a new couple; non-traditional sexual orientation ↔ traditional one. Through the prism of myth the English writer demonstrates the multifacetedness, complexity, contradictions and sensual will of the world of love, thereby denying the puritanical model of love relationships in the Victorian society, mainly built on the interests of profit and pragmatism. A similar point of view condemning cynicism and material interest in relationships between people can be seen in Barclay's poem. Two types of love are contrasted there:

- self-interested and selfish goddess Lady-Moon, who, having enjoyed the pleasures of love with a handsome young man, leaves him and returns to her usual world of well-being;
- a sincere devotion of the romantic character Endymion, who dies confronting with the pragmatism of Victorian society.

Thus, the world of beauty and love in the studied literary versions of the Endymion myth is a special mirror, that reflects the features of the social, spiritual, and aesthetic development of England in the 19th century.

From the point of view of axiology the Endimionade motif is of a great importance and connected with the philosophical question of **immortality**. Literary interpretations of the myth about Endymion offer several artistic ways to understand the problem of an eternal life.

Immortality is a privilege of the inhabitants of Olympus, and a mortal man can receive immortality only as a gift, for example, Barclay's Endymion.

A similar utopian picture of a happy eternal life filled with love and fortune crowns Keats's poem. His epilogue is distinguished by romantic idealism.

A completely different perception of immortality is in the interpretation suggested by Phillips. His Endymion is doomed to social isolation. Endymion's eternal sleep in a distant cave is the character's conscious rejection of human life for his love to the goddess Lady Moon.

As for Wilde's interpretation, the motif of immortality is considered from his position of Aestheticism, from the perception of the image of Endymion as an immortal standard of beauty.

It is quite obvious that the poetic versions of the myth about Endymion not only differ in axiological multifacetedness, but they are also determined by the requirements of literary trend and creative method. Philosophical-aesthetic and actually artistic "canons" influencing the context of a certain culture determine the nature of the transformation of event-content dominants of well-known material. The experience of a new era suggests a new reading of the myth. Greek material about Endymion, which contains the philosophical and aesthetic views of ancient society, has been reborn and reinterpreted in the XIX century in the context of Romanticism, Neoclassicism, Aestheticism and Neomythologism. The plot of the neomyths about Endymion is known for a number of characteristic features that must be differentiated into several groups.

Integral features that are characteristic of all traditional plots, including Endymionade.

We will define and systematize the differential or distinguishing features of the traditional story about Endymion in the context of its literary versions. Among them, we distinguish two subgroups:

1. From the point of view of the diachronic aspect, following general differential features that determine the specificity of the traditional plot of all known endymionades in various national literatures are characterized by:

➤ The universality of the traditional plot about Endymion is based on the axiological triad "BEAUTY - LOVE - IMMORTALITY". It reflects universal human values which are relevant for all socio-historical formations.

➤ A steady interest in this mythological plot is in demand in all cultural and historical eras of various national literatures and cultures. The *activity* of this traditional model, its natural adaptation to the requirements of the non-national context-ipients in various national literatures is obvious: English (John Lilly, Michael Drayton, John Keats, Thomas Hood, Hugh Donald Barclay, Oscar Wilde, Stephen Phillips, Benjamin Disraeli, Matthew Skelton), American (Henry Beck Haste, Charles Godfrey Leland, Henry Wadsworth Longfellow, Di Piero, Dan Simmons), German (Christoph Martin Wieland, Wilhelm Caroni, Karl Weichselbaumer), French (Bernard Le Beauvier de Fontenelle), Russian (O. I. Polezhaev, A. A. Fet), Ukrainian (V. I. Pashchenko, N. I. Pashchenko) and others. Thus, Endymion is an image of the world literature.

➤ The endymionade motif is distinguished by its repetition that means a constant appeal to the myth about Endymion from ancient times till the present. One of the last literary versions about Endymion was created a few years ago. Thus, in 2009, the American poet Di Piero (born in 1945) offered his "Endymion". The world endymionade is being constantly replenished. The number of literary interpretations of the myth about Endymion is increasing not only due to the writing of new works by modern writers, but also owing to the digitization in the electronic library of "old", previously written receptions of the myth, but recently discovered in the library

repositories. As usual they are often available in a single copy. Thus, thanks to the efforts of researchers, unknown works are being digitized, which replenish the ranks of the literary endymionade, for example: on August 3, 2006, Oxford University published a version of the myth about Endymion written by J. A. Coupland ("Paris and Helen: and Endymion", 1883) in the Internet library), and on May 18, 2012, the University of Minnesota (USA) published an interpretation of the myth belonged to V. Heidenstam (Verner von Heidenstam "Endymion: Roman", 1889). Also in 2012, Nabu Press (USA) published a comedy written by M. Warren ("Endymion: A Comedy in Three Acts", 1909) and others.

➤ Recognition. Despite the variety of forms of new interpretations of this mythological material the factor of recognition of this traditional plot according to the axiological triad "BEAUTY - LOVE - IMMORTALITY" is always preserved in all versions, which reflect and define the event-content aspect of the relationships of main characters: Endymion and his beloved Lady-Moon.

➤ Openness (A. E. Nyamtsu`s term [14, p. 13]) . According to its substantive significance, any traditional plot, including the myth about Endymion, is an open artistic system, which involves the process of constant expansion and complication of main characters' features. As a result, their archetypal constants are significantly reinterpreted and the author offers a new version of familiar image of Endymion: Lille`s court knight [15] or Drayton`s shepherd [16] acquaint us with the Elizabethan era; Barclay's poor shepherd embodies the features of the poorest strata of English society in the 19th century; Wilde's bisexual lover challenges the Victorian morality; a political figure of Disraeli`s novel "Endymion" [17], a bodyguard of Aeneas in a science fiction novel created by Dan Simmons, etc.

➤ The popularity of the ancient plot in different types of world art: music, sculpture, cinematography, as well as in sciences (astronomy, entomology), commerce. The name of Endymion is known to have been given to the ship, island, star, perfume etc.

2. From the point of view of the **synchronic aspect**, following specific differential features, oriented to the English endymionade based on specific national-historical situation of the 19th century England are known:

➤ Literary interpretations of English poetical endymionade of the 19th century are represented by Keats, Hood, Wilde, Barclay, Phillips, whose works belong to various literary trends (Romanticism, Aestheticism, Neoclassicism etc.).

➤ Heredity. Literary versions of the myth about Endymion vividly demonstrate the stages of development and functioning of specific traditional mythological material in English literature. Thus, the Elizabethan interpretations of Lilly and Drayton influenced the prevalence of the love dominant in the Endymionade and gave impetus to the modernization of the ancient material. It was Drayton's version of the transformation of the myth that became the source of inspiration for the creation of Keats' romantic poem. And then the Keats' version served as artistic material for overemphasis in Barclay's poem. Interdependence of interpretations and successive reproduction of axiological values in literary versions are present.

➤ Relevance. Thus, the mythological material about Endymion retains its potential relevance for centuries and it is constantly "extracted" from the general cultural memory in order to understand the general in the context of a specific national-historical one. The literary variants of the 19th century English endymionade that we have studied allow us to reflect the philosophical and aesthetic views of Romanticism (Keats) and the Victorian era trends (Wilde, Barclay, Phillips).

➤ The variety of methods of reception of the ancient myth (romantic interpretation, parody and apocryphal continuation, apocrypha, restoration of the myth with additional elements) and forms of intertextuality (reminiscences, inheritance of episodes, images, allusions, the fabled topos of the ancient myth about Endymion, reactualization of the classical text). All types of interpretations correspond to the author's style and literary trend.

➤ Variety of ways of reproducing reality: escape from reality into the romantic world of dreams (Keats); critical rethinking of the spiritual values of the

Victorian society and its morality (Wilde); criticism of the degradation of the Victorian morality (Barclay); opposition of ancient ideals to modern ones (Phillips).

➤ Creation of moral and psychological images of representatives of English society of the 19th century.

➤ Evolution of the image of the main character. We have observed a qualitative semantic complication of the image. For a long time, according to the mythological image, Endymion was associated only with a sleeping young guy of an indescribable beauty. As for the versions of Keats, Wilde, Endymion has an active life position.

➤ The rich stylistic potential of the versions of the ancient myth is of great importance. Each interpretation is a unique literary work with its peculiar author's style and language.

The number of signs that determine the specifics of the traditional plot about Endymion is different, as they are constantly refined and replenished in connection with the expansion of the research base and the appearance of new literary interpretations of the ancient myth.

The set of all the mentioned above complementary features constitutes the originality of the traditional plot of the literary English endymionade of the 19th century. Hence, the following conclusions can be drawn:

Thus, the English poetic Endymionade of the 19th century is an integral part of the world literary endymionade, which is distinguished by the national-historical features of the reception of the ancient myth about Endymion. *Literary Endymionade* in general is defined as all known interpretations of the ancient Greek myth about Endymion, which differ in the variety of reproduction forms of ancient material and according to the structures of independent versions of an active traditional plot, which reproduce the author's artistic understanding of his reality through the prism of such philosophical and aesthetic categories as beauty, love, immortality.

This research is believed to open new aspects for further consideration of Endymionade.

Bibliography

1. Agapiou N. Endymion au carrefour. La fortune littéraire et artistique du mythe d'Endymion à l'aube de l'ère moderne. *Ikonographische Repertorien zur Rezeption des antiken Mythos in Europa*, Beiheft IV/ Natalia Agapiou . — Berlin: Gebr. Mann Verlag, 2005. — 286 p.
2. Фоміна Л. В. Своєрідність інтерпретації міфу про Ендіміона в англійській поезії XIX ст.(Автореферат дис на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук) Дніпропетровськ : Адверта, 2014. — 20 с.
3. Фоміна Л. В. Ендіміонада в англійській поезії XIX ст. і її витoki / Дніпропетровськ : Адверта, 2014. — 144 с.
4. Fomina, L.V. (2013). Neomyths about Endymion in the Victorian poetry / *Middle East Journal of Scientific Research*. — 2013. — Volume 15 Number (5). — P. 613—617.
5. Fomina, L. V. (2018). A psychological motif for the popularity of a myth about Endymion and the Ukrainian translations of the literary endymionade *Psychological Review* 6(2) November,2018. Volume 125. Pp.1127-1135.
6. Fomina, L. V. (2018). Peculiarities of Wilde`s poem “Endymion (For Music)” in the context of Aestheticism and difficulties of translation into Ukrainian. *Language and Literature*, Issue 4 (3), (November), Volume 27. Poetics and Linguistics Association and SAGE Publications, pp.759-767.
7. Fomina, L. V. (2018). Literary duel: Barclay vs. Keats in the context of the translation of a little-known poem. *Humanitarian and Socio-Economic Sciences*, (8), pp. 8-13.
8. Fomina, L. V. (2018). The novelty of John Lilly`s play “Endymion” and translation difficulties of Euphuistic style. — *Academy Journal*. 7(9), 2018: Retrieved from file:///C:/Users/Admin/Downloads/ACADEMY-7-aug-18.pdf;
9. Keats J. Endymion / Keats` Poetry: 4 Books. *The Poetry of John Keats: Lamia, Endymion, Poems 1817 and Poems 1820* / J. Keats; ed. Jim Manis. — The Pennsylvania State University: A Penn State Electronic Classics Series Publication , 2010. — P. 27–144.

10. Barclay H. D. The boy who cried for the Moon / Hugh Donald Barclay // Orpheus and Eurydice, Endymion and other poems. — London : Printed by Vincent Brooks. Hardwicke & Bogue ,1877. — P. 35–60.
11. The Complete Works of Oscar Wilde. Poems and Poems in Prose. — Volume I . — New York: Oxford University Press, 2000. — P. 69 –70
12. Phillips S. Endymion. New Poems / S. Phillips. — London – New York: The Bodley Head John Lane Company,1908. — P.1 – 16.
13. Эко У. История красоты / Умберто Эко; перевод с итал. А. А. Сабашниковой. — М. : СЛОВО/SLOVO, 2007. — 440 с.
14. Нямцу А. Е. Миф. Легенда. Литература (теоретические аспекты функционирования): Монография. — Черновцы: «Рута», 2007. — 520 с.
15. The Plays of John Lyly. — Manchester University Press, 1996. — 205 p.
16. Drayton M. Endymion & Phoebe: Ideas Latmus / M. Drayton // Poems / John Payne Collier, editor. — Roxburghe Club (Volume 74). — London : J. B.Nichols and sons, 1856 — P. 192–227
17. The Works of Benjamin Disraeli: Endymion, V. 1 / Edmund Gosse, Robert Arnot. — Nabu Press , 2010. — 442 p.

**АТРОФІЯ ТА ГІПЕРТРОФІЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ПОЧУТТІВ У
ПСИХОЛОГІЧНІЙ ТЕТРАЛОГІЇ С. ПРОЦЮКА**

Мельнійчук Владислав Васильович

аспірант IV року навчання

Житомирський державний університет імені Івана Франка

м. Житомир, Україна

Анотація: У статті розглянуто особливості вираження рис української духовності в романному світі С. Процюка. Серед них окреслено поняття атрофії та гіпертрофії національних почуттів та їх вираження в героїв психологічної тетралогії. Проаналізовані ситуації та сцени розтлумачено як несвідому частину психіки українського громадянина – персонажа прози письменника.

Ключові слова: атрофія, гіпертрофія, ментальність, національна «хвороба», несвідоме, психіка.

Степан Процюк – представник сучасної української літератури, автор прозових та поетичних творінь, засновник психобіографічного роману. Творчість письменника викликає контрверсійність серед критиків: одні її сприймають, в той час як інші відкидають її через відсутність потрібних художніх рис. Вказана розбіжність актуалізує вивчення романного світу митця. Дослідники характеризують художню прозу письменника як психологічну, екзистенційну, націоналістичну, соціальну, романтичну. Серед зазначених рис важливим поряд із психологізмом виступає саме національне наповнення прозового доробку. Особливого вираження це набуває у психологічній тетралогії письменника, до якої ввійшли романи «Інфекція», «Жертвопринесення», «Тотем», «Руйнування ляльки». Вивченням національного елемента в творчому доробку автора займались О. Юрчук, Х. Букатчук, О. Соловей, Б. Пастух, Є. Баран та інші, проте їх наукові розвідки не відображають питання національної психології повною мірою.

В аналізованих романах бачимо якою зраненою постає психологія української людини. На думку О. Квасниці, проза митця – це «карта пізнання української ментальності, карта травматичного досвіду людини і нації в цілому» [1]. Присутність такого травматизму спричиняє появу особливих психологічних станів, які дослідниця української культури Г. Лозко розуміє як атрофію або ж гіпертрофію національних почуттів [2]. Під атрофією розуміємо відсутність свого національного образу, байдужість до оточення, до держави, до політики, до всього, що знаходиться поза межами приватних інтересів. Перевага в цьому випадку віддається власним егоцентричним інтересам громадянина. Гіпертрофія прочитується як протилежний до описаного процес: держава та те, що в ній відбуваються, займають панівне місце у свідомості людини.

Розглядаючи зазначені «хвороби» національної свідомості в художньому світі С. Процюка, елемент атрофії виступає досить яскраво у переважній більшості персонажів, в той час як елемент гіпертрофії виражений зрідка. Серед героїв, що мають незрозумілі почуття до своєї малої батьківщини, Остап Кисільчук з роману «Інфекція». Як зазначає Л. Скорина, герой «обирає матеріальне, ігноруючи при цьому духовне та національне. Зрада національних інтересів – понадчасова проблема українства» [3]. Відмова від свого сільського місця народження та присвячення свого життя місту для Кисільчука не викликає жодного вагання. Прагматичність Остапа виражається в його думках: «Хто біля корита, той натужно не підвискує! Етика й мораль зводиться до боротьби за місце біля годівниці! І не було такої соціальної сфери, куди не проник би вульгарний вірус розтління» [4, с. 87]. Поява таких думок у сина вчителів спричинена не тільки сімейним вихованням, оскільки, читаючи про шкільні роки героя, знаходимо гармонійні відносини з оточенням, а й із середовищем, в яке потрапляє хлопець у Києві. Після внутрішньої переоцінки цінностей персонаж набуває рис «нового» українця. Кисільчук переходить на російську мову («Всі бесіди на общепонятном» [4, с. 94]), забуває про матір та батька («Батьків від тієї свайби так і не бачив» [4, с. 162]), асимілюється із

міським середовищем, протиставляючи себе своїм рідним («<...> хіба предки розуміють, що час – це гроші» [4, с. 162]). Окреслені дії героя виражають дещо глибші підвалини, з якими стикається кожен українець, який вражений атрофією національних почуттів. На думку Г. Лозко, причинами такої хвороби є нівеляція психології сільських жителів, що збільшують чисельність міст [2, с. 100]. Коли Остап потрапляє до міста, його укорінені риси поведінки, виражені в мові, культурі, починають зникати, що спричиняє болісні відчуття. Свідченням цього є випадок, коли Ірен розповідає про українську мову, котра є, на її думку, недорозвинутою («Щось кольнуло тоді Кисільчука (зліва? біля серця?)» [4, с. 94]). Перші вияви власного комплексу меншовартості, почуття невпевненості та бажання «відповідати» своїй обраниці беруть гору над особистими переконаннями.

Якщо у Остапа Кисільчука простежується етапність «захворювання», то в інших героїв знаходимо лише результати вказаної хвороби. Мінімізованою постає важливість рідної декотрим персонажам української землі, але трапляється сприйняття її як чогось проклятого, ненависного. У київського мешканця Сави Чорнокрила країна постає «як бермудський трикутник, що ковтає енергію та віру, серця й радість, провокуючи лише застаріле галюциногенне видиво співучої беззахисної дівчини» [4, с. 21]. Близький до цього опис читаємо у романі «Жертвопринесення», де Максим Іщенко аргументує свою поетичну неспроможність, бо «ця земля пропахла невинною кров'ю. Бо на цій землі ужинається сатанинський урожай, і навіть мова цієї землі гине й вичахає, немов брезкла стара паралітичка» [4, с. 253]. Микита із роману «Тотем» знаходить, що його «Україна перебуває у такому часовому поясі, де в десятки разів пришвидшується дія підставових інстинктів, і людина, залишена на поталу хроносу, який застосовує на цій території збочені експерименти [4, с. 253]. Іван Сороченко, сприймає як «територію над якою нависло якесь прокляття похмурих стародавніх богів, містика вічних невдач» [5, с. 126]. Ненависне та подекуди хворобливе трактування героями своєї батьківщини спричинене впливом національної «хвороби». С. Процюк,

коментуючи такі сцени, розкриває підтекст існування своїх героїв: «Коли нема, даруйте пафос, синівської любові до тієї недолюбленої Вітчизни із однією з найважчих світових історій, то звідки візьметься добробут?» [1]. Критикуючи психологію сучасного громадянина нашої держави, свого літературного персонажа, у своїх романах, автор намагається викликати неповагу та презирство до такого типу людини. Як зазначають критики, в такий спосіб митець намагається «вилікувати» цю атрофовану національну свідомість нашого суспільства задля кращого майбутнього.

Діагнозом атрофії маркується й мовне питання: С. Процюк вдається до розкриття важливості цього саме в ті моменти, в котрі вирішується щось важливе у житті персонажів. Наприклад, народження дитини у Сави, коли герой приходить до медичної установи: «Сава зловився на гадці, що говорив із фармацевтом та гінекологом по-російськи» [4, с. 60]. Проблиски лінгвістично хворого суспільства лякають Назара, коли той перший раз з'являється у Києві: «Скрізь чужинська мова <...>» [4, с. 48]. Запис на радіорозмову Максима Іщенка відбувається жінкою, котра відразу переходить на «штучну українську» [4, с. 185]. Кількома сторінками далі знаходимо підсумки поетових шукань, де констатується думка про українську мову: «скрізь гидують нею, зневажають і топчуть. І любити відкинуте на задвірки може хіба хворий чи збоченець» [4, с. 194]. Поряд із цими сценами читаємо слова Остапа Кисільчука про свій книжковий бізнес, про те, що україномовність не принесе йому прибутковості. Близьке письменникові суспільство несе свою прагматичну ідею: «Нам не потрібні міражі, а реальна шахтарська чи заводська зарплата» [4, с. 194]. Відсутність єдності у громадському житті досить часто протиставляє творчу особистість переважаючій у своїй лінгвомімікрії масі. Це випадки Кирила Орленка, Максима Іщенка, котрі намагаються нести справжнє, українське, яке не є зрозумілим для їх сучасників. Зображення таких протиставлень, підтекст засудження українця за його атрофовані національні почуття, комплексу меншовартості увиразнюються словами самого письменника: «Байдужість і крайній егоцентризм ще ніколи не приносили розквіту <...> А з любові й

відчуття особистої причетності починається реальне творення країни наших мрій та сподівань» [1]. Ще однією із можливих цілей, котрі переслідує С. Процюк, є підштовхнути суспільство подолати залишки пострадянської системи та почати будівництво суверенної держави.

Характерним у наведених прикладах є застосування російської мови саме в державних установах – лікарнях, радіо, книжкових магазинах, університетах. Ці заклади є першими джерелами, оскільки були та залишаються соціальними центрами для великої кількості людей. Такі державні місця виражають наслідки антиукраїнської політики (московської, російської, советської) протягом тривалого часу [2], що вплинуло на розвиток українського національного елементу свідомості. На противагу атрофії, котра є масовою у романному світі письменника, виступають одиничні випадки гіпертрофії, що сприймається як скривджена та неважлива рефлексія – випадок Миколи Васильовича Лоб'юка. За чоловічим образом знаходимо можливий натяк на батька письменника, котрий також був в'язнем комуністичного режиму. Сміливий вияв мужності та незламності своїх проукраїнських поглядів призвів Миколу до розлуки із рідною домівкою та родиною, тяжких допитів та знущань. Згадуючи своїх однодумців, Лоб'юк описує людей, котрі, як і він, «<...> не боялись нічого, вишкір у очі смерті, українські самураї, підпільні герої, люди, зіткані із чистого екстракту ідеї» [4, с. 24]. Зараз ці герої випромінюють світло української свободи. Посттравматичний стан, який захоплює героя, не звільняє його від побаченого та пережитого – у чоловіка розвивається всезагальний страх. Саме тому елемент гіпертрофії національної свідомості виглядає покараним та скривдженим, адже письменник демонструє читачеві страждання за цей, раніше виявлений у словах та вчинках, елемент. Микола страждає неврозом. Газетні статті про русифікацію і етноцид, несучи на меті пробудження національної ідеї, відразу вказують батькові Іванки про «останній етап чекістської боротьби із залишками інакомислячих» [4, с. 27]. Цей страх згодом виливається у виховання доньки: «Іванка чула змалих років, що мусить бути обережною, постійно носити жовтенятську зірку, піонерський галстук, комсомольський

значок» [4, с. 26]. Такі перестороги посилюють формування у доньки зменшеної національної ідентичності та самовираження. Травматичний досвід, на думку Г. Лозко, стає причиною атрофії національної психіки та свідомості [2]. У майбутньому простежуємо це у поведінці героїні: дівчина боялася зустрічатися із Савою, оскільки сприйняла його як «чекіста», котрий перебуває на завданні. Дочка Лоб'юка уникає інших людей, щоби не спілкуватися із ними, щоби не виражати свої громадянські погляди.

Досліджені тексти та герої, відображаючи авторське несвідоме, демонструють присутність атрофії та гіпертрофії національних почуттів. При зіставленні рис та передумов до виникнення хвороб української психіки з художніми образами в романній тетралогії виявлено, що героєві С. Процюка притаманна атрофія національних почуттів, а гіпертрофія, якщо і присутня, то зображена як покарана чи скривджена. Це поглиблює соціальні підтексти романів та пояснює поведінку сучасного суспільства. Одним із таких підтекстів виступає заклик до подолання соціальної неусвідомленості та травматичних наслідків попереднього століття українським народом.

Список літератури

1. Квасниця О. Степан Процюк: «письменництво – це домівка для моєї душі». URL: <https://lysty.net.ua/prociuks/> (дата доступу: 18.07.2022).
2. Лозко Г.С. Українське народознавство. Київ: Мандрівець, 2011. 512 с.
3. Скорина Л. Замовляння зачаклованого лабіринту. URL: <http://bukvoid.com.ua/events/presentation/2012/09/02/113624.html> (дата звернення: 18.07.2022).
4. Процюк С. Інфекція. Жертвопринесення. Тотем. Івано-Франківськ: Тіповіт, 2012. 562 с.
5. Процюк С. Руйнування ляльки. Брустурів: Дискурсус, 2018. 248 с.

PHILOLOGICAL SCIENCES

УДК 811.161.2'0 + 811.161.1'0

О. С. МЕЛЬНИЧУК ПРО ПРИНЦИПИ ЛІНГВІСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Глущенко Володимир Андрійович
доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри
германської та слов'янської філології,
Донбаський державний педагогічний університет,
Слов'янськ, Україна

АНОТАЦІЯ

Значну увагу в студіях О. С. Мельничука, провідного спеціаліста в царині методології мовознавства, приділено принципам лінгвістичного дослідження. На перший план О. С. Мельничук висував принцип загального зв'язку явищ. При цьому предметом мовознавства виступають зв'язки мови із суспільством; міжмовна взаємодія; зв'язки між мовними рівнями та елементами мови в їхніх межах; взаємозв'язки психологічної та фізіологічної сторін мовленнєвої діяльності; зв'язок мови з технічними засобами.

Аналіз цих зв'язків спричинив висновок українського мовознавця про те, що принцип загального зв'язку явищ лежить в основі принципу системності в лінгвістиці.

Значну увагу О. С. Мельничук приділяв і принципам історизму й причиновості, підкреслюючи, зокрема, що в основі принципу історизму лежить діалектичний закон руху як способу існування матерії і що в процесі дослідження мови суттєву методологічну роль відіграють такі категорії діалектики, як причина і наслідок.

При цьому О. С. Мельничук розглядав принципи системності, історизму й причиновості як конкретизацію та вияв принципу загального зв'язку явищ.

Ключові слова: О. С. Мельничук, методологія, принципи загального зв'язку явищ, системності, історизму, причиновості.

Український мовознавець Олександр Савич Мельничук (1921–1997), один з найвидатніших лінгвістів ХХ ст., працював у різних царинах мовознавчої науки й повсюдно сказав своє вагоме дослідницьке слово.

Чільне місце в багатогранній науковій спадщині вченого посідають праці з методології мовознавства. О. С. Мельничук був провідним спеціалістом у царині лінгвістичної методології не тільки в Україні, а й далеко за її межами. Характерно, що статтю «Методология» [1] в широковідомій праці «Лингвистический энциклопедический словарь» (перше видання – 1990) написав саме О. С. Мельничук. Серед студій О. С. Мельничука з лінгвістичної методології слід назвати, зокрема, концептуальні статті «Аспекти методології лінгвістичних досліджень» [2], «Методология у мовознавстві» [3].

Олександр Мельничук був редактором таких визначних колективних монографій методологічного спрямування, як «Методологические проблемы языкознания» (Київ, 1988), «Методологические основы новых направлений в мировом языкознании» (Київ, 1992). До першої з цих монографій О. С. Мельничук написав передмову [4], у другій монографії уміщено написаний О. С. Мельничуком розділ «Методологические поиски в современных подходах к исследованию языка» [5].

На жаль, про методологічні пошуки О. С. Мельничука написано дуже мало. Ми оприлюднили кілька праць, у яких висвітлюється внесок українського мовознавця в розробку проблеми принципів лінгвогенетичного (насамперед порівняльно-історичного) дослідження: «А. С. Мельничук о принципе историзма в языкознании» [6], «Принципы сравнительно-исторического исследования языков в концепции А. С. Мельничука» [7], «Принципы дослідження у структурі порівняльно-історичного методу» [8]. Підготовка до друку цієї статті зумовлена бажанням автора підсилити концептуальний контекст проблеми, висвітлити матеріал більш докладно.

Передусім відзначимо, що О. С. Мельничук уважав методологію «найбільш відповідальною й складною сферою теоретичних досліджень» [5, с. 15].

У лінгвістичній методології О. С. Мельничук, так само як інші методологи, виділяв три рівні: 1) загальнофілософську методологію, що використовується в усіх науках; 2) загальнонаукову методологію, яка поширюється на окремі науки, у тому числі й на лінгвістику; 3) спеціально-лінгвістичну методологію. При цьому О. С. Мельничук уважав за можливе виділення не трьох, а двох рівнів у межах методології в мовознавстві: при такому підході перші два рівні об'єднуються в один [3, с. 311]. У цьому смислі Мельничук говорив про «загальнофілософський аспект методології у мовознавстві і систему загальнонаукових принципів, яка його доповнює» [там же, с. 312].

О. С. Мельничук послідовно стверджував, що «більшість проблем методології у мовознавстві, як і в інших спеціальних науках, безпосередньо пов'язана з певним філософським підходом до об'єкта науки, до взаємовідношення між суб'єктом і об'єктом дослідження і до способу побудови наукової теорії» [там же, с. 311]. З цього випливає, що методологічною основою мовознавства виступає філософія, при цьому «загальнофілософська методологія у мовознавстві становить частину філософської проблематики мовознавства» [там же].

Дослідник був переконаний у тому, що «першорядне методологічне значення для мовознавства мають основні принципи, або закони діалектики» (отже, як бачимо, терміни *принцип* і *закон* тут ужито як синоніми) [там же]. Саму лінгвістичну методологію О. С. Мельничук визначав як «вчення про принципи дослідницької діяльності в науці про мову» [4, с. 5].

Розглядаючи принципи лінгвістичного дослідження, О. С. Мельничук на перший план висував принцип загального зв'язку явищ (який він називав також діалектичним законом).

Що ж, на думку українського мовознавця, передбачає цей принцип? Які зв'язки є предметом мовознавства? Це 1) зв'язки мови як суспільного явища з «іншими видами суспільної діяльності, з характером і структурою суспільства в цілому»; 2) міжмовна взаємодія; 3) зв'язки між мовними рівнями та елементами мови в межах певних рівнів; 4) взаємозв'язки психологічної та фізіологічної сторін мовленнєвої діяльності; 5) зв'язок з технічними засобами (технізація мови) [1, с. 299; 3, с. 311].

Аналіз цих зв'язків спричинив висновок О. С. Мельничука про те, що принцип загального зв'язку явищ у мовознавстві (так само як в інших науках) лежить в основі принципу системності [3, с. 311].

Значну увагу О. С. Мельничук приділяв і принципу причиновості в лінгвістиці, підкреслюючи, зокрема, що в процесі дослідження мови суттєву методологічну роль відіграють такі категорії діалектики, як причина і наслідок [там же, с. 312].

Звернення до праць О. С. Мельничука переконує в тому, що він уважав принципи системності та причиновості конкретизацією та виявом принципу загального зв'язку явищ [9, с. 19–20; 4, с. 7–8].

Подібний підхід відбився й у філософських дослідженнях; його дотримувався, зокрема, О. Г. Спіркін [10, с. 87].

Необхідно відзначити також значну роль О. С. Мельничука в методологічному осмисленні принципу історизму та його ролі в генетичному мовознавстві, насамперед у порівняльно-історичному.

О. С. Мельничук уважав принцип історизму одним з найважливіших загальнонаукових принципів. В основі цього принципу, як відзначав учений, лежить діалектичний закон руху як способу існування матерії [4, с. 8]. О. С. Мельничукові належить чітке визначення сутності принципу історизму в мовознавстві: цей принцип «передбачає трактування мови як явища, що історично розвивається, починаючи з ранніх етапів її формування й закінчуючи останніми етапами (у випадках з мовами, що відійшли в минуле)» [там же].

Дотримуючись кращих традицій науки про мову (ми маємо на увазі студії О. О. Потебні та І. О. Бодуена де Куртене), О. С. Мельничук підкреслював, що «протиставлення синхронії і діакронії в мовознавстві припустиме лише як умовний, штучний методичний прийом, за яким не повинен губитися з очей безперервний процес мовного розвитку» [там же].

У зв'язку з характеристикою принципу історизму цілком природним є звернення О. С. Мельничука до порівняльно-історичного методу; дослідник розглядав цей метод як «один із способів застосування принципу історизму в мовознавстві», як приватнонауковий метод, що використовується також у літературознавстві, етнографії, соціології, біології [там же, с. 8, 12].

Відзначаючи плідний, «багатоосяжний» характер принципу історизму й порівняльно-історичного методу, О. С. Мельничук водночас підкреслював, що вони (і це відноситься до будь-якого принципу й методу) «не можуть посісти в науці місце загальнофілософської методології, здатної гарантувати успіх наукового дослідження» [там же, с. 13]. На думку вченого, «так було з надмірним перебільшенням методологічної важливості порівняльно-історичного методу в мовознавстві в кінці XIX – на початку XX ст. і з необґрунтованим проголошенням порівняльно-історичного напрямку з боку компаративістів єдиною науковим підходом до вивчення мови» [там же]. Це твердження є надзвичайно важливим для об'єктивної оцінки того підходу до мови, що був характерний у минулому для багатьох лінгвістів, у тому числі для вчених Московської лінгвістичної (фортунатовської) школи.

При цьому О. С. Мельничук підкреслював тісний взаємозв'язок принципу історизму з принципами причиновості та системності [3, с. 311].

Це дає нам підстави стверджувати, що в концепції О. С. Мельничука конкретизацією та виявом принципом загального зв'язку явищ виступають не тільки принципи системності та причиновості, а й «імпліцитно» принцип історизму.

У цьому плані важливо підкреслити, що В. К. Журавльов, висвітлюючи питання про методологічні основи діакронічної фонології, висунув на передній

план принцип загального зв'язку явищ і висловив думку про те, що в генетичному мовознавстві конкретизацією та виявом цього універсального принципу є принципи історизму, причиновості та системності [11, с. 39–40].

Цю тезу було покладено в основу низки наших статей і двох монографічних досліджень, присвячених порівняльно-історичному методу [12; 13].

Отже, О. С. Мельничук визначав лінгвістичну методологію як учення про принципи дослідницької діяльності в мовознавстві. Розглядаючи принципи лінгвістичного дослідження, учений висував на перший план принцип загального зв'язку явищ. Конкретизацією та виявом цього принципу О. С. Мельничук вважав тісно пов'язані між собою принципи системності, історизму й причиновості.

Список літератури

1. Мельничук А. С. Методология. *Лингвистический энциклопедический словарь* / гл. ред. В. Н. Ярцева. М.: Сов. энциклопедия, 1990. С. 299–300.
2. Мельничук О. С. Аспекти методології лінгвістичних досліджень. *Мовознавство*. 1986. № 1. С. 3–11.
3. Мельничук О. С. Методология у мовознавстві. *Українська мова : енциклопедія* / НАН України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні, Ін-т української мови, Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана. К.: Українська енциклопедія, 2000. С. 311–312.
4. Мельничук А. С. Предисловие. *Методологические проблемы языкознания* / отв. ред. А. С. Мельничук. К.: Наук. думка, 1988. С. 3–16.
5. Мельничук А. С. Методологические поиски в современных подходах к исследованию языка. *Методологические основы новых направлений в мировом языкознании* / отв. ред. А. С. Мельничук. К.: Наук. думка, 1992. С. 3–15.
6. Глущенко В. А. А. С. Мельничук о принципе историзма в языкознании. *Проблемы русского языка, русской литературы и методики их преподавания в школе и вузе* (для студентов пединститутов и учителей школ) / отв. за вып. В. А. Глущенко. Славянск: СГПИ, 1997. Вып. 4. С. 4–8.

7. Глущенко В. А. Принципы сравнительно-исторического исследования языков в концепции А. С. Мельничука. *Теоретические и прикладные проблемы русской филологии*: научно-методич. сб. / отв. ред. В. А. Глущенко. Славянск: СГПУ, 2008. Вып. XVI. Ч. 1. С. 3–10.

8. Глущенко В. А. Принципи дослідження у структурі порівняльно-історичного методу. *Олександр Савич Мельничук і сучасне мовознавство* (зб. наукових праць до 90-річчя з дня народження). К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2012. С. 27–32.

9. Мельничук А. С. Понятие системы и структуры языка в свете диалектического материализма. *Вопр. языкознания*. 1970. № 1. С. 19–32.

10. Спиркин А. Г. Основы философии : учеб. пособие для вузов. М.: Политиздат, 1988. 592 с.

11. Журавлев В. К. Диахроническая фонология. М.: Наука, 1986. 232 с.

12. Глущенко В. А. Принципи порівняльно-історичного дослідження в українському і російському мовознавстві (70-і рр. ХІХ ст. – 20-і рр. ХХ ст.) / НАН України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні; відп. ред. О. Б. Ткаченко. Донецьк, 1998. 222 с.

13. Глущенко В. А. Порівняльно-історичний метод в українському та російському мовознавстві ХІХ ст. – 30-х рр. ХХ ст. : монографія / Міністерство освіти і науки України, ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» ; відп. ред. В. М. Бріцин. Слов'янськ: Вид-во Б. І. Маторіна, 2017. 255 с.

Скляр Юлія Юріївна

Студентка

Київський Національний Лінгвістичний Університет

м. Київ, Україна

Анотація: Особливості складу та функціонування архаїзмів. Досліджено склад застарілої лексики та особливості функціонування архаїчної лексики, зокрема розкрито зміст понять «історизми» та «архаїзми», виокремлено основні принципи класифікації застарілої лексики у сучасному мовознавстві, визначено основні стилістичні функції історизмів та архаїзмів.

Ключові слова: застаріла лексика, архаїзми, історизми, лексикосемантичні архаїзми, лексико-фонетичні архаїзми, лексико-словотворчі архаїзми, лексико-морфологічні архаїзми, семантика, стилістична функція.

Language is a specific social phenomenon with direct and unique content and form, and in its emergence and development is closely linked to the material and spiritual life of the people. People constantly use language in their social and productive activities, in everyday life. The communicative role of language is constantly growing and becoming more complex, which is due to the continuous development of society.

Lexicological research in recent years is characterized by a growing interest in the problems of speech development, in the mechanism of improvement of lexical nomination means, revealing the trends of word development and lexical fund as a whole. Studying the obsolete vocabulary of the modern Ukrainian language, we are faced with the process of archaization of words, which has a complex character. This process occurs under the influence of intralingual and extralingual factors. The changes that take place in speech under the influence of extra-linguistic factors manifest themselves at the lexical linguistic level, namely in the archaization of

words or their meanings, in the appearance of new words or in the development of new meanings in words. This forces the language system to constantly restructure, which leads to the movement of previously actively used words into the category of archaisms and historicisms [1, p. 43].

The process of archaization of literary language vocabulary varies from one functional style to another. The study of this process is complicated, on the one hand, by fiction texts; on the other hand, the language of fiction is a wide field for the use of the vocabulary of the past. Obsolete words are often used in the language of historical novels, short stories and other works on historical themes [2, p. 87].

The relevance of this work is determined by the fact that, despite the large number of new and relevant words, archaisms are still used.

Therefore, it is urgent to clarify the use and meaning of some archaic expressions. The Spanish language is constantly evolving and undergoing various changes in its composition. Therefore, it is necessary to know not only the meaning of a word, but also its history and the factors that led to changes in the structure of a given word.

The aim of the research work is to investigate archaic words, their definition, their characteristics and their classification in Spanish.

The lexical system, like language in general, is constantly changing, some words disappear, others appear. It is these processes that are reflected in the composition of the vocabulary of the Spanish literary language. The vocabulary of a language is conventionally divided into active and passive. The active vocabulary is made up of frequently used words that are well known to the speakers of the language. The passive vocabulary is made up of words which are either obsolete or, on the contrary, of recent appearance and therefore not included in the active vocabulary and which have not become customary in use. Obsolete words are also distinguished from each other by the cause that caused them to be removed from the active vocabulary.

The first group of obsolete words is sometimes called isolated archaisms or historicisms, the second group is called stylistic archaisms.

Stylistic archaisms are used in works of literature to give an event, a phenomenon, a fact of those times a touch of solemnity, comedy, irony, in particular, the reader will be able to immerse himself in the past.

A careful analysis of scientific works allows us to conclude that linguists classify archaisms and historicisms in modern Spanish differently, and that there is still no consensus on the distribution of obsolete vocabulary into groups, so that the question of typology remains debatable to this day.

The main difference between historicisms and archaisms is that historicisms have no modern absolute synonyms and belong to another non-modern lexical system. Historicisms continue to include words that stopped working twenty years ago as well as several centuries ago. In the case of archaisms, a synonymic relationship with modern words is established, based on the modern use of archaic words. The establishment of synonymic relationships is only possible within the same lexical system. Therefore, archaisms belong to the system of modern Ukrainian language.

Archaisms are divided into lexical-semantic, lexical-formation, lexico-phonetic and lexico-morphological.

Lexico-semantic archaisms are polysemous words that have lost some meaning. Lexico-semantic archaisms are words whose form is quite modern, but one of the meanings of the form has become obsolete [3, p. 188]. In other words, they are archaic meanings of commonly used polysemous words.

Phonological archaisms are those whose phonological appearance has changed over time [4, p. 394]. The lexemes in this group are characterised by their phonetic expression, e.g. : agora –ahora, fermosura – hermosura.

Morphological archaisms are, for example, nouns, adjectives, verbs, etc., which have fallen into disuse, are in the language, but are not used today.

The masculine gender of some nouns is archaic: el sartén for el sartén, el miel instead of la miel; we consider as archaic hesitations generic changes in: el calor - la calor, el color - la color.

As we can see from the examples, archaisms arise for several reasons. Firstly, they appear when the objects, things, phenomena, etc., to which the word refers,

disappear from use. Thus, extra-linguistic factors, changes in everyday life, bring about purely linguistic changes and movements. Thus, historicisms appear. However, purely linguistic factors can also lead to the archaisation of words and meanings.

The presence of obsolete words in the language is an undeniable fact, but if we take into account the territorial differentiation of Spanish, many archaisms will be relative. They will be archaisms in one or more territorial variants of Spanish, while in others they will be common words. It has long been observed that Latin American variants maintain in active use words, expressions and grammatical forms that are considered archaic in the Iberian variant.

List of references:

1. Виноградов В.В. Лексикология и лексикография, Избранные труды, 1977.
2. Виноградов В.С., Лексикология испанского языка, учебник, 2003.
3. Ткаченко Л.Л. Лексикологія іспанської мови. Навчальний посібник. – Херсон: ХДУ, 2013. – 188 с.
4. 1. Балли Ш. Французская стилистика ; пер. з франц. К. А. Долинин. Москва : Изд-во иностр. лит., 1961. 394 с.

ФЕМІНІТИВИ, ОСОБЛИВОСТІ ТВОРЕННЯ ТА ВЖИВАННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Федченко Валерія Євгенівна,
Студентка

Кравчук Валентина Вікторівна,
стар. викл. кафедри прикладної лінгвістики
Національний аерокосмічний університет
ім. М. Є. Жуковського «ХАІ»
м. Харків, Україна

Анотація: Дослідження жіночих назв в українській мові, специфіка їх походження та використання в сучасному науковому та публіцистичному дискурсі. Способи творення фемінітивів, важливість їхнього використання у повсякденному та професійному житті.

Ключові слова: андроцентризм, гендерна лінгвістика, пейоративізація, рівноправність, фемінітив, фемінізація.

Вступ. У наші часи, коли фемінна половина людства може вільно виражати свою точку зору у більшості країнах світу, а прогрес зробив можливими наукові дослідження у будь-якій царині людського життя, психологи, соціологи, медики та інші особливо уважно ставляться до того, як жінки ідентифікуються в суспільстві. Лінгвістика, у свою чергу, грає не останню роль у цьому.

Українська мова одна з небагатьох, яка може похвастатися різноманіттю синонімів і особливою гармонійністю звучання; але також наша мова виділяється певною націленістю на гендерну рівність: в українській мові віддавна існують слова-фемінітиви, як, наприклад, *вчителька* або *прибиральниця*.

Основна частина. Останнім часом питання рівноправності в Україні здобуло особливу увагу: все більше і більше людей цікавляться, чому в нашій культурі прийнято поводитися так чи інакше щодо людей різної статі, як так

сталось, що представників однієї статі дискримінують і чому взагалі чоловіки та жінки мають певне відділення одне від одного.

Наша мова, як інструмент впливу на співбесідника або певну групу людей, відображає також ситуацію зі ставленням нації до жінок, їхньої ролі в суспільстві, робочому, особистому житті. Найкращий спосіб підкреслити активну участь жінок у певній сфері – використовувати так звані жіночі назви або фемінітиви (фемінативи).

Розділ лінгвістики, який вивчає питання назв та граматичного роду слів, називається гендерна лінгвістика. Існують доволі схожі терміни «біологічна стать» і «гендер», саме поняття «гендер» (з англ. *стать, рід*) має доволі багато значень, але наразі все частіше використовується як позначення ментальної статі, те, ким люди себе відчують незалежно від фізичних показників. Отже, іноді ви можете звертатися до людини, яка виглядає як представник певної статі, але сама людина може ідентифікувати себе протилежної статі або бути не бінарною (надавати перевагу не мати жодного гендеру, ані чоловічого, ані жіночого) [1, 114 с.].

У сфері професій люди зустрічаються з тим, як називати себе та інших. Маскулінітив (з лат. *чоловіча назва*) – назва чоловічого роду, яка позначає носія певної професії або риси. Фемінітив (або фемінатив, *nomina femenina* – жіноча назва, від лат. *nomina* – назва, ім'я, і *femina* – жінка) – це слово-пара або слово-аналог до маскулінітиву, яке створюється шляхом додавання суфіксу до основи слова-маскулінітива або використанням двох слів [8, с. 5]. Фемінітиви використовуються у професійній лексиці й позначають: а) носійок професій (*викладач – викладачка*); б) назви самиць тварин (*заєць – зайчиха, зайчиця*); в) риси, якості у вигляді іменника (*егоїст – егоїстка*); г) назви за місцем проживання (*харків'янин – харків'янка*) [2, 86 с.].

В українській мові кожний іменник має свій граматичний рід і це саме те підґрунтя, завдяки якому ми можемо створювати назви носіїв професій. Найперші письмові згадки фемінітивів в українській мові датуються 1596-м роком, вони зустрічаються в церковнослов'янсько-українському друкованому

словнику «Лексисі» Лаврентія Зизанія. Дослідниця М. Брус позначає у своїх роботах, що Литовський статут 1588-ого року узаконив рівність майнових і спадкових прав жінок і чоловіків, що дозволило жінкам брати участь в державних, громадських, судових та інших сферах. Саме тоді з'являються одні з перших назв жіночого роду за майновими, посадовими та діяльними ознаками: кредиторка, дорадниця тощо. Але, як уточнює М. Брус, ці фемінітиви частіше позначали назви жінок за належністю чоловікам, батькам, аніж як власні професії [3, 144-155 с.].

У часи СРСР у радянських лінгвістичних роботах можна спостерігати ставлення до фемінітивів як до проявів діалектизму, тому їхнє використання не особливо ухвалювалося. У ХХІ ст., завдяки активному контакту з роботами європейських науковців, українці мають зацікавлення у відновленні користування фемінітивами, а також у створенні новітніх жіночих назв [4, 26-27 с.].

Ще одне важливе поняття – це стратегія фемінізації. Воно означає реформування мови задля активного вжитку фемінітивів і уникнення використання андроцентризму; українській мові ідеально підходить фемінізація, адже кожен іменник у нашій мові має граматичний рід [5, с. 126].

Уникання використання гендерованих назв носіїв називається андроцентризмом (від грец. andros – людина) або явищем «загального чоловічого роду». Воно полягає у тому, що загальний чоловічий рід використовується для позначення і жінок, і чоловіків (наприклад, словом професор позначають жінок-професорів). Через те, що андроцентризи мають дещо ширше значення ніж фемінітиви, вони містяться у текстах різних жанрів: гімнах («І покажем, що ми, браття, козацького роду...» – хоча звертаються не тільки до громадян, а й до громадянок), оголошеннях про роботу («Потрібен офіціант»), назвах офіційних свят (День вчителя) [5, с. 118]

З цього виходять основні проблеми вживання фемінітивів – твердження, що фемінітиви «некрасиво» звучать, а також упередженість деяких представниць жіночого полу щодо використання фемінітивів. Через те, що у

більшості релігійних писань чоловіки і жінки суворо поділені за статусом, у людей сформувався стереотип щодо предметів і обов'язків, які приписуються жінкам: начебто усе, що «жіноче», гірше за «чоловіче».

Явище, коли жіноче роздивляється як гірше за чоловіче, називається пейоративізацією (від франц. *réjoratif* або лат. *rējōrāre* – робити гіршим). Таке відношення соціуму породило у жінок бажання отримувати похвалу й увагу з боку чоловіків, що також відображається на використанні фемінітивів: існують люди, які бачать фемінітиви як образу, словесне приниження [6, с. 5-6].

Використовувати фемінітиви важливо не тільки в повсякденному житті, але й у правових і нормативних документах. Те, що 90% займенників і назв професій і посад називаються тільки чоловічим родом, створює проблему «некрасивого звучання» фемінітивів: вважається, що назва чоловічого роду компетентніша й авторитетніша, аніж фемінітивний аналог, тож багато жінок надають перевагу зватися викладачем, аніж викладачкою. В Україні сформувався стереотип, начебто найвищі посади мають називатися саме чоловічими варіантами (міністр, президент, мер, директор), у той час як характерні слова із суфіксом «-к-» чуються лише про носійок низкокваліфікованих професій (покоївка, манікюрниця, технічка) [5, с. 119-120].

В українській мові найпопулярніший спосіб утворення фемінітивів це додавання фемінітивних суфіксів до основ маскулінитивів:

1. найчастіше вживають суфікс «-к-», адже його можна приєднувати до основ різного типу: *автор – авторка, менеджер – менеджерка, оглядач – оглядачка*;

2. суфікс «-иц-(я)» використовують з основами «-ник»: *начальник – начальниця*, «-ень»: *учень – учениця*, та «-ець»: *переможець – переможниця*;

3. суфікс «-иня-(я)» приєднують до слів, які закінчуються приголосним: *астролог – астрологиня*;

4. рідковживаний суфікс «-са» не має певне фіксоване правило використання, але найчастіше зустрічається з основами грецького походження: *поет – поетеса (поетка)* [7, с. 27];

5. існує також варіант використання словосполучень зі словами «пані»: *посол – пані посол*;

6. або – складання слів: *військовий – жінка-військовий*;

7. професії, назва яких походить від прикметника, у вигляді фемінітивів позначаються іменником у формі субстантивованого прикметника жіночого роду: *слідчий – слідча*;

8. іноді допустимі словозміни, де друга частина слова, яка є іменником одного роду, змінюється аналогічним іменником протилежного роду: *медсестра – медбрат*.

Суфікси «-ш-», «-их-» використовують для позначення партнерки володаря певної професії: *генерал – генеральша* (дружина генерала).

При творені фемінітивів за місцем проживання, національністю використовують суфікс «-к-»: *англієць – англійка* [8].

За тим же принципом, що і фемінітиви професій, утворюються слова жіночого роду, які позначають володарок емоцій або рис: *розумник – розумниця, реаліст – реалістка*.

У свою чергу назви представниць видів тварин утворюються або шляхом додавання до слова чоловічого роду слова «самка»: *єнот – самка єнота*, або використовують вже сталі варіанти: *тигр – тигриця*. Ідеї створювати нові фемінітиви тварин за допомогою суфіксів не розглядаються взагалі (отже, казати *леопардка/леопардиця* не є вірним).

Висновки. Фемінітиви, у свою чергу, грають не останню роль у підтримці жінок у сфері кар'єри. Якщо раніше всі країни світу мали спеціальні списки професій, заборонені для жінок через небезпеку для здоров'я, а особливо – репродуктивної системи, то принаймі зараз високорозвинені країни скасовують або намагаються зменшити кількість позицій у цих списках.

Український перелік заборонених для жінок професій, стверджений Міністерством охорони здоров'я, налічує 500 позицій, але у реальному житті жінки працюють майже всюди [5, с. 79-81]. Видимість жінок у «чоловічих» професіях надає більш-менш однакові умови праці, у першу чергу – однакову заробітну платню як працівнику, так і працівниці.

Список літератури

1. Ликова, К. І. Гендерний аспект лінгвістичних досліджень художнього тексту. – Львів: Львівський філологічний часопис, 2020. – № 6. – 114 с. – Режим доступу: <https://journal.ldubgd.edu.ua/index.php/philology/article/view/1715/1639>
2. Етимологічний словник української мови: в 7 т./ [уклад. О. С. Мельничук та ін.] // НАН України. Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. Київ: Наукова думка, 2012. – Т. 6: У–Я. – 86 с.
3. Брус, М. П. Фемінітиви як відображення історії українського жіноцтва XVI – XVII століть / М. П. Брус // Українська історична та діалектна лексика: зб. наук. пр. – Львів: Інститут українознавства імені І. Крип'якевича НАН України, 2007. – Вип. 5. – 144–155 с.
4. Козачишина, О. Л. Фемінітиви у сучасному українському газетному дискурсі/ О. Л. Козачишина, А. В. Мосійчук// Science and Education a New Dimension. Philology. – Вінниця, 2020. – № 72. – 26-27 с. – Режим доступу: <https://seanewdim.com/wp-content/uploads/2021/05/Feminitives-in-Modern-Ukrainian-Newspaper-Discourse-O.-L.-Kozachyshyna-A.-V.-Mosiichuk.pdf>
5. Марценюк, О. В. Гендер для медій: підруч./ [О. В. Марценюк, М. С. Маєрчик, О. В. Плахотнік, та ін.] – 3-тє вид., вип і доп. – Київ: Критика, 2017. – 27-134 с.
6. Плачинда, Г. Словничок фемінітивів для прес-офіцерів та прес-офіцєрок територіальних управлінь державної служби України з надзвичайних ситуацій: словник/ Г. Плачинда, Б. Стельмах. – Київ, 2018. – 5-8 с. – Режим доступу: http://www.wicc.net.ua/media/Slovnyk_fem.pdf

7. Український правопис [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/ukrayinskij-pravopis-2019>

8. Утворення та вживання фемінітивів в українській мові [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://trend-ua.club/utvorennja-ta-vzhyvannja-feminityviv-v-ukrainskij-movi.html>

PHILOSOPHICAL SCIENCES

ТЕМПОРАЛЬНІ РОЗРИВИ В ОСВІТНІХ ПРАКТИКАХ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ: ДО ПИТАННЯ РЕФЛЕКСІЇ НАД НОВИМИ ВИКЛИКАМИ

Гончарова Олена Олександрівна

к. філос. н., докторант

Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова,

м. Київ, Україна

Анотація. Стаття присвячена проблемі темпоральних розривів в освітніх практиках в сучасній Україні, що породжуються брутальним втручанням нарративу війни в поточну усталену повсякденність. Автор наголошує, що в такій ситуації надзвичайно складно стає «звіряти індивідуальні годинники» кожного з учасників освітнього процесу – тобто дотримуватися єдиного і жорсткого графіку занять, планувати короткострокові перспективи тощо. Однак в той же час цілком можливим і навіть рекреаційним представляється нам «звіряння годинників» в освітніх практиках на довгострокову перспективу, що надає усім учасникам цих практик пролонговані мрії та сенси, мотивує їх до того, щоб пережити війну і самовдосконалюватися, досягати нових вершин, але не виснажуючи свої психічні ресурси, а відчуваючи натхнення до особистого кар'єрного зростання і – закономірно – до зростання інтелектуального потенціалу усієї української нації.

Ключові слова: темпоральність, темпоральний розрив, війна, освітні практики, нарратив.

Вступ. Сучасна ситуація військової агресії РФ на території України поставила під велике питання багато щоденних мирних практик громадян, одні з таких практик – це практики освітні. Війна привносить з собою тваринницький нарратив виживання, з його орієнтацією на ситуативному моменті «тут і зараз» і з мотивацією збереження фізичного існування. У той же

час практики, спрямовані на пролонгований результат у майбутньому, такі, які вимагають планомірних зусиль кожного дня, поставлені або на паузу або зазнають своїх значних коригувань. Сфера освіти стала однією з таких галузей діяльності українців. З одного боку, неможливо і навіть вкрай шкідливо припиняти освітній процес зовсім, оскільки він на сьогоднішній день є вагомим рекреаційним ресурсом для психіки усіх, хто є у ньому залученим внаслідок особливості своєї темпоральної організації та ще з низки причин, на які ми звернемо увагу детально у нашій статті. З іншого ж боку, ми не можемо закривати очі на ті темпоральні розриви, які сьогодні супроводжують освітній процес. Переміщенні університети, викладачі та студенти, постійний ризик бомбардувань, відсутність регулярного зв'язку та з'єднання з мережею Інтернет, необхідність фокусування на першочергових фізіологічних потребах, таких, як здобуття їжі та питної води – ось далеко не всі реальні загрози планомірному, систематичному освітньому процесу сьогодні. Тому вкрай необхідно виробити виважену і гуманістичну модель організації навчання в Україні сьогодні, яка б враховувала всі ці темпоральні виклики і не навантажувала психіку учасників освітнього процесу додатковим стресом, а намагалася б максимально екологічно до людських ресурсів зберегти темпоральну цілісність освітніх практик, перетворити їх на вагомий рекреаційний темпорологічний ресурс для усіх їхніх учасників.

Отже, **мета нашої роботи** – це на основі аналізу темпоральної природи освітніх практик та темпоральної природи явища війни визначити, як в умовах війни України з РФ зберегти темпоральну цілісність вітчизняних освітніх практик і зробити з них вагомий рекреаційний ресурс для психіки усіх їхніх учасників.

Матеріали та методи дослідження. В роботі використовуються надбання таких дослідників соціальної темпоральності, як А. Маслоу, А. Шюц, В. Франкл, Я. Васильєв, В. Фіногенов, Л. Дзюба та ін. Використовується аналітичний та компаративістський методи дослідження.

Результати і дискусія. На початку нашого дослідження визначимо зміст поняття «темпоральність», яким ми будемо користуватися не раз по мірі розгортання нашої думки. Під темпоральністю зазвичай розуміють «суперечливу єдність вічності, часу та миті» [1, с. 3], «плинність, відносно якої відбувається інтерпретація та розуміння буття» [2, с. 8], «своєрідне проживання та переживання плинності та інтенціональності суб'єктивного в самому бутті в реальності» [2, с. 8 – 9]. Іншими словами, темпоральність представляється нам суб'єктивним способом розтлумачення особистістю тих соціальних реалій і того соціального концепту часу, в якому вона опинилася, крізь призму власних часових орієнтирів. Темпоральність передбачає також синхронізацію часових вимірів різних за своєю природою соціальних явищ – соціальних наративів, їхню повсякденну взаємодію. Отже, якщо темпоральність, говорячи максимально лаконічно, - це передусім синхронізація індивідуального та соціального часу, а останній, в свою чергу, передбачає синхронізацію часових вимірів різних соціальних практик, які в ньому відбуваються, то звідси випливає, що для оптимізації такої синхронізації вкрай необхідно постійно «звіряти годинник» на усіх тих рівнях, де ці часові виміри різноманітних наративів збігаються [3].

Темпоральність традиційного освітнього процесу якраз передбачає це всебічне «звіряння годинника» серед усіх його учасників. По-перше, сама форма організації освітнього процесу означає виважений і планомірний наратив, а отже, поступове перетікання часу з модусу минулого через модус теперішнього до модусу майбутнього. Темпорально присутня точка початку – вступу до освітнього закладу; потім поетапно відбувається подолання визначених рівнів – класів, курсів і т. ін.; врешті-решт, існує і фінальна точка закінчення – видача документу про завершення навчання і опанування певного освітнього рівня. Всі учасники освітнього процесу підлагоджують свій індивідуальний внутрішній «годинник» під цей ритм, узгоджують свої дії з ним, синхронізуються з ним. Темпоральність налагодженого освітнього процесу сприяє орієнтації у соціальному часі, оскільки запроваджує чіткий і

визначений соціальний наратив, якого слід дотримуватися. Це, у свою чергу, сприяє стабілізації психологічних ресурсів особистості. Як зазначав видатний український психолог Я. Васильєв у своїй концепції футурреальності, здорова людська психіка потребує орієнтирів у часі, спрямованих на віддалене майбутнє. Відсутність таких пролонгованих орієнтирів може породжувати глибоку екзистенційну кризу, пов'язану з відсутністю видимого сенсу життя, що, у свою чергу, може спричинити глибокі і тривалі депресивні стани, фізичне виснаження або навіть спровокувати спроби суїциду [4]. Отже, освітній процес, крім своїх очевидних функцій, як-то: плекання нових спеціалістів для розвитку держави, виховання свідомих громадян, формування культурно-ціннісного бекграунду своїх учасників тощо, має ще вагому, часто недостатньо усвідомлену функцію з точки зору своєї темпоральної природи – функцію рекреації і стабілізації психічних ресурсів людини, навіть надання їй певних життєвих сенсів. Ця точка зору підтверджується навіть у широкопопулярних мотивах масової культури. Так, у пісні рок-гурту «Сплін» є такі рядки про молоду особу в стані глибокої психологічної кризи: «Она ходила голой на лестницю. Ходила голой на улицу. Она хотела даже повеситься – но институт, экзамены, сессия!» [5].

На противагу темпоральності освітнього процесу темпоральність війни як соціально-історичного явища являє собою руйнування виваженого і цілеспрямованого наративу. Війна відкидає людське існування у вир ситуативного виживання, в якому будь-які пролонговані перспективи часто вдаються безглуздими, такими, що тільки забирають цінний психологічний ресурс. Війна представляється нам темпорально гіперболізованим презентизмом – тобто пануванням ситуативного моменту «тут і зараз», причому цей гіперболізований презентизм є тим більше вираженим, чим більшої реальної загрози своєму фізичному виживанню зазнає особа. Так, на лінії фронту, в окупованих та прифронтових містах і селищах, у населених пунктах, які зазнають постійних бомбардувань люди зосереджуються на питаннях свого фізичного існування, і часто - і це цілком закономірно і навіть

логічно – пріоритет їхніх соціальних орієнтацій змінюється. За загальновідомою пірамідою А. Маслоу, спочатку повинні бути задоволеними базові фізіологічні потреби людини, перш ніж вона розпочне реалізовувати потреби інших рівнів, серед яких наявною є і потреба самоактуалізації, а отже, сфера впливу освітніх практик [6]. Ми не вважаємо це правило істиною в останній інстанції, але вважаємо цілком виправданим, коли людина віддає пріоритет збереженню свого життя, ніж докладанню зусиль у тих соціальних практиках, які вимагають планомірних і цілеспрямованих зусиль, що виправдаються у пролонгованому майбутньому. Війна часто позбавляє людей права на майбутнє, а тому вони цілком вільні обирати і реалізовувати сенси у своєму «тепер», не відкладаючи його на завтра.

У ситуації війни ми можемо побачити численні темпоральні розриви в освітньому процесі. Так, очевидно, що у прифронтових зонах стає неможливим провадити очне навчання в закладах освіти, оскільки це може підставити під загрозу життя вчителів і учнів, викладачів та студентів. Отже, ці люди змушені провадити освітній процес онлайн, причому – в довільному режимі, не прив'язуючись до усталеного розкладу, який в будь-який момент може бути порушеним виттям сирени і звуками близьких вибухів. Практики здобуття їжі і питної води, а також волонтерства не сприяють темпоральній безперервності освітнього і процесу і можливості синхронізувати освітні практики серед усіх залучених у них учасників: «звірити годинника» стає все складніше і складніше. До того ж, темпоральна розірваність спричиняється і частою відсутністю можливості для студентів і викладачів, учнів та вчителів виходити на онлайн-зв'язок: підключення до мережі Інтернет не завжди є наявним. Отже, персональний годинник та годинник щоденного розкладу освітніх практик в ситуації війни дуже важко синхронізуються між собою, а часто їхнє узгодження є і практично неможливим.

Попри цю очевидність у широкій дискусії щодо організації освітнього процесу в умовах війни в сучасній Україні, запровадженій Міністерством освіти і науки України, часто лунають волонтаристські і, на наш погляд, навіть

екстремістські думки. Вони пов'язані передусім з такою позицією, коли наратив війни з його гіперболізованим презентизмом і очевидною загрозою фізичному виживанню учасників освітнього процесу всіляко ігнорується. Здається, ніби актуалізується така позиція: якщо ми будемо ігнорувати наратив війни, який руйнує звичний нам наратив планомірних освітніх практик, то тим самим ми покажемо свою непохитну патріотичну позицію і пріоритет роботи над пріоритетом меншовартісного фізичного виживання. Так, періодично лунають пропозиції відновити очний освітній процес у закладах освіти, попри реальну небезпеку ракетних обстрілів на всій території України [7], перед школами ставиться вимога організувати одночасно освітній процес онлайн та офф-лайн попри очевидну виснаженість кадрового складу закладів освіти [8], попри ризики війни не корегується розклад акредитацій освітніх програм у ВНЗ і вимог, які ставляться перед професорсько-викладацьким складом [9]. Все це створює додаткове психологічне напруження в учасників освітнього процесу на всіх його рівнях, оскільки карколомне ігнорування наративу війни з боку керівників цього процесу створює невротичне, фруструюче середовище: люди мають справитися з ситуацією і «звірити годинника» там, де це зробити реально практично неможливо. Отже, це є проявом антигуманістичної політики деяких керівників освітнього процесу: на сьогоднішній день головним ресурсом системи освіти є люди, і тому їх треба берегти так само, як керівництво ЗСУ береже простих солдат – не кидає їх в бій там, де це не є потрібним.

У той же час темпоральна природа освітнього процесу може стати не джерелом додаткового стресу, а важливим рекреаційним ресурсом для психіки усіх його учасників. Це пов'язане передусім з тим, що освітній процес передбачає темпоральну спрямованість у пролонговане майбутнє і малює перед особистістю довгострокові перспективи. Це стосується і учнів, які спрямовують свою увагу на закінчення класів і гарний атестат; і на вчителів, які можуть просуватися кар'єрними сходами і підвищувати свою кваліфікацію; і студентів, які здобувають омріяний фах; і викладачів, які можуть здобувати нові наукові ступені і вдосконалювати свій професійний рівень та актуалізувати науковий

потенціал. Отже, в кожному з цих випадків освітній процес дає особистості орієнтири у віддаленому майбутньому, дозволяє перестати відчувати себе об'єктом війни, який тільки зазнає її руйнівний вплив, але повертає їй суб'єктність – особисті мрії і плани на майбутнє. Цей феномен вдало описав Віктор Франкл. Він зазначив, що для нього життя у фашистському концтаборі стало темпорально впорядкованим, коли він зосередив свою увагу на відновленні рукопису своєї книги. Інтелектуальна праця, мрії все ж таки видати твір всього свого життя і систематизувати свої думки посприяли тому, що жахи концтабору виявилися менш пріоритетними [10]. За аналогією, інтелектуальна робота, яка провадиться в освітньому процесі, зосереджує увагу людини на її довгострокових планах. Можна сказати, що для здійснення цих планів в умовах війни більше немає ніяких гарантій, проте, на наш погляд, справа полягає не тільки у гарантіях майбутнього, скільки у фокусі уваги на ньому. Освітні практики малюють перед людиною перспективу і у той же час зосереджують її увагу на повсякденності здійснення зусиль для цих перспектив. Отже, з повсякденних практик війни, спрямованих на забезпечення суто фізичного виживання, виокремлюються практики цілеспрямованих зусиль на віддалене майбутнє. Звичайно, слід розуміти, що ці практики не можуть провадитися волюнтаристськи всупереч здоровому глузду: наприклад, коли лунає сигнал повітряної тривоги і роздаються вибухи, безглуздо вимагати від людини, щоб вона писала музичну симфонію або новий підручник, складала іспити чи вчила навчальний матеріал. Однак у воєнній повсякденності можливість на деякий зручний час відволіктися від жахів і усвідомленої можливості глупої смерті і поринути в образи омріяного майбутнього, для якого треба докладати посильних зусиль – це вагомий рекреаційний ресурс, яким, на наш погляд, не слід нехтувати. Про це свідчить і теорія, альтернативна теорії потреб А. Маслоу, згідно якої потреба самоактуалізації є у частині випадків пріоритетнішою за потреби фізичного виживання і може навіть опосередковано сприяти останнім. [11]. Однак освітні практики в умовах війни мають бути, ми вважаємо, скореговані таким чином, щоб їхні учасники не були змушені

«звіряти годинники» згідно повсякденного розкладу і мали можливість довільно організовувати свій повсякденний освітній процес, звіряючись темпорально тільки з такими «віхами» в процесі, як, наприклад, початок і кінець навчального року, початок семестру і сесія, видача дипломів тощо. В рамках повсякденності, на наш погляд, темпоральність класичного освітнього процесу в умовах війни має бути скорегована відповідно до гуманістичних принципів і пріоритету збереження фізичного, психічного та психологічного здоров'я усіх його учасників.

Також зазначимо, що в темпоральності освітнього процесу, на наш погляд, присутній ще прихований часовий вимір, на який ми звертаємо увагу часто лише в екстремальних обставинах. Це – його вихід до надцінностей, своєрідна трансцендентність. Особливо це стає помітним при викладанні таких соціально-гуманітарних дисциплін, як філософія, історія, політологія, культурологія тощо, тобто дисциплін, які спрямовані не стільки на утилітарний інтерес, скільки на плекання загальнокультурних та гуманістичних цінностей учнів/студентів. При викладанні і навчанні цим дисциплінам ми стикаємося безпосередньо з надбанням людської культури, вічними ідеями, естетичними образами, які спрямовані на плекання найкращих рис в людині. Ці надбання людського духу є вічними у тому розумінні, що виходять далеко за кон'юнктуру поточного моменту, малюють перед людиною образи того, якою вона потенційно може бути, закликають до вічного творчого і захоплюючого саморозвитку. Отже, викладання і навчання загальноосвітнім соціально-гуманітарним дисциплінам як для викладачів/вчителів, так і для студентів/учнів темпорально переносить людське буття до виміру вічності навіть у наративі війни з його гіперболізованим презентизмом, а, отже, представляє собою специфічну паралельну реальність, до якої за умови збереження освітнього процесу на території України і організації його за гуманістичними принципами завжди буде запроваджений доступ.

Висновки: отже, темпоральність соціального нарративу війни та темпоральність нарративу освітнього процесу входять у своєрідну антагоністичну суперечність одна з одною, що породжує темпоральні розриви в останньому. Ці темпоральні розриви, в свою чергу, спричиняють дискомфорт та додаткове психологічне навантаження на усіх учасників освітнього процесу, якщо ставитися до нарративу війни таким чином, ніби він не має в жодному випадку суттєво вплинути на процес «звіряння годинника» учнів, студентів та вчителів, викладачів, ніби останні мають дотримуватися щоденного усталеного розкладу і показувати планомірні, часово виважені результати, незважаючи на реальні загрози своєму фізичному існуванню. У такому випадку отримуємо глибоку невротизацію учасників освітнього процесу, оскільки фактично вони не можуть виконати нереалістичні вимоги, які перед ними ставляться. У той же час темпоральна специфіка освітнього процесу може перетворити його на вагомий рекреаційний ресурс для учнів, студентів та вчителів, викладачів. Варто акцентувати увагу на тому що процес освіти ставить перед усіма його учасниками довгострокові пролонговані перспективи, реорганізує їхнє життя, привносить з собою мрії та сенси. Це, безумовно, сприяє тому, що всі учасники освітнього процесу так чи інакше у своїй свідомості виходять з домінуючого нарративу тваринницького виживання та гіперболізованого презентизму, виходять далеко за координати сьогоденного дня і плінного моменту у ньому, починають мислити широкими темпоральними масштабами, а, отже, можуть подолати стрес війни. Крім того, навчання соціо-гуманітарним дисциплінам привносить до свідомості учасників освітнього процесу оперування вічними цінностями, такими, як добро, краса, гармонія, розум тощо, дозволяють відрефлексувати ці поняття і зробити своєрідний трансцендентальний перехід до іншої реальності або хоча б бодай доторкнутися до неї в рамках своїх рефлексій. Всі ці особливості темпоральної природи освітнього процесу ладні зробити з нього дієву зброю для боротьби з психічним виснаженням учнів, студентів, вчителів та викладачів, які складають собою

освітній фронт української нації. Головне – вміти правильно застосовувати цю зброю.

Список літератури:

1. Финогенов В. Н. Темпоральность бытия (философский анализ) : автореф. дисс. доктора филос. наук. Екатеринбург, 1992. 35 с.
2. Дзюба Л. М. Темпоральность в контексте интерпретации трансформирующегося общества: дисс. канд. филос. наук: 09.00.11. Ростов-на-Дону, 2018. 199 с.
3. Шюц А. Структура повседневного мышления *Социологические исследования*. 1988. № 2.
4. Васильев Я.В. *Футурреальная психология личности*: монография. Николаев : Илион, 2007. 519 с
5. Васильев О. та гурт «Сплін». Орбіт без цукру (текст пісні). *Інтернет-портал з текстами пісень «Genius»* . URL:<https://genius.com/Splean-orbits-without-sugar-lyrics> (дата звернення: 24.07.2022)
6. Маслоу А. Мотивация и личность. Санкт-Петербург : Печатный двор им. А. М. Горького. 351 с.
7. МОН готове сприяти безпековим проектам у школах. *Інтернет-портал «Освіта.іа»*. URL: <https://osvita.ua/school/86952/> (дата звернення: 25.07.2022)
8. Школи організують онлайн навчання на вимогу батьків. *Інтернет-портал «Освіта.іа»*. URL: <https://osvita.ua/school/86934/> (дата звернення: 25.07.2022)
9. Лист-роз'яснення «Щодо формування Графіка прийняття заяв про акредитацію освітніх програм у 2022/2023 навчальному році». *Інтернет-портал Національного агентства з забезпечення якості вищої освіти*. URL: https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2022/05/%D0%9B%D0%B8%D1%81%D1%82_%D0%93%D1%80

%D0%B0%D1%84%D1%96%D0%BA_2022-2023.pdf (дата звернення:
25.07.2022)

10. Франкл В. Людина в пошуках справжнього сенсу. Психолог у концтаборі. Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2016. 160 с

11. «Піраміда Усанина» вместо «піраміди Маслоу» URL:
<https://usanin.com/ideology/piramida-maslou-vs-piramida-usanina> (дата звернення:
26.07.2022)

УДК 330

**АУРОЛОГИЯ В «ФИЛОСОФИИ РЕАЛИЗМА». ФИЛОСОФСКИЕ
АСПЕКТЫ ЕДИНСТВА МАТЕРИАЛИЗМА И ИДЕАЛИЗМА**

Кмит Ярослав Михайлович,

доктор философии, ректор, профессор,
Университет «Львовский Ставропигион»
г. Львов, Украина

Сергеев Вячеслав Михайлович,

к.м.н., доцент кафедры клинической медицины
Волынского национального университета
им. Леси Украинки
г. Луцк, Украина,
профессор, директор
«Институт здоровья и долголетия»
Университет «Львовский Ставропигион»
г. Львов, Украина

Бланк София Михайловна,

почетный профессор,
Университет «Львовский Ставропигион»,
г. Львов, Украина,
координатор Ноосферной
Духовно-Экологической
Ассамблеи Мира (НДЭАМ)
г. Нью-Йорк, США

Аннотация: Философия – царица наук. Замечательно, что философия материализма и идеализма получила обоснование и представлена трудом группы философов во главе с доктором философских наук профессором Валерием Леонидовичем Обуховым (г.Пушкин). Его двухтомный учебник называется «Философия реализма» представляет единство материализма и идеализма. Далеко не все знакомы с этим замечательным трудом и продолжают исповедовать в основном материалистическую философию. Регистрация ауры, то есть излучение человека, показывает проявление единства материального – физического тела человека и идеального, то есть энергетического поля. К

сожалению до сих пор большинство философов отталкиваются от того, что связано с материальностью объекта. Не предоставляя данные и философские взаимосвязи того, что является содержанием жизни каждого человека, философия не даёт человеку возможности обретения реалистического мировоззрения. На базе ауриологии философы придут к пониманию того, насколько Мир видимый связан с Миром Невидимым. Закономерность этих взаимосвязей очень важно внести в учебники, дополнив важнейшими данными, которые теперь уже являются неопровержимыми научными фактами представлены фотодокументально, а также в компьютерных диаграммах. Знакомство философов с ауриологией имеет бесконечно важную роль. Поэтому внесение ауриологии, как части философских знаний, является первостепенным.

Ключевые слова: ауриология, Философия реализма, Эффект Кирлиана, кирлиановские фотоснимки, кирлиановский прибор, биорезонансный прибор.

В 1995 году София Бланк эмигрировала в Америку и начала исследования на кирлиановском приборе американской версии, производства фирмы Panteon Research, а затем этот прибор (рис. 1) был усовершенствован инженером-конструктором Виктором Рубеновичем Микиртумовым и превращён из электрического в электронный. Модернизация прибора дала возможность регистрировать не только невидимые излучения ауры человека, но и различные формы невидимой жизни, а также потоки, которые появляются внутри и вокруг поля человека при различных экспериментах [1; 37]. Нарботав в течение семи лет интересный массив исследований София Бланк направила эти исследования на научную экспертизу крупнейшим учёным современности Влаилю Петровичу Казначееву, академику, президенту Академии новосибирского филиала Академии медицинских наук; заведующему кафедрой Алматинского университета имени Альфа Раби, биофизику, профессору Виктору Михайловичу Инюшину, заслуженному доктору биологических наук Пажитному Виталию Сергеевичу, доктору педагогических и психологических наук, Амонашвили Шалви Александровичу, академику, доктору философских

наук, президенту Ноосферной, Духовно-экологической Ассамблея Мира; кандидату технических наук Любове Сергеевне Гординой, академику, доктору медицинских наук, директору Новосибирского института НИИ Космической антропозологии Александру Васильевичу Трофимову, академику, доктору физико-математических наук Акимову Анатолию Евгеньевичу.

Рис. 1. Кирлиановский аппарат

Получив позитивные отзывы от известных учёных, София Михайловна Бланк начала излагать результаты полученных в исследованиях данных в своих книгах. Наука, которая вместила исследования Софии Бланк названо ауриологией [1; 37], поскольку содержит новые данные об энергетическом строении человека и его ауры, биополя, биоплазмы, а также регистрирует и даёт представление о различных формах энергетической жизни неизвестных до сего человеку, не имевших документального отражения. Исследования Софии Бланк затронули очень многие разделы науки и практической жизни людей. Результаты имеют выход в различные отрасли знаний.

За период, прошедший с 1995 года, Софией Бланк написано пятьдесят девять книг, более пятидесяти статей, изданных в разных научных и популярных журналах в разных странах мира. Две из книг Софии Михайловны переведены на шесть языков мира. София Бланк ведёт активную общественную работу на YouTube-каналах, где помещены более 400 её фильмов. Взаимодействие с YouTube-каналами начато в 2012 году. София Бланк выступала на НТВ «Россия», на телевизионных каналах Америки WNNB и

RTVI. Десять лет София Михайловна вела научно-познавательные программы на русскоязычном радио и других русскоязычных радиостанциях Америки. С 2006 года до 2012 года была главным редактором Научно-философского журнала «Мысль», выходившего в Нью-Йорке, США. С февраля 2010 года организовала и руководит сообществом интеллигенцией под названием «Приносящая рассвет». В рамках группы, насчитывавшей от сорока до пяти человек в разные годы, ежедневно проводились и по сей день проводятся вечерние конференции «Conference Call». На вечерних встречах члены сообщества обсуждают последние новости научного, метафизического и социального характера. Двадцать-тридцать минут этой встречи посвящено коллективным молитвам, которые строятся по принципу злободневности: связаны с политическими событиями, с климатическими условиями, с научно-просветительской деятельностью, с информацией о прошедших и предстоящих видеопрограммах.

Основанием для изменения философии в сторону её призвания «Философии реализма» можно назвать следующее. Все 59 книг Софии Бланк с ее соавторами, которые показывают единство материального, то есть физического тела человека с его излучениями, которые проникают в пространство вокруг него и, по учению физиков, практически распространяются по всей Вселенной. Об этом говорят доказательства физиков, рассматривающих человека, как голограмму.

Новые знания дают возможность убедиться в том, что излучает не только человек, но излучают энергию и животные, и минералы, и кристаллы, и растения, и вода, и соли, заряженные энергиями молитв или энергиями любви и особого содержания мысленными посылами. Единство материального и духовного отражено кирлианографией, исследованиями, которые начаты в 1995 году, а теперь продолжаются на биорезонансном приборе, и осуществляет их доктор Галина Ярославна Деревницкая.

Полученные доказательства того, что на человека влияют не только излучения минералов, кристаллов и излучения энергий самого человека. Получено серьёзные доказательства и подтверждение того, что огромным влиянием на человека, на его энергию, на его здоровье оказывают Космические Знаки Добра. Космические Знаки Добра – это совершенно новое направление знаний. Эти знания передали нам разумной беспредельностью и путём экспериментов и Софии Бланк, и Галины Ярославны Деревницкой, и Ирины Виш (г.Одесса), что тоже занимается биорезонансный прибором, и Елены Совитской, тоже в Одессе, проводившая эксперименты. Показано, насколько серьёзно и благотворно меняется энерго-поле человека и не только его поле, но и функции различных органов от присутствия Космических Знаков рядом с человеком, в его руках, на его одежде. Дело в том, что на Землю в 1991 году (книга вышла 1992 году) были переданы и зарисованы автоматическим письмом Космические Знаки – графические символы, которые притягивают определённого рода энергии. К Софии Бланк эти знаки пришли через книгу Дмитрия Павловича Максина «Космические знаки добра и зла. Или любовь и сердце беспредельности».

С 1992 года София Бланк занималась их изучением и наблюдениями того, как они воздействуют в ауре. А в 1995 году, эмигрировав в Америку, с приобретением кирлиановского аппарата, она стала изучать изменения свечения поля людей от присутствия этих Космических Знаков. Получены интереснейшие результаты, которые фото-документально (рис. 2) подтвердили реальность воздействия космических символом, полученных от высших существ через открытость поля к высшей информации Дмитрия Павловича Максина, записавшего и передавшего их в книге для дальнейшего изучения. И вот изучение привело к пониманию их важности и полезности. То есть, совершенно не материально с позиции земного человека и материалистической философии, субстанция, разумная беспредельность, высшие существа, мудрецы космоса, передавшие эти знаки, даёт возможность убедиться в том, насколько действительна их энергия. Проведённые исследования показывают, насколько

духовная, насколько энергетическая компонента мощно влияют на материальную субстанцию человека, растения, минералов и животных.

Следует пересмотреть философию классиков и объединить их в то единое целое, которое, представляет собой учебник «Философия реализма» – новые аспекты, созданы под руководством доктора философии Валерия Леонидовича Обухова, завкафедрой философии Аграрного университета (г. Пушкин).

Рис. 2. Кирлиановские снимки

При желании и необходимости нужные материалы будут предоставлены всем, делающим запросы. Пока же хочу предложить заинтересованным специалистам выйти на Ютуб-канал «SunGates_MediaUniversity» [41] медиа центра и посмотрев тематику, обратить внимание на те видеофильмы, которые отражают информацию об энергии и действенности молитв, реальности высших и ангелических существ, которые отражают знания о Космических Знаках Добра. Не так давно вышел фильм на канале Sungates Novgorod [43] под названием «Доказательства позитивной действенности Космических Знаков Добра». В этом фильме речь идёт о том, какое мощное позитивное воздействие оказывают Космические Знаки Добра на растения, как на открытом грунте, так и в парниках, какое позитивное воздействие они оказывают на человека. И со всем этим вы можете познакомиться не только в этом, но и в других фильмах, содержащих ключевые слова: Космические Знаки Добра, ауриология и излучения человека, растений и минералов.

Список литературы

1. София Бланк. Ауриология и кирлианография как основа познания Невидимых Миров. Новые знания – в жизнь! – Амрита-Русь – 2020г. – 172с.
2. София Бланк. Невидимый мир вокруг и внутри нас. – США, г.Нью-Йорк –39с.
3. София Бланк. Знания, изменяющие жизнь. – США, г.Нью-Йорк – Октябрь, 2019г. –124с.
4. София Бланк. Зов к равнодушным: познать, убедиться и передать факел! – США, г. Нью-Йорк – г.Львов. – СПОЛОМ – 2019г.–144 с.
5. София Бланк, Белявская О. В. Обреченные в любви на спасение. Тайны исцеления. – Сполом – 2019г. – 80 с.
6. София Бланк, Вячеслав Сергеев. Небесная и земная медицина. Начало синтеза. – г.Львов – г.Нью-Йорк – Папуга – 2020р. – 268 с.
7. София Бланк. Вячеслав Сергеев. Невидимый Щит. Пути Обретения (сборник). – г. Нью-Йорк – г.Львов – 2021р. – 235с.
8. София Бланк. Энергия молитвы, свечи и кристалла. Исцеление на тонких планах. – Вектор – 2011г. – 192с.
9. София Бланк, Елена Смирнова. Ангелы в нашей жизни. – Свет – 2019г. – 136с.
10. София Бланк. Ангелы с нами и среди нас. – Феникс – 2006г. – 224с.
11. София Бланк. Увидеть невидимое. Ангелы вокруг нас. – Амрита-Русь – 2011г. – 160с.
12. София Бланк, Роман Доля. Уроки волшебства. Прикосновение к душе. – Амрита – 2008-2015г. – 240с.
13. София Бланк. Как очистить свою ауру и стать здоровым. Кирлианография в помощь каждому. – Амрита – 2018г. – 112с.
14. София Бланк. Увидеть невозможное. – Вектор – 2012г. – 160с.
15. София Бланк. Исцеляющая магия камня. – 2008г. – 224с.
16. София Бланк. Слово исцеляет биополе. – Вектор – 2004г. – 160с.
17. София Бланк. Благословение вселенной. – Вектор – 2077г. – 208с.

18. София Бланк. Молитвы исцеляют. – МСП – 2004г.
19. София Бланк. Ангелы. Невидимая реальность. – МСП – 2004г.
20. София Бланк. Мост в небеса. Электронная книга. – 2019г.
21. София Бланк. На крыльях света и любви. – Нью-Йорк – 2008г.
Повторное. 2010г., 2012 г., 2014г., 2018г.
22. София Бланк. Набор кирлианографий в открытках. – 2008г., англ. и рус. версия 2010г.
23. София Бланк. Исцеление молитвами. – Вектор – 2008г.
24. София Бланк. Небесный код. Исцеление молитвами. – Феникс – 2011г.
25. София Бланк. Энергия свечи, молитвы, минералов. – Вектор – 2010г., переиздание: Амрита-Русь – 2019г. И продолжает издаваться по сей день.
26. София Бланк. Благословение небес. – Феникс – 2008г.
27. София Бланк. Слово исцеляет биополе. – Феникс – 2008г.
28. София Бланк. Если к вам пришла беда. – Нью-Йорк – 2018г. (рус., англ.)
29. София Бланк. Колокол Альпийской трагедии. – Нью-Йорк – 2018г.
30. София Бланк. Знать, верить, объединятся. Сборник духовных посланий с материалами Софии Бланк. – Нью-Йорк – 2010г.
31. София Бланк. Ангелы с нами и среди нас. – Феникс – 2011г., переиздано – Амрита-Русь – 2019г.
32. София Бланк, Е.С. Дубовая. Ангелы в дружбе с человеком. – Амрита-Русь – 2019г.
33. София Бланк. Увидеть невидимое. – Амрита-Русь – 2019 г.
34. София Бланк. Увидеть невидимое. – Амрита-Русь – 2010 г., переиздано 10 раз.
35. София Бланк. Увидеть невидимое. Жить вместе с ангелами. – Амрита-Русь – 2010г., переиздано 4 разы.

36. София Бланк. Благословение вселенной. Исцеление на тонких планах. – Феникс –2009г.
37. София Бланк. Смерти нет. Мы не уходим в никуда, а продолжаем жить в тонких мирах. – Нью-Йорк – 2002г.
38. София Бланк. Аура деяния духа. – Феникс – 2006г.
39. Электронный ресурс Ютуб-канала Вячеслава Сергеева:
https://www.youtube.com/channel/UCnuLN1tDP4freR37sXE6c_Q
40. Электронный ресурс Ютуб-канала Владимира Андреева:
<https://www.youtube.com/c/VladimirAndreyev114847161432922481036>
41. Электронный ресурс Ютуб-канала SunGates_Media University
<https://www.youtube.com/c/SunGatesRadioRU>
42. Электронный ресурс Ютуб-канала Милы Артюх:
<https://www.youtube.com/channel/UCdW1Ib4zI9UFAUB3rqtRC3g>
43. Электронный ресурс Ютуб-канала Sungates Novgorod:
<https://www.youtube.com/channel/UCvj9T4j5D9XsBt9eLrB0VZA>

ECONOMIC SCIENCES

ECONOMETRIC ASSESSMENT OF FACTORS INFLUENCING THE INCOME OF HOTEL-TOURIST ENTERPRISES OF THE REPUBLIC OF AZERBAIJAN

Kamilov Ilham Ayyub oğlu
Economics Researcher, Azerbaijan

Annotation. The article reveals the role of hotel establishments in the field of tourism in international economic relations. Here, incomes, expenses and the level of profitability of tourist hotel enterprises in the Republic of Azerbaijan were analyzed in detail, and the correlation-regression dependence between the income of hotel enterprises and the costs of tourists arriving in the country and GDP was determined and econometrically determined. evaluated in the Eviews-12 software package.

Key words: tourism, income, cost, profit, pandemic, elasticity coefficient, correlation, regression, adequacy.

Introduction

The development of the hotel industry has been happening since ancient times and depends on the state of the economy, politics, science and technology. With the development of society, the need to move over long distances, to live and eat far from the place of residence, increased more and more. The growth of economic well-being of citizens affects, in turn, the choice and quality of services provided.

Mail Part. One of the most important features of any type of service is the possibility of saving the offered services. This process also occurs in the hotel business, where any unsold room or empty restaurant on any day becomes a loss and cannot be compensated, therefore, the process of attracting customers must be repeated non-stop 365 days a year. Methodological aspects of use in the hotel business are studied in the works of Dzh. Bowen, Brymer, D. Jobbera, F. Kotler,

J. Makentsa, R. Morris, M. Porter and others [1,2,3,4,5]. who made a big contribution to the development of the theory and practice of marketing in the hospitality industry. At the same time, such scientists as Yankevich emphasize the deeper study of the issues of increasing the market capacity of hotel services. It should be noted that in the field of services, the increase in income from the hotel business, which is part of the tourist sector, affects its macroeconomic indicators and accelerates economic growth. The income received from the activities of hospitality enterprises depends on many factors, including the volume of investments in specialized tourist destinations, the costs of foreign tourists who come to our country for tourist purposes, mainly on the capacities of these enterprises, some factors. influencing the formation of the gross domestic product and others. it depends. The following graph 1 shows the level of profit and profitability of hotel enterprises in the Republic of Azerbaijan for 2011-2020 [9].

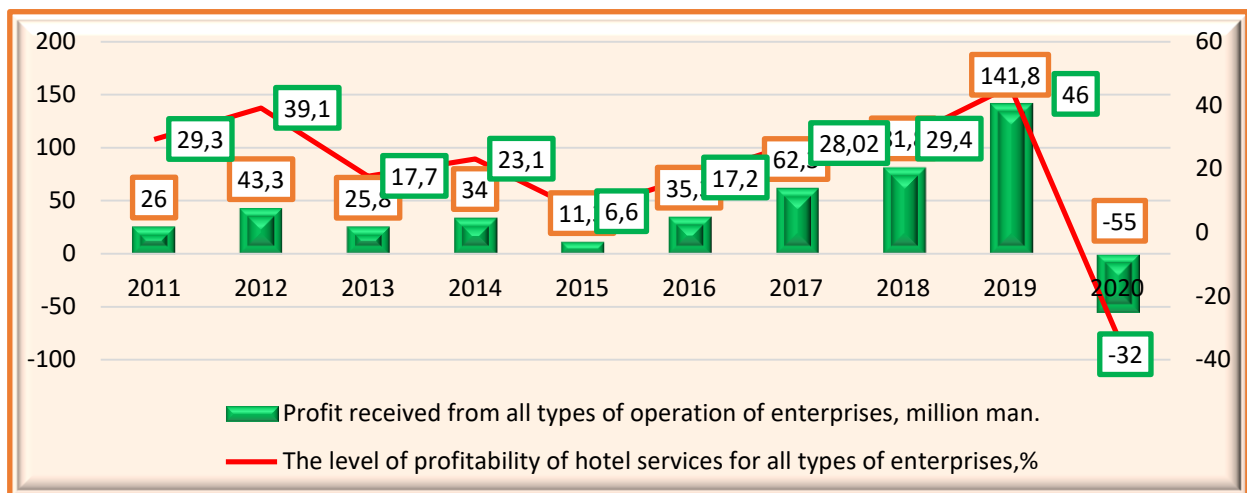

Figure 1. Profit and profitability level of hotel enterprises in the Republic of Azerbaijan.

Source. (1) was prepared based on the data.

As can be seen from the graph, positive dynamics are observed for 2011-2019 due to the optimization of the management of the results of the economic activity of the enterprises of the hotel industry. In 2020, due to the COVID-19 pandemic, the financial and economic activity of hotels and hotel-type enterprises caused losses in the amount of 55 mln. led to the loss of manat. which means that the level of profitability is -32%.

Taking into account the consequences of the COVID-10 pandemic, for the purposes of econometric assessment of factors affecting the income from the operation of hotel establishments, the expenses of foreign tourists arriving in our country for the purpose of tourism, and the possibilities of the establishment. We use table 1, which provides basic information on GDP and income from the activities of hotel enterprises by country

Table 1

Income from the activities of hotel establishments in the Republic of Azerbaijan in 2009-2020 and factors affecting them.

Year	Costs of foreign tourists coming to our country for tourism purposes, mln.	GDP, million manats	Income from the activities of hotels and hotel-type enterprises, million man.
2009	0,9892	35601,5	97
2010	1,082	42465	105,9
2011	1,16542	52082	114,7
2012	1,1892	54743,7	154
2013	1,2711	58182	171,3
2014	1,2812	59014,1	181,05
2015	1,1324	54380	183,06
2016	1,4113	60425,2	240,11
2017	2,2853	70337,8	284,45
2018	2,6616	80092	359,45
2019	2,9714	81896,2	450,19
2020	0,4147	72432,2	116,8

Source. Prepared by the author based on the data of (9).

Table 2.1. with the factors affecting the income obtained by hotel enterprises using their data. The dependence between the incomes of hotel enterprises can be evaluated econometrically using the ready-made mathematical software package Eviews-12. For this purpose, based on the data in table 1, we will get the following result by applying the Eviews-12 software package.

Table 2.

The relationship between the revenues of tourism hotel establishments in the Republic of Azerbaijan, the costs of tourists coming to the country and GDP

Dependent Variable: Y
 Method: Least Squares
 Date: 07/23/22 Time: 04:00
 Sample: 2009 2021
 Included observations: 13

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
X2	0.001914	0.000517	3.703775	0.0041
X1	117.8580	10.69780	11.01704	0.0000
C	-87.08228	32.26482	-2.698985	0.0224
R-squared	0.945949	Mean dependent var		198.2931
Adjusted R-squared	0.935138	S.D. dependent var		108.1673
S.E. of regression	27.54800	Akaike info criterion		9.668911
Sum squared resid	7588.924	Schwarz criterion		9.799284
Log likelihood	-59.84792	Hannan-Quinn criter.		9.642114
F-statistic	87.50455	Durbin-Watson stat		1.670076
Prob(F-statistic)	0.000000			

Source: Developed by the author based on the Eviews-12 application software package.

According to the above table according to the Eviews-12 application software package, there is a high correlation between X1, which represents the expenses of tourists visiting the country in the Republic of Azerbaijan, X2, which represents the country's GDP, and the dependent variable Y, which represents the income of hotel enterprises, as the causal factors. ($R^2=0.95$).

According to the result obtained according to the Eviews-12 application software package, the regression equation will be as follows:

Estimation Command:

LS Y X2 X1 C

Estimation Equation:

$Y = C(1)*X2 + C(2)*X1 + C(3)$

Substituted Coefficients:

$Y = 0.00191443279484*X2 + 117.858040179*X1 - 87.0822773967$

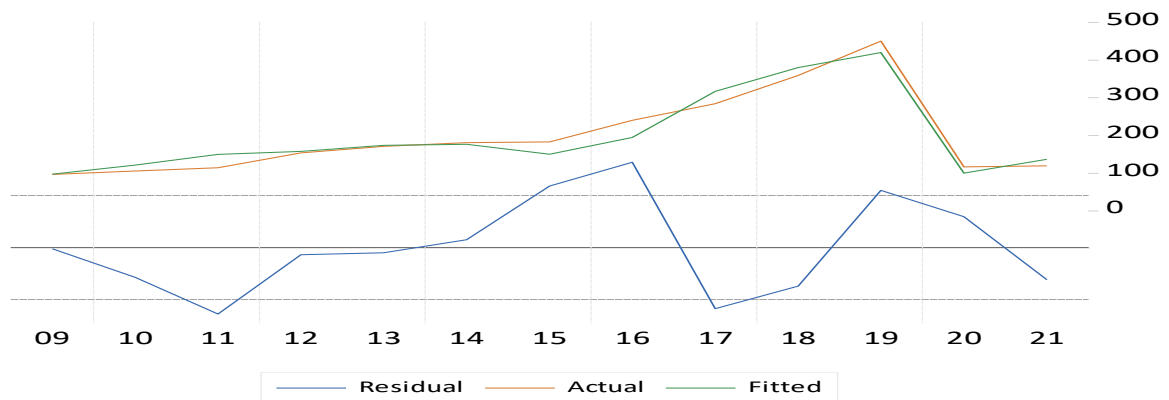
$$Y = 117,858x_1 + 0,00191 - 87,0823, R^2 = 0,946 \quad (1)$$

$$(t) \quad (11,017) \quad (3,704) \quad (-2,699) \quad DW=1,670$$

As you can see, the coefficients of the free threshold and dependent variables, which reflect the causal factors and the result factor, are much larger than their standard errors. This characterizes the statistical significance of the obtained model [7, p. 310].

The table obtained using the Eviews-12 software package and the table (1) with the linear regression equation $= 117,858x_1 + 0,00191 - 87,0823$ of the

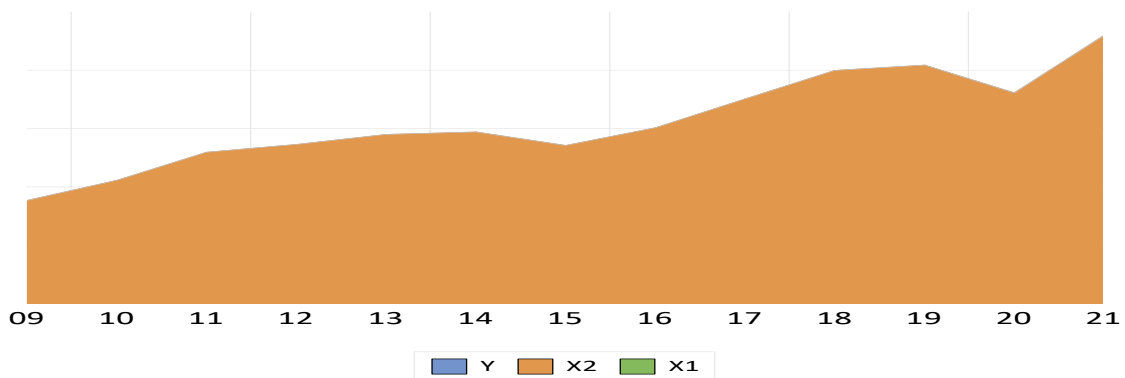
revenues of the hotel enterprises in Azerbaijan, obtained using the Eviews-12 software package (Fitted) And the dynamics of the actual values, and at the same time the balance between them, will be in the order shown in the following graph

Graph 2. The dynamics of received and actual prices of revenues of hotel enterprises in Azerbaijan based on the package of application programs Eviews-12 and the balance between them.

Source: Developed by the author based on the Eviews-12 application package.

The graph below shows the change in factors affecting the income of hotel enterprises in the Republic of Azerbaijan for 2009-2021 using the Eviews-12 software package.

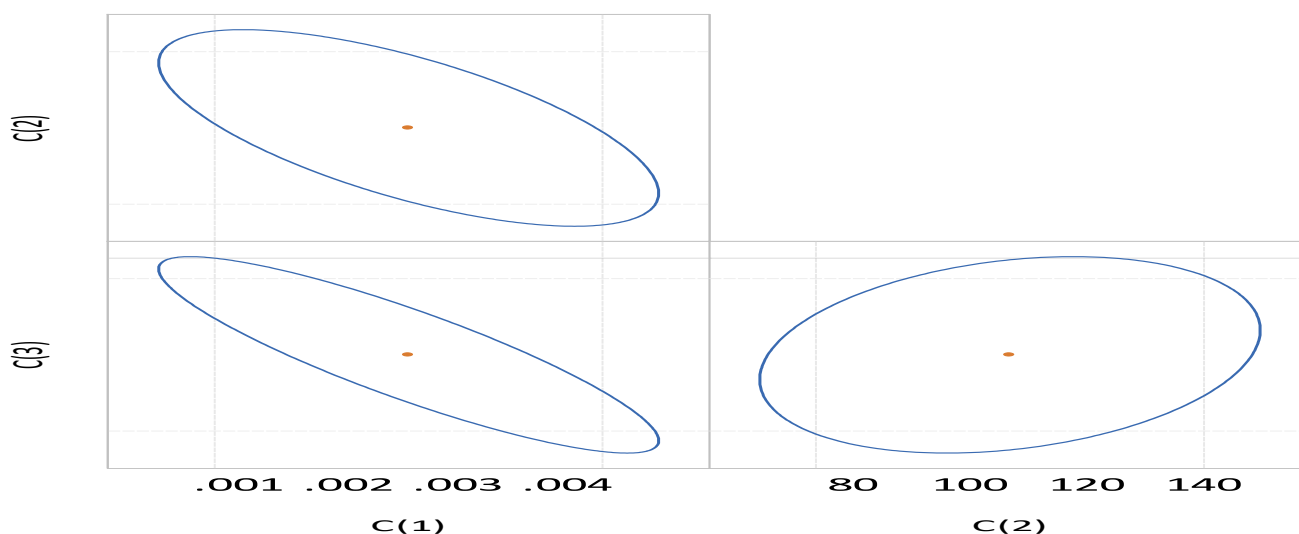

Graph 3. Change in income of hotel enterprises in Azerbaijan and factors influencing them for 2005-2021

Source: Developed by the author based on the EViews-12 application package.

Applied software package Eviews-12 in a model that expresses the relationship between the income of tourist and hotel establishments of the Republic of Azerbaijan, the expenses of tourists arriving in the country, and GDP, if we build a confidence ellipse on the diagnosis of the coefficients of these indicators, we see that the free

variables included in the model , and free threshold indicate that the model is statistically significant.

Graph 4. Ellipse of confidence in the diagnosis of the coefficients of the model of tourism and hotel enterprises of the Republic of Azerbaijan for 2009-2021, the costs of tourists arriving in the country and GDP

Source: Developed by the author based on the Eviews-12 application package.

Performing residual diagnostics and checking histograms by Q-statistics in the Eviews-12 application package, we obtain the following results under the hypothesis of the statistical significance of the model

Table 3

Autocorrelation test of Q-statistics of income of hotel enterprises in Azerbaijan and factors influencing them for 2009-2021

Date: 07/23/22 Time: 04:24
 Sample: 2009 2021
 Included observations: 13

Autocorrelation	Partial Correlation		AC	PAC	Q-Stat	Prob
. * .	. * .	1	0.146	0.146	0.3447	0.557
.*** .	*** .	2	-0.469	-0.500	4.2359	0.120
. .	. ** .	3	0.004	0.245	4.2362	0.237
. * .	. ** .	4	0.118	-0.258	4.5397	0.338
. ** .	. * .	5	-0.269	-0.187	6.3078	0.277
. .	. * .	6	-0.011	0.161	6.3114	0.389
. * .	. ** .	7	0.128	-0.311	6.8454	0.445
. * .	. * .	8	-0.097	0.111	7.2139	0.514
. * .	. ** .	9	-0.129	-0.239	8.0206	0.532
. .	. * .	10	0.043	-0.072	8.1397	0.615
. .	. .	11	0.034	0.049	8.2543	0.690
. .	. * .	12	0.001	-0.189	8.2548	0.765

Source: Developed by the author based on the Eviews-12 application package.

It should be noted that without checking the statistical significance of the established model, it is impossible to make an opinion about the model and its adequacy. From this point of view, the F-Fisher criterion can be used to obtain a conclusion about the explanatory variables included in the model at which level they explain the model.

In order to check the statistical significance of the regression equation with the help of the F-Fisher criterion, the F-Fisher criterion should be compared with the table value, i.e. $F_{table}(a;m;n-m-1)$. According to the table data reflecting the result of the Eviews-12 software package, F-Fisher's criterion) is equal to 87.5. If we determine the F_{table} value with a 95% confidence interval, the following result will be obtained [8, p. 332].

$$F_{table}(a;m;n-m-1)=(0.05;2;10)=4.1$$

If we compare F-Fisher's criterion with the value of $F_{table}(a;m;n-m-1)$, we get F-Fisher's criterion (87.5) > $F_{table}(4.1)$. The obtained comparison shows that the regression equation is generally F-Fisher is statistically significant according to the criterion. This means the adequacy of model 1 according to that criterion.

It should be noted that along with the Fisher criterion, F- should check the correctness of the model specification. From this point of view, it should be checked whether there is autocorrelation in the established model. In order to check the presence of autocorrelation, the criteria of Darbon-Watson statistics are determined and the conclusion about the formation of autocorrelation is evaluated. In this regard, if we check the autocorrelation of the residuals in the model based on the Darbon-Watson breakpoints, according to table 1, Darbon-Watson statistics according to the Eviews-12 application software package $DW=1.67$ and 95% confidence interval, $\alpha=0.05$ significance level three It can be determined that the Darbon-Watson crisis points for the explanatory variable ($m=2$) and $n=13$ observation periods are $d_l = 0,861$, $d_u = 1,562$ [8, p. 337].

It is known that according to Darbon-Watson criteria, if $d_u \leq DW < 4 - d_u$, autocorrelation between indicators is considered nonexistent [7, p. 171].

Since $d_u = 0,861 \leq DW = 1,67 < 4 - d_u = 2,421$, we can see that there is no autocorrelation between the studied indicators. Based on the characteristics of Darbon-Watson's crisis points, it can be considered that the regression equation is fully statistically significant, and the established model $Y = 117,858x_1 + 0,00191 - 87,0823$ is an adequate model [7, p.322].

Since the correlation coefficient between the indicators for the studied period is $r = \sqrt{R^2} = \sqrt{0,946} = 0,973$, according to the Chaddock scale, X1, which represents the expenses of tourists coming to the country in Azerbaijan, and X2, which represents the country's GDP, are the causal factors. and there is a very high correlation between the income of hotel enterprises. According to the results of the Eviews-12 application software package, the coefficient of determination $R^2=0.95$ means that the corresponding regression equation is explained by 95.0% of the variance result indicator, and 5.0% by the influence of other factors not included in the model [6]. This means that the regression equation expresses the initial data better, and the effect of the factors included in the model is explained for the greater part of the hotel prices.

If we calculate the coefficient of elasticity according to the coefficient of the free variables in the relationship equation and the average values of the volume of the causal factors and the result factor for the studied periods, we will get the following result [8, p.150].

$$E_{\text{travel expenses}} = \frac{\alpha_1 \times \bar{x}_1}{\bar{Y}} = \frac{1,404532 \times 117,858}{198,2931} = 0,834802$$

$$E_{GDP} = \frac{\alpha_2 \times \bar{x}_2}{\bar{Y}} = \frac{62598,14 \times 0,00191}{198,2931} = 0,602958$$

The result. By applying the Eviews-12 software package, it was determined that there is a very high correlation between the income of hotel establishments in Azerbaijan, the expenses of tourists arriving in the country, and the country's GDP expressed by the linear regression equation $Y = 117,858x_1 + 0,00191 -$

87,0823 - Based on the elasticity coefficient of the linear regression equation obtained in accordance with the Eviews-12 application software package, it was determined that based on the calculated values of the elasticity coefficient, it can be concluded that a 1% increase in the expenses of tourists coming to the country in the Republic of Azerbaijan during the studied period, and a 0% increase in the income of hotel establishments 0.83 % increase, and a 1% increase in GDR results in a 0.60% increase in the income of hotel enterprises.

References

1. Andergassen Rainer & Candela Guido, "Less Developed Countries, Tourism Investments and Local Economic Development," *Review of Development Economics*, Wiley Blackwell, vol. 17(1), 2013, pp. 16-33, February.

2. Shvandar K., Plotnikov S., Borodin A. Modelling scope for forecasting the situation on the world oil markets. *Den'gi i kredit = Russian Journal of Money and Finance*. 2010;(4):63–69.

3. Baigot M.S. Mechanisms for regulating the foreign economic activity of Belarus in the agricultural sector: Issues of theory, methodology, practice. Minsk: Belaruskaya Navuka; 2010. 367 p.

4. Daineko A.E., Daineko E.A. Economy of Belarus in the integration processes of the Commonwealth of Independent States. Gorki: Belarusian State Agricultural Academy; 2010. 418 p.

5. Leigh D., Rossi M. Exchange rate pass-through in Turkey. IMF Working Paper. 2002;(204). URL: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2002/wp02204.pdf>

6. Yadigarov T.A. Econometric assessment of the associative activity of the Republic of Azerbaijan with the countries of the world. In: Economic and Social Development. Proc. 68th Int. sci. conf. (Aveiro, 24–25 May, 2021). Varazdin: Croatia Varazdin Development and Entrepreneurship Agency; 2021:187–197.

7. Yadigarov T.A. Customs statistics and modern information technologies. Baku: Europe Publishing House; 2020. 520 p.

8. Yadigarov T.A. Operations research and solution of econometric problems in MS Excel and EViews software packages: Theory and practice. Baku: Europe Publishing House; 2019. 352 p.

9. <https://www.stat.gov.az/>

10. World Tourism Organization <http://www2.unwto.org/rii/hom>

MAIN CHARACTERISTICS OF AN OPTIMAL COMMODITY DISTRIBUTION SYSTEM

Parkhaieva Natalia,

Candidate of Technical Sciences, Senior Lecturer
State University of Trade and Economics
Kyiv, Ukraine

Annotation: The main characteristics and directions of optimization of the distribution system are considered, which are aimed at ensuring the prompt response of retail trade to customer requests. Opportunities are presented to develop and implement individual advantages of the distribution system by adding a certain value to products, the source of which is high-quality customer service.

Keywords: distribution system, consumer market, customer service, retail trade, inventory levels.

According to studies of current trends in the consumer market, there is now a fact that most decisions about the purchase of goods are made directly in the retail trade enterprise, that is, consumers are more sensitive to the time factor, and this is inevitably reflected in their purchasing behavior.

The essence of this thesis lies in the equivalent perception of the product in the eyes of customers and its availability: consumer does not retain loyalty to specific brands and is ready to quickly replace one product with another, that is, he makes his choice from what is on the store counter at the moment [1, 2].

If their favorite brand is missing, it is likely that a competitor's product will be purchased instead. From this fact, we can conclude that the ability of the commodity distribution system to respond quickly to customer requests in the shortest possible time is of particular importance.

In the recent past, the final price has played a decisive role in the decision to buy a product, and it remains a significant factor in consumer choice now, but in

many cases the main reason for actively selling any brand or product is the «cost of time» – that is, the additional costs that a trading company incurs while waiting for delivery or spending time finding alternative suppliers [3, P. 118]. The increase in the importance of the time factor is due to the shortening of the life cycle of products in the consumer market, the desire of the commodity distribution systems to reduce the level of inventory during the supply chain, as well as the rapid dynamics of market processes. Thus, a key element in ensuring the competitiveness of the commodity distribution system in modern conditions is to reduce the time of launch and promotion of the product on the market; in other words, for those companies that are not aware of the rapid response factor to external changes, and do not take into account that their commodity distribution system can no longer meet the needs of fast-changing markets, the losses may be too noticeable. That is, a characteristic feature of the modern commodity distribution system should be the shortening of the deadline for determining the needs of the target customers and the rapid response to any changes throughout the entire chain of goods movement.

When tracking the movement of goods throughout the intermediary units of the commodity distribution system, there are often cases of limited visibility of consumer demand and the overall financial result, especially at the end of the chain, which leads to a slowdown in the response of the producer (as an initial link) to real consumer requests. In this sense, the urgent task of increasing delivery times is to introduce one of the important prerequisites for logistics theory – ensuring the transparency of commodity flows. If a manufacturer (supplier) is to create a transparent beginning-to-end distribution system, that is, systematically and promptly the initial link will receive information about inventory status, dynamics of outflow of goods from the point of sale, changes in the market situation and requirements of the end consumer, it will have much better opportunities to organize more elastic to the existing demand of movement of goods and will provide reduction of expenses for logistic processes.

Therefore, another important characteristic of an optimal commodity distribution system can be identified – the need to establish a direct and feedback information link between demand and consumption.

The tendency has already been noted above that in modern conditions the consumer does not see fundamental differences between the offers of goods of different competing producers in the market and makes his choice based on the assortment offer of shops. On the basis of this, further development of this trend and fierce competitive conditions force manufacturing and trading companies to develop and implement individualized benefits by adding certain value to their products, the main source of which is quality customer service.

In the economic literature, customer service is defined as the concerted rendering of the utility of time and place, in other words, goods are of no value until they have appeared in the consumer's hands at the right time and place [4, P. 19-21]. That is, the product becomes more attractive in the eyes of the consumer due to the fact that its original value has increased due to the service provided. In this connection, you can see that in the recent past, the main requirements for marketing activity was the active supply of popular brands, large advertising budgets and aggressive sales strategy. Now, this approach is largely out of date: the firm's actions to influence the perception of a particular product should not be limited to the form of demonstrating their product and creating a vibrant, unforgettable image, but also to extend the provision of quality services on a durable and continuous basis. This symbiosis is the key to gaining benefits in the individualization of goods, so companies need to create maximum value for their customers by effectively managing the supply chain in the distribution system. Successful are those companies that implement strategies that work closely with both resellers and retail outlets, provide systematic feedback analysis, and, based on the data obtained, seek new ways to create additional benefits for both their partners and consumers. Thus, the equivalent in importance and effective way of increasing the value of the goods is the provision of quality service. The consumer market is now becoming very sensitive to the capabilities of the service, and this certainly creates favorable conditions for

managing the movement of goods, so providing the necessary service is the ultimate task of any manufacturing and trading company that aims at stability and competitiveness. It is known that the mission of any company reflects the direction of business development, its boundaries and the end results, that is, from this point of view it should be noted that the current market situation is such that objectively it becomes necessary to develop the mission not only of an individual company, but also a mission of the commodity distribution system. The main purpose of such a system should be to create a clear picture of the principles by which competitive advantage can be gained by establishing close relationships with the end consumer. Such a mission is difficult to develop, moreover, there is a likelihood of its transition into a plane that is not provided with real conditions, that is, caution should be exercised when deciding on the desired level of service and satisfaction of customers and consumers, since this increase of only a few percent may require unjustifiably high investment. For example, the high costs of organizing a 100% supply of goods lead to the fact that the bulk of trading companies prefer to remain at the level of customer satisfaction less than the maximum. If you look at successful trading companies in the world in terms of sales, the absolute leader – Wal-Mart – considers the optimal level of customer service within 85-95%, and the well-known German company METRO in Ukraine is limited to 75-80%.

On this basis, the mission of the commodity distribution system should be based on the establishment and implementation of certain customer service standards. Providing such standards involves identifying the most important elements of service from the point of view of customers, and it is not only about the end consumers of the products made, but also about the partners in the logistics chain of the distribution system. The first step in this process is to collect and analyze information on the allocation of basic elements of service, which is obtained by conducting market research of consumers and consumers, during the questioning of experts or conducting sociological surveys. The next step, based on research findings, is to justify quantitative performance standards for each service element. When service

standards are set in the commodity distribution system, you can choose the methods of transportation, warehousing, inventory management and production itself.

Another factor influencing the successful functioning of the commodity distribution system in modern conditions is the provision of communication links and organization of activities in a single information space. The fruitful cross-functional integration of the participants in the process of movement of goods was impossible before the advent and comprehensive use of electronic equipment and communication means. The introduction of computers initially helped to improve individual private functions such as order processing, forecasting, transportation, inventory management, and more. Currently, the modern information environment contributes to the development of commodity rapid response systems. The basic idea behind such a system is a new approach to demand management: the distributor does not place an order but informs the supplier about the desired upper and lower boundaries of inventory levels. This information is related to the actual consumption or sale of the product, its current availability and the details of additional marketing activities. The main advantages of communicative communication are to achieve a significant reduction in inventory levels while significantly reducing the risk of missing goods and providing direct access to information on real demand, which in turn allows manufacturers to optimize planning and production tasks. That is, the decisive factor for rational interaction between partners, logistics and feedback is the availability of adequate requirements for the entire process of movement of goods of information support, which integrates the entire strategic line of the commodity distribution system.

REFERENCES

1. Best, R. (2018). Consumer marketing [Marketing ot potrebitelya], Moscow, Mann, Ivanov i Ferber, 696 p.
2. Innovative approaches to the management of the competitiveness of businesses (2016). Riga: «Landmark» SIA, 188 p.

3. Ilchenko, N. B. (2016). Logistics strategies in trade [Logistichni strategii v torgivli], Kyiv, Kiiv. nats. torg.-ekon. un-t, 432 p.

4. Theoretical substantiation of the category «commodity distribution system», Definition of its properties and principles of organization (2019). The Development of Global Science. London, United Kingdom: Sciemcee Publishing, 106 p.

УДК: 338.984

ДОПОМІЖНІ ТЕХНОЛОГІЧНІ ПЕРЕТВОРЕННЯ, ЯКІ СТИМУЛЮЮТЬ ІНДУСТРІЮ 5.0

Заяць О. І.

д. е. н., доцент кафедри міжнародних економічних відносин
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Ярема Томаш Васильович

асистент кафедри міжнародних економічних відносин
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Анотація. У дослідженні виявлено, що Європейська комісія закликає країни-члени ЄС до Індустрії 5.0. Визначено допоміжні технології П'ятої промислової революції. З'ясовано, що Індустрія 5.0 — це не революція, керована технологіями, а ініціатива, орієнтована на цінності, яка стимулює технологічні перетворення. Ідентифіковано взаємозв'язок допоміжних технологій Індустрії 5.0.

Ключові слова: індустрія 5.0, інновації, промисловість, технології, штучний інтелект.

Індустрія 5.0 доповнює існуючу парадигму Індустрії 4.0, виділяючи дослідження та інновації як рушії переходу до сталої, орієнтованої на людину та стійкої європейської промисловості. Це переміщує фокус від вартості для акціонерів до зацікавлених сторін, що приносить переваги всім зацікавленим сторонам. Індустрія 5.0 намагається використати цінність нових технологій.

У 2021 році Європейська комісія офіційно закликала до переходу до П'ятої промислової революції після дискусій серед учасників дослідницьких і технологічних організацій, а також фінансових агенцій по всій Європі на двох віртуальних семінарах, організованих Директоратом «Процвітання»

Генерального директорату з досліджень та інновацій, 2 та 9 липня 2020 року, та випустивши документ під назвою «Індустрія 5.0: до сталої, орієнтованої на людину та стійкої європейської промисловості» від 4 січня 2021 року [1].

В Індустрії 5.0 виділяється наступні шість допоміжних технологій:

- індивідуально таргетовані технології взаємодії людини і машини, які пов'язують та поєднують сильні сторони людей і машин;
- біотехнології та «розумні матеріали», які дозволяють використовувати матеріали із вбудованими датчиками та розширеними функціями, водночас підлягаючи переробці;
- цифрові близнюки (*Digital Twins*) і симуляції для моделювання повноцінних систем;
- технології передачі, зберігання та аналізу даних, які здатні обробляти дані та системно взаємодіяти;
- штучний інтелект для виявлення причинно-наслідкових зв'язків у складних динамічних системах, що веде до ефективного інтелекту;
- технології енергоефективності, відновлюваних джерел енергії, зберігання та автономності [2].

Як було показано вище, Індустрія 5.0 — це не революція, керована технологіями, а ініціатива, орієнтована на цінності, яка стимулює технологічні перетворення з певною метою (рис. 1).

Рис. 1. Взаємозв'язок допоміжних технологій Індустрії 5.0.

Джерело: [3].

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Breque M., De Nul L.& Petridis A. Industry 5.0: towards a sustainable, human-centric and resilient European industry. European Commission. 2021. URL: https://msu.euramet.org/current_calls/documents/EC_Industry5.0.pdf
2. European Commission Industry 5.0. 2021. URL: https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/research-area/industrial-research-and-innovation/industry-50_en (дата звернення: 21.07.2022)
3. Villani V., Sabattini L., Barańska P., Callegati E. & Czerniak J. The inclusive system: a general framework for adaptive industrial automation. *IEEE Transactions on Automation Science and Engineering*. 2020. DOI: 10.1109/TASE.2020.3027876

КРИПТОВАЛЮТА: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

Кришталь Галина Олександрівна,

д.е.н, доцент

Васильконова Еліна Олександрівна,

к.е.н

Пилипенко Олександр Віталійович,

аспірант

ПрАТ «ВНЗ Міжрегіональна Академія управління персоналом»

м. Київ, Україна

Анотація: цифрова валюта може служити насамперед зручним методом платежу. Розглянуто найбільш популярні тренди сфери цифрових грошових одиниць такі як Біткоїн (BTC), Ефіріум (ETH), BitcoinCash, Ripple (XRP), ІОТА, Лайткоїн (LTC), NEO. Також авторами описані переваги криптовалютних розрахунків та негативні сторони.

Ключевые слова: валюта, криптовалюта, фінансові операції, цифрові технології, цифрова валюта.

Популяризація у 2009-2010 роках цифрової валюти та подальший розвиток швидше за все пов'язаний з тиском урядів більшості економічно розвинених країн на суб'єкти бізнесу фінансового сектора. Криптовалюта є практично ідеальним способом проведення фінансових операцій у тіньовому секторі.

Незважаючи на неоднозначне тлумачення подібної ситуації, такий стан речей також сприятиме подальшому підвищенню курсу Біткоїна. Поява у світовій фінансовій системі якісно нового інструменту – криптовалюти, який здатний спрощувати проведення платіжних операцій, здешевлюючи їх шляхом усунення посередників і при цьому надавати анонімність операціям, було очікувано та закономірно [1].

Фінансово-правова природа криптовалют до сьогодні є невизначеною. Окремі аспекти цього питання розглядалися в роботах Р. Коена, А. Гринспанса, Е. Мака, Д.С. Вахрушева, О.В. Железова, О.П. Демидова, О.В. Квітки, О.І. Зайцевої, О.П. Чунарева, А.Т. Хідзева, П.М. Шуста та ін. Наразі серед аналітиків все ще немає єдиного думки про доцільність інвестування в Біткоїн та про його позитивні характеристики. Так, одні дослідники прогнозують крах системи через такі фактори, як контроль та заборона з боку окремих держав, відсутність матеріального забезпечення, можливі хакерські атаки та малу кількість валюти в мережі. Інші – висловлюються на захист криптовалюти та бачать найближче майбутнє за розвитком цифрових технологій у фінансовій індустрії [2].

Новий вид валют впевнено входить у повсякденне життя бізнесу та населення, і це може означатиме те, що в даний час світова економіка знаходиться на порозі непередбачуваних революційних змін.

Цифрова валюта може служити насамперед зручним методом платежу. Але це має як позитивні, так і негативні сторони. Так, анонімність платежів можна розглядати з двох сторін: по-перше, як засіб зручного переказу грошей за будь-які послуги чи товари без наявності посередника. Але, з іншого боку, анонімність дозволяє проводити незаконні операції купівлі/продажу.

Крім того, станом на даний момент вся система торгівлі та обороту криптовалют є вразливою, як перед хакерськими атаками, так і для випадків втрати або неможливості відтворити код шифрування даних та, як наслідок, втрати коштів.

Найбільш популярними трендами сфери цифрових грошових одиниць є:

- Біткоїн (BTC) – лідер серед віртуальних грошей, на основі блокчейна постійно створюються різноманітні технічні рішення, а розробники постійно працюють над їх модернізацією [3];

- Ефіріум (ETH) – стимулює появу децентралізованих стартапів на основі блокчейна, що базуються на смарт-контрактах [4];

- BitcoinCash, Ripple (XRP) – найбільш швидка криптовалюта [5; 6];

- ЮТА – розроблена для розрахунку в Інтернеті речей [7];

- Лайткоін (LTC) – мережа, готова до експериментів, саме вона одна з перших активувала цифрові гроші для швидких транзакцій – SegWitЛайткоін [8];

- NEO – валюта «розумних контрактів».

До переваг криптовалюти слід віднести:

- неможливість підробки;

- високу швидкість і повну анонімність процесу транзакції;

- можливість уникнути прив'язки до курсу валют, процентних ставок та комісії за транзакції;

- високу захищеність фінансових операцій, відсутність фінансової цензури та зовнішнього втручання у систему обігу [9];

- високий рівень ефективності функціонування системи;

- операції купівлі-продажу здійснюються без посередників в інтернеті;

- код алгоритму загальнодоступний;

- анонімність користувача (є лише номер рахунку);

- має децентралізований характер – відсутність контролю;

- транзакцію неможливо скасувати;

- відсутність інфляції – у мережі є лише обмежене кількість "coin";

- безпека - немає можливості копіювання інформації;

- відсутність корупції через відсутність посередників між платежами.

Негативні сторони:

- відсутність контролю - немає гарантії захищеності рахунку;

- уряд країн може вводити заборони та обмеження використання валюти;

- втрата пароля введе до втрати рахунку та монет;

- деякі комп'ютери не володіють необхідною потужністю для вирішення складніших завдань.

В сучасному світі криптовалюта є інноваційною розробкою, поява якої стала можливою завдяки розвитку глобальних технологій високошвидкісної

передачі інформації, коли мережа Інтернет розрослася до величезних масштабів, а децентралізовані мережі набули великої популярності.

Оскільки інтерес до криптовалюти стрімко зростає, у зв'язку із затребуваністю у світі «справедливих грошей», повною анонімністю та захистом від підробок.

У криптовалют у порівнянні зі звичайними національними валютами існує досить велика кількість як позитивних, так і негативних характеристик і лише подальший розвиток може виявити баланс переваг і недоліків порівняно з іншими грошима. Водночас, вже зараз слід зазначити популярність криптовалюти на світових фінансових ринках.

Список літератури:

1. Obzor tsifrovyykh valyut. URL: http://www.prostobank.ua/internet_banking/stati/obzor_tsifrovyyh_kriptovalyut [in Russian].
2. Demidov O. P. (2014). Svyazannyye odnim blokcheynom: obzor mezhdunarodnogo opyta regulirovaniya kriptovalyut. Indeks bezopasnosti - Safety Index, 2, 41–56 [in Russian].
3. Vakhrushev D. S. (2014). Kriptovalyuta yak fenomen sovremennoy informatsionnoy ekonomiki: problemy teoreticheskogo osmysleniya. Naukovedeniye - Science of Science, issue 5, 4–15 [in Russian].
4. Court officially declares Bitcoin a real currency. URL: <http://rt.com/usa/bitcoin-sec-shavers-texas-231/> [in English].
5. TsB Kitaya zapretil bankam operatsii s Bitcoin. URL: <http://www.vedomosti.ru/finance/news/19690711/cb-kitaya-zapretil-bankam-operacii-sbitcoin#ixzz2myQN49z2> [in Russian].
6. TsB RF priravnal obmen bitkoinov k somnitelnym operatsiyam. URL: <http://www.interfax.ru/business/354207> [in Russian].

7. Nikitin K. V. (2014). Obrashcheniye bitkoynov v usloviyakh pravovoy neopredelennosti. Yuridicheskaya rabota v kreditnoy organizatsii - Legal work in a credit institution, 3, 48–53 [in Russian].

8. Stroiteleva E. V. (2014). Elektronnyye dengi: vidy. sushchnost i perspektivy razvitiya. Diskussiya. Politematicheskiy zhurnal nauchnykh publikatsiy - Discussion. Polythematic journal of scientific publications, 6 (47), 54–61 [in Russian].

9. Protsenko A. T. (2016). Pravovyi status virtualnykh valiut: svitovyi dosvid ta ukrainski realii. Pravo i suspilstvo - Law and society, 2, 130–134 [in Ukrainian].

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ

Кужель Віталій Володимирович

директор, доцент, к. е. наук,

Николик Наталія Петрівна

заступник директора з навчальної роботи ,

Опалко Клавдія Степанівна

завідувач навчально – методичної лабораторії,

Кужель Руслана Володимирівна

викладач

ВСП «Уманський фаховий коледж технологій та бізнесу

Уманського НУС»

Анотація: Проблема фінансового планування є однією із важливих, що потребує дослідження як на теоретичному, так і на практичному рівні, оскільки її успішне дослідження є основною із передумов напрацювання шляхів щодо подолання фінансової кризи, підвищення ефективності діяльності суб'єктів господарювання.

Ключові слова: планування, контролінг, бюджетування, фінансовий план.

Пріоритетним за ринкових умов господарювання є запровадження нових підходів до фінансового планування господарюючих суб'єктів всіх організаційно - правових форм господарювання. Фінансове планування здатне забезпечити менеджмент якісними і вчасними даними для прийняття ефективних управлінських рішень. Відродження фінансового планування сприяє: підвищенню рівня координованості процесів бюджетування, обліку, аналізу і моніторингу; забезпеченню якості управлінських рішень та ефективності системи управління сучасного підприємства забезпеченню інформацією щодо реального стану господарюючих суб'єктів; і тенденції, в напрямі зміцнення з одного боку чи послаблення з іншого боку позицій підприємства в економічному середовищі.

Отримання такої інформації потребує відповідного інструментарію та методики його використання та переходу до нової якості фінансового планування, здатним мінімізувати ризики по відношенню до господарюючих суб'єктів. З економічної точки зору фінансове планування - це система використання різних форм і методів для фінансового забезпечення функціонування підприємства та досягнення ним поставлених цілей. Тобто це та практична фінансова робота, що забезпечує життєдіяльність підприємства, поліпшення його результатів.

Фінансове планування підприємства спрямовується на вирішення наступних завдань: фінансове забезпечення поточної виробничо-господарської діяльності; пошук резервів нарощування доходів, прибутку, підвищення рентабельності та платоспроможності; виконання фінансових зобов'язань перед суб'єктами господарювання, бюджетом, банками; мобілізація фінансових ресурсів в обсязі, необхідному для фінансування виробничого й соціального розвитку, збільшення власного капіталу; контроль за ефективним, цільовим розподілом та використанням фінансових ресурсів.

В той же час, поза увагою залишаються окремі питання фінансового планування в умовах ринкової економіки, зокрема: осмислення методичних аспектів координації бюджетування, обліку, контролю та аналізу діяльності підприємства в системі прийняття управлінських рішень на основі реалізації механізму фінансового планування; недостатньо обґрунтованими залишаються питання щодо механізму його реалізації в умовах трансформації економіки України; відсутність однозначного підходу щодо визначення його основних функцій і завдань; значна кількість досліджень з питань фінансового планування сконцентрована на безумовно важливих, але локальних питаннях, в основному діагностики фінансово-економічного стану підприємства на перспективу.

В організаційній та управлінській роботі підприємств фінансове планування займає особливе місце. Фінансове прогнозування та планування, як відмічає Стецюк П.А.[1] є однією з найважливіших ділянок фінансової роботи

підприємства. На цій стадії фінансової роботи визначається загальна потреба у фінансових ресурсах для забезпечення безперервної діяльності суб'єкта господарювання.

За ринкових умов підприємство, як стверджує Панасюк М.А. [2] самостійно визначає напрями та розмір використання прибутку, який залишається в його розпорядженні після сплати податків. Метою складання фінансового плану є визначення фінансових ресурсів, капіталу та резервів на підставі прогнозування величини фінансових показників власних оборотних активів, амортизаційних відрахувань, прибутку, суми податків. Планування виручки на думку Нагорна Д.В.[3] є необхідним для розроблення фінансового плану щодо отримання прибутку від реалізації продукції, визначення суми планових платежів у бюджет. Опираючись на опрацьовані фінансові показники за даними дослідження Тешева Л.В.[4].слід розробляти перспективні, поточні та оперативні фінансові плани. Поточний фінансовий план складається у формі балансу доходів та витрат грошових коштів, оперативний - у формі платіжного календаря. Як зауважує Дорошенко О.О.[5], за адміністративної економіки фінансове планування базувалось на директивних планових показниках виробничого та соціального розвитку підприємства. Нині ця база перестала існувати, оскільки підприємства вже не одержують директивних вказівок «зверху». Замовлення утратило своє директивне значення і розглядається підприємством лише як одна з можливих сфер реалізації продукції. Відтак фінансове планування має орієнтуватися на ринкову кон'юнктуру, урахувати ймовірність настання певних подій і одночасно розробляти моделі поведінки підприємства за зміни ситуації з матеріальними, трудовими та фінансовими ресурсами.

Фінансовий план активно впливає на всі сторони діяльності підприємства через вибір об'єктів фінансування, спрямування коштів в залежності від їх віддачі на ті чи інші заходи, сприяє раціональному використанню трудових, матеріальних і грошових ресурсів.

Розроблення фінансового плану ґрунтується на планах виробництва продукції, її номенклатурі, витратах, фінансових нормах і нормативах, даних про ринок та тенденції його розвитку. В основі розроблення фінансового плану закладений аналіз фінансового-господарської діяльності, в ході якого виявляються резерви підвищення ефективності роботи підрозділів підприємства. Важливими факторами, що суттєво впливають на ефективність діяльності підприємства є динаміка споживчого ринку та рівня конкуренції, стан і динаміка фінансового ринку, ринку праці, рівень соціально-економічної й політичної стабільності, рівень інфляції та фіскального навантаження тощо.

Для дослідження впливу чинників зовнішнього підприємницького середовища на діяльність і розвиток підприємства, а також для оцінки його сильних і слабких ланок можна застосовувати SWOT-аналіз (SWOT-analysis). Результати SWOT-аналізу Приватне підприємство «Уманський завод залізобетонних виробів» подано у матричній формі (табл. 1).

Таблиця 1

**Матриця результатів SWOT-аналізу Приватне підприємство
«Уманський завод залізобетонних виробів»**

Сильні ланки підприємства	Слабкі ланки підприємства
наявність сталих каналів постачання сировини	застарілість матеріально-технічної бази підприємства
багаторічний досвід работ на ринку України, наявність сталих ділових відносин	суттєва матеріаломісткість виробництва;
наявність відпрацьованої організаційної структури.	Нестача оборотних активів
Можливості розвитку підприємства:	Загрози для діяльності й розвитку підприємства
розроблення нових видів залізобетонних виробів	нестабільність законодавчої бази
приватизація державної частки акцій	низька платоспроможність споживачів
	зростання цін на сировину та матеріали
	підвищення вартості енергоносіїв

Джерело : дані ПП «Уманський завод залізобетонних виробів»

На підставі SWOT - аналізу можна не лише оцінити характер впливу окремих чинників підприємницького середовища на кожен етап процесу формування цінності кінцевого продукту, а й визначити ключові чинники успіху та перспективи розвитку окремих видів підприємницької діяльності й обґрунтувати та оцінити ймовірні шляхи оптимізації ланцюжка цінності, а також, за потреби, здійснити коригування загальної стратегії підприємства.

Фінансова криза, якою охоплено багато вітчизняних підприємств значною мірою зумовлена низьким рівнем менеджменту, зокрема відсутністю контролінгу на цих підприємствах. У провідних фірмах Західної Європи, США, Японії та інших країн з розвинутими ринковими відносинами діють ефективні системи контролінгу. Поняття „ контролінгу ” походить від англійського "to control", яке в економічному розумінні означає управління, спостереження, контроль. У теорії та практиці зустрічається чимало підходів щодо тлумачення контролінгу та його функцій. Вітчизняні вчені часто з контролінгом ототожнюють виключно внутрішній контроль, що здійснюється фінансовими службами підприємства. Проте контролінг - це значно ширше поняття. Існує багато різних точок зору науковців щодо економічного змісту контролінгу. Контролінг - це спеціальна система методів та інструментів, яка спрямована на функціональну підтримку менеджменту підприємства (зокрема фінансового менеджменту), що охоплює інформаційне забезпечення, планування, координацію, контроль і внутрішній консалтинг. Контролінг - це система, орієнтована на майбутній розвиток підприємства. Основною його метою є орієнтація управлінського процесу на максимізацію прибутку й вартості капіталу при мінімізації ризику та збереженні ліквідності й платоспроможності підприємства. Відомі декілька підходів щодо визначення місця контролінгу в організаційній структурі підприємства. Істотна різниця між ними проявляється у характері підпорядкованості служби контролінгу безпосередньо керівнику підприємства чи його заступнику - головному фінансовому менеджеру. З настанням світової фінансової кризи в третьому кварталі 2009 р. на досліджуваному підприємстві розроблені заходи щодо запровадження системи

контролінгу на підприємстві. Метою цих заходів проведення контролю за станом планування, обліку та контролю затрат за виробництвом та реалізацією продукції. Місце контролінгу в системі функцій фінансового менеджменту показано на (рис1). Виходячи із функцій фінансів підприємств (формування фінансових ресурсів; розподіл і використання; контроль за формуванням і використанням фінансових ресурсів), можна виокремити такі основні функціональні блоки фінансового менеджменту: фінансування; -оптимізацію вкладень в інвестиційну та операційну діяльність і контролінг. Ці блоки тісно пов'язані між собою і складають цілісну систему функцій фінансового менеджменту. Від ефективності виконання цих функцій залежить санаційна спроможність і життєздатність підприємства.

Рис1. Контролінг у системі функцій фінансового менеджменту на ПП «Уманський завод залізобетонних виробів»

Джерело : дані ПП «Уманський завод залізобетонних виробів»

Із наведених функціональних завдань контролінгу випливає необхідність його впровадження на підприємствах, що перебувають у фінансовій кризі. У даному випадку його слід розглядати як елемент антикризового управління. Діяльність служб контролінгу на підприємствах, які опинилися в кризі повинна концентруватися на таких напрямках: впровадження і водночас підвищення ефективності функціонування системи раннього попередження та реагування з тим, щоб прискорити виявлення кризових явищ і забезпечити вжиття адекватних заходів для їх подолання; вироблення ефективної санаційної концепції та плану санації у тісному співробітництві із зовнішніми експертами; контроль за реалізацією плану санації та своєчасне виявлення відхилень, шансів із відповідною корекцією плану.

Названі цілі досягаються в ході виконання службами контролінгу своїх функцій і використання специфічних методів та механізмів. До цього часу серед дослідників відсутній єдиний підхід щодо тлумачення й класифікації функцій контролінгу, проте у теорії та практиці найчастіше до них відносять: формування інформаційних каналів та інформаційне забезпечення підприємства; координацію планів і діяльності; стратегічне й оперативне планування; контроль, ревізію та внутрішній аудит; методологічне забезпечення й внутрішній консалтинг. На практиці підприємства найчастіше впроваджують дві підсистеми системи раннього попередження ризику: систему, орієнтовану на внутрішні параметри діяльності підприємства, та систему, орієнтовану на зовнішнє середовище. Остання спрямована на завчасне прогнозування загроз, перш за все, з боку контрагентів, держави, конкурентів тощо. Прикладом застосування цієї підсистеми системи раннього попередження ризиків є оцінка банками платоспроможності позичальників. Внутрішньо орієнтована підсистема системи раннього попередження спрямована на ідентифікацію ризиків і шансів, які криються всередині підприємства. На базі системи раннього попередження й реагування будується система управління ризиками, яка включає в себе ідентифікацію ризиків, їхню оцінку та нейтралізацію. Одним із головних завдань системи раннього

попередження ризиків є виявлення загрози банкрутства - прогнозування банкрутства, що полягає в своєчасній розробці контрзаходів, спрямованих на подолання в роботі підприємства негативних тенденцій. Коло осіб, для яких надзвичайно важливі результати прогнозування банкрутства є достатньо широким. Сюди можна віднести як менеджмент, наглядову раду, власників даного підприємства, так і його клієнтів, кредиторів, конкурентів, фінансові органи тощо. Прогнозування банкрутства (кризи) є не чим іншим, як оцінкою платоспроможності підприємства, тобто основний зміст його зводиться до прогнозування й оцінки можливих негативних сценаріїв розвитку підприємства, що можуть призвести до неплатоспроможності й втрати ліквідності даного підприємства, а отже, до неповернення кредитів і збитків для кредиторів. Існує чимало підходів до прогнозування фінансової неспроможності суб'єктів господарювання. Будь-яка методика оцінки кредитоспроможності за своєю сутністю є одночасно методикою прогнозування банкрутства. У зарубіжній практиці поширеними є різноманітні моделі прогнозування банкрутства, найвідоміші з них - модель Альтмана та модель Спрінгейта.

Одним із найважливіших механізмів системи раннього попередження та методом прогнозування банкрутства підприємств є дискримінантний аналіз. Зміст його полягає в тому, що за допомогою математично-статистичних методів будується функція й розраховується інтегральний показник, на основі якого можна з великою ймовірністю передбачити банкрутство суб'єкта господарювання. Цей аналіз базується на емпіричному дослідженні фінансових показників великої кількості підприємств, одні з яких збанкрутували, а інші успішно продовжують свою діяльність. При цьому добирається низка показників (коефіцієнтів), для кожного з яких визначається частка у так званій "дискримінантній функції". Як і граничне значення вибраних показників, вагомість їх може коригуватися. Вона залежить від галузі, до якої належить підприємство, загальної економічної й політичної ситуації в країні, рівня інфляції та інших чинників. Залежно від величини інтегрального показника

робиться висновок про належність об'єкту аналізу до групи підприємств-банкрутів чи до групи успішно діючих підприємств.

Оскільки складовою системи антикризового управління є розробка стратегії оздоровлення, можна стверджувати, що необхідність запровадження контролінгу на підприємствах, які перебувають у кризовому стані, серед іншого, зумовлена потребою вироблення стратегії санації. Якщо криза на підприємстві є не надто глибокою, то їй можна протидіяти шляхом реалізації оперативних санаційних заходів у межах існуючої стратегії розвитку суб'єкта господарювання. Коли ж виробляється концепція фінансового оздоровлення підприємства, основою якої є стратегія санації, то йдеться про зміну загальної стратегії розвитку. Загалом, процес санації підприємства можна розглядати як процес розв'язання конфлікту між підприємством та оточуючим середовищем. Розрізняють чотири види стратегії санації підприємства при вирішенні цього конфлікту (рис. 2): наступальна стратегія; стратегія делегування повноважень; стратегія компромісу й консенсусу; захисна стратегія.

Конфлікт між підприємством та оточуючим середовищем	Зміст стратегії	Структура
Наступальна стратегія	Активне використання наявного потенціалу, розширення діяльності та ринків збуту продукції	Швидка зміна структури
Стратегія делегування (допомога)	У зв'язку з неможливістю вирішення конфлікту власними силами, підприємство прагне отримати субвенції та іншу допомогу	Структура змінюється в міру необхідності
Компромід, консенсус	З метою вирішення конфлікту, підприємство прагне скооперуватись з іншими (Jiu Jitsu, Tai-Chi)	Структура змінюється у відповідності з домовленістю між партнерами
Захисна стратегія (втеча)	Підприємство йде з ринку та згортає діяльність	Структура не змінюється

Джерело : дані ПП Уманський завод залізобетонних виробів"

Рис. 2. Стратегія санації та структура підприємства взаємодоповнення сильних і слабких сторін партнерів

Стратегія компромісів і консенсусів базується на двох принципах: Jiu-Jitsu (стратегія компромісу) і Tai-Chi (стратегія консенсусу). В першому випадку передбачається альянс між кількома учасниками ринку з метою блокування дій сильного конкурента. Стратегія консенсусу спрямована на злиття двох підприємств в одне з метою повнішого використання ефекту синергізму та підвищення цін, пошук нових ринків збуту продукції, розробку та впровадження прогресивної стратегічної концепції контролінгу. Наступальна стратегія передбачає активні дії: модернізацію обладнання, запровадження нових технологій, та ефективного маркетингу. Стратегія делегування повноважень передбачає делегування повноважень щодо вирішення питань, які виникли на підприємстві, третім особам: власникам, кредиторам, державі. У межах даної стратегії підприємство прагне отримати додаткові фінансові ресурси у результаті збільшення статутного капіталу, одержання державних гарантій, сподівається на участь кредиторів у своїй санації, а також прагне захисту за умов політики протекціонізму. Захисна стратегія передбачає різке скорочення витрат, закриття й розпродаж окремих підрозділів підприємства, консервацію та розпродаж обладнання, звільнення персоналу, скорочення окремих частин ринковою сегмента, зниження відпускних цін і скорочення обсягів реалізації. Як правило, санація підприємства пов'язана зі зміною структури окремих параметрів підприємства. Йдеться про зміну структури власного капіталу, капіталу взагалі, організаційної та технологічної структури. Характер зміни структури зазначених параметрів підприємства при застосуванні різних типів стратегії санації (антикризового управління).

Виходячи зі стратегічних цілей і довгострокових планів розвитку підприємства, розробляються оперативні плани. Основною формою оперативного планування є бюджетування. Оскільки план санації можна розглядати як систему бюджетів, основні характерні ознаки можна згрупувати: короткостроковість; високий рівень конкретизації; внутрішню спрямованість; тісну інтеграцію з контролем та аналізом відхилень.

Література

1. Стецюк П.А. Теоретичні та практичні аспекти організації планування фінансового потенціалу підприємств. https://dut.edu.ua/uploads/p_1010_68927482.pdf.
2. Панасюк М.А. Фінансове планування діяльності сучасного підприємства. https://economyandsociety.in.ua/journals/2_ukr/57.pdf.
3. Нагорна Д.В. Планування фінансової діяльності підприємства. <https://www.ukrlogos.in.ua/10.11232-2663-4139.16.06.html>
4. Тешева Л.В. Роль фінансового планування у сучасних умовах господарювання. <http://global-national.in.ua/archive/23-2018/62.pdf>.
5. Дорошенко О.О. Фінансове планування на підприємстві як метод мінімізації фінансових ризиків. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9446>.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПІДХОДІВ ТА МЕТОДІВ ОЦІНКИ ПРИ ВИЗНАЧЕННІ ВАРТОСТІ ЗБИТКІВ І ВТРАТ

Кулик Андрій Андрійович

аспірант кафедри бухгалтерського обліку та консалтингу
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана», м. Київ, Україна

Анотація: В статті розглянуто ключові базиси вартості, підходи і методи до оцінки, а також особливості їхнього застосування при визначенні збитків і втрат спричинених природними катастрофами та соціальними конфліктами. Також досліджуються кращі практики оцінки збитків і втрат для цілей міжнародних арбітражів зокрема найбільш застосовувані базиси вартості, оціночні підходи, методи та порядок їхнього виробу в залежності від індивідуальних обставин суб'єкта господарювання. Значна увага приділяється можливості застосування підходу Світового Банку щодо оцінки загальнодержавних і секторальних збитків і втрат в контексті окремого суб'єкта господарювання.

Ключові слова: підходи оцінки, методи оцінки, збитки, втрати, потреби у відновленні, потреби у реконструкції

Оцінка збитків і втрат вважається одним із найбільш контроверсійних сфер оціночної діяльності. Складність такої оцінки обумовлюється, по-перше, особливими вимогами до збору вхідної інформації, по-друге, необхідністю врахування таких факторів як причинно-наслідковий зв'язок між завданою шкодою і вартістю, передбачуваність, метод «якби не» (but-for), виріб підхід ex-ante або ex-post при оцінці збитків, по-третє, особливим підходом до використання існуючих підходів і методів оцінки. В даній статті більш детально проаналізуємо останню із зазначених вище складових. Для цього спершу окресливо існуючі методичні стандарти, керівні рекомендації та

практики в сфері оцінки, які певною мають відношення до визначення вартості збитків і втрат спричинених природними катастрофами та соціальними конфліктами. Передусім варто згадати за наступні:

- міжнародні стандарти у сфері бухгалтерського обліку та фінансової звітності (МСФЗ 1, МСФЗ 13, МСБО 16, МСБО 36);
- міжнародні стандарти у сфері оцінки майна та бізнесу (International Valuation Standards (IVS), European Business Valuation Standards (EBVS), Uniform Standards of Professional Appraisal Practice (USPAP, тощо);
- керівні рекомендації Світового банку щодо оцінки збитків, втрат та потреб у відновленні та реконструкції (Post-Disaster Needs Assessment (PDNA), Damage and Loss Assessment (DaLA), тощо);
- кращі практики із оцінки збитків і втрат у міжнародних арбітражах.

Складність застосування зазначених вище методичних стандартів, рекомендацій та практик з оцінки у випадку, що склався в Україні, обумовлюється, по-перше, масштабом руйнувань активів та інфраструктури спричинених збройною агресією, по-друге, необхідністю комплексного застосування зазначених методичних засад виходячи із різних індивідуальних обставин, в яких опинилися суб'єкти господарювання.

Важливою передмовою вибору оціночних підходів та підходів є вибір базису вартості в залежності від конкретних цілей оцінки, напрямків використання результатів оцінки та наявної вхідної інформації. Базиси вартості являють собою сукупність методичних підходів, методів та процедур оцінки, які відповідають певному виду вартості. При визначення збитків і втрат, зокрема в практиці міжнародних арбітражів широко використовується поняття справедливої ринкової вартості (fair market value), передбачене настановами ОЕСР [1]. Зокрема зазначається, що багато національних, державних та місцевих установ і організацій використовують справедливу вартість як ключовий базис вартості в правовому контексті. З-поміж численних базисів вартості, передбачених IVS фігурує досить близьке за сутністю поняття справедливої вартості (equitable value) [2]. Поняття справедливої вартості (fair

value) також розкривається в МСФЗ 13 [3] та податковому законодавстві США [4]. Відповідно до широковживаного МСФЗ 13 справедлива вартість визначається як ціна, яка була б отримана за продаж активу, або сплачена за передачу зобов'язання у звичайній операції між учасниками ринку на дату оцінки. В більш широкому розумінні справедлива вартість – це ринкова оцінка, а мета оцінки справедливої вартості є визначення ціни, за якою відбувалася б звичайна операція продажу активу чи передачі зобов'язання між учасниками ринку на дату оцінки за нинішніх ринкових умов. Поряд із справедливою вартістю для оцінки збитків і втрат можуть використовуватися й інші базиси вартості серед ринкова вартість, інвестиційна вартість, а також вартість відновлення (див. табл. 1).

Таблиця 1

Характеристика базисів вартості

№	Базис вартості	Визначення
Базиси вартості передбачені IVS		
1	Ринкова вартість	Сума, на яку актив або зобов'язання має бути обмінаний на дату оцінки між бажаними покупцем і бажаним продавцем в угоді, яка відповідає принципу «витягнутої руки», після належного маркетингу за умови, що кожна зі сторін діяла обізнано, розсудливо і без примусу.
2	Справедлива вартість (equitable value)	Розрахункова ціна передачі активу або зобов'язання між визначеними обізнаними та бажаними сторонами, яка відображає відповідні інтереси цих сторін.
3	Інвестиційна вартість	Вартість активу для конкретного власника або потенційного власника для окремих інвестиційних або операційних цілей.
4	Вартість синергії	Результат об'єднання двох або більше активів або інтересів, де сукупна вартість перевищує суму окремих вартостей.
5	Вартість заміщення	Поточна суми витрат на створення та / або придбання нового подібного об'єкта, який може бути рівноцінною заміною об'єкту оцінки
6	Ліквідаційна вартість	Сума, яка буде отримана в результаті реалізації активу або групи активів, які продаються по частинами.
Базиси вартості передбачені іншими стандартами		
1	Справедлива вартість (fair value)	МСФЗ 13: ціна, яка була б отримана для продажу активу або сплачена для передачі зобов'язання в рамках звичайної операції між учасниками ринку на дату оцінки.
2	Справедлива ринкова вартість (fair market value)	ОЕСР: ціна, яку бажаний покупець заплатив би зацікавленому продавцю в угоді на відкритому ринку. Податкове законодавство США: ціна, за якою майно перейшло б із рук в руки між зацікавленим покупцем і продавцем, жоден із яких не був змушений купувати чи продавати, і обидва володіли достатню релевантною інформацією.

Джерело: розроблено автором на підставі аналізу джерел [2, 5, 6]

Типовими випадками, за яких арбітражний суд може вимагати необхідність визначення справедливої вартості є наступні [7]:

- сторона була позбавлена активу (експропріація) – шкода (збитки і втрати) визначається в сумі справедливої вартості втраченого активу;
- актив був пошкоджений – шкода визначається як різниця між справедливою вартістю непошкодженого активу та пошкодженого активу;
- сторона була введена в оману (порушення гарантії) – збиток визначається як різниця між справедливою вартістю активу в обіцяному і фактичному станах.

Наявність різних сценаріїв спричинених збройною агресією (повне зниження активів підприємства, пошкодження частини активів, тощо) обумовлює необхідність окремого розгляду кожного випадку. Це має результатом унікальність поєднання оціночних підходів, методів і моделей. Іншими словами, незважаючи на наявність методологічних стандартів і керівних настанов в сфері оцінки збитків і втрат, суворе слідування методичним рекомендаціям або базування виключно на попередньому досвіді, може призвести до вибору методу оцінки, який не повністю відповідає поточній ситуації. А тому при здійсненні оцінки збитків і втрат необхідно враховувати обставини та вхідну інформацію конкретної ситуації.

Оцінка вартості об'єктів основних засобів здійснюється на певну дату – дату оцінки. Вибір останньої накладає обмеження щодо інформації, яка існувала до відповідної дати. При оцінці збитків і втрат розглянемо наступні опції: (1) дата напередодні події, яка спричинила позив, тобто в нашому випадку до початку збройної агресії; (2) дата завдання шкоди майну; (4) дата позову до відповідних судових інстанцій; (5) очікувана в майбутньому дата отримання компенсації.

Достатньо поширеним в світовій практиці є вибір дати напередодні події, яка спричинила позив або дата завдання шкоди майну. При розрахунку величини понесених втрат знаходимо випадки застосування очікуваної в майбутньому дати отримання компенсації в якості дати оцінки. При цьому

оцінювач використовує припущення, що на обрану в майбутньому дату буде досягнуте повне економічне відновлення та реконструкція активів суб'єкта господарювання, яким була завдано шкода.

Вартість активів та / або бізнесу визначається входячи із наступних підходів: витратного ринкового та дохідного. В основі підходи до оцінки лежать наступні принципи:

- власник активу немає особливих причин володіти ним, окрім здатності активу генерувати економічні вигоди, зокрема дохід від використання та продажу активу, економія витрат від володіння активом, тощо;
- власник є неупередженим щодо активів, якщо вони здатні генерувати однакові економічні вигоди з однаковою ймовірністю (рівнем ризику).

В межах кожного підходу передбачені відповідні методи. Останні в свою чергу передбачають сукупність оціночних процедур і припущень застосовуваних при визначенні вартості об'єкта оцінки (див. табл. 2).

Таблиця 2

Стисла характеристика підходів та методів оцінки

Підхід до оцінки	Методи оцінки	Сутність методу
Дохідний підхід	Метод прямої капіталізації	Вартість об'єкту визначається виходячи із прогнозу сталого за величиною чистого операційного доходу, генерація якого не обмежується у часі, та відповідної ставки капіталізації.
	Метод дисконтування грошових потоків	Вартість об'єкту визначається як поточна вартість очікуваних грошових потоків у прогнозованому періоді періоду, та термінальної вартості.
Ринковий (порівняльний) підхід	Метод ринку капіталу (ринкових мультиплікаторів)	Вартість об'єкту визначається на базі аналізу ринкових мультиплікаторів співставних публічних компаній
	Метод ринкових угод	Вартість об'єкту визначається на базі аналізу операцій та / або пропозицій з продажу подібних об'єктів
Витратний підхід	Метод вартості заміщення	Визначення поточної суми витрат на створення та / або придбання нового подібного об'єкта, який може бути рівноцінною заміною об'єкту оцінки
	Метод вартості відтворення	Визначення поточна суми витрат на створення та / або придбання в сучасних умовах нового об'єкта, який є ідентичним об'єкту оцінки.
	Метод підсумовування	Вартість активу обчислюється шляхом підсумовування вартостей відповідних його частин.

Джерело: розроблено автором на підставі аналізу джерел [2, 5, 6]

Дохідний підхід можливо застосувати в контексті оцінки збитків і втрат. В такому випадку прийнятним є метод дисконтованих грошових потоків, оскільки він дає можливість оцінки прибутку та грошові потоки компанії в динаміці, а також дає дозволяє провести сценарний аналіз зазначених показників. При цьому до даного методу вноситься ряд додаткових припущень. По-перше, застосування метод «якби не» (but-for method) – при оцінці збитків порівнюється фактична ситуація з тією, яка була б за умови відсутності завданої шкоди. По-друге, в залежності від фактів та обставин шкода оцінюється як втрата вартості активів та/або бізнесу або упущена вигода. По-третє, незважаючи на те, що у класичному розумінні активів та бізнесу зазвичай базується на інформації доступній станом на дату оцінки (підхід *ex ante*), оцінка збитків в ряді випадків потребує врахування інформації доступної до дати оцінки (підхід *ex post*). По-четверте, при визначенні збитків більш доцільним є застосування прямої оцінки – розрахунку грошового потоку в результаті протиправної дії, аніж непрямой – порівняння двох грошових потоків з впливом протиправної дії та без нього. Враховуючи вищезазначене, метод дисконтування грошових потоків передусім використовується для розрахунку втрат у вигляді втраченої вигоди, тобто різниці у прибутках чи грошових потоках від моменту завдання шкоди до моменту повного економічного відновлення. В окремих випадках, зокрема у разі повного знищення бізнесу і порушення концепції безперервності діяльності більш прийнятним вважаємо оцінку втрат вартості бізнесу. В такому випадку гранична сума завданої шкоди визначатиметься ринковою вартістю такого бізнесу на момент його повного знищення.

Розглядаючи ринковий підхід зауважимо на складність його застосування для цілей визначення збитків і втрат. Причина криється в основоположних принципах даного підходу. Замість того, щоб зосереджуватися на ключових характеристиках оцінюваного активу або бізнесу, ринковий підхід виходить із припущення, що співставні об'єкти, які функціонують в одному секторі, зазнають подібних впливів і що об'єкт оцінки, досить ймовірно,

функціонуватиме в майбутньому подібно до об'єктів-аналогів. Таке припущення є цілком прийнятним за умови дотримання концепції безперервності діяльності, що не завжди має місце у випадку збройної агресії. Отже, ринковий підхід має обмежене використання при оцінці збитків та втрат. Окремими ситуаціями застосування можуть бути наступні:

- визначення ринкової вартості активів, щодо яких існує активний ринок, станом на дату, яка передувала початку соціального конфлікту;
- поєднання ринкового і витратного підходів при пошуку ринкових питомих показників щодо витрат заміщення та / або відновлення активів.

Виходячи з того, що вартість активу впливає з майбутніх економічних вигід від його найбільш ефективного використання, маємо ситуацію, коли дохідний підхід є одним з ключових в оцінці майна. У випадках, коли актив регулярно торгується на ринку або існують угоди купівлі-продажу або котирування на подібні активи – ринковий підхід є обґрунтованим вибором. У разі неможливості достовірних даних щодо очікуваних економічних вигід від використання активу, відсутності співставних об'єктів та інших обставинах має місце використання витратного підходу.

В умовах соціального конфлікту, в тому числі збройної агресії, маємо ситуацію за якої можливість здійснення достовірних довгострокових прогнозів грошових потоків піддається сумніву, а пошук співставних об'єктів вкрай ускладняється погіршення ринкової ситуації (ринкові спекуляції, зменшення ринкової активності). За таких умов, використання витратного підходу є досить дієвим інструментом, зокрема у зв'язку з наступним:

- концепція витратного підходу узгоджується з метою оцінки збитків і втрат, та полягає в розрахунку поточної вартості витрат на відтворення подібного або ідентичного активу;
- реалістично зібрати інформацію про об'єкт оцінки необхідну для застосування витратного підходу.

В підтвердження зазначеної вище думки зазначимо, що відповідно до керівних рекомендацій Світового банку збитки нанесені активам оцінюються

відображаються в сумі вартості відновлення або заміщення, яка існувала станом на дату, яка передувала моменту настання природної катастрофи або початку соціального конфлікту [8]. З даного визначення підкреслюється, що витратний підхід, зокрема методи вартості відновлення та заміщення, є основоположним при визначенні збитків. В свою чергу розрахунок вартості заміщення (відновлення) здійснюється на базі застосування одного або декількох з приведених нижче методів:

- використання кошторисної документації на будівництво власне об'єкту оцінки або подібного об'єкту та приведення її в поточні ціни;
- визначення вартості об'єкта оцінки на базі вартості конструктивних елементів;
- оцінювання виходячи із порівняльних одиниць, тобто використання витрат на спорудження одиничного показника вибраного співставного об'єкта;
- розрахунок на базі даних щодо будівництва співставних об'єктів із внесенням відповідних коригувань.

Підсумовуючи зазначене вище, оцінка збитків і втрат вимагає використання комплексу оціночних підходів і методів, що обумовлюється масштабом і характером руйнувань, можливістю підприємства продовжувати функціонування відповідно до концепції безперервності діяльності, здатністю Керівництва здійснювати прогноз грошових потоків, наявністю ринкових доказів у формі мультиплікаторів чи угод по співставних компаніях. Відповідно до керівних рекомендацій Світового банку та кращих практик міжнародних арбітражів при визначенні величини збитків завданих активам компанії основоположним є витратний підхід, зокрема визначення вартості заміщення зруйнованих об'єктів та вартості ремонту пошкоджених об'єктів в цінах, які превалювали на дату, що передувала початку природної катастрофи або соціального конфлікту. У випадку визначення величини збитків від зниження виручки та зростання витрат, що стало наслідком пошкодження та руйнування активів загальноприйнятим підходом вважається підрахунок втрачених

економічних вигід (прибутків, грошових потоків) від моменту завдання шкоди до дати повного економічного відновлення.

Список літератури

1. Glossary of Tax Terms OECD Centre for Tax Policy and Administration. URL: <https://www.oecd.org/ctp/glossaryoftaxterms.htm> (дата звернення 26.07.2022).

2. IVSC (2021). *International Valuation Standards*. London, UK. URL: <https://www.rics.org/uk/upholding-professional-standards/sector-standards/valuation/red-book/international-valuation-standards/> (дата звернення 26.07.2022).

3. Міжнародний стандарт фінансової звітності 13 «Оцінка справедливої вартості»: виданий Радою з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку зі змінами станом на 1 січня 2013 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_068#n2 (дата звернення 26.07.2022).

4. Internal Revenue Service, Treasury § 20.2031–1. Authenticated U.S. Government Information. URL: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/CFR-2013-title26-vol14/pdf/CFR-2013-title26-vol14-part20-subjectgroup-id210.pdf> (дата звернення 26.07.2022).

5. The European Group of Valuers' Associations (2020). *European Business Valuation Standards*. URL: <https://tegoval.org/european-business-valuation-standards-ebvs> (дата звернення 26.07.2022).

6. Про затвердження Національного стандарту № 1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав»: Постанова Кабінету міністрів України № 1440 від 10.09.2003. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1440-2003-%D0%BF#Text> (дата звернення 26.07.2022).

7. Philip Haberman and Liz Perks (2021). Overview of Methodologies for Assessing Fair Market Value. Global Arbitration Review. URL: <https://globalarbitrationreview.com/guide/the-guide-damages-in-international->

arbitration/4th-edition/article/overview-of-methodologies-assessing-fair-market-value
(дата звернення: 26.07.2022).

8. Post-Disaster Needs Assessments Guidelines, Volume A (2013) developed by the European Union (EU), the World Bank (WB) and the United Nations Development Group (UNDG). URL: <https://www.gfdrr.org/en/publication/post-disaster-needs-assessments-guidelines-volume-2013> (дата звернення: 27.07.2022).

**ОЦІНКА ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ З УРАХУВАННЯМ
ОСОБЛИВОСТЕЙ СУЧАСНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА**

Міщенко Володимир Акимович
професор кафедри обліку і фінансів

Шапран Євген Миколайович
професор, завідувач кафедри
підприємництва, торгівлі та експертизи товарів

Другова Олена Сергіївна
доцент кафедри обліку і фінансів,

Дараган Антон Володимирович,
аспірант PhD

Національний Технічний Університет
«Харківський політехнічний інститут»
м. Харків, Україна

Анотація: Розглянуто особливості сучасного управління. Наголошено на необхідність урахувати їх при формуванні й оцінюванні економічного потенціалу підприємства. Запропоновано визначати ефективність управління цим процесом за допомогою універсального показника економічної доданої вартості.

Ключові слова: управління, економічний потенціал, економічна додана вартість, фактор, капітал, криза, менеджмент, оцінювання.

Вступ. Актуальність вдосконалення управління економічним потенціалом підприємства (ЕПП) обумовлена сучасними особливостями функціонування їх менеджменту в умовах нестабільного, кризового й непередбачуваного зовнішнього середовища. При цьому, будь-яке підприємство повинно формувати свій економічний потенціал таким чином, щоб постійно збільшувати можливості ефективного вирішення різнопланових виробничо-господарських проблем і покращувати своє становище стосовно ринку та конкуренції. Підприємство з урахуванням знання про своє зовнішнє

оточення та напрями функціонування, а також інтенсивність змін, зможе адаптувати внутрішню мінливість до мінливості зовнішнього середовища. Для підприємства даний процес можна трактувати як постійне коригування власного економічного потенціалу, що і викликає підвищений інтерес у науковців і практиків до цього процесу.

Мета роботи – виявлення й оцінювання впливу сучасних особливостей управління на формування й реалізацію економічного потенціалу підприємства.

Матеріали й методи. Дослідження базується на наукових публікаціях, авторських наробках і результатах виконаних НДР. При цьому застосовуються методи узагальнення й вартісні моделі.

Результати й обговорення. В економічних явищах немає стійких термінів. З плином часу вони змінюються під впливом різних наукових, технічних, економічних, соціальних, організаційних та управлінських факторів. В наукових публікаціях розглядаються думки стосовно необхідності актуалізації і інтерпретації багатьох економічних термінів. Відносно астрономічного часу акцент в управлінській діяльності починає зміщуватися з минулого на прогнозування майбутнього розвитку певної економічної системи.

Авторські наукові праці [1] стверджують, що сьогодні в економічній теорії і практиці управління необхідно враховувати наступні інноваційні дефініції: 1) контролінговий менеджмент; 2) вартісно-орієнтоване управління; 3) антикризовий менеджмент; 4) інноваційне управління. Вони складають базу економічних термінів.

Першим з інноваційних управлінських методів, який сьогодні уже має статус функції управління, є контролінг. В літературних джерелах є декілька концепцій контролінгу, пов'язаних з його функціональним обґрунтуванням та інституціональним представленням. В роботі [2] детально розглянуті усі шість концепцій контролінгу й запропонована авторська версія цього терміну.

На думку авторів, в історично розглянутих концепціях контролінгу сьогодні необхідно враховувати наступні управлінські особливості: 1) по-перше, орієнтацію на охоплення цим терміном економічної діяльності

підприємства, яка оцінюється монетарними й немонетарними показниками виміру; 2) по-друге, використання сучасної загальної та контролінгової інформації для підготовки менеджером різних рівнів пропозицій для прийняття своєчасних управлінських рішень, що характеризує управління як контролінговий менеджмент; 3) по-третє, застосування безперервного контролінгового моніторингу за діяльністю усіх підрозділів підприємства з метою своєчасного виявлення відхилень реальних індикаторів від планових та розробки заходів для усунення причин цього відхилення свідчить про «оперативне» управління або управління в режимі он-лайн. З урахуванням цих особливостей визначається контролінгове понятійне наповнення: «Контролінг – функція управління, яка направлена на досягнення запланованих поточних та прогнозних показників і забезпечення довгострокового функціонування фірми в заданих інтервалах траєкторії її розвитку а також своєчасне виявлення та ліквідацію «вузьких місць» та проявів кризових ситуацій в діяльності фірми». Тоді з урахуванням актуалізованої дефініції контролінгу: «Контролінговий менеджмент – це практичне управління, направлене на забезпечення стійкого економічного довгострокового розвитку фірми згідно з її метою, планом або прогнозом, своєчасне виявлення й ліквідацію вузьких місць та відхилень фактичних показників від планових і перманентне реагування на різні слабкі сигнали щодо можливих проявів наближення до кризових явищ та своєчасного впровадження відповідних управлінських заходів».

Практика свідчить, що контролінговий менеджмент в сучасних умовах більше уваги приділяє оперативній діяльності підприємства, що недостатньо зі всіх точок зору, особливо для антикризового управління. Тому негайної уваги потребує вдосконалення стратегічного контролінгу по різних напрямкам. Це стосується, в першу чергу, формування та реалізації економічного потенціалу, інструментарію, фахівців та інформаційної системи.

Плікус І. Й. [3] провела аналіз наукових публікацій стосовно понятійного апарату й складових потенціалу підприємства і дійшла до наступних висновків(з авторськими доповненнями):

1) дотепер немає офіційно визнаного термінологічного й понятійного апарату категорії “потенціал підприємства” та його повноцінної класифікації, що є причиною різноманіття підходів до його оцінки (лише в останніх літературних джерелах приведено більше 30 дефініцій з різними назвами: стратегічний, виробничо-господарський, науково-технічний, фінансовий, управлінський, інформаційний та ін.);

2) в підходах до визначення та оцінки фінансового потенціалу, як базової і складової загального потенціалу підприємства вкладаються різний зміст і вимірні показники, що призводить до проблеми управління, діяльність якого вимагає уніфікованого підходу до прийняття рішень щодо його розвитку. Іншими словами, не існує єдиного підходу не тільки до визначення економічного змісту поняття “фінансовий потенціал підприємства”, а й до його оцінки. До того ж у звітній інформації відсутні кількісні дані про нематеріальні активи;

3) залежно від змісту завдань, які розв’язуються при дослідженні методів оцінки потенціалу підприємства загалом і його окремих складових, можуть використовуватися різні підходи й показники, які дають змогу визначити кількісний вплив виробничих факторів на результативність функціонування підприємства з урахуванням їхніх якісних характеристик та мають ретроспективний характер;

4) більшість учених використовують термін “трансформація” в його загальному словниковому значенні (перетворення, видова зміна) без урахування вартісної складової в цьому процесі. Це слід розглядати не тільки як рух і перетворення ресурсів підприємства, а і як результат дії різних факторів, конкретна комбінація яких впливає на вартість і цільову спрямованість підприємства, отже, й на його потенціал.

Можна зробити висновок, що оцінка формування й використання економічного потенціалу проводиться за традиційним підходом без урахування змін в економічній, організаційній і управлінській діяльності компаній, зарубіжної практики й сучасних викликів.

Другим інноваційним методом сьогодні є вартісно-орієнтоване управління (ВОУ), необхідність впровадження якого обумовлюють наступні обставини: 1) підвищення рівня індикативності та керованості вартістю підприємства з метою покращення його стратегічного управління; 2) перехід від прямого використання показників прибутку в моделях оцінювання вартості підприємства до вартісно-орієнтованого управління; 3) значні складнощі з ідентифікацією грошових потоків на основі відповідних моделей, які генеруються діючими й майбутніми активами, в нинішніх умовах підвищеної динамічності й нестабільності міжнародних і національних економічних процесів; 4) потреба при оцінюванні вартості підприємства враховувати інтереси не лише акціонерів а й інших стейкхолдерів (менеджерів, кредиторів, партнерів, персоналу, держави...); 5) невизначеність функціонування підприємств внаслідок відсутності закономірностей економічного розвитку на різних рівнях; 6) непередбачуваність появи кризових ситуацій внаслідок впливу зовнішніх і внутрішніх чинників на функціонування підприємств; 7) необхідність зміщення акцентів на стратегічне антикризове управління для забезпечення довгострокового стабільного розвитку підприємств;

Впровадження ВОУ означає зосередженість усіх ключових підрозділів та процесів на створенні вартості. Це єдина система, яка включає набір оперативних і стратегічних інструментів з метою сприяти прийняттю бізнес-рішень, які мають забезпечувати постійне зростання вартості компанії.

Оцінку ефективності управління ЕПП в умовах ВОУ управління доцільно здійснювати за допомогою вартісних показників. До моменту практичного їх освоєння можна використати модель економічної доданої вартості (EVA - Economic Value Added), яка здобула широке визнання й характеризується більш простим варіантом розрахунків, які базуються на інформації нормативних бухгалтерських документів. EVA визначається як різниця між чистим операційним прибутком після оподаткування (NOPAT) і сумою витрат на обслуговування капіталу компанії (WACC*IC). Центральним інструментом системи управління, орієнтованої на максимізацію вартості, є концепція

«вартості для засновників». Саме держателі акцій, являючись остаточними претендентами на грошові потоки компанії, думають довгостроковими категоріями і повинні ефективно управляти всіма грошовими потоками компанії. В цьому солідарні є і державні інституції (місцеві, регіональні і національні органи влади, які слідкують за ефективністю використання державного капіталу). За допомогою цієї концепції здійснюється перехід від розрахунку прибутку, орієнтованого в минуле, до розрахунку прибутку, орієнтованого в довгострокове майбутнє. Ця концепція направлена також на оцінку прибутковості окремих стратегій, бізнес-сфер та компанії в цілому з погляду інвестора. Основною умовою для застосування такої формули є урахування вартості власного й залученого капіталу.

Математична модель EVA наряду з засобом визначення вартості підприємства може розглядатися також як інструмент управління цією вартістю, оскільки в ній віддзеркалюються ефективність операційної (NOPAT), інвестиційної (ROIC) і фінансової (WACC) діяльності, які, в свою чергу, залежать від інших внутрішніх факторів діяльності компанії. Якщо одержуємо позитивну суму EVA, це можна трактувати як результат інноваційного розвитку, який впливає по різним напрямкам на ресурсний капітал (чисті активи), за який також проведені виплати через WACC. Динаміка в часі величини цього показника характеризуватиме приріст вартості підприємства й одночасно ефективність управління його економічним потенціалом.

Третім управлінським сучасним методом є постійне антикризове управління. З урахуванням проаналізованих наукових джерел і авторських наробок і суджень можна представити сьогоднішнє бачення змісту цього терміну, як: «перманентне стеження за ознаками можливої появи тенденції наближення до кризової ситуації та формування й реалізація відповідних управлінських рішень в умовах підвищеного ризику й невизначеності, ресурсних та часових обмежень в окремі періоди, інтелектуальних та фінансових витрат на відновлення життєздатності підприємства й недопущення його ліквідації як суб'єкта господарювання». Таке визначення має наступні

особливості: 1) враховує внутрішні складові й зовнішні чинники впливу на діяльність підприємства; 2) включає фінансові і не фінансові показники компанії; 3) уможливорює адаптацію та гнучкість підприємства й здатність його до реагування на різні зовнішні сигнали; 4) дозволяє оцінювати ефективність менеджменту; 5).включає інтелектуальний капітал в процес антикризового управління.

Нинішня всеоб'ємна невизначена ситуація в світі дозволяє стверджувати лишній раз, що антикризове управління має повністю замінити класичне управління, тобто, необхідно перейти від періодичного до постійного антикризового управління. Сучасний варіант такого управління підприємством може ефективно функціонувати тільки при наявності таких його монолітних компонентів як: вартісно-орієнтоване управління, контролінговий антикризовий менеджмент, інноваційне й превентивне антикризове управління. При цьому також забезпечується гармонізація економічних інтересів учасників створення та реалізації продукції.

Четвертим сучасним методом є перманентний інноваційний розвиток підприємства, оскільки від цього залежать його конкурентоспроможність і майбутній безризиковий розвиток, а також можливість входження в різні економічні угруповання (кластери, холдінги, асоціації...). Інноваційний потенціал підприємства має різні визначення, наприклад: 1) можливість створення або здійснення інновацій; 2) здатність ефективно використовувати нововведення; 3) організаційно-управлінський ресурс, 4) інтелектуальний капітал; 5) фінансовий ресурс інноваційної діяльності. Він дозволяє оцінити власні можливості інноваційної діяльності й визначити тим самим стратегію інноваційного розвитку. Однак, значна більшість методик оцінки інноваційного потенціалу не відображає його структуру. Особливо це стосується урахування нематеріальних активів, які, по-перше, мають значну частку в активах підприємств, яка постійно збільшується, й, по-друге, здійснюють вагомий вплив на ефективну діяльність і подальший розвиток таких підприємств. На жаль, в країні поки що немає нормативно-правової бази відносно цінового

використання нематеріальних активів у діяльності підприємств, тому вони їх не беруть на баланс. Зарубіжна практика застосування їх приносить значний дохід підприємствам.

Сьогодні необхідно особливу увагу звернути на моделі оцінки якості функціонування підприємства. Більшість з них зосереджена на самій продукції, процесах її виготовлення, випереджаючому врахуванні вимог споживачів відносно якості продукції, тобто дослідження й впровадження стосуються лише виготовляемого товару. Однак питання якості є значно ширшими. ЕПП відображає саме поточне й перспективне бачення його стану, тому з цієї точки зору важливим є проведення оцінки його якості за допомогою інструментів моделі досконалості, а також вибір методики для порівняння з еталоном. Для цього можна скористатися документом Європейського фонду управління якістю (EFQM), який пропонує підприємствам застосовувати модель досконалості. Основні положення цієї моделі (“EFQM Excellence Model”) базуються на якості управління з урахуванням інтересів усіх зацікавлених сторін, тобто не тільки власників підприємства та споживачів виробленого продукту, але й державних інтересів, інтересів працівників, партнерів, суспільства. Критерії моделі досконалості “EFQM” складаються з критеріїв можливостей, які описують діяльність підприємства та його потенціал, і критеріїв результатів, які відображають досягнення підприємства [4].

Висновки:

1). Сучасна концепція управління ЕПП повинна враховувати його особливості: 1) перманентний антикризовий характер; 2) вартісна орієнтованість; 3) контролінгове середовище; 4) інноваційність розвитку. При відсутності будь-якої складової ефективність менеджменту компанії значно знижується.

2). Оцінку управління ЕПП доцільно здійснювати за допомогою вартісного показника економічної доданої вартості як критерія ефективності використання сформованого потенціалу підприємства, яка являється найбільш оптимальним і раціональним показником в довгостроковому і в

короткостроковому періодах. Вартість компанії зростає лише при раціональному й ефективному використанні всього наявного ЕПП. В такому випадку покриваються вартісні витрати на власний і позиковий капітал і збільшується вартість самої компанії.

3).Управління економічним потенціалом і вартістю підприємства за допомогою економічної доданої вартості з метою її зростання в довгостроковій перспективі дозволяє компанії в максимальній мірі задовольнити інтереси власників компанії, менеджерів, працівників і зовнішніх економічних агентів, які приймають участь у виготовленні певного виробу.

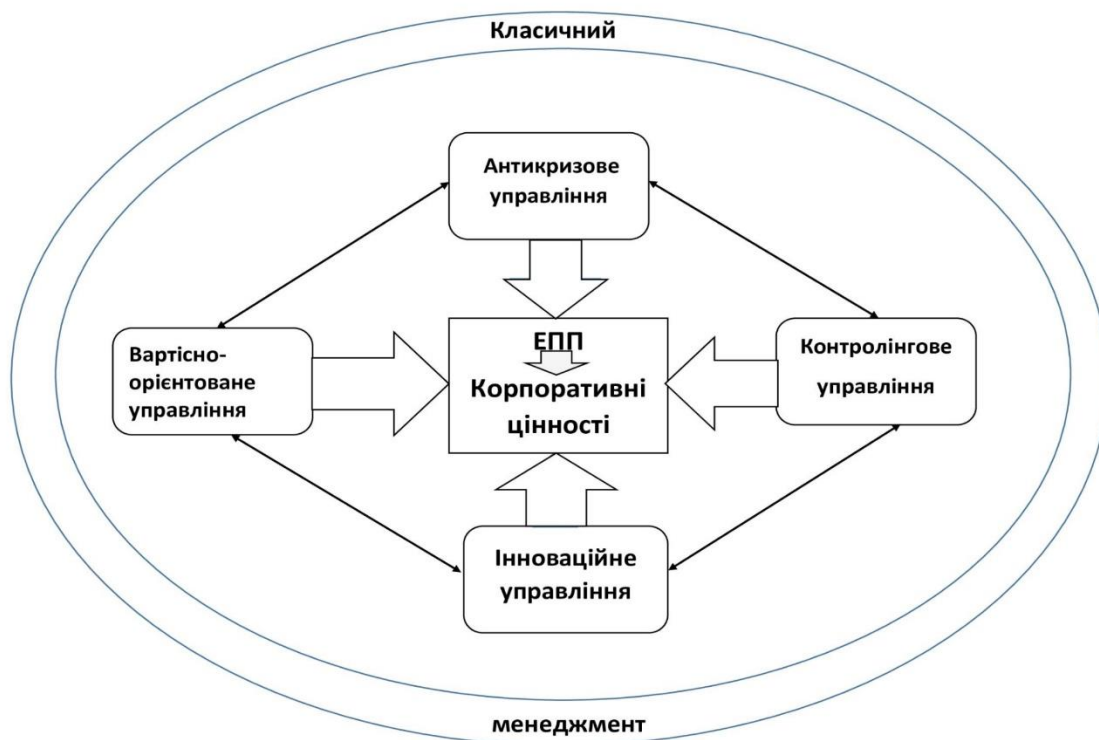

Рис. 1 Сучасна концепція управління економічним потенціалом підприємства

Список літератури:

1). Міщенко В.А., Домніна І.І. Концепція антикризового контролінгового вартісно-орієнтованого менеджменту на підприємстві / Збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції (м.Запоріжжя, 26 грудня 2020 року). Східноукраїнський інститут економіки та управління. Запоріжжя: ГО "СІЕУ", 2020. С.175-179.

2). Міщенко В. А., Другова О. С. Нова сучасна концепція контролінгу. Реалії та перспективи інноваційного розвитку економіки: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 13 листопада 2021 р.). – К.: ГО «Київський економічний науковий центр», 2021. – С. 27-32.

3). Плікус І.Й. Потенціал підприємства, його оцінка й трансформація: економічна та бухгалтерська інтерпретація. “Фінанси України”, 4’2012, С.92-97.

4 Модель досконалості Європейського фонду управління якістю (EFQM) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.efqm.org>.

ІНСТРУМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ФІНАНСОВИХ ІНСТИТУЦІЙ У ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ ПРОСТОРИ

Москвін Борис Юрійович,
кандидат економічних наук
Президент ГО “Рада з захисту підприємств
від корпоративних захоплень”
м. Київ, Україна

Анотація: у статті розглянуто особливості забезпечення соціальної відповідальності фінансових інституцій у глобалізованому просторі; деталізовано інструменти забезпечення соціальної відповідальності у фінансовому секторі в залежності від реалізації регіональних моделей соціальної відповідальності; наведено приклади фінансових інституцій, які у своїй діяльності використовують благодійність, реалізацію соціальних проєктів, соціальне підприємництво.

Ключові слова: соціальна відповідальність, фінансові інституції, благодійність, соціальні програми, соціальне підприємництво, глобалізація

Забезпечення соціальної відповідальності, як особливого виду суспільних відносин, є важливою складовою розвиненої соціально орієнтованої економіки, а також вимірником соціальної зрілості суспільства. Роль і місце соціальної відповідальності компаній у глобалізованому економічному просторі є предметом дискусії багатьох дослідників вже не перше десятиліття, а з урахуванням процесів інтеграції України в європейський економічний простір лише набуває все більшої актуальності.

У процесі всесвітньої глобалізації бізнесу, соціальна відповідальність стала одним із пріоритетів стратегій розвитку найбільш розвинутих світових компаній [1]. Не винятком є і діяльність фінансових інституцій, діяльність яких на тлі фінансово-економічної кризи [2] і поліцентричної моделі європейського

суспільного розвитку стикнулася з протиріччями нестійкої та змінної кореляції між забезпеченням соціальних та фінансових цілей.

На сьогоднішній день розглядають американську, європейську та азійську моделі забезпечення соціальної відповідальності бізнесу [3], які мають свої відмінності, переваги, недоліки та особливості практичної реалізації. Американська модель тяжіє до використання філантропічного підходу, який реалізується шляхом здійснення спонсорства і меценатства. Європейська модель ґрунтується на інтеграції політики соціальної відповідальності в стратегію розвитку бізнесу і реалізується шляхом здійснення інвестицій у різноманітні проекти соціального спрямування. Азіатська модель передбачає соціальну згуртованість задля забезпечення цивілізаційного розвитку в цілому і розвитку бізнес-структури зокрема. Спільною рисою всіх вищезазначених моделей є розуміння менеджментом бізнес-структур необхідності переходу в своїй діяльності до соціально-відповідальних відносин, що зумовлено низкою економічних та соціальних чинників.

Відповідно до вищеописаних моделей різняться й інструменти забезпечення соціальної відповідальності. Основними інструментами забезпечення соціальної відповідальності є: благодійність, реалізація соціальних програм та соціальне підприємництво.

У межах реалізації американської моделі забезпечення соціальної відповідальності найпоширенішим інструментом виступає благодійність, яка являє собою надання безкорисної допомоги тим, хто цього потребує. Основною характеристикою благодійності є її добровільність. Слід також зазначити, що благодійність є найпростішою формою соціальної відповідальності. Прикладом використання даного інструменту у фінансовому секторі є діяльність одного з найбільших банків світу Bank of America [4], у якому поняття корпоративної філантропії є складовою загальної політики забезпечення соціальної відповідальності. Зокрема, на сайті банку зазначено, що “соціальна відповідальність є інвестицією в довгостроковий успіх”. У межах цього підходу банком широко підтримуються і фінансуються різноманітні культурні та творчі

проекти, а також ініціативи із захисту довкілля. Серед фінансових інституцій, які функціонують на території України і використовують даний інструмент забезпечення соціальної відповідальності можна відмітити Uni Credit [5]. Про це свідчить представлена на офіційному сайті банку інформація, яка широко висвітлює його меценатські проекти з підтримки дитячих притулків, лікарень та різноманітних культурних ініціатив, спрямованих на розвиток культури.

У межах реалізації європейської моделі забезпечення соціальної відповідальності одним з найпоширеніших інструментів є інвестування у проекти суспільного значення. Згідно з Міжнародним стандартом ISO 26000 “Настанова по соціальної відповідальності” [6] соціальними є фінансові та/ або організаційні інвестиції, та/ або будь-які інші матеріальні кошти, що можуть сприяти розвитку суспільства. Поштовхом до реалізації даного інструменту в європейському просторі стали зміни до нормативно-правової бази, яка регулює діяльність фінансових інституцій, зокрема закон, згідно якого пенсійні фонди мали інформувати громадськість про свою діяльність, а також який регламентував інвестування надходжень від пенсійних внесків у діяльність лише соціально-відповідальних компаній. З часом цей інструмент лише набув поширення і на сьогоднішній день інвестиції у соціально-відповідальний бізнес лише збільшуються. Прикладом фінансових інституцій, які використовують у переважній більшості саме інвестування у соціальні проекти є німецький Deutsche Bank AG [7]. Зокрема на сайті банку зазначено, що соціальна відповідальність банку розглядається, як довгострокова інвестиція у суспільство та у власне майбутнє. При цьому, однією зі складових соціальної відповідальності і забезпечення можливості принесення користі суспільству в інституції є забезпечення конкурентоспроможності банку на міжнародній арені, а також прибутковість та ріст компанії, зокрема, з метою підтримки суспільно-корисних проектів.

У межах азійської моделі соціальна відповідальність радше розглядається як філософія здійснення діяльності і одним з найпоширеніших інструментів забезпечення якої є соціальне партнерство, засноване на

сполученні економічних і соціальних цінностей. На менеджмент азіатських компаній покладаються обов'язки не лише з підтримки балансу інтересів власників, працівників компанії та її партнерів, а також забезпечення суспільного призначення бізнесу. Така рівновага забезпечується наскрізним проникненням принципів соціальної згуртованості і нерідко ототожнення виробничих колективів з родиною, у яких кожен працівник компанії відчуває підтримку з боку роботодавця на своєму життєвому шляху. Прикладом фінансових інституцій, які використовують у переважній більшості такий інструмент забезпечення соціальної відповідальності, як соціальне підприємництво є такі банки, як Mizuho Bank [8] та Mitsubishi UFJ Financial Group [9].

Підсумовуючи, слід зазначити, що у зв'язку з поглибленням глобалізаційних процесів та загостренням конкуренції у фінансовому секторі на національних ринках забезпечення соціальної відповідальності фінансових інституцій набуватиме все більшого значення. Розглянутий у роботі релевантний для певних регіонів інструментарій забезпечення соціальної відповідальності становить теоретичне підґрунтя для формування ефективних механізмів інтеграції України в європейський економічний простір. Серед перспектив подальших наукових досліджень у цьому напрямі слід відмітити розроблення практичних механізмів впровадження принципів соціальної відповідальності у суспільне життя, а також широкого кола українських інституцій, у тому числі й фінансових, що зумовлено на сьогоднішній день активізацією інтеграційних процесів України до європейського економічного простору, а також до інших глобалізаційних процесів.

Список літератури

1. Амоша О., Новікова О. Соціальна відповідальність в контексті розвитку людського потенціалу. Держава і суспільство, С. 122–27.
2. Вергун Л.І. Соціальна відповідальність бізнесу в умовах глобальної фінансово-економічної кризи. Теоретичні та прикладні питання економіки: зб. наук. праць. Київ, 2010. Вип. 23. С. 165–170.

3. Мозговий Я.І. Моделі корпоративної соціальної відповідальності в банках. Ефективна економіка. Київ, 2011. № 9. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=700>
4. Bank of America. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.bankofamerica.com>
5. Uni Credit. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.unicreditgroup.eu/en.html>
6. Стандарт ISO 26000 “Настанова по соціальній відповідальності”. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://aop.nmu.org.ua/ua/metodicki/specialist/opg/lzi/zakon/Стандарт%20ISO%2026000.pdf>
7. Deutsche Bank AG. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.db.com/index?language_id=1&kid=sl.redirect-en.shortcut
8. Mizuho Bank. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.mizuhogroup.com/bank>
9. Mitsubishi UFJ Financial Group. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.mufg.jp/english/index.html>

СУЧАСНІ МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ПЕРСОНАЛУ ДЕРЖАВНИХ УСТАНОВ

Рагуліна Олена Олексіївна,
аспірант кафедри управлінських технологій,
Університет «КРОК», м. Київ, Україна

Анотація. У дослідженні проаналізовано сучасні механізми формування та розвитку персоналу державних установ. Проаналізовано інноваційні механізми управління персоналом: аусорсинг, баскет-метод, екшн-тренінг, сторітеллінг (мотиваційна розповідь), Case-study, Secondment (командування), Performance Management, Метод «360 градусів», Ассесмент-центр, Key Performance Indicators, : Shadowing (“стеження”), Buddying.

Ключові слова: персонал, кадровий потенціал, управління персоналом, механізми управління персоналом, кадрові технології.

Сучасна система управління кадрами в умовах інноваційно-орієнтованого розвитку є можливістю розробки нової, більш гнучкої стратегії розвитку кадрового потенціалу організації. Основна мета управління трудовим потенціалом організації у сучасних умовах – пошук оптимального поєднання ефективних варіантів відбору, розвитку, навчання, оцінювання персоналу, підвищення кваліфікації та трудової мотивації, для розвитку здібностей працівників та стимулювання їх до виконання робіт вищого рівня.

До інноваційних методів формування та розвитку людського капіталу державних установ можна віднести комп'ютерні тести з перевірки знань та навичок, застосування ситуативних завдань, рольових методів вирішення виробничої проблеми.

Важливим інноваційним механізмом найму кадрів є аусорсинг. Аутсорсинг персоналу – це пошук найоптимальнішого рішення проблем управління окремими виробничими функціями компанії, з метою підвищення

ефективності бізнес-процесів в організації. Таким чином, підприємство має можливість зосередитися на вирішенні найважливіших завдань у сфері управління ключовими бізнес-процесами підприємства. Успішне застосування аутсорсингу дозволяє вирішувати безліч завдань і проблем на підприємстві, а насамперед зменшувати виробничі та збутові витрати. Проте, з розвитком аутсорсингу власники багатьох підприємств втрачуть мотивацію до управління власним персоналом.

Наступний метод відбору кадрів є баскет-метод. Баскет-метод (розбір ділових паперів, кошик) - це спосіб прийняття рішення керівником, що базується на вивченні кореспонденції [1]. Даний метод дозволяє оцінити не лише логіку аналізу запропонованих кандидату проблем, але так само і здатність відокремлювати суттєву інформацію від несуттєвої, якість рішень кандидата, визначати ступінь пріоритетності проблем тощо.

Серед інноваційних методів навчання персоналу державних підприємств можна виокремити:

Екшн-тренінг. Організація та проведення Екшн-тренінгу спрямовані на згуртування колективу і є ефективним інструментом формування корпоративної культури та виявлення лідерських якостей співробітників компанії. Цей тренінг проводиться в ігровій формі. Процес будується таким чином, що для виконання завдання потрібні згуртовані дії команди, підтримка співробітників, взаємодопомога.

Сторітеллінг (мотиваційна розповідь). На даний час цей метод зарекомендував себе як ефективний засіб вибудовування зовнішніх та внутрішніх комунікацій, донесення до аудиторії інформації шляхом розповідання зворушливої, смішної, часом повчальної історії з реальними чи вигаданими персонажами. Інформація при цьому міцно засвоюється, оскільки несе у собі смислове навантаження [2].

Case-study. Метод Case-study розвиває такі навички:

1. Аналітичні навички. Уміння відрізнити дані від інформації, класифікувати, виділяти суттєву та несуттєву інформацію, аналізувати,

представляти та виокремлювати її, знаходити пропуски інформації та вміти відновлювати їх. Думати ясно та логічно. Особливо це важливо, коли інформація низької якості.

2. Практичні навички. Рішення кейсу сприяє формуванню на практиці навичок використання теорії, методів та принципів.

3. Творчі навички. Однією логікою, як правило, Кейс-ситуацію не вирішити. Дуже важливі творчі навички під час вирішення кейс-ситуацій.

4. Комунікативні навички. Уміння вести дискусію, переконувати інших учасників. Використати наочний матеріал та інші медіа – засоби, кооперуватися в групі, захищати власну точку зору, переконувати опонентів, що складатимуть короткий, переконливий звіт.

5. Соціальні навички. Під час обговорення кейсу виробляються певні соціальні навички: оцінка поведінки людей, уміння слухати, підтримувати у дискусії чи аргументувати протилежну думку, контролювати себе тощо.

6. Самоаналіз. Незгода в дискусії сприяє усвідомленню та аналізу думки інших та своєї власної.

Secondment (командування) – метод навчання, який активно використовується у англійських компаніях. Є різновидом ротації персоналу, за якої співробітника «відряджають» на інше місце роботи (в інший департамент, відділ або підрозділ) на певний час, а потім він повертається до своїх колишніх обов'язків.

Механізмами оцінювання людського потенціалу державних підприємств можуть бути: Performance Management, Метод «360 градусів», Ассесмент-центр, Key Performance Indicators.

Performance Management (управління результативністю) є розширену версію методу оцінки персоналу. Крім результатів діяльності працівника, Performance Management оцінює його особистісні якості та компетенції, які дозволяють виявити області та напрями розвитку потенціалу співробітника та провести планування його кар'єрного розвитку. У процесі оцінки беруть участь усі співробітники підприємства. Суть цього методу полягає у контактах

менеджера з підлеглим. Увага акцентується на зворотному зв'язку, який менеджер отримує від підлеглого [3, с. 41].

Основна мета методу «360 градусів» – оцінювання компетенцій співробітника взаємодіючи з ним людьми [4]. Цей метод може використовуватися для окремих завдань управління персоналом або як доповнення до основної системи оцінювання кадрів. При оцінці співробітника методом «360 градусів» враховується думка про нього чотирьох груп людей, що оточують його в компанії: керівництва, колег, підлеглих, клієнтів або партнерів. Група з 7-12 осіб проводить оцінку таких компетенцій співробітника: робота в команді; лідерство; управління людьми; комунікабельність; самоменеджмент; ініціативність; бачення; організаторські здібності; професіоналізм; вміння приймати управлінські рішення; здатність до адаптації.

Метод оцінки Assessment Center призначається для оцінки компетенцій конкретного співробітника у процесі реалізації конкретного кадрового завдання. Оцінка за допомогою цього методу може включати сукупність кейсів та інтерв'ю, розроблених спеціально для оцінюваного переліку компетенцій [5, с. 48].

Key Performance Indicators (ключові показники ефективності) – це показники ефективності діяльності компанії, окремих підрозділів та конкретних співробітників, які дозволяють оцінити рівень досягнення стратегічних цілей та вирішення тактичних завдань [6, с. 38].

Механізмами адаптації людського потенціалу державних підприємств можуть бути: Shadowing (“стеження”), Buddying.

Shadowing дослівно перекладається як «стеження за роботою» [7]. Цей метод передбачає, що співробітник, який спеціалізується на якійсь конкретній галузі виконання робіт має можливість працювати разом зі співробітниками інших спеціальностей та отримати досвід про специфіку виконання завдань, про роль даної професії на певній ділянці, а також отримати уявлення про цю конкретну область спеціалізації.

Buddying (партнерство, приятельські відносини) – метод оцінювання, суть якого – за новачком закріплюється «buddy», партнер. Його завдання – надавати постійний зворотний зв'язок про дії та рішення того працівника, за ким він закріплений.

Список використаних джерел:

1. Chulanova O. L., Kvindt O. V., Chulanov D. V. Key (nuclear) competence management personnel to the strategic management of corporations. *European International Conference on European Science and Technology : materials of the III international research and practice conference, Munich, Oktober 30-31, 2012. Vol. 1.* Munich, Germany : Vela Verlad Waldkraiburg, 2012. С. 383-388.
2. Пяткова О. Б. Метод сторителлинга в обучении. *Школьные технологии.* 2018. № 6. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/metod-storitellinga-v-obuchenii>.
3. Соколова Н.Б. Принципы функционирования системы управления персоналом. *Контекст.* 2015. № 3. С. 35-42.
4. Sadati L., Askarkhah A., Hannani S. Assessment of Staff Performance in CSSD Unit by 360 Degree Evaluation Method. *Asia Pacific Journal of Health Management.* 2021. Том 15, Вып. 4. С. 71-77.
5. Сборовская В.М. Аспекты развития кадровой политики. *Контекст.* 2016. № 1. С. 45-51.
6. Тимофеев М.С. Экономический эффект внедрения социальной поддержки персонала. *Контекст.* 2016. № 9. С. 36-39.
7. Карпенко М. А. Опыт использования методов развития персонала Shadowing и Secondment в аутстаффинге. *Human Progress.* 2020. №3. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/opyt-ispolzovaniya-metodov-razvitiya-personala-shadowing-i-secondment-v-autstaffinge>.

АНАЛІЗ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

Фатюха Наталія Георгіївна

к.е.н., доцент

Дендеберя Вікторія Олександрівна

Магістрантка

Національний університет «Запорізька політехніка»

м. Запоріжжя, Україна

Анотація: Розглянуто динаміка податкових надходжень Державного бюджету України за 2019-2021 роки, в тому числі за загальним та спеціальним фондами. Визначені основні статті податкових надходжень в доходах Державного бюджету, такі як податок на додану вартість з імпортних товарів, податок на додану вартість з вітчизняних товарів, податок на прибуток та податок на доходи фізичних осіб.

Ключові слова: державний бюджет, доходи, податкові надходження, загальний фонд, спеціальний фонд.

Мета роботи: дослідити динаміку податкових надходжень в доходах Державного бюджету України.

Матеріали і методи: інформаційною базою слугують дані та аналітика Міністерства фінансів України щодо Державного бюджету України. Використано статистичні методи: метод статистичних групувань і таблиць, методи аналізу за допомогою узагальнюючих показників.

Результати і обговорення. Державний бюджет є найважливішим фінансовим планом країни і основною ланкою її фінансової системи. Завдяки зосередженню у ньому коштів, держава здійснює фінансову діяльність і перерозподіляє значну частину ВВП.

Згідно статті 9 Бюджетного кодексу України доходи бюджету

класифікуються за такими розділами: податкові надходження; неподаткові надходження; доходи від операцій з капіталом; трансферти [1].

Податковими надходженнями визнаються встановлені законами України про оподаткування загальнодержавні податки і збори та місцеві податки і збори.

Доходи, як і бюджет у цілому, поділяються на доходи загального і спеціального фондів. Склад доходів Державного бюджету України визначений статтею 29 Бюджетного кодексу України.

Усі доходи бюджету, крім тих, що призначені для зарахування до спеціального фонду, є складовою частиною загального фонду.

До доходів загального фонду Державного бюджету України належать: податок на доходи з фізичних осіб; податок на додану вартість; податок на прибуток підприємств; ввізне та вивізне мито; частка рентної плати тощо.

Доходи бюджету (включаючи власні надходження бюджетних установ), які мають цільове спрямування, є складовою частиною спеціального фонду бюджету [2, с.46].

Державний бюджет України за січень–грудень 2020 та 2021 років отримав відповідно 1076,0 та 1296,9 млрд грн, що на 77,7 та на 220,8 млрд грн, або на 7,8 та на 20,5 відсотка більше ніж за аналогічний період 2019 та 2020 років.

У 2019 році фактичні надходження становили 96,3 відсотка річного розпису, за 2020 та 2021 роки маємо перевиконання доходів Державного бюджету України на 5,3 та на 19,6% відповідно.

Найбільшу питому вагу в загальному обсязі надходжень до Державного бюджету України у 2019 році становили податкові надходження – 80,1 відсотка, з них: податок на додану вартість – 37,9 відсотка; акцизний податок – 12,4 відсотка; податок та збір на доходи фізичних осіб – 11,0 відсотків; податок на прибуток підприємств – 10,7 відсотка; рентна плата за користування надрами – 4,1 відсотка.

Неподаткові надходження становили 18,7 відсотка від загальної суми

доходів державного бюджету.

До загального фонду державного бюджету за 2019 рік надійшло 879,8 млрд грн, що на 46,2 млрд грн, або на 5,5 відсотка більше ніж за 2018 рік.

Найбільші надходження до загального фонду державного бюджету у 2019 році становили:

- податок на додану вартість з ввезених на територію України товарів – 287,4 млрд грн, що на 7,7 млрд грн, або на 2,6 відсотка менше ніж у 2018 році;

- податок на прибуток підприємств – 107,1 млрд грн, що на 11,3 млрд грн, або на 11,8 відсотка більше ніж у 2018 році;

- податок та збір на доходи фізичних осіб – 110,0 млрд грн, що на 18,2 млрд грн, або 19,9 відсотка більше ніж у 2018 році;

- податок на додану вартість з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) з урахуванням бюджетного відшкодування – 88,9 млрд грн, що на 9,8 млрд грн, або на 12,4 відсотка більше ніж у 2018 році;

- акцизний податок – 72,0 млрд грн, що 14,9 млрд грн, або на 17,1 відсотка менше порівняно із 2018 роком, що пояснюється збільшенням відсотку відрахувань до спеціального фонду надходжень податку на нафтопродукти і транспортні засоби;

- рентна плата за користування надрами – 41,3 млрд грн, що на 1,4 млрд грн, або на 3,6 відсотка більше ніж у 2018 році;

- ввізне мито – 22,8 млрд грн, що на 0,5 млрд грн, або на 2,2 відсотка менше ніж у 2018 році;

- кошти, що перераховуються НБУ відповідно до Закону України «Про Національний банк України» – 64,9 млрд грн, що на 20,3 млрд грн, або на 45,5 відсотка більше ніж за 2018 рік;

За 2019 рік відшкодовано ПДВ у сумі 151,9 млрд грн, що на 20,2 млрд грн., або на 15,4 відсотка більше ніж у 2018 році.

До спеціального фонду державного бюджету за 2019 рік надійшло 118,4 млрд грн, що на 23,9 млрд грн, або на 25,3 відсотка більше порівняно із 2018 роком [3].

За 2020 рік Державний бюджет України отримав 1076 млрд грн, що на 77,7 млрд грн, або на 7,8 відсотка більше ніж за 2019 рік.

Таблиця 1

Склад і структура доходів Державного бюджету України за січень-грудень 2019-2021 років

	2019 рік, млн грн	2020 рік, млн. грн	2021 рік, млн. грн	Темп росту		Питома вага		
				2020 до 2019, %	2021 до 2020, %	2019, %	2020, %	2021, %
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Усього	998278,9	1076016,7	1296852,9	107,8	120,5	100,0	100,0	100,0
Податкові надходження	799776,0	851115,6	1107090,9	106,4	130,1	80,1	79,1	85,4
Податки на доходи, прибуток та збільшення ринкової вартості	217040,4	225976,3	285307,0	104,1	126,3	21,7	21,0	22,0
Податок на доходи фізичних осіб	109954,0	117281,3	137555,2	106,7	117,3	11,0	10,9	10,6
Податок на прибуток підприємств	107086,3	108695,0	147751,7	101,5	135,9	10,7	10,1	11,4
Рентная плата та плата за використання інших природних ресурсів	46746,9	52475,7	80749,4	112,3	153,9	4,7	4,9	6,2
Внутрішні податки на товари та послуги	502048,1	538896,2	698940,4	107,3	129,7	50,3	50,1	53,9
Акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів	69897,1	80449,3	82858,4	115,1	103,0	7,0	7,5	6,4
Акцизний податок з ввезених в Україну підакцизних товарів	53460,8	57846,9	79592,8	108,2	137,6	5,4	5,4	6,1
Податок на додану вартість з вітчизняних товарів (з урахуванням бюджетного відшкодування)	88929,8	126486,6	155774,8	142,2	123,2	8,9	11,8	12,0

Податок на додану вартість з імпортованих товарів	289760,4	274113,5	380714,4	94,6	138,9	29,0	25,5	29,4
Податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції	30086,0	30460,5	38177,2	101,2	125,3	3,0	2,8	2,9
Вивізне мито	29855,4	30203,2	36854,9	101,2	122,0	2,9	2,8	2,8
Вивізне мито	230,6	257,3	1322,3	111,6	513,9	0,0	0,0	0,1
Збори на паливно-енергетичні ресурси	-0,3	0,7	0,5	-233,3	71,4	0,0	0,0	0,0
Інші податки та збори	3855,0	3306,2	3916,5	85,8	118,5	0,4	0,3	0,3
Неподаткові надходження	186684,2	212946,9	175358,0	114,1	82,3	18,7	19,8	13,5
Власні надходження бюджетних установ	46129,0	68980,8	88365,7	149,5	128,1	4,6	6,4	6,8
Доходи від операцій з капіталом	183,0	79,4	328,7	43,4	414,0	0,0	0,0	0,0
Кошти від закордонних країн і міжнародних організацій	1139,9	1029,7	1289,9	90,3	125,3	0,0	0,1	0,1
Цільові фонди	1770,8	187,1	209,4	10,6	111,9	0,2	0,0	0,0
Офіційні трансферти	8725,0	10658,0	12576,1	122,2	118,0	0,9	1,0	1,0

Найбільшу питому вагу в загальному обсязі надходжень до Державного бюджету України с у 2020 р. становили податкові надходження 79,1 відсотка, з них: податок на додану вартість – 37,3 відсотка; акцизний податок – 12,9 відсотка; податок та збір на доходи фізичних осіб – 10,9 відсотка; податок на прибуток підприємств – 10,1 відсотка; рентна плата за користування надрами – 4,4 відсотка.

Неподаткові надходження становили 19,8 відсотка від загальної суми доходів державного бюджету

До загального фонду державного бюджету за 2020 рік надійшло 877,6 млрд грн, що на 2,2 млрд грн менше ніж за 2019 рік.

Найбільші надходження до загального фонду державного бюджету у 2020 році становили:

- ПДВ із вироблених товарів з урахуванням бюджетного відшкодування – 117,7 млрд грн, що на 28,8 млрд грн, або на 32,4 відсотка більше ніж за 2019 рік. Це, зокрема, стало результатом впровадження нової моделі системи моніторингу податкових ризиків при реєстрації податкових накладних;

- ПДВ із ввезених товарів – 274,1 млрд грн, що на 13,3 млрд грн, або на 4,6 відсотка менше ніж за 2019 рік;

- податок та збір на доходи фізичних осіб – 117,3 млрд грн, що на 7,3 млрд грн, або на 6,7 відсотка більше порівняно із 2019 роком;

- податок на прибуток підприємств – 95,8 млрд грн, що на 11,3 млрд грн, або на 11,5 відсотка менше ніж за 2019 рік;

- акцизний податок – 73,2 млрд грн, що на 1,2 млрд грн, або на 1,6 відсотка більше порівняно із 2019 роком.

- рентна плата за користування надрами – 26,2 млрд грн, що на 15 млрд грн, або на 36,4 відсотка менше порівняно із 2019 роком. Це пояснюється зменшенням декларування податкових зобов'язань з рентної плати за природний газ у зв'язку зі зменшенням ціни на газ.

- ввізне мито – 21,5 млрд грн, що на 1,2 млрд грн, або на 5,4 відсотка менше ніж за 2019 рік, що пояснюється збільшенням з початку 2020 року відсотку відрахувань (з 75 відсотків у 2019 році до 100 відсотків у 2020 році) до спеціального фонду надходжень від ввізного мита на нафтопродукти і транспортні засоби;

- кошти, що перераховуються НБУ відповідно до Закону України «Про Національний банк України» – 42,7 млрд грн, що на 22,2 млрд грн, або на 34,2 відсотка менше ніж за 2019 рік.

Доходи спеціального фонду державного бюджету за 2020 рік – 198,4 млрд грн, що на 79,9 млрд грн, або на 67,4 відсотка більше порівняно із 2019 роком [4].

Найбільшу питому вагу в загальному обсязі надходжень до Державного бюджету України у 2021 р. становили податкові надходження 85,4 відсотка, з них: податок на додану вартість – 41,4 відсотка; акцизний податок –

12,5 відсотка; податок на прибуток підприємств – 11,4 відсотка; податок та збір на доходи фізичних осіб – 10,6 відсотка; рентна плата за користування надрами загальнодержавного значення – 5,8 відсотка.

Неподаткові надходження становили 13,5 відсотка від загальної суми доходів державного бюджету.

До загального фонду державного бюджету за січень – грудень 2021 року надійшло 1084,1 млрд грн, що на 206,5 млрд грн, або на 23,5 відсотка більше, ніж за січень–грудень 2020 року.

Найбільші надходження до загального фонду державного бюджету у січні – грудні 2021 року становили:

- ПДВ із ввезених товарів – 380,3 млрд грн, що на 106,2 млрд грн, або на 38,8 відсотка більше ніж за аналогічний період 2020 року;

- ПДВ із вироблених товарів з урахуванням бюджетного відшкодування – 155,8 млрд грн, що на 38,1 млрд грн, або на 32,3 відсотка більше ніж за аналогічний період 2020 року. Це, зокрема, стало результатом покращення адміністрування і забезпечення дієвого контролю за повнотою здійснення розрахунків з боку ДПС;

- податок на прибуток підприємств – 147,8 млрд грн, що на 51,9 млрд грн, або на 54,2 відсотка більше ніж за аналогічний період 2020 року;

- податок та збір на доходи фізичних осіб – 137,6 млрд грн, що на 20,3 млрд грн, або на 17,3 відсотка більше порівняно із аналогічним періодом 2020 року;

- акцизний податок – 84,1 млрд грн, що на 10,9 млрд грн, або на 14,8 відсотка більше порівняно із аналогічним періодом 2020 року;

- рентна плата за користування надрами – 53,5 млрд грн, що на 27,3 млрд грн, або у 2 рази більше порівняно із аналогічним періодом 2020 року;

- ввізне мито – 26,6 млрд грн, що на 5 млрд грн, або на 23,3 відсотка більше ніж за аналогічний період 2020 року;

- кошти, що перераховуються НБУ відповідно до Закону України «Про Національний банк України» – 24,4 млрд грн, що на 18,3 млрд грн, або на 42,8 відсотка менше ніж за аналогічний період 2020 року.

Доходи спеціального фонду державного бюджету за січень – грудень 2021 року – 212,7 млрд грн, що на 14,3 млрд грн, або на 7,2 відсотка більше порівняно із аналогічним періодом 2020 року [5].

Висновки. За проведенням аналізом слід відмітити, що перше місце серед податкових надходжень Державного бюджету України у 2021р. займає податок на додану вартість з імпортованих товарів (29,4%), на другому місці – податок на додану вартість з вітчизняних товарів (12,0%), далі йдуть податок на прибуток та податок на доходи фізичних осіб (11,4% та 10,6%) відповідно. Аналогічна ситуація спостерігається і за попередні періоди.

Список літератури

1. Бюджетний кодекс України : ВР України від 8 липня 2010 року № 2456-VI2456-V. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>

2. Сучасна бюджетна система: правила та процедури: Навчальний посібник / [За заг. ред. В. В. Зубенка]; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-II) впровадження». – К., 2017. – 184 с.. Режим доступу: https://www.ibser.org.ua/sites/default/files/170x240_preview_0.pdf

3. Інформація про стан виконання Зведеного та Державного бюджетів України за 2018-2019 роки: <https://www.mof.gov.ua/uk/budget-process-projects-declaration>.

4. Інформація про стан виконання Зведеного та Державного бюджетів України за 2019-2020 роки: <https://www.mof.gov.ua/uk/budget-process-projects-declaration>.

5. Інформація про стан виконання Зведеного та Державного бюджетів України за 2020-2021 роки: <https://www.mof.gov.ua/uk/budget-process-projects-declaration>.

LEGAL SCIENCES

УДК 378

ЗАСТОСУВАННЯ КРОСФІТУ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ СПЕЦІАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТАМ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ЗБІЛЬШЕННЯ ЇХ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНОСТІ

Ананійчук Богдана Олегівна,
курсант IV курсу ННП ПФПНП
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

Петрушин Дмитро Владиславович,
доцент кафедри спеціальної фізичної
підготовки, кандидат наук з фізичного
виховання та спорту
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

Анотація. Якість фізичної підготовки співробітників правоохоронних органів в умовах воєнного стану в Україні є дуже важливою, адже від неї залежить відповідність правоохоронців своїм службово-бойовим вимогам. Науковці одноголосно вказують на тому, що рівень спеціальної фізичної підготовки курсантів можливо підняти шляхом впровадження деяких змін у систему викладення дисципліни «Спеціальна фізична підготовка» в закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання.

Ключові слова: спеціальна фізична підготовка, курсант, заклад вищої освіти зі специфічними умовами навчання, кросфіт.

Постановка проблеми. Науково-практична література у галузі спеціальної фізичної підготовки досить розмито визначає доцільність використання програм кросфіту під час навчання курсантів у закладах вищої

освіти зі специфічними умовами навчання. Слід вказати, що така тенденція пов'язана з тим, що вищеназвана тематика не досліджена в повному обсязі. Збільшення ефективності занять із фізичної підготовки шляхом використання програм кросфіту можливе за умови повного та всебічного їх дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато аспектів системи викладання спеціальної фізичної підготовки у вищевказаних закладах науково не обґрунтовано, через що існує широкий спектр можливостей для науковців для організаційно-методичного аналізу даної проблематики. Найбільш відомими фахівцями у сфері викладання спеціальної фізичної підготовки у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання є К. Пронтенко – галузь гирьового спорту, А. Андрес – галузь військово-прикладних багатоборств, І. Ільницький – бокс, Л. Балушка – боротьба. Багато наукових праць було спрямовано на формування спеціальної фізичної підготовки курсантів різних спеціальностей засобами військового п'ятиборства О. Ролук, С. Юр'єв, рукопашного бою В. Данильченко, спеціальних комплексів фізичних вправ М. Кузнецов, В. Мельник, А.Одерев, О. Ярещенко, стандартів із фізичної підготовки І. Шлямар.

Метою дослідження є повний і всебічний аналіз науково-прикладної літератури, присвяченої методиці викладання фізичної підготовки із застосуванням програм кросфіту, а також аргументоване обґрунтування доцільності використання вищеназваних програм під час викладання спеціальної фізичної підготовки курсантам закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання.

Виклад основного матеріалу. Фізична підготовка майбутніх офіцерів поліції у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання є дуже важливою в сучасних умовах, адже в результаті вторгнення військ Російської Федерації на територію України неабияк збільшилась актуальність особистої безпеки співробітників правоохоронних органів під час проходження служби, вдосконалення існуючої системи професійної підготовки поліцейських із використанням всього арсеналу засобів та методів. Відповідно до положень

ст. 30 Закону України «Про фізичну культуру і спорт» фізична підготовка – це частина загальної системи навчання та виховання працівників правоохоронних органів, яка спрямована на забезпечення фізичної готовності особового складу до професійної діяльності [1].

Спеціальна фізична підготовка майбутніх офіцерів поліції наряду із тактико-спеціальною та вогневою підготовкою складають єдиний фундаментальний базис їх професійної підготовки. Якщо курсант володіє достатніми навичками із вищевказаних дисциплін, то він характеризує себе як фізично розвинуту та психологічно стійку особу, яка здатна планомірно виконувати та реалізовувати правоохоронні завдання [2].

Складна соціально-економічна ситуація, низька якість фізичної підготовки й низький рівень функціональної готовності вступників до закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання знижують ефективність набору майбутніх поліцейських. Унаслідок цього виникає необхідність пошуку та винайдення методів вдосконалення освітнього процесу, а саме дисципліни «Спеціальна фізична підготовка» у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання [3].

Фізична підготовка – це один з найважливіших елементів висококваліфікованої підготовки працівника Національної поліції України. Відповідно до Наказу МВС України «Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України» від 26.01.2016 № 50 головними завданнями фізичної підготовки є: збільшення рівня фізичної підготовленості за допомогою вдосконалення та всебічного розвитку фізичних здібностей, які необхідні в службовій діяльності та в екстремальних ситуаціях; формування психологічної стійкості та впевненості в собі, рішучості та сміливості, винахідливості та ініціативи, самовладання та витримки; загартування, зміцнення здоров'я, поступове фізичне і духовне зростання, ведення здорового способу життя; накопичення швидкісно-силових якостей, збільшення рівня витривалості, які сприяють можливостям переслідування правопорушника/злочинця, а також їх затримання у процесі

подолання природних і штучних перешкод; формування навичок самоконтролю за станом здоров'я під час виконання практичних навичок застосування прийомів самозахисту, фізичних прав, фізичного впливу й особистої безпеки [4].

Ще у 80-их роках ХХ століття в США американський гімнаст Г. Гласман сформував загальні положення тренувальних програм високоінтенсивного та багатофункціонального тренування, яке в подальшому отримало назву «CrossFit». Кросфіт є системою загальної фізичної підготовки. Його природа обумовлена використанням коротких за тривалістю та високоінтенсивних занять із фізичної культури. Комплексна система тренувань за методикою кросфіту включає в себе швидкісні кардіо-комплекси або гібридні тренування на інтенсивну роботу в змішаному режимі (кардіо-силове тренування) з максимальною потужністю. Дані програм виконують одне або одразу декілька завдань: виконання за мінімальний проміжок часу зазначеного обсягу робіт або виконання максимального обсягу роботи за мінімальний проміжок часу [5].

Досліджуючи переваги використання кросфіту під час занять із фізичної підготовки, викладачі відмітили головні його переваги, ґрунтуючись на думці курсантів: 1) універсальність – такі заняття сприяють розвиненню силових якостей, а також збільшенню рівня витривалості; 2) доступність – заняття із використанням програм кросфіту не вимагають спеціалізованого спортивного обладнання; 3) різноманітність і варіативність – такі заняття передбачають широке розмаїття вправ: не лише із застосуванням спортивного інвентарю, а й із власним тілом (використовуються різного роду вправи: біг, скакалка); 4) оздоровлення – використовуючи кросфіт, можна скласти помірну систему тренувань в стилі загальної фізичної підготовки, що ніяким чином не може зашкодити здоров'ю (у процесі одного тренування спалюється до 1000 ккал); 5) колективізм – кросфіт сприяє співпраці злагодженого колективу, створює змагальний дух у навчальній групі, мотивує систематично виконувати фізичні вправи і сприяє покращенню спортивних результатів [6].

Кросфіт – це програма швидко-силових вправ, а також вправ на витривалість та стійкість. Він включає як аеробні вправи, зарядку, так і важку атлетику. Такі фахівці як Р. Амінова, А. Атиля, А. Зиннатнурова, використання програм кросфіту під час викладання фізичної підготовки сприяє комплексному розвитку не лише фізичних, але й психічних якостей. Багаточисленні дослідження підтверджують, що кросфіт – це специфічний вид спорту, що має свої риси, які характеризуються особливим впливом на організм, а також на якість розвитку спеціальних професійно-важливих якостей [7, с. 113].

Вищезазначені наукові дослідження не враховують наявний рівень фізичної підготовки осіб, що вступають до закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, не обґрунтовують доступність фізичних навантажень, не встановлюють раціональні варіанти планування й контролю за станом курсантів під час та після тренувань.

На нашу думку, дуже якісним шляхом вдосконалення існуючої системи вивчення спеціальної фізичної підготовки є впровадження вправ із кросфіту, що передбачає цілий ряд позитивних ознак: змістовність, доступність, сучасність, ефективність, емоційність, простота матеріального забезпечення. Низкою вітчизняних науковців доведено, що застосування програм кросфіту під час викладання спеціальної фізичної підготовки сприяють збільшенню рівня фізичної підготовки курсантів. О. Ковальчук зазначає, що такі програми є невід’ємним елементом спеціальної підготовки курсантів закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання. Збройні сили іноземних країн використовують вправи із кросфіту в якості перевірки фізичної підготовленості військовослужбовців, а також в якості засобу підвищення мотивації до зайняття фізичною підготовкою [8].

Висновки. Отже, можна зробити висновок, що існуючі наукові праці з зазначеної тематики в повній мірі не спроможні розкрити актуальні питання удосконалення спеціальної фізичної підготовки курсантів закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, що мають недостатню фізичну підготовленість. Проблематика формування базових навичок у курсантів,

особливо на молодших курсах, повинна вивчатися досвідченими фахівцями у відповідній сфері, адже від рівня спеціальної фізичної підготовки співробітників правоохоронних органів залежать інші невід’ємні їх професійно-прикладні якості.

Таким чином, по-перше, стає очевидним, що використання засобів кросфіту при мотивованому ставленні курсантів до занять новим видом спорту, які проводяться на високому емоційному рівні, є дуже ефективними, а також різний зміст занять в кожній серії створюють адекватні режими рухової активності та позитивно впливають на темпи розвитку основних фізичних здібностей курсантів. Ця методика тренувань, на відміну від інших видів фітнесу, здатна гармонійно впливати на всі види фізичних якостей. Також вона дає можливість широкого застосування фізичних навантажень, що підвищують зацікавленість та ефективність тренувального процесу. Підсумовуючи вищесказане варто зазначити, що впровадження кросфіту в освітній процес майбутніх офіцерів НПУ з фізичної підготовки – буде сприяти підвищенню фізичної підготовленості правоохоронців різних вікових груп та категорій. У свою чергу це зменшить кількість травмувань, загибелі та поранень поліцейських під час виконання завдань за призначенням.

Список літератури:

1. Про фізичну культуру і спорт: Закон України від 24.12.1993. № 3808-XII. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text> (дата звернення: 22.07.2022).
2. Ярещенко О. А. Обґрунтування змісту і організації спеціальної фізичної підготовки курсантів вищих навчальних закладів МВС України. Автореферат. Харків. 2008 рік. – 2008 (дата звернення: 22.07.2022).
3. Антошків Ю.М. Вдосконалення професійно-прикладної фізичної підготовки курсантів вищих навчальних закладів МНС України. Львівський державний університет фізичної культури. URL: <https://sci.ldubgd.edu.ua/bitstream/123456789/2291/1/11.PDF> (дата звернення: 22.07.2022).

4. Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України: Наказ МВС України від 26.01.2016. № 50. Міністерство внутрішніх справ України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0260-16>

5. Глассман Г. Crossfit: руководство по тренировкам / пер. Е. Богачев, И. Карягин. URL: http://library.crossfit.com/free/pdf/CFJ_L1_Training_Guide_Russian.pdf (дата обращения: 22.07.2022)

6. Зубченко Л.В., Голик В.А. Формування мотивації курсантів до регулярних занять з фізичної підготовки через використання елементів кросфіт. Донецький юридичний інститут Міністерства внутрішніх справ України. URL: <https://nuou.org.ua/assets/documents/zbirnuk-materialiv-tez-1.pdf#page=234>

7. Базілевич Н. О., Тонконог О. С. Вплив занять кросфітом на формування мотивації студентів до регулярних занять фізичною культурою і спортом. Молодий вчений. 2017. Вип. №2. С. 113-117.

8. Закорко І. П. Спеціальна фізична підготовка у вищих навчальних закладах МВС України з урахуванням індивідуальних особливостей моторики курсантів. – 2001. – Т. 24. – №. 02. (дата звернення: 22.07.2022).

ПРИМУСОВЕ ВИВЕЗЕННЯ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ З ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ ЯК ПОРУШЕННЯ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Арцебарська Олена Олександрівна

здобувач вищої освіти 3 курсу

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Борисенко Тетяна Василівна

викладач кафедри адміністративного права та процесу

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

В сучасних умовах ведення активних воєнних дій на території України відбувається неймовірна кількість порушень норм міжнародного права державою-агресором та терористом. Одним з таких злочинів є примусове вивезення громадян України з окупованих територій, з яких потім утворюються концентраційні табори з нелюдськими умовами для існування. Не раз ми зі стрічки новин чули про примусове вивезення населення з Маріуполя, Херсонщини, східних регіонів нашої країни, але які саме заходи застосовуються українською владою для захисту інтересів своїх громадян та як діяти примусово виселеним з'ясуємо зараз [2].

Отже, з метою документування злочинів російської федерації проти українців та відстоювання інтересів примусово виселених громадян України з окупованих територій депутати Верховної Ради України звернулися до Комітету ООН з прав людини, Комітету ООН з прав дитини, Міжнародного Суду ООН, Верховного комісара ООН у справах біженців про порушення Російською Федерацією міжнародних договорів (конвенцій) та про неприпустимість передання дітей - громадян України та дітей, які проживали на території України, викрадених та примусово вивезених до держави-агресора, інших держав або переміщених у межах окупованих територій України, в сім'ї російських громадян. У даному зверненні зазначено, що Російська Федерація грубо та цинічно порушила загально визнані норми міжнародного

законодавства, а саме ст. 49 Женевської конвенції про поводження із цивільним населенням (1949 р.) та ст. 85 Додаткового протоколу № 1 до Женевських конвенцій (1977 р.). Цими документами заборонений будь-який вид переміщення осіб (індивідуальне або масове) із окупованої території на територію держави-окупанта. Єдиним винятком може бути необхідність евакуації людей з огляду на серйозну військову загрозу для їхнього життя. Разом з цим, за час війни стало очевидним абсолютне ігнорування росією будь-яких міжнародних норм, а тому у випадках примусового вивезення слід керуватись не вимогами права, а можливостями ситуації, в якій особа опинилася. Також метою звернення Верховною Радою України до міжнародних організацій щодо захисту прав людини є неприпустимість передання дітей - громадян України та дітей, які проживали на території України, викрадених та примусово вивезених до держави-агресора, інших держав або переміщених у межах окупованих територій України, в сім'ї російських громадян та повернення дітей - громадян України та дітей, які проживали на території України, викрадених та примусово вивезених до держави-агресора, інших держав або переміщених у межах окупованих територій України, на територію, підконтрольну Україні [1].

Що ж робити примусово переміщеним громадянам України з окупованих територій? Українські юридичні компанії радять тим, хто опинився у такій скрутній ситуації по-перше не опускати руки, по-друге дії повинні відповідати чіткому плану, а саме: 1) необхідно видалити в своєму мобільному телефоні будь-яку інформацію та відомості, які для окупантів можуть виявитися провокаційною; 2) якщо є можливість встановити контроль щодо доступу до власного телефону, тобто встановити пароль чи код доступу; 3) неймовірно важливо сфотографувати, відсканувати свої документи, що підтверджують приналежність до громадянства України, та завантажити їх на спеціальні сервіси для збереження файлів, до прикладу Google Drive. Якщо під час примусового вивезення буде вилучено документи, це зможе забезпечити альтернативний доступ до їхніх копій у подальшому; 4) за можливості

дістаньте з телефону сім-картку та зберігайте у надійно схованому місці, що дозволить у подальшому отримати доступ до своїх документів у застосунку «Дія»; 5) необхідно переписати контактні номери телефонів своїх родичів аби за першої можливості зв'язатися з ними та повідомити про своє місце знаходження; 6) якщо трапиться нагода виїхати до сусідніх країн негайно виїжджайте та звертайтеся до найближчого посольства України, яке перебуває у сусідній державі, із проханням організувати ваше повернення додому чи надати іншу допомогу [2].

Отже, з вищевикладеного можемо зробити висновок, що ст. 49 Женевської конвенції про поводження із цивільним населенням (1949 р.) та ст. 85 Додаткового протоколу № 1 до Женевських конвенцій (1977 р.). Цими документами заборонений будь-який вид переміщення осіб (індивідуальне або масове) із окупованої території на територію держави-окупанта. Також необхідно пам'ятати, що після повернення додому, або якщо ви є родичами постраждалих осіб внаслідок примусового переміщення з окупованих територій радимо повідомити про вчинення відносно вас міжнародного злочину. Для цього слід використовувати всі доступні механізми [3].

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Постанова Верховної Ради України «Про Звернення Верховної Ради України до Комітету ООН з прав людини, Комітету ООН з прав дитини, Міжнародного суду ООН, Верховного комісара ООН у справах біженців про порушення Російською Федерацією міжнародних договорів (конвенцій) та про неприпустимість передання дітей - громадян України та дітей, які проживали на території України, викрадених та примусово вивезених до держави-агресора, інших держав або переміщених у межах окупованих територій України, в сім'ї російських громадян» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2306-20#Text> (дата звернення: 21.07.2022);

2. Що робити у разі примусового вивозу українців на територію росії та білорусі: поради юриста URL: https://biz.ligazakon.net/analytcs/210643_shcho-robiti-u-raz-primusovogo-vivozu-ukrantsv-na-teritoryu-ros-ta-blorus-poradi-yurista;

3. Примусова депортація: як діяти депортованим та їхнім родичам URL: <https://thepage.ua/ua/experts/primusova-deportaciya-yak-diyati-deportovanim-ta-yihnim-rodicham-onovleno>

**КАТЕГОРІАЛЬНО-ПОНЯТІЙНІ АСПЕКТИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ ЗА
ВИКОРИСТАННЯМ ТА ОХОРОНОЮ ЗЕМЕЛЬ В УКРАЇНІ**

Васильєв Максим Андрійович,
Аспірант
ДЗВО «Університет менеджменту освіти»
Національної академії педагогічних наук України
м. Київ, Україна

Анотація: За результатами дослідження діючого законодавства України, яке регламентує інформаційні правовідносини, розкрито сутність категорійно-понятійних аспектів інформаційної діяльності, що стосуються сфери державного контролю за використанням та охороною земель.

Підкреслюється, що належне врахування особливостей цих аспектів у роботі компетентних контролюючих органів має ключовий вплив на ефективність процесу управління, яка досягається через безумовне виконання завдань державного контролю, встановлених законом.

Ключові слова: категорія, поняття, інформація, інформаційна діяльність, документ, державний контроль, використання та охорона земель.

Важливою стороною у перспективі порушеного питання є те, що відповідно до ст. 4 Закону України від 02.10.1992 р. № 2657-ХІІ суб'єкти владних повноважень до яких відносяться, в тому числі контролюючі органи, водночас мають статус суб'єктів інформаційних відносин - суспільних відносин, які виникають при збиранні, одержанні, зберіганні, використанні, поширенні та захисту (охороні) інформації, тобто визнаються такими, що здійснюють інформаційну діяльність [1]. За допомогою інформаційних процесів, визначених ст. 9 Закону України від 02.10.1992 р. № 2657-ХІІ

інформаційна діяльність за своєю спрямованістю направлена на задоволення інформаційних потреб суб'єктів інформаційних відносин.

В силу значної регулюючої ролі, держава в особі відповідних органів є провідним учасником інформаційних відносин та має виключні інформаційні потреби, а тому інформаційна діяльність органів державної влади концентрується на забезпеченні власної функціональної діяльності [2].

За таких умов, інформація стає складовою ресурсного забезпечення функціональної діяльності органів державної влади, а тому може бути як засобом, так і продуктом їх інформаційної діяльності, тобто у залежності від потреби вона змінюється, доповнюється або перетворюється і при цьому, у будь-якому випадку залишається об'єктом інформаційних відносин.

У зоні інформаційної діяльності органів державної влади, яка охоплюється інформаційними процесами, здійснюваними для досягнення юридично значимої мети, що впливає з їх повноважень, виокремлюються такі найважливіші поняття: «зміст документа», «документна інформація», «автор документа», «носій документної інформації», «матеріальна основа документа», «зовнішні ознаки документа», «копія (документа)», «службовий документ», «юридична сила (службового документа)», «оригінал (службового документа)», «дублікат оригіналу (службового документа)», «незасвідчена копія (службового документа)», «засвідчена копія (службового документа)» «витяг (зі службового документа)», «документація», «документальний фонд установи», «електронний документ» [3]. В той же час, зазначені поняття існують не ізольовано, а перебувають у полі тяжіння базових понять «інформація» і «документ».

Згідно із ст. 1 Закону України від 02.10.1992 р. № 2657-XII інформація «це будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді» [1]. Інші нормативно-правові акти подають споріднені визначення та ідентифікують інформацію як «сукупність відомостей, знань і повідомлень про об'єкти, явища і процеси», «відомості в будь-якій формі та вигляді, на будь-яких носіях», «будь-які дані незалежно від того, чи були вони піддані обробці й аналізу», «знання, яке може

бути передано в будь-якій формі та яке може включати персональні й/або неперсональні дані» [4].

Обіг та використання інформації відбувається здебільшого у формі документа – «матеріальної форми одержання, зберігання, використання і поширення інформації, зафіксованої на папері, магнітній, кіно-, фотоплівці, оптичному диску або іншому носієві» [5]. Основною функцією документа є «збереження та передавання інформації у часі та просторі» [1].

З оглядом на стрімку цифровізацію публічної сфери, у інформаційній діяльності органів державної влади, особливе значення набуває електронний документ - документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних, включаючи обов'язкові реквізити документа. Відповідно до ст. 5 Закону України від 22.05.2003 р. № 851-IV електронний документ може бути створений, переданий, збережений і перетворений електронними засобами у візуальну форму. Візуальною формою подання електронного документа є відображення даних, які він містить, електронними засобами або на папері у формі, придатній для приймання його змісту людиною [6].

Норми ст. 1 Закону України від 22.05.2003 р. № 851-IV поняття «дані» встановлюють як «інформація, яка подана у формі, придатній для її оброблення електронними засобами». Згідно зі стандартом ISO/IEC 2382:2015 дані визначаються як «формалізоване подання інформації, придатне для інтерпретування, пересилання чи оброблення за участю людини або автоматичними засобами» [7]. За цим же стандартом сукупність даних, організованих відповідно до концепції, яка описує характеристику цих даних і взаємозв'язки між їх елементами та підтримує щонайменше одну з областей застосування є базою даних (database).

Типовим прикладом бази даних, наповнення якої відбувається за заявочним принципом через внесення до неї електронних документів є Державний земельний кадастр. Особливий правовий статус таких електронних документів закріплено у ст. 23 Закону України від 07.07.2011 р. № 3613-VI, а вимоги до їх змісту, структури і технічних характеристик визначено Порядком

ведення Державного земельного кадастру, затвердженого постановою КМУ від 17.10.2012 р. № 1051.

З представленого вище окреслюється, що інформація являє собою результат інтелектуальної діяльності людини, тісно пов'язаний з її буттям як такої. Основним завданням інформації є передача сутнісних аспектів, властивостей, відносин та явищ оточуючої реальності, що відбулися у формі відомостей, даних, які можуть бути певним чином зафіксовані. Будучи закономірним явищем соціального буття, інформація дозволяє безперервно створювати у свідомості людини розуміння тих чи інших соціальних або природних процесів. Збережена на матеріальних носіях, інформація набуває динамічності в залежності від рівня осмисленості, а її конструктивний ефект вимірюється ступенем об'єктивності і достовірності. У поєднанні з дієвим алгоритмом оцінки змістових характеристик інформаційного пласту, інформація трансформується у «річ для нас» та переходить у стан ресурсу забезпечення, що сприяє ефективній реалізації процесу управління.

У сфері державного контролю за використанням та охороною земель індикатором ефективності процесу управління необхідно вважати безумовне виконання завдань державного контролю, встановлених ст. 2 Закону України від 19.06.2003 р. № 963-IV, а саме:

- забезпечення додержання органами державної влади, органами місцевого самоврядування, фізичними та юридичними особами земельного законодавства України;
- забезпечення реалізації державної політики у сфері охорони та раціонального використання земель;
- запобігання порушенням законодавства України у сфері використання та охорони земель, своєчасне виявлення таких порушень і вжиття відповідних заходів щодо їх усунення;
- забезпечення додержання власниками землі та землекористувачами нормативів у сфері охорони та використання земель, запобігання забрудненню

земель та зниженню родючості ґрунтів, погіршенню стану рослинного і тваринного світу, водних та інших природних ресурсів [8].

Досягненню цих завдань передуює кропітка робота з формування у свідомості уповноваженої особи об'єктивного цілісного уявлення про законність дій суб'єктів земельних правовідносин. Якість роботи полягає у тому, наскільки повно питання, викладені у акті перевірки (за формою, затвердженою наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України від 06.11.2018 р. № 538) будуть співвіднесені з критеріями, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності (через показники критеріїв), а відповідь на контрольне питання - обґрунтована з позицій опрацювання максимального можливого обсягу інформаційного ресурсу (табл. 1).

Таблиця 1

Співвідношення контрольних питань акту перевірки з критеріями, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності

Перелік контрольних питань акту перевірки	Відношення контрольного питання до критерію, за яким оцінюється ступінь ризику			Показник критерію			Вид діяльності, на перевірку якого спрямовується контрольне питання
	3	4		Стан дотримання законодавства суб'єктом	Територіальне розміщення		
Питання 1							Використання земель
Питання 2							
Питання 3	1			Площа земель			
Питання 4	1	2	3	Площа земель	Категорія земель	Стан дотримання законодавства суб'єктом	
Питання 5	3			Стан дотримання законодавства			
Питання 6							

Питання 7							
Питання 8	1	3		Площа земель	Стан дотримання законодавства суб'єктом		Охорона земель
Субпитання 8.1							
Субпитання 8.2							
Субпитання 8.3							
Субпитання 8.4							
Субпитання 8.5							
Субпитання 8.6							
Питання 9	2	3	4	Категорія земель	Стан дотримання законодавства	Територіальне розміщення	Використання земель
Питання 10	3			Стан дотримання законодавства суб'єктом			

Джерело: складено автором на основі [9].

Грунтуючись на принципах об'єктивності та неупередженості здійснення державного нагляду (контролю), орієнтованості державного нагляду (контролю) на запобігання правопорушенням у сфері господарської діяльності, закріплених ст. 3 Закону України від 05.04.2007 р. № 877-V особливості інформаційно-документального забезпечення за кожним окремим контрольним питанням уніфікованої форми акту перевірки, затвердженого наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України від 06.11.2018 р. № 538 пропонується визначити предметом наступної наукової розвідки.

Список літератури

1. Про інформацію. *Офіційний веб-портал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата звернення: 10.07.2022)
2. Дорогих С.О. Сутність та визначення понять «інформаційна діяльність» та «інформаційна діяльність органів влади». *Інститут інформації, безпеки і права Національної академії правових наук України*. URL:

<http://www.ippi.org.ua/dorogikh-so-sutnist-ta-viznachennya-ponyat> “informatsiina-diyalnist”-ta-“informatsiina-diyalnist-org (дата звернення: 15.07.2022).

3. ДСТУ 2732:2004. Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення понять. На заміну ДСТУ 2732-94; чинний від 2004-05-28. Вид. офіц. Київ: Держспоживстандарт України, 2005. 32 с.

4. Термінологія законодавства. Законодавство України. Офіційний веб-портал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/termin> (дата звернення: 15.07.2022)

5. Про бібліотеки і бібліотечну справу. *Офіційний веб-портал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32/95-вр#Text> (дата звернення: 15.07.2022)

6. Про електронні документи та електронний документообіг. *Офіційний веб-портал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text> (дата звернення: 15.07.2022).

7. ISO/IEC 2382:2015. *ISO*. URL: <https://www.iso.org/standard/63598.html> (дата звернення: 15.07.2022)

8. Про державний контроль за використанням та охороною земель. *Офіційний веб-портал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/963-15#n28> (дата звернення: 02.07.2022).

9. Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності, пов'язаної з використанням та охороною земель, і визначається періодичність здійснення планових заходів державного нагляду (контролю) Державною службою з питань геодезії, картографії та кадастру. *Офіційний веб-портал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/801-2018-п#n29> (дата звернення: 10.07.2022).

ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН В ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНАХ, ЩОДО ОПЕРАЦІЙ ПО ЗВІЛЬНЕННЮ ЗАРУЧНИКІВ

Гіденко Євген Сергайович,

Капітан поліції

старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного Університету внутрішніх справ

Біліченко Валерій Віталійович,

Полковник поліції

старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

Під час виконання службових завдань працівники правоохоронних органів в боротьбі зі злочинністю часто потрапляють в ситуації вирішення яких не є прямолінійним. До таких ситуацій неможливо виробити алгоритм який завжди буде спрацьовувати як годинник. Однією з таких важких ситуацій є захват заручників. Під час такої ситуації неможливо продумати універсальний план і тактику їх звільнення. Під час таких операцій все залежить від багатьох факторів як місце події, озброєність злочинців, висунутих вимог, а також засобів якими обладнанні органи внутрішніх справ[3].

Аналізуючи досвід різних країн, було виявлено деякі аспекти які на нашу думку покращили статистику звільнення заручників і знешкодження злочинців в Україні.

Взявши до уваги досвід Англії доречно було б відзначити, що в ній було створено окремий правоохоронний орган для виконання операцій щодо звільнення заручників в складі Національної служби кримінальної розвідки.

Головною функцією цього Відділу є збір, аналіз та узагальнення деталей усіх випадків захоплення заручників, здирства та отруєння продуктів, що відбулися на території Англійського королівства з тим, що виробити адекватну стратегію та тактику профілактики та боротьби з цими видами злочинів, а також координувати дії відповідних органів. Крім того, Відділ розсилає зацікавленим організаціям статистичну інформацію, відомості про сучасні

особливості методів скоєння цих злочинів, а також про найбільш небезпечні кримінальні угруповання та їх лідерів.

Іншим важливим завданням Відділу є розробка та поширення посібника з дій у разі вчинення вищезгаданих видів злочинів для промислових та комерційних організацій. Нещодавно Відділ створив свою власну спеціалізовану автоматизовану базу даних про санкціонований віддалений доступ для користувачів [1].

На наш думку є дуже важливим створення такого окремого органу в Україні, що значно покращить роботу правоохоронних органів.

Аналізуючи досвід германії можемо сказати, що в ній було створено один із найбільш ефективних на думку багатьох експертів підрозділ по боротьбі з тероризмом та насамперед по звільненню заручників GSG-9.

Для цього є серйозні підстави: наприклад, перша операція, яка була успішно виконана GSG-9 в аеропорту Могадішо, тривала близько семи хвилин.

З метою ефективної боротьби з терористичними організаціями у Європі GSG-9 співпрацює з аналогічними підрозділами інших європейських держав і, зокрема, з французьким підрозділом швидкого реагування «RAID», який проводить операції зі звільнення заручників, захоплення або знищення особливо небезпечних злочинців [2].

Німецькі та французькі антитерористичні підрозділи провели ряд спільних операцій, в результаті яких було заарештовано особливо небезпечні терористи та було розгромлено кілька баз терористичних груп.

Висновок з даного дослідження можемо зробити такий, що вивчення зарубіжного досвіду застосування поліцейських сил, у структурі правоохоронних органів багатьох країн світу існують спеціальні підрозділи, які забезпечують проведення різних спеціальних операцій, причому організовано їхню взаємодію з іншими підрозділами розвинених країн. Даний досвід може бути застосований і для правоохоронної системи України.

Список використаної літератури:

1. Тактичні особливості проведення спеціальної операції зі звільнення заручників [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://studfile.net/preview/9738864/page:17/>
2. 2. Захоплення заручників з метою викупу, їх профілактика та боротьба з ними світовий досвід [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://vuzlit.com/897450/zahvaty_zalozhnikov_tselyu_vykupa_profilaktika_borba_mirovoy_opyt
3. МИКОЛА ОЛЕКСАНДРОВИЧ БОРОВИК ВИВЧЕННЯ ДЕЯКИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ ПОЛІЦІЇ СПЕЦІАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/11354/Vyvchennia%20deiakykh_Borovyk_2021.pdf?sequence=1&isAllowed=y

ОСОБЛИВОСТІ ТА ОСНОВНІ АСПЕКТИ ТАКТИКИ ОБШУКУ

Денисовський Михайло Дмитрович

доцент кафедри права, к.ю.н.,
декан юридичного відділення (бакалаврату)
Галицького коледжу імені В'ячеслава Чорновола
м. Тернопіль, Україна

Бумба Марія Ігорівна

студентка Галицького коледжу імені В. Чорновола,
здобувач освітнього ступеню «бакалавр»,
м. Тернопіль, Україна

Анотація: дане дослідження полягає у визначенні основних напрямів тактики обшуку, а саме: обшук особи, транспортних засобів, у приміщенні та на місцевості. Особливості проведення ґрунтуються на основі : робочого етапу обшуку, місця знаходження речей, документів, які мають бути дослідженні, а також предмети пошуку.

Ключові слова: криміналістика, тактика обшуку, види обшуку, робочий процес, розслідування.

Обшук – це слідча (розшукова) дія, змістом якої є примусове обстеження приміщень і споруд, ділянок місцевості, окремих громадян, їх одягу і речей з метою виявлення та фіксації відомостей про обставини вчинення кримінального правопорушення, відшукування знаряддя кримінального правопорушення або майна, яке було здобуте у результаті його вчинення, а також встановлення місцезнаходження розшукуваних осіб. Відповідно до норм Кримінально процесуального кодексу України, а саме ч.1 ст.234: обшук проводиться з метою виявлення та фіксації відомостей про обставини вчинення кримінального правопорушення, відшукування знаряддя кримінального правопорушення або майна, яке було здобуте у результаті його вчинення, а також встановлення місцезнаходження розшукуваних осіб [1].

Зазвичай проводить обшук слідчий, який повинен бути психологічно готовим проводити дану дію, адже потрібно враховувати реакцію особи, брати до уваги певні жести, маскування тих чи інших предметів, а також не піддаватися поведінці підозрюваного (може викликати почуття жалю, невинуватості...) тощо. Після прибуття на місце (приміщення будівлі, складське приміщення, ділянка місцевості) слідчий починає обшук з пред'явлення особам, які перебувають на відповідному місці (особі, у якої проводиться обшук та/або членам його родини чи іншим особам, які проживають за місцем проведення обшуку), свого службового посвідчення, а також постанови або судового рішення про обшук та оголошує дані про інших учасників обшуку (понятих, спеціалістів та ін.). Встановлюються особи всіх, хто перебуває в приміщенні. Далі повідомляється мета обшуку і пропонується особі, у якої проводиться обшук, добровільно видати предмети, документи та інші об'єкти, зазначені в постанові про обшук, чи вказати місце, де переховується злочинець. Бувають інциденти, коли слідчому відмовляють у проведенні обшуку, у такому випадку, посадова особа здійснює обшук у примусовому порядку[4] . До примусу належать накази слідчого («обшукуваний, займіть певне місце», «не ходіть по приміщенню» тощо), які корегують поведінку особи, у якої проводиться обшук.

Проведення обшуку можна поділити на три етапи: оглядовий ; детальний; заключний. Також у криміналістиці визначено вісім основних тактичних прийомів обшуку :

- послідовний та вибірковий прийоми обстеження ;
- одиночний та роздільний пошуки ;
- сумісний та роздільний пошуки ;
- паралельне та зустрічне обстеження;
- обстеження без обстеження порушення та з порушенням цілісності об'єктів, що перевіряються ;
- порівняння однорідних предметів ;
- мікрообшук ;

- спостереження.

Війна в країні внесла певні корективи, а саме, з 24 лютого 2022 року, відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» в Україні введено режим воєнного стану!!! У зв'язку з цим, обшук або огляд житла чи іншого володіння особи, обшук особи здійснюються з урахуванням особливостей, встановлених ст.615 Кримінального процесуального кодексу України. Так, у разі введення воєнного стану при проведенні обшуку або огляду житла чи іншого володіння особи, обшуку особи, якщо залучення понятих є об'єктивно неможливим або пов'язано з потенційною небезпекою для їхнього життя чи здоров'я, відповідні слідчі (розшукові) дії проводяться без залучення понятих . У такому разі хід і результати проведення обшуку або огляду житла чи іншого володіння особи, обшуку особи в обов'язковому порядку фіксуються доступними технічними засобами шляхом здійснення безперервного відеозапису [2].

Щодо обшуку особи, так слід зазначити, що даний вид, передбачає примусове обстеження тіла людини, її одягу та інших речей . Об'єктами пошуку можуть бути насамперед : вогнепальна та холодна зброя, дорогоцінності, наркотики, гроші, валюта, документи та інші речі, що мають значення у кримінальному провадженні . Обшук особи рекомендується проводити у певній послідовності – зверху донизу. Спочатку досліджується головний убір, потім одяг (пальто, сукня, піджак, штани, спідниця тощо), взуття, а потім натільна білизна. Ці речі знімають з особи у наведеній послідовності та досліджують.

Об'єктом обшуку може бути також ділянка місцевості (подвір'я, садиба, садова ділянка, підсобне господарство, сад, город). Ділянку місцевості розбивають на сектори або квадрати, які досліджують окремо. Залежно від характеру досліджуваної місцевості, особливостей об'єктів пошуку та інших конкретних обставин можуть застосовуватися ексцентричний, концентричний або фронтальний методи дослідження місцевості з використанням у необхідних випадках тих чи інших технічних засобів.

Обшук житла чи іншого володіння особи в обов'язковому порядку фіксується за допомогою аудіо- та відеозапису згідно ч. 10 ст. 236 КПК України.

Фіксація ходу і результатів обшуку здійснюється на заключній стадії проведення обшуку. Під час проведення обшуку складається протокол відповідно до вимог ст. 104 КПК України . В ньому зазначається, що видано добровільно, що і де знайдено, як і де зберігалось знайдене. У разі виявлення тайника описується його місцезнаходження та вказується, як він був знайдений. Зазначається факт використання під час обшуку фотозйомки та відеозапису. Все вилучене описується в протоколі таким чином, щоб кожний предмет був індивідуалізований. Зазначається також, що передано на зберігання і кому,

В обов'язковому порядку вилучені предмети мають бути описані та упаковані (у пакет, коробку, ящик тощо). Після пакування на упаковці робиться відповідний надпис (де зазначається вміст пакета), який засвідчується підписами учасників обшуку (понятих, слідчого, спеціалістів та ін.).

Результати обшуку можуть бути додатково зафіксовані фотозйомкою, і тоді до протоколу додаються фототаблиці із зображенням місць приховання предметів, сховищ, тайників і виявлених предметів. Додатками до протоколу обшуку виступають : спеціально виготовлені копії, зразки об'єктів, речей і документів ; письмові пояснення спеціалістів, які брали участь у проведенні даної процесуальної дії ; аудіо-, відеозапис процесуальної дії ; фототаблиці, схеми, зліпки, носії комп'ютерної інформації та інші матеріали, які пояснюють зміст протоколу [3].

Висновок . На підставі вищевикладеного варто зазначити, що велике значення для ефективності проведення розслідування у разі виявлення фактів є процедура проведення обшуку, а саме ретельна підготовка до проведення такої слідчої (розшукової) дії, оскільки саме з його допомогою забезпечується виявлення та фіксація відомостей про обставини вчинення кримінального правопорушення . Ефективність проведення обшуку прямо залежить від застосування відповідних тактичних прийомів, які обере слідчий, вибір яких

залежить від багатьох чинників, які створюють відповідну ситуацію обшуку, а саме: мети слідчої (розшукової) дії, властивостей об'єкта пошуку, ситуації обшуку, позиції особи, в якій проводиться обшук тощо.

Список використаної літератури

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651- VI . URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/stru#Stru> (дата звернення : 20.07.2022).

2. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 №28 . URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення : 20.07.2022).

3. Сорока І.В. Тактика обшуку : НАВС, Київ, 2020р. URL : <https://arm.naiu.kiev.ua/books/criminalistics/info/media/presentation/17.pdf> (дата звернення : 20.07.2022).

4. Тактика обшуку : веб-сайт . URL : https://pidru4niki.com/1419070360846/pravo/taktika_obshuku (дата звернення : 20.07.2022).

АУРОЛОГИЧЕСКИЕ МЕТОДЫ ПОМОЩИ В ЮРИСПРУДЕНЦИИ

Кмит Ярослав Михайлович,

доктор философии, ректор, профессор,
Университет «Львовский Ставропигион»
г. Львов, Украина

Сергеев Вячеслав Михайлович,

к.м.н., доцент кафедры клинической медицины
Волынского национального университета
им. Леси Украинки
г. Луцк, Украина,
профессор, директор
«Институт здоровья и долголетия»
Университет «Львовский Ставропигион»
г. Львов, Украина

Бланк София Михайловна,

почетный профессор,
Университет «Львовский Ставропигион»,
г. Львов, Украина,
координатор Ноосферной,
Духовно-Экологической
Ассамблеи Мира (НДЭАМ)
г. Нью-Йорк, США

Аннотация: Сообщение, которое хотим сделать на конференции, не является чем-то относящимся напрямую к юридическим наукам и к юридической практике. Но знание тех новаций, которые принесла в жизнь человечества аураология, крайне важно для всех представителей юридических профессий: и судей, и адвокатов, и прокуроров, и следователей, и работников правоохранительных органов, и для тех, кто охраняет лишённых свободы людей и для самих заключённых.

Аураология – наука, которая раскрывает реальность существ Невидимого Мира, постоянно взаимодействующих с человеком, существеннейшим образом влияет на психику, поведение, на самоощущение, сознание человека, на его

самооценку и на его представления о жизни. Без знаний, которые открываются благодаря ауриологии документальным фотографиям – кирлианографиям, получаемым при съёмке на особом кирлиановском аппарате, жизнь человека, его представления очень узки. Мироззрение неполно и можно сказать, что любой человек без знаний, которые пришли вместе с ауриологии, является слепым. Так как воспринимает только видимую – материальную часть жизни. А рядом с нами и внутри нас людей кипит-бурлит, постоянно меняет наше и физическое, и психическое состояние жизнь невидимых существ, которые очень мощно, значительно влияют на психику, поведение, манеры, судьбу, жизнь, человека, как индивида, его семьи, его окружения, ну и в целом – человеческого сообщества. Потому, что человек живёт постоянно, соприкасаясь с другими людьми, постоянно испытывая воздействия социальной среды и влияя сам на эту среду.

Ключевые слова: ауриология, разрывы в ауре, Эффект Кирлиана, кирлиановские фотоснимки, кирлиановский прибор, биорезонансный прибор.

Что же предстоит узнать об этом содержании доклада? Фотодокументальные кирлиановские материалы (рис. 1) дают возможность убедиться в том, что человек – это тандем тела и поля.

Рис. 1. Кирлиановские снимки

Поле человека – это его энерго-каркас, это его электростанция, это его энергетическая защита от негативных влияний космоса, демонических существ и энергетических атак других людей.

Что же проявилось в ходе исследований? В ходе исследований, с которыми желающие могут познакомиться на Ютуб-канале, написав в строке запроса София Бланк и далее последовать по плейлисту с названиями видео, которые будут раскрывать различные аспекты исследований, человек, углубившийся в познание, увидит, что энерго-поле человека очень переменчиво и его норма или патология зависит от многих обстоятельств. В норме энергетическое поле человека представляет собой замкнутой кокон, который имеет несколько слоёв, и его окаймляет множество лучей, так называемых стримеров. Стримеры являются антеннами человека в космос, в окружающее пространство. Именно через них человек получает информацию, получает энергию, взаимодействует с другими людьми. Если все хорошо, аура человека – целостная, довольно широкая, имеет довольно длинные симметричные стримеры. Но, к сожалению, замкнутым поле у людей бывает довольно редко. Почему? Потому что на человека влияет множество факторов, разрушающих его поле по его собственной вине. Какие это факторы? Это ругань, это агрессия, это ревность, это жадность, это воровство, это наркотическо-алкогольная зависимость, это склонность криминального поведения, это суицидальное поведение, это страхи. Все эти факторы разрушают энерго-поле человека, и оно обретает множество разъемов, которые становятся коридорами для проникновения негативных энергий, а иначе говоря, для проникновения демонических существ. Так, как анонимности негативных энергий нет – обязательно присутствует носители этой энергии, и они то стремятся войти в человека. Для чего? Им постоянно не хватает энергии жизни, негативным существам. Значит, подпитываться они могут только от человека. И особенно для них желанные энергии агрессии, энергия страха, энергии отклонений от нормального поведения. Таких людей они видят и беспрепятственно входят в них потому, что они своим поведением создают вот эти самые коридоры входа.

И тогда человек становится общежитием для этих демонических существ. Исследования показали, что эти существа не только реальны, но и обладают способностью мигрировать из одного человека в другого при самых разных обстоятельствах. То есть человек, у которого есть разрывы в поле, является постоянной мишенью для проникновения демонических существ, обладающих довольно высоким уровнем интеллекта и высокой волей. Именно они подчиняют человека, в которого входят, своим прихотям.

Откуда у них эти прихоти? Довольно часто эти существа – это, так называемые, неприкаянные души. Души тех, которые ушли из жизни путём суицида или сами утопились. В общем, это люди, которые не прожили на Земле тот срок, которым было предназначено пробыть на Земле, и только после этого должен был решаться вопрос о том, какова их судьба в последствии, куда им предстоит уйти: в низшие миры для исправления, или в высшие миры для развития. Все это совершенно реально. Жизнь после смерти, после прихода в другой мир абсолютная реальность, и это тоже подтверждено кирлианографиями и не только ими. Так вот человек, который не получил должных знаний, не дали ему эти знания ни школа, ни родители, ни другие учебные заведения, живёт в слепоте. В непонимании того, как устроен мир, в непонимании того насколько, он зависим от существ, которое несут ему вред или благо. Благо человеку несут ангелические существа, святые, которые совершенно реальны, и это тоже подтверждено исследованиями в области ауриологии. Ну, поскольку ауриология не предмет предлагаемого доклада, поэтому предлагаю познакомиться с этими материалами до того, как вы углубитесь в изучение предлагаемого доклада.

Учитывая реальность этих существ, что в идеале должен делать юрист? Прежде всего, когда рассматривается в юридическом порядке, в судебном порядке вина человека, я думаю, что смягчающим обстоятельством должно быть то, что он не знает, что с ним происходило и происходит. В том, что так случилось в жизни этого человека, он не виноват. По большому счету, это огромная вина системы образования, а точнее – государственной системы,

которая не сумела передать человеку очень важные знания, которое могут определять его осознанное поведения.

Исследованиям, о которых идёт речь, уже более двадцати лет. С 2002 года книги Софии Бланк с результатами исследований начали печатать московские издательства, издательство в Ростове-на-Дону, в Киеве (Украина), в Санкт-Петербурге и во Львове (Украина). С этими книгами можно легко познакомиться и в свободном доступе на просторах Интернета, сделав запрос: «книги Софии Бланк».

Человек, не зная о том, что он является постоянной ареной атак демонических существ, не зная о том, каким образом от них защититься, является их жертвой. То есть с позиции Земного правосудия он – преступник, а с более высоких гуманных позиции – он, не столько преступник, сколько жертва собственной неосведомлённости, собственного невежества.

Мы знаем, во всяком случае думаем, что одной из главных задач системы образования государства является правильное широкое образование человека. Ну последние двадцать лет могли бы дать возможность людям познакомиться с тем, о чем идёт речь. Но пока, к сожалению, эти знания не обрели широкого распространения и не приняты, как обязательная или, хотя бы, внеклассная форма образования.

Очень важно знать обо всем этом и судьям, исследователям и всем прочим. Дело в том, что в аурическое поле человека записывается все то хорошее и плохое, что он сделал. То есть если по отношению к человеку, оказавшемуся волей обстоятельств за решёткой, не будет применён честный, гуманный, всеобъемлющий подход при проведении следствия, то вина ложится на юриста, который осуществлял юридические действия, и она записывается в его поле. Юристам наверно знакомо понятие того, как вершится страшный суд. Так вот, по свидетельствам людей, которые вернулись с того света, страшный суд – это не что иное, как прокручивание всех событий жизни человека и взвешивание того, чего он больше всего в жизни совершил: положительного или отрицательного. Очень важное, конечно, и самому юристу сохранить своё

доброе имя, свою чистую незапятнанную негативными поступками ауру. Сохранить своё доброе имя для того, чтобы его дальнейшая жизнь протекала не в мирах возмездия, а в высших мирах.

Очень советую всем, кто знакомится с этим материалом, посмотреть бразильский фильм Шеко Хавьера под названием «Наш дом». Из этого фильма вы поймёте о том, что и как происходит после, так называемой, смерти человека.

А теперь разберём то, что произойдёт с человеком, который окажется лишён свободы, и будет помещён в камеру, где два-три и так далее человек. Дело в том, что аура в разрывах у человека, который допускает нецензурную брань, а каждое слово нецензурной брани является именем демона. Человек произнёс нецензурное слово – это расценивается в тонком мире представителями демонического семейства, как приглашение. Допустим, кто-то нас позвал в окружении – мы тут же отзываемся и выходим на связь. Когда человек произносит нецензурные слова, то он, таким образом, призывает к себе существ из тёмного мира под этим названием. Значит, раз человек сам позвал это существо, обратившись к нему по имени, это существо беспрепятственно принимает приглашение, входит в поле этого человека, пользуются его энергией, провоцирует его на различные негативные действия, провоцирует его на наркоманию, проституцию, криминальные действия, а то и на убийства. Почему на убийство провоцирует? Потому, что для демонов всех рангов самое высшее удовольствие – это излучение эманации крови, которое появляется во время убийства. Поэтому идёт провокация человека на убийство. Мы довольно часто читаем и слышим, что человек не хотел убивать. Но вот, как будто это был не он. А это был не он потому, что он находился под воздействием воли демонического существа, и поэтому совершил неправомерное с точки зрения Земной юриспруденции действия. В камере собрались люди, которые чаще всего без матерных слов не общаются. Это значит, что у каждого из них дырявое поле. Это значит, что их поле и тело являются, условно говоря, общежитием для демонических существ, а поскольку они умеют перемещаться, то идёт

обмен демонами внуки камеры. Как от этого защититься, что надо делать? Люди не знают. Их этому нигде не обучали.

Аурология дала возможность понять, что является защитой для таких людей. Это все описано в книге Софии Бланк под названием «Зов к неравнодушным: познать, убедиться и передать факел!» [4] Эта книга вышла под таким названием в Украине. В России она вышла под названием «Как защитить ауру», но содержание одно и то же. И люди имеют возможность это все получить. В России купить в книжных магазинах. Книги Софии Бланк продаются в Украине, заказать их можно у Марии Богонос наложенным платежом. Многие книги Софии Бланк находятся в свободном доступе, их можно скачать с Интернета.

Оказавшись в тюрьме, оказавшись в тесном пространстве рядом с носителями негативных существ, человек становится ещё более широко населённым общежитием для демонов. Человек, подпадая под их волю, морально деградирует. И, по сути дела, поэтому в местах лишения свободы не может наступить исправление человека, ему никто не рассказывает о том, о чем речь идет в этом докладе, а также он не знает о том, что и как ему надо делать, чтобы выйти на волю без этих страшных подключений и содержаний.

Через моих знакомых городе Орле я пыталась передать книгу «Зов к неравнодушным: позвать, убедиться и передать факел» в тюрьмы [4]. Было обращение к ответственному за соблюдение прав, лишённых воли. Но он отверг, он не взял эту книгу. И, по сути дела, по-прежнему миллионы заключённых не знают, как им выйти из того жуткого состояния подселения, в котором они находятся. А все желающие смогут ознакомиться с этой книгой, и если будет на то ваше желание, вы можете обратиться на эмейл, сообщить свой эмейл, и книга вам будет переслана. Или заказать её в Москве, или во Львове, в Украине.

Без этих важных знаний мы теряли и будем продолжать терять трудоспособное, готовое к нормальной жизни население. Особенно, конечно, жаль и особое внимание нужно обратить на детей, которые находятся в

колониях, на людей, которые находятся в поселениях. Очень важно освоить новые знания не только тем, кто исполняет закон, так сказать государственный, не только следователям, адвокатам, прокурорам, судьям, но и тем, кто осуществляет охрану своих подопечных. Истинным методом возрождения защиты, наполнения полезной божественной энергией являются молитвы. И об этом многие книги Софии Бланк. Но, в частности, оперативным таким пособием является именно эта книга «Зол к равнодушным...», которую легко и самим освоить, и передать тем, кто находится в местах заключения. Очень важно эту информацию, содержание этой книги, передать и родственникам заключённых, которые тоже, поняв, как они могут помочь своим близким, изменят своё поведение и будут молиться о своих родных и друзьях.

Таким образом ауриология, не являясь юридической наукой, даёт возможность юристам всех уровней глубже понять те процессы психологические и полевые, которое происходят с людьми, ставшими на путь нарушения закона. И вообще следует переосмыслить догму «незнание закона, не освобождает от ответственности». Незнание закона, прежде всего божественного закона, виной которому является неправильно поставленное образование, вот корень зла. Если бы люди жили по божественным законам, они бы не переступали законы Земные. Поэтому, в лице юристов авторы доклада надеются обрести единомышленников и помощников в доведении важнейших знаний до широких масс людей с целью уменьшения, а в идеале – искоренение преступлений на просторах нашей Земли.

Список литературы

1. София Бланк. Ауриология и кирлианография как основа познания Невидимых Миров. Новые знания – в жизнь! – Амрита-Русь – 2020г. – 172с.
2. София Бланк. Невидимый мир вокруг и внутри нас. – США, г.Нью-Йорк –39с.
3. София Бланк. Знания, изменяющие жизнь. – США, г.Нью-Йорк – Октябрь, 2019г. –124с.

4. София Бланк. Зов к равнодушным: познать, убедиться и передать факел! – США, г. Нью-Йорк – г. Львов. – СПОЛОМ – 2019г. – 144 с.
5. София Бланк, Белявская О. В. Обреченные в любви на спасение. Тайны исцеления. – Сполом – 2019г. – 80 с.
6. София Бланк, Вячеслав Сергеев. Небесная и земная медицина. Начало синтеза. – г. Львов – г. Нью-Йорк – Папуга – 2020р. – 268 с.
7. София Бланк, Вячеслав Сергеев. Невидимый Щит. Пути Обретения (сборник). – г. Нью-Йорк – г. Львов – 2021р. – 235с.
8. София Бланк. Энергия молитвы, свечи и кристалла. Исцеление на тонких планах. – Вектор – 2011г. – 192с.
9. София Бланк, Елена Смирнова. Ангелы в нашей жизни. – Свет – 2019г. – 136с.
10. София Бланк. Ангелы с нами и среди нас. – Феникс – 2006г. – 224с.
11. София Бланк. Увидеть невидимое. Ангелы вокруг нас. – Амрита-Русь – 2011г. – 160с.
12. София Бланк, Роман Доля. Уроки волшебства. Прикосновение к душе. – Амрита – 2008-2015г. – 240с.
13. София Бланк. Как очистить свою ауру и стать здоровым. Кирлианография в помощь каждому. – Амрита – 2018г. – 112с.
14. София Бланк. Увидеть невозможное. – Вектор – 2012г. – 160с.
15. София Бланк. Исцеляющая магия камня. – 2008г. – 224с.
16. София Бланк. Слово исцеляет биополе. – Вектор – 2004г. – 160с.
17. София Бланк. Благословение вселенной. – Вектор – 2077г. – 208с.
18. София Бланк. Молитвы исцеляют. – МСП – 2004г.
19. София Бланк. Ангелы. Невидимая реальность. – МСП – 2004г.
20. София Бланк. Мост в небеса. Электронная книга. – 2019г.
21. София Бланк. На крыльях света и любви. – Нью-Йорк – 2008г. Повторное. 2010г., 2012 г., 2014г., 2018г.
22. София Бланк. Набор кирлианографий в открытках. – 2008г., англ. и рус. версия 2010г.

23. София Бланк. Исцеление молитвами. – Вектор – 2008г.
24. София Бланк. Небесный код. Исцеление молитвами. – Феникс – 2011г.
25. София Бланк. Энергия свечи, молитвы, минералов. – Вектор – 2010г., переиздание: Амрита-Русь – 2019г. И продолжает издаваться по сей день.
26. София Бланк. Благословение небес. – Феникс – 2008г.
27. София Бланк. Слово исцеляет биополе. – Феникс – 2008г.
28. София Бланк. Если к вам пришла беда. – Нью-Йорк – 2018г. (рус., англ.)
29. София Бланк. Колокол Альпийской трагедии. – Нью-Йорк – 2018г.
30. София Бланк. Знать, верить, объединятся. Сборник духовных посланий с материалами Софии Бланк. – Нью-Йорк – 2010г.
31. София Бланк. Ангелы с нами и среди нас. – Феникс – 2011г., переиздано – Амрита-Русь – 2019г.
32. София Бланк, Е.С. Дубовая. Ангелы в дружбе с человеком. – Амрита-Русь – 2019г.
33. София Бланк. Увидеть невидимое. – Амрита-Русь – 2019 г.
34. Электронный ресурс Ютуб-канала Вячеслава Сергеева: https://www.youtube.com/channel/UCnuLN1tDP4freR37sXE6c_Q
35. Электронный ресурс Ютуб-канала Владимира Андреева: <https://www.youtube.com/c/VladimirAndreyev114847161432922481036>
36. Электронный ресурс Ютуб-канала SunGates_Media University <https://www.youtube.com/c/SunGatesRadioRU>
37. Электронный ресурс Ютуб-канала Милы Артюх: <https://www.youtube.com/channel/UCdW1Ib4zI9UFAUB3rqtRC3g>
38. Электронный ресурс Ютуб-канала Sungates Novgorod: <https://www.youtube.com/channel/UCvj9T4j5D9XsBt9eLrB0VZA>

**ПРАВО НА БЕЗПЕЧНЕ ДОВКІЛЛЯ І ПРАВО НА БЕЗПЕЧНЕ
ХАРЧУВАННЯ: СІНЕРГІЯ ЗВ'ЯЗКУ**

Курман Тетяна Вікторівна,
д.ю.н., професор
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна

Анотація. В умовах глобалізації екологічної та продовольчої криз особливої актуальності набуває проблема гарантування прав людини на безпечне довкілля і на безпечне харчування як форм реалізації природного права людини на життя. В механізмі гарантування цих прав особливого значення набуває забезпечення сталого розвитку агросфери.

Ключові слова. Права людини, безпечне довкілля, безпечне харчування, сталий розвиток, агросфера.

Сучасний екологічний стан агросфери України, динаміка глобалізаційних процесів у світі, а також поширення конвергенційних явищ у правовій сфері, надзвичайно актуалізують питання гарантування прав людини на безпечне довкілля й на безпечне харчування. Глобальні екологічна та продовольча кризи вже не є абстрактним прогнозом для майбутніх поколінь людства, на жаль, – це об'єктивна реальність, з якою стикнулося населення нашої планети вже сьогодні. При цьому від вирішення екологічних і продовольчих проблем залежить існування як теперішнього, так і майбутніх поколінь.

Право на безпечне довкілля та право на безпечне харчування належать до комплексних прав людини третього покоління й одночасно виступають формою реалізації такого основного природного права людини, як право на життя. Адже життєдіяльність людини не може бути забезпеченою як без їжі, так і в непридатному для проживання й небезпечному довкіллі.

Недарма подолання голоду і бідності, поліпшення харчування й забезпечення здорового способу життя у поєднанні з вирішенням низки екологічних проблем і сприянням сталому розвитку сільського господарства проголошено міжнародною спільнотою одними із цілей сталого розвитку як Порядок денний на XXI століття у підсумковому документі «Перетворення нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року» [1].

Ці права гарантовано й Конституцією України [2], у ст. 1 якої Україна проголошується соціальною і правовою державою, а статтею 3 найвищою соціальною цінністю визнається людина, її життя і здоров'я, утвердження ж і забезпечення її прав – головним обов'язком держави. Так само обов'язком держави згідно зі ст. 16 Основного Закону України є забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, збереження генофонду Українського народу. Стаття 48 закріплює право кожного на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування. А відповідно до ст. 50 кожному гарантується право вільного доступу до інформації про якість харчових продуктів, а також право на її поширення.

Виходячи з наведених конституційних приписів, сутність права на безпечне харчування складає законодавчо забезпечена можливість фізичного та економічного доступу людини до продуктів харчування, що відповідають встановленим якісним показникам і не справляють шкідливого впливу на її здоров'я ні в момент їх споживання, ні в майбутньому, а також можливість вільного доступу до інформації про харчові продукти.

Серед цілей національної екологічної політики відповідно до Закону України від 28 лютого 2019 року «Про Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2030 року»: забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку, зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми та здоров'я населення тощо. Задля реалізації вказаних цілей держава, зокрема, ставить перед собою наступні завдання: стимулювання

впровадження суб'єктами господарювання екологічно чистого виробництва та екологічних інновацій; упровадження систем екологічного управління, розвитку добровільної екологічної сертифікації, маркування продукції, екологічного аудиту; покращення якості ґрунтів та впровадження ефективної системи підвищення їх родючості; сприяння використанню сучасних пестицидів та агрохімікатів з мінімальним негативним впливом на флору, фауну та здоров'я людини; запобігання неконтрольованому вивільненню ГМО у навколишнє природне середовище; запобігання зміні клімату та адаптація до неї та ін.

Всі перелічені завдання мають безпосереднє відношення до агросфери й до ведення сільськогосподарської діяльності, основним результатом якої є сільськогосподарська продукція. Це, здебільшого, продукти рослинного і тваринного походження, що можуть використовуватись як продукти харчування або сировина для їх виробництва. І, звичайно, від стану довкілля, стану об'єктів агросфери, що використовуються в процесі виробництва такої продукції, від дотримання екологічних норм і приписів щодо ведення такої діяльності, вимог щодо застосування засобів захисту від шкідників, хвороб і бур'янів, зокрема, пестицидів і агрохімікатів, напряду залежатиме якість і безпечність виробленої сільськогосподарської продукції, з якої в подальшому виготовлятимуть продукти харчування. Так само впливатимуть на якісні та безпекові показники таких продуктів і радіаційний фон, і невважене та безконтрольне використання в процесі аграрного виробництва ГМО, іонізуючого випромінювання, стимуляторів росту, гормонів тощо. На сьогодні, в умовах ведення повномасштабної війни на території України, стан агросфери значно погіршився, адже внаслідок артилерійських обстрілів, замінувань зазнають значної шкоди ґрунти сільськогосподарських угідь, пасовища, аграрна інфраструктура (зерносховища, елеватори, ферми, дороги), пожежами знищується врожай сільськогосподарських культур, ліси та ін.

Необхідність забезпечення конкурентоспроможності продукції національних аграрних товаровиробників, а також зобов'язання, що взяла наша

держава на себе у зв'язку з євроінтеграцією, також вимагають певних дій в окреслених напрямках. Так, згідно зі ст. 404 Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, затвердженої Законом України від 16 вересня 2014 р. [3], співробітництво у сфері сільського господарства та розвитку сільських територій охоплює: заохочення сталого сільськогосподарського виробництва, з урахуванням необхідності захисту навколишнього середовища і тварин; покращення конкурентоспроможності сільськогосподарської галузі; сприяння інноваціям та заохочення політики якості сільськогосподарської продукції. Для забезпечення виходу України на міжнародні та європейські ринки має бути передбачено здійснення заходів, що гарантують впровадження міжнародних стандартів і екологічного маркування сільськогосподарської продукції, створення загальнодержавної автоматизованої інформаційно-аналітичної системи забезпечення доступу до екологічної інформації та інформації про безпечність та якість харчових продуктів. Необхідним також вбачається створення відповідної правової бази та умов для реалізації державної аграрної політики у сфері зміни клімату, запобігання подальшій деградації сільськогосподарських земель та опустелюванню, зокрема шляхом впровадження науково, екологічно та економічно обґрунтованих підходів до проведення меліоративних робіт.

Пунктом 2 ч. 3. ст. 3 Закону України від 21 червня 2018 р. «Про національну безпеку України» сталий розвиток національної економіки (зокрема, й сільського господарства) віднесено до фундаментальних національних інтересів України. Подальшої деталізації дане положення набуло у затвердженій Указом Президента України від 14 вересня 2020 р. Стратегії національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни». У п. 6 розділу I Стратегії закріплено, що реалізація пріоритетів національних інтересів забезпечуватиметься, зокрема, за такими напрямками, як: сталий розвиток національної економіки, її інтеграція в європейський економічний простір, забезпечення екологічної безпеки та створення безпечних умов життєдіяльності людини. У Заключних положеннях проголошено, що Стратегія є основою для

розроблення низки нормативних програмних документів, в тому числі: Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату; Стратегії біобезпеки та біологічного захисту; Стратегії продовольчої безпеки. Проте, попри задекларовані наміри й наявність певного масиву правових норм, на сьогодні відсутній цілісний правовий механізм національної агроекологічної політики, спрямованої на гарантування прав людини на безпечне довкілля й на безпечне харчування.

Отже, на сьогодні вкрай актуалізувалася проблема нормативного забезпечення державної агроекологічної політики, спрямованої на реалізацію цілей сталого розвитку в агросфері, метою якої має стати гарантування прав людини на безпечне довкілля й на безпечне харчування. Забезпечення сталого розвитку агросфери сприятиме вирішенню як продовольчої, так і екологічної проблеми, формуванню агроекологічного іміджу держави, підвищенню конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції та аграрного сектору України як на внутрішньому, так і на міжнародному ринках.

Список літератури

1. Перетворення нашого світу: Порядок денний у галузі сталого розвитку на період до 2030 року: Резолюція Генеральної Асамблеї ООН від 25 вересня 2015 р. URL: http://www.sd4ua.org/wp-content/uploads/2015/02/SD_resolution_NY_2015.pdf (дата звернення: 20.07.2022)

2. Конституція України від 28 червня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 20.07.2022)

3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України від 16 вересня 2014 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 20.07.2022)

ТАКТИЧНА МЕДИЦИНА В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО

Омельченко Анастасія

Здобувач вищої освіти

2-го курсу навчально-наукового інституту права та фахівців
для підготовки фахівців органів Національної поліції

Науковий керівник:

Тінін Дмитро

Старший викладач кафедри

Тактико-спеціальної підготовки

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

У повсякденній діяльності співробітники поліції регулярно стикаються з екстремальними ситуаціями (спроби заволодіння вогнепальною зброєю, озброєне опір та напад, масові заворушення тощо). У таких умовах необхідно оперативно оцінити обстановку та намітити таку послідовність дій, при якій буде досягнуто максимальний позитивний результат з мінімальними негативні наслідки.

Для співробітників НП вміння раціонально використовувати свої знання, вміння та навички є ключем до успішного виконання завдань у різних ситуаціях оперативно-службову діяльність. Іншими словами, кожному співробітнику поліції потрібно розвивати і вдосконалювати тактичну грамотність стосовно діям в екстремальних ситуаціях.

У самому загальному розумінні тактика - це сукупність методів і прийомів, що застосовуються для досягнення наміченої мети. Тактична підготовка співробітників НП, у нашому розумінні, являє собою безперервний процес навчання, спрямований на підвищення професійних знань, формування умінь та навичок, необхідних для визначення лінії поведінки та методів дій у складних ситуаціях оперативно-службової діяльності. Ця підготовка є найважливішим компонентом професійної майстерності співробітників поліції

та набуває особливої значущості при виникненні екстремальних ситуацій у повсякденній діяльності [3].

Говорячи про екстремальні ситуації, слід зазначити, що для успішного виконання службових завдань у складній оперативній обстановці працівники повинні використовувати певні алгоритми технічних процесів. Знання та правильне застосування таких алгоритмів є невід'ємною частиною підготовки висококваліфікованих спеціалістів для органів внутрішніх справ [2].

Для попередження чуми та жовтої гарячки встановлювалися карантини. Усі карантинні установи перебували у віданні МВС, крім кавказьких митно-карантинних установ. Окремий корпус жандармів вживав заходів проти поширення чуми.

Для чого медико-поліцейській частині були потрібні відомості про епідемії, що мали місце на території країни. Так, Медична рада видала повчання щодо вжиття запобіжних заходів, застосування положень якого та введення санітарних комісій у великих містах, забезпечило успішність боротьби з холерою [4].

Крім медичної поліції до запобігання поширенню хвороб залучалися і чини Окремого корпусу жандармів. Зокрема, останні вживали заходів «до припинення заразної хвороби, що виникла на залізниці», «до розширення вжитих санітарних заходів проти епідемічних захворювань на залізниці».

Переходячи до змісту курсу, варто погодитись з фахівцями [2], що його обсяг варто будувати навколо концепції «золотої години» (яка акцентує важливість евакуації та надання постраждалому повноцінної медичної допомоги протягом однієї години після поранення) та «платинових 10 хвилин» (протягом яких формуються шанси врятування навіть постраждалих з масивною кровотечею). Іншою теоретичною складовою обсягу навчальної дисципліни постають знання про такий ключовий етап надання допомоги постраждалим, як медичне сортування, який визначається як «метод розподілення постраждалих на групи (категорії) за ознаками потреби в

однорідних лікувально-профілактичних та евакуаційних заходах в залежності від конкретної обстановки» [1].

Але найважливішою компонентою навчального курсу є формування під час практичних занять таких навичок: огляду постраждалого, серцево-легеневої реанімації, відновлення прохідності дихальних шляхів, зупинки кровотечі, накладення пов'язок, тампонади, фіксації переломів тощо. Отже, ми констатуємо актуальність запровадження у професійній підготовці поліцейських окремого курсу (або складової тактико-спеціальної підготовки), присвяченого медицині екстрених ситуацій у військових та цивільних умовах.

Таким чином, законодавець приділяє значну увагу державному регулюванню охорони здоров'я і протягом досліджуваного періоду в нормативних правових джерелах зберігалася ідея взаємодії чинів поліції та лікаря.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Мазуренко О.В. Тактична медицина як основна складова екстреної медичної допомоги при проведенні антитерористичних операцій / О.В. Мазуренко, Г.Г. Рошчін, В.О. Волошин // Медицина неотложных состояний. – 2014. – № 8. – С. 96–99.

2. Вайда Т.С. Тактична медицина як сучасний компонент навчальної дисципліни «Долікарська допомога» у системі професійної підготовки працівників Національної поліції України / Т.С. Вайда // Національна поліція Донеччини: проблеми становлення та стратегія розвитку. – 2016: Всеукр. наук.-практ. конф. – Маріуполь, 2016. – С. 98–101.

3. Домедична допомога в умовах бойових дій: Методичний посібник / В.Д. Юрченко, В.О. Крилюк, А.А. Гудима та ін. – К.: Середняк Т.К., 2014. – 80 с.

4. Квін Дж. Навчальна програма «Військові медики на полі бою (Combat Medicine)» / Джон Квін // Олена і Віктор Пінчук, Medsanbat.info. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.medsanbat.info/download/Пособие%20по%20тактической%20медицине.pdf

УДК 341.9

**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ
НА КОМЕРЦІЙНУ ТАЄМНИЦЮ В МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ
ПРАВІ**

Чевичалова Жанна В'ячеславівна

к.ю.н., доцентка, доцентка кафедри міжнародного
приватного права та порівняльного правознавства
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Ковтун Володимир Володимирович

студент 3 курсу факультету адвокатури
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Анотація. Стаття присвячена проблематиці права інтелектуальної власності на комерційну таємницю в міжнародному приватному праві. Зроблено акцент на недостатність правового регулювання цього елементу суспільних відносин як на національному рівні так і на міжнародному рівні. Розглянуто наявність опосередкованого регулювання відповідної проблематики у міжнародному приватному праві. Запропоноване власне рішення проблеми.

Ключові слова: право інтелектуальної власності, комерційна таємниця, міжнародне правове регулювання, всесвітня організація інтелектуальної власності, міжнародне приватне право.

Свого часу Джек Лондон слушно зауважив: «Без елементу таємниці наш світ був би плоским та нецікавим». На сьогоднішній день існує багато таємниць, які хвилюють суспільство: Атлантида, Бермудський трикутник, Єгипетські піраміди тощо. Проте далеко не кожна таємниця охороняється нормативно-правовими актами на національному та міжнародному рівнях. Серед них варто виділити основу конкуренції, один із об'єктів бенчмаркінг-консалтингу — комерційну таємницю, котру намагається зберегти кожна фірма.

Сутність права на комерційну таємницю полягає в забезпеченні суб'єкту права інтелектуальної власності на комерційну таємницю можливості засекретити цю інформацію від сторонніх осіб і вимагати, щоб ці особи утримувалися від використання незаконних методів одержання даної інформації. Суть права інтелектуальної власності на комерційну таємницю полягає у тому, що лише суб'єкт права інтелектуальної власності на комерційну таємницю полягає: 1) право на використання комерційної таємниці; 2) виключне право дозволяти використання комерційної таємниці; 3) виключне право перешкоджати неправомірному розголошенню, збиранню або використанню комерційної таємниці; 4) інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом.

Відповідно до ч.1 ст.505 ЦК України комерційною таємницею є інформація, яка є секретною в тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі та сукупності її складових є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації, до якого вона належить, у зв'язку з цим має комерційну цінність та була предметом адекватних існуючим обставинам заходів щодо збереження її секретності, вжитих особою, яка законно контролює цю інформацію. [1]

С точки зору міжнародного приватного права питання регулювання права інтелектуальної власності на комерційну таємницю варто розглянути крізь призму діяльності міжнародних організацій: Всесвітня Організація Інтелектуальної власності (далі – ВОІВ), ЄС, ТРІПС, Світової Організації Торгівлі (далі – СОТ) тощо. Україна є активним учасником відповідних організацій.

Нещодавно, з 23 по 24 травня 2022 року Всесвітня організація інтелектуальної власності провела Другий симпозіум з комерційної таємниці та інновацій. Захід відбувся в Женеві, проте якогось загального консенсусу, чи розробки певного документу досягнуто не було.

На сьогодні світове співтовариство зробило певні кроки у питанні правового регулювання права інтелектуальної власності на комерційної

таємниці. Серед них варто виділити наступні: Європейській Конвенції про захист прав людини та основних свобод від 04.11.1950 р., Женевський протокол про арбітражні застереження (1923р.), Женевська конвенція про виконання іноземних арбітражних рішень (1923р.), Нью-Йоркська конвенція про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень (1958р.), Європейська конвенція про зовнішньоторговельний арбітраж (1961р.), Директива ЄС 2016/943 про захист нерозголошених «ноу-хау» та комерційної інформації (комерційні таємниці) від незаконного заволодіння, використання та розголошення, Московська конвенція про розв'язання арбітражним шляхом цивільно-правових спорів, що впливають з відносин економічного та науково-технічного співробітництва (1972р.), Панамська конвенція (1975р.).

Аналізуючи положення відповідних нормативно-правових актів, варто акцентувати свою увагу на певних заувагах:

1. Відсутність єдиного підходу до правового регулювання
2. Відсутність єдності у визначенні поняття комерційної таємниці
3. Жодна конвенція прямим чином не встановлює правового регулювання права інтелектуальної власності на комерційну таємницю, лише опосередковане регулювання, що впливає з конвенцій про вирішення спорів, та мимобічне згадування.

Підсумовуючи вище викладене, можна з упевненістю сказати, що проблематика правового регулювання права інтелектуальної власності на комерційну таємницю є надзвичайно актуальним. На сьогоднішній день, на національному рівні відповідне питання є нерегульоване зовсім, оскільки відсутній окремий нормативно-правовий акт, що встановлював правила використання та отримання комерційної таємниці. Комерційна таємниця згадується лише в деяких положення цивільного кодексу України, а саме в книзі про право інтелектуальної власності, даючи цьому поняттю дефініцію та визнаючи його об'єктом права інтелектуальної власності, проте не більше.

Стосовно міжнародного рівня правового регулювання поставленого питання, зазначимо, що відсутній єдиний підхід та чітке пряме правове

регулювання, що надзвичайно ускладнює справедливе вирішення спорів та законне використання комерційної таємниці. Уявляється, що необхідно створити окрему конвенцію, чи договір у рамках міжнародної організації, у якому будуть прописані засадничі положення цього правового регулювання, засади відповідальності за його порушення тощо.

Список використаної літератури:

1. Цивільний кодекс України, 2003 рік. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
2. Женевська конвенція про виконання іноземних арбітражних рішень 1923р. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_070#Text
3. Європейська конвенція про зовнішньоторговельний арбітраж 1961р. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_069#Text
4. Нью-Йоркська конвенція про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень 1958р.

ЕЛЕКТРОННИЙ ПІДПИС ТА ЦИФРОВІЗАЦІЯ В КРАЇНАХ ЄС

Шарапова Олена Віталіївна

к.т.н., доцент,
провідний науковий співробітник,

Чирва Тетяна Олексіївна,

Джалова-Фісун Олена Сергіївна
наукові співробітники

Кобилін Ігор Анатолійович

судовий експерт

Національний науковий центр

«Інститут судових експертиз

ім. Засл. проф. М.С. Бокаріуса»,

м. Харків, Україна

Анотація: у статті розглянуті такі основні питання: перехід із паперового документообігу на електронний; особливості впровадження електронного документообігу в країнах ЄС; сучасні підходи до цифрової ідентичності в європейських країнах, а саме Італії.

Ключові слова: електронний документообіг, оцифрування, електронний підпис, цифрова ідентичність.

На даний час як в Україні, так і в країнах ЄС все ще існує певна недовіра до інструментів цифрового підпису, навіть у тих галузях, де він міг би принести найбільшу користь. У деяких випадках електронний підпис використовується лише тоді, коли він є обов'язковим. Це залежить не лише від того, що папір часто продовжують вважати основним інструментом, але і існує низка аспектів пов'язаних з труднощами встановлення апаратного забезпечення, яких вимагає електронний підпис так і реалізація можливості ефективно використовувати його без сформованого особистого кабінету. Якщо врахувати приховані витрати на використання паперових документів, рентабельність інвестицій буде відносно швидкою. А також необхідно врахувати аспект щодо збереження

документів у довгостроковій перспективі. Беручи до уваги, що електронний документообіг має основні 4 фази життєвого циклу документа – створення документа, підпис, реєстрація та зберігання. Підпис вважається основним елементом. Але насправді це лише складова частина процесу, тому її слід використовувати разом з інструментами, які дозволять найкращим чином вирішити інші етапи, і одних з головних – довгострокове зберігання. Таким чином підпис є одним із кроків, за допомогою якого здійснюється документообіг. Проблема полягає не стільки в тому, щоб запропонувати єдине застосування для цифрового підпису, скільки в тому, щоб знайти те, яке найбільш ефективно врахує цілі документа. Тому необхідно знайти рішення, які дозволять створити прості, розширені та цифрові системи підпису, враховуючи потреби їх використання.

Система електронного документообігу в Європі здійснюється за допомогою Electronic Document Management Systems (EDMS). Це організаційно-технічна система, що забезпечує процес створення нових документів, класифікацію, управління доступом і розповсюдження електронних документів в комп'ютерних мережах, зберігання їх в архівах, а також здійснює контроль над потоками документів в установі. Завдяки автоматизації зберігання, пошук і доступ до документів стали простими та легкими. Дослідження європейських організацій демонструє, що кредитно-фінансові установи змогли скоротити витрати на 25% , відмовившись від паперових документів.

Беручи до уваги, що ISO 9001 та інші регулюючі органи роблять керування документами обов'язковою вимогою. Інші федеральні та державні нормативні акти, також вимагають дотримання їхніх інструкцій і карають за невиконання штрафами, відкликанням ліцензій і навіть кримінальною відповідальністю [1]. Надійна EDMS робить дотримання вимог відповідності набагато легшим. Завдяки автоматизованій системі контролю даних стало простіше обмінюватися, переглядати та затверджувати документи, оскільки всі

учасники отримують уніфікований перегляд документів. Відстеження також дозволяє їм знати про будь-які зміни, які були внесені ким і коли.

Окреслимо основні напрямки впровадження та розвиток електронного документообігу в країнах Європейського союзу на прикладі Італії. На сьогоднішній день, в країнах ЄС, ринок підписів і використання їх в державному управлінні поступово зростає. На цю ситуацію, безсумнівно, вплинув Європейський регламент 910/2014 (eIDAS) [2], який суттєво модифікує підхід Співтовариства та зобов'язує держави-члени, змінювати правила залучення державних і приватних суб'єктів, які мають намір надавати послуги, пов'язані з комп'ютерним підписом. Ці обставини призводять до зникнення акредитованого сертифікатора та народження кваліфікованого постачальника довірчих послуг (QTSP).

Якщо поширення підпису набирає обертів, то проблема його перевірки є широко розповсюдженою. Останнім часом були виявленні численні заявки органів державної влади ЄС, які не підтверджувалися як дійсні підписи на основі сертифікатів, виданих відповідно до Регламенту eIDAS суб'єктами Європи. Проблема поволі спала, але вирішена не була. Основне питання полягає в нечіткості діагностики помилок систем верифікації, які обходяться «недійсним підписом», не надаючи більш детальної інформації. Зрозуміло, якщо виконується діагностика, програмне забезпечення «знає» проблему, але не виявляє її. Натомість, підпис вважається захищеним, якщо дотримані основні параметри безпеки: документ цілісний, кваліфікований сертифікат власника дійсний і QTSP активний.

Новий підхід до цифрової ідентичності, представлений в Італії за допомогою публічної цифрової ідентифікаційної системи (SPID) та електронної ідентифікаційної картки (CIE). За допомогою єдиних облікових даних, цифрові послуги державного управління, стали доступними та простими. Завдяки цифровій ідентифікації державне управління надає громадянам ключ для доступу до онлайн-сервісів через єдиний обліковий запис, який активується лише один раз і завжди дійсний.

SPID та електронна ідентифікаційна картка — це рішення цифрової ідентифікації в Італії для персоналізованого та безпечного доступу до цифрових послуг, наприклад: охорони здоров'я, податків або соціального страхування — у будь-який час і за допомогою будь-якого пристрою: комп'ютера, смартфона та планшета. SPID і CIE також дозволяють отримати доступ до публічних послуг 22 держав-членів Європейського Союзу та компаній [3]. Віддалений підпис набагато зручніший у професійній діяльності, особливо з точки зору використання. Яскравим доказом цього є, розповсюдження його у 82% від загальної кількості порівняно з токенами та смарт-картами[4].

Цифрова ідентичність є фундаментальним компонентом для цифровізації Італії в рамках Національного плану. Дана стратегія спрямована на подальше поширення використання цифрової ідентифікації для доступу до онлайн-сервісів, охопивши щонайменше 70% населення Італії до 2026 року.

Список літератури:

[1] <https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:14641:ed-1:v1:en>

[2] РЕГЛАМЕНТ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ І РАДИ (ЄС) № 910/2014 від 23 липня 2014 року про електронну ідентифікацію та довірчі послуги для електронних транзакцій на внутрішньому ринку та про скасування Директиви 1999/93/ЄС.

[3] <https://innovazione.gov.it/notizie/articoli/spid-cie-identita-digitale-italia-campagna-comunicazione-istituzionale/>

[4] Boccia, C., Contessa, C., & De Giovanni, E. (2018). *Codice dell'amministrazione digitale*. Piacenza: La Tribuna.

«ДРУЖБА» ПРАВНИКІВ У FACEBOOK: PROS AND CONS

Шило Ольга Георгіївна,

д. ю. н., професорка

Панова Аліса Віталіївна,

к. ю. н., асистентка

Скідан Наталія Віталіївна

аспірантка

Національний юридичний університет

імені Ярослава Мудрого

м. Харків, Україна

Анотація. Користування Інтернетом та соціальними мережами у сучасному світі є невід’ємним елементом нормального буття людей, суспільства та держави. При чому все більше останні перетворюються на «майданчики» професійної взаємодії, у тому числі і серед юристів. Тому інколи виникає ситуація, коли різні сторони та учасники процесу є «друзями» у Facebook, що може стати приводом для сумніву щодо неупередженості суддів, прокурорів та адвокатів, для яких встановлено нормативний обов’язок щодо усунення конфлікту інтересів при здійсненні своїх професійних обов’язків. У межах даної роботи було встановлено, що, в Україні найбільш сприйнятним є підхід, відповідно до якого судді, як і представники інших юридичних професій, мають бути відкритими для суспільства, тому не може бути встановлено повну заборону на використання ними соціальних мереж. Однак, можуть існувати певні обмеження щодо їх поведінки під час користування ними. До того ж судді, прокурори, адвокати не зобов’язані заявляти самовідвід тільки у зв’язку з тим, що вони «дружать» у соціальних мережах поміж собою чи з іншими учасниками процесу. Таким чином, сам лише факт «дружби» у соціальних мережах не є підставою для відводу. Проте, треба взяти до уваги певні критерії визначення «природи» їх взаємовідносин для того, щоб точно впевнитися у відсутності конфлікту інтересів та існування підстав для відводу.

На думку авторів, цими критеріями є: 1) на скільки особистим є характер їх спілкування та 2) чи може виникнути у стороннього об'єктивного спостерігача сумнів щодо упередженості судді, прокурора чи адвоката. До того ж додатковою гарантією підтвердження неупередженості представників цих професій може бути самостійне повідомлення ними інформації, яка, на їх погляд, здатна викликати сумніви у сторін, учасників процесу чи будь-кого стороннього об'єктивного спостерігача щодо їх упередженості, а також стати підставою для подання останніми клопотання про відвід.

Ключові слова: професійна етика правника, «дружба» у соціальних мережах, неупередженість, конфлікт інтересів.

Постановка проблеми. Безсумнівним є факт, що сьогодні Інтернет і соціальні мережі є потужними та необхідними інструментами у житті як окремої особи, так і суспільства та держави в цілому. При чому останнім часом українська юридична спільнота все частіше користується соціальною мережею Facebook здебільшого з метою підтримання професійної дискусії серед представників різних юридичних професій, не обмежуючись особистим спілкуванням з друзями та знайомими. Тому часто виникає ситуація, коли різні сторони та учасники процесу можуть бути «друзями» у Facebook; при чому особливий інтерес у цій площині викликає «дружба» суддів, прокурорів та адвокатів у соціальних мережах. Оскільки, для даних професій існує нормативний обов'язок щодо усунення конфлікту інтересів при здійсненні своїх професійних обов'язків. Таким чином, йдеться про декілька проблемних аспектів.

Зокрема, *проксеологічний аспект*, який полягає у тому, що відбувається формування судової практики з приводу вирішення питання, чи можна вважати прикладом існування конфлікту інтересів у професійній діяльності правників їх «дружбу» у соціальних мережах. До того ж у кожної з держав існує власний погляд на це, що і має іманентне вираження при розгляді та вирішенні судових справ у цій площині. *Нормативно-правовий аспект* актуальності цієї

проблеми спричинений відсутністю повного та детального законодавчого врегулювання, адже лише поверхнево питання недопущення конфлікту інтересів при користуванні соціальними мережами адвокатами та суддями згадані актами професійного самоврядування цих професій (ст. 57, ч. 7 ст. 58 Правил адвокатської етики [1] та ст. 20 Кодексу суддівської етики [2]). **Доктринальний аспект** визначений недостатнім висвітленням даної проблематики у науці, особливо серед національних вчених.

Так, **аналіз останніх публікацій** показав, що, за кордоном ці питання ставали предметом наукового пошуку ще набагато раніше, ніж в Україні, тому і отримали більший розвиток. Користуванню сторонами та учасниками процесу соціальними мережами присвячені праці таких зарубіжних вчених як С. Гіллерс, М. Г. Карнакас, С. Левер, Г. Маккензі, К. Паркер, В. Х. Саймон, Д. Сміт та інших. На теренах нашої держави ці питання ставали предметом наукового пошуку О. Загорської, О. Кібенко, А. Корня, О. Овчаренко, І. Слободяна тощо. Окрім того, все більше уваги з даної тематики привертається журналістами, практикуючими юристами та суддями.

Метою даної статті є формування уявлення про різні аспекти взаємодії правників у соціальних мережах (на прикладі Facebook), зокрема визначення випадків наявності конфлікту інтересів у зв'язку з «дружбою» судді, прокурора, адвоката з іншими сторонами та учасниками процесу в соціальних мережах, що може бути підставою для їх подальшого відводу, а також оформлення отриманих результатів у вигляді наукових висновків.

Виклад основного матеріалу. Як вже зазначалося, питання професійної етики юристів отримали більший розвиток як у науці, так і на практиці саме закордоном. Тому у межах даної статті варто звернутися до напрацювань та досвіду зарубіжних юристів з даної проблематики. До того ж додамо, що навіть у межах однієї країни підходи, а особливо судова практика з цього питання можуть суттєво відрізнятися.

Наприклад, у Сполучених Штатах Америки складається доволі суперечлива практика розгляду вказаного виду спорів. Як наслідок, у чотирьох

штатах – Каліфорнії, Коннектикуті, Массачусетсі й Оклахомі – застосовують відведення суддів через дружбу з учасниками процесу на Facebook [3, с. 75].

У той самий час Верховний Суд штату Флорида в одному з своїх рішень зазначив, що «друг» у Facebook може бути «другом» у традиційному сенсі цього слова, а може і не бути. На думку Суду, *встановлення «дружби» у Facebook об'єктивно не свідчить про існування прихильності та поваги до традиційної «дружби»*. Сьогодні загальноприйнято розуміти, що «дружба» у Facebook існує ще ширше, ніж традиційна «дружба». Традиційна «дружба» варіюється за ступенем від найбільшої близькості до випадкового знайомства; «Дружба» у Facebook варіюється за ступенем від найбільшої близькості до «віртуального незнайомця» або «абсолютно незнайомого». Враховуючи це, Верховний Суд штату Флорида вважає, що сам факт існування «дружби» у Facebook не дає суттєвої інформації про природу будь-яких стосунків між «друзями» у Facebook. Таким чином, *саме існування «дружби» у Facebook між суддею та адвокатом, що з'являються перед суддею, без іншого, не справляє на інших враження за своєю природою близьких чи інтимних стосунків*. Жодна розумно розсудлива людина не побоюється, що вона не зможе отримати справедливий і неупереджений судовий розгляд, заснований виключно на тому факті, що суддя та адвокат, які виступають перед суддею, є «друзями» у Facebook і мають стосунки невизначеного характеру [4].

Комітет штату Меріленд у своєму висновку зазначає, що не існує правила, яке забороняє суддям мати друзів, чи то серед адвокатів, чи серед простих людей. До того ж від адвокатів не очікується і не вимагається стати відлюдниками після того, як вони стають суддями. Хоча вони повинні бути обачними у всіх своїх діях і завжди думати про те, яке враження такі дії можуть створити, судді можуть і дійсно продовжують спілкуватися з адвокатами та іншими особами. Отже, *сам по собі факт дружби між суддею і адвокатом не тягне за собою необхідність відводу судді при розгляді тих справ, в яких бере участь цей адвокат*. Втім, суддя повинен розкрити інформацію, яку на його думку сторони чи їхні адвокати можуть вважати релевантною для можливого

клопотання про відвід судді, навіть, якщо суддя вважає, що для відводу немає ніяких підстав. Особисті стосунки з будь-яким адвокатом або сторонами можуть бути включені до такої інформації. Комітет не бачить ніяких підстав для іншого підходу до «друзів» на Фейсбуці [5].

Переходячи до судової практики європейських країн, зазначимо, що тут також немає єдиної позиції. Наприклад, Касаційний Суд Франції у своєму рішенні вказав, що дружба у соціальних мережах не вважається дружбою у «традиційному» розумінні. Вона означає спілкування людей із спільними інтересами чи, як у цій справі, з однієї сфери діяльності. Проте, у Бельгії суд відмінив попереднє судове рішення у зв'язку з тим, що суддя та адвокат були «друзями» у соціальній мережі Facebook [6].

Теоретичні позиції американських вчених з цього питання також є протилежними. Зокрема, Стівен Гіллерс, експерт з юридичної етики, вважає, що суддя може «дружити» у соціальних мережах з іншими представниками юридичної професії. При чому цей факт не є підставою для його відводу, якщо потім його «друг» постане перед ним у судовому процесі. Такого висновку він доходить зважаючи на те, що слово «друг» є невизначеним як в Інтернеті, так і в інших випадках. На його думку, значення має близькість таких стосунків, а не місце їх виникнення [7, с. 487]. Деніел Сміт додає, що *у США суди беруть до уваги також фактори контролю (мається на увазі як внутрішній, так і зовнішній) та розкриття (мається на увазі чи повідомив суддя про «спірні стосунки» на початку розгляду)* [8, с. 18]. Проте, переходячи до загальних висновків, учений відстоює позицію, що особа повинна утриматися від користування соціальними мережами після набуття повноважень судді. Оскільки, це запобігатиме десяткам потенційних справ з етики, які можуть виникнути стосовно суддів та «друзів» на Facebook. З його точки зору, утримання від користування соціальними мережами – це невелика ціна за збереження цілісності судової системи. Якщо ж дозволити використання Facebook, то вирішення усіх існуючих проблем, пов'язаних з цим, триватиме десятиліттями [8, с. 34].

Видається, що певною мірою остання позиція є раціональною, адже виключає проблематику користування соціальними мережами. Однак, вона є занадто «жорсткою» та не зовсім відповідає сучасним реаліям. Адже сьогодні Інтернет в цілому та безпосередньо соціальні мережі є тими засобами, без яких не можливо уявити нормальне життя як окремої особи, так і суспільства та держави. З цього приводу Європейський суд з прав людини (далі - ЄСПЛ, Суд) у своїй прецедентній практиці зазначив про те, що Інтернет відіграє важливу роль у наданні доступу громадськості до новин і сприянні поширенню інформації в цілому. Але, як зауважує Суд, під час тлумачення Конвенції «в світлі сучасних умов» необхідно брати до уваги особливий характер Інтернету як «сучасного засобу передачі інформації» [9, с. 20].

Тому, вважаємо, що ***для представників різних юридичних професій не потрібно встановлювати повну заборону на користування соціальними мережами.*** Оскільки, особа може користуватися ними як для реалізації власних потреб: у спілкуванні з членами своєї родини, друзями (реальними) та знайомими; отриманні інформації з різних сфер, що її цікавлять як особистість та допомагають у її розвитку; або для отримання певних послуг (здійснити покупку, записатися на консультацію чи прийом, стати учасником певного заходу тощо), так і для реалізації професійних потреб: обговорення питань та існуючих проблем у сфері професійних інтересів, доступ до новин чи іншої цікавої та корисної інформації, а також інформування про свою діяльність та рекламування власних послуг, пошук нових клієнтів, підтримання відносин з поточними та экс-клієнтами (наприклад, для адвокатів).

У національній судовій практиці також немає єдності щодо того, чи є підставою для відводу судді, прокурора, адвоката їх «дружба» між собою чи зі сторонами та учасниками процесу. Зокрема, ще лютому 2017 році журналістка Крістіна Готовкіна проводила опитування серед суддів, порушуючи саме ці питання.

Так, голова Верховного Суду України Ярослав Романюк висловив власну позицію, що суддя повинен взяти самовідвід від участі в будь-якому процесі,

коли для нього неможливе винесення неупередженого рішення у справі або коли сторонньому спостерігачеві може видатися, що суддя не здатен винести неупереджене рішення. Тобто, у випадках, якщо стороною у розглядуваній ним справі виявиться його «друг із соціальних мереж». І не тому, що суддя насправді буде упередженим. Навпаки, суддя може бути цілком неупередженим у такій справі, а особа учасника для нього не матиме жодного значення. Однак у сторонніх спостерігачів (користувачів тієї ж соціальної мережі, які знають про дружній характер стосунків судді та учасника процесу під час спілкування в мережі) можуть виникнути підозри щодо об'єктивності та неупередженості судового розгляду, особливо якщо спір буде вирішено на користь саме тієї особи, що «товаришує» з суддею [10].

На противагу цьому член Ради суддів України, суддя Львівського окружного адміністративного суду Олександр Сасевич зазначив, що, зважаючи на те, що судді також є членами суспільства, з такими ж правами, як і всі інші громадяни (проте з більшою відповідальністю за свої дії та рішення), звичайною є їхня участь в мережевих платформах для спілкування, що не можна заборонити чи піддавати осуду. При цьому, на його переконання, такого роду комунікація може мати, насамперед, пізнавальний та споглядальний характер, що дозволяє особі формувати думку стосовно актуальних питань, які виникають у суспільстві, дати їй можливість для більш глибокого розуміння соціальних проблем тощо. Адже це є надзвичайно важливим аспектом у професійній сфері, оскільки процес здійснення судочинства не є та не повинен бути відірваним від суспільства. Далі Олександр Сасевич відзначає, що позначення певної особи в соціальних мережах як «друга» не можна трактувати як вказівку на ступінь або інтенсивність відносин судді з такою особою, тобто про дружбу у звичайному розумінні цього слова. Отже, передчасно говорити про недотримання принципу неупередженості, оперуючи лише такими формальними ознаками [10].

Авторами повністю підтримується остання позиція, однак, вважаємо за необхідне дещо доповнити та конкретизувати її. Оскільки, *факт «дружби» у*

соціальних мережах судді не тільки з адвокатом та прокурором, а взагалі з усіма сторонами та учасниками процесу не є підставою для виникнення конфлікту інтересів, тому і немає потреби порушувати питання про його відвід лише з цих підстав.

Підсумовуючи теоретичні та практичні напрацювання з тематики даної статті, приходимо до обґрунтованого висновку, що *лише факт «дружби» у соціальних мережах не є підставою для відводу. Проте, треба взяти до уваги певні критерії для встановлення «природи» їх взаємовідносин для того, щоб точно впевнитися у відсутності конфлікту інтересів та підстав для відводу. Тож, вважаємо, що такими критеріями мають бути наступні: 1) на скільки особистим є характер їх спілкування та найголовніше 2) чи може виникнути у стороннього об'єктивного спостерігача сумнів щодо упередженості судді, прокурора чи адвоката.*

Також варто звернути увагу і на критерії, вироблені Комітетами з питань суддівської етики штатів Массачусетс та Каліфорнія, а також Дорадчим комітетом з питань суддівської етики штату Оклахома, які мають важливе значення та підлягають встановленню при вирішенні питання допустимості спілкування суддів з адвокатами в соціальних мережах. *До таких факторів належить:* 1) Характер сайту соціальної мережі. (Чим особистісний характер має сайт/ сторінка, тим більше ймовірність того, що включення адвоката до кола “друзів” створить враження, що до цього адвоката буде особливе ставлення і він зможе вплинути на суддю, або це кине тінь на спроможність судді діяти неупереджено). 2) Кількість “друзів” на сторінці. (Чим більше друзів на сторінці судді, тим менша ймовірність виникнення враження, що хтось із “друзів” може вплинути на суддю). 3) Практика судді щодо визначення того, кого включати до кола друзів. (Чим більше інклюзивною є сторінка, тим менше ймовірність створення враження, що будь-яка окрема особа, присутня на сторінці, може вплинути на суддю). 4) Як часто даний адвокат бере участь у засіданнях цього судді. (Чим менша ймовірність появи адвоката на засіданні

даного судді, тим більше ймовірність того, що спілкування з цим адвокатом буде прийнятним) [3, с. 79-80].

До того ж додатковою гарантією для підтвердження неупередженості судді, прокурора, адвоката може бути самостійне повідомлення ними інформації, яка, на їх думку, здатна викликати сумніви у сторін, учасників процесу чи будь-кого стороннього об'єктивного спостерігача щодо їх упередженості, а також стати підставою для подання останніми клопотання про відвід. Нагадаємо, що про це також йшлося і у висновку Комітету штату Меріленд [5].

Висновок. У межах даної статті авторами досліджено лише один з аспектів взаємодії представників юридичних професій у соціальних мережах (на прикладі Facebook). Однак, залишаються і інші проблемні питання у площині використання соціальних мереж та інших платформ в Інтернеті правниками, які мають отримати свій подальший розвиток у наступних наукових працях авторів, а також стати предметом пошуку як інших вчених, так і в цілому юридичної спільноти на чолі із законодавцем, органами самоврядування суддів, прокурорів та адвокатів. Мова йде про «межі» вираження своїх поглядів у соціальних мережах та Інтернет-форумах, розмежування особистої та професійної думки тощо. Отже, вбачаємо наявність і інших актуальних питань професійної етики, що мають значний вплив на безпосередній хід та результат процесу.

Список використаних джерел:

1. Правила адвокатської етики: затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 2017 року від 09.06.2017 р. Зі змінами затвердженими З'їздом адвокатів України 2019 року від 15.02.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>.

2. Кодекс суддівської етики: затверджений XI черговим з'їздом суддів України від 22.03.2013 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001415-13#Text>.

3. Загорська О., Шмаль Л. «Віртуальна дружба» як підстава для виникнення конфлікту інтересів. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2019. №1(59). С. 75–86.

4. Law Offices of Herssein & Herssein, P.A. v. United Servs. Auto. Ass'n, 271 So. 3d 889 (Fla. 2018).

5. Кібенко О. Чи може суддя товаришувати з адвокатами у фейсбуці? *Цензор.НЕТ*. 19.11.2017. URL: https://m.censor.net/ru/blogs/1106849/chi_moje_suddya_tovarishuvati_z_advokatami_u_feyisbuty.

6. Суд постановил, что дружба в соцсетях не является настоящей. *Судебно-юридическая газета*. 10 января 2017. URL: <https://sud.ua/ru/news/mezhdynarodnoe-pravo/99446-syd-postanovil-chto-dryzhba-v-sotssetyakh-ne-yavlyayetsya-nastoyashchej>.

7. Stephen Gillers. Regulation of Lawyers: Problems of Law and Ethics: Twelfth Edition. *ASPEN PUBLISHING*. 2021. 732 p.

8. Daniel Smith. When everyone is the judge's pal: Facebook friendship and the appearance of impropriety standard. *Journal of law, technology & the Internet*. Vol. 3:1. URL: <https://scholarlycommons.law.case.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1016&context=jolti>.

9. Інтернет: прецедентне право Європейського Суду з прав людини: звіт про проведення дослідження. Рада Європи / Європейський Суд з прав людини, доповнення: станом на червень 2015 р. URL: <https://unba.org.ua/assets/uploads/publications/publikacii/2016-03-10.echr.internet.drozdov.pdf>.

10. Готовкіна К. Дружба в соцмережі як привід для відводу судді. *Юридична газета online*. Вип. № 8 (558). 20 лютого 2017 р.